

4. 8. 07

1/2

1/2

1/2

A M M I A N I
M A R C E L L I N I
QVAE SVPERSVNT

CVM NOTIS INTEGRIS

FRID. LINDENBROGII,
HENR. ET HADR. VALESIORVM
ET IAC. GRONOVII

QVIBVS

THOM. REINESII QVASDAM ET SVAS

ADIECIT

IO. AVGVSTIN. WAGNER

EDITIONEM ABSOLVIT

CAR. GOTTLOB AVG. ERFVRDT

TOMVS TERTIVS

LIPSIAE MDCCCXVIII.
IN LIBRARIA WEIDMANNIA
LONDINI APVD L. PAYNE ET MACKINLAY
ET W. H. LYNNE

IN

AMMIANVM MARCELLINVM
NOTAE INTEGRAE

FRID. LINDENBROGII

HENR. ET HADR. VALESIORVM

ET IAC. GRONOVII

QVIBVS

THOM. REINESII QVASDAM ET SVAS

ADIECIT

IO. AVGVSTIN. WAGNER

EDITIONEM ABSOLVIT AC NOTAS PASSIM ADDIDIT

CAR. GOTTLOB AVG. ERFVRDT

TOMVS POSTERIOR

AD LIBR. XXIII — XXXI

ACCEDVNT INDICES

LIPSIAE MDCCCXVIII.

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

LONDINI APVD L. PAYNE ET MACKINLAY

ET W. H. LYNN

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIII. C. I.

i. *Quater ipse ampl. interat Magist.*] Hunc ultimum Consulatum Iulianus inivit Antiochiæ, ut docet Libanius in Oratione de vita sua, et in *προσβυτιῶν* ad calcem: eique feliciter annum auspicienti idem Libanius Panegyricum dixit ex more. Ita Themistii Panegyricum Ioviano Aug. et Valentiniano Iuniori nobilissimo puero Coss. dictum legimus: et Claudiani libros de Consulatibus Honorii. Neque Augustis tantum, sed et privatis idem honos habebatur. Itaque et Lupicino Consuli, et Richomægi Consuli ac Magistro Equitum Panegyricum abs se dictum esse testatur Libanius in Orat. de vita sua. Claudiani quoque carmina de Consulatu Theodori, item Olybrii ac Probinii habentur in manibus. Atque huius consuetudinis vestigium ante Iuliani tempora nullum reperio. VALER.

Quod post Diocletianum et Aristobulum.] Mirum est id ab Ammiano Marcellino asseri, ab his Coss. usque ad IV. Iuliani Consulatum, nullum privatum Augusto collegam fuisse. Atqui in Fastis, tribus post Dioclet. et Aristob. annis. (anno 288. Cf. Corlinus de Præfectis Urbis p. 154. Salmas. ad Scriptu. Hist. Aug. T. I. p. 74. W.) Maximianum Aug. II. Consulem collega Ianuario legimus, ut Scriptorem nostrum memoria labi necesse sit. [In Fastis quidem errorem inolevisse, et non *Maximiano Aug. II* ac *Ianuario Coss.* sed *Maximo II.* ac *Ianuario Coss.* hunc annum notandum esse, ex libro Fastorum Culpianiani, et ex hocce Ammiani loco asserit Onufrius. Sed ipsamet falli constat. Nam si in locum *Maximiani Aug. II. Consulis Maximus II. Consul* cum Onufrio substituerimus, secundum Maximiani A. Consulatum eadem opera ex Fastis erademus. Nusquam enim alibi quam in hoc anno existat ac reperitur.] Ceterum cum hoc Aristobulo Carinus Augustus tertium Consul Calendis Ianuarii processerat, sed victo atque occiso ad Margum Mysiæ Carino, Diocletianus victor Carini tamquam Tyranni nomen e Fastis expunxit, eiusque loco se Consulem renuntiavit, retento collega Aristobulo qui a partibus Carini steterat. Id docent Idatii Fasti, in quibus sic habetur. Diocletiano II. et Aristobulo: *His Coss. occisus est Carinus Margo, qui hoc ipso anno cum Aristobulo Consul processerat.* Quo loco V. Cl. Iacobus Sirmundus quædam ex coniectura inseruit duabus lineolis inclusa, quæ tamen absunt a ML. Codice, ut mihi ipse testatus est, cum hanc meam observationem ad eum detulissem. Sic enim edidit: [*Et levatus est Diocletianus Aug.*] qui ipso anno cum *Aristobulo Consul*

A

COMM. IN AMMIAN. II.

procefferat. Sed haec lectio defendi non potest. Nam primum longe antequam Carinus occideretur in urbe Margo, Diocletianus ab exercitu Augustus fuerat renuntiatus: deinde si ita legimus, sequitur Diocletianum ante caedem Carini Cos. cum Aristobulo processisse: id enim sonat verbum illud *procefferat*. At quomodo heri id potuit, cum Aristobulus in castris Carini militaret, praecipuusque eius partium dux esset, quippe Praefectura Praetorii succinctus: nec nisi occiso demum Principe suo ad Diocletianum transiverit: ut docet Anselmus Victor c. 39. his verbis, quae nobis ad hanc observationem praevire: *Retentique hostiam fere omnes, ac maxime vir insignis Aristobulus Praefectus Praetorio, per officia sua; quae res post memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit, civili bello fortunae, fama, dignitate spoliatum neminem.* VALES.

Post Diocletianum et Aristobulum.] Rectet uti in Fastis Siculis: Διοκλητιανοῦ Αὐγ. τὸ β. καὶ Ἀριστοβούλου. Fasti Capitolini: Imp. Caes. C. Aurelius Diocletianus Aug. II. Aristobulus. Insignis autem nec ferendus error Calliodori, qui hosce Consules Probo imperante facit. LINDENB.

2. *Diligentiae tamen ubique diffidens.*] Horum verborum nullus bonus et huicce loco conveniens est sensus, auctorisque menti respondens. Vult enim dicere Marcellinus, Iulianum, quidquid toto orbe Romano agendum sibi esset, diligenter confidisse, licet belli Perfici apparatibus maxime esset intentus. In codice Colbertino scribitur: *Diligentiam tamen ubique diffidens.* Legendum est haud dubie: *Diligentiam tamen ubique dividens.* Sicut Virgilius scribit de Aenea in libro VIII. 20: (et IV. 285. W.)

Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,

In partesque rapit varias, perque omnia versat.

V autem saepe in F nostri convertunt, et Germani nunc in verbis nostris pro V littera F proferunt.] VALES.

Apud Hierosolimam templum — Instaurare sumtibus cogitabat immodicis.] Rufinus Histon. Eccles. lib. I. cap. 37. Socrates lib. III. cap. 17. Theodoretus lib. III. cap. 17. Sozomenus lib. V. cap. 21. Calliodorus Histon. Tripart. lib. VI. cap. 43. Nicephorus Callist. lib. 10. cap. 32. Gregorius Nazianz. in Iulian. Orat. 2. Ioh. Chrysost. de laudibus Babylae Martyr. et contra Iudaeos * 3. pag. 491. LINDENB.

Apud Hierosolimam templum.] Quod novissime Constantino Max. imperante Iudaei instaurare aggressi fuerant: sed eos Constantinus male multatos varia in loca dispersit, ut narrat Chrysostomus Homil. 3. contra Iudaeos. Cedrenus ad annum XX. Constantinii: καὶ Ἰουδαίους περὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἱεροῦ πάλιν ἐταράσσοντας συνειπνίζοντας ὁ μέγας τιμωρησάμενος διαπέμπειν. De hac autem eversione sub Iuliano loquitur Iulianus ipse in fragmento Epistolae, quam D. Petavio viro doctissimo debemus, p. 295. Spanh. et Ambrosius in Ep. 29. ad Theodosium his verbis: *Non audisti Imp. quod cum iussisset Iulianus reparari templum Hierosolymis, divino qui faciebant repagulum igne flagrarunt.* VALES.

Alypio.] Is est ad quem exstant Iuliani Aug. Epistolae, quibus eum fratrem appellat: eiusdem meminit Libanius in Epist. ad D. Basilium: παρεκείνητό μοι τῶν ἐν ἀρχῇ γεγενημένων ἄλλοι

ἔς οὐκ ἔλγος, καὶ ὁ πάντα ἀρίστος Ἀλύπιος ἱεροκλέους ἀνείψιος ἱεροκίου. *Affidebant mihi Honorati plures, inter quos Alypius Hieroclis illius cognatus.* Huius Alypii filius fuit Hierocles, pater illi Philopho cognominis, de quo Marcellinus in lib. 29. c. 1. et Libanius in Ep. 314. ad Alypium. Eundem intelligit Iulianus in Misopogone, pag. 84. VALES.

3. *Metuendi globi, flammarum — cessavit inceptum*] Notatu digna haec Ammiani, pagani quippe, de frustra suscepto hoc opere narratio, cuius fidei, si Christianus ille fuisse, acriter a multis impugnatum iri credibile est; at vero nunc nemo audebit, ipsius quoque Iuliani (p. 295. Spanh.) auctoritate deterretus. De consilio si quaeris, quod in restaurando Iudaeorum templo secutus sit, Ammiano teste id egit, ut imperii sui memoriam magnitudinis operum propagaret, sed, ut solent homines communia scilicet spernentes, insuper aliud quippiam propositum sibi habuisse videtur. Singularem quidem Iudaeorum amorem vix ei tribuas, imo prophetarum de fatis Hierosolymae vaticinia, licet evertendae Christianae pariter ac Mosaeae religionis studiosum, refellere voluisse suspiceris. Eo fine cum excidisset, ad concitandi libidinem prolapsus insaniam illis exprobat. De ipsa incendii origine *Michaelis Eques in Götting. Magazin von Lichtenberg und Forster, 3ten Jahrg. St. 6. p. 801.* imprimisque 822. recte sic statuit, aërem in fornicibus subterraneis, qui per longum tempus clausi fuerint, facile potuisse flammam concipere. Conf. omnino Gibboni. T. v. p. 576. II. W.

4. *Aprontanum.*] Flavius Apronianus Praef. Urbi dicitur in lege 3. Cod. Th. de furiis et peccariis. Nec recte Onufrius in Fastis, L. Turcium Apronianum eum appellat: hic enim L. Turcius Apronianus Praefectus Urbi fuerat, Constantio II. et Constante Coss. ut est in Fastis Cuspiniani relatum. VALES. Vid. Corsini 227. 229. Ind. 1. Thom. Reinellum in Burmanni Sylloge Epp. T. v. p. 196. et Prosopogr. Cod. Theodof. it. Acta Traiectina P. IV. p. 185. II. W.

Octavianum Proconsulem Africae] cf. xxix. 3. W.

* *Venusto Vicariam commisit.*] Hic est, ut opinor, Venustus, quem mirandum virum vocat Macrobius in lib. 1. Saturn. capite 3. patremque ait fuisse Virii Nicomachi Flaviani, de quo infra dicturi sumus. De hoc Venusto exstat hodieque vetus Inscriptio Romae in hortis Iustiniani ad portam Flaminiam. DIS. OMNIPOTENTIBUS. LUCIUS. BAGONIUS. VENUSTUS. V. C. AUGUR. PUBLICUS. P. R. Q. PONTIFEX. VESTALIS. MAIOR. PERCEPTO. TAUROROLIO. CRIOBOLIOQUE. X. KAL. IUN. DN. VALENTINIANO. AUG. IIII. ET NEOTERIO. COSS. ARAM. CONSECRAVIT. Hanc Inscriptionem, Romae a se descriptam, mihi communicavit Iacobus Sirmundus, vir de litteris optime meritus. In qua si quis forte miretur omissam esse mentionem Vicariae dignitatis gestae a Venusto; animadvertere debet hanc Inscriptionem in ara litteris rudibus inscriptam fuisse, et sola Venusti Sacerdotia in ea recenseri; civilium vero Dignitatum nullam fieri mentionem.* VALES.

Venusto Vicariam commisit Hispaniam, unde ex Vicensio XXVIII. 1. 24. W.

Rufinum Arabiam.] Scribendum *Aradium*, ut diserte legitur in Regio cod. *Vatic.* [ac Colbert.] et Rom. ac Aug. Editione

Mariangeli Accursii. Atque ita coniecerat Iuretus ad Symmachi Auctarium, motus auctoritate veterum Inscriptionum, in quibus Aradius Rufinus exaratur. Ad hunc Rufinum exstant Epistolae Libanii duae in libro 4. videlicet 268. et 269. VALES. Cf. Prosopogr. Cod. Theodof. W.

Avunculi sui Iuliani.] Hic Iuliani Praefecti Praetorio filius, Basilinae frater, antea Praefectus Aegypti fuerat teste Iuliano in Epist. x. ad Alexandrinos. Postea Comes Orientis, Maneritino et Nevitta Coll. lege 51. Cod. Th. de Decurionibus. VALES.

5. *Omne praesentissimo] certissimo. W.*

Felice enim Largitionum Comite.] Hic ob nefarium sacrilegium, quod in sacrosancta vasa commiserat una cum Iuliano Comite Orientis, misero periit, ut narrat Theodorus lib. 3. Idem delertor fidei in gratiam Iuliani, a Christi religione ad numinum cultum desciverat, quod praeter Theodorum testatur et Libanius in Orat. pro Aristophane Corinthio (Reisk. l. p. 436.); *μετὰ τούτων ἐστὶ Φῆλιξ ὁ καλὸς καὶ γενναῖος, τοῦτ' αὖ μὲν ἀρχαῖος ἱταῖρος, θεοῖς δὲ νεωτεὶ φίλος, ἡγεμόνι σοι χρησάμενος ἐπὶ τῇ γυναικὶ τῶν μαρτυρούντων.* Suffragatore Aristophanis Libanius hic producit praecipuos in amicitia Iuliani; Maximum in primis ac Priscum Philosophos, deinde Elpidium. Sic enim legendum, ἀλλ' οὐδ' ἡλπίδιος, ὅς etc. Male vulgo *ελπίδος* legitur, quod quemvis vel doctissimum interpretem in errorem induxisset. Hic est Elpidius Comes rerum privatarum, cuius ibidem meminit Theodorus, et Libanius in Ep. 29. ad Iulianum Aug. Vide Chrysost. Orat. 2. de S. Babyla contra Gentiles, ubi de Iuliani Comitibus Orientis morte quaedam memorat satis recondita. Notabis etiam obiter Sancti Patris *μνημονικὸν σφάλμα*. De Iuliani enim Comitibus morte ita loquitur, ac si ante translationem Reliquiarum S. Babylae contigisset; cum tamen anno post acciderit. Huiusmodi errata obrepere plerumque solent etiam doctissimis hominibus, non tam memoriae vitio, quam per imprudentiam, dum minime advertunt quae dicuntur. Vide eiusdem Chrysostomi Homiliam 4. in Matthaeum. VALES.

Publicos contuens titulos.] Statuarum scilicet atque imaginum Principis, quae per fora atque in locis publicis visebantur. Erant autem huiusmodi. Dn. N. Claudius Iulianus P. F. Aug. De hoc porro Antiochenis in Iulianum convicio loqui videtur Iulianus in Misopog. p. 87. (p. 355. Spanh.) *εἰς αὐτοὺς ὀφείζοντες τοὺς ἀρχοντας καὶ τοῦτον εἰς τὸς ἐν τοῦ γυναικὸς τέλει, καὶ τὰ ἐν τοῖς νομίσμασι χαράγματα:* quamquam *χαράγματων* vocabulo effigiem tauri nummis impressam intelligi satius est, in quam iocabantur Syri, teste Socrate in libro 3. VALES. Locus ita intelligendus: titulus imaginum et statuarum et numorum inscriptum erat Dn. N. (Dominus Noster) *Claudius Iulianus P. F.* (Pius Felix) *Augustus*. Plebs autem, omillis quibusdam, maligne pronuntiabat: *Felitem Iulianum Augustumque*, hoc volens, ut priores nuper mortuos Iulianus propediem sequeretur. W.

6. *Saeuum] malum, triste omen. W.*

Cal. Ian. ascendente eo gr. Genii templum.] Iulianus Aug. quantum Consul Antiochiae processit Kal. Ian. et sacrificaturus ex more, Genii publici templum ascendit. Postidie, quod is dies ater habebatur, quievit domi. Tercio die demum (qui dies

erat votorum) in aede Iovis Philii vota pro salute sua ac pop. Rom. nuncupavit, ut ipse testatur in Milopog. p. 70. (p. 546. Spanh.) quem locum, quia illustris est, nec a Martino interprete intellectus, hic apponam: ἡ Σύρων ἡμεῖς νομηνία· εἶτα ὁ Καίσαρ αὖτις εἰς Φιλίου διός· εἶτα ἡ πάγκοιτος ἰορτή, καὶ ὁ Καίσαρ εἰς τὸ τῆς τύχης ἔρχεται τέμνος· ἐπισχῶν δὲ τὴν ἀποφράδα, πόλιν ἐς Φιλίου τὰς εὐχὰς ἀναλαμβάνει κατὰ τὰ πότρια. Tenuerunt Calendae Syrorum: rursus Caesar ad Iovis Philii. Deinde Calendae Ianuariae: et Caesar Genii templum adit: ium intermisso atro die, rursus in aede Iovis Philii vota suscipit more maiorum. πάγκοιτος igitur ἰορτή sunt Cal. Ianuarise, quod is dies per totum orbem Rom. festus haberetur, etiam si non omnes inde initium anni ducarent. Verbi gratia, Syri a Dio, qui Novembri Iuliano respondet, annum tunc ordiebantur. Itaque in hoc Iuliani loco ἡ Σύρων νομηνία primus est dies mensis Dii. Explicationem vero nostram aperte confirmat Libanius in descriptione Calendarum in tomo I. (Reisk. I. p. 256. ff.) his verbis, quae Latine brevitatis causa hic afferantur *Ac festa quidem alta familiarum sunt, alta civitatum, quaedam etiam populorum. Hoc autem unum commune est omnibus, qui sub Imperio Rom. degunt: celebraturque anno hoc quidem ineunte, illo vero exeunte. Idem in Orat. de vita sua, pag. 75. τὴν μεγίστην ἰορτὴν ἡ τε κοινὴ τῶν ὑπὸ ῥωμαίων ὄντων Calendas Ian. vocat, itemque in Apologia pag. 604. Lucianus in Pseudologifta μεγάλην νομηνίαν appellat. Sed et ipsa votorum commemoratio, de quibus ibi Iulianus loquitur, nullum dubitationi locum relinquit. Vota enim 3. Non. Ian. suscipi solebant, ut docet Lucianus in loco cit. et Calendarium Herwartii. De Genii templo Antiochiae Eusebius in lib. I. cap. 16. VALES.*

Genii templum] nempe populi Rom. quale et Alexandriae fuisse didicimus XXII. 11. *diuturnior*, senior, aetate proventus. W.

Incertum] Sic edd. antiquiores. Gronoviana *interitum*, operarum error, quem fideliter propagavit Ernesti. W.

7. *Constantinop. terrae pulsu vibratam.]* De hoc terrae motu loquitur Libanius in Orat. funebri, ubi eum Iuliani sacrificia et postulationibus sedatum asse scribit (Reisk. I. p. 581.): *τοῖς μὲν ποσειδῶν τὴν μεγάλην ἐν θρῆν πόλιν*, etc. quae in Editionibus vulgatis desiderantur. ingenti aliquot paginarum lacuna. Eiusdem terrae motus mentio sit in Victoris Epitome. VALES.

Irruuntibus armis externis lex una sit et perpetua, etc.] Livius lib. XLIII. *Iure gentium hoc evenit, ut arma armis propulsentur.* Ulpianus L. 1. §. 27. ff. de vi et vi armat. *Uim vi repellere licere Cassius scribit, idque ius natura compendatur: apparet autem, inquit, ex eo, arma armis repellere licere.* L. 3. §. 9. ff. eod. L. 1. C. unde vi. L. 3. C. ad Leg. Corn. de Sicar. L. 4. in princ. ad L. Aquil. L. ut vim. ff. de iust. et iure. Cicero lib. 1. Offic. *Est haec non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, ut si vita nostra in aliquas insidias, in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis.* Idem in Orat. pro Milone. LINDENB.

Nihil remittente vi mortis.] Mf. *nihil remittente vim oris.* Y. *nihil remittente vi mortis.* Metua enim mortis nihil remittit,

sed contra vim inferentem omni ratione nos defendere cogit.
LINDENBR.

Nihil remittente ut mortis] i. e. iuris naturae, quod defensionem hui permissit, immo praecipit. Nisi vero cum Lindenbrogio legendum *mortis*. Sic Ernesti, et ego *mortis* praetulerim, ut *vis mortis nihil remittens* sit metus mortis, ad quem fliceant omnes leges. W.

C A P V T II.

1. *Speciosa*] laudabili, liberali. W.

2. *Solum Arsacem monuerat Armeniae regem*] quocum donis atque muneribus in societatem tracto (xxi, 6.) Constantius sine dubio pepigerat, ut subsidia iussus mitteret. Verbum *monuerat* pro re nata nimis lenis est. Cf. Gibbon, T. v. p. 464. W.

Rumore praecursus (paulo post *fama praecursa*) prius, quam rumor ipse ad Perlas perveniret, per militares numeros per stationes diversas dispersos. *Tessera expeditionalis*, evocationis etiam dicta. W.

3. *Heliopoliten Aegyptum quendam Alexandrum Syriacae iurisdictioni praefecit* Consulatorem constituit, v. xiv, 7. et ibi not. Alios illius aetatis *Alexandros* recenset Wernsd. ad Himer. p. 864. W.

Alexandrum Syriacae iurisd. pr. turb. et saevum.] De quo Libanius loquitur in Ep. 707. ad Iulianum Aug. ubi eum asperioris ingenii fuisse significat. *Ad hunc eundem Alexandrum exstant Epistolae 274. et 281. Libani in lib. iv.* VALES.

5. *Tarsum Ciliciae reverfarum.*] Iulianum Antiochia proficiscentem Antiochenis ordo honoris causa prosecutus, cum suppliciter rogaret, ut delictorum veniam sibi concederet: Libanius eis respondit, se nequaquam Antiochiae, sed Tarsi hiberna acturum, si salvus a Perside reverteretur, teste Libanio de vita sua, pag. 44. Id autem responsum cum his quae ibidem refert Libanius, Curialibus Antiochenis a Iuliano datum est in mansione 1. quae Litharbis dicebatur, ut testatur Iulianus in Epist. 27. ad Libanium. Has porro Iuliani minas ut averterent Antiochenes, eorum rogatu Libanius Orationem ad Iulianum scripsit, quae *πρὸς τὸν βασιλέα* seu legatio inscribitur: qua veniam pro civibus suppliciter poscit; orat, ne Imperator solita hibernacula dimittat, neve apud Tarsenses homines longe petulantissimos hiemare velit. Alteram quoque Orationem ad Antiochenes idem Libanius scripsit de Imperatoris ira, cuius meminit Socrates in lib. 3. cap. 17. quae brevi, si Deus dederit, a nobis edetur. VALES.

Memoratum Praesidem.] De quo Libanius in Epist. 352. *et in libri 4. Epistola 275. ubi eum Praesidem Ciliciae fuisse testatur* et Iulianus ipse in Orat. ad Heracitum, *πρὸς ἡγεμόνα*. VALES.

Sepultum est] xxv, 9. W.

6. *Apricante coelo*] tempestate calidiore, verno appropinquante. *Hierapolim*, urbem Commagenae, xxi, 13. W.

7. *Id enim curatius observat.*] Cum enim esset Hierapoli, fidos exploratores praemiserat, qui caverent ne quis ad Persas transfugeret, consilia sua, et protectionem hostibus proditurus, ut ipsemet scribit in Epist. ad Libanium Quaestorem. Quod quidem Iuliani consilium non immerito praedicat Libanius in Oratione fanebri, pag. 311. (Reisk. 1. p. 594.) *μεγάλην οὖσαν εἰδὼς ἐν ἀποφύγῳις φασὶν, οὐκ εἰσόδου χρόνον, οὐκ εἰσβολῆς ὄδον, οὐ μηχανημάτων τροχόν, οὐδὲν ἂν ἰσχυρεῖν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐξήνεγκεν* εἰδὼς ὅτι πᾶν ἐκλαλήθην εὐθὺς ἰσθὶ ἐν αἰσὶ κατωσκόπων, etc. Cum maximum momentum in silentio esse cerneret, neque protectionis tempus, neque qua via irrupturus esset, neque machinarum speciem, neque quidquam eorum quae voluebat animo, patefecit: gnarus, simul atque quid evulgatum esset, ad exploratorum aures permanere. VALES.

Affyrios] Affyriam, provinciam Persiae, Adiabenen etiam eo tempore dictam. v. infra c. 6. §. 15. W.

Scytharum auxiliis.] Praecipue Gothorum: horum enim distincte meminit Zosimus in lib. 3. c. 25, in pugna illa ad Ctesiphontem: *Φεύγουσι δὲ ἐπενδραμόντες οἱ ἑωμαῖοι καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ Γότθοι.* VALES.

Scytharum auxiliis] qui tamen non socii erant, sed stipendiarii e vicinis barbaris gentibus conscripti. Zosim. iii. 25. et Notitia Imperii. W.

Venit ad Batnas.] De hoc opido Iulianum in Epist. 27. ad Libanium loqui Lindenbrogius putavit: sed ex ipsa Epist. facile est hunc errorem refellere. Ait enim Iulianus ab Antiochia progressum se esse usque ad Litharba, qui est viculus in Chalcide: inde Berroeam venisse, ibique diem integrum mansisse: tum ad Batnas locum ita dictum accessisse. Cumque diei spatium Batnis moratus esset, Hierapolim contendisse: atque hinc ad Libanium se litteras dare. Ceterum Hierapoli triduum moratus Iulianus, Euphratem navali ponte traiecit, Batnasque, quod Osdroense opidum est, venit, ut Zosimus in lib. 3. c. 12. Marcellinusque testatur. Duae igitur Batnae in hoc Iuliani itinere occurrunt. Prior locus est in Syria cis Euphratem: alterum est opidum Osdroense trans Euphratem satis celebré. Utrumque opidum manifeste distinguitur in Antonini Itinerario. *Iter a Callecóma Edeffam millia plus minus 85. sic. Batnas m. p. m. 24. Hierapoli m. p. m. 21. Thilaticomum m. p. m. x. Batnas m. p. m. 15. Edeffa m. p. m. 15.* Tabula quoque Peutingerorum utrumque opidum aperte distinguit: Ab Antiochia *Emma m. 23. Chalcida xx. Beroeis 29. Bannis 27. Thiltauri 25. Bathna 12. Hierapoli 12. Zeugma m. 24.* VALES.

Batnas municipium Osdroenae.] Zosimus lib. iii. c. 12. *Βάτνας τῆς Ὀσδρονῆς πόλεωσιν γι.* Iulianus Epist. 28. ad Libanium: *Βάτναι, βαυβαρινὸν ὄνομα τοῦτο, Τύριον ἰσθὶ ἑλληνικόν:* et quae sequuntur, titum huius municipii ostendunt. LINDENB. Cf. notam ad xiv. 3. W.

8. *Quinquaginta obruit homines*] Id quomodo accidere potuerit, non satis intelligo. *Paleae* enim siccis conditae, et ad summam altitudinem congelatae tot homines pondere suo obruere potuisse vix credibile, nisi trabibus possum firmatas metas istas ponamus. Columella certe de re rust. 1. 6. 9. ubi de fructibus

condendis loquitur, siccas res congerendas ait *tabulatis*, ut frumenta, foenum, frondes, *paleae*, ceteraque pabula. Nec me fugit, paleis antiquorum, qui bubus in orbem actis vel curribus tritabant, stramen ipsum comminutum misceri, atque ita ad pascendas pecudes adhiberi solitum; sed nec hoc tantum ponderis addidisse acervis illis videtur, ut tantum hominum numerum enecaret. Nil me iuvarunt Schoettigenius de Tritura, et Paulsen vom Ackerbau der Morgenländer. W.

CAPUT III.

1. *Carras antiquum oppidum Crassor. et Romani exercitus aemulis insigne.*] Undecim puta Legionum strage, et ipsius Crassi interitu insigne. Florus lib. iii. cap. 11. Plutarchus in Crasso, Appianus in Parth. (T. iii. ed. Schweighauser. p. 55. II.) Dio lib. 40. c. 25. Strabo lib. 16. p. 747. Almel. Ovidius Fastor. lib. vi. Eutropius lib. vi. c. 18. (15.) Orosius lib. vi. cap. xiii. LINDENB.

Carras antiquum oppidum] Mosi Haran. v. supra xviii. 7. W.

Unde duas duc. in Pers. viae regiae.] Idem narrat Zosimus in lib. 3. c. 12. ex Eunapio, quem fere integrum excerpit, teste Photio: *δυὸν τοίνυν ἐνέειδεν ὁδοὺν παρακειμένην, τῆς μὲν διὰ τοῦ ποταμοῦ τίγγετος καὶ πόλεως νισίβιδος ταῖς ἀδριατικῶν σαρρακενῶν ἐκβαλλούσης, τῆς δὲ διὰ τοῦ εὐφράτου καὶ τοῦ κερκεσίου, κτλ.* Cum autem duae ex eo loco viae ducerentur, quarum altera quidem per fl. Tigrin, et Nisibenam civitatem, in Adiabenam excurrit, altera autem per Euphratem, et Circesium Castrum, etc. VALES.

2. *Lunae, quae religiose per eos collitur tractus.*] Herodianus lib. iv. Spartianus in Caracalla. LINDENB.

Religiose collitur] Alartes nomine. W.

Paludamentum purpureum.] Idem refert Zosimus libro 4. c. 4. his verbis: *τοῦτω γὰρ (Procopio) ὡς γίνεαι συναπτομένην μέγας τε τῆς δυνάμεως ἐμπιστεύσας ἐκλυσεν ὅμα στρατιωτῶν διὰ τῆς ἀδριατικῆς χωροῦντι ἀπαντῆσαι οἱ δὲ ἐν τῇ ὁδῷ κατὰ τῶν πολλῶν ἰόντι, δούς αὐτῷ καὶ βασιλικὴν στολὴν ἔχον.* VALES.

Proptinquo suo tradidisse Procopio.] Cedrenus Procopium Iuliani cognatum, seu ἀνιψὸν nominat. Itaque consobrinos Iulianum ac Procopium fuisse existimo. Sane in lib. 26. cap. 6. Iuliani cognatus dicitur. VALES.

3. *Visorum interpretes.*] Lib. xiv. *Visa nocturna.* Glossar. *Visum, ὄραμα, ἐνύπνιον.* Priscianus lib. xi. *Visum, τὸ ὁρατὸν, καὶ τὸ ἔραμα.* Agrob. lib. 2. pag. 27. *Quibus modis Insomnia fiant, quibus visa.* LINDENB.

Palatini Apollinis templum] ab Augusto conditum, Cumana carmina, libri Sibyllini, in basi statuae Apollinis ab eodem Augusto ibi reconditi. Locus facit ad historiam carminum Sibyllinorum, quae post Ammianum adeo adhuc existisse patet, quamquam alii temporibus Sullanis, alii una cum Capitolio confecta incendio fuisse tradiderint, de quo vide Salmasium ad Solinum p. 55. W.

4. *Procurfatorum* equitum leviter armatorum *anhelantium* anhelò cursu xvi, 12. prae celeritate spiritum vix ducentium. W.

5. *Triginta millia lect. militum.*] Libanius in Oratione funebri, (Reisk. 1. p. 594.) xx. dumtaxat millia ponit: ἀποσχίσας τῆς δυνάμεως μυριάδας ὀπλιτῶν δύο, τοὺτους μὲν ἐπὶ τὸν τίγρητα πίμπει, φυλάσσοντας τε τὴν γῆν, εἰτε ταύτης προσὶθ δεινόν, καὶ παρ᾽ ἐσομένους κατὰ καιρὸν καλοῦντι· χερὴν δὲ ἄρα καὶ τὸν ἀρμένιον παραπλήσιόν τι ποιεῖν, et reliqua cum Ammiani narratione mirifice congruentia. Zolimus l. 3. c. 12. (ubi vid. Reitemeier p. 574. W.) xviii. millia peditum dumtaxat Sebastiano et Procopio commissa esse memorat, quae Tigris ripam uerentur: sed Sozomenus in lib. 6. xx. dicit. VALES.

Sebastiano ex Duce Aegypti.] Is est igitur Sebastianus Dux Aegypti, secta Manichaeus, audax et patulans iuuenis, qui Georgium pulso Athanasio in sede Alexandrina armis imposuit, ut scribit Athanasius in Ep. ad Solitarios, et in Apologia; qui eum δοῦκα et στρατηλάτην nominat pessim. Erat autem filius Antiphili, a quo in disciplinam traditus Libanio, mox relicto eloquentiae studio ad militiam se contulit, tametsi excellenti ingenio praeditus: ut docet Libanius in Epist. 2. ad Antiphibum, quibus et aliam subiungit ad Sebastianum, exhortans ut redeat. Exstant in Editione Cracoviensi Lat. Libanius 308. 340. 494. Epistolas ad eum scribit. VALES.

Intra Tigridem] eo non transmissio. — *Ex incauto latere*, non satis munito. *Corduenum*, xviii. 6. (antiquioribus, Straboni, cet. Gordyene, hodie Kurden) montanam Armeniae regionem, et *Moxoënam*, iidem montanam, magis tamen orientem versus ad fines. *Chilico come ubera Mediae* vel potius Assyriae tractus, vide *Mannert Persien* P. v. Fasc. 2. p. 225. l. praefrecto cursu ὡς ἐν παρόδῳ. W.

Necessitatum articulis adfuturi] adiuturi, si forte nimis premerent hostes. W.

6. *Dextrosus*] ad Euphratem. W.

Equus Babylonius nomine.] Non novum, equis quoque nomina vendi solere. Apud Dionem *Inciatus* et *Pertinax* equi laudantur: apud Capitolin. in Vero *Volucer*. *Apud Pausan. lib. 8. pag. 160. Phoenix, Corax, Cnacias, Samus. Apud Thetsen in Lycophr. pag. 35. Pfylla, Arpinna, Xanthus et Ballias 39. Melissio equus apud Senec. Controv. pag. 56. num. 34. Vid. Camerar. de Nominib. equestrib. pag. 104. Vid. Augustin. de Civit. Dei lib. 2. cap. 4.* Et alia multa equorum nomina Romae in tabula marmorea leguntur. LINDANER.

Auro lapillisque ornamenta distincta] Bene de his ornamentis Ioh. Chrylost. Orat. de se ipsum laedente pag. 9. Τί ποτ' οὖν ἐστὶν ἵππου ἑστῆ· ἄρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλόν, καὶ τιλαμῶνας τοιοῦτους, καὶ στομάτων δεσμὸν ἐκ σερικῶν συγχείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπέστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῦς σχοινίους συμπεπλεγμένους, ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι καὶ εὐσελῆ, etc. Imperatorios vero equos haec magnificentia proprie decebat. *Itaque privatis iure interdicta Constitutione Leonis Imp. l. unic. C. Nulli licere in frenis, etc. LINDANER.

Ornamenta phaleras conspersit pulvere. W.

7. *Davanam ventis.*] Dabana dicitur in Notitia Imperii Romani sub Duce Osdroenae una cum Callinico. Procopius lib. 2. περί κτισμάτων, δαβανίς nominat. VALES.

Davanam (alii *Tapanam*, Ilidoro Characenſi forteſſe *Alama*) *Bellias* (Ilidoro *Belicha*) v. Mannert v. 2. p. 270. 284. W.

Callinſum.] Scribe Callinicum, ut Eutropius, Zofimus ac Marcellinus Comes in Anaſtaſio appellant. Hierocles inf. in συνενόησις ἐπαρχία οὐδρονήης ὑπὸ ἡγεμόνος πόλιν αἰδε. Λιοντόπολις ἢ πρὶν καλλινική. δίδω. Haec urbs coōdita eſt a Seleuco Callinico, ut docet Chronicum Alexandr. Olympiade 134. ἀόνο 1. σέλευκος καλλινίκος ἐν μεſοποταμίῃ καλλινίκου πόλιν κτίζει: ſed falli hunc Auctorem docuit me Libanius. Is in Epitt. ad Ariſtaenetum ait, Callinicum ſtationem eſſe in Meſopotamia circa Euphratem, ita vocatam ex eo quod Callinicus Sophiſta ibi occiſus eſt. Unde apparet recentiorem fuiſſe eius loci appellationem. Callinicus enim Sophiſta cognomine Sutorius, vixit ſub Gallieno, teſte Suida: cui Proſphonicum ſcripſit. Rerum quoque Alexandrinarum hiſtoriam x. libris ſcripſit, quod opus citatur ab Hieronymo in Commentariis in Danielem. VALES.

Callinicum (antea *Nicophortum*, ſaeculo poſt *Leontopolis*, nunc *Racca*) commercandi opimitate gratiſſimum (ſcoli Ammianei) Mannert l. c. p. 285. W.

Ad diem vi. Kal. quo Romae matri Deorum pompae celebrantur.] Notat eundem hunc diem Vib. Sequeſter, in lib. de Flumin. pag. 329. *Almon Romae, ubi mater Deum vi. Kal. April. lavatur.* Kalendarium vet. ruſticum, quod in Bibliotheca Farnelia adſervatur: *Menſe Martio LIBERAL. QUINQUATRIA. LAVATIO. LINDENBA.*

Ad diem vi. Cal.] Scrib. *a. d. vi.* quod eſt ante diem 6. Porro hic dies ex eo ipſa Lavatio dicebatur. Primo enim die qui erat *a. d. ix. Cal. Aprilis*, Galli comam iactantes, crebris icubus lacertos cruentabant: atque is dies ſanguinis dicebatur, teſte Tertulliano in Carmine ad Senatorem, et Trebellio Pollione in Geſtis Claudii. Idem Tertullianus in Apolog. haec habet: *Archigallus ille ſanctiſſimus nono Kalendarum earumdem (April.) ſanguinem impurum lacertos etiam caſtrando libabat.* Hanc feſtivitatem ſanguinis vocat Auguſtinus in tractatu 7. in Iohannem. Meminit etiam eius feſti auctor Quaestionum veteris et novi Teſtamenti, quaeſt. 84. Proximus dies magna omnium laetitia celebrabatur, eoque Hilari dictus, teſte Macrobio lib. 1. Saturn. Tertio quieſcebant. Quarto demum die, qui erat ante diem vi. Cal. Apr. ſimulacrum Cybelae carpento impositum Almonis aqua abluebant; hic dies Lavatio; ille Requieſcit dicebatur, ut docet Calendarium Romanum Conſtantini aevo exſtatum, quod Georgio Herwartio debemus: xi. *Arbor Intrat. x. Tubiliſtrium. ix. Kal. Apr. San-guen. viii. Hilari. vii. Requieſcit. vi. Lavatio.* Quem locum valde illuſtrat Iulianus in Hymno quem in Deorum Matrem compoſuit, p. 168. Σπρnh. τίμνεται γὰρ Φαὶ τὸ ἱερὸν δένδρον καὶ ἡ ἡμέραν ὃ ἥλιος ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ἰσμερινῆς ἀφίδος ἔρχεται. εἰς τῆς περιεπλυσμὸς παραλαμβάνεται. τῇ τρίτῃ δὲ τίμνεται τὸ ἱερὸν καὶ ἀπὸ ῥύττου θύρος τοῦ θεοῦ γάλλου. ἐπὶ τούτοις ἰδύμε Φαὶ καὶ ἱεραὶ. Igitur xi. Kal. Apr. quo primum die Sol aequinoctialem circulum attingit, pinus ſuccidebatur, et in Deum Matris ſacrarium

inferebatur. Arnobius lib. 5. *Quid enim fuit vult illa pinus, quam semper stans diebus in Deum Matris intromittitis sanctuarium?* sic legendum. Postridie erat Tubilultrium, quem περιπαλ-πισμένον vocat Iulianus. Eo enim die tubae, quarum in sacris frequens est usus, lustrabantur, teste Festo. VALES. Cf. Spanhem. ad Callimachi Lav. Palladis p. 597. ed. Ernesti, et interpretes ad Val. Flaccum viii, 239. W.

Carpentum quo vehitur simulacrum.] Ambrosius Episc. lib. iii. Epist. 48. *Currus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele.* Sed quo ritu currus hic ad flumen deductus sit, Prudentius V. Cl. in parte indicat, cuius hi versus sunt, Hymno x. περι στείφανον v. 153.

*Quid esse vobis aestimem protectus?
Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idrae sacris.
Lapis nigellus evehendus effedo
Muliebris oris, clausus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum praecundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calcels,
Almonis usque perventis rivulum.*

*Tertull. de Baptismo cap. 5. *Ipsos etiam Deos suos lavationibus efflunt.* Lucan. lib. i. vers. 600.

Et lotam parvo revocant Almone Cybellen. LINDENBR.

Reinesius adscripsit: „*annales, carpentum, et, quod vehitur, simulacrum.* Sic Casp. Barth. ad Claudian. de bello Gildon. 119. *Omnia enim sacra cum ipso lapide fuere abluta.*“ W.

8. *Sub pellibus*] tentoriis. *Gratanter* κρησινόμενος lubenter et benevole. *Furta bellorum* κλέμματα πολέμων. Thucyd. v, 9. W.

9. *Classis advenit.*] Sexcentarum navium, teste Zosimo: praeter quas quingentae erant Icortaeae, et quinquaginta tectae, et alia plana navigia ad compingendos pontes: alia item quae alimenta et machinas portabant. Idem Praefectos classis Constantium et Lucianum nominat. VALES.

Xerxis instar classis] eodem fere numero navium, quo Xerxis olim. *Latissimum Euphratem arctabat* ut prae navibus aqua vix conspici posset. *Bellatrices*, milites vehentes. W.

C A P V T IV.

1. *Circumscripte*] h. l. non potest esse *paucis*, uti Ernestio visum est, praecellerat enim *breviter*, imo vero περιφραστικώς quasi, ut notionem certam atque perspicuam animo concipiant *ignorantes*. — Ceterum, ut Ammianus ipse ingenio suo modeste diffusius est, sic ego, *mechanices* plane rudis, timidiuscule ad interpretandum contextum accedo, quem dictio Marcellina obscuriorem lubinde fecit. Accuratus omnia, quam vel ille vel ego exposuimus, cognoscere si quis cupit, is adeat mihi, ut antiquiores praeteream, Lipsium in Poliorceticis, interpretes ad Vegetium cet. *Natium*, qui inter recentiores optime de machinis bellicis egit in *Griech. Kriegsnlterthümern* p. 110 — 206. et ad calcem libri *Fo-lardi, Silbereschlagit* aliorumque delineationes adiecit. W.

Ballista] quam tamen cum *Catapulta*, cuius nomen illa aetate non amplius in usu fuerit, confudisse tradit *Nasitus* p. 185. W.

2. *Ferrum axileculis* asseribhs, trabibus compaginatur includitur, firmatur, in *regulae* (Lineae) maioris modum extentum longius prominens — *culus ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit*, sine ornatu brevius diceretur poterat: ex quo ferro in medio polito *quadratus stilus* iidem ferreus? *eminet extentius*, paululum exstat altior et *cavatus* in rotunditatem ad *canalis angustii meatum*, ita ut crenae, quae suppositae *regulae incisae* est, accurate aptetur atque respondeat — et hac sc. parte, uti *stilus crenae immittitur, multiplici chorda nervorum tortillum multis nervis tortilibus* (qui tamen non funibus cannabinis, sed crassioribus fidibus ex intestinis animalium confectis, aliisque, quibus maior vis inest elastica, constabant) *illigatus* — eique *duae lignae cochleae* (Schrauben?) *coniunguntur* — artifex *contemplabilis* active: accurate observans in temonis *regulae cavamen crenam* apponit *sagittam conglutinatam* quidni praefixam? — *invenies veriant rotabilem flexum* (Windem). W.

3. Cum ad *extremitatem nervorum stilus retractus* sit, tum *percuta sagitta avolat* tam celeriter interdum, ut *scintillae* excutiantur. — Ex quo apparet, *Ballistam sagittis, lapidibus* contra e *lunda* mittendis inservisse *Scorpionem*, de quo nunc plura. W.

4. *Scorpionis* cf. *Nasit.* p. 185. quem appellant nunc *Onagrum* (alium silvestrem, v. paullo infra) haec forma est. Et primo quidem *basis* quasi totius *machinae* ita describitur: *Dolati axes duo curvati modico, ut prominere videantur in gibbas (ulitatus) gibbos* gibborum instar rotundati, tum *in modum serratoriae machinae*, (quam uno verbo *varam* appellant Latini) *connectuntur*, ut haud procul inter se distent, ex utroque latere *patentius perforati* amplioribus foraminibus terebrati, *quas inter per cavernas crenas funes colligantur robusti*, totam *compagem continentes*. — Haec igitur, si recte tamen intelligo, *basis*; iam ipsa *machina*. W.

5. E medio illorum *restium ligneus stilus exsurgit obliquus* in modum *temonis*, quo iumenta curribus iunguntur, ita *nervorum nodulis implicatus*, ut sursum deorsumve possit moveri — *summitati unci ferrei aptantur*, e quibus pendet *stuppea* vel *ferrea funda* recipiendis lapidibus — ipsi ligno *fulmentum* *sultura prosterntur*, praetenditur, nempe *cilicium* *saccus paleis* et stramine minutim *concisus refectum*. W.

Fulcimentum prosterntur ingens cilicium.] In *Regio* *et *Tolos*.* [ac *Colbert*.] codice ac *Rom.* Edit. legitur *fulmentum*, quod placet: nam *fulcimentum* vox barbara videtur: apud *Tertullianum* legitur tamen, et in *Glossis Graecis* ἔπισμα, quam vocem observavi ab interpretibus fere *fulcimentum* verti. *Phoca Grammaticus* in *Vita Virgilii*:

*Terra ministravit flores, et munere verno
Herbida supposuit puero fulgentia virens.*

Fulturam tabularum vocat *Hegesip.* lib. v. cap. xx. VALES.

6. Nunc ipse *machinae* usus docetur. — *Repagula* *mochli-*
das, supra: *rotabiles flexus*. *Inclinant*, deprimunt, retrahunt: quo facto *magister* altius stans *claustrum clavum malleo percussit* expellit — unde *stilus molliudine cilicii* ne lapis ipse laederetur

offensus, ad speciem debilitatus, saxum nihilominus vehementissime contorquet. W.

Penes unctum inclinant.] Sic primus edidit Gelenius. Castellus enim ediderat *paene unctum*. Ego vero cum in Mss. omnibus, Regio, Florentino, Tolosano [et Colbertino] et in Editione Romana legeretur, *pene furinum*; certissima coniectura emendavi, *paene supinum inclinant*. Ita enim sensus optime constat.*
VALES.

7. *Tormentum appellatur, ex eo quod omnis explicatio torquetur.]* Haec, ut ingenue fatear, non satis intelligo. An forte scribendum: *Quod suntum implicatione torquetur?* aut sane: *Funes implicati torquentur?* Sic a torquendis funibus tormentum deduxit Ammianus. Ita ballistarum tortores, lib. 19. cap. 7. Potest tamen nec incommode deduci ab eo quod lapides torqueat. Porro scorpionem proprie dici tormentum, docet Tertullianus in Scorpiace, initio: *Arcuato impetu hamatile spiculum in summo tormenti ratione refringit, unde et bellicam machinam retractu tela vegetantem de scorpio nominant*. Charisius lib. 1. Nam tum scorpion animal dictum, quam militare tormentum. VALES. Pater exemplari suo adscripsit. [Malim: quod tomicum explanatione. Antea enim funes erant implicati, sed iuvenes eos explicant.] ΟΡΟΝΟΥ.

8. *Arietem]* cf. Naf. p. 167. Truncus eligitur *abietis* vel *arui* excellae, qui praefigitur ferro *prolixo* longo *efficiens* *listens* *prominulam* prominentem arietis speciem. *Ex lance* *aquilibrio*. W.

Instar assurgentis et caedentis armati.] Dudum, *caedentis arietis*, legi debere conieceram, atque ita nuper in Codice Regio scriptum esse didici. VALES.

9. *Exerto alacri vigore discussum expeditum, perfectum.* W.

10. *Meditamentis machinis ob crebritatem despectis* *parcius* *adhibitis.* *Helepolis* (urbium expugnatrix) cf. Welleling. ad Diodor. T. 12. Bip. p. 483. W.

Helepolim Graece cognominant, cuius opera diuturna Demetrius.] Mf. Fl. Graeci cognominamus, quod placet: ut inf. *transire* *διαβαίνω* dictum Graeci. Et sic originem suam Ammian. ostendit, quam iterum apertius fatetur in fine lib. xxx. Ceterum de Demetrio Athenaeus Deipnosoph. lib. v. pag. 206. lib. x. pag. 415. Vitruvius lib. x. cap. xxii. Plinius lib. vii. cap. 38. Leo Imp. in Tacticis, Suid. in *προτομή*. LINDENB.

11. *Virgarum recenti textura]* frondibus viridibus adhuc implexis. *Limo* humido aspergitur pars superior, ut *flammeos* et *missiles casus* ex inoenibus electos ignes et alia *inutilia detrectet*, non admittat, irrita faciat. W.

12. *Frontalibus]* fronti. W.

Qualia nobis pictores ostendunt fulmina.] Festus Pomp. *Trifidum fulmen* fuit ab antiquis dictum, quia id aut incendit, aut afflat, aut cerebrat. Eius figura in aemulis et monumentis antiquis apparet. LINDENB.

13. *Intrinfecus]* testudine munitus miles. W.

14. *Malleoli*] cf. Nall p. 161. *Multifido ferro*; in fila tenuia tracto. — *Ventre subtiliter et plurifariam patens*, multus, sed subtilioribus foraminibus distincta. W.

15. *Supertecto pulvere*] *lisdem verbis eadem de naphtha* vide infra c. 6. §. 37. W.

CAPUT V.

1. *Adscitis Saracenorum auxiliis, quas animis obtulere prompti.*] Legatos enim Iulianus ad eos miserat, qui admonerent, ut auxilia quamprimum mitterent, si iis collibitum esset: velut qui parum sollicitus esset, si non adessent. Sic enim ipse scribit in Epist. ad Libanium Quaestorem p. 401. Spanh. *προς τοὺς σαρακηνοὺς ἔπεμψα πρεσβεις, υπομιμησάντων αὐτοὺς ἡμεῖς εἰ βούλοιντο.* Ad Saracenos legationem misi, admonens eos, ut ventrent si libitum esset. VALES. Cf. c. 3. W.

Cercusium, principio mensis Aprilis ingressus est munimentum.] Zosimus lib. III. c. 12. *Κιρκούσιον* vocat; *Φρούριον δὲ τοῦτο ἀρχαῖον μνημεῖον ὑπὸ τοῦ Ἀβάρρα ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐφράτου, τοῖς δὲ Ἀσσυρίων ὄρεσις συναπτόμενον.* Eutropius lib. IX. c. 2. *Circesso, quod castrum nunc Romanorum est.* Paeonius vertit *Κιρκούσιον*. Vid. Procop. *περὶ κτισμάτων*. pag. 16. et de Bello Persico lib. II. LINDENBERG.

Cercusium.] Zosimus in lib. 3. c. 12. *Κιρκούσιον* vocat; Rufus Festus *Circessum*. In Concilio Chalcedonenli inter Episcopos Osdroenae provinciae, qui Synodo subscribere, recensetur Abrahamus Castrocircon Episcopus. *Geographus Nubientis *Cercusium* vocat perinde ac Marcellinus, et ad ostia fluvii Alchabur situm esse, ac Euphrate allui testatur. Apparet ergo *Cercusium* positum fuisse ad confluentem Euphratis et Aborae, quem *Alchabur* Nubientis appellat: quod confirmat etiam Procopius in libro 2. *Persicorum*. VALES. *Abora* al. *Cbaboras*. W.

2. *Diocletianus*] cf. Tillemont P. IV. p. 65. *suspectum*, intuitum. W.

Barbarorum consensit interiores limites ordinaret.] Ea fuit in Rep. Diocletiani providentia, ut omnes limites Imperii Romani castris, et castellis undique communiret, et in iis idoneos milites locaret, qui barbarorum irruptionem arcerent. *Testatur hoc Eumenius in Oratione pro Scholis Augustodun. sub finem. Suidas in *ἑσχατιά*: *ὁ διοκλητιανὸς λόγον ποιοῦμενος τῶν πραγμάτων, ᾗ ᾗ δὲ καὶ δυνατόν ἐκαστὴν ἀποκρούσαι καὶ φρούρια ποιεῖν.* Sed paullo postea Constantinus hanc utilissimam dispositionem subvertit. Nam e praefidiis illis castellis quae Diocletianus extruxerat, ad alia opida nullius praesidii egentia militem transtulit: quo facto latam barbaris viam ad pervadendos Rom. Imperii fines aperuit, ut quidem ei obicit Zosimus lib. 2. his verbis: *τῆς γὰρ ὁμαλῆς ἐπικρατείας ἀπανταχοῦ τῶν ἑσχατιῶν τῇ διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τοῦ εἰρημῆιον μοι τρόπου (locus quem intelligit, hodie deest; videtur tamen is esse quem e Suida produximus) πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διελημμένῃς, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἰκίαν ἔχοντος, ἀπο-*

τος τοῖς βαρβαροῖς ἢ ἡ διάβασις, etc. In hac autem castrorum munitione id Diocletianus observabat, ut ultra ipsum limitem castrum exstrueret, et barbarorum fines subraderet, quemadmodum hoc loco Marcellinus memorat. Quod Idatius quoque confirmat in Falthis: Constantio et Maximiano. *His Caff. castra facta in Sarmatia contra Acinco, et Bononia.* Idque iam ante institutum fuerat a Probo Augusto, ut scribit Vopiscus his verbis: *Contra urbes Romanas castra in solo barbarico posuit.* [Id fecit postea et Valentinianus Aug. teste Ammiano.] VALES.

3. In alto silentio] pace? W:

Scenici ludis.] Haec fere iisdem verbis transcripsit Hegesippus lib. 3. de excidio Hier. cap. v. *Denique cum ludii scenici in ea celebrarentur urbe, ferunt quemdam actorem mimorum, elevatis oculis ad montem, Persas vidisse advenientes, et dixisse continuo: Aut somnium video; aut magnum periculum Ecce Persas.* VALES.

Mimus cum ux. imm. e medio sumpta quaedam imitaretur.] Mimus a Graecis originem lumpsit, cui respondet apud Latinos planipes, ut Diomedes lib. 3. notat. Definitur autem mimus a Graecis: *μῖμος ἐστὶ μίμησις βίου, τὰ τε ευγυνωρημένα καὶ ἀνυχώρητα περιέχων.* Diomedes autem ita definit: *mimus est sermonis cuiuslibet, et motus sine reverentia, vel factorum et turpium cum lascivia imitatio.* Inter Graecos mimorum auctores clarissimus fuit Sophron, quem Plato quoque Philolophus tanti fecisse dicitur, ut eius carmina sub lectuli sui pulvino semper habuerit. Scripsit *μίμους ἀνδρείους*, et *μίμους γυναικείους*, teste Suida et Athenaeo. Auctor Etymologici in v. *εὐφρα* laudat Sophronem *ἐν τοῖς ἀνδρείοις μίμοις.* Idem in v. *σκιαδῆλαι* eiusdem *γυναικείους* memorat. Sic autem inscripti esse videntur, quod argumenta huiusmodi muliebria, illi ad viros spectantia continerent. Eodem plano modo quo pantomimorum, seu saltatorum argumenta partim *ἀνδρεία*, alia *γυναικεία* fuisse scribit Libanius in Orat. pro saltatoribus, pag. 496. *Inter γυναικείους Sophronis mimos fuisse Ἀλκίνοιας, laudatae ab Suida in Κρήνης.* Longo intervallo post claruit Philistion, qui mimos Graece scripsit: de quo in libris sequentibus dicemus. (ad xxx. 4.) Hic a Suida Comoedias scripsisse dicitur, et tam Comicus Poeta quam Mimographus dici potest. Namque ea aetate Comoedia nil praeter mimum erat: ut docet Marcus Antoninus lib. xi. de vita sua, (Sect. 6. p. 240. Wollé) his verbis: *μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη παιδαγωγικὴν παρρησίαν ἔχουσα.* Et paullo post: *μετὰ ταῦτα τίς ἡ μίμη κωμῳδία καὶ λοιπὸν ἡ νῦν πρὸς τί ποτε παρελήφεται, ἢ κατ' ἀλίγου ἐπὶ τὴν ἐκ μίμησης φιλοτεχνίαν ὑπερέβη, ἐπίστηται. ὅτι μὲν γὰρ λίγεται, καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα οὐκ ἀγνοῖται.* Cleon quoque Mimaulus cognominatus Italicorum Mimorum princeps fuisse memoratur ab Athenaeo in fine lib. x. qui Nymphodorum quoque superavit. Hic suos ipse mimos agitavit: sic enim haec Athenaei verba intelligo: *ἰταλικῶν μίμων ἀριστος γέγονεν αὐτοπρόσωπος ὑποκριτής*: quo loco cavillationes aliquot nimicae referuntur. Mimis itaque simillimae sunt, quas hodie foras in Gallia vocamus, nisi quod pedestri sermone constant, quem tamen etiam in mimis olim usitatum asse existimo. Nam et Dio Orat. 2. de Regno, mimos vocat *γέλωτος ποιητὰς μετὰ σκωμμάτων ἐμμετρώντας καὶ ἀμείτρους.* Antiquitus autem mimi ad symphoniam saltabant, ut de Antiocho

Epiphane scribit Polybius lib. 31. c. 4. ὑπὸ τῶν μίμων ὁ βασιλεὺς εἰσιφίετο ὅλος κεκαλυμμένος, καὶ εἰς τὴν γῆν ἐτίθετο ὡς εἰς ὀρθὰ τῶν αἰμῶν· καὶ τῆς συμφωνίας προκαλουμένης ἀναπήσεις ὤρχετο, καὶ ὑπεκρίνετο μετὰ τῶν γελιωτοποιῶν. Apud Rom. vero non saltabant mimi: ut patet ex Theodora Aug. quae cum nec psallere, nec saltare uellet, cum mimis in scenam prodit, teste Procopio. Unde Libanius in Oratione adversus Aristidem pro saltatoribus, initio, mimorum et saltatorum artes longe dissitas esse ait: ὀρχηστὰς autem pantomimos intelligit: sic enim fere Graeci appellant. Philo in Orat. in Flaccum: ὀρχηστὰς καὶ μίμοι καὶ αὐλῆται καὶ ὅσα ἄλλα σκηναίων ἀνύσματα ἀγώνων. Iulianus in Milop. Asterius. *De mimis plura Salmastius in Solinum.* VALES.

E medio sumta] i. e. ex usu, vita communi, uode etiam βολόγοι, ἡθολόγοι mimi dicti. v. Vales. ad xxx, 4. Ceterum rescripti *E medio*, quod antiquiores habent editt. et ipse Vales. in nota. in medio errore operarum iureplera, nec repetere debebat Ernestius. — *Exacerbantia* vox soli Ammiano propria pro *acervatim* advolantibus telis. — *Pacis more*, uui in pace mos est. cf. xxix, 12. exir. Reinesius malebat *pecoris more*. Nil opus! W.

Et haec quidem Gallieni temporibus evenerunt.] Sub initium Gallieni capta est a Persis Aotiochia. Zonaras com Perfas ait capto Valeriano Aug. victoria acriter usos, Aotiochiam, et Tarsium urbem Ciliciae celeberrimam, ac Caesaream Cappadociae, in qua 40. hominum millia erant, post diuturnam obsidionem fraude perfluae tandem cepisse. Idem refertur in Excerptis Graecis Chronici Eusebiani, pag. 71. Sed Trebellius Pollio in xxx. Tyrannis, ubi de Cyriade loquitur, Antiochiam et Caesaream ante Valeriani infelicem pugnam a Persis expugnatas esse indicat. In quo falli eum existimo. Ceterum Libanius in Oratione ad Theodolium de ulciscenda caede Iuliani Aug. (Reisk: 11. p. 60.) eius cladis meminit his verbis: οὕτε μὴ τι συμβῇ τοιοῦτον οἷον καὶ ἐπὶ τῶν προηρόνων δεδοικαμεν, οἷς ἐν τῷ θεατρῷ συγκαθημένοι ἐπιστήσαντες οἱ πορτοῖται τὸ ὄρος καταληφόντες. *Ne quid tale accidat, quale nostrum memoria, quibus in theatro sedentibus, Persici sagittarii capto monte supervenerunt.* *Eunapius in Vita Aedessii p. 60. sub Constantio A. id ipsum accidisse scribit: cui minime assentior.* VALES.

Mareade] fortasse *Cyriade*, quem Sapor in Valeriani Imperatoris locum Orienti praefecerat. Nam quae Ammianus *Gallieni tempore* evenisse tradit, ea sub Valeriano accidisse narroat alii, de quo vide Valesium ad b. l. Tillamont T. tit. p. 729. et 907. Heynium ad Zolim. 1, 36. 3. W.

4. *Omnes sequelae*] quidquid omnino ad exercitum pertineret. *Litteras tristes sollicitudinis plenas.* W.

5. *Nulla vis humana vel virtus meruisse umquam potest.*] Praecclare Q. Curtius lib. v. c. 11. *Eludant licet, quibus forte et temere humana negotia volvi atque persuasum est: equidem aeterna constitutione crediderim, nexuque causarum latentium et multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Aurel. Victor in Carino (de Caesar. c. 38.) *Arduum fatalia devertere: eoque futuri notio superflua.* *Arnob. lib. 7. *Casibus nullus est in his locus, sed ineluctabili omnia necessitate conflant: agit se ordo praescriptus, aut quod semel decre-*

decretum est, perfecti. Apul. Miles. 1. Nihil impossibile arbitror: sed hucumque fata decreverunt, ita cuncta Mortalibus provenire. LINDENB.

6. *Sallustius Praefectus Orientis Praesens in Comitatu principis.* W.

7. *Zaitham] Mesopotamiae urbem. Reinesius: מִצְתָּי Chald. oliva.* W.

Zaitam venimus locum.] Regius codex *et Vatic.* [et Colbert.] *Zaitam;* Zosimus lib. 3. c. 14. ζαῖτα appellat. Sed non eo in loco, verum Duris Gordiani tumulum fuisse memorat his verbis: ἐξήκοντα δὲ προελθὼν σταδίων εἰς τὴν χαλκίον ζαῖτάν προσεγγόμενον ἦλθε, καὶ ἐνταῦθεν εἰς δοῖρα, οὗ γοργωνίου βασιλεὺς ἐδίσκυντο τῶρος. Verior autem mihi videtur Zosimi quem Ammiani narratio. Namque Eutropius ac Rufus Festus Gordiani tumulum xx. millibus a Circesio castris abesse testantur. Zaita autem non plus quam diei unius itinere a Circesio abesse potest. si quidem Ammianus et Zosimus omnes Romani exercitus mansiones accurate notant: ac proinde xx. millibus abesse a Circesio nullatenus poterit. Graculus enim militari procedens exercitus in hostico tot milia conficere non debet: sed hoc argumentum parum firmum est. Illud gravius, quod Zaita non plus quam 60. stadia a Circesio castris abest, ut testatur Zosimus, quae septem tantum miliaria conficiunt. VALES. Zosimo adscribitur etiam Tillemontius T. ii. p. 554. et Reitemeier ad Zosimum p. 574. Opus si pretium sit, tantas componere lites, dici fortasse pollit, monumentum illud tam edito loco erectum fuisse (longe conspicuum ait Ammianus) ut inde a Zeugma conspici potuerit. W.

[Heic Gordian Imper. longe conspicuum vidimus tumulum.] Scripsit P. Pithoeus ad marginem Ammiani sui, titulum tamen tumuli Gordiani Aug. eversum fuisse a Licinio A. ut Capitolinus scribit.] VALES.

Gordiani Imp. longe conspicuum vidimus tumulum.] Festus Rufus: *Millies et (Gordiano) tumulum vicensimo militario a Circesio castris, quod et nunc exstat, aedificavit.* Eius tumuli titulum Graecis, Latinis, Persicis, Iudaicis, et Aegyptiacis litteris perscriptum fuisse testatur Capitolinus in Gordian. c. 34. *Sepulcrum GORDIANI locum vocari* ait Victor Epit. c. 27. Vid. Zosim. lib. iii. cap. 14. LINDENB. Cf. Gibbon. T. i. p. 395. W.

8. *Duram desertum oppidum.]* Alia huius nominis urbs est xiv. 6. v. in primis Mannert v. 2. 319. W.

Quo omne velut certiore tam spectacula prosperioris elatus.] In Regio eodice diversam lectionem reperi, tam spectatus: quomodo fere in Romana Editione legitur: ea enim [et Colb.] spectatos exhibet. Fortasse igitur *spe statas* Ammianus scripserat. Paulo post dicit, *incerto fatu fortunae*, uti Capella in libro i. VALES.

9. *Nam et oracula dubia legimus, etc.]* Theodoretus Episcopus contra Gentes Orat. de Oraculis. Eusebius de Praeparat. Evang. lib. v. cap. 16. Herodotus lib. i. capp. 53. 91. Suidas in εἰρησῆ, et Ἄλυν. Cicero de Divinat. lib. ii. c. 56. Aurel. Victor de Vir. illustr. c. 35. Iohannes Sarisburiensis lib. ii. cap. 27. LINDENB.

[Oblique destinaverat mare.] Id est, designaverat. Sic Curtius in libro ix. c. 9. *Intellectum est, mare destinari ab ignavis* COMM. IN AMMIAN. II. B

naturae eius.] VALES. Quid hoc loco contigerit, ignoro. Certe in prima editione longe alia animadversio hic conspicitur, quam et tetigit Pater in libro 2. observat. cap. 8. Au illo monente alii docti fuerint, viderint. CRONOV.

Oblique destinaverat mare] h. e. ut ligneis domibus, navibus salutem quaererent. W.

Aio te Acacida.] Sed hoc oraculum ab Ennio in Annalibus esse confictum, Cicero demonstrat. in lib. 2. de Div. c. 56. primum quod Latine Apollo numquam locutus est: deinde quod illa fors inaudita Graecis est: praeterea Pyrrhi temporibus iam Apollo verius facere desierat. Certe absque hoc Ciceronis testimonio fuisset, Ennii Latinum carmen ex hoc Apollinis Graeco translatum esse dixissem: *ἄνδρ' Ἀιακίδῃ ἑμπαλοῦς Φημὶ δόνασθαι.* VALES.

10. *Prolatis libris Ritualibus.]* Mentio horum librorum apud Ciceronem de Divinat. 11, 23. Censorinum de die Natal. Fest. Poinpeium in voce RITUALES. LINDENB.

Ritualibus libris.] In Regio [sc. Colbert.] ac Vatic. * codice, et in Rom. Editione *exerctualibus* legitur, rectius fortasse, ut sint qui de obsequiis tractabant quas ad expeditiones pertinebant: sic postea fulgurales libri dicuntur. Nam *rituales* nil ad hunc locum. Ea voce utitur Calliodorus lib. 21. cum Liberium exercituum virum vocat. VALES.

11. *Calcabantur] centumnebantur, irridebantur. In parum cognitis perseverandum diu* multum agendo nihil efficientium. W.

Id pertendebant.] 12. *praetendebant.* LINDENB.

Leo et aper ingens trucidati sunt.] Similiter aprum a triginta militibus confectum Imp. Severo, cum Nilibin tenderet, oblatum, Xiphilinus scribit lib. 75. cap. 9. LINDENB.

12. *Iovianus nomine miles]* Recte Stewechius ad Vegetii 1, 17. p. m. 53. *το nomine* expungi iubet ut glossema, nam militem esse *legionis Ioviorum*, cuius et alibi apud Nostrium sit mentio. Uncius igitur inclusit. W.

13. *Interpres arcessit.]* Lego *arcessit*, interrogatque, ut habet Editio Auguliana: [codex Colbertinus, *arcessit* interrogatque.] VALES.

Fulmen consiliarium esse] De fulgurum observationibus multa Cicero 11. de Divinat. * Seneca Natural. Quaest. cap. 39. lib. 2. * Plinius Histor. Natur. lib. 11. et passim, Festus, Servius, Lactantius. * Senecae locum Servius exscripsit: eum, quia huc maxime pertinet, adlexam ex Aeneid. lib. 8. v. 524. *Tria genera fulguris esse dicuntur, unum Consiliarium, ubi quid cogitantibus nobis accidit, quod vetat aut hortatur; alterum Auctoritatis, quod evenit re gesta, quod probet; tertium Statum est, ubi nec novi quidquam gessimus, nec cogitamus, sed quietis nostris rebus fruimur.* LINDENB.

Fulmen consiliarium.] Genera fulminum tria esse ait Caecina: Consiliarium, Auctoritatis, et quod Status dicitur. Consiliarium ante rem fit, sed post cogitationem: cum aliquid versantibus in animo nobis, aut suadetur fulminis ictu, aut dissuadetur, ut refert Seneca lib. 2. Nat. Quaest. c. 39. Hic est Caecina, pater Auli Caecinae, eius quem defendit Cicero. Erat autem domo Tuscus,

et Etruscae disciplinae callentissimas, de qua etiam librum scripsit. Cicero lib. 6. Epist. 6. Plinius in Indico. VALES.

Miltiem celsi nominis] a Iove denominatum. W.

Hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere.]

*Artemidorus de Somniis lib. 2. cap. 8. 'Ο κεραυνὸς τὰ μὲν ἔνθημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ, διὰ τοὺς ἐνδορμύτους βωμούς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένης θυσίας· τὰ δὲ πολυτελῆ χωρία ἱερὰ καὶ ἄβυσσους ποιεῖ οὐδαὶς γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐνιαιοῦσθαι ἐτι θέλει. Scholiastēs Persii ad Satyr. 2. *Bidental, locus sacro percussus fulmine; qui bidente ab Haruspibus consecratur, quem calcare nefas est.* Placid. Lactantius in Stat. lib. ix. *p. 355. ad illum verum, *Qui tremor illicita.* LINDENBR.

Hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere.]

Romani pariter ac Graeci loca de caelo tacta, propria quadam religione sacra esse exstimabant. Fulmen enim ipsum sacrum esse arbitrabantur, unde ignis sacer ab Ammiano hic dicitur. Itaque ea loca studiose Haruspices muniebant, et hydriam cum operculo ibi collocabant. Pausanias in Eliac. 1. αὐτῶνα δὲ ἐκ τοῦτο τοῦ ἰδῶσθαι κατασκευάζει κεραυνὸν φασί, ἵνα ὕδρια καὶ ἐπίθημα εἰς ἐμὲ ἢ ἢ χαλκῇ. Ea loca Graeci ἐκλύσια vocabant. Helychius: ἐκλύσια· τὰ κατασκευάζοντα χωρία λέγονται, ὅτι οὐκ ἔνθημα παρὰ τὴν ἄλυσιν ἔχουν ἔλυσιν· ἄλλοι δὲ τὰς ἐν τοῖς ἁγίοις χωρίοις ἀφιδρυμένας ὕμνας. Auctor Etymologici idem dicit: ἐκλύσια· ἐνέκητα, παρὰ τὴν ἄλυσιν ἢ τὴν ἔλυσιν. Αἰσχύλος ἐν 'Αργείοις· κακῶν μού καταλείπεται λοιπὸς ἀκραιῶν ἀγῶν ἐκκλύσιων. οἱ δὲ τὰ κατασκευάζοντα, εἰς ἃ κεραυνὸς ἐπιβήσκει. ὃ ἀνατίθεται διὰ καταβύτης, καὶ λέγεται ἄβυσσος καὶ ἄβυσσος. Iovi καταβύτης ἱερὰ ἦντε testis est et Pollux lib. 9. Dicebantur autem ἐκκλύσια, sive ἔκλυσια, quod fulmen in ea descendisset: ὅτι κεραυνὸς εἰς αὐτὰ ἐκκλύει: ut indicat Pollux ibidem. Sed et hominem fulgure ictum ibidem sepeliebant, (cremare enim nefas erat) ac locum levi materia circumdabant: ut docet Plutarchus lib. 4. Synpos. quæst. 2. Quod alludit Marcellinus in Herimogeneum, p. 108. ἵσμεν τὸν σκηπτῶ βληθέντα αὐτοῦ θάπτεσθαι οὐ ἐπὶ τῷ. Plinius lib. 2. *Hominem fulgure ictum cremari nefas: terra condi religio tradidit.* VALES.

Fulgurales pronuntiant libri.] Cicero de Divin. lib. 1. c. 33.

Etruscorum declarant, et haruspici, et fulgurales, et rituales libri, nefasti etiam augurales. Bygols nymphea autem scripserat fulguralem, ut Servius notat Aeneid. vi. pag. 402. LINDENBR. Reinesius: Cf. Inscript. Nemaus. 8. p. 132. W.

14. *Spiritus cursum ex aethere aliqua via ad inferiora de-
trusum.*] *Legendum puto, aliqua vi.* Confundit Ammianus duas opiniones veterum Philosopherum de fulmine. Nam Anaximenes quidem et Anaximander fulmen spiritum esse dicebant, ut refert Seneca lib. 2. Nat. Quæst. et Plutarchus lib. 3. de placitis Philosoph. Anaxagoras vero ignem esse dicebat ex aethere in inferiora summa vi delapsum, ut testatur ibidem Plutarchus, et ante eum Aristoteles lib. 2. Meteorol. in fine: quibus accedit Seneca lib. 2. Natur. Quæst. cap. 12. et cap. 19. sed in capite 19. male Anaximandrus pro Anaxagora exaratur. *Anaximandrus ait, omnia ista sic fieri, ut ex aethere aliqua vis in inferiora descendit, etc.* Putes Marcellinum nostrum haec exscribere voluisse: adeo eius verba his Senecae similia sunt. VALES.

15. * *Aggere glæbali adfistens.*] Historiæ Augustæ Scriptores *aggerem caespitium* appellant. LINDENB.

Celsarum potestatum] praefectorum et ducum. W.

16. *Massagetæ quos Alanos nunc appellamus.*] Xiphilinus in Hadrian. pag. 358. *ἑτέροις ἐξ Ἀλανῶν (ἰσὶ) δὲ Μασσαγέταις* *ἐκινῆθη ὑπὸ Φαρασμάνου.* Procopius eos Hunnos appellat, Vandalicor. lib. 1. pag. 106. *Αἰγῶν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὗς νῦν Οὐννοὺς καλοῦσι.* Confunduntur sic nempe nomina ob vicinitatem, et iidem modo Hunni, modo vocantur Alani. LINDENB.

Massagetæ, quos Alanos nunc app.] Massagetæ tamen ab Alanis distinguit Claudianus lib. 1. in Rufinum v. 312.

Massagetes, patriamque libens Maeotia Alanus.

Quin et Procopius non Alanos, sed Hunnos Massagetæ passim appellat: cui subscribit Evagrius in lib. 3. cap. 2. Sed Isacius Tzetzes in Lycophronem, Massagetæ sit esse, qui nunc Abasgi dicuntur. VALES. Cf. omnino Mannert P. IV, p. 426. ubi nec Ammianus neglectus. W.

Caspius lacus] Caspium mare. W.

Ventidium novimus Antonii legatum.] Plutarchus in Vita Antonii, Appianus in Parthiis pag. 156. (p. 72. Il. Schweigh.) Val. Maximus lib. vi. cap. 9. Dio, et alii. LINDENB.

17. *Tralauus et rursus Severus.*] Regius codex aurem, quod dicitur, nobis vellit, in quo *Tralauus, et Verus Severus* scriptum vidimus, *ut et in Mss. Tolos. Vatic. * [ac Colbertino.] Quare non dubito quin Ammianus scripserit: *Tralauus, et Verus, et Severus hinc redire victores.* Neque enim verisimile foret, Iulianum, qui omnes Augustos, quicumque de Parthis triumpharent, hic diligenter recenseret, Lucidum Verum Divi Marci collegam hic praeterisse, qui de Parthis triumphavit, et cognomen Parthici meruit, teste Dione et Capitolino. Cui autem Augusti mentionem hoc loco de industria vitavi, ne infelicem vitae exitum, perinde ac Caro contigit, sibi ominari videretur. VALES.

Tropaeati] Fabricæ Ammianæ vocabulum. *Honorate*, non sine honore memoriae eius debito, reverenter. W.

Apud Resainam superato.] In Editione Mariusgeli Accursii legitur, *apud Resaenam*, [in Mf. Colbert. *Resainan.*] Est autem Resaina opidum Osdroenae, aut castrum, in quo milites sub Duco Osdroenae constituti agebant; ut docet Notitia Imperii Orient. Eius meminit Stephānus de Urbibus, *ἑστὶν πόλις περὶ τὸν ἀβόγαν ποταμόν.* Ptolemaeus in Mesopotamia inter mediterraneas numerat *ῥαϊσίναν*. Inter Episcopos quoque Provinciae Mesopotamiae, qui Nicaeno Concilio subscribere, memoratur Antiochus Resinates, seu Resinitanus. Neque hanc Stationem Tabula Itiner. Peutingerorum omisit, in qua legitur: *A Zeugmate transis Euphratem Thlar. mill. 32. Batnis 30. Charris 32. Saka 35. Resfanta, 36. lego Resfaina.* VALES.

Resainam] Mesopotamiae oppidum, ubi postea Theodosiopolis. Mannert v. 2. 292. W.

Nec errare diu manes eius inultis.] Capitolinus in Gordian. c. 33. Quod de Caesare memoriae traditum est, hoc etiam de Gordiano Cordus evenisse perscribit. Nam omnes quicumque illum gladio appetiverunt, (qui novem fuisse dicantur) postea

interemptis Philippis, sua manu, suisque gladis, et iisdem quibus illum percusserant, interiisse dicuntur. LINDENB.

Velut clarente Iustitia.] At in Ms. Florentino [et Colbert.] *ac Tolof.* et in prima Editione legitur, *velut elabente Iustitia*: quam scripturam ad Regii quoque libri marginem reperi. Nam in ipso contextu scriptum est *velut elaborante Iustitia*: quod prae vulgata lectione mihi quidem praeplacet. In Mariangeli Edit. legitur, *illabente Iustitia.* VALES.

18. Nos verò *miseranda recens capt. urbium.*] Deesse aliquid videtur, puta, *facies*, aut quid simile. [Legitur in Ms. Colb. *regens capt. urbium*: forte pro *strages*.] VALES. *Miseranda captarum urbium* sunt ipsae miserandae captae urbes. GRON.

Solemur socios.] Sic emendavit Gelenius, cum in Editione Rom. legatur *ut somnium sociis*, *perinde ac in Tolof.* [et Colbert.] In Ms. Reg. *somnium sociis*, *ut in Ms. Vatic. Forte Marcellinus scripserat, votis omnium sociis.* VALES.

Honorata huius lateris securitate Republica] ut honori rei publicae his provinciis nostris tuendis consulamus. W.

19. *Omnibus secundis.*] *Legi omnibus*: ut Editio Rob. Stephani praefert, quae ex Basilienli Sig. Gelenii Editione profluxit. VALES.

Curtii (Liv. vii. 6.) *Mucii Scaevolae* (Liv. ii. 12.) *clara profapia Deciorum*, quos tamen non duo, uti vulgo numerantur, sed tres fuisse puta. *Nostrae propinquitatis patrum nostrorum.* W.

20. *Quae vexabant gentes, quae bellis infestabant.* — *Perplezo difficili.* — *Eam Dux inclytus Scipio timuit superesse victoriae*, quamquam victam, tamen vires relunturam. W.

Superesse victor.] In Mss. Flor. et Regio, *Vatic.* [ac Colbert.] et in Editione Rom. ac Mariangeli exaratum est, *victoriae*: quare non dubito, totum hunc locum sic legi debere: *Devicta est perplezo et diuturno Marte Carthago: sed eam Dux inclytus timuit superesse victoriae. Evertit funditus Numantiam Scipio post multiplices casus obsidionis emensos.* Qua emendatione nihil iam clarius. Interpunctiones enim ipsae sunt ex Codice Regio, cui Editio Rom. et Mal. assentitur. Tantum ex vocabulo *dum*, *Dux* fecimus, moti simili loco libri xvi. in quo, *partium dum in auxilium Agilo*, habent omnes scripti codices eodem errore: *Ceterum Marcellinus hoc loco imitatus esse videtur Senecam, qui in Consolatione ad Polybium, de Aemiliano Scipione haec dicit: Vir in hoc natus, ne urbi Romanae aut Scipio deesset, aut Carthago superesset.* VALES.

Numantiam post multiplices casus tredecim annorum (Florus ii. vi.) *Fidenas* (Liv. iv. 17. II.) *Falliscos et Velos* (Liv. v. 25—27.) *Ut suadere nobis laboret monumentorum veterum fides*, impetrare vix a nobis possumus, ut praeis credamus historicis. W.

Ut suadere nobis laboret, etc.] Lucium Florum imitatus videtur, qui lib. i. c. 12. extr. ait: *Laborat Annualium fides, ut Velos fuisse credamus.* Eadem prope figura usus Demosthenes, ut urbium excidium a Philippo dirutarum Atheniensibus ob oculos poneret, Philipp. 3. οὐρανὸν μὲν καὶ μετάνην καὶ ἀπολλωνίαν καὶ τριάντα πόλεις ἐν ἑξήκοντα ἔτεσιν, ὥς ἀπ᾽ αὐτοῦ οὕτως ἀπ᾽ αὐτῆς.

κιν, ὥστε μηδὲνα μὴ εἰ πάποτε ψεύσθῃσαν εἶναι φάσιον προτελθόντ' εἶπιν. Quod Demosthenis dictum, ut et alia plurima, studiose imitatus est Philo in lib. de vita Moysi: τὰς μὲν οὖν πόλεις ἢ κατασκέπτοντες ἢ ἐμπιπρόντες ἠφάνισαν (cf. Gronovii Praef. p. xiv. W. ὡς μὴ εἰ τὴν ἀρχὴν ψεύσθῃσαν εἶπιν ἔχουσιν. VALES.

21. *Quisque agminum cohaerens incedat — signa propria sequuntur.*] Militaria haec tota dictio est, et qua in allocutionibus Imp. et exercitus duces utebantur: sive in campo armato exercerent, sive serio Marte pugna cum hostilibus pugnanda esset. Ubique in Tacticis, quae MS. in Biblioth. Magui Ducis Etruriae exstant Παράγγιλλαι ὁ μανδάτωρ. CIA'NTIO. ΜΑΝΔΑΤΑ. ΚΟΜΠΑ ΤΙ. NON. ΒΟΥΤΟΤΡΑΤΙΟ. ΟΡΔΙΝΕΜ. CIPBATE. ΒΑΝΔΑ. CEKTITE. NEMO. ΔΕΜΙΤΤΑΤ. ΒΑΝΔΟΤΜ ΕΤ ΙΝΙΜΙΑΝ. CEK. Καὶ κινῶσι πρῶτος καὶ ἡσύχως. ὥστε μὴδ ψευδισμὸν γίνεσθαι παρὰ τινος. Iterum cap. xxi. παραγγέλλει ὁ μανδάτωρ. Τὰς παραγγελλόμεναις ἐντολαῖς τηρεῖσθε, μὴ διαταρᾶντα τῆς παρατάξεως. Τὸ δὲ βάνδον ἅπαντες βλέπετε, καὶ μηδεὶς ἐξ ὑμῶν καταλείψῃ αὐτό, ἀλλ' ἴσως τοὺς ἐχθρούς καὶ ἀρμόδιως καταδιώκετε. LINDENB.

Exfectis cruribus relinquetur] Sic enim mutilare captivos Persae solebant. cf. supra xix, 6. ubi *furis vel suffraginibus exfectis* it. xxv, 3. xxvi, 7. W.

23. *Multa praesumentes bona, et aequata.*] Haec oratio satis languida est: sed aliter in Regio, "et in Tolof. codice" [ac Colbert.] et in Romana ac Mar. Editione concipitur: *Erigite animos vestros multa praesumentes et bona, aequata forte no. etc.* Quod sane fortius et numerosius ad aures accidit. Est autem phrasis Graeca: *Multa praes. et bona.* πολλὰ καὶ ἀγαθὰ προλαμβάνοντες ταῖς ἐχθραῖς: ubi καὶ eleganter παρφέλι. Cuius locutionis exempla pallim apud Graecos tam Oratores quam Historicos occurrunt. Apud Dionem Cocceianum lib. 44. pag. 259. πολλῶν καὶ γυναικῶν: ubi Leunclavius eam particulam tamquam otiosam inclusit, et expungendam putavit: sed idem Dio pag. 287. similiter eam usurpat. VALES.

24. *Conclusa oratione ad hunc gravissimum finem.*] Placet gravissimum, ut in Editione Rob. Stephani et Mariaugeli, et Rom. et in Regid cod. [Colbert.] "Vatic. ac Tolof." exaratum est: quod sequentia plane confirmant. Ceterum omittendum non est, quod refert Zosimus in libro 5. c. 13. Iulianum sumpta hac oratione centum ac triginta nummos argenteos singulis militibus donativi nomine erogasse, ἀπὸ τινος βήματος πᾶσιν ὁμοῦ τὰ καθήκοντα προσφυνήσας ἀργυρῶν τε νομισμάτων τριάκοντα καὶ 8' τῶν στρατιωτῶν ἑκάστον δόσει τιμήσας, τὴν ἐπὶ πίστεως εἰσβολὴν ποιήσασθαι. Quod quidem si verum est, (neque enim Zosimo aut Eunapio quem exscripsit, hac in parte fidem derogare possumus) quo modo Amm. Marcellinus id praetermisit? Sane exillimo Amm. Marcellinum de hoc donativo intellexisse in lib. 22. c. 9. cum ait: *Et militibus orationibus crebris stipendioque competenti ad expedienda incidentia promptius animatis, cunctorum favore sublimis Antiochiam ire contendens.* VALES.

Speque in prosperum elatior.] Forte *speque inde prospero- rum elatior*: atque ita Ammianum scripsisse exillimo. In Regio reperi. *speque prosperorum*, in Editione Rom. *speque prosperum*. [In M. Colbert. *speque prosperam.*] VALES.

Indicente] imponente. cf. xvi, 5. W.

25. *Numeri]* legiones — *supplicantes* pacem petere coactas. W.

C A P V T V I.

1. *In excessu celeri]* Ernest. descriptione brevi; non credo, nam Animianus ipse excusat *prolixiores textum* capitis omnium longissimi. Equidem *celerem* malim, ad quam subito animus fertur. *Signatus*, accuratius, diligentius. Cum sequente Persiae descriptione utiliter conferri potest Gibbonus P. II. p. 1-43. Herodian. lib. vi. p. 214. dissentit in quibusdam a Nostro. Vid. ibid. p. 43. not. 56. W.

2. *Multisque antea nominibus appellatum.]* Primo enim Medorum regnum vocatum est debellatis Assyriis duce Arbace: inde Perfarum, devictis Medis duce Cyro: unde et Medorum imperium etiam post Cyrum a multis Auctoribus dicitur, quod revera Perfarum erat; et bella illa Darii, et Xerxis et *inde* ab Herodoto, et Thucydide appellantur, quod etiam a Scholiaste Thucydidis lib. 1. notatur. Postea Parthica Dynastia constituta est auctore Arsace Partho, de quo mox videbimus; ac deinde rursus Perfarum imperium velut postliminio restitutum est ab Artaxerxe, Alexandri Severi temporibus, ut scribunt Herodianus, Zosimus, Agathias. VALES.

Apud Babylona Magnum fata capuissent Alexandr.] Q. Curtius lib. x. c. 5. Iulianus lib. xii. c. 16. Plutarchus in Alexandro. LINDENB.

Arsacis Parthi.] Parthum fuisse Arsacem Herodianus ac Zosimus 1. 18. in Gestis Alexandri Severi testantur. Strabo lib. xi. p. 515. Almel. et Suidas in v. Ἀρσάκης Scytham, iam nominant, levi utique discrimine: cum satis constet, Parthos a Scythiis originem ducere. Alii Bactrianum Arsacem faciunt, teste ibidem Strabone. VALES.

Paulatim in melius mutato proposito.] Magnorum virorum, qui ex perditâ nequitia pedetentim in melius emendati, praestantissimarum postea virtutum specimina dedere, apud Val. Maximum exempla extant lib. ix. cap. 6. De hoc vero Arsace plura Iustina lib. xli. c. 4. LINDENB.

Proposito] vitae ratione. *Clarorum contextu serie factorum aucti sublimius*, magnam nominis famam adepti. W.

3. *Superato Nicatore Sellauco.]* Hic salinus Amm. Marcellinus. Neque enim Seleucus Nicator, verum Seleucus alter cognomento Callinicus, quartus a Nicatore Syriae Rex, ab Arsace superatus est, ut diserte docet Iulianus lib. 41. c. 4. et Strabo lib. xi. Vera autem Imperii Parthorum epocha sic habet. Post obitum Alexandri Magni, Parthi primum Antigono, inde Sellauco Nicatori paruerunt: a cuius nepote Antiocho Divo primum defecere 1. Punico bello, L. Manlio Volsone, C. Aulio Regulo Coss. qui apud Graecos erat annus 2. Olymp. 132. Causa defectionis haec fuisse dicitur. Arsaces ac Tiridates ambo fratres, Arsacia filii, Phriaspiti nepotes erant. Morum alter Tiridates graviter ferens se a Phere-

cle Satrapa, quem Antiochus Divus Parthiae praefecerat, de suo sollicitatum esse, rem fratri aperuit. Arlaces mox adiuncto fratre, et quinque sociis Phereclein facto impetu obtruncat, et Parthos pulsis Macedonibus in libertatem asserit. Ipse a Parthis ob virtutem Rex salutaris est, ut scribit Arrianus in Parthicis, cuius verba refert Photius in Bibliotheca. Arriani tamen verba paullo aliter refert Georgius Syncellus in Chronico, pag. 54. Editionis Iosephi Scaligeri. Praefectum enim ipsum Agathoclem, non Pherecleem appellat. Ἀρτάκης, inquit, καὶ τηριδάτης ἀδελφοί, τὸ γένος ἑλλήνες ἀπὸ τοῦ περσῶν Ἀρταξέρξου, ἐσαυτράπευσον βασιλείῳ ὑπὸ Ἀγαθοκλέους μακεδόνα ἐπάρχου τῆς περσικῆς· ὃς Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς τηριδάτου, ὡς Ἀρριανὸς φησὶ, ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδαῖον ἐπιβουλεύσαι, διαμαρτυρίας ἀντιείλη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρτάκου ἀδελφοῦ. Atque hoc Parthici regni initium fuit. Cuius opes brevi auctae sunt, adeo ut Arlaces acie collata Seleucum Callinicum, qui Antiocho Divo successerat, devicerit: quem diem Parthi exinde solemnem, ut initium libertatis observant: quemadmodum scribit Iustinus lib. xli. Duplex igitur epocha Parthici imperii notanda est: prior ex defectione Parthorum sub Antiocho Theo confurgit; secunda a victoria insigni, qua Seleucus Callinicus ab eisdem superatus est, deducitur. Atque ita dissentium Scriptorum conciliare soleo: quorum alii sub Antiocho Theo, in quibus est Arrianus, Trogua Pompeius, et Eusebius; alii sub Seleuco Callinico, ut Georgius Syncellus, et Appianus in Syriacis, et Iustinus ac Strabo, Parthici imperii initium collocarunt. Hos enim de secunda, illos de prior epocha sensisse existimo. Eusebius autem et Iustinus contraria ac sibi pugnantia dicunt. Namque Eusebius Olymp. 133. anno 1. Antiochi Divi quartodécimo, Parthos a Macedonibus defecisse memorat. Atqui is erat annus primus Seleuci Callinici, qui anno 1. 133 Olymp. regnum orsus est. Peccat enim Eusebius anachronismo biennii, ex eo quod Seleuci Nicatoris obitum biennio tardius assignat: quem Ptolemaeo Cerauno biennium superuisse scribit, cum constet eum a Ptolemaeo Cerauno esse occisum: quae maxima imprudentia est. Similiter et Iustinus Persas ait primum a Seleuco Callinico pro nepote Nicatoris defecivisse, Manlio Volfone et Atilio Regulo Coss. qui Consulatus cum in annum 2. Olymp. 152. inciderit, apparet, non Seleucum Callinicum, sed Antiochum Divum tum in Syria im-
perasse. VALES.

Obedientium] civium, xv. 3. W.

4. *Medium agens cursum aetatis placida morte d.]* Iustinus lib. cit. (xli. 5.) *Sic Arfaces quaesito simul constitutoque regno, matura senectute: decedit:* quod ab Ammiano Marcellino forte non dissidet; senectus enim in aliquibus velocior et maturior est: alii autem tardius senescunt. Sed Georgius Syncellus in Chronico propterea ab Ammiano dissentit, biennio tantum regnasse Arfacem dicens, et violenta morte extinctum: καὶ βασιλεύει περσῶν Ἀρτάκης, ὃς οὐ οἱ περσῶν βασιλεῖς ἀρσακίδαι ἐχρημάτιζαν, ἔτη β', καὶ ἀναίρειται. καὶ μετ' αὐτὸν τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λδ'.
VALES.

5. *Solis fratres et Lunae] cf. xvii. 5. W.*

Utque imperatorib. nostris Augusta nuncupatio amabilis est et optata, ita Regibus Parthicis, etc.] Iustinus lib. xli. c. 5. *Tertius Parthis Rex Priapatus fuit, sed et ipse Arfacius dicitur:*

nam, sicut supra dictum est, omnes Reges suos hoc nomine, sicut Romani Caesares Augustosque, cognominavere. Dio lib. xl. ὁ δὲ πρῶτος καὶ οἱ ἐπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν (de Arfaco Ieremofuit) Ἀρσακίδαι ἐπωνομάσθησαν. Strabo lib. xv. Procopius Perlicor. lib. II. Suidas in Ἀρσάκης. Ildorus Orig. lib. ix. cap. 3. Servius Aeneid. lib. vi. et xii. LINDENBR.

6. *Ad nostri temporis memoriam*] in quo tamen falli Ammianum docet Gibbonus l. I. p. 6. W.

7. *Adusque Propontidem et Thracias.*] Vide infra xxv. 4. Hinc Sapor in Epitola ad Constantium Aug. quae refertur lib. 17. c. 5. *Adusque Strymona flumen et Macedonicos fines tenuisse maiores meos, antiquitates quoque vestrae testantur.* Sane Megabyzus, dux Darii Regis Periarum, Thraciam tēggit, et ad Macedoniam usque penetravit: primusque Thraciae Satrapa constitutus est, teste Herodoto lib. 5. c. 14. Eadem vanitas Ariabani, apud Tacitum in 6. Ann. ac deinde Artaxerxis, apud Herodianum in principio lib. 6. VALES.

Tomyris Regina.] Al. *Tomyris*: neque secius Herodotus lib. I. c. 205. Orolius lib. II. cap. 7. Plures tamen ita vocant. ut ex Ml. edidimus. Vid. Iustin. lib. I. c. 8. Iul. Front. Strateg. lib. II. cap. 5. Val. Max. lib. IX. cap. 10. LINDENBR.

Tomyris] In Ml. Regio *et Vatic.* ac Mariangeli Edit. *Tomyris* scribitur: neque alteram lectionem Lindenbrogius praefere debuit. Ubicumque enim scriptum est *Tomyris*, mendose scriptum esse non dubito: τῶμυρις enim ab Herodoto ac Diodoro Siculo aliisque appellatur. Iordanes in Geticis scribit, Tomyrum in Moesiaco litore Tomes seu Tomos opidum e suo nomine condidisse: quod procedere non potest, si *Tomyris* scribitur. VALES.

Ad interfectionem delevit Tomyris] si fabula vera est. v. Iustinum I. 8. W.

8. *Elementorum usu mutato*] bello maritimo. W.

Et testamento nationem omnem.] Quidam Scriptores testamento Alexandri singulis Praefectis distributas esse provincias memorant. Sic enim Auctor libri primi Machabaeorum affirmat, et Excerpta Chronologica hominis semibarbari, a Scaligero edita: *Veniens ad mortem Alexander, testamentum scripsit, ut unusquisque Principum Alexandri regnarent singuli in proprias eorum provincias sic, etc.* Sed Q. Curtius, et Arrianus, ac Diodorus Siculus fabulam hanc satis refutant. Curtii verba lib. x. in fine maxime huc faciunt: *Credidere quidam testamento Alexandri distributas esse provincias: sed sanum eius rei, quamquam ab Auctoribus tradita est, vanam fuisse competimus.* VALES.

10. *In amplitudines diffusae*] De omni ambitu Persiae Cyri aetate v. Xenoph. init. Cyropaediae, sub Dario Hystaspae Herodot. III. 79. W.

Culus ostia adeo esse perh. angusta.] Totus hic locus ex Eratosthene translatus esse videtur: cuius verba refert Strabo lib. 16. p. 765. Αὐτοὶ δὲ περὶ αὐτῆς περσικῆς θαλάττης ἰσοπεδίως οὕτως, ὅτι τὸ μὲν στόμα φασὶν εἶναι στενὸν οὕτως ὥστ' ἐξ ἀμφοτέρων τοῦ τῆς καρχαρίας ἀκρωτηρίου, τῆς Ἀραβίας ἀφορᾷται τὸ ἐν μέλαις. Plinius autem a seipso dissentit. Nam lib. 6. cap. 24. ait: *Persicum introitum alii 5. mill. pass. latitudinis; alii quatuor fecerunt.* Idem vero cap. 23. sic scribit: *Inde promun-*

torium Carmaniae est, ex quo in adversam oram ad gentem Arabiae Macae traiectus distat quinquaginta millibus passuum. Eademque repetit cap. 28. sed utrobique, *quinque mill.* scribendum esse exillimo. Alioquin, quomodo id verum esset, quod Eratosthenes affirmat et noster Marcellinus, ex Harmozonte Carmaniae promuntorio oppositum Macarum promuntorium facillime cerni? ἀρμόζον ἄκρον memorat et Ptolemaeus in descriptione Carmaniae. VALES.

Ex Harmozonte Carmaniae promuntorio] ubi nunc Minau. W.

Quod appellant incolae Macae.] Eratosthenes dicit τὸ ἐν μάκαις. Quare ita Ammianum quoque scripsisse verisimile est, quod appellant incolae ἐν μάκαις: quod ab imperitiis postea depravatum est. Certe vulgata lectio ferri non potest. Neque enim incolae ipsi Macae, sed Macae ab omnibus Geographis veteribus appellantur: aut promuntorium ipsum dicitur Macae, sed Maceta, teste Arriano in libro, qui Indica inscribitur. VALES.

Quod appellant incolae Macae (alii Maceta, Nearchi periplus p. 22. Strabo xvi. p. 1110.) hodie Ras Fillam ap. Niebuhr. v. omnino Mannert v, 2. p. 51—54. et vi, 1, 137. W.

11. Urbem Teredona] in Babylonia, Mannert l. c. p. 421. W.

In numerum xx. mill. st.] Consentit Eratosthenes his verbis, quae Ammiano Marcellino lucem adferunt: ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος ἢ ἐν δεξιᾷ παραλία περιφερὴς οὖσα καταρχὰς μὲν ἀπὸ τῆς Καρμανίας πρὸς τὴν μικρὴν, εἴτα πρὸς ἄκρον αὐτῆς, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἐσπέραν μέχρι τερεδόνος καὶ τῆς ἐμβολῆς τοῦ εὐφράτου. περιέχει δὲ τὴν τε Καρμανίαν παραλίαν καὶ τὴν περσῶν, καὶ σουσιῶν, καὶ βαβυλωνίων ἀπὸ μίλου, ὅσον μυριάων οὖσαν σταδίων. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἕξ ἐπὶ τὸ στόμα, πάλιν ἄλλοι τοσούτοι. etc. Hinc intelligimus, cur spatium detornatum illexerit Ammianus. Est enim Persicus sinus prorsus circulari ambitu navigabilis. Praeclare igitur Plinius lib. 6. situm eius humani capitis elligie esse dixit. Sed quod ibidem Plinius scribit, eiusdem circuitum esse 25. millium passuum, ut Eratosthenes tradit: ex loco ipso Eratosthenis quem proxime adduximus falsi convincitur. VALES.

Spatio detornato.] Id est, rotundo spatio, ut lib. 31. c. 12. Ad speciem rotunditatis detornata. Gellius lib. ix. cap. 8. Sententiam detornatam inclusamque verbis his paucissimis. Cicero de Univerbo p. 442. Ita tornavit, ut nihil efficit possit rotundius. LINDENBERG.

12. Intervallq] aliquo, exiguo. W.

Cantichus nomine pand. sinus.] In Reg. *et Tolof.* Cautichus. In Editione Mariangeli Accursii Cataontus legitur: quod ex ollicina Petri Castellii illius manavit, qui Editionem Bononiensem fabricavit. Forte Mesaniticus legendum est. Mesanitis sinus Persici maris est apud Ptolemaeum in Arabiae deseniae situ, et apud Marrianum ac Stephanum. An potius scribendum est Elaniticus? De quo sinu Plinius in lib. 6. Strabo, Diodorus S. et reliqui. VALES.

Quem vocant Chaltten.] Ptolemaeus lib. 6. in descriptione Felicis Arabiae σαχαλίτην κάλπον appellat, eique cognomines Arabiae populos Sachalitas. Sed Marcianus, non ille Hieracleota qui

περίγρησιν versu comico conscripsit, sed alter longe recentior, lib. 1. περίπλου, hunc sinum Aschaliitem nominat, et maximum esse ait, utpote qui ad ostium usque sinus Perlici penetret. Sed Arrianus in periplo maris Erythraei Sachaliten quoque nuncupat, et Stephanus. VALES.

Mart Oceanus] Alterutrum redundans videri possit, utrumque tamen iungunt et alii sequioris aetatis homines. v. Rufum Festum c. 5. et ibi Tschuckium, it. Gesner. v. Oceanus n. 5. W.

13. *Arimaspis hominibus luscis.*] Solinus: *Arimaspi circa Orscithron positi, unocula gens est.* LINDENB.

Arimaspis hominibus luscis.] unoculis, a Scythico *Arima* unus et *Spu* oculus, ut monuit Mannert IV. p. 113. ex Herodoto. — *Niphates*, mons Armeniae. V.

Mare Rubrum.] Immo *mare Rubrum* huic orae prorsus ad meridiem est: ut ait Plinius cap. 25. lib. 6. Mesopotamia vero ab Occidente. VALES.

Scenitas Arabas quos Saracenos post. app.] Saracenos tamen a Scenitis distinguunt Plinius lib. 6. cap. 28. ac Ptolemaeus. Notandum est autem, quod ait Plutarchus in Lucullo, *Scenitas Arabas* ex suis sedibus esse translatos a Tigraue, Armeniorum Rege, quos in Ciliciam Commagenemque deduxit teste Plinio Secundo in libro 6. De Saracenorum Etymologia vide Scaligerum in Eusebii Chronicon: ubi tamen fallitur, cum ait antiquiorem Ptolemaeo nomen esse exilare, qui Saracenorum meminerit. Atqui Plinius Ptolemaeo vetustior eos disertè nominat. VALES. Cf. XIV, 3. XII, 15. W.

Sub axe meridionali.] Regius codex [et Colbert.] habet *meridiali*, et sic postulat analogia: quare barbarè loquuntur qui meridionalem dicunt. Apud Gellium lib. 2. cap. 21. codex *Regius meridiem* ventum habet. VALES. Et sane iam dixit 22, 15. a meridiali latere. ORONOV.

14. *Vitaxae, id est, Magistri equitum.*] Hanc vocem Persicam in Lexico Hesychii aliter interpretatam reperi: βίταξ ὁ βασιλεὺς παρὰ πύλας: unde non immerito quis suspicari posset, hunc locum Ammiani transpositum esse, ac legendum: *Vitaxae, id est Reges, et Magistri equitum curant ei-Satrapae.* Sed absque scriptorum codicum auctoritate equidem id asserere nolim. Persicarum autem dignitatum nomina haec memorantur a Procopio lib. 1. Persic. χαρὰργαν, quod est Magister militum seu Dux limitis: et οὐαρίης, quod quidem dignitatis nomen esse Procopius scribit, sed quid significet non expressit: et μετρίης, quod est Magister militum. Marcellinus lib. 25. initio Merenem vocat equestri Magistruum militiae. Theophylactus quoque Sinocatta lib. 1. ait Cardarigan nomen esse dignitatis apud Persas, ac solenne esse Persis ex dignitatibus nomen fortiri, ut qui a parentibus indita sibi nomina dedignentur: φίλον δὲ πύλας ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν προσαγορεύεται. Idem lib. 3. in fine βασιγμεδούμ dignitatem summam esse ait apud Persas, quam Rom. Curopalatem vocant. Libro, autem 4. cap. 2. φεροχάνης ait dici a Persis, quam Rom. magistreriam dignitatem vocant. Zich quoque maximae apud Persas dignitatis nomen, teste Menandro Protectore lib. 1. Postremo Surena dignitatis nomen secundae post Regem, teste

Ammiano, Zosimo, et Plutarcho. Est autem Surena Syriace Dominus noster: *sur* enim Dominum significat, *ena* noster. VALES.

Emodem montem.] Infra vocat Emodon: et credibile hic eodem modo vocasse. ORON.

Paropamisadae.] Rectius in Regio codice, et Roberti Stephani Editione legitur *Paropamisadae*: sic enim Ptolemaeus lib. 6. et Tabula Peutingerorum. Strabo tamen *Paropamisadas*, montem ipsum *Paropamisum* vocat. VALES.

Gedrosia.] In Mf Regio. *Tolof. Vatic.* [et Colbert.] et Romana Editione reperi *Cedrosia*: quod spernendum non est. Nam Alexander Polyhistor ita scripserat *κεδρωσία*, teste Stephano: quod exemplaris mendum fuisse frustra suspicatur Stephanus. Nam et Diodorus lib. 18. sic nominat: et in Excerptis Chronolog. editis a Scaligero *Cedrusia* dicitur, et in Suidae Lexico. Arrianus *κεδρωσίαν* semper appellat. VALES.

15. *Propinqua est nobis*] Romanis. v. Valesii Praefat. p. LXII. sq. *Celebritate* incolarum multitudine. *Per amplos populos diffusa* quondam comprehendebat enim olim Assyriam, Babyloniam et Mesopotamiam. Mannert v. 2. p. 424. *Bitumen Asphaltites*, de quo vide Mannert v. 2. p. 454. W.

Prope Incum nomine Sosingiten.] Strabo *Thonitlin* vocat lib. XVI. p. 746. Almél. διαφεί δὲ ὁ Τίγρις τὴν Θωνίτιν καλουμένην λίμνην κατὰ πλάτος μέσην. περιωχθεὶς δ' ἐπὶ βάτερον χεῖλος, κατὰ γῆς δέεται μετὰ πολλοῦ καὶ φόβου καὶ ἀναφυκμάτων. ἐπὶ πολὺ δ' ἐνέχθεις ἀφανῆς, ἀνίσχει πάλιν οὐ πολὺ ἀπώθει τῆς Γορδωνίας. LINDBER.

Lacum nomine Sosingiten.] De hoc subterraneo lapsu Tigridos disputat Salmalius ad Solinum pag. 693. et seqq. (p. m. 489—491. W.) existimans Sosingiten appellari Ammiano, qui Thospites vel Thonites dicitur aliis, statuitque in ipsa esse Mesopotamia; quod iam non excutio. Iustinus eum quinque et viginti millia passuum sub terras currere scribit libro XLII. c. 3. ORON. Cf. Mannert v. 2. p. 207. W.

16. *Hic et naphtha signitur.*] De naphtha iterum Ammianus hoc ipso capite §. 37. eamque ita gentili, id est barbaro vocabulo dici monet: unde et Turcis et Arabibus in hunc usque diem *Nepht* appellatur: locularis ergo Ambrosii Episcopi, et Magni Grammat. error, qui παρὰ τὸ συνάπτειν vocari putant. Ambrosii verba haec sunt, in lib. de Noa cap. 6. *Est enim bitumen vehementis ad constringendum naturae. Unde Graece dicitur νάφθα παρὰ τὸ συνάπτειν, quod disiuncta connectat, neque constringat indissolubili, ita ut naturalis unitate sibi credas convenire.* Videndus Plinius lib. II. cap. 105. Tacitus Histor. lib. V. c. 6. Sotion περὶ ποταμῶν. *Cyprianus in carmine de Soudoma p. 452.* Plutarchus in Alexandro c. 35. G. Codinus in Descriptione CP. Xiphilinus lib. XXXIV. extr. Helychius et Suidas in Νάφθα; ex recentioribus vero P. Bellonius Rerum antiquar. lib. III. LINDBER.

Naphtha picea specie glutinosa.] *Naphtha* vocabulum est barbarum, quo Medi genus quoddam olei cedro similis appellant. Probus ex Sallustio lib. 4. Histor. *Hoc Naphtha genus est olei cedro similis.* Graecis ὁ νάφθας sere dicitur; interdum tamen ἡ νάφθα. Corruptum autem id vocabulum legitur apud Grego-

ium Νυττῶ. de anima: καὶ ὥστε ὁ καλοῦμενος φθῆς ἐξάπτεται τῷ πυρὶ τοῦ μέσου μὴ πυρωθῆντος, οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα αἰσρόν ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἀναπτεται. legendum est νάφθης. Apud Simpli-
cium quoque in Commentario in Categorias Aristotelis sere eo-
dem modo depravatam est: ὡς αἱ τῆς λύρας χορδαὶ συνήχουσιν (leg. σπῆρχουσιν) ἀλλήλων πόρῳ διαστῶσαι, καὶ ὁ ἄψας (leg. νά-
φθας) δέχεται πόρῳ τὸ τοῦ πυρὸς εἶδος. Vitiumque errorem
in versione sua retinuit interpretes Latini. * Quamquam ἄψας
ferri potest. Sic enim dicebatur a Graecis, ut ex Strabonia Epi-
tome, et ex Constantino Porphyrogeneto docuit Salmasius in
Solinum. pag. 242. * Graeci μηδείας ἑλασον dixerῶ naphtham teste
Procopio in Persicis, et Suida. Nicander in Alexipharm. v. 249.

"Ὡν δὲ τὸ μηδείης κολχηίδος ἐχθόμενον πῦρ
Κεῖνο ποτὶν δέχεται ἐφ' ἡμῶν.

Scholiasies: τὸ ἐφ' ἡμῶν σκευαστικόν ἐστι φάρμακον, ὃ καὶ οἱ βάρ-
βαροι νάφθαν καλοῦσι, etc. Idem ait Sotion de fluminibus.
VALES.

17. In his plagis hiatus quoque conspicitur terrae, etc.]
Georg. Codinus: Ἐκείναι δὲ ἐστὶ τὸ Ἀσρον ἐτάμιον, ἐξ οὗ δευρὸν
πεῦμα ἀναδίδεται, ὡς ἐπὶ γινόν ζῶον ἅπαν καὶ πετεινὸν ἀποφθεῖρειν,
εἴπερ τύχοι ὁσφρανθῆναι. quae ipsissima verba apud Suidam exstant
in Ἀδισβηνῶ. * Lucet. lib. vi. v. 756.

In Syria quoque fertur item locus esse videri.
Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum
Intulerint, graviter cogat concidere ipsa:
Manibus ut si sint divis mactata repente. * LINDENBR.

Cum os eius excefferit latum.] Huius loci sensus valde ob-
scurus est, quem sic intelligo. Hunc pestiferum halitum e pro-
fundo putei ortum, si os ipsum putei excederet, ac per aerem
diffunderetur, eas regiones prorsus incultas ac desertas facturum
fuisse: sed nimirum hic halitus ad crepidinem putei progressus,
in imum rursus redit, ac sese resorbet. Perinde ac sona ille, qui
ad Asbamaei Iovis templum in Cappadocia cernitur. VALES.

18. Antehac ut asserunt aliqui videbatur.] Atqui Damascius in
vita Isidori (apud Photium W.) qui multo post Ammianum vixit,
hoc spiraculum Hierapoli Phrygiae adhuc sua aetate visum esse
memorat, sub templo Apollinis; quod ipsas etiam supervolantes
avea letali halitu conficeret: folisque iniuatis et consecratia secu-
rum atque innoxium eius introitum fuisse: seque adeo una cum
Doro Philosopho eo descendisse. VALES.

Quidquid prope venerat, corrumpēbat, absque spadonibus
folis] Photius in Biblioth. ex Isidori Philost. Vita: Ὅτι, ἐν Ἱερα-
πόλει τῆς Φρυγίας ἱερὸν ἦν Ἀπόλλωνος, ὑπὸ δὲ τὸν ναὸν ἀστα-
βάσιον ἐπέκειτο θανάσιμους ἀναπνοὰς παρέχόμενον. τοῦτον τὸν βό-
θρον οὐδ' ἀνθρώπων ἐστὶν ἀνίστασθαι, οὐδὲ τοῖς πτηνοῖς τῶν ζώων
διαβῆναι. ἀλλ' ὅσα κατ' αὐτὸν γίνονται, ἀπάλλεται. τοῖς δὲ τετε-
λευμένοις, φησὶ, δυνατόν ἢ κατιόντας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μυχρὸν
ὀβλαβῶς διαγῆναι. Vid. Strabon. lib. xiii. p. 630. AImel. (et ibi
Penzel p. 1885. W.) Plin. lib. 11. cap. 93. * Apuleium de Mundo
pag. 12. * Xiphilin. in Traiano (Lib. LXVIII. c. 27.), Codin. in
urb. CP. Descript. LINDENBR.

19. *Apud Asbamaei quoque Iovis templum.*] Idem de hoc fonte scribit Philostratus in vita Apollonii lib. 1. cap. 4. his verbis: *ἔστι δὲ τι πρὸ τῶαυ ὕδαρ ἔγκιον Διὸς, ὡς Φύσις, καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσβαμαίων· οὐ πηγὴ ἀναδιδόται ψυχρὰ· παφλάζει δὲ ὡς περ θερμανόμενος λίβης, etc.* Nihil autem a Philostrato dissentit nosser Marcellinus, nisi quod cognomen Asbamaei Iovi ipsi tribuit, quod Philostratus aquae cognomen esse dixerat: quem secutus est Suidas, *Ἀσβαμαίων ὕδωρ οὕτω καλοῦσιν οἱ ἄλλοι.* Ceterum quod de eo fonte scribit Marcellinus, effervesce eum subinde ac mox in se redire: idem testatur Philostratus, cum dicit, *παφλάζει δὲ ὡς περ θερμανόμενος λίβης.* Id est: *Effervesce autem more aquae in lebetē bullientis.* Simile est quod narrat Aristeus lib. περ θαυμασίων ἀνθρώπων. cap. 35 de fonte in Palicia Siciliae, ad quem intrandi cautia perinde ut ad Asbanisium illum Ioniem conveniebant. VALES. De Apollonio Tyaneo vide praeter innumeros alios Tilliemoontius T. II. P. 1. p. 200. ff. W.

20. *Onam*] hodie Odoan, veteribus *Physcūm*. v. Mannert v, 2. p. 453. *I'ado vireltri itinere.* W.

21. *Quos et transivimus*] tum, cum post Iuliani cladem fugiendum esset. W.

Diavas et Adiavas.] Existimo hos fluvios esse eos, qui frequentius Zabas et Anzabaa dicuntur. Ut enim diaeta et zaeta, **Diacones et Zacones,** Diabolus et Zabolus, Alippo Diarrytus et Zarrytus proinde dicitur; ita plane Diabas et Zabās. *Zabae* autem fl. mentio est apud Cedrenum, et in Historia Miscella in rebus gestis Heraclii. Hic e montibus celsa a Septemtrione exortus modicus fertur: mox in Aultrum procedens ac torrentibus multa auctus, navigabilis fit, atque in Tigrim delabitur, teste Theophylacto lib. 4. initio. *Adiabas* vero ab Ammiano Anzabas dicitur lib. 18. c. 6. 7. et in Adiabene ponitur. **Scio quidem Samuelem Bochartum in libro iv. Geographiae sacrae cap. 19. pro Anzaba Zabam restituere in Ammiani nostri exemplaribus. Sed obstat omnium codicum auctoritas.** [*Magnus Sabas* seu *Zabaa* maior in Historia Miscellae lib. 18. est haud dubie *Adiabaa*, haud procul a Ninive in Assyria: *minor Zaba* in eodem libro est is, qui Ammiano *Diavas* dicitur.] VALES. De *Zaba* maiore et minore vid. Mannert v, 2. 454 ff. Idem p. 428. propius, ut videtur, ad veritatem accedens Ammianum existimat prae fugiendi celeritate haud recte percepisse fluminis nomen, quod aliis *Sillos*; vel *Delas*, hodieque *Diala* sit. W.

Adiavenam cognominatam, ut a flumin.] Codinus et Suidas: *λέγεται δὲ Ἀδιοβηνή, διὰ τὸ εἶναι πλείονας ποταμούς ἐν αὐτῇ, καὶ δυσχερεστὴσαν ποιεῖν τὴν διάβασιν.* LINDENB.

Aegyptus] ab Aegypto, i. e. Nilo. cf. xlii. 15. W.

Insigni] Sic pro *insignia*, quod vulgatur, ex coniectura dedit Hadr. Valensius. Vid. eius praef. p. lxiii. W.

22. *Ninus*] de quo vide supra ad xviii. 7. *Ecbatana* hodie Hamadan. v. Mannert p. 159. ff. W.

Arbela et Gaugamela, ubi Darium Alexand.] Strabo lib. xvi. p. 737. Almel. *ἐν δὲ τῇ Ἀρούρῃ ἐστὶ Γαυγάμηλα κώμη, ἐν ᾗ συνέβη νικῆσθαι καὶ ἀποθάνειν τὴν ἀρχὴν Δαρίου.* At vero apud Arbela vicum Darium victum Arrianus lib. iii. c. 15. Curtius lib. v. c. 1. init. scribunt. LINDENB.

23. *Apamia Mesene cognominata.*] Plinius lib. 6. cap. 27. Apamiam a Mellenē separat. Circa Apamiam, inquit, *Messenē opidum*; et ita Stephanus in ἀπάμεια. VALES.

Apamia Mesene cognominata.] cf. et XXIV. 3. de qua vide copiose disputantem Mannert p. 359—367. — Tere don Plin. H. N. vi. 28. Mannert p. 421. — Apollonia Idem p. 456. W.

Vologesetia.] Stephano βολογεσιῶς πόλις πρὸς τῇ εὐφράτῃ. Haec ab eodem Plinio cap. 26. Vologesocerta dicitur, condita a Vologeso Parthorum Rege non longe a Babylonia. Certa autem Persicē et Armeniace opidum significare videtur: unde Vologesocerta erit Vologesi opidum; ut Tigranocerta Tigranis. Helychius: νῆστρα πόλις ὑπὸ ἀρμενίων. In Tabula Peutingerorum ad offia fl. Tigris ponitur Volocellia; iode Babylonia 18. dein Seleucia 44. abhinc Rache 60. lego Ragae. VALES. Cf. Mannert l. c. p. 413. W.

Babylon, cuius mēbra bitumine Semiramis struxit.] Strabo lib. xvi. Iustinius lib. i. c. 2. Curtius lib. v. c. 1. Orosius lib. ii. cap. 7. Solin. cap. 60. Stephanus in βαβυλών. LINDENB.

Babylon.] Quam sua aetate paene desertam fuisse scribit Diodorus Siculus in principio lib. 2. Pausanias autem in Arcadicia scribit suo aevo, id est Marci Antonini temporibus Babylonia nihil praeter moenia Belique sanum superfuisse. Cui subscribere videtur Libanius in Orat. funebri, pag. 59. de Ctesiphonte loquens et Coche: αὐτὴν βαβυλωνίαν γῆν ἀπὲρ βαβυλώνας περιέχει. VALES.

Babylon.] Rudera quaedam haud procul ab urbe Helēe reperit Niebuhr ii. p. 288. Mannert p. 408. fl. W.

Ctesiphon quam Vardanes, etc.] Quis hic Vardanes *vel Vardanes* fuerit obcurum est, a quo primum esse conditam Ctesiphontem Marcellinus memorat. Rex autem Pacorus videtur esse Orodis filius, qui a Ventidio M. Antonio legato interfectus est: qui cum Rex numquam fuerit, a quibusdam tamen Scriptoribus Rex vocatur. Frontinus enim lib. i. Strateg. cap. 1. et Florus lib. 4. c. 9. eum Regem cognominant. Quod si de hoc Pacoro Orodis filio loqui voluit Marcellinus, tum fallum erit quod subiicit, supradictam orbem Graeco cognomine κτησιφῶντα ab eo esse appellatam. Ctesiphontis enim appellatio Pacori illius aetate longe antiquior est, cum a Polybio memoretur in historia illius belli quod Antiochus Magnus cum Molooe Mediao Praefecto gessit, lib. 5. c. 44. VALES.

Ctesiphon] Hic reges Parthorum hiemes agebant. Mannert p. 405. Vardanes. Reincl. Pharnaces c. Iustioo L. 41. (?) W.

Specimen suumum] urbem pulcherrimam. Senec. Phoeniss. 184. Non te ut reducam veteris ad specimen domus. Apul. Met. i. post med. p. 112, 38. Elmenh. tibi specimen gloriolum arrogas. W.

Seleucia ambitiosum opus Nicanoris Seleuci.] *Vide quae sup. lib. xiv. notata. LINDENB.

Seleucia] ad Tigridem, ut ab aliis eiusdem nominis discernatur. W.

24. *Per duces Feri Caes. ut ante retulimus expulsata.*] Nōne dictum, *expulsata*, ἀπὲρ τοῦ expugnata: ut Capitolium, in Vero c. 8. Non L. Feri vitio; sed Cassii — contra fidem Seleucia,

quae ut amicos milites nostros receperat, expugnata est. (Quod tamen Calaubono non iustitit, qui solo adeo aequatam dicit duce Dione Callio LXXI, 2. διὰ τῆς αὐτῆς συμμάχου. W.) Orosius lib. vii. cap. xv. Antoninus per strenuissimos duces magnis rebus gessit, Seleuciam Assyriae urbem super Hydaspem fluvium sitam, cum quadringentis millibus hominum cepit, et cum fratre de victoria Parthica triumphavit. Vide Dion. Euseb. Euseb. LINDENB.

Simulacrum Chomae Apollinis.] Princeps Editio Romana habet *Comet.*: cui Augustana quoque Editio adstriplatur, [et codex Colbert.] *ac Tolof.* Quare non dubito, quin *Comae Apollinis* scribi debeat, quod est τοῦ κομαίου Ἀπόλλωνος. Apollinem enim cognomento Comacum ab aliis quoque cultum esse docet Athenaeus lib. 4. p. 149. D. παρὰ δὲ ναυμαχίαις, ὡς Φησὶν Ἑρμίας ἐν τῷ β' περὶ τοῦ γενεῖου Ἀπόλλωνος, ἐν τῷ περὶ ναυμάχου δεικνύοντι γενεῶντος Ἑρμίας περὶ ναυμάχου, καὶ διονυσίου, - ἐν δὲ τῷ τοῦ κομαίου Ἀπόλλωνος πανηγύρεϊ. VALES.

Comet Apollinis.] *Salmastius* ad Iul. Capitol. in Vero c. 8. mavult *Chochaei*, quoniam Seleucia et Coche dicta sit, ipso Ammiano teste xxiv. 5. Idem sentit Tillemontius T. II. P. 2. p. 624. *Comacum* tuetur *Valelius* ex loco Athenaei lib. IV. 15. cuius nuperus editor *Schweighaeuserus* nihil iuvit. Ceterum de Seleucia vide *Mannert* p. 391. qui tamen eandem fuisse, quae Coche, negat p. 402. W.

Fertur autem quod post direptum.] *Capitolinus* in Vero c. 8. p. 426. Nata fertur pestilentia in Babylonia: ubi de templo *Apollinis* ex arcula aurea, in quam miles sorte inciderat, spiritus pestilens evasit, atque lude Parthos orbemque compleffe. *Orosius* lib. vii. cap. 15. LINDENB.

25. *Chaldaeorum est regio altit. Philosophiae.*] De Chaldaeis Philosophia, eorumque secta, multa *Strabo* lib. xvi. p. 739. *Almel.* LINDENB.

Marfias.] In Regio, *Vatic. Tolof.* [ac Colbert.] codice, atque in Editione Rom. *Marfes*: unde non absque coniecimus scribendum esse *Maarfases*. Sic enim *Ptolemaeus* appellat in Babyloniae descriptione; quem exscripsisse videtur noster *Marcellinus*. Annon enim haec verba, *Perfluunt autem has terras potiores ante alios amnes Marfes, et flumen Regium? et Euphrates*, ex his *Ptolemaei* translata sunt? διαρρέουσι δὲ τὴν χώραν ὅ τε βασιλείος ποταμός, καὶ ὁ καλούμενος Μααρσάρης, etc. VALES. Fortasse tamen apud ipsum *Ptolemaeum* scribi debet *Naarfases*, quum *Abulfeda Narfi* habeat. Plura vide ap. *Mannert* p. 349. et 387. W.

Flumen Regium.] *Syr. Naar-Matcha*, quod ipse *Noster* habet xxiv. 6. ubi vide plur. W.

26. *Susa saepe domicilium Regum.*] *Strabo* lib. xv. p. 727. *Almel.* *Curtius* lib. v. c. 1. *Eustathius* in *Dionys.* pag. 132. *Siephanus* in *Θεῶν.* LINDENB.

Susa saepe domicilium Regum.] Hiemem *Reges Persarum* *Susis*, aut *Babylone* agebant, aut interdum *Bactris*: aestatem autem *Ecbatani* *Mediae* opido, ut scribit *Dio Orat.* 6. et *Maximus Tyrius Orat.* xx. *Xenophon* lib. 8. ait *Cyrum* vernos menses tres exegisse *Susis*, aestivos duos *Ecbatani*. VALES.

Et Aršana, Sela, et Arecha.] Rectius, ut solet, *Codex Regius*, *Tolof. Vatic.* [ac Colbert.] *Sela et Aracha*. *Ptolemaeus* in

in Susianae situ ὄρεα. εἰλη nominat. In Rom. Edit. *Sela et Archa*: sed Augustiana Editio Mariangeli, *Sela et Araca*. *Bochartus libri 4. Geographiae sacrae cap. 16. emendat, et *Tarfiana*. VALES.

Praestantior Oates, et Harax, et Meseus.] Quod in scriptis codicibus, ac praecipue in Pandectis Florentinis occurrit, ut finis unius vocabuli, et sequentis dictionis initium coalescant; id hoc loco evenisse non dubito. Itaque recte fecit Mariangelus Accursius, qui in Editione sua *Oroates* cudi iussit: sic enim Plinius eum vocat; Ptolemaeus et Marcianus ὄροατι. Iam qui Meseus ab Ammiano dicitur, is *Mesaeus* est Ptolemaeo Marciano in principio Susianae *Magaeus*. Mariangelus in Editione sua *Magaeus* exhibet: sed vir ille totam hanc Perfidia descriptionem non ex M. fide, sed ad Ptolemaei exemplaria castigasse videtur. VALES.

Et Harax.] Apud Ptolemaeum in situ Susianae χάραξ ποταμοῦ. μισαίου ποταμοῦ ἐκβολαί. εὐλαίου ποταμοῦ ἐκβολαί. Ex quibus deceptus fuisse videtur Marcellinus, qui Characem pro fluvio accepit, cum sit nomen oppidi satis celebris, quod in Tabula quoque Peutingerorum dicitur *Spasinu Charax*: cuius meminit Xiphilinus in Titiano, et Lucianus in Macrobiis. Atque in hac urbe genitum esse Dionysium, qui de situ orbis versibus scripsit, docet Plinius lib. 6. cap. 27. quem qui Alexandrinum vulgo vocant, ii minime quidem falluntur. Nam Characi prius Alexandriae nomen fuit, teste ibidem Plinio. Gravius errat Scaliger in Notis ad Eusebii Chronicum, qui eum Severi Augusti temporibus scripsisse contendit: idque unico Dionysii versiculo consecisse se existimat, qui habet

Ῥώμην τιμήσαν ἐμῶν μέγαν οἶνον ἀνάκτων.

Sed eum versum de Caio et Lucio Caes. ab Augusto adoptatis intelligo. Nam et Plinius Dionysium Caio comitem in Orientem ituro, ab Augusto datum esse memorat. Sed versus illi Dionysii de Parthis:

Ἄλλ' ἔμπης κατὰ δῆριν ἀμαινανίτους περ ἔντας
Αὐσονίου βασιλῆος ἐπεπρήνεν ἀκμή.

an de alio quam Augusto intelligi possunt? VALES. Quod de confusione Characis fluvii et oppidi notat, totum est ex suspitione Salmasii ad Solinum pag. 1194. ONON.

Arfiane, Sela et Aracha.] Ptolemaeus *Agra, Asia* (unde corruptum sine dubio *Arfiane*) et *Sela et Aracha*, unde *Arecacae campi* ap. Tibullum iv, 1, 142. (ubi tamen nunc Areciae. vide ibi Heynium.) — Fluvii *Oroates* et *Harax* et *Meseus* (Meseus). Haec omnia debentur Salmasio ad Solinum p. 840. f. qui et in eo errasse dicit Ammianum, quod *Haracem* urbem in fluvium transformaverit. De hac urbe: *Charax Pasinu* vel *Spasinu* v. Mannert p. 421. de *Oroate* et *Mesaeo* fluvii p. 480. Mirum tamen, quod Ammianus maiora omisit flumina *Eulaeum* et *Pasigrin*. Mannert p. 472. W.

Per arenosas angustias.] Intelligit τήναγος ἀμῶδες, quod notatur a Ptolemaeo in Susianae descriptione; sed quod addit Ammianus his angustias a Rubro prohiberi Caspium mare, non capio: ac fortasse Perlicum pro Caspio scribendum est. VALES. An non manifeste illud ipsum significat, quod Pomponius Mela 1. 2? *Asia ex illo Oceano quem Indicum diximus Arabicum et Per-*
COMM. IN AMMIAN. II.

ficum, ex Scythico Caspium recipit; et ideo qua recipit, angustior. ORON.

27. *Hyrcano Caspio mari.* W.

Asiae reginam totius.] Codex Reg. et Flor.* cum Tolof. Vatic.* [et Colbert.] et cum Editione Rom. et August. scriptum habent *regna totius*. Forte deest aliquod vocabulum; puta *Asiae regna tenuisse totius*. VALES. Possis leuiore modo *regiam* vel *regnatricem totius*. ORON. Ad stabiliendam lectionem vulgatam Ernestio monente fortasse valet Ammiani locus 14. 11. ubi *Nemesis regina caussarum* dicitur. W.

Affyriis duce Arbace domitis. W.

In Acropatenag.] Rectius Mariangeli Editio, *Atropatenaë*: sic enim Ptolemaeus, et Strabo eam provinciam vocat, et Stephanus de Urbibus: in Tabula Peutingerorum, et apud Plinium Atropatene scribitur, corrupte: dicta est enim ἀπὸ τοῦ ἀτροπάτου ἡγεμόνος teste Stephano: qui unus fuit e successoribus Alexandri. VALES. Cf. Mannert v, 2. p. 118. et 142. W.

28. *Ad latitudinem nimiam extenduntur*] latum terrarum tractum tenent — *Zacra*. Polybius v, 44. *Zagron*, Strabo *Zagrus*. Mannert p. 123. *Orontes* hod. Alwend. Mannert p. 122. *Iafonius*. Id. p. 125. Hi montes omnes brachia sunt Tauri. W.

29. *Coronus mons*] proprie in Parthia. v. Mannert p. 105. *Fruementariis agris adfluunt et vinariis.* cf. Polybium x, 25. Mannert. p. 116. W.

30. *Fetus equarum, quos Nisaeos appellant.*] In castigatillimis Editionibus, Romanam dico, et Augustanam, et Roberti Stephani, *Nisaeos* reperi: neque aliter *MII. codices Regius, Tolof. Vatic.* [et Colbert.] praeferebant. Quid quod apud Graecos eandem διτρογγοφίαν reperias? Sane Stephanus Byzantius, et Hesychius ac Arrianus νισαίους ἵππους appellant: neque aliter scribitur apud Dionem in Boryllhenitica, (Reisk. II. p. 93.) ubi de Magis Persarum: νισαῖοι δὲ τὰ τε ἄλλα ὁρῶσι κατὰ λόγους ἰσθούς, καὶ δὴ τῷ διὰ τριφουσιν ἄγμα νισαίων ἵππων. οἱ δὲ σισὶ κάλλιστοι καὶ μέγιστοι τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν. τῷ δὲ γε ἡλίῳ ἕνα ἵππον. Subdit deinde quaedam de illo Iovis quadriiugo curru satis recondita. Sane in omnibus expeditionibus hic Iovis currus cum equo Solis olim apud Persas praecire solebat, ut testatur Herodotus lib. 7. c. 40. οπισθεν δὲ τούτων τῶν δέκα ἵππων ἄγμα διὸς ἰσθὸν ἰπετίετο, τὸ ἵπποι μὲν εἰλικον λευκοὶ ὀκτώ. ὀπισθε δὲ τῶν ἵππων εἰπετο πῆχ' ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν χαλινῶν. οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ τούτοις τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. Sed et Q. Curtius lib. 3. c. 3. *Curru deinde Iovi sacratum albentes vehabant equi; hos eximiae magnitudinis equus, quem Solis appellant, sequebatur.* Idque institutum a Cyro videtur: de quo vide Xenophontem lib. 8. de Insit. Cyri. Philostratus cap. xx. lib. primi de vita Apollonii: λευκὸν δὲ ἄρα ἵππον τῶν εἰσόδων νισαίων καταΐειν ὁ βασιλεὺς ἐμελλε τῷ ἡλίῳ. VALES.

Fetus equarum nobilium — quos *Nisaeos* appellant.] Herodotus lib. vii. c. 40. Lucian. in lib. de Histor. scrib. Synesius Epist. 40. *Themillius Orat. 5. p. 72. et Orat. 2. Heliodor. Aethiop. lib. 9. pag. 437. *Eustathius in Dionys. Alexand. Suidas in *Nisaeos*. LINDENBERG.

Nisaeos] alii fortasse rectius *Nisaeos*. Dicti a Nisaeis campis prope Caspias portas. (Cf. Herodotus vii, 40. Strabo xi. p. 325. et 529. ei quos laudat Brifsonius de regno Persarum p. 667. II. E recentioribus vide Salmasium ad Solinum p. 892. Belin de Ballu ad Oppian. p. 245. Wernsdorf ad Himerium p. 237. Manbert p. 169. II. — Quibus ineuntes proelia viri vehi solent, quod non omnino verum, quum solorum regum curribus iungentur. W.

31. *Abundant aequae* sc. Atropateni civitatibus, quibus *Media* sc. maior dicta. — *Absolute*, plane, breviter. *Uberrimum est habitaculum Regum*, Atropatis et posterorum. W.

32. Occasione hic arripit Ammianus, nonnulla inferendi de *Magis*, utinam veriora. *Magorum agri et villae* v. paullo post. De illis agris nihil, dum haec scribo, habeo compertum, nec Brifsonius quidquam praebet. Ex aliis agris etiam decimas accipere. W.

Auctor amplissimus Plato Machagistiam.] Non reperitur, quantum memini, hoc verbi in Platone: videtur tamen innuere locum ex Alcibiade. LINDENB.

Machagistiam] Sic nusquam habet Plato, nec, hac forma quidem, habere potest. *Αγιστίαν* novi, sed quid prima syllaba libi velit, non expiuit, nec placeat τὸ X. mutari in Γ. ut sit *μαγαγιστία*. Reinellius adscripsit: *Magistiam*. W.

Divinorum incorruptissimum cultum.] Plato Θεῶν Θεραισίαν vocat in Alcibiade, et ex eo Apuleius in Apolog. Inde Apollon. *Tyan, in Epist. Μάγος ὁ Θεραιπυτής τῶν Θεῶν. Porphyrius de Abstinence animal. pag. 57. Παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις οἱ περὶ τὸ Θεῶν σοφοί, καὶ τούτου Θεράπυοντες Μάγοι μὲν προσαγορεύονται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ὁ Μάγος. LINDENB.

Multa ex Chaldaeorum arcanis Bactrianus addidit Zoroastres, deinde Hyfaspes.] Accurate totam hanc rem narrat Agathias Hist. lib. 11. Πέρσαις τοῖς νῦν τὰ μὲν πρότερον εἶη σχεδόν τι ἅπαντα τηρεῖται ἀμίλῃ καὶ ἀνατίττανται, ἀλλοίοις δὲ τισι καὶ οἷον νεοθευμένοις χρῶνται νομίμοις, ἐκ τῶν Ζωροάστρου τοῦ Ὀυμάεδεως διδασμάτων κατακληθέντες. Οὗτος δὲ ὁ Ζωροάστος, ἦτοι Σαρδάνης (διττὴ γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία) ὀπνῖα μὲν ἥμας τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς νόμους εἶπετο, οὐκ ἔστι σαφὲς διαγινώσκει. Πέρσαις δὲ αὐτὸν οἱ νῦν ἐπὶ Τετάρτῳ οὕτω δὴ τι ἀπλῶς φασὶ γενέσθαι, ὥς λίαν ἀμφιγνοῦσθαι καὶ οὐκ εἶναι μαθεῖν, πότερον Δαρείου πατρὸς, εἴτε καὶ ἄλλος οὗτος ὑπῆρχεν Τετάρτης· ἐφ' ᾧ δ' ἂν καὶ ἠνέστη χρόνῳ, ὕψιγνης αὐτοῖς ἔκινος, καὶ καθηγμένων τῆς μαγικῆς γέγονεν ὀγιεσίας, καὶ αὐτὰς δὲ τὰς προτέρας ἱερουργίας ἀμείψας, παμμιγείας τινὰς καὶ ποικίλας ἀνέθηκε δόξας. LINDENB.

Bactrianus Zoroastres.] De hoc Magorum auctore mira produnt vetera. Persae quidem teste Dione in Borsithen. (T. II. Reisk. p. 93.) eum dicunt sapientiae ac iustitiae studio in montem nescio quem secessisse, ac deinde eum montem igne caelitus lapso conflagrasse: cumque iam continue arderet, Regem una cum proximis adorandi causa eo accersisse: ac tum Zoroastrem repente ex flammis illaefum apparuisse benigno vultu, iubentem ut animo fidenti essent, ac certa sacrificia facerent: eo enim in loco praesentes esse Deos. Eadem fere Suidas ac Georgius Cedrenus de Zoroastre produnt, eum scilicet, uti a Diis immortalibus precatus

fuerat, fulmine arsisse, cum Persis prius mandavisset, ut cineres suos colerent ac servarent, tamquam manluri penes eos imperii pignus. * Paulo aliter Clemens Rom. in Recognitionibus homilia ix. * De Zoroastres antro Porphyrius ex Eubulo in antro Nympharum scribit. Quibus accedit Gregorius Turon. lib. 1. Hist. Francorum his verbis: *Primogenitus Cham filii Noe fuit Chus: hic ad Persas transiit, quem Persae vocitavere Zoroastrem, id est viventem stellam. Ab hoc etiam ignem adorare consuevit, ipsum divinitus igne consumptum, ut Deum colunt.* Plures autem fuere Zoroastres, ut satis constat: sed omnium antiquissimus fuit Bactrianus, quippe Nini Assyriorum Regis aequalis, qui bellum inferente Nino non armis tantum, sed et magicis artibus sese tutatus est, ut refert Arnobius in lib. 1. et Iulianus. Hunc Semiramis Assyriorum Regina bello superavit, ut docet Theon in Prolegymnasmo. cap. περί συγγίσις, οὗ γὰρ αὖ τόμυς χριστῶν ἐστὶ κύριον. ἢ καὶ μὴ διὰ σμίσις ζυγοῦσθαι τοῦ βασιλέως, ἣν συγχωρητὸν τὸ πᾶν τοῦ ἀφέντος ἀδελφώτερον εἶναι. Alter fuit Pampphylius genere, Armenii filius, quem Hera vocat Plato lib. x. de Rep. ut scribit. Clemens Alexandr. lib. 5. Strom. Arnobius lib. 1. ait hunc familiarem fuisse Cyro, ex Ctesia lib. 1. Histor. *Age nunc veniat quaeso per igneam zonam Magus interiori ab orbe Zoroastres, Hermippo ut assentiamur auctori, Bactrianus: et ille conventat, cuius Ctesias res gestas Historiarum exponit in primo, Armenius Zostrieni nepos, et familiaris Pamphylius Cyri.* Ubi notandum est Armenium dici ex Latinorum more pro Armenii filio, τὸν ἀρμενίου. Sed in Arnobio suspectum habeo nomen Cyri. Nam cum dicat Ctesiam lib. 1. Hist. huius Magi mentionem fecisse, certum autem sit Ctesiam libris sex prioribus de Assyriorum ac Medorum rebus scripsisse, ac in septimo libro res Persicas aggressum: quomodo in libro 1. Cyri meminisse potuit Ctesias, non video. Itaque Nini fortasse in Arnobio legendum est. Fuit et Zoroastres Proconnesius, paulo anterior Xerxis temporibus, teste Plinio in lib. 30. c. 2. Hunc vero qui Magiae Persia auctor Tuit, Oromazis filium vocat Plato in Alcibiade 1. VALES. De hoc Arnobii loco plura Io. Marshamus lib. 1. Philosophiae Orientalis. βρονον.

Hydaspes Rex.] Falsum est *Hydaspem* Darii patrem Regem fuisse, neque id refutationem meretur. Ceterum quod hoc loco Marcellinus *Hydaspem* tribuit, id Dario eius filio tribuitur ab aliis. Hic enim sepulcro suo inter cetera id etiam inscripisse fertur, quod Magorum Magister fuisset, ut narrat Porphyrius lib. 4. περί αποχῆς. * Alii tamen *Hydaspem* hunc Magiae doctorem *Hydaspem* Darii patre multo vetustiore faciunt, teste Agathia in l. 2. Lactantius in libri 7. cap. 15. *Hydaspem* vocat antiquissimum Medorum Regem: corrupte pro *Hydaspem*: ut monuit Canterus in libro 2. Variarum cap. 14. *Hydaspis* enim Magi meminit Iustinus in Apol. Clemens in 9. Strom. * VALES. Cf. Walchii Commentatt. de *Hydaspem*, eiusque vaticiniis ap. Patres in Commentatt. Soc. Reg. Goetting. T. II. p. 3 — 18. W.

33. *Brachmanorum*] Hoc novum, nam alii, v. c. Diogenes Laertius Prooem. vi. a Gymnosophistis Zoroastrem profecisse tradunt. W.

34. *Una eademque profapia*] Non igitur ordo tantum populi Persici fuere, sed nati sacerdotes, quorum disciplina et dignitas a

patribus ad filios propagaretur, quod et apud Aegyptios, Chaldaeos et Indos ita fuisse accepimus. W.

Ferantque, si iustum est credi, etiam ignem caelitus lapsum] Vid. ampliff. viri Barnabae Briffonii Comment. de Reg. Perfar. lib. II. LINDENB.

[*Ferunt ignem caelitus lapsum, apud se semper. soc. custodiri.*] Q. Curtius in libro III. c. 3. ignem memorat, quem Persae sacrum et aeternum vocant. Et in libro 10. Historiae Triperitae capite 39. *nuptia vocant Persae templa, in quibus perpetuum ignem servant.* Scriptores rerum Heracii Aug. tradunt, in civitate Thebarum non longe a Gazaca urbe templum fuisse ignis ac errorem prunarum. Lege Theophrastum et Cedrenum in Heracii A. et Historiae Miscellae librum XVIII. VALES.

35. *Huius originis*] „proprie horum Magorum illius originis. Certe *origines* dicuntur de hominibus, quae antiquioribus v. c. populorum. Apud Livium 38. 39. *originum memoria pro Illensium memoria* dicitur. Similiter Tacitus A. 4. 9. vid. VALES. ad Amm. 15. 9. Sic Ernesti. W.

Persicae potestates] Reges. W.

Eratque piaculum aras adire vel hostiam, etc.] Herodotus lib. I. c. 132. ἀνευγὰρ ἐν Μάγῳ οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσιάσθαι ποιεῖσθαι. Vid. Briffon. de Regn. Perfar. lib. II. LINDENB.

36. *Ex hoc Magorum semine septem post mortem Cambyf.*] Totidem Magos nominat etiam Val. Maximus lib. IX. cap. 2. Veterior tamen opinio, duos tantum fuisse: sed qui in necem eorum coniuraverant, Persas septem. Herodotus lib. III. c. 70. Iustinus lib. I. c. 9. Curtius lib. IV. c. 12. Florus lib. III. cap. 5. LINDENB. Post Anquetilium Perronum de Zoroastre longe veriora edocti sumus ab Metnertio in Commentat. Soc. Reg. Goett. T. VIII. et de religionum Zoroastricarum ap. veteres gentes vestigiis in Commentat. Vol. XI. De Magia omnino expoliit Tiedemann de quaestione, quae fuerit artium magicarum origo etc. Marb. 787. cf. Gibbonum P. 2. p. 9. II. et Heeren Ideen über Politik u. f. w. der alten Völker Th. II. S. 400. II. W.

37. *Oleum conficitur Medicum.*] Μηδίας ἔλαιον. Procopius Gothicor. lib. IV. Ἀγγύια θείου τε καὶ ἀσφάλτου ἐμπλεκόμενοι, καὶ φαρμάκου, ὅπερ Μηδοὶ μὲν κάψαν καλοῦσιν, Ἕλληνες δὲ Μηδίαν ἔλαιον. LINDENB.

Oleum Medicum] Alii etiam vocant oleum Medecae, de quo vide Schneider. ad Nicandri Alexipharm. p. 155. W.

Si aqua voluerit ablueri quisquam.] Est certe quod de hac lectione quis dubitet, quum Solinus dicat, hoc ad incendium excitatum si obruere aqua gestias, ardet magis. Quem quum describat et alibi Ammianus, inde Salmasius legebat hoc loco si aqua voluerit obruere quisquam, ad Solinum pag. 241. (p. m. 180: W.) ERON.

38. *Oleum usus communis arborum proventum herba quadam infectum depravatam conditum, et coalescenti durant spissans ex materia venae fontis, scaturiginis naturalis, similis oleo crassiori, Naphthae (Nest.)* Cf. Salmas. ad Solin. p. 172. W.

39. *Zombis et Patigra, et Gazaca.*] Ζομβίς πόλις τῆς μηδίας Stephano. Eidem γάζακα πόλις μεγίστη τῆς μηδίας: eius

meminit Ptolemaeus. Pro *Patigra* in omnibus Mss. *Reg. Tol. Val.* [Colb.] est *Patigran*; forte *Patigrana*, Ptolemaeo *πατγράνα*. [Quae Ammiano *Gazaca* est, *γοζακόν* dicitur Cedreno, in rebus Heraclii Augusti; *Κούζακα* in Chronico Alexandrino; *Gazaceasum civitas* in libro XVIII. Historiae Miscellae.] VALES.

[*Gazaca*] Sic et Ptolemaeus, Strabo autem p. 794. et Plinius v. 13. *Gaza*. Metropolis erat Atropatenes. Mannert v. 2. 145. — *Heraclia*. Strabo xi. p. 785. in regione Rhagiana ponit, quae tamen in medio Mediae sita erat. Mannert p. 179. W.

[*Arfacia et Eucroptis*.] Strabo lib. xi. p. 524. Almel. Europam et Arfaciam eandem esse ait, cui consentit Stephanus. VALES.

[*Cyropolis*] de qua vide Salmaf. ad Solin. p. 840. et Mannert p. 152. — *Ecbatana*, haec vero celeberrima totius Mediae, hodie *Hamadan*, de qua inde ab Herodoto I. 98. innumeri egere et historici et geographi. Copiose de ea exponit Mannert p. 159. II. — *Syromedorum*. Syromedia ea pars Mediae, quae Persiae praetenditur. W.

40. [*Choaspes et Gyndes*.] Hi fluvii nil videntur hic convenire. Nam *Gyndes* Dahae Ariosque determinat, teste Tacito xi. c. 10. Vide Herodotum. *Choaspes* tamen e Media in Tigrim influit, teste Plinio 6. libro. VALES.

[*Choaspes*] idem qui *Eulaeus*. In Media ortus, Susianam transcurrit atque in sinum Persicum exoneratur. — *Gyndes* est Assyriae, non Mediae. Occurrit quidem in nostra regione ap. Tacitum Annal. xi. 10. ubi tamen meliores libri *Sindis* vide Mannert p. 431. et 435. W.

[*Amardus*.] Ptolemaeo *μαρδος* levi discrimine: sic Mardi eidem *αμαρδος* dicuntur. In Regio Codice *Arnardur*. In Edit. Rom. *Arriardus*, [ut et in Colbert. codice] ac Tolof.* VALES. Cf. Mannert p. 135. et de *Charinda* p. 140. W.

[*Cambyfes et Cyrus*, cui magno et spatiofo.] Vid. Strabo lib. xi. p. 500. Almel. Pompon. Mela lib. III. cap. v. LINDENB. Mox video patrem notasse ex Vat. ut ipse eque ferebatur, pro aequae. ORONOV.

[*Cambyfes et Cyrus*] qui fortasse nunquam exstiterunt, licet Ammianus Cyrum in expeditione Scythica flumini istius tractus nomen suum dedisse tradat, vide Mannert p. 131. W.

41. [*Minutis frugibus*] *λεπτοῖς καρποῖς*, pomis et leguminibus. Cf. Salmaf. ad Solin. p. 208. *Amacer* in quibus Ammianus nil nisi Ptolemaeum coecum ducem secutus est. W.

[*Vatrachites, Rogomanis*] In Mss. Fl. et Reg. *Vat. Tolof.* et in Editione Rom. *Rogomaatus*, quod placet: Ptolemaeo *ρογομαύτος* in genitivo. [In Mss. Colbert. *Rogomantus*.] Apud Marcianum (non illum Heraclionem, qui *περιήγηται* versu comico scripsit ad Nicomedem Regem Bithyniae, sed alterum recentiorum, qui Epitomen Artemidori Ephesi duobus libris scripserat, teste Stephano in *μαρσίν*; cuius Epitomes hodie dumtaxat Epitome restat) apud hunc Marcianum inquam *ρογομανίας ποταμού* scribitur. *Vatrachites* quis sit, obscurum est [qui in Codice Colbert. *Vatrachites* scribitur.] VALES.

[*Vatrachites*] corrupto forsitan nomine, quem alii Oroatin appellant; verius tamen *Arosis*, in finibus Susianae, totius regionis ma-

Fortuita sua morte cf. xxii, 15. xxxi, 2. *Degeneres* Parthico nomine indignos. W.

45. *Arabes beati*] Arabiae feliciae (hodie Yemen) hoc loco memorandae quas caulas habuerit Ammianus, non satis intelligo, quum ad Persiam non pertineat nec in supra nominata eius partibus numeretur. Nisi forte satis ei caulae fuit Ptolemaei auctoritas, ad quem idem fere ordo. W.

46. *Densa emporta*] Haec novimus ex Arriani periplo maris Erythraei. Cf. Gothofred. ad Philostorgium p. 108. W.

47. *Geopolim.*] Mf. *Hierapolim.* Sed apud Ptolemaeum in Descriptione Arabiae Feliciae recensentur Γαιόπολις, Νάσκος μητρόπολις, Βάραβα μητρόπολις, Μαίφα μητρόπολις. LINDENB.

Geopolim.] In Mf. *Hierapolim* legitur, et in Editione Rom. et Mar. Ptolemaeo in maritimis opidis Arabiae Feliciae γεραπόλις. Non displicet tamen γία πόλις. Stephanus: γία πόλις πλησίον πετρών ἐν ἀραβίᾳ. ἔθνη δὲ γέτος. ἐν πέτραις δ' ἐπιχωρεύει. κύριον ὄνομα γέτιος, ὅθεν ἦν ὁ περιφανὴς τῶν ἰατρῶν εὐφιστῆς ἰσως ἐντεῦθεν κεκλημένος λέγε δὲ περιφανίστατος ἰατροεὐφιστῆς. ex Suida in γέτιος. sed haec longe differt ab ea de qua hic sermo est. Est enim hic sermo de Arabia Eudaemone. Ptolemaeus agnoscit γαία πόλις. VALES.

Gea-polis] Fortasse est *Gerra*. Mannert vi, 2. 147. — *Nasos* Plin. vi. 28. Nelcae. *Baraba*, rectius *Maraba*, Sabaeorum metropolis. Mannert p. 80. *Nagara*, metropolis Iobarithum. W.

Mephram.] Ptolemaeo μαίφα μητρόπολις. In Arabia quoque Petraea *Mepha* castellum fuit, ut est in Notitia Imperii Romani: sed in Codice *Vatic.* [Colbert.] ac Regio, et Rom. Editione legitur *Mephre*. VALES.

Taphron] Mf. *Taphra*. Stephanus *Tarphara* videtur nominare, Τάφαρα, οὐδέντις, πόλις τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. LINDENB.

Taphron.] In Mf. Reg. *Tolos.* [Colbert.] et Flor. *Taphra*. videtur esse quae Ptolemaeo τάφαρα: Stephano τάφαρα in τάφαρα et in v. ἀδύνα. Editio quoque Rom. habet *Taphra*. VALES.

Taphra] metropolis Homeritarum. Ptolem. Sapphar, Stephanus Tarphara. v. Gothofredus ad Philostorgium p. 106. et Mannert p. 80. W.

Dioscuriada.] In Reg. *Vat. Tol.* [Colbert.] edit. et Rom. Edit. est *Dioscurida*. Intelligitur forte ἡ διοσκορίδων urbs et insula in Arabia Felice, teste Ptolemaeo. Mox pro *Turgana* apud Ptolemaeum est Ὀγγάνα, ἐν ᾗ ἵερὸν σαράπιδος. Neque aliter eam insulam vocat Arrianus in Indicia, VALES.

Dioscurtas] insula maris Erythraei, quae sine dubio eiusdem nominis urbem habuit. Mannert p. 124. *Turgana* Ptolemaeo Organa, hodie Ormuz. Mannert p. 134. W.

48. *Carmania maior* Kerman. W.

Fructuariae arboreaeque feribus culta.] Sic iterum paullo post, *arborum fetus*. L. 1. Cod. Theod. De censitoribus: *Feracium romiorum fetus* hebctaverit. *L. C. Theod. de feriis. Plin. lib. 4. cap. 12. *Fetus arborum de corpore*. Ovid. Met. lib. 10. v. 664.

— — *De tribus unum*

Fetibus arboreis proles Neptunia misit.

In Catalect. pag. 176. *Vivas nitentes atque fetus arboris.* Novatianus de cibis Iudaicis. *Cibus primus hominibus solus arborum fuit fetus et fructus.* Cyprian. ad Demetrianum: *Arbores fetibus autumno secundae sunt.* Columell. de R. Rustica 9. c. 1. *Terrenis fetibus et arboreis abundant.* Virgil. Bucol. * Cassiodorus Var. lib. 1. Epist. 12. — *Fetus arborei pullularunt:* Lib. 1. Epist. 35. *Abortivos messium fetus non tam edidit, quam imperfecta ubertate proiecit.* Eodem modo de mori arboris fructu Ovidius Metamorph. lib. 14. v. 159.

— — *Pullosque et luctibus aptos*

Semper habet fetus. LINDENB.

Cespitis ubere] foli ubertate xx, 11. xxxi, 3. W.

49. *Sagareus et Saganis.] Ptolemaeo Saganus.* De *Sagareo* nil compertum habeo, nisi is sit *αἰγιος*, ibidem a Ptolemaeo positus. VALES.

Sagareus, Saganis et Hydriacus.] Ptolemaeus habet Saganum, Salarum — Caudriacem. W.

Cakmana] hod. Khirman, vel Sbirdjan. Mannert. v, 2, 66. W.

Ortopana.] Mf. Portofphana. Ἰσ. Portopana. Ptolemaeus pag. 150. *πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Περγίδι, καὶ καὶ μαὶ μεσόγειοι, αἷδε — Ἀξιμα, Πορτόπανα, Περγάπολις.* LINDENB.

Portofphana] Videtur nunc esse Terpez. Mannert l. 1. p. 66. *Alexandriam* nominat etiam Ptolemaeus et Plinius. Ibi nunc Hormoz. Idem p. 65. W.

*Hermupolis.] In Reg. *Tolof.* [Colbert.] et Rom. *Hermopolis.* Ea videtur esse, quae a Ptolemaeo ἀρμουζα πόλις. Porro quae Portofphana hic dicitur, apud Ptolemaeum est πορτοσπάνα, non πορτοπάνα, ut Lindenbrogius dixit. VALES.*

50. *Glaebae maximae auro micantes.] Restituimus hunc locum ex coniectura Cl. Salmasii, [ad Solinum p. 210. (p. m. 148. W.)] cui codex Reg. [et Colbert.] et Editio Rom. suffragantur.* VALES.

Glebae macie internecante sementes] ob aridum solum intermoriuntur coniecta semina. Cl. tamen Strabo xi. p. 509. Almel. W.

Quae cuiusmodi solent capi commentis.] Quo astu tigres a venatoribus capi soleant, docet Pomponius Mela lib. 3. cap. 5. Plinius lib. 8. cap. 18. ac Solinus cap. 21. quibus accedit Claudianus lib. 3. de raptu Proserpinae v. 263. ff.

*Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cuius Achaemenio Regi ludibria natos
Avexit tremebundus eques. Furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus tram
Dispergit maculis, iamiamque haustura profundo
Ore virum, vstreae tardatur imagine formae.*

Id est solo occurso mari retardatur, cuius subsidio raptorem evadent. Idem scribit Philostratus lib. 2. cap. 7. Valerius Argon. lib. 1. et lib. 6. v. 144. ubi de Ixamatis:

Iaxamatas venatus alit: nec clarior ullis

Arctos equis. Abeunt Hypanim, fragitemque per undam,

Tigridis aut saevae profugi cum prole leaenae:

Moesiaque suspectae mater stupet aggere ripae.

Sunt et alii complures modi, quibus tigres in Oriente capi solent: inter quos hic refertur a Petro Teixera lib. 1. Relationis de Regibus Persarum, cap. 29. Venatores brachium laevum laminia ferreis ad cubitum usque accurate contegunt, dextro pugionem aut venabulum acutissimum praeferunt: qui ubi primum tigram adspexere, brachium iis sinistrum ad morsum offerunt: quod cum illa apprehendit, illi e vestigio pugione in ventrem immisso feram concidunt. Idem Teixera tigram ait, licet sit ferocissima, tardam tamen nec parvis ac ceteras feras bestias velocitatis esse: quare ceteras animantes eius impetum facillime fuga evadere: quod si ita est, quaecumque Auctores supra allati de tigrum venatu scribere, longe a vero abesse oportet. Aliud fraudis genus ad capiendos tigrum fetus refert Ambrosius in libro 6. Hexaemeron capite 4. *Ubi se contiguum viderit, sphaeram de vitro proicit. At illa imagine sui luditur, et sobolem putans, revocat impetum, colligere setum desiderans, et reliqua quae ibi vide.* Hinc igitur explicandi sunt Claudiani versus, quos paulo ante retuli. VALES.

51. *Marinis mercibus*] Per Caspias enim portas ex Parthia hic commeabant mercatores. W.

52. *Ozus* (Harrat) Mannert p. 449. W.

Socunda et Saramanna.] Ptolemaeo σαρομένη πόλις. σαρμάνη πόλις. Straboni lib. xi. p. 508. Almel. *σαμαριανή* in Hyrcania corrupte, ut opinor. In Reg. Mf. erat *Soconda*, [ut et in Colbert.] VALES.

Azmornam et Solen.] In Reg. est *Amorna et Solen*. Ptolemaeo ἀμάρουα. *Τριανία μητρόν. σάλη. αἰμουρα.* In Editione Rom. est *Azinorna*: [in Mf. Colbert. *Azmorna*.] VALES.

Socunda, Saramanna, Azmorna et Sole, inania sunt, ut verbi utar Cellarii in Orbe antiquo T. ii. p. 826. nomina sine memoria historiarum. cf. tamen Mannert Th. iv. Norden p. 434. ff. W.

53. *Abii*] Hos interferit Ammianus, ut Homeri sedulum lectorem sese probet. *Calcere*, contemnere. W.

Ut Homerns.] Statim initio Iliad. xiii. (v. 5.) LINDENBR.

54. *Antiochia*] ab Antiocho, Seleuci filio, condita. Cf. Salmast. ad Solin. p. 691. — *Nisaea*, hod. *Herat*. Mannert. v. 444. ff. W.

55. [*Arfact formidabiles Reges.*] Iustinus in libro xli. Bactrianorum Regnum paulo ante Parthicum a Diodoto constitutum esse dicit, idque opulentissimum mille urbium imperium appellat c. 1. et a Parthis post multa proelia tandem subactum esse tradit.] VALES.

56. *Humi regiones gignentium pecudum*, cf. infra §. 68. *fertiles*. Ernesti. W.

Cameli a Mithridate ezinde perducti, et primitus in obsidione Cyzicena Rom. visi.] Camelos ante Mithridatem debellatum Romae non visos etiam C. Sallustii fuit opinio: quam ta-

men Plutarchus reprehendit in Vita Luculli c. 11. Σαλλουστίου δὲ θαυμάζω τότε πρῶτον ὤφθαι Ῥωμαίοις καμήλους λίγοντας, εἰ μή-
τε πρότερον τοὺς μετὰ Σειπίωνος νικησάντας Ἀντίοχον ᾤτο, μήτε
τοὺς ἐναγχοὺς πρὸς Ὀρχομενῶ καὶ περὶ Χαιρώνειαν Ἀρχελῶν μεμα-
χημένους, ἐγνωταί καμήλων. LINDENB. Cf. Livius xxvii, 40. W.

57. *Bactrians obediunt plures, quas exsuperant Tochart.]* Antea edebatur, *quae arva plana arant*: idque ex commento Castelli. In Reg. Mf. "Tolof." [ac Colbert.] et in Editione Rom. legitur, *quas exsuperant chari.* "In Vetic. *quas exsuperant chari:*" ex quo veram lectionem eliciamus, adiuvante Ptolemaeo, cuius haec sunt verba in Bactrianae descriptione: κατίχουσι δὲ τῆς βακτριανῆς τὰ μὲν ἀρκυτὰ ζαριάσπαι· ὑπὸ δὲ τοῦς ζαριάσπαι τόχαροι, μέγα ἔθνος. De his loquitur et Dionysius de situ orbis, et Plinius. Male apud Strabonem lib. xi. τόχαροι dicuntur. VALES.

Orchomanes.] In Reg. est *Orgomanes*. In Aug. Editione *Dargamanes*. Ptolemaeo *δαργομάνης*. In Editione Rom. *Orchomanes*, [in Colbert. *Orchomanes*.] VALES.

58. *Cathra et Charta.]* In Reg. *Chatra et Carthe*. In Augustana Editione *Charrachatra*, Ptolemaeo (rectius. W.) *χατταχάτρα*. In Editione Romana *Chaira et Charta*, [ut in Mf. Colbertino] "et in Tolofano." VALES.

Alicodra, et Astacia, et Menapila.] In Editione Aug. est *Astacana*: Ptolemaeo *ἀλίσχορδα, ἀστάκανα, μεναπία*. VALES.

Bactra] cf. Mannert p. 447—458. W.

59. *Sub imis montium pedibus.]* Sic distinxit hunc locum, ut et auctoritas Regii Cod. "Tolof." [et Colbert.] et ratio ipsa suadebat: hinc eniū orditur Ammianus descriptionem Sogdianae. Desunt autem hic nonnulla, quae sic suppleri possunt: *Hinc Sogdiant agunt sub imis montium pedibus, quos app. Sogdios*. VALES.

Inter quos amnes duo fluunt.] Si verum est haec ex Ptolemaeo esse descripta, ut verisimillimum est; multa hic Ammianus peccavit. Neque enim Ptolemaeus dicit duos amnes interfluere inter montes Sogdios, sed potius Sogdios montes protendi inter duos amnes, Oxum sc. et Iaxartem: neque Oxiam paludem a Dyma ait effici, sed ab nescio quo innominato fluvio. Postremo nec Sogdianam totam suppositam esse Sogdiis montibus dicit, sed exiguum eius partem. VALES. Extremum hoc aberrationis crimen non est Ammiani, sed ipsius Valesii, qui ita supplere Ammianum voluit, ut huic vitio esset propinquus. Quem quum nesciamus, quomodo scripserit; utique temperemus palam vitiose supplere. ONON.

Araxates et Dymas.] Ptolemaeus *Dymum* vocat. Ὀνομάζεται ὁ μὲν ἑτερος αὐτῶν Δύμος. Et post: ὁ δὲ ἑτερος Βασάντις. LINDENB.

Araxates] Corruptum sine dubio pro Iaxartes. W.

Alexandria] Duas huius nominis habet Ptolem. Oxianam et ultimam. W.

Tribactra et Drepsa.] Mf. *Crescata et Arcta ipsa metrop. Ἰσ. Crescata et Drepsa*. Ptolem. Κυρεσχάρα. Verius tamen puto, *Tribactra et Drepsa*. Ptolemaeus pag. 160. Τρύβακτρα, Ἀλε-

ἐνάρετα. Ὀξιάνη, Ἰνδικομορδάνα, Δρέψα μητρόπολις, Ἀλεξάνδρεια ἐσχάτη. LINDENBR.

Tribatraz.] In Mf. Flor. *Tolof. Vatic.* [Colbert.] et Reg. *Crefcata* legitur, nec secus in Editione Rom. sed Mariangeli Editio ex coniectura, ut opinari datur, *Cyreschata* praefert: quod sequi placet ex auctoritate Ptolemaei. Haec et κύρα simpliciter dicta est. Strabo lib. xi. p. 517. Alm. μαράκανθα δὲ τῆς σογδιανῆς καὶ τῆς Κύρα ἔσχατον ὃν Κύρου πῖσιμα ἐπὶ τῷ ἐξάρτη ποταμῷ, ὅπερ ἦν ὄριον τῆς περσῶν ἀρχῆς. Apud Stephanum legitur Κύρου πόλις, ἢ καὶ κυρέσχατα καλεῖται. Ab eadem causa dicta urbs est ἀλεξάνδρεια apud Appianum in Syriacis. Ptolemaeo ἀλεξάνδρου ἐσχάτου. [Pro *Drepfa* Colbert. *Areta ipsa* habet.] *ναίκε.* Adde et *Salmalium* in Solinianis pag. 791. *δαον.*

Cyreschata abis *Cyropolis* ab Alexandro M. destructa, Arrian. iv. 1. Cf. Salmal. ad Solin. p. 840. — *Drepfa.* cf. Mannert p. 469—469. Historiam Bactrianorum, Hyrcanorum et Sogdianorum idem p. 470. II. W.

60. *Squalentia.*] aspera silvis et paludibus. cf. xv. 4. *Solo pecori fructuosa.* Intelligi possunt loca, quorum solum pecori aptum: fortasse tamen *solo* insolentior datus est pro soli. W.

Ascantinia mons et Comedus.] Mariangeli Editio ad Ptolemaei codices calligata habet *Ascatanica*. Ptolemaeo enim est ἀσκατόγχαος. Comedum autem montem ipsum vocari Ptolemaeus non dicit, sed tantum regionem dici κομηδῶν ὄρεσιν, a Comediis scilicet incolis. VALES.

Mercatoribus pervium ad Seras.] Neque id Ptolemaeus distincte dicit. VALES.

Iter mercatoribus pervium e Bactriana per Sogdianam usque ad fontes Iaxartia fluvii. Mannert p. 479. W.

61. *Defectus*] cf. infra. et *crepidines* portas et margines, inclinationes montium *Imavorum* (Altai et Chalkai) Mannert iv. p. 482. et *Tapuriarum* p. 485. W.

Agentes quodam in secessu] in angulum quasi orbis habitabilis sepositi. W.

62. *Ut Iaxartae sunt.*] Ptolem. Ἰαξάρται μέγα ἔθνος, παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν, μέχρι τῆς πρὸς τοῖς ταπούροις ὄρεσιν ἐπιστροφῆς. Vid. Strab. Plin. Avien. LINDENBR. *Iaxartae* fluvii Iaxartis (Syr) accolae. W.

Homerus in hoc versu] Homerus Iliad. v. 5. quo versu etiam Strabo utitur, de iisdem populis agens lib. vii. p. 596. Almcl. LINDENBR.

63. *Roemnus, et Iaxartes, et Talicus.*] In Mar. Editione legitur *Rhympus et Dalcus*, ut Ptolemaeo, ut apparet. Nam scripti codices nihil variant. Sed vulgatam lectionem equidem tueri malim: praesertim cum sciam, *υ* et *α* litteras esse permutabiles: cuius affinitatis infinita propemodum legentibus exempla occurrunt. Hinc Moesiam Latini dixere, quas Graecis est *μυσία*. In Lexico etiam Suidae Mf. Bibliothecae Regiae, ante litteram *Υ* observavi positam fuisse *α*. quod tamen in editis minime observatur. In singulis quoque litteris *α* ordo servatur in Editionibus quoque vulgaribus Suidae, ut *α* ante litteram *υ* proxime colloceatur. [Hunc fluvium, quem Ammianus Roemnum vocat, Ptole-

maeus Rhyminum, vel potius Rhymnum, Plin. ii aetate Rymnum dictum esse non dubito. Ce — e — accolae fluminis *Rhymni* ab eo nuncupantur, et inter Scythiarum gentes numerantur in capite xvii. libri vi.] VALES.

Roemnus (Rymnus) et mons (Ural) et fluvius (Cjafari) Mannert. p. 483. 84. W.

Talicus.] Ptolemaeo δαίκος ποταμός. Ammiano * *Talicus* pro *Talicus* aut * *Daicus*, eo more quo Rogomanius supra, et Arcadius, et Thespanius et similia multa: cum Daix (cf. Mannert l. c. W.) regulariter dicere debuisset. [Δαίχ Menandro vocatur in Excerptis legationum pag. 109.] VALES.

Cauriana.] In Reg. * Vat. Tolof. * [et Colbert.] *Chauriana* rectius. Apud Ptolemaeum enim est χαυρίνα: et quae *Saga*, ea est apud Ptolemaeum. Unde opinari datur σοίγα fuisse scriptum in exemplari, quo usus est Marcellinus: quod quidem corruptum fuisse latet apparet. VALES. Ptolemaei ipsius diligentiam in describendis his regionibus magnopere laudat Mannertus p. 482. W.

64. *Contra Orientalem plagam in orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras.*] Quibus verbis sine dubio murum *Sinensem* celeberrimum significari iam olim coniecerat Gisb. Cuperus in literis ad Basnagium. v. *Lettres de Cuper* p. 401. atque idem placere praestantissimo Mannerto p. 530. non sine voluptate animadverti. Hic tamen miratur, qui factum, ut Ptolemaeus tam magni. inclytique operis nullam mentionem fecerit, quod, ut Iesuitae affirmant, ultra bis mille annos exsistat. Dubium quidem sibi ipse movit Mannertus, ortum ex eo, quod paullo post *celsi illi aggeres iidem*, qui montes Anniva cet. ab Amminia no habiti fuisse videantur. Quum vero non uno tenore hos et illos iungat montes, sed finibus Serum per aliquot lineas interpositis separet, verba autem *in orbis speciem*, et *ambiant Seras*, ad montes Annivam cet. mediterraneos trahi nullo modo possint! acutissime scrupulum ita sibi eximit, ut pro *iidem* legi luadeat *ibidem*, ego vero tam salubre consilium secutus in contextum recepi. *Appellantur* h. l. est memorantur. W.

Anniva et Nazavictum.] Ptolemaeo ἀννίβα. αἰζάνια. Ero Asmira Ptolemaeus habet ἀσμίρσια. Itemque ὀρροπονόγγια pro Opurocara. Orolio lib. 1. *Ottorogarras*. VALES. Adde et Salmassiana ad Solinum pag. 989. οκον. Vide Mannert p. 501. W.

65. *Orchardes et Bautis.*] Ptolemaeo οἰχαρδοί et βαύτης. [Colbert. Mf. et Chartis et Bautis.] VALES.

Oechardes (hodie Selenga) et *Bautis* (Hoang Ho, der gelbe Fluss) Mannert p. 502. W.

66. *Altrophagi et Carambusi.*] In Mf. * Vatic. * et Reg. legitur et *anibus*. In Editione Rom. e *Canibus*. [In Mf. Colbertino ae *canibus*.] Ptolemaeo ἀνδρροπόγγοι et ἀννβοί. Itidemque οἰχαρδοί, non Chardi, ab Oechardo fluvio ita dicti. VALES. Sub hac vulgata lectione *Androphagi* videntur latere Vossio ad Poimp. Melam pag. 259. οκον. *Anthrophagos* in his terris ponunt Mela iii, 7. Plin. vi, 17. W.

Chardi] rectius Oechardi. W.

Rabannae.] Ptolemaeo *ραβάναι*. VALES.

Effedones] *Illedones*. W.

Athagorae.] Sic ex Mss. Regio, "Tolof. Vatic." [Colbert.] et Flor. et Editione Rom. et Mar. emendavimus, cum *Atharae* legeretur. Ptolemaeo *αθαγοροι*. Idem esse videntur, quos Plinius lib. 6. cap. 17. ex eoque Solinus et Capella Attacoros vocant, de quibus peculiare volumen scripsit Amometua teste Plinio.

VALES.

Aspacarae.] Sic diferte in codice Regio reperimus. optime. In "Tolof. Mf." [et Colbert.] et in Editione Rom. *Aspacarat Bentae*. Ptolemaeo *ἀσπάραι*. Eorum urbs quoque *Aspacara*; male infra *Aspatara* appellatur. Pro *Betae* Ptolemaeus *βάραι*. Sed errat Marcellinus, qui *Betas* in Meridicum vergere prodit. Nam de Ottorocarris id scribit Ptolemaeus. VALES.

Betae] *Batae*. — Non multis, magnis tamen celebrantur et opulentis. Aliter interpungendo hoc loco Ammianum iuvare mihi visus post *Aspacarae* unius puncti loco duo, post *inclinat* posui *ταλσίαν στρυμνήν*, ut, quae sequuntur, urbes non Lictarum solorum, sed totius Sericae sint. — *Asmira* ad montes *Asmiraeos*. *Effedon*, (*Illedon*) *Serica*, ut discernatur ab altera, *Scythica*. — *Asparata* rectius *Aspacara*. — *Sera* metropolis, hodie sine dubio *Singan-fu*. Mannert p. 506 — 8. W.

Et Pherae.] In Reg. "Vat. Tolof." [et Colbert. Mss.] *Fera* scribitur: ex quo *Sera* legendum esse apparet. Sic enim dicta est *Sericae* caput. Ptolemaeo *σῆρα μητρόπολις*. In Editione Rom. *Fere*. VALES.

67. *Voluptabile*] cf. xxxi. 2. — *Aëris facies munda coeli serenitas* — *silvae sublucidae non densae*. W.

Asperginibus creb. molientes.] In Mar. et Rob. Stephani Editionibus legitur *mollientes* rectius sine dubio. Solinus, cuius verba plerumque mutuatur Marcellinus noster, sic habet c. 50. *Qui aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adnunculo depectunt liquoris, et lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium*. Plinius vero, ex quo hausit Solinus, sic dicit: *Perfusam aquae depectentes frondium canitatem*. Capella lib. 6. *lanuginem* vocat. VALES. Sermo est de lana arborea, xylina, non de bombycina, de qua vide Plinium vi, 20. Solinum c. 50. ibique Salmast. p. 694. 695. Virgil. Georg. ii, 121. *Vellera ut foliis depectunt tenula Seres* — Silius Ital. vi, 4. *Seres lanigeris repetebant vellera lucis*, ubi vide interpretes; Salmast. ad Tertullianum de pallio p. 198. Forsterum de bysso, vii de Seribus omnino p. 18. ff. ita speciatim de serico xylino p. 26. ff. cf. tamen Mannertum p. 525. ff. W.

68. *Cumque ad coemenda fila, vel quendam alia.*] Solinus cap. 53. *Seres ipsi quidem mites, et inter se quietissimi: alias vero reliquorum mortalium coetus refugunt, adeo ut ceterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipsi transeunt: in cuius ripis, nullo inter partes linguae commercio, sed depositarum rerum pretia aestimantes sua tradunt, nosira non emunt*. LINDENB. Muti illud genus commercii, quod commemoravit iam suo tempore Herodotus iv, 196. etiamnum seria gentibus in usu esse, Itineraria docent, v. c. Ehr-

manns Gesch. der Reisen. T. II. p. 172. Cf. Heeren Ideen über Politik der alten Völker. P. I. p. 138. W.

Gignentia] i. e. pecudes. v. supra §. 56. W.

69. *Ariani*] v. Salmaf. ad Solin. p. 843. *Arias*, Ptolem. *Arius. faciens lacum eiusdem nominis Aria*. hod. *Zare*, *Dara* in hodierna Sigillan. W.

Faciens lacum ingentem.] Id de suo admittitur Marcellinus. Nam Ptolemaeus certe id non dicit. VALES.

Bitaxa, Orbitana.] Ml. *Bitaxas Armatina*. Videtur legendum, *Bitaxa, Sarmagana*. Sic Ptolemaeus in *Ariae Descriptione*: Βιτάξα, Σαρμάγανα. Addunturque mox post reliquae civitates, Ἀλεξάνδρεια ἐν Ἀρίῳ, Σώτινα, Νισβίς. LINDENBR. Eadem fere ratione, qua Salmafius pag. 794. (p. m. 558. W.) ad Solinum proponebat *Bitaxa Sarmagina*. οκον.

Bitaxa — Sarmatina — Sotera — Nisibis — Alexandria.] E pluribus a Ptolemaeo commemoratis urbibus has nominat Ammianus; quod vero addit: *inde naviganti ad Caspium mare 1500 stadia numerari*, documento est, eum de vero istarum regionum situ fallam animo concepissem notionem, uti recte monet Mannert v. 2. p. 99. W.

70. *Paropanifadae.*] Rectius *Paropamisadae* a monte *Paropamisso*, qui eos a Bactrianis leungit. Regio via quasi regia erat e Persia in Indiam proficiscentium. Cf. Salmaf. ad Solin. p. 554. — *Ipsi montium defectibus*. cf. supra §. 61. *Inclinati Perizonius* ad Aelian. XII. 37. *inavult acclinati*. W.

Orthogordomaris.] Ptolemaeus: ἐμβάλλουσι δὲ εἰς τὴν χώραν ποταμοί, ὃ τε δοργαμάνης ὁ ἀπὸ τῆς βακτριανῆς. Videtur Marcellinus *ὀρθογερμάνης* pro una voce accepisse: quod eo fortasse ipsi contigit, quia in Mss. veteribus, praesertim quae capitalibus litteris essent exarata, nulla distinctio esset litterarum. Supra in Bactrianae descriptione hic idem fluvius *Dorgomaneus* dicitur. VALES.

Naulibus et Ortopana.] Ptolemaeo γαυλίβις. χώρα ἢ καὶ ὀρσπατόνα. et ita plane exhibet Editio Marianæli. In Bononiensi autem Editione, quam Petrus Castellus inquinavit, *Naulibis*, et *Artoarta* legitur ex eodem Ptolemaeo, ut apparet. VALES. *Ortopana* rectius *Ortopana*. Mannert p. 84. W.

Unde litorea navigatio.] Eratosthenes apud Strabonem lib. XI. p. 514. Almel. ἀπὸ μὲν κασπίων πηλῶν εἰς ὀρσπατα διὰ τὴν ἐκ βάκτρων τριόδον διαχιλίους σταδίων. et lib. 15. p. 723. VALES.

71. *Drangian*] Rectius *Drangae*. Flavius *Arabius* vel *Arabia*, quod inde scilicet ab Arabibus i. Arabiis, populo ludicae originis, exoritur. v. Mannert v. 2. 14—17. Oppida: *Prophetia*, ad Hoes *Ariae provinciae — Ariaspe* de quibus vide eundem p. 70. 71. W.

Arabum nomine.] In Mss. codd. Regio, Vatic. Tolos. [et Colbert.] *et in Editione Rom. *Arabium* reperimus. Ptolemaeus: διαίρεται δὲ τὴν χώραν ποταμοὶ ἀπὸ τοῦ ἀράβιος ἐκτροπέματος. Unde haec supplenda videntur in Auctore nostro: *Collibus cohaerentes, quos flumen interfuit Arabum nomine, ideo appellatum quod inde exoritur*. Hic porro locus in Editione Lindenbrogii corruptissimus est: legitur enim, *appellatis, quod inde exort.* Sed nostra lectio praeter auctoritatem Regii Cod. *Vatic. Tolos.* [et

Colbert.] ab Editione Rom. et Mar. et Stephani approbatur. Arianus quoque in lib. 6. de rebus Alexandri, et in Indicis Arabum vocat fluvium Indiae, eiusque accolae Arabios et Arabitas. VALES.

Prospthasia et Ariasp.] Ita ad fidem Mf. editum. Vulg. *Prophthasia, et Ariasp.* Ptolem. Πόλις δὲ καὶ κάμποι φέρονται Δραγ-
γιάς αἰδε. Προσθασία Ἀρίσπη. LINDENB.

Prospthasia.] Sic Lindenbrogius ediderat. In Regio *ac Tolos. Mf. et in Rom. Editione *Prostasia* legitur: [*Prosthasia* in Mf. Colb.] ex quo *Prophthasiam* edere malui ex auctoritate Strabonis, et Stephani, qui Phradam prius dictam prodit: Φράδα πόλις ἐν δραγγαίᾳ, ἥ ἀρξάνδρος προθασίαν μετωνόμασεν. χάραξ ἐν ἑκτῷ χερσικῶν. Auctor est Plutarchus in 2. de fortuna Alexandri, *Prophthaliam* a Macedonibus conditam in Sogdianis. Quare cum id nomen Graecum esse constet. *Prophthaliam* praefero. προσθασία enim Graeca vox est: sic sacrum quoddam apud Glazomenios dictum docet Diodorus Siculus xv. 18. VALES. Edidi autem ex *adversum*, quod ex Vat. etiam notatum est in patris exemplari, ut ab Lindenbrogio ex Mediceo; et docta ex doctis aliis scriptoribus seculari voluit Ammianus, ut alibi docebo. ORON.

72. *Amnis*] multo minor Arachotus, quod nomen et metropoleos fuit, paludem efficit *Arachotoscrenen* (Ἀράχωτος κρήνη).—*Alexandria.* Ptoleus vi. 23. Isidoro Charac. Alexandriopolis. Mannert p. 76—80. W.

73. *Artabit flumine.*] Supra *Arabium* dixerat. Apud Ptolemaeum est ἀράβιος ποταμός. Marcianus tamen in periplo ἀράβιος dicit. VALES.

Arabio] Sic correxi τὸ *Artabio*, quod contextum obsederat, est enim idem, qui Drangianos permeat. W.

Montes Harbitant.] Ptolemaeo ὄρη καλούμενα ἄρβιτα. Forte Harbitani legendum: sic supra *Nazavictum* pro *Hazavictum*: et apud Marcellinum Comitem in Chronico *Narbazateus* pro *Harbazatio*. VALES.

Sedratyra.] Reg. codex [et Colbert.] *Sedratira*. An forte ea est, quae apud Ptolemaeum σωξίτρα? VALES.

Gynaecon limen] γυναικῶν λιμὴν, qui cur ita dictus, nescio. cf. Manuert p. 7. et 42—49. W.

74. *Mare praetentum a Caspiis.*] Hanc oram describit Strabo lib. xi. pag. 508. sed spatia non exprimit. VALES.

Ab ostiis Nili fluminis.] Inter Nilum fl. et sinum Arabicum breve spatium interest 90 circiter stad. ut ex Eratosthene prodit Strabo. VALES.

75. *Non Indecoribus barbis.*] Idem de Persia testatur Procopius in *anecdotois*, ubi ait Venetianos et Phrasinos mentum et mustacas non rasisse ex more Romanorum, sed promissa undecumque barba instar Persarum fuisse. Iam de promissis eorumdem capillis testis est Seneca in Epist. ult. Ex quibus interpretari soleo locum Libanii ex Orat. funebri in Iulianum, pag. 325. (Reisk. i. p. 617.) ἡμεῖς μὲν φόμεθα γῆν περὶ ὧν ἅπασαν μέγας τῆς Ῥωμαίων ἵσθαι καὶ γλυτταν ἀμείψειν, καὶ στολὴν μεταποσμήσειν, καὶ περὶ νόμας. Hinc in Epitaphio Aeschyli Athenienfis, Poetae tragici:

Καὶ βαθυχαίτης Μῆδος ἐπιστάματος. VALES.

Herodoto dicuntur κομήται L. vi. c. 19. Cf. Briffon. p. 561. W. *Gladit*

Gladiis cincti cernuntur.] Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 3. de Persis idem dicit: μαχαιοφορεῖν τε γὰρ ἴθες ἄπαντες. VALES. Cf. Brillon. p. 628. W.

Quem Graecorum veterum morem.] De hoc more veterum Graecorum loquitur et Aristot. in 2. Polit. cap. 6. ἐπειθοφοροῦν τε γὰρ οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς γυναῖκας ἐκκοῦντο παρ' ἑλλήνων. VALES.

Thucydides est auctor.] Thucyd. lib. 1. c. 6. coll. c. 5. (ubi v. Waff. et Duker. p. 297. Bip. W.) LINDENB.

76. *Effusius soluti in Venerem cet.]* Herodot. 1, 135. Γαμῶν τε δ' ἕκαστος αὐτίκων πολλὰς μὲν κορυδαίας γυναῖκας, πολλὰ δ' ἰτε πλεῖνας παλλακὰς κτῶνται. Cf. Brillonius p. 498. W.

Puerilium stuprorum expertes] Herodotus de Persis lib. 1. c. 135. ἀπ' ἑλλήνων μαδόντες παῖσι μίγνυνται. LINDENB.

Puerilium stuprorum expertes.] At contrarium de Persis tradit Sextus lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. παρὰ μὲν πέρσαις ἴθως ἐντὶν ἀφρονεμισίας χρησθαι· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀπαγορεύεται νόμῳ τοῦτο πράττειν. [Ammiano tamen favet Curtius in libro x. c. 1. ubi Orsines Persa ait, moris non esse Persis mares ducere, qui stupro effeminentur.] VALES. v. Brillonium p. 500. W.

[Pro opibus quisque adsciscens matrimonia plura vel pauca.] Sic Persae, sic Hunni, ut Dexippus docet, ita etiam Germani fecerunt, sicuti Tacitus in libro de moribus Germanorum tradit. Eundem morem Saraceni servarunt, et omnes Arabes, ac Muhammedis sectatores, quos hodieque Turci imitantur.] VALES.

Per libidines varias caritas dispersa torpescit] nullam amant, quia amant plures. W.

Potandi aviditatem vitantes.] Mirum hoc de Persis, si verum est Ammiani aeo ita moratos fuisse: quippe cum ex Xenophonte, Herodoto, Athenaeo, aliisque constet, adeo ebrietati eos olim deditos, ut saepe neque pes, neque caput suum officium fecerint. LINDENB. v. Brillon. p. 475. W.

77. *Venter unicuique velut solarium.]* Peritatem hoc populi et barbaros mores notat: Belluarum quippe ritus est, ex ventris esurie horas sentire, et non habere certum, quod constet humanis usibus adtributum. Cassiodorus lib. 11. Variar. 46. Respexit autem Ammianus ad Plauti versum in Boeotia. *Apud A. Gellium lib. 3. cap. 3.

Me puero venter erat solarium

Multo omnium istorum optimum et verissimum.

Ubi iste monebat esse, nisi cum nihil erat:

Nunc etiam quod est, non est, nisi Soli lubet. LINDENB.

Quod inciderit] τὸ τυχόν. W.

Nec quisquam post satietatem.] Procopius Persicor. lib. 11. Μονότροποι, εἴπαρ ἄλλοι τινὲς, οἱ Ἕσσαι εἰδὲν, καὶ τὰ ἐς τὴν δίαιταν ὑπεράγαν σκληροί. LINDENB.

Superfluos sibi ingerit cibos.] Bellaria intelligit ac secundas mensas, quibus carebant Persae. Sed contrarium dicit Herodotus lib. 1. c. 133. Persas scilicet cibis uti paucis, bellariis autem plurimis: σίτοις δὲ ὀλίγοις χρῶνται· ἐπιφορμασι δὲ πολλοῖς, καὶ οὐ καλοῖσι. Persis quidem patrum id esse institutum tradit XCOMM. IN AMMIAN. II.

nophon, τὸ μονοειπὴν: quod est semel tantum in die edere, idque sub velperam, ut docet Procopius lib. 1. Persic. VALES.

79. *Nec stando mingens etc. vsuatur facile Persa.* teste etiam Xenophonte Cyrop. 1, 2. exir. W.

Nec ad requisita naturae secedens.] Idem dicit Xenophon lib. 8. c. 8. §. 11. de institutione Cyri: κἀκεῖνο ἢν οὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μιταεὺ πορευομένοις μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκάων μηδὲν ποιοῦντας Φανερὸς εἶναι. Eandem Persarum verecundiam testatur et Dio Chrysostomus Orat. 13. de exilio (Reisk. l. p. 429.) καὶ τὸ γυμνοῦσθαι τὸ σῆμα οὐραχιστον αὐτοῖς ἰδοῦναι καὶ τὸ ὀπυῖν ἐν τῷ Φανερῷ. Et ante virumque Herodotus lib. 1. c. 99. [Idem observant hodieque Muhammedani, imprimis Turci.] VALES.

80. *Dissoluti] discincti. Artium laxitate, arcis vestibus non impedita. Artifices callidi.* W.

Infantumque loquentes ac ferum.] Persas a puero assuescebant magnitudini vocis. Eustathius in Dionysium: ὁραῖν δὲ λέγοντο καὶ μεγαλοφωνοῖαν οἱ Πέρσαι; ex Strabone lib. xv. VALES.

Infantum] mirum, quantum loquaces blaterent. W.

Cutes vivis hominibus detrahant.] Tsoetse Histor. Chil. 1. cap. 1. de Petelaci supplicio, cui Amytis filia Altyagis τοὺς ἐφθαλμοὺς ἐξώρυξεν, ἐκδείκναι τε ζῶντο, ἀνεσκολόπιε σταυρῷ. Vid. Buissonii V. C. de Reg. Pers. lib. vi. LINDENBA.

Mensae abaco, vel officii causa pocillatoribus adstanti. W.

Prostratis pellibus.] Pelles Persicae in pretio fuere, ut superioribus libris notavi: eaeque variis coloribus eleganter erant pictae. Callixenus Rhodius lib. 4. de Alexandria: ψιλαὶ δὲ περικαλὰ τὴν ἀνὸ μέσον χύραν ἐκόλυπον, ἀκριβῆ τὴν εὐχρησμίαν τῶν ἐνυφασμένων ἔχουσαι ζωδῶν: quem locum citat Athenaeus lib. v. p. 197. B. Plutarchus quoque in Agesilai vita de Pharnabazo Persa haec dicit: ὑποβιβλημένων οὐτῷ καδῶν μολακῶν καὶ ποικίλων δοπιῶν: pro quo Xenophon lib. 4. rerum Graec. ubi eandem rem narrat, habet: ὑποτάσσων δὲ οὐτῷ τῶν θερραπόντων φαντά. Eadem pelles etiam Babylonicas videntur dici: distinguuntur tamen in leg. 16. D. de publicanis. Glossarium vetus: βοβυλωνίων δερματος εἶδος. Earum mentio est apud Zonaram in rebus Constantii, ubi de Hormisda loquitur: σιγῇ ποτε τῷ ποτῇ οὐτοῦ διακομίσθη ἐκ βαβυλωνίως δερμάσιν ἰγχωρίαις ποικιλώτερον εἰργασμένη. Hieronymus ad Laetiam de institutione filiae: Divinos codices amet, in quibus non auri et pellis Babylonicae vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata et erudita distinctio. His igitur pellibus trichiniores lectos sternere soliti erant Persae. VALES.

Unbrn omnium vincuntur.] Patrium fuit apud Persas in mensa silentium servare, ut testis est Menander Protector lib. 2. Hist. his verbis, ὁ δὲ περὶ πρεσβευτῆς, τοῦ δεξιοῦλου συντονώτερον ἐπερχομένου, περιφρονήσας τὸν νόμον τῆς σιωπῆς τὸν ἰσχύοντο παρ' οὐτοῖς ἐν ταῖς ἐστίασιν, ἐπιτροχάσκειν ἤρξατο διαλέγεσθαι. Accedit Theophylactus lib. v. Hist. cap. 5. ubi ait Chosroes opulenter manu significasse, ut nescio quia ultimo supplicio afficeretur: οὐ γὰρ εὐχαρμήτοις θίμης τοῖς πέρσαις διαλαλεῖν. Atque hinc forte est, quod apud Xenophontem lib. 8. Cyrus inducitur

in sollemni convivio non nisi finitis epulis cum convivis loquens. Sunt alioquin Parthi natura taciturni, ut prodit Iustinus lib. 44. cap. 3.

[Heic autem docet Ammianus, quod nusquam alibi legere memini, apud Persas labra famulorum ministrantium ad mentam et adstantium vincta fuisse pellibus, ita ut nec discere nec loqui, ac ne sperare quidem possint. Quod factum putio, ne famuli dapnes quas mensis interebant, halitu suo inciderent. Sed *prostratis pellibus* quid heic significet, plane ignorare me fateor.] VALER.

[Ita *prostratis pellibus labra omnium vinctuntur.*] Valesius ad h. l. (et Reinellus in Var. lectionibus p. 426.) de capillro quodam, *Φορβειζ.* accepit, quo famulorum ora fuerint involuta atque munita, negat tamen se huius moris mentionem alibi invenisse, et cur *prostrata* illa vincula nominentur, fateetur se ignorare. Ego vero *τὸ labra vinctuntur* non ita nimis premendum reor, immo *prostratas pelles* de lectis tricliniaribus, invertebatur orationis structura totum locum sic intellexerim: ita per omne prandiorum tempus ora-omnium clausa fuere, ut nec hircere nec sperare liceret. — Reinellus provocat ad Lipsium ad Senec. Ep. 47. W.

81. *Leges — latae contra ingratos.*] Tzetzes Histor. Chil. 3. cap. 98.

Νόμος ποινὸς τις Περσικὸς ἐστὶ, κατ' ἀχαρίστῳ
Τοὺς δυναμένους σύμπαντας χάριν ἀποδίδουσι,
Καὶ μὴ δίδόντας ἰσχυρῶς εὐθύνει, καὶ κολάζει.
Τοὺς ἀχαρίστους οἰοῦνται καὶ γὰρ πρὸς τὴν πατρίδα,
Καὶ πρὸς γονεῖς, καὶ πρὸς θεόν, ἀσβεστάτους εἶναι. LINDANER.

Desertores] acie excedentes. W.

[Ob noxiam unius omnis propinquitas, perit.] Exempla duri huius moris apud Herodotum lib. iii. 119. Eslier cap. 8. Neque minor lex Macedonum, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi infideli essent, cum ipsis necarentur. Curtius lib. vi. c. 11. At in Romano Imperio ultra auctores luos delicta non plectebantur. Dionysius Halicarn. id notat in commemoratione Marlici et civilis belli, lib. viii. c. 80. *τὸ ἕτος τοῦτο Ῥωμαῖοις ἐπὶ χάριον γέγονεν, ἀφείσθαι τῆς τιμωρίας ἀπάσης τοὺς παῖδας, ἃν ὅν οἱ πατέρες ἀδικήσωσιν*, etc. Idque vetum, quam diu respublica libera, nisi quod M. Ciceronis sententia etiam ad Lepidi liberos bonis publicatis parentis calamitas pervenit, ut ipse Tullius ad Brutum scribens ait Epist. xi. et xiv. *Videtur illud esse crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, poena perveniret: sed id et antiquum est, et omnium civitatum, siquidem et Themistocles liberi eguerunt.* At postquam in unius potestatem dominatio recessisset, etiam in perduellionum, aut adfectatae tyrannidis convictorum pignora laevitum: ut sub Tiberio Seiani; sub Severo Plautiani, Albini, Nigri; sub Theodosio, Maximii nefandissimi tyrannorum pignora, ob parentum peccata misere periere. *Etiam prisca Mediolanensium lege in crimine laesae maiestatis corporaliter puniebantur collaterales, quantumvis innocentes: sed Karolus V. Imp. novellis suis Constitutionibus Dominii Mediolanensis, et hanc legem et alia decreta tyrannica sancivit esse antiquata et correctas. Quo etiam pertinent, quae de Maratocuprenorum liberis Ammian. lib. 28. c. 2. §. 14. scribit. Itaque Arcad. et Honor. Imp. Constitutiones, poena quoque in partem ad filios ex-

tenditur, quorum parentes laesae maiestatis reatum incurrerunt, L. 5. C. ad L. lul. Maieft. LINDANNA.

Ob noxam unius omnis propinquitas perit.] Hoc maxime supplicio plecebantur apud Persas ii, qui Regem interfecerant. Quo habebat, ut raro admodum Principum illorum vita infidiis appetere-
tur, ut Claudianus canit ad Eutropium ii, 478.

*Rarus apud Persas Regum cruor: unaque toto
Poena manet generi. quamvis crudelibus aequae
Pareat dominis.* VALES.

Cf. Edm. Merilhi obff. p. 122. W.

82. *Facundos iurisque publici peritissimos post indoctorum collocat terga.]* Allectores Magistratuum intelligit tam civilium quam militarium, qui erant iuris publici, id est iuris civilis peritissimi. Nam cum Magistratus ipsi plerumque illiterati, interdum et barbari essent; necesse erat ut iuris peritos sibi adiungerent, quorum opera in iure dicundo sublevarentur. Itaque huiusmodi Allectores, quasi υποβολείς necessaria pro tempore suggelturi, post terga Magistratuum stabant: quod indignatur etiam Synelius in Orat. de Regno: ὡν γε καὶ τὴν βουλευαίαν θίμην αὐτῶν καὶ θεὸν οἰμῆι τὸν στρατίον ἐγκαλύπτεισθαι, ὅταν ὁ εὐαρεσφόρος ἄνθρωπος ἐξηγῆται χλαμύδας ἐχόντων, καὶ ὅταν ἀποσὺς τὸ ὅπρ ἐνῆπτο κώδιος περιβάλλεται τήβεννον, καὶ τοῖς Ῥωμαίων τίλαι συμψυγνίζοι περὶ τῶν κατεστῶτων, προεδρίας παρ' αὐτὸν ποῦ τὸν ὑπατον, νομίμων ἀνδρῶν ὁπίσω θακούτων. Nunc vero et Themidem consilii publici praesidem et Martem ipsum arbitror erubescere, cum vir pellitus praefecti chlamyde indutus, et deposita pelle qua amictus erat, togam sumit. et cum Magistratibus Rom. de Rep. consultat, in primis subfelliis iuxta ipsum Consulem sedens, viris iuris peritis post tergum sedentibus. Ac fortasse νομικῶν ἰσθρῶνδον ἐστὶν ὅτι pro νομίμων. [Hic invehitur Synelius in Barbaros, Gothos, aliosque, qui spud Romanos dignitates civiles et militares consecuti essent, et depositis pelibus suis, de Romanis iudicarent, ac de Rep. consilium haberent.] VALES.

Facundos iurisque peritissimos post indoctorum collocat terga] Sermo est de affessoribus non tam Praetorum quam aliorum magistratuum, qui armorum quam civilis doctrinae peritiores essent, uti recte nostrum locum exponit Hommel de forma tribu-
nalis §. viii. W.

Nam quod supersidere corio.] Herodotus lib. v. c. 25. Valerius Maximus lib. vi. cap. 3. LINDANNA.

Supersedere corio damnati.] Minime vero id sinxit vetustas, ut sulphicatur Marcellinus. Nam praeter exemplum a Cambyse Rege editum in Sisamnem, quod refert Herodotus lib. v. c. 25. alterum longe gravius refertur a Diodoro Siculo lib. 15. c. 10. (ubi vid. Wesseling. W.) Cum Tiribszus Praefectus delatus esset ab Oronte, quod cum Lacedaemoniis occulte sentiret, Artaxerxes Rex Persarum eius rei cognitionem tribus mandavit iudicibus: quos cum pecunia corruptos fuisse postea comperisset, vivis cutem detrahi iussit, eamque cutem inferni sellis, quibus novi iudices quos eorum loco legerat, sessuri erant. Simile exemplum Pyrrhus in Niciam Tarentium statuisset memoratur, eo quod Tarentum prodere voluisset. Sellam enim constrictam loris de Niciae occisi pelle reliquit Miloni, cui custodiam arcis cum praesidio militari

mandabat, ut ait Zonaras lib. 2. Hist. VALES. Recentiora diri illius supplicii exempla dabit Briffonius p. 578. W.

83. *Formavimus*] i. e. descriptimus. cf. XXIX, §. W.

**Nobilitas omnis et splendor.*] Hi sunt, quos Xenophon in libris de Institutione Cyri paltim appellat *ὀμοτίμους*, qui erant equites. Ceteri *δημόται*, id est plebei vocabantur. Persae igitur in duo genera divisi erant, in Nobiles seu *ὀμοτίμους*, et plebeios seu *δημότας*. Et Nobiles quidem militaribus studiis exercebantur, atque ex equo pugnabant. Plebei autem in bello larcinas Nobilium portabant quasi calones, ut docet Xenophon in libro 2. de Institutione Cyri c. 3. §. 14. ubi Pheraulas nomine plebeiorum ita loquitur: *ἡμῖς δὲ γε, ἔφη, ἐν μεγάλῳι φορτίῳι καὶ βαδίσειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα.* VALES.

In speciem Mirmillonum contexti.] Sic lib. 16. c. 12. de Romano milite dicit Marcellinus: *Fulcris declinandis intentus, seque in modum Mirmillonis operiens:* scilicet Myrmillones cum adversus retiarium in arena pugnabant, oblongo scuto tegere sese ac genu inflexo subsidere solebant. Ausonius in Ep. Eidyllii 17. *Et Mirmillo in armis subsidens.* Hinc Myrmillonica scuta a veteribus dicta esse non dubito, eo quod scutis Mirmillonum essent limillima. De his in Festi Pompeii Epitome haec leguntur: *Myrmillonica scuta, cum quibus solet pugnari de muro.* Erant enim ad hoc ipsum apta. Ex quo patet Myrmillonem per v Graecum scribi debere, quemadmodum in Edit. Rom. hic et in Regio codice, * Vatic. [ac Colbert.] utrobique exaratur. Placetque opinio Turnebi, qui a Graeca voce *μυρμιδόνος* Latinam vocem deducit in lib. 3. Advers. Porro Perlicos pedites eiusmodi scuta gestasse, docet Procopius lib. 1. *τοὺς δὲ θυροὺς τοιοῦτους τὸ μίγεθος προβιβληνται μόνον, ὅπως αὐτοὶ πρὸς τῶν πολεμίων ἥκιστα βιάλλωνται.* Sed quid vetat, quominus Ausonii locum, quando hic se offert occasio, explicemus? quem Scaliger in lib. 2. Aulon. Lect. prorsus infeliciter enarravit. Is sic habet: *Simile ludicro quod Graeci στομάτιον vocavere. Officula ea sunt, ad summum 14. figuras Geometricas habent: harum verticularum variis coagmentis simuluntur species mille formarum: elephantus bellua, aut aper bestia, anser volans, et myrmillo in armis subsidens, etc.* His verbis loculum Archimedium intelligi dico, de quo Atilius Fortunatianus in lib. de metris sic scribit: *Nam si loculus ille Archimedeus 14. oboreas lamellas, quarum anguli varii sunt, in quadratam formam inclusas habens, componentibus nobis aliter atque aliter, modo galeam, modo sicam, modo navem figurat, et innumerabiles efficit species: solebatque nobis peris hic loculus ad confirmandam memoriam plurimum prod-esse, etc.* Adde Ennodium in Epigram. 133. quod est de Stomatio. VALES. Non sustinui mutare illam varietatem Valestianae scripturae in principio vocis mirmillo, etsi parum decoram; nedum ut invidiam illi infelicem electionem etymologiae, qua longe praeflantio-rem alii dederunt. Satis lepidum quoque tunc mirmillones vique subsidere in armis, quum componuntur cum retiaro, non etiam in pugna cum Threxe. oron.

Infra faciunt ut calones.] Idem testatur Procopius lib. 1. Persic. apud quem Belitarius haec de peditibus Persicis dicit: *τὸ γὰρ πεζὸν ἅπαν οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁμιλὸς ἐστὶν ἀγροίκων οἰκτρῶν, ἃ ἰς τὴν παράταξιν ἐν ἄλλῃ οὐδὲν ἐρχοῖται ἢ τευχὲς τε διορύτ-*

την καὶ τοὺς τεινέωτας σκυλεύειν, καὶ τὰλλα τοῖς στρατιώταις ὑπηρετεῖν. Hanc ob causam ab Agathia lib. 3. in Phasidis obfidiōne dicuntur ἀχθοφόροι et ἐργονόμοι et ὑπηρέται. Ei innominatus Auctor apud Suidam θήτας vocat: οἱ αὐτοὶ εἰς τὸν πόλεμον πέρσται θητικὸν ἐνήγοντο πλείστον ὄσον, καὶ παῖδια καὶ γυναῖκας, οὓς κατὰ τὸν δὴ πατριον νόμον εἰς τοὺς κινδύνους θεκτός τῆς εἰσίας ἀλλῆς ἤσαν. Quem locum equidem Dionis esse crediderim: filius enim nescio quid Dionis refert Sed quod seu Dio, seu quis alius hic ait, solitos esse Persas secum ad bella feminas quoque educere, idcirco ut fortitudinis ipsorum spectatrices sint, vereor ut omnino verum sit. Magisque placet quod Libanius scribit in βασιλικῇ: idēo mulieres a Persis in exercitu circumduci, ut servilia ministeria exhibeant: ἀγείρουσι δὲ τὰς γυναῖκας σκευοφόρους εἶναι τῇ στρατιῇ. Huius Persici moris meminit etiam Herodianus lib. 6. VALES.

Nec stipendiis aliquando fulta.] Scribit Herodianus in lib. 6. Persas militantes nulla ab Rege stipendia accipere, sed quoties ad bella proficiscendum est, Regis edicto promissuam virorum, interdum et mulierum multitudinem convenire, ac peracto bello suas quemque domos repetere, eaque dumtaxat commoda militiae habere, quae ex hostili agro diripere potuerint. Porro non omiserim pedites a Persis vocari κάρδακας, ut docet Cornelius Nepos in Datame: Ἦνεβην Autophradates barbarorum equitum xx. πεδίτου centum milia, quos illi Gardates vocant. lege Cardaces. Sic enim dicebantur milites apud Persas a voce κάρδα, quae sortem significat: quamquam Helychius nomen id gentis videtur exissimasse: sic enim scribit: Κάρδακας οἱ στρατιωτάμενοι βάρβαροι ὑπὸ περσῶν, καὶ εἰς ἀσίαν οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας ἀπὸ ἐθνους ἢ τόπου. Eorum meminit et Polybius lib. v. c. 79. in exercitu Autiochi Magni: καὶ κάρδακας οἱ μετὰ Λυσιμάχου τοῦ γαλατοῦ χιλιῶν. Et Plutarchus in libro, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδίας ζῆν κατ' ἐπίκουρον· οὐδὲ γὰρ, inquit, ἴσθαι γ' ἂν οὐδὲ ἄτταλος, οὐδὲ ἀρχέλαος ἐπέσθηνται σιμωνίδην καὶ εὐριπίδην καὶ μελανιππίδην καὶ κρότητας καὶ διοδότους ἀναστήσαντες κατακλίνειν κάρδακας καὶ ἀργεῖανας μὲν αὐτῶν καὶ καλλίως γελωτοποιεῖς. Denique Ammonius Grammaticus eorum quoque mentionem facit, et Eustathius in Iliad. lib. 2. ex Pausaniae ex Aelii Dionysii Vocabulariis. VALES.

Stipendiis fulta.] Sic loquuntur Imp̃p. in lege xi. Codicis Theod. de filiis militarium: *Si filii principiarum reperti fuerint, qui ingressi legitimos annos nullis stipendiis fulciuntur.* Eodem sensu postea quoque Marcellinus in lib. 22. dixit in Iuliano ad expeditionem Persicam properante: *Reliquit Constantinopolim incrementis maxime fultam.* Et Paulinus in Carmine ad Iovinum:

Huius divino mortales munere fulti.

Apuleius quoque in Apologia: *Neque enim diu est, cum te crebrae mortes propinquorum immeritis hereditatibus fulserunt.* VALES.

Ut in bellis civilibus et externis assidue vexaretur.] Huius loci emendatio codici Regio debetur, in quo ita perscriptus est: *Ni bellis civilibus et ext. ass. vexarentur.* quemadmodum in *Tolof. et Vatic. Mss.* et in vetustissima quoque Editione Romana scriptum esse memini. Cuius lectionis veritatem pluribus confirmare nihil necesse est. Satis est eam lectori proponere: quod

et alibi iam fecimus, et postea facturi sumus, quoties manifesta venias argumentis non egebit. Persas porro civilibus et externis adidue bellis exercitos esse praeter Amm. Marcellinum testatur et Philo in lib. 2. de specialibus legibus, ilque incellia eorum conuubiis attribuit: αὐτὸν γὰρ ἐν στρατείαις καὶ μάχαις εἶσι, κτείνοντες καὶ κτενόμενοι, καὶ τότε μὲν τοὺς πλησιοχώρους κατατρίχοντες, τότε δὲ τοὺς ἐκαιοταμίους ἀποκτείνοντες. πολλοὶ δὲ πολλοχόρῳ ἐκαιοτύνονται τοῦ βαρβαρικοῦ μὴ πεφικότες ἔργων. πρὶν γοῦν καταλυθῆναι τὴν ἐν χειρὶ στάσιν, ἐτέρῳ φέρεται ὡς μηδὲν τοῦ ἔτους ἐπεξεργασθαι κατὸν εἰς ἡσυχίαν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ νῦν τὸν ἐπὶ λήθη, πλείονα χρόνον ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐν ὑπαλῆψι ταλαιπωρούμενος ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκούντας διὰ πολλὰν ἰδέαν εἰρημίας. VALES.

Bellis civilibus] v. c. Cyri iunioris et Satraparum. *Persarum*. Reines. *versarentur*. W.

84. *Indumentis plerique eorum ita operiuntur.*] De vestitu Persarum multa Brillonius de Reg. Persiar. lib. 11. p. 552. II. LINDENB.

Lumine colorum vario.] Idem ait Herodianus lib. 4. ἐσθῆτι χρητῇ καὶ βατταῖς διαφόροις πεποικιλμένοι. Sextus quoque in lib. 1. Hypotypr. πέρσαι μὲν ἀνδροβοφει ἐσθῆτι καὶ ποδῶν, χερσίδαι νομίζουσι εὐφρανῆς ἵνασι. *Persae vestibus varii coloris et talaribus uti decorum putant.* VALES.

Lumine colorum fulgentibus vario] versicoloribus (cum pavonum caudis comparat Aelianus Hist. animal. v. 21.) W.

Lateraque diffusa relinquunt statibus agitari.] Idem exprimit Herodianus lib. 3. c. 4. de Persis: παρηρημένους ἐσθῆσι κοσμούμενοι. et lib. 4. χαύ.ον ἐσθῆτα vocat, itemque χαύ.ως παρηρημένους περὶ τοῖς σάλεσι. Iustinus fluidam dicit. Manilius iv, 748.

Et Syriae gentes et laxo Persis amictu. VALES.

Diffusa fluentia. W.

Margaritis] quos lapides, uti in fine gemmas appellat, quamquam non omnes ad lapides referunt. v. Salmaliun ad Solinum p. 784. quem omnino ad h. l. contuli. W.

Post Indiam victam et Croesum.] In Regio * et Tolof.* eodice dilerte scribitur, *post Lydiam*: [in Colbert. *Ludiae*:] quam scripturam veram esse arbitror. Sic pag. 78. a Rom. et Pompeio. Hegelippus lib. 1. cap. 14. ex Iosepho pag. 718. Ita enim scribit quoque Herodotus, Persas, antequam subigerent Lydos, nihil lautum neque opiparum habuisse, neque in victu neque in vestitu: πρὶν γὰρ, πρὶν λυδοὺς καταστρίψασθαι, ἢ οὔτε ἀβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Sed et Dionysius Characenus, eiaque interpres Rufus Festus Avienus in Situ Orbis id ipsum testatur v. 1257. II.

— *Iam longi tempore faceli,*

Ex quo Maeontos (id est Lydos) bello trivere cruento,

Illudunt auro vestes, et cuncta teguntur

Auro membra viris, auro vestigia condunt.

In his versibus *illudunt* scripti: nam *illidunt* non placet. Sic apud Paulinum in Epithal. in Iulianum legitur: *Horreat inclusa auro vel murice vestes*: et alibi apud eundem Paulinum *camera musivo inclusa* dicitur. [Virgilius in 2. Georgicōn *illusas auro vestes* vocat.] Sed ut ad rem redeam, firmat hanc quoque emen-

dationem Iulianus lib. 41. c. 2. *Parthis vestis primum sui moris; posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* De aureis Persarum calceis loquitur etiam Libanius in eleganti Epistola ad Modestum, qua illum podagra laborantem consolatur: *ἡ γὰρ πόσις δὲ, ὅτι χρυσόφορος περὶ τοὺς σφυγμοὺς κατὰ τοὺς νεύρωνος αὐτῶν.* Iulianus in Orat. 2. ad Constantium. VALES.

85. *Res statuit ut.*] In Regio cod. et Edit. Rom. deest particula *ut.* Sic enim scribitur: *Restatuit super:* quare amplector lectionem quam exhibet Mariangeli Accursii Editio: *Restat ut.* In libro quidem 16. c. 7. §. 4. legitur: *Res monuit super eodem Eutherto:* et lib. 23. c. 6. init. *Res adegit huc prolapsa.* VALES.

Apud Indos et Persas margaritae repertiuntur.] Vid. Athenaeus Dipnos. lib. III. p. 93. C. D. Plinius lib. IX. cap. 35. Solinus cap. 56. Aelianus de Animal. lib. X. cap. 14. Theophrastus Bulgar. in Matth. cap. 13. Procopius Persicor. lib. 1. *Marbodius cap. LXI. LINDENB.

Apud Indos et Persas — permissione roris conceptae] originem debentes rori certo anni tempore admixtio. W.

Coitum quemdam humoris.] Hunc locum sic distingui mallem: *Cupientes enim velut coitum quemdam, humores ex lunari aspergine capiunt; etc.* Haec porro omnia fere transcripta sunt ex Solini cap. 56. VALES.

Cupientes enim velut coitum quemdam (Solinus magis poetice: *concepti sunt rorem velut maritum*) *humores, pergit Ammianus, ex lunari aspergine capiunt* (mel. Solinus *conciunt*) Lunaris vero aspergo nil aliud nisi ros Plinii, quem rorem, ne uno verbo his terre uterentur, circumscribere Solinus et Ammianus maluerunt poetarum more, quibus, v. c. Alcmani, ros est *αἶψος θυγάτης καὶ σαλάνης*. Salmast. p. 796. — *densius oscitando valvas paullulum aperiendo* (pandendo Plin.) — Ex quo conceptu *gravidulae edunt tres, vel duos, vel unum globulum, qui quod unus est, unio inde appellatur; nam evisceratae reclusae* (accouchées), *aliquoties singulas, sed matorres pariunt ostendunt.* Ita si explices, non est, quod cum Salmastio p. 822. ostendas. W.

Uniones ideo sic appellatas, quod evisceratae conchulae.] Nihil verius hac lectione, quam sine ulla litura exhibet Ms. Flor. Corrupte vero retro Editiones, *quod eius terrae conchulae.* Optime ad Ammiani verba Iul. Solin. cap. 50. *In aqua mollis est unio, duratur evisceratus: nunquam duo simul repertiuntur, unde unionibus nomen datum.* LINDENB.

[*Evisceratae conchulae singulas aliquoties pariunt.*] Solinus in capite 56. ex quo pleraque hausit de margaritis Marcellinus, sic loquitur: *In aqua mollis est unio: duratur evisceratus: ubi in veteri codice Lipsii legitur exemptus, quemadmodum ait Ant. Delrio.*] VALES.

86. *Sagittis*] alimentis. W.

Flexuosos contra et rutilos.] Hunc locum Cl. Salmastius in tomo 2. Solinianarum Exercit. (p. m. 798. W.) sic corrigendum putavit: *Vespertini vero fuscis: Sol contra et rutilos et maculosos interdum.* Sane Plinius in lib. 9. et ex eo Solinus concharum fetus Sole rubescere ac fuscari scribunt; ideoque conchas ut praecipuum custodiant, pelago altius mergi. Sed nulla hic emen-

datione opus est. Ait enim Marcellinus, conchas magis de caelo quam ex mari setua edero: idque ex eo probat, quod pro qualitate roris et serenitate caeli margaritae edunt candidas aut obscuras. Quod vero Sole fulcentur, non probat, conchis societatem esse cum caelo, non magis quam hominibus, quorum vultus a Sole coloratur. Ceterum quod de rotunditate et flexuositate margaritarum Marcellinus hic dicit, admenius est de suo. VALES. *Rutili* oppositi *claris*; *flexuosi*, non plane rotundi, *teretibus*. Nihil ego quidem hic obscuritatis video. W.

Meta fulgurum concussae inanescent. Plinius: „si tonuerit, „physemata (bullae) efficiunt, Speciem modo inani inflatam sine „corpore, hos esse cochlearum abortus.“ W.

87. *Capturas difficiles*] cf. Salmaf. p. 825. W.

88. *Quod genus gemmae etiam in Britannici secess.]* De margaritis Britannicis Tacitus in Vita Agricol. c. 12. Plinius lib. ix. cap. 35. Solinus cap. 56. Beda Anglosax. Histor. Eccles. lib. i. cap. 1. Iordanes de Gothis pag. 6. * Marbodius cap. 61.

Gignit et insignes antiqua Britannia baccas. *

Tertull. de Habitu mulieb. cap. 6. *Sed et si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piscatur, conchae genus est, non dico conchylto, aut ostreo, sed nec peloride gratius de sapore. — Quod si concha illa altius intrinsecus postulat, vitium eius magis debet esse, quam gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliquid tamen intelligendum, quam conchae illius aliqua dura et rotunda verruca.* LINDENB.

Dignitate dispart] non aequae aestimantur, atque orientales. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIV. C. I.

1. Ad Iulianum revertitur Noster exercitum ducentem in Persiam, de qua expeditione confer omnino Zosimum Lib. III, 13. ff. Gibbonum P. VI. ab initio. W.

Post exploratam alacritatem exercitus.] In omnibus bellicis expeditionibus, sive ad cladem, sive ad victoriam maximum momentum afferunt militum animi: qui perinde ac metu seu alacritate praediti fuerint, de eventu ac summa re spes concipi possunt. Proinde duces imprimis animos militum explorare debent, antequam proelium ineant, aut obsidionem aggrediantur, aut quidvis magni momenti agendum suscipiant. quod quidem prudentissime factum ab Agamemnone docet Homerus il. β.

Πρῶτα δ' ἔγὼν ἐπεὶν πειρήσομαι, ἥ θίμης ἐστί.

Idem praeceptum frequenter inculcat Polybius. πάντων, ait, τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐνεργημάτων μέγιστην ροπήν εἶχουσι καὶ πρὸς τὸ λείπεσθαι καὶ πρὸς τὸ νικᾶν αἱ φύχαι τῶν ἀγωνιζομένων. quae Polybii verba citat Suidas in λείπεσθαι. et Vegetius in lib. 3. cap. ult. et Leo in Tacticis Const. xx. §. 49. Exempla autem in summis ducibus passim Historiae suppeditant. Tacitus in 2. Ann. initio de Germanico, Theophylactus in fine lib. 1. de Philippico. VALES. Cf. XIII, 5. extr. W.

Impetrabilem] strenuum, efficacem. XIV, 8. XXXI, 11. W.

Principem superari non posse usitato clamore testantis] Mf. non posse, Deum usitato clamore testati: idque haud sine exemplo clt. Sic enim lib. XXVI. c. 7. Reduxerunt ad castra, testati more militum Iovem, invictum Procopium fore. LINDENBR.

Itinerarium sonare lituos iubet.] Plane ut Graeci, ὁποσημαίνον τὸ τίς ἐφόδιον Pollux. LINDENBR. *Itinerarium clasticum.* W.

Praefructus] praeparatis. Celso praeter altos spiritu animo spoi pleno. W.

2. *Ductor usu et docilitate*] peritia experiendo contracta. *Insolentiam, insolentiam.* — *agminibus quadratis ad pugnandum semper paratis.* v. Naß Röm. Kriegsalterthümer S. 233. ff. W.

Excursatores quidem quingentos et mille.] Zosimus lib. III, c. 14. χιλίους ἔγινε καὶ πεντακοσίους προπέμψαι, κατασπεφούμενους εἰτε πολέμῳ, ἢ πρὸς αἰῶς, ἢ δὲ ἐνὶ δόξαι ἐπιχ. LINDENBR. *Excursatores, praecursatores, velites.* W.

Supercilia fluminis praefringere] prope litora Euphratis iter facere, ut classem semper in oculis haberet. W.

Arinthaeo tradidit et Hormisdac.] Zosimus in lib. 3. τοῦ μὲν περὶ τοῦ βίαιου στρατηγὸν καταστησάμενος, ὁρμίσδαν δὲ τῆς ἰπποῦ καὶ Ἀρινθαίου σὺν αὐτῷ. VALES. *Arinthaco*, v. Ind. 1. *Hormisdac* de quo ad xvi, 10. W.

Confertius] condensato agmine per plana et mollia non aspera, priata cf. xiv, 2. *Dagalaiphus et Fictor*, de quibus Ind. 1. *Secundinus* dux *Osdroenae*, cuius nec antea, nec in sequentibus mentio fit. W.

Osdruenae Dux.] Melius scriberetur *Osdroenae*. Sic enim semper Marcellinus et Latini oraues appellant: ac Graeci Ὀσδρουήν, ab Olroo quodam eius regiois tunc, cum Persis pareret, Regulo: ut scribit Procopius in lib. 1. Persic. Est autem Ὀσδρούης idem qui χωσρόης, Latini Chosdroem dicunt. Sic Paulianus Eliac. 1. Ὀσρόην vocat Regem Parthorum sub Traiano, quem Arrianus χωσρόην apud Suidam in γνωσιμαχ. Aurelius Victor Chosdroem. VALES.

3. *Declino fere lapide.*] Consentit et Zosimus III, 14. τὸ δὲ λοιπὸν ἢ στρατὸς εἶχε σταδίου διαστάσεως ἰσδομήκοντα. VALES.

Pyrrhus ille Rex dicitur Epirotas, opportunis in locis castra metandi.] Livius Lib. XLV. c. 14. Pyrrhum ait castra metari primum docuisse, ad hoc neminem elegantius loca cepisse, praestidia disposuisse. Eundemque de militari arte et aciei instruendae ratione Commentarios scripsisse Plutarchus in eius Vita testatur. Vide Frontin. Strateg. lib. IV. capite 1. LINDENBERG.

4. *Apparitionem imbellem*] lixas, σκευοφόρους. Residere post exercitum pedestrem remanere. W.

5. *Civitatem venimus Duram, in quo loco greges.*] Zosimus lib. III. c. 14. ἦλθε καὶ ἐντεῦθεν εἰς Δούρα, ἔχοντας μὲν, ὡς ἄρα ποτὲ πόλις ἦν, φέρονσαν, τότε δὲ, ἔρημον. οὐ Γορδιανῷ τοῦ βασιλέως ἰδὲν τῷ τάφῳ, ἦν καὶ πλῆθος ἐλάφῳ φανέν, οἱ στρατιῶται κατὰ τοξεύσαντες, ἄλλος ἑχρήσαντο τῇ ἐκ τούτων τροφῇ. LINDENBERG.

Civitatem venimus Doram.] Rectius in codice Regio, *Tolol.* [et Colbert.] et in Editione Rom. *Duram* legiunt. Δούρα enim Zosimus appellat, et Stephanus πόλις μεσοποταμίας, ὡς πολύβιος. Locus Polybii est in lib. 5. c. 48. ubi de Molone: τὴν μὲν παραποταμὴν μέχρι πόλεως εὐρώπου κατέσχε, τὴν δὲ μεσοποταμίαν εἰς Δούραν. Marcellinos ait marginibus Euphratis appositam esse. Hidorus Characenus in Descriptione Mesopotamiae et Babyloniae nominat Δούρα, quam Seleucus condidit, Europum a Graecis vocatam. Et quidem Dura in Babylonia, cuius meminit Daciel in cap. 3. VALES.

Duram civitatem desertam.] Mesopotamiae, supra XXIII, 5. (nam alia eiusdem nominis est in Babylonia, cuius mentio fit xlv, 6.) W.

Greges cervorum] (Gazellen?) Idem narrat Zosimus III, 14. W.

6. *Imperitia Principis.*] Haec de Iuliano dici ratio non patitur. Itaque aut *imperitia praecepta* scribendum est, aut *imperio Principis*. VALES. Mirari subit, priorem coniecturam magis placere potuisse Valefio, nam quae sequuntur, nec imperitiae, nec praecipitiae arguunt Lucillianum. Alterum igitur *imperio Principis*

ego reponere malui. — Reinesius pro *Imperitia* malebat *Imperantia*. Sic Prudentius et Phoeadius *nascentiam*, Prudent. *flagrantiam*, Phoead. Arnob. et Ennodius *significantiā* dicunt. W.

Anathan munimentum.] Rem narrat Zosimus III, 14. sed castelli nomen tacet, cuius nomen Theophylactus Simocatta in lib. v. τὸ Ἀνάθαν Φρούριον, τὸ πρὸς τῷ Κιρκυνσίῳ παρὰ τὸν Εὐφράτην ὑποδομήματα. LINDENB.

Anathan.] Isidorus Characenus in Babylonia memorat Ἀναθῶ νῆσος ἢ κατὰ τὸν Εὐφράτην. Theophylactus autem Simocatta in lib. 4. cap. x. Ἀναθῶν vocat castellum iuxta Euphratem trans Circesium: et ita in lib. 5. Libanius p. 312. Φρούριον dicit ἐν χιτῶνι τοῦ ποταμοῦ. VALES.

Anathan.] Zosimus c. 14. habet *Phathusas*, ubi Reitemeier ex Danvillio observat, hoc castellum, cuius nomen alias non occurrit, eadem altitudine situm esse, qua *Anatha* ab Ammiano memorata, qui Anathan tali ordine memoret, ut *Phathusae* deligementur. cf. Gibbon. vi, 7. Hodie *Anah*. Mannert v, 2. p. 312. f. Vere insulam, non peninsulam, Ammiano locum fuisse patet ex circumlucitur. W.

9. *Praese horem coronatum ag*] Mos hic Syrorum (et Persarum. W.) fuisse videtur. Sic Palmyreni ab Aureliano Imp. obfelli, cum deditionem secissent, extra opidum effusi sunt, dona et victimas adducentes, ielle Zosimo in lib. 1. c. 56. πρὸ τῆς πόλεως ἐτεχνόοντο δῶρα καὶ ἱερτεία προσάγοντες. *Eodem refero soleo locum Xenophontis in libro 5. de Institutione Cyri pag. 120. (v, 2, 1. 2.) ubi de Gobrya Assyrio loquitur, et pag. 135.* VALES.

Pusacus eius Praefect.] Zosimus in lib. 3. c. 14. novεατῶ δὲ τῷ τούτων ἡγουμένῳ σοὺς ταξιάρχου Φροντίδα, τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύοις εἶχε, πιστοῦ πειθαίε. *Pusacum castris Praefectum, Tribunatus honore donatum, deinceps in numero amicorum haecuit, cum fidum esset expertus.* VALES. Idem nomen sub Imp. Leone occurrit in codice Iustiniani sub titulo de praepolitis sacri cubiculi, et alibi, sed utrobique scribitur *Pusco*. GRON.

Ad Syriacam civit. Chalcida transmissi sunt.] De his loquitur Libanius in Legatione ad Iulianum pag. 158. (Reisk. 1. p. 461., οὐκ ἐπ' αὐτῶν δὲ τὸν σίδηρον τοῖς ἐκτελεύουσιν. etc. Et mox: καὶ τρέφονται τῶν Φρουρίων ἐγγὺς ἢ κατεκώφισαι.* VALES.

Ad Syriacam civitatem Chalcida] regionis Chalcidices, hodie *Keunaserim*, *Kinnasrin*: Mannert vi, 1. 476. W.

10. *Et iterum ad agenda similia.*] In Editione Rom. et Mf. Flor. [et Colbert.] legitur *et munerat*. In codice autem Regio *et Tolos.* et munerat. unde certissima coniectura locum sic emendavi, et munerati, etc. VALES.

11. *Spiritu stabilitatem vestigii subvertente.*] Huiusmodi ventos certis anni tempestatibus vehementes in Galliae partibus ori, Diodorus Sicutus scribit lib. v. Ἀπὸ μὲν θερμῆς δύσεως καὶ ἀρκτου πνίον εὐώτατον ἀνεμοὶ τηλικαύτην ἔχοντες εὐφορότητα καὶ δύναμιν, ὥστε ἀναρπάζειν ἀπὸ τῆς γῆς λίθους χειροπληθείαις τοῖς μέγιστοι, καὶ τῶν ψηφίδων ἀδρομερῆ κοριορτόν. κατέβλου δὲ καταγίγζοντες λάβρως, ἀρπάζουσι ἀπὸ μὲν τῶν ἀνδρῶν τῇ ὄπῃ, καὶ τὰς ἐοῶνται, ἀπὸ δὲ τῶν ἵππων τοὺς ἀναβάτας. Ut Varro in Origini-bus ait, Circius has vires habet: *Kentus Circius, cum loquarc, buc-*

eam implet: armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.
A. Gellius lib. 11. cap. 24. Apul. in libello de Mundo. LINDENB.

Cataractis avulsis ad diff.] Id quidem fufe narrat Libanius in Oratione funebri p. 313. (Reisk. 1. p. 597.) et Assyriorum fraude, non fortuito casu id factum esse testatur. De fossis et cataractis in Assyria loquitur Strabo in lib. 16 qui et *ὄρμα τῶν διωγῶν ἔκαστοι*. Graeco dicit, quod Marcellinus noster cataractas avellere. Polybius autem in lib. v. *τοῖς διωγῶν ἀνατροπῶν*. Duplicem autem usum cataractae praestabant, tum ad rigandos agros, tum ad incurfiones hostium cohibendas. VALES.

Cataractis avulsis aperiis Ad defendendas reprimendasque aquas rigare fuetas opere saxo firctis. Muros enim fluminibus ex montibus profluentibus ita praeftruebant Orientis incolae, ut aquas per canales divisas ad agros irrigandos compellere, vel uno alveo ad hostes reprimendos uti possent, quod in tum etiam factum sit (*per insidias*) in dubio relinquit Ammianus. cf. c. 2. §. 6. et c. 3. W.

13. *Nunc antesignanus ante primam aciem, nunc agminibus cogendis insistens in extremo agmine, insistens ubique praeleus. Fructea squalida densa, obscura, uliginosa.* W.

15. *Quacfitis dextris propriis iis, quae sibi manu forti parassent. Virtutis suae horrea, frumenta suae ipsorum virtutis debita.* W.

16. *Hic vino gravis.]* Eam rem intelligit Libanius in Orat. funebri pag. 313. (Reisk. 1. p. 596.) *ἡσθιον, ἵππικον, οὐ μὴν μέγχε μῖθον*. οὐ γὰρ ἴα τοῦ διὰ μῖθον ἀγρίου (sic Mf.) ἀποσφαιγντος ὁ τῆβος. Edebant ac potabant, citra ebrietatem tamen. Neque enim inebriari fiebat caedes illius, qui nuper ob vinolentiam ingulatus fuerat. VALES.

C A P V T II.

1. *Immenso quodam vertice tumescentem]* in altissimum montem elatum. Hactenus nil nisi hoc. cf. xxviii. 4. W.

Utpote regn. sequelas victoribus accessuros.] Sic loquitur Tacitus in lib. 1. Hist. sub finem de Caecina: *Sed metu ne amitteret praemissas iam cohortes alasque, simul reputans plus gloriae retenta Italia, et ubi certatum foret, Noricos in cetera victoriae praemia accessuros.* VALES.

Regnorum sequelas] prout quisque per istas regiones victor dominaretur, ita le eius lubicere potestati solere. Cf. etiam Zosimum iii. 15. qui tamen castelli nomen ignorat, Isidoro *Olabus* vel *Alamus*, hodie arx *Zobia*, cf. et Maunertum v. 2, 325. W.

2. *Refutatis]* repudiatis. W.

3. *Baraxamalcha]* Mannert p. 326. W.

Diacara invaditur.] Zosim. *Dactra*, lib. iii. c. 15. LINDENB. Ptolemaeo sine dubio *Idicara*, hodie *Hit*, quam Herodotus iavit 1, 179. Mannert l. l. W.

salibus nitidis] Steppensals. Mannert. W.

Ozogardana occupavimus, — in quo Principis Tralanti tribunat; Zosimus III. 15. *Zaragrdianu* vocat. *Eis Zaragardian πόλιν ἔλαβεν, ἐν ᾗ βῆμα ἦν ὑψηλὸν ἐκ λίθου πεποιημένον, ὃ Τραταντὸν καλεῖν εἰσῆλθαι οἱ ἐγχώριοι.* LINDBER. Et alias tamen duas Zosimus habet *Sitham* et *Meglinm*. Maunert p. 329. W.

4. *Surena, post Regem apud Persas promeritae dignitatis.]* Zosimus: Σουρήνας, ἀρχὴς ἐκ τοῦτο παρὰ Πέρσαις ὄνομα. Ammianus lib. xxx. c. 2. *Advenit Surena potestatis secundae post Regem.* (Wellier. W.) Vid. Barnab. Brillon. de Reg. Persar. lib. 1. LINDBER.

Malechus Podofaces.] Malechus itidem nomen dignitatis, sed orientale, cui additur Graecum *Phylarchus*. W.

Phylarchus Saracenorum.] Dignitatis hoc apud Saracenos nomen est, ut bene Iulianus Antecessor C. P. interpretatur illa verba Iulianus Imp. ex Novell. 102. μήτε τῷ περιβλέπτῳ δυνάμει, μήτε τῷ φυλάρχῳ. Neque ducem, neque *phylarchum*, id est *Saracenorum ducem*. Procopius Perlicor. lib. 1. Οὐδέ τις ἐκ οὐτῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἀρχῶν, οἷς δούνας καλοῦσιν, οὔτε Σαρακενῶν τῶν Ῥωμαίοις ἐπαπὸνδων ἡγουμένοι, οἱ φυλάρχοι ἐπικαλοῦνται. Theophylactus Simocat. lib. II. φυλάρχοι — — τῆς συμμάχου τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως, οἷς Σαρακενοὺς εἰδιστο Λατίνοις ἀπεκαλεῖν. Malchus in Excerptis legation. Ἀμύρκειος φυλάρχος τῶν ὑπὸ Πιτταρίαν ὑπὸ Ῥωμαίοις ὄντων Σαρακενῶν. Et statim idem Amoricus τῶν φυλῶν ἀρχῶν vocatur. Menander in Eclogis legation. τῶν Σαρακενῶν φυλάρχος Ἀμβρος. Vid. Aldreti Antiq. Hispan. lib. 1. cap. 28. pag. 117. LINDBER.

Phylarchus Saracenorum.] Saraceni in Phylas seu tribus divisi erant duodecim, ut Nonnosus docet et Orosius in Prooemio Historiae. Singulis tribubus praerant Phylarchi. Strabo in lib. 16. p. 753. (et ibi Penzel p. 2294. W.) Scenitarum Arabum (quos Saracenos esse docet Marcellinus) Phylarchos commemorat, et partim Romanis, partim Persis obnoxios esse dicit. Dicebantur et φυλάρχοι, ut docet vetus Auctor apud Suidam: συμβάλλει τῷ Τραταντῷ ὁ Ἀββαρος, ὅς ἐστιν Ὀσρόνης χώρας δυνάστης, οὗσι περ φυλάρχος ὀνομάζουσιν ἑαῖνοι, ὅτι καὶ τὰ χωρία αὐτῶν φυλὰς ὀνομάζονται. *Tralano occurrit Acharus Osdroenae Regulus*, quos illi *Phylarchas* vocant, eo quod regiones ipsae *phylae* seu tribus vocantur. Rufus etiam Iustus in Breviario *Phylarchi*, ait, *Saracenorum in Osdroene superati*. Sed et barbari fere omnes in tribus seu φυλῆς dividebantur. Nam et Eunapius in Fragmentis legationum, et Zosimus Optimates Gothorum τοὺς ἐκείνης φυλῆς ἡγουμένους vocant, et Olympiodorus Phylarchos Burgundionum memorat. Turcos quoque in XII. tribus divisos fuisse docet Menander Protector. Eodem referre soleo *Perfarmentiosum γυνάρχας*, quorum idem meminit Menander [et *Faras* Langobardorum apud Paulum.] VALES.

Assanitarum] Gassanitarum ad fines Syriae. Vide Gibbonum P. VI. p. 9. ex *Herbelot Bibliothéque orientale* p. 360. W.

Famosi nominis latro] quo elogio tamen superbiunt Arabes. W.

Angusta fluminis interluvies et praealta.] Sic sup. lib. XIV. *Magnitudine angusti gurgitis et profundi.* *Interlumiem* Zosimus διώρυγα dixit, lib. III. c. 15. οὐδὲ σὺν τοῖς ὄπλοις οἱοί τε οἶτες δια-

κῆρυξαι τὴν διώρυγα, τοῦ τε βασιλεὺς οὐκ ἐκιδόντος, καὶ τοῦ πηλοῦ.
LINDENBR.

5. *Horrentes indutibus rigidis*] thoracibus. W.

Ne possent emittere cnegerunt] occupavere hostes prius, quam sagittas possent emittere. W.

6. *Animatus huiusmodi primitiis.*] Haec lectio ex coniectura Gelenii nata est. Nam priores Editiones sic praeferebant: *Animatus his vescendi primitiis*: prout Editio quoque Rom. et codex Regius "ac Tolol." [et Colbert.] scriptum habent. Sed quid facilius erat quam veram scripturam inde elicere? hanc scilicet: *Animatus his vincendi primitiis miles, etc.* Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. cap. 3. VALES.

Murum] Hos muros canalem includentes (cf. supra c. 1.) integros adhuc vidit Xenophon Anab. 1, 7. Mannert p. 330. et 385. W.

7. *Hinc pars fluminis scinditur.*] Id quidem Zosimus III, 15. sic narrat: *eis τὴν τοῦ Εὐφράτου διώρυγα διήλθον, διανομήν μὴν εἰς μῆκος ἄχρι τῆς ἀσσυρίων, συμπαρασπασμένην δὲ πᾶσιν τῇ πύρᾳ τοῦ Τίγριτος χωρῶν.* Venit ad quendam fossam Euphratis, quae in latum quidem usque ad Assyriam extenditur, praeterea autem fuit universae trans Tigrim regionis. Mentit enim eundem Herodotus in lib. 1, ubi de rebus Assyriorum, et Plinius in lib. 4. cap. 26. qui circa vicum Mallicen Euphratem scindi scribit. Mallice igitur idem est qui Macepracte. VALES. Virgulam post *agminibus* deleri iubet Wakefield, ad Luciet. v. 272. ERP.

Naarmalcha nomine, quod fluvius Regum interpretatur.] Inf. c. 6. *Ventum est hinc ad fossile flumen Naarmalcha nomine, quod annis Regum interpretatur.* Γραται ποταμὸν Βασιλείων vocant. Strabo lib. xvi. Μεταξὺ δὲ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος οἷν καὶ ἄλλος ποταμός, Βασιλείος καλούμενος. *Λογικῶς, Euseb. de Praep. Evang. * Plinius lib. vi. cap. 26. *Euphratem Gubaris Praefecti opere deductum, ubi eum diximus scindi, ne praecipiti cursu Babyloniam infunderet, ab Assyriis vero universis appellatum Armalchar, quod significat regium flumen.* In M. Plinio *Amachaet* legitur, ἀπὸ τοῦ *Armalchnr*: sed utrumque corruptum est, et *Neharmalcha* legendum, ad Syriacae linguae veritatem, iam olim monuit Nobiliss. Ioseph. Scaliger lib. v. de Emendatione temp. *Malchus* enim Syris Rex est. Eunapius in Porphy. p. 13. Commelin. Μάλχος δὲ κατὰ τὴν Σύρον πόλιν ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλεὺς λέγειν. Atque inde limili formantur compositione *Braxa-malchn*, *Mata-malcha*: et a *Naar*, quod fluvium notat, *Anarda*, apud Zosim. Ammian. Stephan. et alios. LINDENBR.

Naharmalcha quod fluvius Regum interpretatur.] Zosimus III, 19. βασιλείος ποταμός. III, 24. Ναρμαλάχη. W.

Hanc peditatus pantibus caute digestis transiit.] Cf. Man. v. 2. 387. et infra c. 6. ubi Iulianus purgato antiquiore canali viam sibi ad Tigrin aperuit. W.

8. *Clementiores*] minus rapidos. *Obliquati obliquatis meatibus* xvi, 12. *Laniatum avium, haud secus atque aves rapaces captivam profstraverunt.* W.

9. *Ad civitatem Pirisaboram.*] *Bersaboram* vocat Zosimus lib. iii. Ἐλθὼν δὲ εἰς πόλιν, ἣν Βερσαβώρα ἦν ὄνομα, τὸ μέγεθος ἐσκόπει τῆς πόλεως, καὶ τὸ τῆς διέσεως ὄχρυσόν· et quae porro sequuntur, sive munitissimae civitatis notantia. LINDENB. Ptolemaeo *Sippbara* dicitur, hodie *Aubar*. Mannert p. 387. W.

Ad civitatem Pirisaboram.] De qua sic loquitur Libanius in Oratione funebri p. 315. (Reisk. i. p. 598.) ἡν πόλιν Ἀσσυρίων μεγάλῃ τοῦ τότε βασιλεύοντος ἐπὶ νῦμος, etc. *Urbs erat Assyriae haudquaquam exigua, ei qui tunc regnabat cognominis.* Certè Pirisabora extremam partem nominis a Sapore Rege trahit, quem σαβώραν Agathias et Theophanes appellant, et Sozomenus, aliique. VALES.

* *Armatorum triplici corona circumdatis muris.*] Lipsius in *Poliorceutis* cap. 4. triplicem militum seriem interpretatur. VALES.

10. *Cilicis nudique laxius passis.*] *Glossarium Nomic.* Κιλικία, τραγοὶ ἀπὸ κιλικίας, οἱ ὁπσις πάνυ γὰρ ἐκτετε ὑπάρχουσιν οἱ τοιοῦτοι τραγοὶ. ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τῶν τραγῶν συντεταγμένα κίλικα λέγονται. Festus Avien. in *Ora maritima*:

*Hirtae hic capellae et multus incolis caper
Dumosa semper intererrant crispum;
Castrosum in usum et nauticis velamina,
Productiores et graves setis alunt.*

Procopius *Perficor*. lib. ii. Προκαλύμματα ἐκ τραγίων τραγῶν, ὃ δὲ καλοῦσι κίλικα. Vid. Lib. lib. 38. Iosephus de Bello lud. lib. iii. Solin. cap. 36. Ildorus *Origin*. lib. xviii. cap. ii. LINDENB.

Scutis vimine firm. textis.] Eunapius in *Historia* hanc Persarum armaturam egregie describit: οἱ δὲ τῶν Πάρθων οἰσύνος ἀσπίδας ἔχοντες καὶ κνίκῃ οἰσύνῃ τροχὸν τινὰ πάτριον πεπλεγμένον. *At Parthi clypeos vimineos, galeasque similiter gestantes pario quodam more textas.* Ea scuta dicebantur γέγνα, ut notat Harpocration et auctor *Etymologici* ex Herodoti lib. 7. et Xenophonte. Vide Festum in *Gerrones*. VALES.

Ferrea nimirum facie.] Sic lib. xix. c. i. *Ferreus equitatus.* Est autem Sallustiana imitatio, cuius hoc fragmentum apud Nonium existat: *Equites cataphracti ferrea omni specie.* LINDENB.

11. *Obnitze*] Ruhnkenius ad Vellei. Paterc. p. 36. legi iubet *entze*. W.

12. *Angularem turtin*] ad quam duo muri anguli conveniunt. W.

Argolici scuti.] Sumptum id videtur ex Virgilii lib. 3. v. 637.

Argolici clypei aut Phoebeae lampadi instar.

Ad quem locum Servius notat. *Causa*, inquit, *magnitudinis Graecorum enim clypei rotundi: ut Cato* 1. *Originum* ait. quod confirmat Scholiae Comici in *Vespis* initio, et auctoritate Aeschyli in *Perlis* demonstrat. Sed et Homerus ἀσπίδας ἐκ κνίκου et ἀμφυλοίσσας pallas nominat. Erant tamen et clypei quidam oblongi, ἀσπίδες dicti, ut ex veteribus scholiis docet Eustathius in ll. ξ. Ceterum et si Virgilius Argolicum clypeum pro

Grae-

Graecanico videtur posuisse, peculiaris tamen clypei Argolici forma fuit, ut innuit in Argolicis Pausanias, et Iulius Pollux. VALES.

Minae iurorum] pinnae, ἰσάλλεις. xx, 6. xxix, 6. W.

Bitumine et coctilibus laterculis fabricatae.] Zosimus III, 18. πύργοι δὲ εἰσθήκεσαν περὶ τὴν τῶν ὀφίων μεγάλην. τὰ μὲν ἀπὸ γῆς μέχρι μέσου, δι' ὅπτης πλίνθου διδομένης ἀσφάλτου, τὰ δὲ μετὰ τὸ μέσον πλίνθω τε ὁμοία καὶ γύψῳ δεδομημένα. LINDENB.

Quo aedificii genere nihil tutius esse constat.] Cui et ferum cedere ait Codinus in Descriptione novae Romae. Τὸσαύτην δὲ ἀσφάλειαν ποιεῖ τοῖς κτίσμασιν ἡ ἀσφαλτος, ὥστε τοῖς ὀπταῖς πλίνθοις καὶ τοῖς λεπτοῖς λίθοις συμμιγνύσα, ἰσχυροτέρα γίνεταί· παντὺς σιδήρου. LINDENB.

* *Quo aedificii genere nihil esse tutius constat.*] Idem Chrysostomus testatur tomo 2. pag. 995. aedificia ex bitumino et latere coctili esse omnium firmissima. VALES.

14. *Aequae vires gesta libarent*] ἰσέγγιστον μάχην, κίνδυνον nominant Graeci. Polyb. III, 65. 8. W.

Prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam.] Ita Sidonius Apollin. carm. XI. *Limina crassus Onyx crustat.* Atque hinc Itali dicunt *Tempio di marmo crustato.* LINDENB. *Crustatam*, obductam. Sic Lucanus X, 114. domus crustata marmoribus. W.

16. *Aemilianum portam Carthag.*] Polybii locus, in quo haec fuse narrabantur, hodie delideratur. (Neque asserre potuit Schweighaeuserus, qui hunc Ammiani locum fragmentis inseruit T. v. p. 49. W.) Itaque eius facinoris memoria obscura est. Nam neque Appianus in Hist. Punica (c. 117.) neque Zonaras (Annal. IX, 29.) id distincte memorant. Quippo uterque Scipionem ait perfractam a militibus, qui iam in urbem intraverant, portam introisse, non ipsum suffodisse portam. Zonaras tamen dicit: ὑπὸ τὴν πύλιναν παραδραμών καὶ τὸν μόχλῳ διακρίνας, etc. VALES.

Sed fides recepta scriptorum veterum recens factum defendit.] Hoc voluit Ammianus: Quod fide digni historici de Scipione narrarunt, id vero laudibus Iuliani nihil detrahit. W.

17. *Tectam*] melius: *tectus*, quod nonnulli praeferunt codicis. *Urbem irruptis nudatam*, nam in arcem Byzantiam se receperant. *Locum patenter*, apricum, nulla testudine munitus. W.

18. *Cum operositas — cerneretur*] cum solita vineas et aggeres admovendi consuetudo nimis operosa esset, et, qui magis urgeret, hostiles interiores terras invadendi impetum retardaret. W.

Helepolis] vide XXIII, 4. Zosimum II, 18. W.

21. *Mamersides praefidiorum Praefectus.*] Zosimo III, 18. Μερόσιδος τούτων ἡγούμενος. LINDENB.

22. *Numerata sunt autem dediticiorum duo millia.*] Longe maior numerus apud Zosim. III, 18. Ἀνδρες ὑφείθησαν πεντακισχίλιοι περὶ τοῦ τὸν ἀριθμὸν, δόξα τῶν πλοίοις μικροῖς διὰ τῆς διώρυγος οἷον τε γενομένων διαφυγῆς. Reliqua ut Ammianus. LINDENB.

Navigils parvis] μικροῖς rectius fortasse quam Zosimi μικροῖς. W.

CAPUT III.

2. *Festinatione ipsa tutissimus*] spem optimam in festinando ponens. pervolavit grassatores disiecit. W.

Duos Tribunos sacramento solvit, ut desides et ignavos.] Desidia in pagano vitium est, in milite crimen. Arrius Menander de Re milit. *Omne delictum est militis, quod aliter quam disciplina communis exigit, committitur, veluti segnitiae crimen, vel contumaciae, vel desidiae.* L. 6. ff. de re milit. More maiorum igitur Iulianus egit, cum inutiles militiae sacramento solvit. LINDENB. Cingulum ademit, Zosim. III, 19. W.

Decem vero milites ex illis.] Decimationis supplicium haud dubie intelligit. Ceterum hanc fiduciam, et auctoritatem Iuliani in puniendis fugacibus magnopere Libanius effert in Orat. funebri, p. 315. (Reisk. t. p. 509. inter cetera: καταβιβάζων ἀπλυσμίου πολλοὺς αὐτὸς ἔχων δορυφόρους οὐδὲ τριῖς. Id est: Exauctorans tot numero armatos, ne tres quidem circa se stipatores habens. VALES.

Decem milites] i. e. decimum quemque militem. W. Ernstius in var. observ. l. r. c. 5. p. 31. „lege aut decimos (inquit) aut error est Graeculi decimationem non intelligentis.“ EN.

Milites ex his qui fugerant, exauctoratos capitali add. supp. secutus veteres leges.] Menander de Re milit. lib. III. *Qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus propter exemplum capite puniendus est.* Rufus in Legibus militaribus: ὁ πρῶτος ἐν παρατάξει φεύγων ἐπὶ ὀφθαλμοῖς τῶν στρατιωτῶν κεφαλῆς τιμωρεῖται. LINDENB.

3. *Argenteos nummos centenos.*] Zosim. ὁ βασιλεὺς φιλοφρονούμενος τὸ στρατιῶμα, λόγοις τὴ καθήκουσαν ἐτίμα, καὶ εὐαστον ἀγγυροῖς ἑκατὸν νομίσματα ἔδωκετο. LINDENB.

Argenteos nummos (denarios) *centenos*, nostro, qui nunc est, valore 20. circiter Imperiales. W.

Eos parcite.] Ms. *paruitate prom. is. parvitate prom.* LINDENB.

Parvitate] vox rarior, sed ipsi Ciceroni usurpata. W.

4. *Docuerunt Principes auro quiete a barbaris redempta.*] Constantinum intelligit ut opinor, de quo etiam in Caeliaribus (p. 24. edit. Heusing.) haec dicit: τὰ γὰρ μὴν οὐκ οὐδὲν βαρβαρῶν ἢ αὐτῶν γελοία. Φόρους γὰρ ὡς περ ἐπέτελλαν. (Vid. ad h. l. Spanhem. ad vers. Gall. p. 223. W.) Idque eius filii postea facit: ut de Constante scribit Aurelius Victor, eum obsides a barbaris pretio quaelitos accepisse. Porro id semper et ubique facere, extremae ignaviae est. Sed interdum eae necessitates temporum occurrunt, quae omnino hoc remedio uti cogant. At tum deum nullum in eo dedecus est, modo cum moderatione fiat ac dignitate. Primus ex Imp. Rom. id usurpavit Domitianus: at id quantopere Plinius vituperavit? Traianus deinde etiam ipse id facitavit, sed parce, et cum decore ac dignitate. Armatus enim barbaris supplicantibus munera largitus est. Hoc vero laudat idem Plinius in illa Gratiarum actione c. 12. *Accipimus obsides ergo. non emimus: nec ingentibus damnis immensisque muneribus pacifiscimur, ut vicerimus: rogant, supplicant: largimur, negamus; utrumque ex imperii maiestate.* Post Domitia-

num ignavissimus quisque iis artibus adversus barbaros est usus, ut Commodus, et Caracalla, de quibus id narrant Herodianus et Dio. Hadrianus autem et Iustinianus prudenti consilio id fecere. Da Iustiniano Agatias in lib. ult. Menander in 1. VALES.

5. *Impetium aerarium est.*] Edit. Rom. "et Tolof. codex" [sc. Colbert.] *impetum.* Codex Regius *imptum*, et ad marginem emendatur. *inops.* VALES. Miror cur non potius ediderint viri doctissimi *impeditum*, ut saepe solent illa verba expedire et impedire ad rationes pecuniarias transferri, quod est notissimum. Sed attente considerans veterem scripturam, nullus dubito quin ea corrupta sit pro *imptum.* ORON.

Impetium] invasum, direptum, exhaustum. Hoc sensu accepisse Ammianum ludent sequentia *exinanitae, populatae*, et ad illustrandum quodammodo valet xxxi, 12. ubi *impetens* est cum impetu polcens, flagitans. W.

Nec pudebit Imp. profiteri paupertatem.] Sic Pericles apud Thucydidem in lib. 2. c. 60. καὶ τὸ πένεσθαι, inquit, οὐχ ὁμολογῆναι αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἰσχυροῦ. Neque turpe est paupertatem profiteri: sed eam minime omni opere evitare turpius. *Et Aristides, cum ei Callias pecuniam offerret, constanter recusans aiebat, plus sibi gloriae asserre paupertatem, quam Calliae opes. Multos enim reperiri, qui bene aut secus divitiis uterentur; paupertatem vero qui constanter ferrent, paucissimos esse; erubescere vero de paupertate eos tantum, qui egerent inviti: ut refert Plutarchus in Aristide sub finem. VALES.

In animi cultu] philosophiae studio. W.

7. *Confecto tantorum munerum cursu moriar stando.*] Tale fuit dictum Vespasiani: *Stantem Imperatorem excedere terris decet.* Aur. Victor in Vespasian. Et de Turbone Praefecto scribitur, cum hanc vocem in ore habuisset: τὸν ἱμαρχὸν ἰστῶτα ἀποθνήσκειν δεῖ. Xiphil. in Hadriano. *Zonaras p. 204." LINDENB.

Quam mihi febricula eripiet una.] B. Eucherius Episc. Homil. 2. pag. 377. *A possessore suo una febricula veniente novimus reposcenda.* LINDENB. Eripiet eripere potest. W.

Discedam] folio, imperio memet abdicabo. W.

Nec enim ita vixi, ut non possum aliquando esse privatus.] Respexit dubio procul ad id, quod Nerva Imp. iam olim dixerat, Οὐδὲν τοιοῦτον πεποίηκα, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν ἀρχὴν τε καταλεῖσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεύειν. Xiphilinus in Nerva, LINDENB. Fortassis ita. Sed etiam manifeste alludit ad sententiam Cicero- nis de Dionysio lib. v. Tuscul. cap. 21. *Aique et ne integrum quidem erat, ut ad iustitiam remigraret, civibus libertatem et iura redderet.* Iis enim se adolescens improvida aetate irretierat erratis, eaque commiserat, ut salvus esse non posset, si sanus esse coepisset. ORON.

Nec enim ita vixi, ut non possum aliquando esse privatus] non ita me abripi specioso imperii splendore passus sum, ita sobrie atque moderate vixi, ut ad privatam vitam reditus mihi futurus sit facilissimus. W.

Perfectos bellicarum o. genere doct.] Haec est quidem Editionis Rom. scriptura: sed Codex Regius cum Aug. Editione scriptum habet *persunctos.* VALES.

8. *Inter secunda et aspera medii.*] Possis exponere in utraque fortuna tibi constantis, vel in quo prospera et adversa per vices tibi succedunt, uti xxx. 7. *medius inter prœbra et præcœpua* (eximias laudes). Posterius magis placet. W.

Quod cum vere dicitur, solet armorum crepitu leni monstrari.] Hic mos fuit etiam veterum Gallorum, ut testatur Cœsar in lib. 7. c. 21. Nam post Vercingetorigis orationem sic ait: *Conclamat omnis multitudo, et suo more armis concrepat, quod facere in eo consueverunt, cuius orationem approbant.* In militibus autem Rom. exempla pallim suppeditat Marcellinus, ut in lib. 21. cap. 13. VALES.

* *Solet armorum crepitu.*] Sic omnino legendum. Cæsar de Bello Gallico lib. 7. c. 21. *Conclamat omnis multitudo, et suo more armis concrepat: quod facere in eo consueverunt, cuius orationem approbant.* LINDENB.

9. *Per caritates*] per ea, quae tibi cara essent. *Per inchoatas negotiorum magnitudines,* res, quas animo conceperet gerendas. W.

Sic sub iugum mitteret Persas.] Antiqui per vota sua iurabant, ut Vatinius: *Ita Consul fiam.* Quod tantam indignationem movit Catullo, ut diceret 52. 3.

Per Consulatum pegerat Vatinius.

Miser Catulle, quid moraris emori?

Et Cleopatra quoties iurare volebat maximum id votum concipiebat: *Sic in Capitolio iura reddam,* teste Dione in lib. 50. c. 5. et Orho ipsum Neronem adhuc privatus alloquens, sic iuravisse ab eodem dicitur: *ὅτι μὲ καί ποτε ἴδω, Sic me Cæsarem videas.* Omittō Plancum in Epist. 9. lib. x. M. Tullii, Senecam in Suasoria ult. Senecam alterum in Epist. 117. *Ex his intelligendus est Chrysostomi locus in Homilia 11. ad populum Antiochensem, ubi Theodosium Imper. sic loquentem inducit: καὶ εὐχῆς μοι δικαιοῦς ἔγγειν ἦν, τὴν πόλιν ἰεῖν ἰδεῖν, καὶ τοσούτον ἱκανῶς ὄναι πρὸς πάντας. Nec aliter soleo interpretari locum Senecae in libro 11. de Clementia (11. 1) ubi vocem illam Neronis. *Vellem nescire litteras,* tantopere laudat: *O vocem in concionem omnium mortalium mittendam! in cuius verba Principes Regesque iuramentum faciant:* quod quidem nec Muretus nec Lipsius intellexit. Optat Seneca, ut ex his Neronis verbis iuramentum Reges ac Imperatores faciant hoc modo. Ita velim nescire litteras! Sic vellem mea manu damnatum neminem.* [Palladius in Dialogo de vita Chrysostomi, loquens de Diocoro Episcopo Ammonii fratre, qui se pulsus fuerat extra portam Constantinopolis: ὡς τὰς πλείους τῶν γυναικῶν καταλειψάτος τῆς Μάρτυρος, τοὺς ὄρκους κατὰ τῶν εὐχῶν Διοσκόρου δυνάμεν. Iurabant igitur hae mulieres: Ita me Diocorus suis precibus adiuver.] Adinrandi etiam potentissima ratio haec erat. Sic apud Virgilium Aen. vi. 364.

— — *per spem surgentis Iuli.*

et Eclog. x. 4.

Sic tibi cum fluctus subter labere Sicanos.

Doris amara suam non intermiscrat undam.

Adde et Suicam in ὄρκος. Sed et omne iniurandum tacitum habet et votum, et execrationem: poenam enim imprecatur tibi

qui iurat, si peieraverit. Ut apparet in iuramentis Graecorum apud Demosthenem et Aeschinem, et Romanorum apud Festum in *lapidem*. Et recte Plutarchus in Quaestionibus Romanis, cap. 44. *πᾶς ὅποιος σὺς κατέγειν τελευτῇ τῆς ἐνοουσίας*: Omne iusturandum in execrationem perituris definit. Et Servius in lib. 2. Aen. *Exsecratio*, inquit, *est adversorum deprecatio: iusturandum vero optare prospera*. Utrumque etiam iungit Aristophanes in Avibus, ubi Pisthetaerus ait v. 443.

Κατόμοσον νῦν ταῦτα μοι.

Chorus resp. Ὁμοῦμι ἐν τοῦτοις πᾶσι νικᾶν τοὺς κριταῖς,

Εἰ δὲ παραβῶλην, ἐν κριτῇ νικᾶν μόνον.

Ubi Scholiastes fallitur, qui ὁμοῦμι positum ait esse pro *σύχομαι*. Neque enim Chorum ibi iurare, sed optare tantum. Illud ad extremum addam, hanc mihi causam videri, cur antiqui illi exta, quibus tacitis coeceptum erat iusiurandum, in mare proicerent, neque quidquam de victima edendum putarent, quod testatur Eustathius in Il. 7. et Paulanias Eliac. 1. ob adiunctas scilicet iuri iurando execrationes. VALES. Non id agitur, ut locus Senecae accipiat interpretationem; sed ut alienarum manuum scripturis quae ex ipso vocabulo *iuramentum* satis patere credita viris doctis, abigatur, vera restituta: quoad sententia illius scriptoris ultro satis clare se ostendet. Quum itaque tam notabiliter ibi haereant veteres libri, et praefertim Nazarianus declaret, quantopere omnia sint illic conspurcata, hoc agendum est, non exquirere otiosae et tantum placentes iis, a quibus inventae sunt, interpretationes. Et id iam praestitum est satis luculenter. ORON.

[Sic pontibus *Histrum et Euphraten superem*.] P. Pithoeus ad marginem Ammiani sui notat, hoc loco in veteribus libris pro *Euphraten* scriptum esse *Aufidum*, et nos remittit ad Strabonem, et ad Melam ac Plinium, qui Aufidi fluminis meminere. Quasi Aufidus a tribus istis Auctoribus multisque aliis memoratus, amnis in Italia non magnus, Canusium Apuliae Dauniae opidum praefluens, locum heic ullum habere possit, aut cum *Histro* iungi termino Imperii Romani: quasi demum optaturus fuerit Traianus parvo, eique toti utrimque suae ditionis flumini pontes imponere. Trans *Histrum* erat Dacia, quam Traianus in formulam provinciae redigere cupiebat, sicut et fecit: trans *Aufidum* et circum erant soli Apuli, Asiaeque Italiae nationes ipsi subiectae. Tamen nihilominus in codice Colbertino scriptum dilerte reperio: *Sic pontibus Histrum et Aufidum superem*! Aut igitur heic vitiosa sunt Ammiani exemplaria; aut certe *Aufidi* appellatione aliquod flumen nobis incoegnum, fines Imperii Rom. principatu Traiani terminans designatur.] VALES. Certe Euphratis mentionem esse hic supposititiam colligitur facile ex praecedenti formula, ubi solius Daciae meminit, non item Parthicae cuiusdam regionis. Nec Pithoeus, quia diligens fuit in animadvertenda vetere scriptura, meruit talem cavillationem, qui ex illis auctoribus, quos citavit, satis notum habuit, ubi esset Aufidus, nec potuisse Traianum de eo vovere. Certe quum ab Dacia Istri ripa complures sint fluvii, eorum aliquem hic nominatum a Traiano et Ammiano crediderim. ORON. Nolim equidem Euphratis mentionem ab hoc loco alienam haberi. Traianus enim in illas regiones venisse videtur, cum *Traiani tribunal* (c. 2. §. 3.) ibi inventum sit. Cf. xxiii, 5, 17. xxiv, 6, 1. Dio Cass. lxxviii, 28. Scripturam *Aufidum*

Wesseling. ad Itiner. p. 120. defendi posse putat: pontem enim in Aufido ab Traiano factum esse. W.

10. *Sublatis cataractis*] muris et canalibus (v. supra c. 1. et 2.) apertis. W.

11. *Constratis ponticulis multis ex utribus*] In fabris exercitum sequentibus erant etiam, qui utribus inflatis et suppositis pontes contabularent, de quibus vide C. G. Schwarz Diatriben de Collegio Vtriculariorum, in Miscell. politior. humanitatis p. 27. cf. xxv. 7. extr. De coriaceis navibus cf. Scheffer de milia nauali p. 26. W.

Et utribus publicisque navibus] Sic primus emendavit Castellus, quem ceteri deinceps secuti sunt. At in Editione Rom. sic legebatur: *Constratis periculis m. et utrib. et prolis a navib. itidem confectis palm. trabibus, etc.* Cui subscribunt codex Regius et "Polos." [Colbert.] et Florentinus, nisi quod in his legitur, *proctis navibus itidemque, etc.* Ego vero sic emendandum hunc locum exillimo: *Constratis ponticulis m. ex utribus, et coriaceis navibus, itidemque confectis palmarum trabibus, etc.* quod confirmat Libanius pag. 316. (Reisk. 1. p. 599.) *ἐνταῦθεν τοῖσιν ἐκώσθον ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἄλλον τὰς διώρυγας*: et post nonnulla quae operae pretium erit ibi legere, addit: καὶ αὐτὰ πλείους μὲν ἐπὶ γῆς οἱ φοίνικες· εὐχναὶ δὲ ἀπὸ τούτων αἱ γίνεσθαι. *Et confectum palmae plurimae caeduntur, ex quibus multi pontes facti sunt.* Quod spectat ad coriaceas naves: earum in apparatu bellico Iuliani meminit Zosimus III, 13. et *νῆες ἀπὸ δερμάτων* vocat, opponitque eas τοῖς ἀπὸ ξύλων. Libanius etiam pag. 317. (Reisk. 1. p. 601.) in obsidione Maiozamalchae τὰ σωτῆρα τῶν πλοίων appellat. Eorum navigiorum frequenter usus fuit in Assyria, ut docet Herodotus in lib. 1. c. 194. Denique pontes ex utribus memorantur etiam in lib. 25. c. 6. Alcegephyros Graeco vocabulo recentiores Latini dixerunt, quos describit Auctor de rebus bellicis post Imperii Notitiam editus. VALES.

Confectis palmarum trabibus] quae non tam naves, quam rates essent. W.

12. *Adusque Mesenem*] Melene regio est Parapotamiae, ut docet Plinius in lib. 6. sic dicta, quod inter duo flumina sita sit media, ut ex Alinio Quadrato docet Stephanus. Ἀπώμεια, inquit, ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ τῇ τήγῃ περιεχομένη, ἐν ᾗ σχίζεται ὁ τήγῃς ποταμός· καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ μοίρῃ περιέχεται ποταμός διπλῆς, ἐν δὲ ἀριστερᾷ τήγῃς ὁμώνυμος τῇ μεγάλῃ. *Apamea est in Mesene regione, Tigri fl. cincta: ubi fl. Tigris in ulveos duos scinditur: dextra Delas, sinistra Tigris labitur, magno illi cognominis.* Xiphilinus in Hadriano Messenem insulam esse dicit in Tigri. Incolae Messenii dicuntur in Prologo 42. Trogi Pompeii, *et ab Eutropio in lib. 6. ubi de Traiano haec dicit: *Seleuciam et Ctesiphontem, Babylonem et Messenios vicit ac tenuit.* Sic enim legendum esse et Mss. et Paeanii versio docent. VALES.

Messenem] Apameam XIII, 6, 23. *Mare magnum* Zosimus III, 20. W.

Termites et spadica] Vide Gell. lib. 2. cap. 26. lib. 3. c. 9. LINDENBR.

Termites et spadica] Σπάδικα Graeci vocant avulsam v. palma termitem cum fructu, ut ait Agellius in lib. 2. et 3. et Plu-

tarchus in lib. 8. *εὐμπος*. cap. 4. Corrupta haec dictio iamdudum est in lib. 4. Porphyrii de abstinentia (p. 318. ed. Rhoer. ubi v. notat. VV.) *Κοίτη δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν ὀρεδίκων τοῦ Φοίνικος, ἃς καλοῦσι βόαις, ἐπέπλετο*: quae Porphyrii verba sic vertit D. Hieronymus in lib. 2. contra Iovinianum: *Lectus illis de foliis palmarum, quas bacas vocant*. Apparet iamtum aetate D. Hieronymi eum locum depravatam fuisse. Nam si tunc vera scriptura *ἐκ τῶν ὀρεδίκων* eo loci fuisset, numquam folia palmarum vertisset Hieronymus, sed termites, aut spadices. VALES.

Termities] ramos arborum, sed sine fructu, et *spadica*, iidem ramos, sed in quibus fructus essent. Gellius Noct. Att. II, 26. *Avilius et Spadix phoeniceis συνώνυμος, qui factus Graece noster est, exuberantiam splendoremque significant ruboris, quales sunt fructus palmarum arboris non admodum sole incocci, unde spadici et phoeniceo nomen est. Spadica enim Dorici vocant avilium et palma termitem cum fructu. Solus Ammianus forma neutrali spadicum, alii omnes spadix, ideoque Gesnerus in Theol. spadicas et nostro reddendas existimat*. VV.

Quorum ex fructu mellis, et vini conf.] Herodotus in lib. 7. ait, Aliyrios ex palmis cibum et mel, et vinum sibi conficere. De vino quidem ex palmis, quod *ζανικόν*, seu *φοῖνικα* vocat Athenaeus, pleni sunt veterum libri. Nam et Xenophon in Expeditione Cyri, et Dioscorides, et Plinius eius meminere. Plutarchus in lib. 8. Sympos. cap. 4. ait, Babylonios praeter ceteris arboribus palmam magnificere, quippe quae trecenta sex utilitatum genera ipsa afferat. VALES.

Maritari palmas ipsae dicuntur.] Basilii Episc. Homil. 5. in Hexamer. pag. 22. *Τοὺς Φοίνικας οἱ ἄγγελοι καὶ θηλείας διέσπει, καὶ ἰδοὺ ὅν ποτε τὴν παρ' αὐτῶν (φυτοεργῶν) ὀνομαζομένην θήλειαν, καθίσταν, τοῦ ἐλάδου οἷον ὀργῶσαν καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐξισμένην τοῦ ἄρρενος. τοὺς δὲ θρασυαυτοὺς τῶν φυτῶν ἐμβάλλοντι τοῖς ἐλάδου, οἷον τινὰ σπέρματα τῶν ἀρρένων, τοὺς λεγομένους ψήνας, καὶ οὕτως οἷον ἐν συναισθήσει, τῆς ἀπολαύσεως γινώσκαι καὶ ἀναρθεῖν πάλιν τοὺς ἐλάδους, καὶ πρὸς τὸ οἰκίον σχῆμα τοῦ φυτοῦ τὴν κόμην ἀποκαθίστασθαι*. Quae verba Eustathius vetus Basilii interpres ita vertit: *Palmas gemini esse sexus affirmant. Nam videtur quomodo apud eos quae femina nominatur, ramos proprios incurvat ad marem, velut eius concubitus petens, ut possit ex eius admixtione concipere. Unde ingeniosi agricolae sublatis de masculo certos oculos feminae dicuntur inferere; et ita quasi coitu desiderantur expleto, confestim subductus brachitis recurrit ad statum*. Vid. Ambrosium Episcopum Mediol. Hexamer. lib. III. cap. 13. Plin. lib. XIII. cap. 4. Theophrast. Simocat. Quae est. Phylis. cap. 4. *et Epist. 18. * *ΛΙΝΔΑΝΑ*.

Maritari ipsae palmarum dicuntur] Quae de mutuo arborum amore, earumque maritandarum ratione adiecit Ammianus, nec veteribus diversis arborum sexus incognitos fuisse probant. Verba nihil habent difficultatis, quamquam artificiosum illud coniugium incunde magis, quam vere descriptum, mirandumque sit, quod insecti (*ψήνας*) marem obfidentis, et feminae adinoti nullam mentionem iniecerit, quod et Herodoto non incognitum fuit 1, 193. Cf. Kaempferus in Amoenitat. exoticis Fasc. IV. p. 660. II. *Haffelquist Reise nach Palästina* S. 223. *Heeren Ideen* Th. II. S. 663. VV.

14. *Prope locum ventit.*] Blithram hunc locum vocat Zosimus III, 19. VALES. De quo tamen dubitari potest: nam et aliam eodem capite habet Zosimus *Fiffentiam*. cf. Mannert p. 388. W.

CAPUT IV.

1. *Civitas ab incolis Iudaeis deserta.*] Philo in Legatione ad Caium ait, plenum esse orbem terrarum Iudaeorum coloniis: et regionem fere omnem trans Euphratem, Babyloniam, et reliquas Praefecturas quae agrum fertilem habeant, a Iudaeis obtineri. Idem scribit et Iosephus. Theophylactus quoque in lib. 5. cap. 7. captis a Vespasiano Hierosolymis, et everso templo, plerosque Iudaeorum metu atque odio nominis Rom. relicta Palaestina in Perlidem migrasse dicit: atque ibi opibus auctos, ad seditiones tandem erupisse. VALES.

Ab incolis Iudaeis] quales in illis regionibus etiam nunc plures offendit Niebuhrus. W.

5. *Sustulit ab hoste prostrato, etc.*] Livius lib. VII. c. 10. Luc. Florus lib. 1. cap. 13. Valer. Maximus lib. III. csp. 2. Aurel. Victor de Viris illustrib. cap. 28. 29. LINDENB.

Alitis (corvi) propugnatione (iisdem verbis utitur Gellius IX, 11. quem omnino saepe ob oculos habet Noster) *Valerius*, cognomento *Corvinus*. Rem narrat Liv. VII, 26. Gellius l. l. W.

6. *Salubritus*] tutiori loco. W.

7. *A cohortibus nostris repulsortis*] ad subitos hostium incurfus arcendos praemissis. Paulo post *equestres turmae*. *Habitus frustra spe delusus*. W.

8. *Duarum incolae civitatum.*] Bezuchin harum civitatum alteram dictam ex Zosimo scimus lib. III. c. 20. LINDENB.

Se contulerunt] conferre voluerunt. — *Alveis arborum cavatarum* (Canots). W.

9. *Librata ratione*] prudenter atque considerate. Sic saepe Noster. *Per globos agminatim*. *Nullo provincialium nostrae editionis damno milles visceribus* (medulla) *hostium pascabatur*. Similis locus XVII, 1. *ex barbarorum visceribus alimenta congesta sunt*, omninoque tropus iste illa aetate frequens. v. Glossar. Nomicum Codicis Theodof. W.

10. *Ordine trino scutorum*] gravis armaturae militum corona. *Appetit ipsa oppugnatio erat necessarius*, ne a tergo haberet hostes. *Rupibus anfractu celsiore a discessis*, in summo monte flexis atque abruptis, *flexuosisque excessibus* in cavitates exeuntibus. W.

[*Turres crebritate et altitudine formidandae.*] In codice Colbertino legitur scriptum: *Turres celebritate et alt. formid.* Quemadmodum in veteribus libris Mss. Ammiani scriptum se reperisse notavit et Pithoeus ad oram libri sui. Quae haud dubie vera probaque est scriptura. Turres celebritate formidandae sunt et dicuntur, turres militum frequentia et multitudine hostibus metuendae.] VALES.

11. *Devoti cineribus patriae] mori pro patria parati.* W.

12. *Terrarum latibula concava oblongis tramitibus] paullo post uno verbo cuniculi.* W.

13. *Adusque Ctesiphontae.] Quae Stadii LIX. ab urbe. Maosmalcha distabat, ut Zosimus scribit.* VALES.

14. *Rigentis ferri lapsibus] Reiaes. eratibus.* W.

Infigurabilem] nondum plane ad iustam formam concamertorum. Vox nusquam alias obvia, eodem tamen sensu infiguram febrim, quae typum nondum habet, ut medici nunc loquuntur, ex Theod. Prisciano affert Gesnerus h. v. W.

15. *Claudere et frustrari exitiales impetus.] Scribendum videtur eludere.* VALES.

16. *Aptatae ligneis sagittis ballistae] more Ammiano pro sagittae ballistae aptatae. Scorpiones XXIII, 4.* W.

18. *Aequis manibus.] Metaphora videtur esse a Gladiatoribus ducta, quorum petitiones manus dicebantur, ut docet Quintilianus in libri 5. Instit. cap. 13. aut sane a manibus in ludo aleae, de quibus Suetonius in Augusto. *Sumptum est ex T. Livii libro 27. c. 3. in quo Marcellus milites suos obiurgans, sic loquitur: Nempe aequis manibus hesternae die diremissis pugnam.* VALES.*

Aequis manibus] aequo Marte, sed Ammianus ipse explicat adiecto: pari fortuna. cf. Livius XXVII, 5. Tacit. Ann. 1, 63. W.

19. *In districtis dubiis necessitatibus.* W.

Nihil tam leve est.] Est palam imitatio Liviana ex lib. 25. cap. 18. Sed in bello nihil tam leve est, quod non magnae interdum rei momentum faciat. GRON.

Abusive ad abusum usque vehementius incusso propulso arte. W.

21. *Sublicisque suspensis.] Ml. supplicibusque. is. sublicibusque. Glossar. Sublices. καταπήγεις, οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν υποβατάζοντες. Vid. Festum, Caesarem, Vitruvium de Architect. lib. III, cap. 3.* LINDENBR.

Sublicibusque] pilis, substructionibus. W.

22. *Aeneatorum accentu XVI, 12.* W.

23. *Erolat Exsuperius de Victorum numero miles.] Foedo hunc locum corruerant, quibus et scribendi ratio, et antiquitas Romana parum perspecta. Quid enim ineptius hac lectione, erolat ex superius devictorum numero miles? Neque aliter in Ml. cum tamen certissimum sit, ita legendum, ut nos edidimus. Zosimus lib. III, c. 22. εἶτα τὴν ἐπικειμένην ἀρχὴν τῆς ἐπιφανείας γῆν διατρέσαντες, ἰφάνησαν οἰκίας ἐν μέσῳ, καθ' ἣν ἐτιχέ τις ἀλιτρός γυνή, νεκρὸς οὖτος ἔτι βασιλεὺς, αἶτον ἀλευρὰ εἶναι ἰσχυρόμενη. Ταύτην μὲν οὖν ὁ πρῶτος ἀναβύς, τυβοῦν μίλλουσαν, παῖδας ἀνέλεν. Ἦν δὲ Σουπερίαντος ἐν τῷ λόχῳ τῶν Βικτόρων οὐκ ἀσκητός, ἐν ταύτῃ δὲ Μάγνος, καὶ τρίτος ὁ Ἰοβιανός, τοῦ τάγματος τῶν υπογραφίων προτεταγμένους. Et numeri Victores non hic tantum laudantur, sed in Notitia Imperii persaepe. Superantium autem Zosimus III, 22. vocat, quem Ammianus Exsuperium: eratque id amabile militibus, velut ominis boni nomen. *In Actis martyrii S. Mauricii Exsuperius campiductor laudatur p. 138. et in alia*

Inscriptione: *Miles Potentianus eiusque uxor Exsuperia.* Itaque etiam in delectu militum Valerius, Salvius, Siatorius, omnia boni gratia primi nominabantur. Festus in LACUS LUCRINUS. Cicero de Divinat. lib. 1. *In delectu Consules observant, ut primus miles fiat bono nomine.* Lspis velus Psetovione. C. ATUCIO ALBANO VETERANO EX-PRATORIO. ET ARLIAC SABINAE VX. OPT. ET ATVCIAE AVENTINAE F. A. XXXIII. BASUPERIUS MILES LEOIONIS. SEII. ©. XXXII. LINDENBERG.

Ex usu mortis gentici iustitiam fel. Regis sul.] Idem scribit Zosimus III, 22. his verbis: ἐπιστήσαν παρὰ πᾶσαν ἰσχυρίαν τοῖς πέρ-
σαις ἄματα λίγους ἐπιχώρια τὴν μὲν τοῦ σφῶν βασιλέως ἀνδρείαν
ὑμνοῦντα, διαβίλλοντα δὲ τὴν τοῦ Ρωμαίων βασιλέως ἀνέφικτον
ἐπιχώριον. Præter omnem expectationem supervenerunt Persæ
carmina quædam gentilia canentibus, quibus Regis quidem sul
fortitudinem celebrabant, Romani autem Principis conatus irri-
tos vituperabant. Eiusmodi sunt acclamations Persarum et Ro-
manorum, inæqualem manus conferrent, relatæ in libro 19. No-
stris, inquit, virtutes Constantii Cæs. extollentibus, ut domini
rerum et mundi, Persæ Saporem et Saanfaam vocantibus, et
Pirosem, etc. Ad eundem morem pertinet etiam, id quod scribit
Libanius in Orat. funebri pag. 271. (Reisk. t. p. 536. extr.) de
Augustodunenfi obsidione: παρὰ βῆμας ποδὶν ἐρχομαι τὸ τοῦ βασι-
λέως ὄνομα βοῶντες, καὶ τῶν οἱ γέγοντες ὡς περ οἱ μυθολογῶν.
Pedibus præ senio debilitatis cucurrerunt, nomen Caesaris cla-
mantes, et senes victoriam reportarunt, perinde ac illi quondam
duce Myronide, de quibus Thucydides in 1. VALES. Laudat
hunc locum Beckmann Gesch. d. Erfindd. Th. IV. p. 122. ubi de
vigiliis agit nocturnis. W.

Moris gentici.] Sic loquitur Tacitus in lib. 6. Annalium c. 33.
VALES.

24. *Castra Lucanorum invadenti Luscino.]* Valer. Maximus
lib. 1. cap. 8. LINDENBERG. Numus extat Sept. Severi, in quo
Mars scals indutus cernitur, de quo libellum conscripsit Io. Cph.
Olesarius Arnst 1695. 4. Valeril tamen et Ammiani immemor. W.

Castra Lucanorum invadenti Luscino.] Cum Brutii, et Lu-
cæni duce Stenio Statilio Lucano, iam secundum Thurios obli-
derent: Romani Thurinis auxilium ferendum esse decreverunt.
Missus itaque adversus Lucanos C. Fabricius Luscinus Consul, ca-
stra eorum cepit, et xx. millia hominum interfecit. Victoriæ
tantæ Mars auctor creditus, ob eam causam quam refert Valerius
Maximus in lib. 1. cap. ult. Thurini obsidione liberati Fabricium
ob id donavere statui, ut refert Plinius in lib. 34. cap. 6. Huius
belli meminit etiam Dionysius Halic. in Excerptis legationum. In
Prologo lib. XI. Titi Livii id relatatum est his verbis: *Item contra*
Lucanos res gestas continet, contra quos auxilium Tyrrentis
ferre placuerat: scribe meo periculo, Thurinis. VALES. Tarde
et sero iactatur fiducia periculi, quum ism anno 1632. in editione
Livii in his terris exarata sic fuerit exhibitum, quum Valestiana
quadriennio demum post prodierint Pariliis. ORON.

Pestridie cum recensetur exercitus.] Hic mos erat Impera-
torum Rom. ut postredie quam pognatum erat, exercitum recen-
serent, et eos qui strenne se gesserant præmiis militaribus pro-
conione donarent. Plenæ sunt historiæ eius moris, qui Haute
Rep. obtinuit. Sub Cæsaribus autem interdum etiam, quamquam

non ita frequens, eius obcurrit mentio. Sic Theophylactus in lib. 2. post pugnam cum Persis: τῇ δὲ ἐπιούσῃ, αἰτ, ὁ στρατηγὸς ἵσθυσεν τοὺ ἐπὶ λατικὸν ἐπεποίητο, καὶ ὁμοίως τοὺς τραυματίας ἐφίλοφρονήσατο. *De oblidionalibus coronis vide Liplium libri 5. de Mil. cap. 17.* VALES.

Coronis oblidionalibus.] Debebat esse, ut recte monet Gibbonius vi. 24. muralibus, nam oblidionales Imperatorum propriae erant. W.

25. *Iratorum potestas*] quatenus erant superiores. W.

26. *Nabdates praesidiorum Magister.*] Zolimus lib. III. c.

22. Ἀναβδάτης ὁ ἀρχιφύλαρχος: ubi forsitan legendum ἀρχιφρούραρχος: ut inf. de eodem: Ἀναβδάτης, ὁ φρούραρχος, εἰς κτίσιν κτίτο. LINDENB.

Puerum gesticularium] uno verbo mimum, pantomimum; sed Ammianus ipse exponit: multa, quae callebat, nutibus venustissimis explicantem. W.

27. *Alexandrum et Africanum.*] Polybius lib. x. c. 19. Val. Maximus lib. iv. cap. 3. Curtius lib. III. c. 12. §. 21. et iv. c. 10. §. 24. Iul. Frontinus Strateg. lib. II. cap. 11. LINDENB. Alexandro et Africano addi poterat Cyrus. W.

28. *Artifex*] distinctus igitur ab architecto. Titubanter non satis diligenter. Obliso contuso pectore, disiectaque membrorum compage, ut singula non possent discereri. W.

29. *Fallaces foveas et obscuras, quales in tractibus illis sunt plurimae.*] Meminit horum subterraneorum, in quibus Persae vel ob metum vel insidiarum causa se occultare soliti, Theophylactus Simocatta Histor. lib. II. Οἱ δὲ τῆς Ἀρσανήνης οἰκήτορες πρὸ τῶ τῆς γῆς διακινώματα κατεδύοντο. ἔχον γὰρ ἐκείνους ἐς βάρους δίκην τινῶν ἀνθρώπων οἰκοδομημάτων κατασκευάς. LINDENB.

Fallaces foveas et obscuras.] Id ante oblidionem urbis Maomachae refert Libanius, pag. 316. (Reisk. I. p. 599.) πικρὴς ἐποικίτο τὰς ἀναψύλας, ὅπως τὸ μὴ ἄλλο στρατόπεδον ἐν χαράκιματι μένοι, τοῖς δὲ κούφοις τε καὶ εὐρωστίστοις εἰν διερευνησθαι τὴν γῆν· οἱ καταγαίους τε οἰκήσεις ἀνέυρον, etc. Frequenter requiescere faciebant exercitum, eo ut milites partim in castris manerent, expediti vero et robustiores regionem scrutarentur: qui subterranea domicilia deprehenderunt. VALES.

30. *Vitalibus obstructis*] Vitalia hoc loco sunt fauces, guttura, quibus spiritum ducimus, cf. xxx, 6. ubi est: *vitali via*, voceque simul obstricta. W.

31. *Pontibus — continuatis*] quorum alius post alium struendus erat. W.

Aedificiis cavatis exstructa.] Sic correxit P. Caslellus, cum in Editione Rom. legeretur, *aedificiis cantis*, nec secus in codice Regio [ei Colbert.] *ac Tolos.* Sed quanto expeditius erat ac laus ita emendare, *aedificiis lautis exstructa*? Saepe enim monui has litteras inter se confundi solere. In Regio codice superscriptum est *cautius*. VALES. Ernestius sic: „Lectio vulgata (*cantis*) mihi quidem servanda videtur, cuius improbandae nulla alia causa esse potest, nisi quod aedificia de muris non dicantur. Enimvero apud ipsum Ammianum haec sunt: minae murorum fabricatae, quo *aedificiis* genere nihil esse intus constat 24. 2. mu-

rorum firmitate *cautissimae* civitates 14, 8. His comparatis arbitror intelligi posse, quam parum lectio vulgata ab Ammiano dictione abhorreat; praesertim si murorum turres cogites 24, 2: commemoratas, respiciasque alium adhuc locum 20, 7. ubi *muris velut sinuosis circumdatum munimentum et cornutis* dicitur: quae sane sunt *aedificia cauta*. W.

CAPUT V.

1. *Pube variorum seminum*] omnis generis frumentorum leguminumque legibus. — Quoniam id placuerat, quod Romano nempe more aedificata esset. W.

2. *Erat in hac eadem regione extensum spatium.*] Zosimus lib. III. c. 23. παραγίνεται δὲ καὶ εἰς περιβολὸν, ὃν βασιλῶς θῆγον ἐκάλουν. ἢ δὲ τι τειχίον, χωρίον ἀπικληρὸς ἔδον πολὺ, δένδρεσι πεφυτευμένον παντοδαποῖς. ἐν τούτῳ θηρίων παντοίων ἐναποκλειδύμενα γίγνη, τροφῇ τε οὐκ ἠπορούντο, διὰ τὸ καὶ ταύτην ἐπιστάγειν, καὶ παρῖχον τῷ βασιλεῖ τοῦ θηρίου, ἥντινα αὖ βουληθείη, φασγάνῃ. LINDAUBA

Extensum spatium et rotundum.] Huius loci meminit Libanius, pag. 319. VALES.

Urfi] Erat, ubi *uri* magis placerent, sed Philostratus etiam vita Apollonii Lib. 1 habet ἀγρούς. Et hodiernum in Oriente *urfos* esse testatur Niebuhr (Auszug II, 342.) Cf. omnino Briffon. p. 110. et Curtii locus VIII. init. ibi adductus. W.

3. *Quibus Coche quam Seleuciam nominant*] Huius scripturae primus auctor fuit Gelenius. Nam Castellus locum minime depravarat. In Editione quidem Rom. legebatur: Quo loco pinguisitas, et cultra quibus aequans Sedenciam nominant, etc. At in Regio cordis hic exaratum inveni: Quo loco pinguisitas (et super scriptum situs) et cultu quibus cohaerent quam Seleuciam nom. [in Colbert. quo loco pingui sitas et cultu quibus coequans Seleuciam nominant.] Certe non immerito dubitari potest, siue Coche eadem quae Seleucia. Nam Seleuciam tunc desertam fuisse, et a Vero Principe quondam excilam subiicit Marcellinus. At Coche opidum tunc erat munitissimum, teste Nazianzeno in Philippica 2. Deinde nonnisi diu post eā, quae hic evenisse narrat Auctor noster, exercitus Cochen versus signa promovit, ut patet ex capite sequente. Postremo Arrianus in lib. 1. Parthicorum Chochen a Seleucia aperte distinguit, his verbis: καὶ βασιλεὺς ἐξελαύνει ἐν σελευκίᾳ οὐ πρόσω τοῦ ποταμοῦ τοῦ τίγγιδος ἐκ νότῳ. ἥτις κεχωρη ὄνομα: quae Arriani verba citat Stephanus in κεχωρη. VALES.

Coche quam Seleuciam vocant.] Σελευκίαν τὴν ἐπὶ τῷ Τίγγει, binomineinque hanc civitatem fuisse dubium est nullum: sed in priori appellatione mire variant, non tam Scriptores ipsi, ut puto, quam antiquarii: quorum incuria factum, ut modo Coche vocetur modo Colche, vel Corche. Ruf. Festus: Colchen et Ctesiphontem urbes Persarum nobilissimas cepit. Eutropius lib. IX. c. 12. Corchen et Ctesiphontem urbes nobilissimas: ubi tamen quaedam exemplaria Seleuciam et Ctesif. habent. Longius hinc ditco-

dit Zosimus, et Zochafen videtur nominare, lib. III. c. 23. Ζωχα-
σης, ὃν δὲ Σελευκίαν ἐν μαζομένης. Nos Cochēn retinuimus, me-
liorum codicum fidem sequunt. Orosius lib. VII. cap. 24. *Quas
nobilissimas Parthorum urbes Cochēn et Ctesiphontem cepit.*
Quarum civitatum litum et nomina optime declarat Gregor.
Nazianz. Episc. in Julian. Orat. 2. pag. 303. ἡ γὰρ Κτησιφὼν Φρού-
ριον ἐστὶ καρτερόν καὶ δυσάλωτον· τίχκει δὲ ὅλης πλίνθου, καὶ τὰ
φῶν βαθεῖα, καὶ τοῖς ἐν τοῦ πεταμοῦ τετάγειν ὠχυρωμένη ποιεῖ
δὲ αὐτὴν ὠχυροτάτην καὶ φρουρίου ἵκετον, ἢ προσήγορία Κωχῆ, με-
τὰ τῆς ἰσῆς ἀσφαλείας συγκείμενον. ἔσθι τὴ Φυσική, καὶ ἔσθι ἀκατα-
ποίητος, τοσούτον ἰσούμενον, ὥς μίαν πόλιν δοκῇ ἀμφοτέρων, τὴ
ποταμῷ μέσῃ διεσπασμένη. LINDENB. Cf. Cellar. orbis antiquus
T. II. p. 721. interpretes ad Eutropium IX. 18. imprimis vero
Mannerius v. 2. p. 391—408. qui, cum libri habeant *Coequana*,
fortasse, uti Zosimus, Zochalam primitus scripsisse Ammianum
coniecit p. 403. W.

*Civitatem desertam collustrans, sacro Principe quondam ex-
cissam.*] Locus dubio procul corruptus: cuius tamen veram lectio-
nem hanc assero: — *collustrans, a Caro Principe q.* Natum vi-
tium ex male intellecta veterum scribendi ratione: qua non obser-
vata plures pallim errores committuntur. De Caro autem Prin-
cipe hunc locum intelligendum, certum est ex Eutropio lib. IX. c. 6.
18. Orol. lib. VII. cap. 24. Hieronym. Chronic. Olymp. 266. Ruf.
Fest. Breviar. Fl. Vopisco, Aurel. Victore, et aliis. LINDENB.

Sacro Principe q. excissam.] Affirmat quidem Lindenbrogius
scribendum esse a *Caro Pr.* quatenus eius emendationem confirmare
videtur Zosimus in lib. 3. c. 23. Ego vero corrigendum potius
esse arbitror, a *Vero Principe quondam excissam.* Et coniectura
nostra ipsius Marcellini auctoritate nititur, qui in lib. 23. c. 6. de
Seleucia sic dicit: *Qua per duces Ieri Caesaris, ut antehac
retulimus, expulsa, etc.* Sane Carus Cochēn quidem cepisse, et
Ctesiphontem dicitur, non autem Seleuciam. VALES. Cf. Dio
Cass. LXVI. 2. W.

Corpora vidit suffixa patibulis multa, etc.] Paullo haec ali-
ter Zosimus lib. III. c. 23. ἰώγα σώματα προσκνημένα σταυροῖς,
ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν. ταῦτα δὲ ἔφασκεν οἱ ἐπὶ χάριτι συγγενῶν ἢ καὶ
διαβληθέντος τινὸς ὡς προῖότου πόλεως γενομένου, ἢ ἐπὶ τινὲν ὁ βα-
σιλεὺς Κῆρος, Περγῶν οὖσαν, ἰλῶν. Verolimiliora narrat Ammia-
nus. LINDENB.

Retulimus supra] c. 2. W.

5. *Civitas*] cuius nomen addere non placuit Ammiano. For-
tasse Zolimi Sabatha. W.

6. *Celsum castellum.*] Mimoflabatha videtur appellare Zosi-
mus. VALES.

7. *Qua causa concitus immane munimentum.*] Immane non
ad munimentum refertur, sed adverbialiter lumitur. Est ergo con-
citus immane idem quod concitus ira immani, ut loquitur Mar-
cellinus supra libro 24. cap. III. VALES.

10. *Reliquos ex ea cohorte.* Lipsius in lib. 2 de Militia
cap. 7. *cohortem* heic improprie dici ait de equitibus. Cui non
assentior. Loquitur enim Marcellinus de equitibus, qui in cohorte

te pedum erant. Quippe singulae cohortes suos equites habebant teste Vegetio in libro. 2. VALES.

Ablectius ignavius. Paulo ante: *segnius egere*. W.

C A P V T VI.

1. *Fossile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur.*] cf. xxiii, 6. n. r. xxiv, 2. Basil Lettre critique p. 14: not. Erat vero canalis ex Euphrate in Tigridem ab antiquissimis Assyriae regibus ductus. Herodot. 1, 195. cuius minus tamen Seleucus Nicator brachium in gratiam Seleuciaae suae deduxerat. Plin. v, 26. Narrat quidem Ammianus traditiones fortasse accolarum secutus, his enim tribuit Zosimus, Traianum posteaque Severum fodiri (pro sodi. non sine exemplo) hoc brachium iussisse, quod tamen vix credendum pronuntiat *Mannerius* v, 2, 344. quaeque quinnino, confutare operae pretium erit. W.

Id antehac Traianus.] Non omittenda sunt Libani verba, pag. 319. (Reisk. i. p. 604.) *ἐκείναι διώρυχα ναυσιπόρον*, (sic ML praefert) καὶ ταύτην ἐκ βίβλων, ἔργον μὲν παλαιῶν βασιλέων, ἄγονταν δὲ τὸν Εὐφράτην ἐπὶ τὸν τίγριτα τοῦ δυοῦν ἀντιῶν πόλεων. Capitis quibusdam incolis fossam navigabilem querebat, eamque ex libris, quae ab Imperatore quodam olim facta Euphratem Tigri coniungeret, paullo supra duo opida, Cochen scilicet et Ctesiphontem. At Dio in Traiano 68, 28. id quidem cum aggressum esse scribit, sed cum Euphratis alveum multo excellentiorem esse Tigris alveo comperisset, ab incepto desistisse. Primum autem Seleucus Nicator eam fossam deduxerat, tunc cum Seleuciam conderet, ut docet Plinius in lib. 5. cap. 26. Post expeditionem Iuliani mansilio videtur haec fossa, nec a Persis obruta fuisse, quod testatur Theophylactus lib. 5. cap. 6. VALES.

Traianus, posteaque Severus egesto fodiri; etc.] Zosimus lib. iii. c. 24. Gregor. Nazianz. in Iulian. Orat. 2. Sozomenus lib. 6. cap. 1. LINDENB.

Avulsis cataractis] his ipsis molibus per Persas obstructis. Undarum magnitudine, quae satis abundarent ad naves vehendas. W.

Stadiis xxx. repulsa.] In Editione Rom. et Mss. omnibus legitur *depulsa*. Unde corrigendum puto *decursis*. VALES.

3. *Diversoriam opacum est et amoenum.*] Zosimus iii, 25. παραδείσων βασιλικῶν appellat. (et ultra, non cis Tigridem ponit. W.) Solebant enim Reges Persarum, utpote venationi admodum dediti, quibusdam saeptis ac vivariis feras omnis generis includere, ut quoties le equosque exercere vellent, citra laborem venarentur: quam venationem ut nimis mollem reprehendit Dio Chrysost. in Orat. 3. (Reisk. i. p. 143.) de regno: *ἐσθιοὶ μὲν γὰρ παραδείσους περιλαβόντες, ὁπότε ἐπιθυμῶσι, ὥσπερ ἐν τῇ τῇ τὰ θηρία ἔκτερον*, etc. Illi enim saeptis quibusdam quasi carceribus inclusas feras, quous sibi libitum erat, conficiebant absque labore et periculo. Haec autem saepia sere palatii erant adiuncta, ut docet Xenophon in lib. 1. de expeditione Cyri sub initium. Et hic quidem ea loca παραδείσους appellat, non ibi tantum, sed etiam

in lib. 4. Hist. ubi *ἄγας ἐν παρὰδελτοῖς περιεγραμμένοις* opponit venationi *ἐν ἀναπαραμμένοις τόποις*: et rursus in Oeconomico. Videtur autem haec vox Persica esse: quamquam alii ab Hebraica lingua eam deducunt. Certe nullatenus Graecae originis est. [De his diversis Regum Persarum, saeptisque ac nemoribus Curtius in libro 7. c. 2. §. 32. Idem initio libri 8. describit haec magna aemora, muris cincta, quibus nobilium ferarum greges clauduntur. In libro 18. Hist. Misc. *Invenerunt Romani in his palatij Chorois aviaria, dorcades, et onagros, pavones, et phasianos infestitos, nec non in vivario etus apud Damastager leones ac tigres mirae magnitudinis.*] VALES.

Gentiles picturas Regis bestias, etc.] Petrus Teixeira in lib. 1. cap. 29. Relationis rerum Perlicarum, ait Persarum olim Regem, et Optimates maxime addictos fuisse venationi: et maximam partem bonorum in canes et accipitres impendisse, easque picturas sua magnitudine dignas exillimasse. VALES.

Nihil apud eos vel pingitur, vel fingitur praeter caedes et bella.] Invidiolus hoc dictum, quam verius. W.

4. *Deoneratas octogenis implevit.*] In MC. Regio octingentis legitur. Hoc Iuliani strategema luculenter describit Libanius in Oratione illa funebri, pag. 320. (Reisk. t. p. 605.) *καὶ τῶν Φορτίων ἐν παραγγέλτους ἦσαν αἱ νῆες*, etc. quae cum Marcellini nostri narratione mirifice consentiunt. Miror tamen Marcellinum nostrum nullam eius strategematis facere mentionem, quo Iulianus, cum ignaris hostibus milites trahere vellet, ludos compestres per totum diem in ripa edidit, quemadmodum narrat Libanius in loco cit. et de vita sua pag. 45. Rufus Festus in Breviario, Sozomenus in lib. 6. cap. 1. et vetus Scriptor apud Suidam in *γυμνασίῳ*, VALES.

Validiores naves.] Duas habet Zosimus, octoginta Gibbonus, negligentius inspecto Ammiano. W.

5. *Duces*] inprimis Sallustius, uti conicit Gibbonus T. vi. p. 33. W.

Ni veloci frigore pectoris.] Scribendum arbitror, *veloci vigore*. VALES.

7. *Rhodanum arma et loricae retinente Sertorio transmutatum.*] Non minor virtus Sorani Batavi, de quo haec vetus Inscriptio:

*Hadriano potui qui iudice vasta profundi
Aequora Danubii cunctis tranare sub armis.*

Et ante hos annos aliquot miles gregarius Parisiis, spectante Rege Christianissimo, ita armatus ut erat, transmutavit Sequanam. LIN-DENAE.

Sertorio] v. Plutarchum in vita c. 3. W.

8. *Scortels*] cf. xx, 11. coriaceis. *Densius confertis ordinibus.* W.

9. *Catervis peditum firmis medium inter acies spatium, secundum Homericam dispositionem praestituit.*] Certa emendatio est, *catervis peditum infirmis*. Ea enim Homeri ordinatio, Iliad. 6. 297.

*Ἰνπησας μὲν πρῶτα εὖν ἱπποισιν καὶ ὄχλοις.
Πεζοὺς δ' ἐξέπιδεν σὺν ἄσπεν πολλὰς τε καὶ ἱεραροὺς,
Ἐξοὺς ἔμεν πολλοί, κακοὺς δ' ἐς μέσσην ἔλασεν.*

Quam aciei ordinationem etiam Pyrrhus imitatus est, ut Sext. Iulius Frontinus ait, *Strategem*: lib. II. cap. 3. LINDENB.

10. *Vclut pedis anapaesti praecin. modulis.*] Vid. Val. Max. lib. II. cap. 6. §. 2. Gell. lib. I. cap. 11. Agathias Hist. Iustinian. LINDENB.

Vclut pedis anapaesti praecin. modulis.] Sportiarum exercitus ad modum procedebat et tibiam, nec adhibebatur ulla sine anapaestis pedibus hortatio, ut ait Cicero in 3. Tusc. c. 16. et Valerius Max. in lib. 2. cap. 1. cuius verba sublegisse videtur Marcellinus. Sic enim ait Maximus de Sportanis: *Non ante ad dimicandum descendere solebant, quam tibiae concentu, et anapaesti pedis modulo cohortationis calorem animo traxissent.* Porro haec anapaeste Tytaeus composuerat Spartanis, testis Paulus in Messeniacis. Erant autem eiusmodi:

Ἄγετ', ὦ Σπάρτας εὐάνδρου
Κούρος πατίγων πόλινταί.
Λαίτ' μὲν Ἴων προβαλίσθε,
Δόγν' δ' εὐτόλμων βάλλοιτες,
Μὴ φείδιθε ζωῆς.
Οὐ γάρ πάτριον τῇ Σπάρτῃ.

Ut refert Dio in Orat. 2. de regno, et Thotzes in Chil. 1. hist. 26. qui haec *ἐμβατήρια μέλη* appellant. Et alioqui anapaestis delectatos esse Spartanos, patet ex Athenaei lib. 4 ubi Hyacinthiorum sollempne describitur. Ait enim ibi Polyocrates, pueros canentes ad tibiam, pulsasse citharae chordas simul omnes ad pedis anapaesti modum: *ἐν θυμῷ ἀναπαίστῃ μετ' ὄξος δὴ τόσου τὴν θείν' ἀδοῦσι.* Celeri quippe et incitato Laconum ingenio hic anapaestus modus, acutus et creber ac vegetus, conveniebat. VALES.

Et praepilatis missilibus.] Malim *propilatis*, ut in lib. 16. c. 12. *Propilabantur*, inquit, *missilia*, etc. id enim erat apud veteres initium pugnae. Caesar in lib. 1. et 2. de bello Gallico, *pilis missis* dicit. At praepilata millia apud T. Livium sunt, quae obtusa sunt, et mucronis loco pilam praefixam habent. Polybius *ἐσφαίρωμένα* dixerat, et Xiphilius in Nerone. VALES. Nil mutandum, Ammianus *missilia* ponit pro ipsis pilis, eaque PRAEpilata nominat, quod iis mittendis initium Romanis pugnae factum. Rectius tamen fecisset Marcellinus, si aliorum exemplum secutus dixisset: *pilis missis*. W.

Humus rapido turbine portabatur.] Hoc vero nimis poeticum, et plane *διδυμοβῶδες*. Sic Silius Italicus in lib. x. v. 204.

— — *sublatum pulvere campum*

Furtivus rotat.

Et Statius in 5. Theb. v. 368.

— — *totumque Notis portantibus aequor.* VALES.

Sensus est: in pulverem soluta tellus ventis agitata. W.

12. *Leni et inconcito gradu.*] Sic Castello placuit, cum in Editione Rom. excusum esset, *leni ante inconcito gradu*: prout etiam in Mf. legitur Florentino, "et Tolof." (ac Colbert.) At Codex Regius ita scriptum habet, *leni ante incitato gradu*: [lego, *leni ante, dein concito gradu.*] Sequitur enim, *calefactis armis retrorsus gradiens*, ut appareat eum cursum incitatum fuisse, qui antea lenis fuerat. VALES. Adscripsit Reinesius: „Cum in Mitis, uti

ut confirmat Valef., sit *leni ante*, malim *leni atque* inconcise." VV.

Caesactis armis] pugna calidior facta: possit etiam eTe *caesactis* selligatione *armis*. Reinellus ob verba: *sagittarum periculis miles erat immunit*, legendum putabat *labesactis*, quod non placet. *Cadesactis*, i. e. abiectis, conierit Salmalius de modo *ularar*. p. 471. quem locum evoluisse haud pornebit. W.

Cum Tigraue.] Non sum veritus Editionia Rom. scripturam auctori spo reddere, quam et auctoritas exemplaris Regii "et Tolo." [ac Colbert.] firmabat. Accedit Zolimus III. 25. qui *Pigraxem* hunc nominat. τῆς Φυγῆς ἡγεμονίαν τῶν στρατηγῶν ἦσαν δὲ οἱ αὐτοὶ Πιργάξης γυνὴ καὶ ἀδελφεὶ πρῶτον ἀπ᾽ αὐτῶν. καὶ Ἀνδράγης καὶ Ζουράβας. *Fugae initium Duces fecere: Pigraxes summo loco, et dignitate aliis antecellens, et Anarrens.* (Narteus in Mll. Regio. Fl. et Valent. [et Colbert.] dicitur) et *Surenas*. Sex autem millia Persarum in hoc proelio occubuisse prodit Libanius pag. 322. At Marcellinus 11. millia tantum dicit, et 10. VALES.

Adversorū fertens furas et terga.] Libro seq. cap. 3. dicit *adversorūque Persarum et beluarum suffragines concidebat et terga*. Ut dubitem, an et nunc etiam non ita scripserit. Alioquin adversosa solet ponere pro hollibus. GRON.

13. *Perrupissetque civitatis aditus, ut Victor.*] Aliam eius rei causam asserit Rufus Festus c. 28. *Persas, ait, terrore subito miscuerunt: versusque agminibus totius gentis, apertis Ctesiphontem portis victor miles intrasset, nisi mator praedarum occasio fuisset, quam cura victoriae*. Idem etiam dilerie confirmat Libanius in Orat. funebri pag. 322. VALES. Et Zolimus III. 25. W.

Lapsum] Reinell. *ipsorum vel lassorum*. Sed nihil mutandum: *lapsum* enim est fugientium. W.

14. *Theffali ducts*] Achillis. W.

Sophanem, et Amintiam, et Callimachum, et Cynegeyrum.] De his scriptis Herodotus lib. VI. 114. VIII. 93. IX. 74. 75. Iustinus lib. II. c. 9. "Valer. Max. lib. 3. cap. 2." LINDENB.

Fulmina Medicorum bellorum] heroas, terrores hostium. Ipse Cicero pro Balbo 15. *fulmina imperit Scipiones* dicit, quem secutus Virgilius Aen. VI. 843. [Imo Lucretium, si fallor, III. 1047. *Scipiadet, belli fulmen*. ERR.] Sic Plutarchus Marcellum appellat *gladium Imperii*. W.

15. *Caesis Persarum plus minusve duob. mill.*] In numero caesorum variat Zolimus lib. III. c. 25. Ἐπιστον δὲ καὶ ἐν τῇ μάχῃ Πισσῶν μὲν πενταχόσιοι καὶ διαχίλιοι, Ῥωμαίων δὲ οὐ πλείους πέντε καὶ ἰσδομήκοντα. LINDENB. Cf. Gronov. Praef. p. XIX. VV.

16. *Navalibus donavit coronis, et civis, et castrensibus.*] Protrita iam sunt, quae de his coronis in veterum libris leguntur. Vide Vegetium et eius Scholiasten. LINDENB.

17. *Nec refecravit.*] Id est, nec se religione solvit, quam iurando contraxerat. Refecrare enim est solvere religione, ut ait Festus: sed proprio de obsecrantibus dicebatur. Cum enim reus opmibus populum per Deos obsecraverat, ut periculo liberaretur: iubebat magistratus eum refecrare, ut populus Rom. religione solveretur, quae se obligatos esse putabant, quod per Deos essent rogati. Hinc quoties aliquid, postulantes ab altero *Obsecro* dice-

rant, statim religionis causa addebant *Refecro*, ut docet Plautus in *Aulularia* iv, 7, 4. Interdum ipsi qui obsecrabantur, resecrebant, ut apud eundem Plautum in *Perſa* i, i, 49. Resecratio etiam execrationi nonnumquam opponitur, ut apud Cornelium Nepotem in Alcibiade c. 6. *Restituta ergo huic sunt publice bona, eidemque illi Eumolpidne ac Ceryces, qui eum devoverant, rursus resecreare sunt coacti.* τὰς ἀπὸς ἀφειώσας dicit Plutarchus in Alcibiade. Diodorus Siculus in lib. 13. ἀπὸς τὴν οὐραν. Callisthenes uno verbo ἀναγῶσας, teste Suida. Pollux ἐπαναγῶσας dicit in lib. v. Onomast. capite 24. Ritus autem execrationis ac devovendi is erat Athenis, ut Sacerdotes et Antistitae stantes versus occalum imprecarentur dira quaedam, et puniceas vestes excuterent, ut tradit Lysias in Orat. contra Andocidem. VALES.

Refecravit] *Aemil. Probus in Alcibiade cap. 6. *Refecrare sunt coacti, qui eum devoverant.* Plaut. *Perſa* i, i, 49. *Obsecro te, resecre, etc.* Id. *Aulul.* iv, 7, 4. *Refecroque mater, quod dudum obsecraveram.* Vid. Fellum in *Refecrare*. LINDENB.

C A P V T VII.

2. *Lachras texere notissimas.*] Post haec verba in 'Mf. Flor. Val. et Regio, [et Colbert.] *ac Tolof.* legitur *hinc opulenta, sed ille, etc.* Neque aliter in Editione Romana. Quare accedo libenter coniecturae viri docti, qui Regium exemplar manu sua descripsit. Is enim ad oram libri adnotat suspicari se, plurima hic deesse. Deest autem primo legatio Saporis ad Iulianum, de qua praeter Libaniam pag. 322. loquitur et Socrates in lib. 5. cap. 18. Deinde desideratur narratio rerum, quas exercitus Rom. Ducibus Procopio et Sebastiano intra Tigrim relictus gesserat, et quom ob causam Iuliano in Assyria, prout ipsis mandatum erat, occurrere non potuerit. Haec autem desiderari ipse docet Marcellinus in fine huius libri pag. seq. his verbis: *Hisque accidebat aliud malum, quod nec adminicula, quae praestolabamur, cum Arsace et nostris Ducibus apparebant, ob causas impedita praedictas.* Ubinam praedictas, nisi hoc in loco? Certe Libanius post legationem illam Saporis a Iuliano occulte dimissam, ne pacis mentione frangerentur ac mollirentur animi militum, subiicit de Arsace et exercitu Rom. Postremo desideratur in hac lacuna fraus Perficorum transfugarum, quorum sualu Iulianus inductus, classem temere concremavit. De his enim se locutum hic esse, satis indicat Marcellinus sequentibus mox verbis. VALES.

3. *Parvi habitis vetantium dictis.*] Ducum et Comitum, atque inter hos Regalis Hormisdas, qui transfugarum consilio ac promissis dolum subello admonebant, ut scribit Zonaras. VALES.

Amitti suaderent paene inim.] Hanc integram περιποίησιν primus Gelebius ex coniectura, ut opinor, adiecit. Nam in 'Mf. Regio [et Colbert.] et Editione Rom. desiderantur haec verba. VALES.

Infaustis ductoribus praevitis.] Ad Zopyri exemplum quendam, non viro ductorem tantum se obtulisse, sed auctorem quoque Iuliano exstitisse, ut naves reiique alimentariae copiam, qua abundabat, flammis daret, Nazianzenus scribit σκληταυταιῶν Ora-

tionē t. cuius verba operae pretium erit videre. * Ita Dani Saxoniam infellantes, cum militem captivum ducem itineris ad loca difficiliora paludis cuiusdam perducti, facile a Saxonibus qui insequēbantur, sunt disiecti, et perierunt ex eis xx. milia. Nomen militis qui deduxit eos ad invium, fuit Herwardus, qui pœnæ Saxonum laude celebratur. Heimoldus lib. 1. cap. 15.

Infauftis ductoribus prævitis.] cf. Sextum Rufum c. 28, Aur. Victorem Epit. 67. W.

4. *Exurit cunctas lufferat naves.]* Zosimus lib. iii. c. 26. Gregor. Nazianzenus in Julian. Orat. 11. Augustinus, de Civitate Dei lib. iv. cap. 29. lib. v. cap. 21. LINDENB.

Præter minores duodecim.] Numerus apud Zosimum p. 26. auctor: τὰ πλοία ἡμικῆσαι, καὶ πάντα πλὴν ὀκτωκάλων 'Ρωμαίων, Περσικῶν δὲ τισσάρων, ἰσπανικῆν πηχλ. LINDENB.

Præter minores xii.] Consentit Zonaris, qui 700. triremes cum 400. onerariis incensas fuisse dicit. At Libanius pag. 302. quindecim naves ad compingendos pontes ait esse servatas: qui quidem eo loci multum laborat, ut hoc inconsultum et imprudens Achilles sui facinus excuset. Adde Augustinum in lib. v. de Civitate Dei, cap. 29. VALEN.

Quas profuturas pangendis pontibus disposuit vehi carpentibus.] Fl. Vegetius de Re milit. lib. iii. cap. 7. Commodius repperitum est, ut monoxylis, hoc est puullo latiora, scaphulas ex singulis trabibus excavatas, pro genere ligni et subtilitate levisissima, carpentis secum portet exercitus, tabulatis pariter et clavis ferreis præparatis. Ita absque mora constructus pons, et funibus (qui propriè habendi sunt) vinctus, lapidei arcus soliditatem præstat in tempore. Neque id mirum videri debet, in hunc usum naves curribus vectas: cum et Hunnos confectos, aliosque Istri circumcolas, navigia sua temere confecta de loco in locum passim hoc modo transferre solitos. Vid. Priscus Rhet. in Eclogis legation. * Bello etiam quod Maximilianus Imp. et Ludovicus XII. Galliae Rex contra Venetos gesserunt, Germani ac Galli milites scaphis, quas carpentis vexerant, Silam fl. traiecerunt. Bembus Histor. Venetae lib. xii. pag. 167. b. Vid. Aimoin. lib. 5. cap. 7. pag. 273. LINDENB.

Armatorum — regendis] ut, quae ad trahendas adhuc et regendas naves adhibita essent viginti hominum millia, exercitui adingeret. Alii alias causas huius consilii attulerunt, in quibus imperitia regionis, quod placet Heynio ad Zosimum p. 637. non ultimo ponenda loco est. Nec a verò abhorret sententia Gibboni T. vi. p. 45. Iulianum bene perspexisse, naves suas contra rapidum flumen, idque cataractis vel natura vel arte factis distinctum, non sine summa difficultate conniti posse. W.

5. *Tortique persugae.]* Id plane eodem modo refert Zonaras: καὶ δὲ ἐκείνων ἐπιφροντιστῶν, ἐπεὶ πολλοὶ τῶν τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τῶν αὐτομάτων ἐκείνων λεγόμενα, πόλιν πρὸς κατένυσιν ἰταλῆων τοὺς ψευδαντομάτους· ὃ ἰσχυρῶς βασιλεὺς ἐξέφρων τὸ ἀποφύγετον. Cum iam universae naves conflagrassent, plerisque Tribunorum cohortantibus ea quae a transfugis dicerentur fraudem et insidias esse, vix permisit,

ut quaestioni transfugae subderentur: qui tormentis adactis tandem veritatem aperuere. VALES.

6. *Classis, cum non deberet non opportune, temere abolita, absumpta. — Per diversa distringeretur per naves et continentem dispersus esset.* W.

7. *Senescentes*] desegressent. Amat omnino hoc verbum Ammianus pro *desicere*, minus, vim amittere. Sic *luna senescens* XVI. 12. *motus oceani adolescentes et senescentes* XXII. 8. *leges* XVI. 5. W.

Ob causas impedita praedictas.] Arsaces quidem Armeniae Rex seu proditiōne, ut ei obicit Libanius, seu quod regionem suam nudare Persis nolebat, copias suas Iuliano obviam mittere superstitit. Chilioocomum tamen vallavit, ut legitur p. 300. Exercitus autem Rom. qui cis Tigridem relictus fuerat, partim ignavia ac metu, quod confortea suos in Tigri lavantes legitis Persiarum occisos viderant, partim discordia Ducum, cum sibi invicem obrectarent, et altero proficisci iubente, alter ut manerent hortaretur, inertia ibidem et otio commaruit. Libanii verba sunt p. 301. eo enim recurrendum est post finem paginae 322. ob transpositionem paginarum, qua haec Oratio misere depravata est. VALES.

Ob causas impedita praedictas.] Ex his verbis manifestum fit, quaedam, ut supra suspicabatur Valesius, in Ammiani contextu excidisse. Cum Arsace quidem pactus fuerat Iulianus XXIII. 2, ut auxilia sibi mittenda semper haberet in promptu, *duces* vero Procopium et Sebastianum iussit intra Tigridem se tenere, ita tamen, si fieri posset, se componere, ut in Assyria sibi iungerentur XXIII. 3. Quid vero impedimento fuerit, narraverat quidem Ammianus supra in hoc capite; incursit tamen librarii alicuius omissionem, ex aliis supplendum est. W.

C A P V T V I I I .

1. *Captivos graciles iussit in medium duci.*] Hoc strategemate ad ingenerandum militibus hostium contemptum antiqui Imperatores saepe usi sunt: et Leo Imperator in Tacticis id magno opere suadet. Simili arte Agelilaus captivos Persas nudos divendi ante ora militum iussit, ut milites, cum eorum molliorem cernerent, cum mulierculis sibi bellum fore sperarent, teste Xenophonte in lib. 3. et Plutarcho in Agelilaio. VALES.

3. *Ergo etiam ad difficult.*] *Id est. Et etiam ad difficult.* LUX-DENDR.

4. *Cum nihil humani proficerent sensus*] nihil expediret humana prudentia. W.

Chilioocomum] fertilem Mediae provinciam prope Corduenam sitam. v. omnino XXIII. 3. W.

[*Quorum neutrum exilis inspectis consore dicebatur.*] Terentius in Andria hoc utitur verbo: *Restat Chremes, qui mihi exorandus est: et spero consore.* Ubi Donstus consore male a consili deducit: Putat Petrus Pitboeas esse hoc verbum exilissimum, ut ad oram libri sui notavit.] VALES.

Confore] συντελεσθήσονται. W.

5. *Arriperemus*] subitis itineribus occuparemus. W.

6. [*Sacenae duces adventare*, etc.] Ita prae ceteris codex Colbert. Legendum tamen puto *Saracenos duces adv. etc.*] VALES. *Saracenos* ego in contextum recepi: nam *Sacenae* nihil est. *Saraceni* auxiliares Iuliano copias promiserant, XIII, 3. W.

Quod Imperator Ctesiphonta magnis viribus oppugnaret] Inde praedae sibi abigendae occasionem datum iri sperabant. W.

Nonnulli Persas novis motibus incubuisse firmabant.] Mf. *novis viatibus*, legendum *nobis viantibus*, ut libro xv. cap. 10. *viantibus opportunas*. lib. xix. cap. 8. *terga viantium aggressi*. Libro xx. cap. 9. *intenti ad viandum*. Libro xxv. cap. 3. *viantes catervas*. Qui est idiotismus Auctorum coetaneorum, id est, nobis iter carpentibus. OISELIUS. Ita et P. Pithoeus legendum ait *nobis viantibus*, per eadem loca, quia in vet. libris pro *novis motibus* scriptum est *nobis viatibus*. HAD. VALES.

Nobis viantibus incubuisse in itinere nos adorturos adesse, et recte quid em affirmabant. W.

7. *Quod his squalidius videbatur.*] Emendavi, *quod diu squa. videbatur*: cum videre in hac eadem pagina paullo supra pro *diu fluctuantes et dubii*, in Mf. et Editione Rom. scriptum esse, *diu fluct.* eodem errore. HENR. VALES.

Squalidius obscurius videbatur. v. ad XXI, 14. et XXV, 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXV. C. I.

1. *Loricæ nimbis limbis circumd.*] Sic emendavit Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, *nimbis lumbis*. Ego vero cum in omnibus Mss. Regio, Val. et Flor. repererim, *loricæ nimbis circumdatae ferreis*, eam scripturam si qui maluit, *limbis* tamen equidem prætulit. Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. c. 10. *Sparſique cataphracti equites, quos Clibanarios dicunt Persæ, thoracum munſti tegminibus, et limbis ferreis cincti.* [Sane in M. Colbert. scriptum est, *lumbis circ. fer.* sed correctum eadem manu, *nimbis.*] Hi sunt quos *μολύβδους καὶ σιδηροῦς θώρακας* vocat Plutarchus in Crasso. VALES.

Corusci thoraces] Hos igitur distinguit a loricis Ammianus. Illis solum pectus tectum, his et aliae corporis partes. W.

2. *Fluvio brevi*] Durus fortasse Zosimo III, 27. W.

Machamæus cecidit.] Zosimo in lib. 3. c. 26. *μαχαμαῖος*. Eundem intelligit Libanius pag. 302. cum dicit: *πισόντος δὲ τοῦ ἡμετέρου τοῦδε* (sic Mss.) *πρῶτου*. VALES.

Cui propugnaturus] Verbum *propugnare* Dativo sic et alibi iunctum. v. c. XXVIII, 6. saluti suae propugnans. cf. et XVIII, 8. W.

Perterrens] Wakefield. ad Lucret. IV, 1017. corrigendum putat *proterrens*. ERR.

3. *Hinc recedentibus nobis.*] Ad locum qui Baraphthas dicitur, teste Zosimo. VALES.

Saraceni] nam et in agmine Persarum erant. W.

4. *Ad Hucumbram nomine villam.*] *σύμβρον* vocat Zosimus III, 27. villam inediā inter duas urbes Nischaram et Nischanabem, quae cum fluvio Tigri dirimantur, ponte ad utilitatem commerciorum fabricato iunguntur. [*Hucumbra* scriptum est in codice Colbert] VALES.

5. *Exercitu sedatus procedente.*] Ad locum, qui est inter Danabani et Symam opida, teste Zosimo. VALES. *Sedatus* securius. W.

6. *Adac legatus q. ad Conſtantium.*] Idem dicit Zosimus III, 27. *ἀρχὴν γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ ὥχῃ εὐαγρίας τις τῶν ἐπιφανῶν ὄνομα Δάκης, (scrib. Ἀδάκης) ἵς ἐτυχὲ πρῶτον ἐπὶ πρεσβύται, πρὸς τὸν ἄνωστ. ὄν. ἀνισταλμῖνος*. VALES. Cf. XVII, 5. ubi de hac legatione sermo est, legatus tamen *Narseus*. W.

7. *Tertiacorum equestris numerus.*] Forſan ſcripſit Ammian. *Tertianorum equeſt. num.* ut in Notitia Imp. p. 1440. *Legiones Comitatenſes triginta duae, Secundant Italici, Germanicant iuniores, tertiani, ſive tertia Italica, Tertia Herculia.* LINDENB.

Equeſtris numerus a legionibus incuſatus eſt.] Legionibus ſingulis equites 300. erant allignati. Cf. Naſt. Rom. Kriegaalterthümer p. 98. W.

8. *Aliae*] ἀρχαῖα pro alii; nec Livius ſprevit. W.

9. *Abiecti ſacramento* ignominioſe miſſi ſunt alii quatuor vexillationum equitum, vel auxiliorum, vide Salmaſ. ad Iulii Caſſiol. Perſinacem c. 2. Tribuni. W.

11. *Ad tractum Maranga appellatum.*] Zoſim. III, 28. *Maranſa: eis Μάρανσα παρῑγίνοντο κώμην.* LINDENB.

Merene] Nomen eſt non viri, ſed muneris. In dignitatibus enim Perſarum a Procopio Perſic. Lib. I. numeratur etiam Μέρηνς. Ammiana ipſe addit: *equeſtris Magiſtro militiae.* cf. ſupra XXII, 6. ab init. ubi *Vitaxae.* W.

12. *Catervae ferratae.*] Cataphractarii Perſae Ammiano meo ita placuiſſe videntur vel diſpicuiſſe, ut, quamquam antea ſaepius commemoraverit, hoc loco tamen ob oculos quali eodem pingat. — *Iuncturae rigentes chalybeae. Humanorum vultuum ſimulacra larvae ferreae.* W.

13. *Pars contis dimicatura.*] Dio in lib. 40. de Perſica armatura: ἀντιδι μὲν, inquit, οὐδὲν νομίζουσιν· ἰπποτοξόται δὲ καὶ ἀκοντοφόροι (ſcribe ex Ml. κοντοφόροι) τὰ πολλὰ κατὰφρακτοὶ ſτρατιούνται. *Clypeo quidem uti minime curant: ſagittarii autem ex equo, et contis dimicantes, cataphracti plerumque in pugnam prodeunt.* Adde Herodianum in ſine lib. 4. VALES. *Retinaculis aereis paxillis.* W.

Sagittarii, culus aetate fiducia ab incunabulis ipſis gens praevaluit.] Tria nempe haec ab ipſa infantia diſcebant Perſae, equitare, ſagittare, vera dicere. Herodotus lib. I. c. 136. Strabo lib. XV. Plura huc ſpectantia collegit V. Cl. Barn. Briſſon. de Reg. Perſar. lib. II. et III. LINDENB.

Divaricatis longius protenſis brachiis. Aliis tantum in cruribus, pedibus uſurpatum. W.

Ut nervi mammas praeftringerent.] Ut apud Homerum Pandarus Iliad. 4, 123.

Ναυρὴν μὲν μαζῶν πίλασεν, τόξῳ δὲ σίδηρον.

Quod ſagittandi genus παρὰ μαζὸν dicebatur. Erat et altera iaculandi ratio παρὰ δεξιὸν ὤτριον, itemque παρ' ὤμων; ut docet Euthatius in II. X. Quibus adde et quartum iaculandi modum ab inguine, quem Parthis familiarem fuiſſe docet Perſius in Sat. 5. Propertius in lib. 4. El. 10. v. 43. de Virdomaro:

Illi virgatis iaculantur ab inguine bracts.

Sic enim corrigendum eum verſum exiſtimo. Quintus denique modus ſagittandi fuit, pede vicem manus implente: qua ratione uſos eſſe Arabas ſcribit Suidas in Ἀραβες. Vide et Servium in librum IX. Aenēid. VALES.

14. *Elephantorum fulgentium*] glabrorum. Truculentos hiatuſ probolcidas. Magis inprimis. W.

15. *Manubriatos cultros.*] Livius xvii, 49. *Fabrile scalprium cum malleo.* LINDENBR.

Exploratum est enim ab Hasdrubale.] Totum hunc locum optime Livii verba illustrant, lib. xxviii. c. 49. *Elephantii plures ab ipsis rectoribus, quam ab hoste interfecti. Fabrile scalprium cum malleo habebant: id, ubi fuerit belluae ac ruerit in suos coeperant, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti cervix, quanto maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantae molis bellua inventa erat, ubi regendi spem vicisset; primusque id Hasdrubal instituerat, dux cum saepe alias memorabilis, tum illa praecipue pugna.* LINDENBR.

Exploratum est enim ab Hasdrubale.] Id Hasdrubalis consilium refert Zoographus in tomo 2. pag. 90. παράγγειλεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐν αὐτῶν καθεμένοις τοὺς τιτρωσκόμενους τῶν θηρίων παλαιῖνα σφάξαι· ἥτοι αὐτὸ ἐκείνῳ τῷ ὑπὸ τὸ οὖς νυττώμενος ἐκτείνοντο. Praecepit Hasdrubal Indis qui belluis insidebant, ut vulneratos elephantos confestim interficerent. Cultro autem quodam sub aurem percussu facillime necabantur. [Ceterum paullo supra pro vertebra, venam scriptum reperi in codice Colbertino; et ita in veteribus libris scriptum se invenoisse notavit P. Pithoeus.] VALES.

16. *Maiores vis et trucior.*] In Editione Rom. legebatur, *maior fuisse atrocior*, quam scripturam Castellus miris modis depravarat. Sed Accursius quidem sic edidit, *maior vis ita trucior*. Gelenius autem hoc modo, *maior vis ita atrocior*: quo modo in exemplari Regio scriptum reperi. [Io. Colbert. *maior vis ita atrocior*, omnino pro *maior vis et atrocior*.] VALES.

Lunari acie, sinuatisque lateribus.] Vide Aeliano, de acie instr. LINDENBR.

17. *Illatis concitis signis spiculorum impetum fregit.*] Idem in illa celebri Marathonica pugna observavit Miltiades, qui Athenienses effuso cursu iussit Perlas aggredi, quo scilicet ante ictus sagittarum ad hostem venirent, ut scribit Herodotus in vi. c. 112. et Iustinus in 2. c. 9. Vegetius quoque in lib. 1. cap. 9. hoc praeceptum Ducibus inculcat. "Nec secus Ventidius adversus Parthos, teste Frontino libri 2. cap. 2." VALES.

18. *Nihil perpetuens remissum.*] .i. e. sine remissione aut mora. Proprie: non patiens, ut aliquid remitteretur. Dicitur autem hoc aevo ea vox illo sensu. Ernesti. W.

Cedendo in modum imbrium.] qui paululum cessantes, mox maiorem aquarum molem effundunt. W.

Pone versus directis sagittis.] Exercitatio haec Parthorum sive Persarum fuit, ut non tantum stataria congressione sagittis exerte uterentur, sed etiam cum terga vertissent. Plutarchus in Crasso. Virgilius iii. Georg. v. 31.

Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis. LINDENBR.

Solis cursu flammeo nimio aestu laxatus resolutus membra. W.

19. *Qui legionem Zlannorum regebat.*] In Notitia Orientalis Imperii Zlanni dicuntur sub dispositione Magistri militum per Thracias. Sic enim in Mf. codice legitur, cum vulgo Thaanni

legatur et *Thanni*. Erant autem *Tzanni* populi *Lazis* finitimi et *Armeniis*, ut docet *Proropius* in lib. 1. *Persic*. *Agathias* in libro v. et *Iustinianus* in *Novella* 28. de moderatore *Helenoponti*. *Zannt* dicuntur a *Marcellino* Comite in *Chronico* sub *Theodosio* Minore. *Eustathius* in *Dionysium*, οἱ μάχιμοι, inquit, ἦσαν ποταμῶν. τοὺτους οὖν αἰνοῦσι φασὶν, ἰδιωτικώτερον δὲ τῶν αἰνῶν. καὶ τὴν καλοῦσιν καλῶσιν. Sane *Zanni*, et *Danni*, *Tzanni*, et *Thanni* sola pronuntiandi ratione differunt, ut *Zangae* et *Tzangae*, *Tabennesiotae* et *Zabennesiotae* in *Chronico* *Victoris* *Turonensis*; *Turullus* et *Tzurullus* opidum *Thraciae* in *Procopio* et *Suida*. Ex his quae diximus, apparet *Tzannos* longe ante *Iustiniani* tempora foederatos *Rom.* et auxiliares fuisse. VALES.

[*Legionem Ziaunorum regebat.*] * *Zanorum* mentio in *Novell.* *Iustiniani* 1. et 28. *Agath.* lib. 5. * *Legionia* nomen non ponit *Zolimus*, rem tamen ita narrat III, 28. ἀνῶλεσαν ἄλλους. τι σφραγίστας, καὶ βρεττανίους τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντα τοῦ λόχου, ἀνδρείους ἀγωνισάμενον. In *Notitia* Imperii nominatur *Cohors* IX. *Thano-rum Nitrlae*; et fortassis-an in scriptura tantum variatio est; res ipsa vero eadem haec cum illa, cuius hic mentionem *Ammianus* facit. LINDENBR.

C A P V T II.

2. *Sub columellis tabernaculi parvis* sub tentorio subitatio, perticia tenuibus fulto. *Munifici* festidenda gregario. cf. XVI, 5. *Munifices* opponuntur *beneficiariis*, qui immunes sunt a quibusdam officiis castrensis. — *Quidquid ad ministeria postulabatur*, conquirebatur ei pro cibo apponendum. *Sui securus* nihil de se cogitans. W.

3. *Sententis cutusd. Philosophi.*] Sic coniecit P. *Castellus*, cum in Editione *Rom.* et *Mss.* omnibus legeretur *sentis ent*. Unde scribendum existimo *obscuris noctis*, (sic in *Mf. Reg.* * et *Tolos.* * et Edit. *Rom.*) *altitudine sensus cutusd. Phil. teneretur*. [Sane in *Colbert.* legitur, *obscuris noctis altitudine sentis cutusd. Philosophi teneretur.*] VALES.

[*Dum altitudine sensus cutusd. Philosophi teneretur*] gravem aliquam philosophicam sententiam animo versaret. W.

[*Idit squalidius*] obscurius. W.

* *Speciem Gentis publici cum cornuopta.*] *Cornu pomiferum* vocat *Arnobius* lib. VI. *Fortuna* cum cornu pomis, ficibus, aut frugibus autumnalibus pleno depingebatur. lb. * LINDENBR. Cf. XI, 5. W.

4. *Numinibus per sacra depulsortia supplicans*] matutinis precibus a Diis, ut omnia insausa averruncarent, petens. W.

[*Flagrantissimam facem cadenti similem.*] Iterum inf. *facem* vocat, ut *Apul.* de *Mundo*: *Sunt et alta eiusmodi imaginum genera, quas Graeci faces* — nominant. *Aristot.* sive quis alius auctor libelli de *Mundo*, λαμπράς dixit; *globum* *Aurel. Victor* in *Julian.* (Epit. c. 43.) *Ac ne noctu quidem visus ingens globus caelo labi, diem belli cautum praestiterit.* * *Gell.* lib. 19. cap. 1. *Fumigantes globi.* * LINDENBR.

Minax infestum fidus Martis, cuius numen offenderat
xxiv, 6. W.

5. *Quem ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ.*] Id signum ab antiquis infaustum esse habitum docet Homerus II, 4, 75—77.

Ὄϊον δ' ἀστέρα ἤκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτου

Ἡ ναύτης τέρας, ἢ στρατῶ εὐρέϊ λαῶν

Λαμπρόν· τοῦ δέ τοι ἀπο πολλοὶ σπινθήρες ἱενταί.

Ubi Eustathius recte notat: ἀστέρα δὲ λέγει οὐ πυρίως, ἀλλὰ τι ἀστεροειδές, οἷον κομήτην, ἢ ὅποιοι οἱ δυνάτοντες, ὧν ἡ γένεσις αἶρος στραφὴ· διὸ καὶ οὐρίμους ὡς ἐπιπολὺ δηλοῦσι. Ventorum quidem id signum esse testatur Aratus in Prognostico. VALES.

ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ nos appellamus.] Achilles Statius in Arati Phaenomena, περὶ κομήτων. Οἱ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταρχόμενοι καλοῦνται ὄντοντες, καὶ διαττοντες· γίνετο δὲ τοῦτο, τῶν ἀστέρων ὑπὸ πνεύματος ταρασσόμενων, καὶ οἷον ἐπινέμερας ἀφείντων. διὸ καὶ σημεῖον ἀνέμων εἶπεν Ἄρατος τοῦτο. Quae eadem apud Hieronem Alex. leguntur. Arati autem locus hic est Sect. 79. v. n. p. 108. ed. Par. 559.

— — ὅπῃθεν θυμοὶ ὑπολενωκίονται,

Δειδύχθαι κίνοις αὐτὴν ὁδὸν ἐρχομένοιο

Πνεύματος, etc. LINDENBR.

Διαίσσαντα Latine: raptim transeuntem, pervolantem coelum. W.

Profanus et demens] Profanum dementi iunctum acceperim non de irreligioso, sed homine ex vulgo, uno ex multis. W.

6. *Scintillas ab aethereo cadentes vigore.*] Idem sentit Theon in Arati Prognostica. Sic enim definit has imagines: σπινθηρόεις εἶσιν ὅς ἀποπέμπει ὁ αἰθήρ· ὥστε τοῦ αἰθέρος ἐστὶ πύκνωσις τὸ τοιοῦτο. VALES. Ab aethereo vigore igne emicantes. Acri contactu fricione. Lumen lucida materia. W.

In aestum solvitur corpus.] Sic emendavit Gelenius, cum ex Castelli coniectura ante legeretur *iners tum solv.* At in Editione Rom. sic legebatur: *inertum solv. corpus.* Sed cum in codice Regio scriptum reperissem *in aertum solv. corp.* [in Colbert. *inertum solv. corpus:*] statim emendavi, *in aertum solvitur corpus:* quae emendatio confirmatur verbis sequentibus, *ad substantiam migrans, culus attritu incaluit nimlo.* Quidam enim ex attritu aeris haec profluentia formari sidera dicebant, inter quos Anaxagoras teste Diogene, et Seneca in lib. 2. Natur. Quaeft. cap. 14. VALES.

Cum attritu incaluit.] Οἱ γὰρ διαττοντες, ἀστέρες μὲν οὐκ εἶσι, γίνεσις δὲ πυρὸς φεγομένου ἐκ παρατήριος ἀστέρων, ut Theon Alexand. inquit, in Commentario ad modo laudatos Arati versus. LINDENBR.

7. *Tarquitlanis*] Vid. Petr. Pithoei Adversar. lib. 1. cap. xx. LINDENBR.

Tarquitlanis libris.] Tarquitiu libros de Etrusca disciplina, et Ostentarium Tuscum conscripserat, teste Plinio, et Macrobio *in libri 3. Sat. cap. 7.* Is ipse est, opinor, cuius mentio fit in hac Inscriptione veteri: L. Tarquittio. L. F. Pom. Etrusco. Sulpiciano. Scribae. Quaeftorio. VALES.

Tarquitlanis libris.] Libri isti nomen habent a Tarquittio, qui scripsit de Etrusca disciplina. Nomen viri saepe a librariis falso

Scriptum Tarquinus, v. c. apud Macrobius Saturnal. II, 16. recte tamen III, 7. Tarquinius. Libros istos plures titulos habuisse, patet ex ipso Nostro, qui *titulum de rebus divinis* laudat, quem essentia continuisse a Dus ipsis missa, in certo visa probabile est; alium titulum habet Macrobius II, 7. *estentarium arborarium*, si qua arborum futuri praenuntia. cf. etiam Lactantius Instituti. I, 10. Vollium de histor. I, 31. Pithoeum in Adversar. p. 71. Crenium Animadvers. philol. hist. T. IX. p. 44. L. W.

8. *Imperatore omni vaticinandi scientiae reluctantem* in quo tamen Ammianus libi non constat. cf. XIII, 1. 12. infra c. 5. W.

CAPUT III.

1. *Stabiles statarias pugnas. — Adusque perpetuum diem, toto die.* cf. *perpetua hieme* XVII, 6. W.

2. *Terga arma cogentium, (statim post ultimi) aciei extre-*mas. W.

3. *Oblitus loricae.*] Zonaras idem scribit: *ἤτοι δὲ διὰ βάρους καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἡλίου φλόγωσιν (ἄλλους γὰρ ἢ ἀμύ) τὸν θώρακα ἐκδυσάμινος.* Id est: Quippe loricae ob pondus, et solis ardorem (medium enim tunc tempus erat aestatis) deposuerat. At Libanius in Orat. funebris, pag. 303. colorem hic attest. minime probabilem. Ait enim inermem tunc fuisse Iulianum, eo quod Persas ubique vicerat: quae nimia sui fiducia in tanto duce nequaquam ferenda est. Itaque merito in Victoris Epitomo reprehenditur. VALES.

4. *Factorem stridoremque elephantorum impatienter tolerantib. nostris.*] Ad didimus τὸν *stridorem*, ex Mf. sensu plenior perfectioreque. Sic paullo retro hoc eodem libro: *Elephantorum fulgentium formidandam speciem, et truculentos hiatus viz mentes pavidae perserebant: ad quorum stridorem odoremque et insectum tunc aspectum magis equi terrebantur.* Iterum lib. XII, c. 7. *Adiectis elephantorum agminibus, quorum stridore immanitateque corporum nihil humanae mentes terribilius cernunt.* Q. Curtius lib. VIII. c. 14. de Pori Regis elephantia: *Magnum belluae intecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat.* *Florus lib. I. cap. 18. *Quorum (elephantorum) cum magnitudine, tum deformitate, et novo odore simul ac stridore consternati equi.* *Magna hinc Romania bello Tarentino clades: foedior tamen Cassovellani Britannorum Regis pavor, qui ne ad unius quidem elephantum adspectum durare potuit, cum ad eum Caesar transitum pararet. A quo malo, ut sibi praecaveret Persae, *σιδῶλοις θυλῖνοις ἐλεφάντων ἰδὼν καὶ χροῶν ἐχούνοισι.* Stridoreque tubarum acutior, paulatim equos suos verorum elephantorum barritum et magnitudinem ferro docuit. Florus lib. I. cap. 18. Polyaeus Strategem. lib. 4. et 8. LINDENB.

5. *Succinctior] expeditior, alacrior.* W.

Aversorumque Persarum et belluarum suffragines concidebat] Simile Strategema Alexandri Mag. de quo Curtius lib. 8. c. 14. *Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec secu-*

ribus (id namque genus auxilii praeparatum erat) pedes amputata corperunt. *Quale et illud, de quo Helmold. Chronic. Sclavorum lib. 1. c. 68. Fuit pugna vehemens, et victoria utrimque ambigua, quousque unus partium Comitris proclamavit, ut poplites equorum, quos hostes infidebant, fortiter caederentur: factumque est, ut cadentibus equis, seffores quoque loriceat collaberentur, gladiisque nostratium prostriti sunt. pag. 54.*
LINDENB.

Suffragines] nervi, quibus imi pedes tibiis nectuntur. Cf. xix, 6. W.

6. *Clamabant hinc inde Candidati*] Candidatorum significatio non una: sed quorum hic mentio, ii e Scholarium numero ob corporis proceritatem electi, primi Scutarii Protectoresque Principis erant. De his iterum Ammian. lib. xxxi. c. 13. 15. Procopius Gothicor. lib. iii. ἦν δὲ αὐτοὶ ἀπὸ βασιλέως μὲν Ἰουστινιανοῦ δορυφόροι, ἐπεὶ ἐκ τούτων πανδιδάτου καλουμένους τελευτῶν ἐτυχον τῶν δὲ ἱππικῶν καταλόγων ἤρχην. Vid. Cedren. in Iunior. pag. 211. LINDENB.

Incertum subita equestris hasta, etc.] De morte Iuliani alia longe diversa Sozomenus lib. 6. cap. 2. Nicephorus Callist. lib. x. cap. 34. Gregorius Nazianz. Episc. in Iulian. Orat. 2. Amphilo-chius in Vita Basilii Magni Archiep. Chrysostomus de Babyla Martyre, Augustinus de Civitate Dei lib. iv. cap. 29. LINDENB.

Incertum] Hoc unde pendeat, vel quo referatur, non video, et quovis pignore contenderim, e margine irrepsisse in contextum. Sciolus alleverat, qui non eandem de Iuliani morte omnium fuisse sententiam meminerat, nec hostili, sed Christiani cuiusdam militis laqueo vulneratum esse cum Libanio credebat. Sentit igitur Ammianus cum Eutropio, qui et ipse interfuit, Sexto Rufo et Aurelio Victore, qui omnes hostili sagitta eum confossum tradunt. W.

Subita equestris hasta.] Libanius pag. 303. (Reisk. t. p. 613.) δορυ δ' ἱππῖως ἐπ' αὐτὸν ἐνεχθὲν ἀσπλον διὰ τοῦ βραχίονος δραπετὸν εἰς τὴν πλευρὰν εἰσίδου, etc. *Hasta equestris in eum inermem illata, per brachium in latus irrepsit.* Et hic quidem eius caedis auctores Christianos fuisse contendit, qui a Iuliano deprelli ac vexati, cum insidias ei dudum compararent, tandem oblata occasione facinus peregunt, ut dicit pag. 323. quem Libani locum profert etiam Sozomenus in lib. 6. Sed Eutropius qui huic Persicae expeditioni interfuit, et Rufus Festus, ac Victoris Epitome ab hostium equite, et quidem fugiente, conto percussum esse memorant. VALES.

8. *Extitum*] mortem, cf. xxii, 5. W.

Epaminondas ille dux inclitus.] Val. Maximus lib. iii. cap. 2. Iulianus lib. vi. cap. 8. LINDENB.

9. *Phrygiam appellari locum ubi ceciderat.*] Iulianus cum esset Antiochia, noctu in somnis iuvenem viderat rutila coma, (i. e. Solem. W.) qui ipsum in Phrygia moriturum ei visus erat praedicere. Cum igitur letaliter vulneratus, locum illum in quo castra habebat, Phrygiam appellari didicisset, exclamasse dicitur: O Sol, Iulianum perdidisti: ut narrat Zonaras, et auctor Chronici Alexandrini: sed in hoc φῶς perperam exaratum est pro Φρυγία. VALES.

10. *Velut exanctoratus*] sui iuris. W.

12. *Quamdiu*] usque dum, donec. xxii, 5. W.

13. *Cum plebe maxima*] plurima. — *Merena* c. 1. *Nohodare* xviii, 6. 8. W.

Proelia xx. *Marcelli*] Maior numerus apud Plinium lib. vii. cap. 25. *Solus* (iul. Caes.) *M. Marcellum transgressus: qui undequadragies dimicaverat.* Solinus cap. vi LINDENB.

[*Proelia viginti Marcelli*] At Plinius in libri 7. capite 25. et Solinus in capite 6. (quem sere totum exscripsit Ammianus. W.) multo plura M. Marcelli proelia commemorant, et lignis collatis undequadragies dimicavisse eum scribunt. Quod autem paullo infra ait Ammianus, ultimum ex Sergii posticis, *Catilinam clivus gloriarum eius adoras sempiternis maculis obumbravisse*, id accepit a Solino, ut solet, cui in capite vi. Collectaneorum dicitur Catilina tantas Sergii adoras odio damnati nominis obumbrasse.] VALES. Cf. Gronov. Praef. p. xxi. W.

Sicinium Dentatum] Ita Ml. ut et Valerius Maximus lib. iii. cap. 2. A. Gellius lib. ii. cap. 17. At vulgati quidam codd. *Sicinium* vocant, uti et Dionysius Halicar. lib. 2. pag. 612. *Λεύκιος Σίκκιος Δεντάτος*. Plinius lib. vii. cap. 28. Solinus cap. vi. *Varro apud Fulgent. in *NAFRENDEN*.* LINDENB.

Sicinium Dentatum.] L. Siccus Dentatus emendate dici debet: sic enim praeter Dionysium Halic. vocat Zonas in tomo 2. Annalium, quos ex Dione composuit, pag. 27. *Λεύκιος Σίκκιος*, et Fulgentius Planciades de verbis antiquis ex Varrone. De eodem Siccio Dentato vide Festum in *Obsidionalis corona*.* VALES.

Sergium, qui vices et ter vulneratus.] Plinius lib. vii. cap. 28. Solinus cap. 6. (ad quem vide Salmasium p. 34. W.) apud quem ipsissima sere Ammiani verba *Beatus profecto tot suffragiis gloriarum, ut heres in posteritatis eius successione Catilina, tantas adoras odio damnati nominis obumbrasset.* LINDENB. Uterque, et Sicius et Sergius iterum iunguntur xviit, 10. W.

14. *Anatolio interfecto, qui tunc erat Officiorum Magister*.] In Zosimo iii, 29. perpetam Antonius scribitur pro Anatolio: *Μάχης δὲ κατεφθάρ γενομένης ἐπέστη Ἀντώνιος, ὁ τῶν περὶ τὴν αὐτὴν ἡγούμενος τάξεων, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι Μάχιστρον.* LINDENB.

Occupato castelli vicini praesidio.] Id Zosimus paullo aliter refert. his verbis iii, 29. *ἄνδρες ἐξήκοντα μόνοι, σφῶν καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιωματοῦ μνηστήριοι, παραβαλλόμενοι τε ὅχι θανάτου, τοῦ φρουρίου γεγόναν ἐγκρατεῖς, ὅψ' αὐ τοῖς Ῥωμαῖοις ἐπιελθόντες οἱ Πέρσαι πλειονεῖν ἰδοῦσαν καὶ τοῖς ἐμίστοις τῶν πολέμιων ἰσχυροῦσιν, οὐκ ὀλίγου μίγους τοῖς πολιορκουσιν ἐπιτίμινον περισώθησαν. ix. millites, sui et dignitatis Rom. memores, ad mortem usque audaciter decertantes, castellum illud occuparunt, ex quo Persae in Rom. iter facientes inopetum fecerant: et ab hostibus per triduum obsessi, aggressi tandem oppugnatores ipsos, incolumes evaserunt.* Infra c. 7. (6.) *castrum* Vaccatum dicitur. VALES.

15. *Quam repescenti naturae ut debitor bonae fidei redditus exfulia*] Non minus prudenter, quam pie, Iosephus apud

Egesipp. lib. iii. cap. 17. *Deus omnipotens thesaurum nobis optimum dedit, atque inclusum in hoc vase fictili et consignatum commisit nobis custodiendum, quod ipsi placrat reponere. Nonne in utroque crimen est, vel relicere depositum non reponente qui dederit, vel reponenti negare? Si hominis depositum violare poena infamiae est, quanto magis violare depositum Dei?* LINDENBR.

Ut debitor bonae fidei redditurus exsulto.] Sapienter id quidem et ex praecepto D. Marci, quem Iulianus sibi imitandum proposuerat. Hic enim in libris de vita sua nihil frequentius inculcat, quam hilari ac libenti animo mortem esse expectandam, gratias quietam Deo habendas esse. In libro autem 4. eadem vitur metaphorā qua Iulianus hoc in loco: περιμένει το θανάτῳ ἐν τῷ βίῳ εὐχόμενος, μήτε ὄρου δυνάμενος μήτε ἀνάρτου τινὸς μίσητος. Signum receptui ex hac vita, expectans expeditus, ut nec iuramento opus sit nec testibus. Et paullo post subiicit, hominem sapientem eadem facilitatē et constantia digredi a vita, qua ad aliam quam actionem veterunde ac deoerter obduodam se conferret: neque umquam imperfectam eius vitam tamquam fabulam nondum ultimo actu finito intercipi a fato. VALES.

Ut debitor bonae fidei] qui, quod debet, promte reddere paratus est. — *Philosophorum sententia generali omnium.* — *Beator, nobilior, praestantior.* — *Quoties conditio melior a deteriore discernitur, in meliorem transit.* W.

Mortem tamquam summum praemtium.] Notae sunt historiae, iam ab antiquo in Scholis tractatae, Cleobis et Bitonis: quibus cum mater precata esset ab Argiva lunone, ut illis praemium daret pro pietate, quod maximum homini dari posset a Deo, mune inventi sunt mortui. Item Agamedis atque Trophonii, qui cum Deo Pythio templum aedificassent, quodque optimum foret precarentur, confectum somno prelli nunquam postea surrexerunt. Xenocrates Platonicus de Morte pag. 116. Cicero Tufcul. lib. 1. Plutarch. de Consolat. Ad quae exempla haud dubie sive Iulianus sive Ammianus respexit. LINDENBR.

16. *Ne me proieciam aut prosternam]* cogar victas manus tradere, pacem petere ab hostibus. — *Dolores insultant, ignavis acriores sunt impatientibus, mollioribus.* W.

17. *Civilla]* in pace. *Examinatis rationibus nonnisi rite diligenterque omnibus perpensis. Tametsi prosperitas simul utilitasque consultorum non ubique concordent, et si utiliter provisus non semper respondet eventus.* W.

18. *Licentiam omnem actibus meis exterminant.]* Magna laus in celsa potestate, cum Principes nil sibi amplius licere putant, quam privatis, ut Plinius in Panegy. ait. Et praecclare Impp. Leo et Anthem. in libro LL. Anthemii Aug. Tit. 3. *Neque enim aliud Imperatoriae maiestati, cui semper debet aequitas inhaerere, et vigere iustitia, videtur accommodum, quam commune ius omnibus reservare subiectis, et nihil amplius bonis licere Principibus, nisi quod liceat privatis.* Ildorus Sentent. lib. 3. cap. 51. *Iusta est vocis eorum (Principum) auctoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur.* Gratianus

distinct. 9. c. *Infum est.** LINDENBR. *Licentiam abusum potentiae, impotentiam, superbiam.* W.

Gaudensque] Fortasse hic aliquid excidit. *adeo sciens, quod sic et XIV. 7. Imperiosa parens, quae ius habet imperandi. consideratis apertis periculis. Fundatus firmo gradu, turbines fortium, quae forte inciderent, calamitatum XV. 5. calcare contemnere, superare.* W.

19. *Fide fatidica praecinente*] cf. XIII. 6. W.

Vel damnatorum sine decedo.] Sic recte in Florentino Mf. ut sup. lib. XV. *Damnatorum sorte Poemenius raptus ad supplicium interit.* Et de hoc ipso Iuliano lib. XVII. c. 1. §. 14. *Optetere dimittendo gloriose magis optabat, quam damnatorum sorte, sicut sperabant, ut frater Gallus, occidi.* Igitur quod vulgo legitur, *delicatorum f. corruptum* esse facile apparet. LINDENBR.

Meruit clarum e mundo digressum] Al. *clarum e medio.* Sed Mf. lectio, quam expressimus, venior. Sic lib. XXI. c. 14. *E mundo citius digressurum.* Lib. XXIX. *Cum mundo digredi statisset.* Lib. XXXI. c. 2. §. 22. *Fortitis casibus mundo digressos.* Cassiodorus Variarum lib. VI. Epist. 2. *Cingulum fidele, quod nescit ante deferere, quam de mundo homines contingat exire.* LINDENBR.

* *E mundo, digressum*] Sic Tertull. ad Uxorem cap. 1. *Christianis saeculo digressis nulla restitatio nuptiarum.** LINDENBR.

Aequo iudicio] haud immerito. W.

20. *Super Imp. vero creando caute reticeo.*] Libanius, pag. 323. (Reisk. I. p. 614.) *δραμίων δὲ, αἱ, τῶν φίλων ἀποφῆναι τῆς ἀρχῆς κληρονόμων, οὐδένα αὐτῷ παραπλήσιον ἐγγὺς ὄντων, ἀφῆκε τῇ στρατιῇ τὴν ψήφον.* Cumque amici rogarent, ut successorem Imperii nuncuparet, ipse qui neminem sibi parem circumspiceret, suffragiis militum rem permisit. Videtur autem Iulianus exemplum Galbae Aug. reformidasse: qui affecta aetate cum Pisonem Caesarem nuncupasset, et sibi, et Piloni perniciem creavit. Namque Otho praelatum sibi Pisonem aegre ferens, in Principem conspiravit, ut in Historiis refert Tacitus. VALES. Egregia vtro comparatio. Et Galbae incolumi, et bene valenti et considerato cum iudicio ad ordinationem istam aggresso et hinc insidias perpesso similis est Iulianus et hic letaliter vulneratus et in horas mortem venturam prospiciens, hoc scilicet agit, ut motuat repentinum Othonem. Quis credat? Immo vult imitari Magnum Alexandrum, si ex imitatione alicuius ad hanc rationem venit, et imperii causam rite agit; alioqui metus ille tradendi alicuius in ultimum discrimen nonne manifeste respicit historiam Augusti itidem deliberantis de hac re apud Tacitum lib. I. Annal. cap. 13. et quid ille nominandis quibusdam effecit? Nempe ait ibidem, omnesque praeter Lepidum, vartis mox criminibus, fruento Tiberio, circumventi sunt. ORON.

Super Imperatore vero creando] Aur. Victor in Iuliano (Epit. c. 43.) *Circa noctis fere medium defecti, praefatus consulto sese de Imperio nihil mandare, ne, uti solet, in multitudina discrepantibus studiis amicorum, ex invidia Reip. discordia alienatus periculum faceret.* LINDENBR.

Ne per impudentiam dignum praeteream] Melius in Mf. *per imprudentiam.* LINDENBR.

Alumnus reipublicae frugi] patriae amans (Patriot). W.

21. *Familiares opes]* pecunias suas. *Supremo stilo testamento.* cf. ad xxi, 15. W.

Quem cum beatum fuisse Sallustius respondisset] Beati et felices mortui dicuntur, ἐν εὐφημοῦ, ut Graeco μακαρίται. Helych. Μακαρίτης, ὁ τεθνήσκων, ὁ μακάριος, ὁ ἰερός. Suidas in Μακαρίταις, Plutarchus in Παγαμυθικῇ. Iulianus in Epistola ad Hermog. Ἐκείνῳ μὲν δὲ, ἐπειδὴν μακαρίτης ἐγένετο, κούφη γῆ, καὶ ἴππερ λόγος. LINDENB.

Cum beatum fuisse.] Th. Marcilius dubitat an non melior lectio sit *beatum et fuisse*, quod sane nimis captatum, nec ad genium Ammiani. ORON.

Qui elate ante contempserat suum] qui modo tam elato animo de sua ipsius morte luerat locutus. W.

22. *Auctoritate etiamtum integra increpabat.]* Neque id omisit Libanius, (Reisk. i. p. 614.) cuius haec sunt verba: πάντων γὰρ τῶν περιστηκότων εἰς θῆνον πεπτωκότων καὶ οὐδὲ τῶν φιλοσοφούντων δυναμείων καρτερῶν, ἐπιτίμα τοῖς τε ἄλλοις καὶ οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦτοις, etc. Et cum circumstantes in sleium universi effunderentur, neque ipsi Philosophi a gemitu possent temperare; cunctos increpabat, sed hos maxime: quod cum rebus a se in omni vita gestis aditum sibi ad Deorum sedes aperuisset, ipsi haud secus ac tartaro dignum lugerent. Deinde tabernaculum illud Iuliani carceri comparat, quo perituro Socratem amici convenerant. VALES.

Auctoritate integra etiamtum] sono vocis imperatorio. W.
Coelo conciliatum] destinatum. W.

23. *Cum Maximo et Prisco Philosophis super animorum sublimitate perplexius disputans]* Magnorum virorum exemplo. Sic Thralea, cum iam Neronis scelere iusta morte sibi obven- dum intellexisset, maxime intentus Demetrio Cynicae institutionis doctori, de natura animae et dissociatione spiritus corporisque inquirebat. Tacitus Annal. 16. Sic Socrates: *Cum potionem publice mixtam ebiberet, de morte disputavit usque ad ipsam. Seneca cap. 3. Diogenes Laert. in eius Vita: Καὶ δεῖτε μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ τὸ κῶμειον, πολλὰ καλὰ λόγια διαλεχθεὶς, ὃ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδρῳ φησι. Ceterum de Maximo et Prisco plura Eusebius in Vitis Philosophorum. LINDENB.

Super animorum sublimitate divina origine, immortalitate perplexius subtilius, Socratis ad exemplum disputans. Quanto in honore habuerit Maximum, v. xxi, 7. Priscum in magistris Iuliani numerat Eusebius. — timore venarum, aestu sanguinis. W.

Anno aetatis altero et tricesimo.] Id est, secundo ac tricesimo. Sic enim sere loquuntur Latini, ut Quintilianus in Dialogo de causis corruptae eloquentiae. Uno et vicesimo Caesar Dolabellam, altero et xx. Asinius Pollio G. Catonem infecit sunt. Neque aliter Eutropius in lib. 9. de Maximiani Galerii pugna, et alii passim. Observavi tamen interdum eam vocem pro uno sumi, ut apud Velleium alicubi legere memini. Sed hoc in loco a Marcellino pro secundo accipitur, ut dixi. Cui enim potius de Iuliani aetate quam Iuliano ipsi credamus? At is in Epist.

Epist. 5r. ad Alexandrinos, (p. 353. Spanh.) 32. annos natum se esse dicit, tum cum eam Epistolam scriberet. Idem in Mispogone significat his verbis: ἐπὶ δὲ τοσούτου μελέτην ἀφίκαται παρῃάλειον, ἡμοὶ δὲ καὶ πλείω τούτων ἐστίν. At Socrates in lib. 3. Iulianum anno aetatis 1 et 32. interisse scribit: quod ex iplomēt Socrate refellere facillimum fuerit. Scribit enim in lib. 3. cap. 1. post obitum Constantini Magni cum Dalmatius Caesar esset occisus, Gallum. et Iulianum in discrimen vitae pariter adductos esse. Sed Gallum quidem morbo, quo tunc gravissimo laborabat infanti exitio ereptum: Iulianum vero ob teneram adhuc aetatem servatum fuisse, quippe qui vix tum esset octennis. Idem etiam scribit Sozomenus in lib. v. Igitur si ad discrimen Iuliano contigisse ponamus anno 337. quo Constantinus est mortuus; efficietur profecto Iulianum 4. et 30. annis vixisse. Mortuus est enim anno Domini 363. Sed si Cedrenum sequimur, qui eadem Dalmatii, et discrimen illud Iuliani refert in annum 2. ab obitu Constantini M. tum id efficietur quod nos posuimus, 32. annos vixisse Iulianum. Calliodorus anno aetatis 32. Iulianum obisse dicit. VALES.

Parentis (Iulii) Constantii obitu destitutus] inops, vel, ut ipse supra hoc capite extulit: *in umbram et angulos amandatus*. W.

Et Basilina matre] Supple ἀπὸ κοινῶς *destitutus*. Nam Basilina cum Iulianum primum, atque adeo unicum, peperisset, paucis post mentibus decellit, ut testatur Iulianus ipse in Mispogone. Haec Basilina erat Iuliani filia Praefecti Praetorio, quem admodum scribit Libanius in Orat. funebri pag. 280. Eiusdem meminit Athanasius in Epist. ad Solitarios, ubi de Eutropio Hadrianop. Episcopo scribit, qui in exilium missus est studio et instructu Basilinae. Βασίλινᾳ γὰρ ἦν ἡ πᾶν κατ' αὐτοῦ ἐκουράζουσα. Basilina enim magnopere eum infectabatur. Ideo fortasse quod Eutropius Eusebium Nicomed. Episcopum (affinem Basilinae, ut supra notavi) acriter reprehendebat. Meminit et Georgius Alex. in Vita Chrysostrami, ubi ait obiectum fuisse Chrysostramo, quod praedium a Basilina Ecclesiae Constantinop. legatum venderat, et pretium in suos usus verterat. ὅτι διαφίλον τῇ ἐκκλησίᾳ τόπον ὅντις Βασίλινᾳ ἡ τοῦ Ιουλιανοῦ μήτηρ κατέλαβε, πωλήσας ἐς περιτὰ. Basilinae frater erat Iulianus Comes Orientis, avunculus Iuliani A. Male Chrysostramus in Orat. contra Gentiles 22ior πρὸς πατρός vocat. VALES.

C A P V T IV.

Iam vero mores, totumque, quem vocant, characterem Iuliani ita ad vivum ob oculos pingit, ita sine partium studio et virtutes et vitia temperat, ut plausum omnium tulerit intelligentum. cf. xvi, 15. et qui singulares libros de Iuliani vita edidit: *la Bletterie Vie de l'Empereur Julien*. Amst. 1735. Schroecck's *allgem. Biographie* Th. IV. W.

1. *Vir profecto Heroïcis conn. ingentis.*] Nihil mirum, si vir Graecanicae superstitioni deditus, in Iuliani sui laudes effunditur. Sed et Christiani quotquot absque affectu animi sincere locuti sunt, Iuliano testimonium egragiae indolis perhibuerunt.

CONT. IN AMMIAN. II.

G

Audi Augustinum in lib. 5. de Civitate Dei cap. 21. *Ipse apostatae Iuliano, cuius egregiam indolem decepit amore dominandi sacrilega et detestanda curiositas, etc.* Sed et Prudentius idem ingenue confitetur in Apotheosi v. 449. II.

*Principibus tamen et cunctis non desuit unus
Me puero, ut meminini, ductor fortissimus armis,
Conditor et legum celeberrimus, ore manuque
Consultor patriae, sed non consultor habendae
Religionis: amans tercentum millia Divum
Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus orbi.*

[Orbi, id est orbi Romano, Imperio Romano. Sic enim malo, quam quod in vulgatis Editionibus legitur, *Urbi*, hoc est, urbi Romae. Vult igitur dicere Prudentius, Iulianum, quamvis a Christo desciverit, bonum tamen et utilem Imperio Rom. Principem fuisse.] VALER.

Virtutes quatuor praecipue] Vid. Cicer. de Offic. lib. 1. c. 5. *B. Ambrosius de Offic. lib. 1. c. 24. Marius Victorinus in Cicer. Rhetor. 1. pag. 80. * Porphy. apud Stobaeum Serm. 1. pag. 23. LINDENB.

Accedentes] Sic lego pro *accidentes*. W.

Intento studio coluit omnes, ut singulas] Egregia haec sane laus est, et cui adsimilis illa, qua Stiliconem extollit Cl. Claudianus lib. 11. v. 100.

*Omnes praeterea, puro quae crimina pellunt
Ore Deae, iunxere choros, unoque receptae
Pectore diversos tecum cinguntur in usus.
Iustitia utilibus rectum praepondere suadet,
Communesque sequi leges, iniustaque nunquam
Largiri sociis. Durum patientia corpus
Instruit, ut nulli cupiat cessasse labori.
Temperies, ut casta petas. Prudentia, ne quid
Inconsultus agas. Constantia, futile ne quid
Infirmumque geras, etc.* LINDENB.

2. *Post amissam coniugem*] Helenam, quae tamen ipsa non sponte domum deducta, sed a fratre Constantio oblata est. W.

Apud Platonem legitur, Sophoclem] Plato de Repub. lib. 1. (T. VI. Bipont. p. 150.) Cicero de Senectute c. 14. Stobaeus cap. 6. LINDENB.

3. *Lyrici Bacchylidis, quem legebat iucunde*] non sine voluptate, in cuius tamen fragmentis ab Henr. Stephano editis nihil tale invenio. — Ceterioris interioris vitae ministris. cf. XIV, 1. XXVII, 10. cet. W.

4. *Felut ad pallium mox reversuri*] Etiam minabatur interitum ad vitam se discessurum privatam, inf. hoc lib. *Ad pallium* autem, id est, ad vitam philosophicam: talis namque Philosophorum amictus. Apuleius Flor. 1. *Togam parari et voto et furi, item pallio cadavera operiri, et Philosophos amictiri.* Herodes Atticus apud Oell. ix. cap. 2. *Fideo barbam et pallium, Philosophum non video.* *Lactant. Firmian. de quodam sui temporis Philosopho, de Iustitia lib. 5. pag. 262. *Vitia sua et pillis et pallio praetegibat.* Tatianus contra Graecos pag. 20.

LINDENB. *Mensura atque tenuitas.* Sic cod. Colbertinus pro *mensurarumque tenuitas.* Vid. Hadr. Valesii Praef. p. LIV. W.

Stans interdum more militiae.] Idem testatur Mamertinus in Gratianum actione c. 11. *Neque turbae institutorum ad delicias ministrorum; cui tam pauca sint ministranda: neque tempus epulnrum ei, qui saepius statarium prandium ad necessitatem humani corporis capiat, gaudens castrensi cibo, ministro obvio, poculo fortuito.* Hic porro mos erat militum Rom. ut in castris stantes cibum sumerent. Unde Quintilianus in Milite Mariano sic dicit: *Cum alii excurrent armati, alii claustra portarum tueantur, alii vallum fossasque scutis innixi cingant, cibum ipsum stantes capiunt: Tribunus inter scorta volutabitur.* Plutarchus etiam in Apopbth. et ex eo Polyaeus narrant, Scipionem, cum ad Numantiam venisset, iussisse ut milites stantes quidem prandium sumerent, cenarent autem sedentes: iridiniare enim, et cubiculares lectos ex castris fustulit, primus ipse in vili stramento decumbens, teste Appiano in Hispanienfi. Quam disciplinam postea Rom. Duces servarunt. Tiberius enim maiore parte aedilvarum expeditionum cenavit sedens, ut ait Velleius in lib. 2. cap. 114. (ubi vid. Ruhnkenius. W.) Olim tamen in Rep. Rom. hunc morem non fuisse, ut stantes cibum sumerent, docet Livius in lib. 34. ubi de Graccho, qui id multae ac poenae militaris loco militibus iis indixit, qui legnitus se in pugna gesserant. *Citatosque singulos iureiurando adigam, nisi quibus morbus causa erit, non aliter quam stantes quoad stipendia fecerint, cibum potumque capturos esse.* VALES.

Stans interdum more militiae] Non semper milites Romani stantes pransi sunt. v. Casaubonum et Salmasium ad Spartiani Adrian. 10. p. 82. et 85. W.

Cibum brevem vilemque.] Libanius in Monodia de obitu Iuliani (Reisk. 1. p. 517.) ὡς λέχοι στρατιωτῶν, οἷς ἀπόλως βασιλεύς, ταυτὰ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ στρατείᾳ σπουόμενος. Idem in Orat. Consulari ad Iulianum, eius tenuitatem victus magnopere praedicat: quam profecto admirabilem fuisse Marcellino facile credo. Nam et Zonaras eiusmodi illam fuisse affirmat, ut ab omni ructu et sputatione liber esset. Et saepenumero dicebas, Philosophum ne respirantem quidem exaudiri oportere. Itaque eleganter Libanius τερτίγων τροφὴν ei tribuit pag. 249. id est cibum cicadarum, quas aiunt solo aere vivere, ut ait Philo in libro, Quod omnis probus liber est. Unde nata est haec proverbialia locutio: μὴ πλείω τῶν τερτίγων ἐσθίσαι, qua utitur idem Libanius in tomo 1. Declamat. 37. VALES.

Cibum — brevem tenuem vilemque, uti praefecto erat, τὸν τροφῶντα. vilis et fortuitus XVI. 5. W.

5. Post haec serias ad artes.] Ita cod. Colbertinus. Olim legebatur *post haec feria ad artes.* v. Hadr. Valesii praef. p. LV. W.

7. Prudentiae] Plura hoc nomine comprehendit Ammianus, quae ad prudentiam, quae maxime in consiliis capiendis cernitur, referri alias non solent. W.

** Studiosus cognitionum omnium, et indeclinabilis aliquoties index.]* Sic initio libri 21. Ammianus Iulianum appellat *eruditum*, et *studiosum cognitionum omnium Printhpem:* et in libro 18.

c. 1. fuisse eum ait *indeclinabilem iustorum iniustorumque distinctorem*. Augustinus in Epistola 48. ad Vincentium de Donatistis loquens sic ait: *Quando Iuliano Imperatori in sua petitione dixerunt, quod apud eum sola iustitia locum haberet.* VALES.

Cognitionum] Ambiguum hoc; potest enim esse omne genus scientiae, uti xxi, 1. tum vero ad priora pertinebit, ubi de nocturnis lucubrationibus erat sermo; sin sumas de causis iudicialibus, quod suadet adiunctum *indeclinabilis ἀλυσίς iudex*, tum occupavit, quae in sequentibus ad *iustitiam* rectius referuntur. *Censor acerrimus*, et quae aliae adiciuntur laudes, iustae omnes, sed h. l. alieniores. W.

Censor moribus regendis acerrimus.] Nollem Sig. Gelenium huius loci depravandi primum auctorem fuisse. Quid enim elegantius et planius hac Editionis Rom. scriptura? *Censoris moribus: regendis acerrimis placidus*. Sane in Ms. Regio, *Tolof.* et Flor. legitur *Censoris moribus*: in Valentino autem *Censorius*, teste Antonio Loiseello, [ut et in Colbert.] VALES.

8. *Paucorum discrimine vitia cohibebat*] paucos tantum puniebat, xxii, 3. W.

9. *Genuina lenitudine castigaret.*] Vulg. *lenitudine vestigaret*, corrupte; et animadverterat vitium vir Amplif. Petrus Faber: itaque *mitigare*, vel, ut nos nunc ex Ms. edidimus, *castigare*, legendum censebat, Senestr. lib. iii. cap. 18. LINDENB.

Castigare] mitigaret, temperaret. Verissime monet Ernesti, *castigare* h. l. esse Graecum καλέσειν, quod de vino aqua temperando, miscendo adhibeatur. W.

10. *Corporis munus a milite, ab Imp. vero animi poscitur*] Pauli Col. dictum est, apud Livium lib. xlii. c. 34. *Militem haec tria curare decet, corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat, arma apta, animum paratum ad subita imperia: cetera Imperatori curae esse debere.* LINDENB.

Ipse trucem hostem confecti] xxiv, 4. — *In putvere vaporato Perfidis*, per arenas aestu solis aidentes. W.

11. *Praetenturae*] praesidia. cf. ad xiv, 3. W.

12. *Totis rationib. ordinatae.*] Emendatum est ex coniectura nostra *tutis rationibus*. Quam emendationem confirmat alter Marcellini locus in lib. xvi. cap. 12. *Hostes miscuere discursatores et leves, profecto ratione tuta poscente.* VALES.

Dilectus arctissime ardentissime, unice. — *Caesar adhuc sine stipendio regeret militem* xvii, 9. — *Discessurum ad vitam minaretur privatam.* xxiv, 3. W.

13. *Exhortatum eum supplicii concione.*] Apparet scribendum hic esse *simplicis concione*. VALES.

Simplici una concione militem Gallicanum adusque consilia traxisse Medorum xx, 4. W.

14. *Ipsis quodammodo cervicibus Fortunae gubernatricis erectus.* Metaphora, quamquam *μειλγμᾶτι* quodammodo mitigata, inepta tamen; alii in sinu gestare. — *Victoriosis cursibus, victoriis.* W.

Fortunae aliquand. bonae Gubernatricis.] Ex Terentio in Eunucho Actu v. Scenâ 9. ubi Chaerea:

*Quid commemorem primum aut laudem maxime,
Illum qui mihi dedit consilium, ut facerem? an me, qui
ausus siem*

*Incipere? an Fortunam collaudem, quae gubernatrix
fuit?* VALES.

Difficult. superaret immensas.] Nescio quid causae fuerit Caesello, cur Scripturam Editionis Rom. respueret, *superfaret imm.* quae et elegans est, et metaphorae illi qua utitur Marcellinus, melius convenit. Sane in Ms. Regio *superfaret* scriptum reperi. Sed media illa littera ibidem expuncta est. [in Colbert. legitur *superfaret.*] VALES.

Caduceo lente mundano.] Haec loquendi forma videtur posse confirmari altero loco lib. 22. c. 9. qui sic habet: *Et orbem Rom. placide iam regenti, velut mundanam cornucopiam* *Fortuna gestans propitia, cuncta gloriosa deferrebat et prospera.* Sed tamen magis nobis aridet coniectura nostra, ac si q. *caduceo lente mundana.* VALES. In caduceo non tam de Fortuna cogitasse Ammianus videtur, quam de Mercurio, quem mundi velocitatem appellat xvi, 5. W.

15. *Indicta sunt tributorum admodum levia.]* Eutropius lib. x. c. 16. *In provinciales iustissimus, et tributorum, quatenus ferri posset, oppressor: civilis in cunctos, mediocrem habens aerarii curam.* Hanc tributorum relaxationem tangit etiam Gregor. Nazianz. ita tamen ut reprehendat magis, quam laudem mereri putet, Orat. 1. in Julian. LINDENBR.

Indicta sunt tributorum adm. levia.] Hanc Iuliani laudem celebriorem reddidere tributorum augmenta, a secutis Principibus excogitata: de qua illustris est locus S. Ambrosii in Orat. de obitu Valentiniiani junioris: *Provincialibus nihil unquam indict passus est. Praeterita, inquit, non queunt solvere: nova poterunt sustinere? Hoc laudant provinciae Iulianum: et ille quidem in robusta aetate; iste in processu adolescentiae: ille plurima reperit, et exhausit omnia, iste nihil invenit, et omnibus abundavit.* Iulianus ipse de se in Misopogone: οὐδ' ἐνεργάσαμεν τὸ χρεῖον, οὐδ' ἐπὶ τὰς ἀνάγκας ἀγγύριον. Neque aurum indiximus, neque argentum exegimus. Eratque ei id in votis, ut bellum ita sibi conficere a Diis concederetur, ut ad antiquam formam tributa reducere liceret, teste Libanio in Orat. in Aetio, p. 326. VALES.

Coronarium indultum.] Aurum coronarium est, quod a victis gentibus datur propter concessam victricem; vel quod indulgentiarum laetitia, vel rebus prospere gestis admonitae, in coronis aureis ligisque diversis civitates Imperio Rom. parentes obferunt. L. 4. C. Theod. de aur. coron. Cicero in Orat. in Pison. Servius Aeneid. lib. 8. Ipsaque Constitutio, qua auri huius praestatio remittitur, etiamnunc in Cod. Theodos. exstat lib. xii. Tit. xiii. quam totam hic adscribere lubet: IMP. IULIANVS A. ad Sallustium P. P. *Aurum coronarium munus est voluntatis, quod non solum Senatoribus, sed ne aliis quidem debet indici, licet quaedam indictionum necessitas postulaverit, sed nostro arbitrio reservari oportebit.* LINDENBR.

Coronarium indultum.] Aurum coronarium illud erat, quod coronarum nomine provinciae, ac civitates millis legationibus Principi offerebant, ut docet Dio in Fragmento illo luculentissimo lib. 77. quod abhinc biennio publicavi: idque vel ob imperii primitias, ut infra in hoc libro, cap. ix. et in lib. 28. cap. vi. vel ob victoriam de barbaria, vel ob vota quinquennalia ac decennalia: ut in lege 4. de auro coronario Cod. Th. De his loquitur Themistius in Orat. 13. οὐ χρυσοῦν δὲ τὰ ἀστέφανον χρυσὸν ἀπὸ τοῦ πολλῶν ταλάντων, οἷοι πολλοὶ αὐτῷ ὑφαινοῦνται καὶ πολλὰ χροῦν, πέμπειν ὑμῶν ψηφισμένων, etc. In his autem mittendis coronis inter se certabant civitates, ut pretio ac pondere sese mutuo superarent. Itaque haec quidem mille solidos, haec bis mille, aliae aliquanto plus pendebant. Quare cum Iulianus has non sine incommodo exigi sciret, legem tulit, ne plusquam 70. solidorum pondo coronae aureae deinceps mitterentur, ut scribit Libanius in Orat. funebri pag. 305. (Reisk. 1. p. 586.) eundem enim honorem esse in minori, quem in graviori pondere aiebat. Ceterum avaritiae extremae esse, lucrum honoris specie quaerere. Quin etiam aurum coronarium arbitrio decurionum reliquit, ut videre est in lege 1. Cod. Theod. de auro coronario: quo fortasse haec illius verba referenda sunt in Milopogone, οὐδ' ἐπεχράσαμεν τὸ χρυσίον. Ante Iulianum autem Imp. Romani aurum coronarium remiserant: primus Augustus, ut est in lapide Ancyran, et apud Dionem in lib. 51. in V. Consulatu Augusti: παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ ἰταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς ἀστέφανοις προσήκον οὐκ ἰδίῳ: deinde Hadrianus: tum Antoninus Pius, ut Spartianus scribit: et Alexander Severus, teste Lampridius. Ab hoc auro coronario distinguendae sunt coronae aureae, quae olim libera Rep. Praetoribus aut Consulibus dabantur a Regibus ac provinciis et civitatibus liberis ad ornamentum triumphum, quod aurum postea in aerarium referebatur. Sed cum Imperatorum avaritia et cupiditas civitatibus damno maximo esset, Pilo legem tulit, ne aurum coronarium nisi decreto triumpho decerni a civitatibus, et ab Imperatoribus accipi liceret, ut ait Cicero in Pisonem. VALES. Cf. Ernesti Clavis Ciceroniana v. Coronarius et Gothofredi Glossar. Nomicum ad Cod. Theodof. W.

Remissa debita multa diut. congesta.] Idem praedicat de se Iulianus in Milopogone (p. 365. Spanh.): ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἑλλήμασι ἀνείρα: πᾶσι τῶν ἐπισημένων εἰσφορῶν τὸ πέμπτον. Sed praeter indulgentiam reliquorum, etiam quinta pars sollemnium tributorum omnibus remissa est. Exstat etiam Epistola Iuliani 47. ad Thracenses, qua eis tributorum reliqua usque ad Indictionem tertiam remittit. Quae cum ita sint, quo modo conciliari pollint cum iis, quae in lib. xvi. c. 5. dicta sunt, equidem non video: sic enim de Iuliano ibi loquitur Marcellinus: *Id cum adusque imperii finem scimus utiliter observasse, ne per indulgentias, quas appellant, rei tributariae concederet reliqua.* An dicemus hic loqui Marcellinum de reliquis non tributorum, sed aliarum praestationum, puta chrysargyri: (Atqui hoc, monente Reinelio, nondum erat indictum. W.) quod confirmat lex 50. Cod. Theod. de Decurion. VALES.

Aequata fisci iurgia cum privatis.] Ut scilicet quoties inter fiscum et privatum lis esset, aequo iure uterque ageret, nec fisci causa potior haberetur. Fecerat id Traianus, de quo Plinius in

Grat. actione c. 36. sic dicit: *Dicitur actori atque etiam procuratori tuo, Iu ius veni.* Et mox: *Sors et urna fisco indicem assignat: licet relicere, etc.* Eodem foro utuntur principatus et libertas. Quae praecipua tua gloria est, saepius vincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est nisi sub bono Principe. VALES.

Vectigalia civitatibus restituta cum fundis.] Vectigalia sunt portoria et huiusmodi reditus, qui concessione Principum civitatibus relicti sunt ad restaurationem operum publicorum, et ad alias necessitates. Sic Alexander Severus, teste Lampridio, vectigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. Itaque et legata quae civitatibus relicta erant, eo nomine continebantur. Capitolinus in Gordiano, de Timescleio Praef. Praet. Morbo, inquit, *extinctus est, herede Rom. Rep. ut quidquid eius fuerat, vectigalibus Urbis accederet.* VALES.

Cum fundis.] Exstat ipsa Iuliani lex in Cod. Theod. de locatione fundorum iuris emphyt. ad Secundum: *Possessiones publicas civitatibus iubemus restitui, ita ut iussis arsilinationibus locentur, quo cunctarum possit civitatum reparatio procurari.* PP. Id. Mart. Constantinop. Mamertino et Nevitta Coss. Huius legis para esse videtur lex 1. Cod. Iust. de diversis praediis templorum et civitatum. Eandem Iuliani constitutionem memorat etiam Libanius in προσηντικῷ sub finem (Reisk. 1. p. 419.) *ἡς ἐστὶ μὲν καὶ τὸ ταῖς πόλεσιν ἐπανορθῶσαι τὴν πενίαν ἐξεληλαμέναις ἀρχαίων τε καὶ δικαίων κτημάτων· ὁ τοῦ μὲν ἰδίου οἴκου μεγάλους ἐποίησε, τοῖς δὲ κοινοῖς περιέχειν ἀμορφίαν.* Cuius et hoc eximium est, quod civitatum egestatem sublevari, quae antiquis et legitimis possessionibus spoliatae fuerant: unde privatis quidem aedibus magnitudo et opes accesserant, publicae vero deformatae et neglectae iacebant. Eodem pertinent lex 8. 9. et 10. eiusdem Iuliani in Cod. Theod. de operibus pub. Porro haec praedia et agri civitatum dicebantur praedia vectigalia et agri vectigales, quoties in perpetuum locabantur, ut est in lege 1. D. si ager vectigalis, etc. Dicebantur etiam praedia iuris civilis, ut in Novella 30. Theodosii Iunioris, et in Novella 3. Marciani. Ceterum eos civitatum agros Decuriones inter se dividere solebant, teste Libanio in Orat. pro Rhetoribus in fine. VALES.

Quos velut iure vendidere pr. potestates.] Puta Praefecti Praetorio, Comites Largitionum, et Rationales. Hi enim agros publicos civitatum occupare et vendere solebant ad iuvandas necessitates aerarii, ut patet ex Novella 30. Theodosii, et Novella 3. Marciani iam citatis. Maxime autem loca et praedia quae ad ius templorum pertinebant, a Diva Constantino et Constantio vendita vel donata fuerant, ut supra adnotavi: quae Iulianus templis restitui praecepit. Sed postea Valentinianus eadem templa ablata, in filium suum redigi iussit, ut videre est in lege 7. Cod. Theod. de iure fisci. *Univerfa, inquit, loca vel praedia quae nunc in iure templorum sunt quaeque a diversis Principibus vendita vel donata sunt etc.* VALES. Quum antecedit ipse vir doctissimus, per potestates sac. Gothofredus non magis iudices intelligit, quam ipsos Principes, ad legem viii Cod. Theod. de operibus publicis. canon.

Numquam augenda pecuniae cupidus fuit, quam cautius apud dominos servari exist.] Similis in hoc Constantio Aug. de

quo Eutropius lib. x. *Fiset commoda non admodum affectans, dicensque melius publicas opes, a privatis haberi, quam intra unum claustrum reservari.* LINDENB.

[*Quam cautius apud dominos servari existimabat.*] Sic Constantius Chlorus Aug. avus paternus Iuliani A. dicebat, aurum et argentum apud dominos tamquam apud fidos depositarum opum custodes sibi servari: ut tradit Eusebius in libri 1 de vita Constantini capite xiv. Unde et pauper cognominatus est, quod parvam in aerario pecuniam, nil fere in domesticis thesauris reconditum haberet.] VALES

Alexandrum Mag. ubi haberet thesauros interrogatum.] Theon Sophista Charia 1. pag. 112. *Liban. Sophist. in Exemplis progymn. Chria 1. pag. 4. et Dissert. 2. pag. 543. Plaut. in Trucul. Act. 4. pag. 722. *Verum est verbum quod memoratur: ubi amici, ibidem sunt opes.* Micipsa apud Sallustium Bell. Iugurth. Non exercitus, neque thesauri praefidia regni sunt, verum amici: quos neque armis cogere, neque auro parare queas. *Officio et fide parantur* * [Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς παρὰ τίνος, etc. πῶς ἂν εἴχοι τοὺς ἡγεταυροὺς, τοὺς φίλους ὑπιδείξει.] Stobaeus Serm. 214. LINDENB.

16. *Carptim*] breviter, quod iungit ipse Noster xxiii. 6. W.

Levioris ingenii.] lib. xxii. c. 10. de hoc ipso Iuliano: *Levitatem agnoscens commotioris ingenii sui.* Itaque quod in vulgatis libb. *lenioris ing.* habetur, corruptum est. LINDENB.

Instituto rectissimo] more admodum laudando. W.

17. *Linguae fusioris*] volubilia. — *Praefagiorum.* Calaub. ad Hadrian. Scr. Hist. Aug. T. 1. p. 135. habet *futurorum*, ex memoria. *Sciscitationi nimiae deditus.* cf. supra ad cap. 2. extr. W.

Aequiperare videretur in hac parte Principem Hadrianum.] Tangit eandem hanc praefagiorum sciscitationem nimiam in Hadriano Tertullianus, cum *curiositatum omnium exploratorem* eum vocat, * in Apolog. cap. 5. * LINDENB.

Hadrianum] v. Spanhem. ad Iuliani Caesares, ed. Franco-gall. p. 71. W.

* *Innumeras sine parva pecudes mactant.*] Idem de Iuliano Aug. affirmat Chrysostomus in Oratione 2. de S. Babyla Martyre, contra Gentiles, pag. 762. et 773. * VALES.

Marci illius similis] cf. Spanhem. l. c. p. 257. Tillemont T. II. P. 2 p. 399. et 513. W.

* *ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΒΟΕΣ, etc.*]

Οἱ βόες οἱ λευκοὶ μέγαν τῷ Καίσαρι χαίρου.

Ἀν δὲ σὺ νικήσης, ἄμμες ἀπώλομεθα. * LINDENB.

Sic etiam Anthologia, laudante Calaubono ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 340. W.

[*ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΒΟΕΣ ΜΑΡΚΩ ΤΩ ΚΑΙΣΑΡΙ. ΑΝ ΣΤ ΝΙΚΗΣΗΣ, ΗΜΕΙΣ ΑΠΩΛΟΜΕΘΑ.*] Iohannes Georgius Graevius, vir optimus atque doctissimus, mihi Traiecto Batavorum re-
scripsit mense Maio anno M. DC. LXXX. ut versus constet, legendum sibi videri.

Οἱ λευκοὶ βόες μέγαν τῷ Καίσαρι χαίρου.

Ἀν δὲ νικήσης, ἄμμες ἀπώλομεθα.

Addidit, huic voto non dissimile alterum commemorari a Seneca in libri II. de beneficiis capite XXVII. ἀμυρς quidem Aeolice dicitur pro ἡμῖς: sed cum in codicibus priscis omnibus Graeca haec scripta reperiantur, ita ut a fratre olim meo sunt edita; nihil mutandum: nihil addendum puto, ne temeritatis accusar, si a codicibus consentientibus sine causa recessero, quorum auctoritatem plurimi faciendam esse nemo nescit. Verum quidem stare nihil necesse est. Ingeniosa tamen, est amici nostri coniectura: cui libenter acquiescerem, ni conspiratio codicum obstatet.]

VALES.

18. Cum indignis] abiectissimis hominibus. W.

19. Quam Aratus extollit in coelum] v. 134. W.

20. Iura non molesta] leges aequas. Absolute plane et aperte. W.

21. Quod docere vetuit magistros Rhetoricos et Grammaticos Christianos, ni transissent ad numinum cultum.] Hoc ambiguum, unde factum, ut nonnulli ita intelligerent, Iulianum iuventutem noluisse a Rhetoribus et Grammaticis erudiri. Sed et alia ratione potest explicari, ut τὸ Christianos ad ipsos Rhetoras pertineat, quibus, nisi ad paganam reverterentur religionem, ius docendi, (cathedram, thronum) non concederet, vel si haberent, adimeret. cf. supra XXII, 10. ubi iisdem fere verbis eadem repeties. W.

Ne transirent numinum cultu.] Haec quidem ut a Sig. Gelenio sunt edita, sensu omni carent. Causa enim cur Iulianus Christianos Professores publice docere vetuit, non ea fuit, ne ipsi transirent a numinum cultu: nisi de dilciplea eorum id intelligatur. Sed cum in Ml. Regio, *ToloL. [et Colbert.] et in Editione Rom. sic scribatur hic locus, ne transissent numinum cultu: non dubitavi quin ita eorrigendus esset ut edidi, ni transissent ad numinum cultum. VALES. Iam Rittershulius in lib. 1. Sacrar. lection. 19. de suo publicavit ni transissent ad numinum cultus. GRON. Cf. etiam Praef. Gronov. p. XXIII. W.

Δύναμιν, ordinum coetibus pat. iniuste quosdam adnecti.] Erat certe Iulianus non sine causa in Curiarum favorem propensior. Quippe plerique earum onera subterfugientes, alii ad militiam transierant; alii ut Senatores urbis Romae aut Constantinop. fierent ambierant, ut docet Libanius in Orat. funebri p. 296. Plerisque etiam Constantius immunitates et vacationes civilium munerum concesserat, quas Notarii et Eunuchi (qui eo imperante plurimum potuere) pretio accepto vendebant, teste ibidem Libanio. At Iulianus lege lata cunctos sine discrimine ad Curias revocandos esse statuit: quo facto Curiae quae antea vacuae erant, vix iam multitudinem introeuntium capiebant. τὸ γὰρ δὴ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιον ἐκεῖνο γράμμα, τὸ δεῖν πάντα ὑπόστα εἰς βουλήν καλεῖν, καὶ μὴδὲν ἔχοντα ἰσχυρὸν εἰς ἀφεῖναι, ἰγγράφειν, οὕτω τὸ πρῶγμα ἐπικινῶσθαι, etc. ait Libanius. Id est: Etenim dictum illud summis laudibus dignum, omnes ad Curiam retrahendos esse, et qui nihil causae ad immunitatem suam afferrent, albo inscribendos esse, adeo cuncta resistit, etc. Illud tamen minime ferendum erat, quod ad Curiarum favorem nimis propensus, iniuste plures muneribus publicis adnectebat, ut testatur Marcellinus in lib. 21. cap. 12. adeo ut aegre sub eo a Curialibus quisquam appetitus, licet privilegiis, et

stipeodiorum numero, et originis peccatis alienae firmitudine communitus, obtineret acquillinum, ut idem scribit in lib. 22. cap. 9. qui locus cum hoc, quem nunc prae manibus habemus, comparari debet. Adeo hic paene ad verbum cuncta repetit, quae illic commemoraverat. VALES.

21. *Municipalium ordinum coetibus* numero Senatorum. *Adnecti* invitos addi, qui tamen *ab his consortiis*, ocerolis plerumque *longe discreti* immunes omnino erant, vel quod *peregrini* non eiusdem urbis cives essent, vel *privilegiis vel origine* natu. cf. xii. 9. et quae congeessimus io Ind. II. v. Curialis. W.

Privilegiis aut origine.] Inter cetera Clericos Christianos, quibus Constantinus et Constantius vocationem civilium munerum concesserant, ad Curiam revocavit, ut scribit Sozomenus in lib. 5. cap. 5. Exstatque lex ipsa Iuliani in Cod. Theod. de Decurionibus. VALES.

22. *Figura talis utique membrorum.*] Haec est scriptura omnium librorum: quae tamen an a Marcellini manu sit, dubito. De Constantio sic dixit in fine lib. xxi. c. 16. *Figura tali sit utique membrorum.* Unde hic quoque ita legendum videtur. Certe alterutrum in alterum resingendum erit. Porro Iulianum sic describit Gregorius Nazianz. Episcop. in Iulian. Orat. 2. pag. 306. οὐδένος ἐδόκει μοι σημεῖον εἶναι χριστοῦ, αὐχὴν ἀπαγῆς, ὤμοι παλόμενοι καὶ ἀναστροφεύμενοι, ὀφθαλμοὶ σοβούμενοι, καὶ περιφερόμενοι, καὶ μακρὸν βλέπων, πόδες ἀστατοῦντες καὶ μετακλᾶζοντες, μυκτὴρ ὕβριν πνέων καὶ περιφρόνησιν, προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι, τὸ αὐτὸ φέροντες, γέλωτες ἀκράτεις τε καὶ βρασματοῦσιν, νεύσεις καὶ ἀναιδέσεις σὺν οὐδενὶ λόγῳ. λόγος ἰσάμενος καὶ κοπτόμενος πνεύματι, ἐρωτήσεις ἀτακτοὶ καὶ ἀσύνετοι, ἀποκρίσεις οὐδὲν τούτων ὑμῶν, ἀλλήλους ἐπιμυθίζοντες καὶ οὐκ εὐσταθεῖς οὐδὲ τάξει προΐοντες παιδείας. Landulf. Sagax in Historia Miscell. lib. xi. *Corpore validus quidem, sed brevis fuit, barba proluxa, oculi currentes huc illucque directi.* Quae ex integro Sex. Aur. Victoris codice desumpta videatur: nam deesse apud eum quaedam, collatione cum Sagace facta, aperte patet. LINDENB.

Vestitus] hoc insolitum de barbis. W.

Venustate oculorum micantium.] Mamertinus io Gratiarum actione de Iuliano loquens, *micantia fideis ignibus lumina.* VALES.

Mentis eius angustias indicabant.] Vs. *argutias* Ind. LINDENB. Temere assentitur Ernestius, nec bene Martinus io qd. opp. Iuliani p. 464. vulgaram exponit per *levitatem*. Est Graecorum ἀγχινοια. W.

Labro inferiore diviso.] Sic in Editione Rom. legitur. Sed huic scripturae multum adieponenda est codicis Regii, et Val. et Fauch. scriptura, quam etiam Accursius io Editione sua restituit, *labro inferiore demisso*: [in Colbert. l. i. *dimisso*.] certe in veteribus nummis Iuliaei etiamnum apparet, labconem eum fuisse. Eodem autem modo loquitur in Eunuchio Terentius:

Incurvus, tremulus, labiis demissis. VALES.

Labro inferiore demisso.] prominente, qualia in familia principum Austriacorum propagata testantur nmi. — *Ab ipso capite usque unguam summitates lintamentorum recta compage.* cf. xiv. 11. W.

23. *Cum Metrodori mendaciis avid. acquiescit.*] Metrodorus quidam Philosophus Constantini M. temporibus orbis perlustrandi gratia ulteriorem Indiam penetrasse dicitur. Cumque ad Brachmanas venisset, frugalitatis et continentiae causa, et quia molas aquarias et balnea prius illis ignota fabricarat, ab eis dilectus, cum io adyta templorum religionis specie introire permitteretur, multos lapillos unionesque lubripuit. Multas quoque ingentis pretii gemmas a Rege Indorum accepit, quas Constantino Regis nomine offerret. Igitur cum Byzantium reversus, haec omnia Constantino non Regis Indorum, sed suo ipsius nomine obtulisset, admiranti gemmas Principi, se longe plura terrestri itinere praemississe dixit, sed a Persis cuncta esse direpta. Quibus auditis Constantinus litteras ad Saporem paullo avidius et asperius dedit, quibus lapides et cetera Regis Indorum munera ad se quamprimum remitti flagitabat. Sed Sapor acceptis litteris cum nihil respondisset, pax eam ob causam inter Rom. et Persas soluta est, ut scribit Georgius Cedrenus in Chronico, anno xxi. Constantini M. cui uni explicationem huius loci debemus. Eiusdem Metrodori Philosophi meminit Rufinus in lib. 1. Appendicis cap. 9. et ex eo Socrates atque Sozomenus. Hieronymus denique in Chronico: Anno 24. Constantini, *Metrodorus, ait, Philosophus agnoscebat.* Suspicio autem hunc esse Metrodorum, qui Cyclum senarium quem *εξοπαρισίων* Graeci vocant, conscripsit, de quo Photius in Bibl. VALES. Sine dubio ex Ammiano hauserat Cedrenus. Tota tamen narratiuncula fabulam clere videtur Tillemontio T. IV. P. 1. p. 627. Differunt certe in eo, ut quae Cedrenus de Constantino, ea Ammianus Constantii aetate accidisse velit, quod propius accedere ad veritatem sequentia testantur. W.

Vindictae sui ad ind. exitum ubi nostri.] Hunc locum sic primus excudit Gelenius, qui in Editione Rom. et codice Regio 'ac Tolos.' legebatur hoc modo: *Vindictae si ad ind. exercitus nostri, etc.* [In Ms. Colbert. *plenae vindictae si ad indignationem exercitus nostri, etc.*] Ego vero longe minori audacia locum pristino nitoxi restituisse mihi videor. Certe emendationem nostram magnopere confirmat alter locus lib. 22 cap. 12. *Sciens et audiens, gentem asperrimam per 12. ferme annos inuississe Orienti caedium et direptionum monumenta saevissima, ad interfectionem exercitibus nostris saepe deletis.* VALES.

24. *Caesi exercitus, urbes excisae, rapta munimenta, provinciae exhaustae*] v. supra Lib. XVIII.—xx. W.

25. *Bellorum tenore gliscente*] ubi aliud ex alio bellum ortum. — *Iam Alpibus perumpendis*, cum iam in eo esset, ut perumperentur. — *Pro mancipiis* haud secus ac mancipia agitant captivos abducens. Correxisset composuit. W.

27. *Bella interdum victi, et naufragi repetant maria.*] Sulp. Servatus in Caunino de Spe:

Naufragus hac cogente natat per foeta procellis

Aequora, cum merfas viderit ante rates.

Captivus duras illa solante catenas

Perfert, et victus vincere posse putat. LINDENB.

Bella interdum victi, et naufragi repetant maria.] Ex Seneca lib. 1. de Beneficiis cap. 1. haec translata sunt. Sic enim Seneca: *Adeoque adversus experimenta pertinaces sumus, ut*

bella victi, et naufragi maria repetamus. Simile est illud Ovidii in lib. 1. de Ponto, Eleg. 6.

Sancius eturat pugnas gladiator, et idem

Immemor antiqui vulneris arma capit.

Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis:

Et ducit remos qua modo navit aqua.

Adde Aristotelem in Rhet. ex his autem apparet, hunc locum sic corrigi debere: *Et cum sciamus adeo adversus experimenta quosdam, etc.* praesertim cum in Mf. Reg. [et Colbert.] *ac Tolos. et in Editione Rom. legebatur, *adeo experimenta quosdam etc.* VALES.

C A P V T V.

1. *Ut ubi olim ipse statuerat*] Tarli nempe xxiii, 2. *conderetur* infra c. 10. — *Quintum Kal. Iulias.* Reinesius adscripsit: „decimum quintum.“ — *Collecti Duces* qui statim postea nominantur, *Arlinthaens* cet. *Advocatis legionum principis et turma- rum, Tribunis.* W.

3. *Itum est voluntate omnium ad Sallustium.*] Non post Iuliani e terris digressum, sed Ioviani, purpuram Sallustio oblatam Zosimus ait lib. iii. cap. 36. *et Zonaras in Ioviano pag. 25. LINDENBR.

Itum est voluntate omnium in Sallustium.] At Zosimus iii, 31. et cum eo Zonaras, non tunc temporis, sed post Ioviani Aug. mortem omnium consensu delatum esse Sallustio narrant: quod quidem ipse senectutem causatus constanti animo recusavit: filio vero, quod adhuc is iunior esset, deferri noluit. Eundem Zosimus optimum et eminentissimum virum temporis sui vere nominat. Quid enim praestantius ad laudem, quam ab omnibus uno consensu dignum Imperio existimari? Quod contra magni animi illustrius argumentum est, quam Imperium, quod ceteri fere omnes per ignea et gladio raptum ibant, id sibi ultro delatum aspernari? Quantus autem vir fuerit, praeter iam dicta, abunde declarat testimonium Nazianzeni in *σηλστ.* 1. his verbis: *Φασι τοι διὰ ταῦτα καὶ τὸν τινικαῦτα ἱσάρχον (γενέσθαι γὰρ ἄνδρα ἑλλήνα μὲν τὴν θρησκείαν, τὸν τρόπον δὲ ὑπὲρ ἑλλήνα καὶ κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν πάλαι καὶ νῦν ἑκαινουμένων)* etc. Eundem Phoenicem vocat Libanius in Orat. Consulari pag. 236. quod ut Achillem Phoenix, sic ipse Iulianum praeceptis imbuerat. VALES.

Honorantior aliquis miles] quem Ammianum ipsum fuisse suspicatur Gibbonus P. vi. p. 67. et ante eum la Bleterie Vie de Iovien p. 176. W.

Utriusque exercitus] et orientalis et occidentalis. W.

4. *Inter has exiguas ad tantam rem moras.*] Itaque quanto subitanea magis haec ab sublime culmen evectio Ioviani, tanto ab omni quoque subdola machinatione remotior, nemine gratia vel donis corrupto. Themistius Euphrad. in Oration. ad Iovian. *Οἱ ἡμέτεροι ψηφοφόροι καὶ στρατιῶται τῆς τοῦ σώματος ἀγχιςτίας τὴν τῆς ψυχῆς προεξήτασαν, καὶ ἀπίθναυ κληρονόμον τῆς ἀλουργίδος τὸν κληρονόμον τῆς ἀρετῆς. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν σχολῇ, οὐκ ἐν*

ειρήν, οὗτε ἐδιδόντος τοῦ καιροῦ θεραπείας, καὶ παραγγέλλας, καὶ ἐκκατισμούς, ἀλλ' ὡς ἐν ἀκμῇ τῆς ἐννοῦς, ἐν τοῖς ξίφεσιν, ἐν τοῖς δοράτι φέροντες τὰς ψυχάς, ἀπαράκλητον γνώμην, ἀνατασκούσαντον χριστονίαν. ὡν ὁ καιρὸς ἐξηφίετο, πρὸς ἣν χρεία ἐχειραγώγει. καὶ τότε ἔτι θαυμασιώτερον, ἐν ἐκκλησίᾳ ὑπεροφίῳ, ἐξω τῆς Ῥωμαίων γῆς, ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Vid. Gregor. Nazianz. in Julian. Orat. 2. LINDENBR.

Domesticorum ordinis primus.] Eutropius in lib. ult. c. 17. (9.) Iovianus, ait, qui tunc Domesticus militabat, etc. Hieronymus in Chronico: Iovianus ex Primicerio Domesticorum Imp. factus est. Themistius in Orat. Consulari ad Iovianum, αἰχμηφόρος ἐξεστράτευσας ἐπανήκεις δὲ αὐτοκρατῶν. [Primicerius et primus unum idemque est. Sic Stephanus Primicerius Martyram ab Augustino, et Petrus Primicerius Apostolorum a Balduino dictus est.] VALES.

Domesticorum ordinis primus] omnium primus XXVII, 10. — Paternis meritis medicriter, hoc solo quodammodo, quod bene menti patris filius esset, commendabilis. W.

Varroniani notissimi Comitis filius.] Zonaras. ψήφῃ κοινῇ ἰοβανὸς αἰς τὴν αὐταρχίαν προαίρεται τότε χιλαρχῶν, υἱὸς βασιλευμένου χρηματίσαντος κόμητος. Iovianus communi consensu ad Imperium eligitur, tunc Tribunus, Varroniani Comitis filius. Domesticorum eum Comitem fuisse prodit Zolimus III, 30. VALES.

6. Multo magis] altiori voce laetiusque. Gentilitate similitudine nominis perciti in errorem ducti. W.

Quod una littera discernebat.] Litera nimirum O. loco L. saltem transposita. Unde error Pomponii Laeti palam fit, Iuvianum scribendum autumantis. LINDENBR.

7. Gravis severior aequitatis spectator index in ultimo rerum spiritu in summa necessitate, rerum angullus, uti paullo post. — saevientibus flabris ventis. W.

8. His ita caeco quodam iudicio Fortunae peractis.] Respicit ad illud, quod Constantinus Imp. dicere solitus, Imperatorem esse Fortunae est. Lampridius in Heliogab. LINDENBR.

Iudicio] arbitrio, cuius significationis plura exempla collegit Wopkens in Misc. Obsl. novis T. x—xii. p. 118. W.

Iam communia supergresso] iam Principe. W.

Discessit ad Persas.] De hoc transfuga, qui Iuliani necem Persis nuntiavit, Libanius de vita sua pag. 45. VALES.

C A P V T VI.

1. Hostilis pro Ioviano extisque inspectis] Scriptores ecclesiastici Christianum fuisse Iovianum perhibent, quos tamen hoc Ammiani loco refelli putat Gibbonus P. vi. p. 69. vereor ut recte, nam illud pro Ioviano ita interpretari possis, ut non ipsius Ioviani iussu, sed ab exercitu omnino extra consulta esse dicas. W.

2. Ioviani et Herculiani.] A Diocletiano Iovio et Maximiano Herculio ita dicti, ut testatur Vegetius in lib. 1. Victor. Huic post a cultu numinis, Herculis cognomen accessit, ut Valerius

Iovii: unde etiam militaribus auxiliis in exercitu praestantibus nomen impostum. De iisdem Sozomenus in lib. 6. cap. 6. Erant etiam Iovii et Herculi indidem appellati, de quibus Suidas in *ἰόβιοι*, et Notitia Imperii Rom. VALES.

Ioviant et Herculant.] v. Ind. II. a quibus tamen diverfi *Ioviant et Victores* v. ibid. W.

Occis belluis paucis.] *Belluae* hic elefantes sunt, ut apud Q. Curt. lib. VIII. c. 14. *Bellua* instincta *rabie* nondum *saucia* invehebatur ordinibus, donec rector belluae Regem conspexit fluentibus membris, omissisque armis *vix* compotem mentis, tum belluam in fugam concitat. Idem post pauca: *Undique et in pedes et in ipsum Porum tela congesta sunt, quis tandem gravitius labi ex bellua coepit. Indus qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere iussit in genua.* *Silius Italicus lib. 16. v. 174.

*Multa viro terra, ac sonipes, ac bellua terror
Bellorum, nec non Marti delecta juvenus.*

Ennius Altiſſiodor. in Vita B. Germani lib. 5. cap. 52.

— — *Mox Alpina tepores*

Sensit, Maura ducem veheret cum bellua luscum.

Quod Iuvenalis imitatione dictum est, Sat. x. v. 158.

Cum Gaetula ducem portaret bellua luscum.

Iuvenal. Sat. xi. v. 126.

— — *Nabataeo bellua saltu.*

Quintus Curtius libro VIII. c. 14. *Elephantis in conspectu totius exercitus obicit: omnesque belluarum pedibus obrutti sunt.* * Arnobii haec verba multis hactenus exercitatos habuere, libro VII. — — *Camelos, belluas, leones*, et quod quisque non intellexit, continuo mutare voluit. Sed ne facile novis absurdissimisque emendationibus locum demus, per *belluas* interpretari possumus, * (nec enim de elephantis intelligendum, quippe quos statim nominarat) * hyaenas: ut in Gloss. *Ταυα ζῶον, bellua.* Sic apud Capitolin. in Gordiano tertio: *Leopardi mansueti xxx. belbi, id est hyaenae x.* Legendum, *Beluae, id est, hyaenae.* Quas cum de marinis monstris intelliguntur, pisces notant. Glossar. *Bellua, Κῆτος*; et alibi, *Κῆτις, Pistris de belua.* Item, *Belua marina, Κῆτος*: ut Suetonius in Nerone, cap. 12. *Exhibuit naumachiam marinis aulis, innavibus belluis.* LINDENB.

3. *Iulianus, et Macrobius et Maximus.*] Non Maximus, sed Maximianum hunc vocat Zosimus lib. III. c. 30. ἀνίστατον δὲ καὶ Περμαίον τοῦ τοῦ Λοχαγῶν, γενναίους ἀγωνισμένους, Ἰουλιανὸς, καὶ Μακρινανὸς, καὶ Μαυρόβιος. LINDENB.

4. *Castellum Sumere.*] Zosim. III. 30. Σοῦμα τὸ Φρούριον. LINDENB. Etiamnunc Samara. Mannert v. 2. 461. W.

Anatolli] Magistri officiorum. v. supra c. 3. *Vaccatum castellum*, de quo nihil habeo dicere. W.

6. *Iulianum telo cecidisse Romano.*] cf. supra ad c. 3. W.

7. *Charcham.*] Sic Gelenius quidem edidit. At in Editione Aug. *Charcam*, in Regio codice *Carcham* scriptum inveni: in

Editione Romana *Chartam**): [in Mf. tamen Colbertino *Char-*
cham.] VALES.

Charcham] cf. xviii, 10. — *Riparum aggeribus destructis*
quod factum sine dubio a Traiano, Dio Cass. lxxviii, 31. vel Se-
vero, Herodian, iii, 9. qui utrique bella in ea regione gesser-
ant. W.

9. *Duram*.] Civitas est trans Tigrim sita, cuius meminit Po-
lybius in lib. 5. c. 52. Differt a Dura Mesopotamiae civitate, de
qua superius (conf. xliii, 5. xliiv, 1.) notavi. VALES, Hodie Dor,
Mannert v, 2. 462. W.

10. *Saracenos ideo patiebamur infestos, quod salaria, etc.*] Non tam hostis terrore, quam prudenti consilio factum arbitror,
quibus tributum reiro temporibus imperabant, illis ipsis id Romani
Principes annuatim ut penderent, pacemque pecunia emercentur.
Sic Hadrianus Imp. a multis Regibus pacem redemit, ut inquit
Spartianus. Gallus quoque Imp. Scythas, post Philippopolim ca-
ptam stragesque innumeras, a finibus hoc pacto potius, quam ar-
mi expellere maluit. Zolimus lib. 1. c. 24. τὰ τῆς εὐμερίας τῶν
βαρβάρων αὐξήσιν ἐλάμβανεν. Οὐ γὰρ μόνον ἐπαυλεῖν αὐτοῖς ἐς
τὰ οἰκία ἐυνεχάρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ καὶ χρημάτων
τὴν μίτρον ἔτους ἑκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο. *Scythis tamen ite-
rum negavit Valens Imp. Vid. Themist. Euphrad. Orat. 3. ad
Valentem p. 216.* De Persico foedere ita Procopius Persicor.
lib. 11. pag. 62. Δεῖν τοίνυν Ῥωμαίους ταχὺν τι Φέρειν ἐπείτειον
Πέρσαις. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἔφη τὴν ἐγγὴν Πέρσαι βέβαιον εἶναι.
*B. Valerianus Epilcop. Hom. xii. pag. 147. Partem constat esse
victoriae, proelium oblato auri pondere redemisse.* Sic cum
Attila Hunnorum Rege dextras renovantes Romani, hoc etiam iu-
rare sustinuerunt: φυλάττεσθαι καὶ διαμένειν τὰς συνθήκας ἐπακο-
ῶν λιτῶν χρυσίου, ἔτους ἑκάστου τελευτῶντος παρὰ Ῥωμαίων τοῖς
βασιλεῦσι Σκνδαίς. Priscus Rhet. in Eclog. legat. Similia de Go-
this legitimus. Ad quorum exemplum cum Carpi etiam stipendium
peterent, Iulius Menophilus Moesiae Dux graviter respondit, quod
Imperator Rom. gentibus extraneis benefaciat, non necessitatis id
esse aut ex alterius arbitrio debitum, sed indigentibus ad vitae sub-
sidia munus gratuitum: *Ὅτι Αὐτοκράτωρ πολλῶν χρημάτων κύριός
ἐστι, καὶ τοῖς δεομένοις αὐτοῦ χαρίζεται. Petrus Mag. in Eclog.
legation. pag. 16. Exstiter enim interdum cordatiores et Martiae
virtutis servantes Duces, qui ferro potius, quam auro quietem
quaerere optarunt. Ut a Iuliano egregie hoc loco dictum, *Im-*
peratorem bellicosum et vigilantem ferrum habere; non aurum.
Qua eadem animositate freius tributum quoque Saracenis negavit:
ut et Iustinus Iun. Avaribus et Persis. Historia Miscoll. lib. xvi.
Impendebat Romanorum Imp. per singulos annos quingentias li-
bras auri, ut cistra, quae loco proxima erant, Persae custodi-
rent, ne ingressae gentes utramque Remp. destruerent: commu-
nibusque sumptibus castra muniebantur. At vero Iustinus pa-
cem dissolvit, asserens opprobrium esse, Persis solvere tributa
Romanos. Corippus lib. iii. v. 346.

*) Non *Chartam*, sed *Charrum*, notante Gronov. in Praef.
p. xv. W.

— — *lituosque mihi campumque minatur
Gens Avarum, ni pacta damus? Terrore putatis
Id nostrum fecisse patrem? miseratus egenis
Et profugis quod dona dedit. Pietate regendi
Hoc facimus, gratisque dari provisum iubemus.*

Quae verba non multum abluunt a Menophili modo laudato dicto. Sicque sine more tempora nostra columniantur, qui quod Barbaris stipendium et munera interdum damus, insolens putant, atque infra maiestatem imperantis indignum. Cum vel hinc scire possint, nihil nunc agi, quod non actum sit prius: praestareque nonnumquam honesta lege quod fiat, auro quam ferro hostis impetum frangere, et a finibus propulsare. *Scitum atque prudens Theodorici Regis dictum: *Quid interest, auro an ferro adversariorum animos inclinemus? obtulisse quod mentes capiat hosti, vicisse est: occuluisse, superari: apud Eunodium Episc. Ticinens. in Vita Epiphanii pag. 399.* LINDSEB.

Ad similitudinem praeteriti temporis] cf. ad xxiv, 3. W.

11. *Diuturnis]* Contra Pricaeum diuturnis reponcentem disputat. Gronov. in Praef. p. xxx. W.

13. *Saepe congeminando]* idem repetendo. W.

Edicit Imperator ut sist. Agmen et aff. nare Galli.] Haec omnia ex depravatione P. Castelli nata sunt, qui, cum in Editione Rom. sic legeretur: *Id Imperator ut mixti cum Aceto Isfermaris Galli, etc.*, ita emendavit ut dixi. Sed in codice Vaticano et Fauch. hoc modo legitur: *Id Imperator aegerrime ut mixti cum Arcto Isfermaris Galli, etc.* "In Tolos. autem legitur, *ut mixti cum Arcto Sarmatis Galli, etc.*" [In Colbert. *Id Imperator aegerrime, ut mixti cum Arcto armatis Galli, etc.*] Ego vero codicis Regii scripturam amplexus sum, non quo eam veram ipsius Auctoris scripturam, sed quod meliorem et planiorem ceteris esse existimarem. Ac videtur pro Sarmatis Germanos potius fuisse ponendos, ut elicitur ex cap. 8. Ceterum etiam coniectura nostra huius loci emendationem adiuvimus. Restitui enim, *id impetratum aegerrime*. [Vel potius una litterula mutata, *id imperatur aegerrime, ut mixti cum Arcto Sarmatis Galli, etc.*] VALES. Sarmatas in exercitu Romano tum fuisse vix credo; cumque caedes Persarum, de qua paullo post sermo est, infra c. 8. Germanis tribuatur, Valesii hos ipsos ponentis acutam prospecto emendationem in textum recipere nullus dubitavi. W.

Adfuerit nare Galli.] Sic Brennus contra Graecos belligeraturus, cum ad Sperchium fluvium venisset, ὅσον μυχίου τῶν Γαλατῶν ἀπείχεσθαι, ὅποσοι τὴν νῆξιν ἤπισταντο ἐξ αὐτῶν, Pausanias in Phocicis, ubi haec porro addidit: Οὗτοι μὲν οὐκ διαβαλόντων ἐν τῇ νυκτὶ διανηχόμενοι ὡς τὸ λιμνῶδες τοῦ ποταμοῦ. καὶ τὰ ὅπλα τοὺς ἐπικυρῶντας θυροῖς ἐποίητο ἕκαστος αὐτῶν σχεδίας. Patrium hunc nandi usum in Gallobelgis etiam Tacitus in Agricolae Vita notat. Et vulgo iam notua est versus Sidonii Apoll. carm. 7.

Cursu Herulus, iaculis Hunnus, Francusque natatu.

LINDSEB.

14. *In regionibus genuinis]* solo natali. — *Tamquam e transfenna* uno eodemque temporis momento. v. ad xx, 11. ubi tamen

tamen transfenna est *funis*. — *Efficacis* quae felicem eventum habuisset. *Contortis sagulis* cf. quae adscripti ad XVII. 6. W.

15. *Utribus e caesorum animalium coriis coagmentari pontes* cf. XXIV. 3. W.

CAPUT VII.

1. *Rex Sapor, procul absens* — *exploratorum, cum propere venisset, transfugarum*] Sic iungendae notiones. W.

2. *Militem*] Romanum. *Levi tessera* facile negotio. W.

4. *Ferro properans*] omisso magis vel potius, uti XVII. 12. obsequi optabile — quam servire. W.

Fame ignavissimo genere mortis.] Haec vera est lectio, quae etiam in M. reperitur: al. corrupte, *inanissimo g. m.* Sup. lib. XVII. c. 9. *Fame ignavissimo mortis genere tabescentes.* Et lib. XIX. *famem ultimum malorum omnium* appellat, ut Dionys. Halicarn. lib. VI. et VII. *κάκιστον τῶν μόνων καὶ κακοδαίμονιστάτων λιμός.* Homer. Odys. 12. v. 341.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,

Λιμῶ δ' οἰκτιστον θάνατον.

*Quem locum etiam Columella laudat de Re rustica lib. 2. cap. 2. *Toterrimam comitem mortis famem vocat, si tamen Graecis camoenis habemus fidem clamitantibus, λιμῶ δ' οἰκτιστον.* G. Pomponius in Epistola ad Seotium apud Sallustium in Fragm. Historiar. pag. 160. *Fame miserrima omnium morte consecistis.* Livius lib. 27. pag. 664. *Fame ac frigore, quae miserrima mortis genera sunt.* Vid. Senec. de Brevitate vitae cap. 18. LINDENB.

5. *Erat pro nobis*] favebat nobis. Sic Liv. 39. 30. W.

Perseae praeter sperata priores etc.] Gregorius Nazianz. in Julian. Orat. 2. Zolimus lib. III. Rufus Fest. in fine Breviar. (c. 29.) LINDENB. Cf. Gibbon. T. VI. p. 75. not. 109. W.

Perseae praeter sperata priores.] Astum Saporis eum fuisse docet Libanius in Orat. funebri pag. 324. qui consulto nomen pacis iniecit, ut Rom. nihil animi ea spe decepti minuerentur. Cumque Romano ad pacem omnes propensos esse sensisset, ipsumque ante omnes Principem dulcedine quietis et otii delectatum esse; moras coepitnectere, et interrogationibus ac responsis tempus terere, hoc admittendo, illud differendo: eo consilio ut dum crebrae legationes ultro citroque comineant, alimeota Rom. consumerentur. VALES.

6. *Perplexas*] captiosas. *Humanorum humanitatis vel rerum humanarum vicissitudinis.* Illud tamen malim. v. c. 8. init. — *Quae iubet si impleverit cum Primis Caesar.* h. e. si rectius verba struas, si Imperator cum Ducibus faceret, quae Rex iuberet. W.

7. *Sallustio Praefecto*] Praetorio. *Arinthaes* Magister equitum, XXIV. 1. W.

Mittitur Arinthaes.] Auctor Chronici Alexandrini scribit, Regem Persarum Sabuarfacium (sic enim Saporem vocat, cognomen Arfacem) nondum comperto Iuliani interitu, percussum gravi COMM. IN AMMIAN. II. H

timore, legatum ex Armenia misisse Surenā nomine, qui pacem suppliciter posceret. Quam petitionem cum Iovianus libentissime esset amplexus, Arinthaëus Patricius cum summo imperio missus est, de pacis conditionibus cum Surena tractaturus. Et induciis tridui datis, tandem pax inter Rom. et Persas convenit. VALES.

Examinatus] accuratius cf. xxx, 3. *Dies quatuor sunt evoluti* transierunt. W.

8. *Exabusus*] Valefius in Praef. p. lv. sumi vult passivo, i. e. malis adulatorum consiliis deceptus, (desabusé, detrompé). Non credo: *exabusus* nihil est nisi *abusus*, idque ponitur, cum aliqua vi tamen, pro *usus* omnino, uti ab aliis, ita et ab Ammiano xiv, 8. *abusus multitudine hominum*, inprimis xxiv, 4. ubi est *abusive* i. e. vehementer *incusso ariete*. Ad augendam magis adhuc significationem additum *ro ex*, nec hoc sine illius aetatis exemplis, qualia Valef. ipse attulit: *exarmatus* — *exoneratus* — *exauctoratus*. cf. Cod. Theodof. quibus adde *exambitam regiam* infra xxvi, 7. Nihil aliud igitur dicere vel voluit vel potuit Ammianus nisi hoc: quo temporis spatio si recte prudenterque usus esset Iovianus. W.

Centesimo lapide disparatae] Gibbonus P. vi. p. 76. dubitat, an intra quatrimum sexaginta millium exercitus tantum iter conficere non potuerit. Sed centum lapides sunt miliaria Germanica viginti, quemadmodum de Mannerti sententia (v. a. p. 335.) 70. lapides infra c. 8. quatuordecim aequant miliaria geographica. (Bletterie p. 183. trente lieues.) W.

Pro redemptione nostra] ut libere nos abire pateretur. W.

9. *Quinque regiones Transstigritanas, Arzanenae, etc.*] Zosimus lib. iii. c. 31. Συναδόνει δὲ Ῥωμαῖοις τοῦ τε Βαρδανησίου ἐθνὸς ἐσθλῆναι τοῖς Πέρσiais, ὅτι Καρδουήνιον, καὶ Ῥημήνιον, καὶ Ζαληνῶν τε πρὸς τοῦτοις. Ita mire variant hoc locum in nominibus. LINDENB.

Quinque regiones Transstigritanas.] Persae ingenti proelio in Armenia a Galerio Caesare superati, Mesopotamiam cum quinque regionibus Transstigritanis reddiderant, ut scribit Rufus Festus in Breviario. Cui autem Transstigritanae dicantur eae regiones, laepenumero dubitavi. Pleraeque enim earum, Romanis quidem erant ciae Tigrim, ut patet ex lib. 21. ubi Sapor traiecit Tigri Befabden in Zabdicena una e Transigr. regionibus sitam, oppugnat. Arzanene quoque trans Nymphium sita est, non trans Tigrim, teste Procopio in lib. 1. et 2. Persic. et in lib. 3. de aedificiis. Ad haec Corduene ad Orientem erat fontibus fluvii Tigris, teste Ptolemaeo. Quare Romania in Corduenem euntibus nil opus erat Tigrim traicere. Neque Ammianus noster cum ad Iovianum Corduene Satrapam mitteretur, Tigrim se traicisse dicit in lib. 18. Denique Petrus Patricius in illa pace, quae inter Rom. et Persas inita est, qua Persae v. gentes Transstigritanas restituerunt, cautum fuisse tradit, ut Tigris utriusque Imperii limes esset. Non ergo trans Tigrim erant illae regiones, sed potius circa aut supra Tigrim. *Quod quidem Rufus Festus egregie confirmat hisce verbis: *Pace facta Mesopotamia est restituta: et super ripam Tigridis limes est confirmatus: ut quinque gentium trans Tigridem constitutarum dittonem assequeremur.* [Transstigritanae ergo erant haec v. regiones non Romania, sed Persis.] VALES.

Arzanenam] Sic etiam nominat Petrus Patricius in Excerptis legationum, ubi has v. Transgigitanas regiones sic enumerat: *ὡς κατὰ τὸ ἀνατολικὸν κλίμα τὴν ἐν τηλικύτῃ μετὰ εὐφρατὴν καὶ Ἀρζανηνὴν μετὰ Καρδοχηνῶν καὶ ζαβδικῆς Ῥωμαῖοις ἔχουσιν, καὶ τὴν τῆς ἐκείνης πολιτείας ὁμοῖον εἶναι.* *Arzanenam* Theophylactus quoque vocat, et Procopius in 1. et 2. lib. Peri Sed in lib. 3. de aediliis *ἀρζανηνῶν* appellat; quemadmodum et Menander Protector in lib. 8. Hist. pag. 103. Agathias in 4. *ἀρζανηνῶν*. A Strabone *ἀρζανή* appellatur Armeniae regio, et *πρόιον ἀρζανῶν* sic dictum ab Araxe fluvio, quem Barbari Etas nominant, testis Theophylactus in lib. 3. cap. 6. Socrates in lib. 7. cap. 18. *Arzanenam* eam regionem videtur vocare: [*Afarsanacenam* codex Colbertinus vocat, *Arfazanenam* codex Puthoei. Eutropius in libro vi. *Tigranocertam civitatem Arzianenae nobiliff.* vocat. VALES.

Arzanenam] ab urbe Arza sic nominatam, ad Armeniam pertinentem, Mannert. v. 2. 225. — *Moxoenam* itidem Armeniae Chiliocono continendam, idem p. 226. W.

Zabdicenam] Petrus Patricius *ζαβδικήν* appellat, Zosimus iii. 31. *βαβδικηνήν* mendose pro *ζαβδικηνήν*: *ζαβδαῖον χωρίον* vocat Sozomenus in lib. 2. cap. xi. Zerabden eius caput. VALES.

Zabdicenam] ad utramque Tigridis ripam in Mesopotamia sitam. Mannert l. c. p. 306. — *Rehinenam*, incognitam. Mannert p. 226. W.

Corduenum] *Καρδοχηνήν* vocat Petrus Patricius et Zosimus. Sic etiam Rufus Feltus de Traiano: *Carduenos*, inquit, et *Martomedos obtinuit*. *In Notitia Imperii Rom. equites et *Cordueni* et *Cardueni* promiscue dicuntur. Xiphilinus in Traiano τὰ *Καρδηνῶν ὄρη* appellat. Sane Gurdyeni olim Carduchi dicebantur, teste Strabone ac Stephano Byzantio. VALES.

Corduenum] Armeniae regionem, hod. *Kurden*, Mannert v. 2. p. 225. — *Nisibin* urbem munitissimam, ter frustra a Persis oblatam. *Singaram* xviii. 5. xx. 6. *Castra Maurorum* xviii. 6. W.

10. *Procopii*] cui, quippe cognito, purpuram Iulianus praerogativam quasi suuri imperii, partemque exercitus tradiderat xiiii. 3. W.

11. *Alienandis*] tradendis. W.

Reverti ad nostra praef. Romana.] Scribendum est *Romani*, ut Accursius edidit. Pactus enim erat Iovianus, ut v. regiones Transgigitanae cum xv. castellis dederentur Persis una cum possessoribus et omni instrumento: Nisibis vero et Singara absque incolis traderetur: atque ut ex illis xv. castellis Romani, quibus id libitum esset, ad alia Rom. castella migrare sinerentur. VALES.

12. *Ratione gemina*] duas ob causas. *Principis* Iuliani, xiiii. 3. *Chilioconum*, fertilem illam Mediae regionem. *Pivus* caperetur quinque annis post xxvii. 12. W.

13. *Quo ignobili decreto.*] *Ammianus lib. 27. c. 12. *pudendam pacem*: Agath. lib. 4. p. 131. *ignominiosas pactiones* vocant. Eutropius lib. xi. c. 17. *ignobilem pacem* vocat. Fuerit licet, ita tamen necessum fuit, a Iuliano male consabellatum ignem sopire. Orosius lib. vii. cap. 31. *Foedus cum Sapore Persarum Rege etsi parum putant dignum, satis tamen necessarium pepigit*. Socrates Hist. Eccles. lib. 11. cap. 19. Gregor. Nazianz. in Iulian.

Orat. 2. pag. 304. LINDENB. V. omnino la Bletterie dissertationem de hac pace additam vitae Ioviani Gallicae conscriptae Par. 748. p. 212. ff. W.

[*Nevitta et Victor ex parte nostrorum, et Mellobaudes.*] In Codice Colbertino scribitur: *Remora, et Victor ex parte nostr.* et *Bellovaedius*. In veteribus libris Mss. Ammiani, quos legit P. Pithoeus, *Remora* quoque reperitur, ut ipse sua manu ad latus Ammiani sui adnotavit: quamquam *Remoram* nomen viri proprium invenire usquam non memini. *Nevitta* quidem heic locum habere non valet, sub Iuliano Magister armorum et Consul: qui de Magistro milium Tribunus postea fieri non potuit. Sed nec Mellobaudes vel Mallobaudes locum heic habet, Rex Francorum, et ex Tribuno Armaturarum Comes Domesticorum.] HADR. VALES.

[*Remora et Bellovaedius.*] Haec nomina nusquam alibi occurrunt. Locus dubio procul corruptus, eam etiam ob causam, quod Persae quatuor, Romani non nisi tres dedisse obsides dicuntur. W.

C A P V T VIII.

1. *Specie humanitatis*] humanorum c. 8. *Latenter* (oppositum sequenti *aperte*, ergo *singuli*) *progressi*, ut quid iis factum esset, ignoraretur. *Ut diximus paullo ante* c. 6. W.

2. *Momenta periculorum*] vitae discriminum. — *Semet quique reliquis anteponeus alius alium occupans, retrudens.* — *Multa et terribilia πολλά καὶ δεινά.* — *Cratibus temere subitaria opera et negligenter textis compaginatis.* *Diversa alia versantes machinantes.* W.

5. *Prope Hatram venimus.*] Hatrae dicitur hoc opidum in Tabula Itineraria Peutingerorum, non longe a fluvio Tigri. Dio in lib. ult. τὰ ἄκρα appellat. Sic enim in Mss. codice exaratum erat, ex quo nuper Dionis Fragmenta edidimus. Opidum Traiani et Severi Principum obsidione memorabile. De Traiano quidem id refert Dio in lib. 68. c. 31. quamquam ibi τοῖς ἀγαρηνοῖς vitiose perscriptum est pro ἀρηνεοῖς. VALES.

[*Hatram venimus vetus oppidum*] Stephan. Ἀτραί, πόλις μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Eius urbis situm describit Herodianus lib. III. c. 9. ἦν δὲ πόλις ἐν ἄκραις ὑψηλοτάτης ὄρους, τεῖχει μεγίστῃ καὶ γυναίῃ περιβεβλημένη, πλῆθει ἀνδρῶν τε τοξοτῶν ἀμύζουσα. Vid. Xiphilin. in Severo Lib. LXXV. c. 10. p. 410. LINDENB. Cf. Mannert. v. 2. p. 334. W.

6. *Adusque lapidem septuagesimum*] milliar. geogr. 14. *Inveniri* Gronov. et Ernest. operarum vitio invenit. W.

[*Abrotanum et absinthium.*] In Editione Rom. *et in Mss. Toios.* (ac Colb.) *abrotonum* scribitur rectius. Sic enim Graeci vocant. De absinthio, quo abundat Assyria, Philostratus in 1. de vita Apollonii: ἡ χώρα δὲ ἡμῶν ἡ ἐπὶ βαβυλωνος ἀψινθίου πλήρης οἶσα. VALES.

Abrotonum (Stabwurz) *Absinthium* (Wermuth). W.

**Et Dracontium.*] Dracontion describitur a Theophrasto libri 7. Hist. plant. cespit. x. ari species ita dicta, quod caulem habeat

instar pellis draconis varietate quadam inter pictum. Vulgo Serpentina dicitur. Male in *Glossis fel terrae*, δρακόντιος βοτάνη redditur. Nam fel terrae Centaurium est. VALES.

Dracontium] Dracunculus (Schlangenkraut). — *Tristissima* misella, vitillima. — *Mactatis camelis*, quorum carnibus etiam nunc in illis regionibus vescuntur. W.

7. *Dux Mesopotamiae Cassianus*.] cf. Ind. W.

Mauricius pridem ob hoc missus.] Zosimus in libro 3. c. 32. idem sic narrat: *μαυρίκιον μὲν τῶν λοχαγῶν ἐν τροφῇ ἐν νησίαις ἀγαγὼν ἐπέλευσεν τῇ στρατοπέδῳ, ἀπαγγέσαι δὲ μετὰ ταύτης ὡς ἂν οἷον τε ἢ πρῶτότατον. Mauricium Tribunum alimenta e Nisibi exercitui advehere et quam longissime posset occurrere iussu obtinuit.* VALES.

Ad Ur nomine Persicum castellum] cuius iam in libris Moſis mentio fit. Mannert p. 336. W.

8. *Procopius alter*] hoc additum, ut discernatur ab antea memorato c. 7. quem Iuliano sanguinis vinculo coniunctum aulici Ioviano suspectum fecerant. Coniundit Zosimus III, 35. v. Wesseling. Observatt. p. 107. W.

Militaris Tribunus.] Sic dicuntur Tribuni militum, ad differentiam Tribunorum et Notariorum: et ita in lege un. Cod. Theod. qui a praebitione tironum, et apud Eutropium in Severo. VALES.

9. *Lucillianum focerum suum*] Filiae, *Iovianti coniugis*, nomen erat Charito. Gibbon T. vi. p. 113. sine dubio e Chrysostomo. *Ad otium digressum*, respicitur ad XXI, 9, ubi a Iuliano remotus dicitur. W.

11. *Malarichum*] Gentilium rectorem XV, 5. *Iovino* v. Ind. t. W.

12. *Brevet diffundere concinentes*.] Haec scriptura ex conjectura Gelenii profecta est. Nam in Editione Rom. perinde ac in codice Regio * et Tolos. * [ac Colbert.] legitur in hunc modum, *brevet diff. concinentibus*. Unde conici potest, sic a Marcellino scriptum fuisse *rumores quaque trent brevis diffundere concinentibus*. Sunt autem brevia chartulae seu pittacia, quae illi a Ioviano missi spargere per opida ac provincias iubebantur. *πικτά, VALESIUS*. [Sed magis placet ita scribi, *verbis diffundere concinentibus*, etc.] *πικτά, VALESIUS*. Si tamen et haec quatuor alphabeti elementorum omnium transpositio probanda est, et id tantum agere debuerint, ut verbis diffunderent, non etiam *litteris*, quæ vocem in τῇ *brevi* latere crediderim. *αὐτοῖς*.

15. *In corpora sua necessitas erat humana vertenda*] Satia obscure et quaesite pro: summa necessitate coacti fuissent carnibus vesci humanis. W.

Ut et armorum pleraque prolicerentur.] Foeda ac miserabilis facies exercitus Romani amisso duce redeuntis: quam optime describit Libanius in Orat. funebri, pag. 325. (Reisk. t. p. 616.) *ὡς οὐτοί γε τὰ ὅπλα ἐσπῶντες ἐκείνοις ἔχουσιν, ὥστε ἐν ναυαγίῳ γυμνοὶ προσπατοῦντες οἱ πλείους ἐπαγγέσθαι*, etc. Adeo illi, proiecitis armis, tamquam ex naufragio nudi plerique ac mendicantes redierunt. Quod si quis dimidiatum chypeum, aut hastæ tertiam partem, aut ocrearum alteram super humeros rotulerat, is vero

Callimachus habebatur. Adde Chrysostomum in Orat. 2. de S. Babyla. VALES.

Modius unus farinae] Ad summum 25. pondo. *Aureis decem imperial.* 36. mutaretur emptus esset ut minus pretio sequilimo. W.

16. *Thilsaphata]* Hodie secundum Danvillium Tellaasar. *Ut poscebat sollemnitates mos receptus.* W.

17. *Extra urbem stativa castra posuit Princeps.]* Consentit Zosimus in lib. 3. c. 33. et suctor Chronici Alexandrini. Proinde miror, cur Iohannes Antiochenus in Excerptis, quae adhuc bienio edita sunt, Iovianum biduo Nisibi commemoratum esse scribat. Paulo post ex M. Reg. [et Colbert.] et Editione Rom. scribendum est: *Ut ingressus, Palatio more succederet Principum.* VALES.

18. *Quem — docuimus evasisse]* XLIV, 4. W.

C A P V T IX.

1. *Bineses]* obfes antea datus a Persis c. 7. extt. *Promissa deditionem Nisibis.* W.

Gentis suae signum ab arce ext.] In Alexandrino Chronico id sic relatum est: ὁ δὲ ἰούλιος ὁ τῶν περσῶν σατραπὴς ἀπελθὼν ἐκ τῆς πόλεως κατὰ κλίμακα τοῦ βασιλείου, εἰς ἓνα τῶν πύργων ἐμύριον περσικὸν ἐπέθηκε. *Iunius Persarum Satrapa permissu Imp. urbem ingressus, signum Persicum ex quadam turre sustulit.* [Legendum *quintus*, Vinius, id est, *Bineses* vel *Binifes* Ammiano.] VALES.

Gentis suae signum] vexillum. Cf. Zosimus III, 33. 34. W.

3. *Sabinus fortuna et genere inter municipales clarus.]* Zosimus: Σαβίνος τοῦ βουλευτικοῦ προσηγῶς καταλόγου. LINDENB.

Habitam stationem intutam.] Eadem esse videtur, quae in Tabula Peutinger. dicitur Thebeta 18. millibus distans ab urbe Nisibi: et inter Episcopos Mesopotamiae, qui Nicaeno Concilio subscribere, Iacobus Hebetensis commemoratur. *Sed Iacobus Nisibites vel Nisibitenensis scribi debet, ex Gennadio aliisque. VALES.

Provinciarum muro.] Plane ut Zosimus, qui προτεχίσμα dixit lib. III. c. 33. ἰδεήθησαν ἰκτενύοντες μὴ στερεθῆναι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τοῦ προτεχίσματος. Sic Iordanes in Hist. Goth. *Getas quasi murum regni sui contra ceteras gentes statuit.* *Pentadius in tumulo Hectoris in Catalect. Poet. vet. p. 178. Scalig.

Defensor patriae, invenum fortissimus Hector,
Qui murus miseris civibus alter erat.

In altercatione Hadriani:

Quid est miles? murus imperit. LINDENB.

Obices] Antiquiores editt. habent sine sensu *obitisse*. Valestinus meminisse oblitus Guil. Canteri, qui in novis lectionibus v. 8. iam sua aetate *obices* reposuerat. W.

4. *Coronam]* auream, quam imperium auspicantibus principibus offerre provinciae solebant. W.

Silvanus q. caesarum defensor.] Hanc Comitem et Decurionem appellat auctor Alexandrini Chronici: καὶ ἐξελεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν Σιλβανὸς κόμης τὴν ἀξίαν καὶ πολιτευόμενος τῆς αὐτῆς πόλεως, προσέειπε τῷ βασιλεῖ δέοντος μὴ παραδοῦναι τὴν πόλιν πέρσαις, ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν αὐτὸν, ὁμωμοκέναι γὰρ ἔφασκε καὶ μὴ βουλευσθαι εἶξιν ἐπιόρκου λαβεῖν, etc. Et egressus Silvanus Comes, et Decurio Nisibenus ad Principis genua affusus oravit, ne Persis Nisibin tradere vellet. Quod cum persuadere non posset, (ait enim Imp. se iuramento obstrictum esse, etc.) VALES.

Confidentius] licentius. W.

5. *Procul ab eorum Manibus pelleretur*] non eodem, quo illi, loco sepelienda. W.

Turba flebilis postes penatium amplexa vel limina.] *Val. Flarcus lib. 4. Argonaut. v. 373. Ultima tum patriae Tydens dedit oscula ripae. Vid. Ovid. lib. Trist. vel de Ponto.* Rutil. Claudius lib. 1. v. 43. (Poet. minor. T. v. p. 85. Wernsd. W.)

Crebra relinquendis infigimus oscula portis,

Inviti superant limina sacra pedes. LINDENBR.

6. *Furabantur*] raptim colligebant. W.

7. *Tu hoc loco Fortuna cet.*] Idem Trebellius Pollio in xxx. tyrannus ix. sic effert: nimis Fortuna sibi indulgendum putavit. Diffianibus procellis rempublicam undique eam agitantibus. W.

Consummando iuventi.] Sic honeste et verecunde dixit Marcellinus, cum ob maiestatem Augusti culminis inconsummatum nollet aperte dicere. Est igitur figura, quam Graeci εὐφημισμόν dicunt. Qua usus est etiam Demosthenes in Orat. adversus Leptinem, ubi amplissima munera olim ab Athen. civitate quibusdam publice data commemorat. τότε μὲν γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν καὶ γῆς πεπόνηται καὶ χρημάτων, νῦν δὲ ἐνπορήσει. δεῖ γὰρ τοῦτο λῆγειν καὶ μὴ βλαστῆμαίη. Tunc enim civitas nostra et agris, et pecuniis abundabit: nunc vero abundabit: hoc enim satius est dicere quam male ominari. VALES.

8. *Ad medullas usque bonorum pervenit*] summo quemque patriae amantem dolore affecit. W.

Dum extimescit aemulum potestatis.] Eutropium imitatus videtur Marcellinus, qui sic ait de Ioviano c. 17. Sed dum aemulum Imperii veretur intra Orientem residens, gloriae parum consulit. VALES.

Gallias et Illyricum.] Scribendum videtur, per Gall. et Illyricum versat, quosdam saepe subl. tentasse. VALES.

Amictu] velamento xix. 11. praetextu. W.

Nisibi prodita, quae iam inde, etc.] Severus quidem hac urbe recepta gloriarī solebat, lese eam Syriae propugnaculum redidisse. πρόσβολον αὐτὴν τῆς συρίας πεποιῆσθαι. Sed Dio eam urbem plurimorum et bellorum simul, et damnorum causam fuisse Imperio Rom. prodit. Ceterum ex quo a Ioviano Persis dedita est, a Rom. recuperari non potuit, teste Zosimo et Agathia. Cives quidem ipsi maxima pars Amidam se receperunt, cuius urbis suburbanum Iovianus eis incolendum dedit, ut scribit Zosimus et auctor Alex. Chronici. Chrysostomus in Orat. 2. de S. Babyla contra Gentiles, Nisibin vocat propugnaculum orbis Romani: ὁ τῆς καὶ ἡμᾶς οἰκουμένης ὡσπερ τεῖχος ἦν ἀσφαγῆς, etc. VALES.

Nisi tibi prodita, temere tradita quae iam inde a Mithridate regni temporibus — viribus restitit maximis. Romanis coepit ignoscere sub Lucullo. cf. Dio Cass. xxxv. 7. Zosim. iii. 32. omnemque urbem historiam vide ap. Mannertum v. 2. p. 295. W.

9. *Numquam enim ab Urbis ortu inveniri potest.] Eutropius x. 17. eadem verba non multum differentibus, quae historiae illustrandae causa adscribam: Uno a Persis atque altero proelio victus (Iovianus) pacem cum Sapore necessariam quidem, sed ignobilem fecit, multatus finibus ac nonnulla Imperii Romani parte tradita: quod ante eum annis mcmxx. fere, ex quo Romanum Imperium conditum erat, nunquam accidit. Rufus Festus c. 29. Tanta reverentia Romani nominis fuit, ut a Persis prius sermo de pace haberetur, ac reduci confectus inedia exercitus fineretur, conditionibus, quod numquam ante accidit, dispendiosis Romanae Reip. impositis. Falluntur autem, quod Imperii Rom. fines ante hanc ignobilem Ioviani pacem mutatos atque restrictos negent: qui error ut crassus nimis, sic nemini in Historia Romana mediocriter versato ignotus esse potest. Meliore itaque iudicio Zosimus: nam et is licet in Ioviani invidiam multa scribat, Perfidis tamen terminos ad illa usque tempora immotos tantum dicit. Eum operae pretium erit videre Histor. lib. iii. c. 32. LINDENB.*

Numquam enim ab urbis ortu.] Hoc Marcellini dictum Casaubonus in Notis ad Spartianum in Hadriano c. 5. et post (ante W.) eum Lindenbrogius ad hunc locum falli arguunt. Exemplum enim Hadriani et Aureliani obicit Casaubonus, et Dioctetiani, qui Rom. Imperii limitem a meridie supra Aegyptum attavit teste Procopio. Sed quia non videt horum Principum, et Ioviani longe dissimilem esse causam? Illi enim sapienti consilio regiones quasdam, quas sine magno sumptu et incommodo tueri non poterant, citra foedus ullum dimiserunt, at Iovianus turpi pactione quasi victus, redemptionis loco provincias pop. Rom. Persis tradidit. Verum itaque est, quod Marcellinus noster et Eutropius cum Ruffo Festo asserunt, numquam ab Urbe condita Duces ullum Rom. pactione inita provinciis hostibus concessisse. Quo maxime pax illa Ioviani plena dedecoris et infamiae fuit, quantumvis eum excusare Christiani tentaverint, ut Gregorius Nax. in Philipp. 2. Augustinus in lib. 4. de Civitate Dei cap. 29. et in lib. 5. cap. 21. Itaque recte Zonaras id foedus indecorum, et indignum nomine Rom. fuisse dicit: κατένευεν δεξιμένους τὴν ἀρχὴν τοῖς πείραις τῶν βασιλέων οὐ προσήκοντας ἐμφατοῖς σπονδαῖς ἐξ ἀνάγκης πεποιμένους. Et Agathias in lib. 4. ait Iovianum omnibus modis festinantem ex hostico digredi, et numquam satis cito se in provincias pop. Rom. venturum esse credentem, turpem et ignominiosam ac damnosam Reip. pacem lécisse. VALES. Tangit hunc locum et Casauboni de eo iudicium Freinshemius ad Florum iii. 3. GROM.

10. *Triumphus sunt denegati.]* Valerius Maximus lib. ii. cap. 8. num. 4. et 5. (ubi vide Kappium. W.) LINDENB.

11. *In extremis casibus icta cum dedecore foedera.]* Sic optime ex Mf. nam quod in vulg. est, cum ductore f. non placet. Hoc primum; nunc reliqua ex Eutropio x. 17. adtexam: Quin etiam legiones nostrae, ita et apud Caudium per Pontium Telesinum, ita et in Hispania apud Numaniam, et in Numidia

sub iugum missae sunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, si foederis necessitatem, cum integrum fuit, mutare voluisset, sicut a Romanis omnibus his bellis, quae commemoravi, factum est. - Nam et Samnitibus, et Numantinis et Numidis confestim bella illata sunt, neque pax rata fuit. Vid. Livium lib. ix. Flor. lib. 1. cap. 16. lib. 11. cap. 18. lib. 111. cap. 1. LINDENBR.

Postquam] etiamfi. W.

12. *Cum Iuliani supremis] cinere. Utrumque et suprema et cineres iunguntur cap. seq. — Ut superstes vivus ille mandarat 1111, 2. W.*

In suburbano Tarsensi.] Vide Libanium in Orat. funebri, pag. 331. Gregorius in Philipp. 2. Iuliani cadaver praecedentibus nimis, et ludionibus scurriliter mortuum deridentibus Tarsum esse delatum ait: quod non per contumeliam factum esse putandum est, sed ex more veteri, de quo Agellius in lib. 20. cap. 2. et Suetonius in Vespasiano, et ibi Casaubonus. Memorabile est, quod ait idem Gregorius in Carmine de Virginitate, Iuliani cadaver in tumultu quasi ebullire visum esse.

Οὐ θεῶν πλεῖντος, ἐπεὶ μόθον ἔφατο χριστῶ,
Θεῶν ἔτι ζήουσα πόλις, μέγα θύμβος ἀλτροῖς.

Idem dicit in Oratione 21. de laudibus Athanasii pag. 394.
VALES. Cf. Zosimus 111, 34. W.

13. *Vivus est subito purpuratus.]* vide infra xxvi, §. W.

C A P V T X.

2. *Sphaeram acream form. in sp. poll.]* Sic fere imagines Imperatorum pingi solebant: ut docet Basilii Seleuciae Episcopus in Sermone 1. de Adam per verbis: ἀπερ οἱ τῶν βασιλέων ἀποβάλλοντες εἰκόνας, τῇ τῶν χρωμάτων λαμπρότητι μαρμαρυγὰς ἀφύστας, ἀλουργίδα μὲν τὸ τῆς θαλάσσης ἀποστῆλθουσαν εἶδος, διάδημα δὲ τοῖς Φίγγεσι τῶν λίθων ἀστράπττον, χεῖρα δὲ τῷ φαιροειδεῖ σχήματι τοῦ κόσμου τὸν κύλον τοῖς δακτύλοις φέρειν νομίζοντων, ἐκπλήττονται μὲν, etc. *Ut qui imagines Imp. adspiciunt, quae colorum fulgore praefringunt oculos, chlamydem quidem purpuream marino flore collucentem, diadema autem lapillorum lumine coruscans, manum denique, quae orbem terrarum in modum sphaerae formatum digitis gestare creditur; haerent attoniti, etc. VALES. Supra lib. xxi. cap. 14.*

Sidera cometarum, super quorum natura ratiocinantes Physici variant.] Vid. Achil. Stat. Alexandrin. in Arati Phaenom. cap. περὶ κομητῶν pag. 102. Stob. in Eclog. Physic. cap. 26. *Seneca Natur. Quaest. lib. ult.* Apul. de Mundo, Theophract. Simocat. lib. vii. pag. 339. LINDENBR. Adde Plin. H. N. 11, 25. (25.) extr. W.

3. *In unum stellis mult. congregatis.]* Quae Democriti et Anaxagorae fuit opinio, qui cometam nil aliud esse dicebant, quam concursum errantium siderum, teste Aristotele in lib. 1. Meteor. et Diogene in Anaxagora. Sed hanc sententiam refutat Seneca in lib. 7. Nat. Quaest. Sequens autem opinio cometas ex halitu

ficcioſe terrarum naſci, Ariſtotelis eſt, et Peripateticorum, ut Spori apud Theonem io Arſtum pag. 120. Politemis omnium opinio hic relata, eaque proxime ad veritatem accedens. W.) Pythagoram habet auctiorem, teſte Ariſtotele, et Plutarcho in lib. 3. de Placitis Philoſophorum. VALES.

Quarum ortus — humanis mentibus ignorari.] Recentiores tamen computare didicere. W.

4. *Flagrante media, aliis adulta hieme. — Cuius originem docuimus ſupra.* xiv. 8. W.

5. *Exornari ſepulcrum ſtatuit Iulianus in pomoerio ſitam itineris.]* De hoc ipſo ſepulcro Zoſimus lib. iii. c. 34. καὶ τοῦτο μὲν (Iuliani corpus) εἰς Κελικίαν ἀπενεχθῆν, ἐν τινι Ταρσοῦ προαſτίῳ βαſιλικῇ ταφῇ παραδίδοτο, καὶ ἐπιγράμμα προεγγράφετο τῇ ταφῇ τοιόνδε.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΜΕΤΑ ΤΙΓΡΙΝ ΑΓΑΡΡΟΟΝ ΕΝΘΑΔΕ
ΚΕΙΤΑΙ
ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Τ' ΑΓΑΘΟΣ ΚΡΑΤΕΡΟΣ
Τ' ΑΙΧΜΗΤΗΣ.

Aliter Cedrenus pag. 253. Τὸ δέſτηιον σῶμα ἀπεκομίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐτίθη ἐν λάρνακι πορφύρεῃ κυλινδρικοειδεῖ, ἐν ᾗ ἐπιγράψαν ἐλεγείῳ τὸδε.

ΚΤΑΝΩ ΕΠ' ΑΡΓΥΡΟΕΝΤΙ, ΑΠ' ΕΤΦΡΗΤΑΟ ΡΟΔΩΝ
ΠΕΡΣΙΔΟΣ ΕΚ ΓΑΙΗΣ ΑΤΕΛΕΤΗΤΩ ΕΠΙ ΕΡΓΩ
ΚΙΝΗΣΑΟ ΣΤΡΑΤΙΑΝ, ΤΟΔΕ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΧΕ
ΘΗΜΑ.

ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Τ' ΑΓΑΘΟΣ, ΚΡΑΤΕΡΟΣ
Τ' ΑΙΧΜΗΤΗΣ.

*Idem Epitaphium apud Zonaram quoque exſtat. Ceterum cum Zoſimo conſentit, et cadaver Tarſum perlatum, in proaſtio ibi ſepultum dicit. LINDENB.

Exornari ſepulcrum ſt. Iulianus.] Idem tradit Zonaras his verbis: ἐξ ἀντοχειας δὲ εἰς ταρσὸν γεγόναι, καὶ τὸ μνημα κοσμήſας τοῦ ιουλιανοῦ ἐκάνθει. Idem Iuliani cadaver Tarſo Conſtantinuopolim poſtea allatum eſſe ſcribit, quod confirmat Cedrenus. VALES.

Cydnus gratiſſimus amnis.] Curtius lib. iii. c. 4. Cydnus non ſpatto aquarum, ſed liquoſe memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens puro ſolo excipitur, nec torrentes incurunt, qui placide manantis alveum turbent; itaque incorruptus, idemque frigidiffimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus ſuis ſimilis in mare evadit. LINDENB.

*Non Cydnus gratiſſ. amnis et liquidus.] Idem dicit Dio in Tarſica i. initio, et pag. 401 et 402. puriſſimas eius fluvii aquas fuiſſe teſtatur, adeo ut Tarſenſes, ſi forte Cydnus per urbem ſuam turbidior fluxiſſet, indignari ſolerent: aquam enim Cydni puriſſimum non bibere ſolum, ſed etiam cernere cupiebant. VALES.

Gratiſſimus.] Wakefieldius ad Lucret. v. 176. malebat clariſſimus, Horatium exprimi putans Epift. ii. 2. 120. εὐν.

Praeterlaberetur Tiberis.] Sic primus emendavit Gelenius, cum in Editione Rom. et Bononiensi legeretur praeterlaberet. In codice Regio, [et Colbert.] ſcriptum repaſ praeterlabetu Ty-

beris. Ego vero non dubito, quin legendum sit *praeterlabere*, supple *deberet*: sic enim loquitur Marcellinus in libro XVII. cap. 2. *Mosa fluvius praeterlabitur*. Certe in Editione August. legitur *praeterlabere*. VALES.

Divorumque veterum monumenta praestringens.] Mausolea enim Imperatorum erant in campo Martio iuxta ripam Tiberis. De Mausoleo quidem Augusti id notissimum est ex Strabone in lib. 5. et Suetonio, ac Tacito in lib. 3. Annalium, ubi de Pisone loquitur: *Mari ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi tras, quia navem tumultu Caesarum applicuerat*. Sed et sequentium Principum fere omnium sepulcra ibidem fuisse, Scriptores Aug. Historiae testantur. VALES. Si Mausoleum et campum Martium modo haec respiciunt; ubi Mausoleum Hadriani? GRON.

6. *Procopius Notarius et Memoridus*] in Illyricum et Gallias cum mandatis missi c. 8. *Lucillianus*, socer nimirum Imperatoris, *Mediolanum*, uti iussus erat, *ingressus*. *Seniacho* xv, 4. *Valentinianus* postea Imperatore. *Malarichus*, quem in Iovini locum Magistrum militiae per Gallias ordinaverat. W.

7. *Tamquam in alto gentis silentio*] Idem fere quod paullo post: *nondum firmatis omnibus*. — *Extra calcem*, ut dicitur, *procurrebat*. Translatio ducta a linea vel sulco in circo ducto, ubi equi currusque decentaturi confiscebant; ergo: intra fines iustos se non continuit, immoderatus egit, et ex *Actuario rationibus scrutandis* (*Rechnungsexaminator*) *incubuit rationes* exegit cupitiss. W.

Ex actuario ratiociniis scribendis] Corrupte retro Editiones, ex *Aucturio ratiociniis scribendis*, qui idem error in Eutropio olim fuit, lib. IX. c. 9. *Acturio quodam machinante dolum, avit* τοῦ *Actuario*. At recte Aur. Vict. de Caes. 33, 13. *Tantum Actuatorum*, quorum loco *Autitianus habebatur*, in exercitu *factiones vigent*. *Actuarii* in veteri Gloss. vocantur ὀνομηματογράφοι: quorum ut officia diversa, sic nomina quoque. Ut *Actuarii ratiociniis scribendis*, id est, qui ratiociniis numerorum sive castrensium, sive palatinorum et comitatensium pertractant. L. 5. C. de erog. mil. ann. L. 5. C. de Castrenf. pecul. *Actuarii equorum curulum civitatum diversarum*. L. 7. C. de numer. Actuar. *Actuarii sarcinallium Principis iumentorum*. Ammian. lib. XV. alique, de quibus in libris legalis scientiae mentio frequens. LINDENB.

Ad militaria signa confugit] tamquam ad asylum? Zosimus III, 35. addit ad *Batavorum*. — *Quemdam* (contemptum) *medium* e medio. W.

8. *Capita scholarum ordo castrensis appellat*] Scholae militares multae erant: et quidem Iustiniani Imp. undecim, L. fin. C. loc. cond. Qui iis adscripti erant, dicebantur *scholares*. L. 34. Cod. Theod. de erog. milit. ann. Harmenop. lib. IV. Tit. 12. §. 28. eorumque Praepoliti *Capita scholarum*, eodem modo ut *Capita contubernii*, apud Veget. de Re mil. lib. II. cap. 8. et 13. De his optime Agathias lib. V. ἐκ τῶν ταγμάτων ἐκείνων οἱ ἐς τὸ διημεγεῖν τε καὶ διανυκτερεύειν ἐν τῇ αὐλῇ ἀποκρίητο, οἷς καὶ σχολαίους ἀποκαλοῦσιν. οἱτοὶ δὲ στρατιῶται μὲν ὀνομάζονται, καὶ ἐγγράφονται τοῖς τῶν καταλόγων βιβλίοις, εἰσὶ δὲ οἱ πολλοὶ στίκται τε καὶ ψαιδοποιούμεναι, καὶ μόνον οἷμαι ὄγκου τοῦ βασι-

λείου ἔνεκα, καὶ τῆς ἐν ταῖς προσόδοις μεγαλαυχίας ἐξευφημῖναι, etc. Ammian. lib. xiv. c. 7. §. 9. *Solisque scholis iussit esse contentum palatinis et Protectorum, cum scutaris et gentilibus.* Corippus African. de Laudib. Iuliani, lib. iii. v. 157.

Ornata est Augusta domus, iussuque regentis Aetlii proceres omnes, schola tota palatii est iussa suis adflare locis. LINDENBR.

Capita scholarum.] Horum mentio fit in lege paen. Cod. Iust. de erogat. milit. ann. Porro Capita scholarum sunt, quos Capita contuberniorum vocat Vegetius in lib. 2. Contubernium enim in armata militia idem est ac schola: sic scholas idem Vegetius pro contuberniis posuit seu manipulis, in lib. 2. cap. 21. Non enim pro centuriis sumi possunt. Centuriis quippe praeerant Centuriones, quos Centenarios sua aetate dictos esse testatur Vegetius. Cum igitur legio in cohortes, hae in centurias, centuriae in contubernia distributae olim fuerint, ac cohortibus quidem Tribuni, Centuriones seu Centenarii centuriis, contuberniis vero Capita contuberniorum Praepositi, sequitur Capita scholarum eosdem esse ac contuberniorum Capita. At Lindenbrogius multa hic de Scholaribus congestit, quae profecto nihil ad hunc locum faciunt. Alii enim sunt Scholares, de quibus in superiori bus libris affatim dixi. Eodem modo Capita officiorum dicuntur in lege 4. Cod. Theod. de extraord. et sord. et in lege 2. Cod. Iust. de proximis sac. scrin. VALES.

9. *Vitalianus, qui multo post auct. Comitibus dign.*] Vitalianus Comes rei militaris, a Gratiano missus est in Illyricum: ubi agente eo, duae manus Gothorum, quarum alteri praecerat Fritigernus, alteri Alatheus et Saphrax, cum Galliis et Italiae imminerent, eo necessitatis Gratianum adduxere, ut iis Pannoniam et superiorem Moesiam, quo a Galliis abscederent, concesserit, ut scribit Zosimus, in lib. 4. c. 34. Id autem contigit Gratiano V. et Theodosio Augg. Coss. anno Domini 380. paullo antequam Atbanaricus a Gothis expulsus ad Theodosium se reciperet. Zosimus l. c. hunc στρατηγὸν βιταλιανὸν vocat, ἄνδρα τοῖς πεπονημένοις πράγμασι κατ' οὐδὲν ἀρτίσιν δυνάμενον. VALES.

10. *Aspuna*] cf. Wesseling. Itineraria p. 144. W.

11. *Ancyram*] „Ibi reliquit Valentinianum. Ancyrae dedit L. 2. Cod. Theodof. de raptu et matrimonio sanctimonialium virginum xv. Kal. Mart.“ Reinesius. W.

L'arrontano filio suo admodum parvulo] Imperatores veniam quidem aetatis filiis vel Caesaribus saepe a Senatu exoraverant; infantis hoc primum exemplum fuit. W.

12. *Dadastanam, qui locus Bithyniam distinguit et Galatas.*] Wessel. Itiner. p. 142. Mannert vi, 3. p. 75. W.

13. *Fertur enim recenti calce cubiculi, etc.*] Sozomenus lib. vi. cap. 6. Orosius lib. vii. cap. 31. *Cum in cubiculum quoddam novum sese recepisset, (Iovianus) calore prunarum et madore parietum nuper calce illitorum aggravatus et suffocatus, octavo demum mense, quam imperare coeperat, vitam finivit.* Hieronymus Epist. ad Heliodor. *Iovianus gustatis tantum imperialibus bonis factore prunarum suffocatus interit.* Quo facti genere consimili Q. Lutatius Catulus etiam interit: de quo Appianus de Bello civili lib. 1. c. 74. Κάτουλος ἐν οἰκήματι νεοχρ-

εἴη τε καὶ ἔτι ὕγρῳ καίῳ ἀνδράκας, ἐκὼν ἀπεπνίγη. *Vell. Patercul. lib. 2. c. 32. [Diodor. Sic. Fragm. libri xxvii. Tomo x. Bip. p. 304. W.] Zonaras in Ioviano p. 24. *Eis dadáttanā te καταλύσαι, αἰφνίδιον τετελευτήσεν, ὥς μὲν ἔνοι συνεγγράψαντο, ἀγριφεῖς μύκητας δηλητηρίους φαγόν' ἦν γὰρ λιτὸς περὶ δίαταν' ὡς δ' ἔταρον, χειμῶνος ὄντος, ἐν οἰκῇματι κατὰσχευς νύκτι ἐμπνελασμένη κονία, καὶ ἐὰν τὸ τοῦ ψυχροῦ πολὺ ἀνδράκας ἀναφύσσειν ἔτος, αὐτὸς ἐκ τῆς ἰσθμίας πυρρῶν μύκης ἀνεδόθη πολλή, καὶ οὐδ' αὐτῆς ἀπεπνίγη νοιμῆνος, μὴδ' αἰσθόμενος τῆς πυρρῶν μύκης, ἐξ οἷου κατηβαθύν.* *Dadastanis repente oblit, cum (ut alii scribunt) recentes fungos venenatos comedisset: villi enim victu usus est: ut alii, cum hierno tempore in conclavi tectorio recens inducto obdormisset. Nam cum ob frigoris acrimoniam carbonibus intus accensis majoris vapor e calce aestuante exstisset, eo dormiens sine sensu mortis suffocatus est, vino gravis: multo enim mero usus esse fertur.* LINDENBERG. Cf. Taschuck. ad Eutrop. x, 18. p. 310. W.

Fertur enim.] Ita quidem Socrates in lib. 3. Sozomenus in 6. Victoria Epitome, alique narrant, sed Zonaras quosdam ait scripsisse, Iovianum comeditis fungis recentibus venenatis necatum esse: cui consentit vetus Auctor apud Suidam in Ἰοβιανός. Quin etiam Chrysostomus in Homilia xv. in Philippenas, venenata potione extinctum esse Iovianum palam affirmat: eiusdemque filio Varroniano prae imminens discrimen metu alterum oculum erutum esse. Adeo invidiosum erat ac periculolum, Augelli filium, et Nobilissimum quondam nominatum fuisse. Verba Chrysostomi sunt haec: *ἐταρος πάλιν ὁ μετὰ τοῦτον ὑπὸ δηλητηρίῳ ἀνέγητο Φαρμάκων, καὶ τὸ ποτήριον ἦν αὐτῷ οὐκίτι πόμα, ἀλλὰ θάνατος, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν ἐξερύττειτο φόβῳ τῶν μαλλόντων, οὐδὲν ἡδονικῶς.* Postremo Marcellinus noster annoulati aperte significat proximorum insidiis strangulatum esse Iovianum? cum dicit: *Cumque huc et Aemiliano Scipionis vitae exitus similis contigisset, etc.* Aemiliano enim domi suae quiescenti socer vis illata est, ut refert Cicero pro Milone: eique C. Carbo Trib. pl. vim attulisse est existimatus, teste eodem Cicerone in lib. 9. Ep. 21. et Fulvius Flaccus, teste Plutarcho in Gracchis. *talles.*

Exuberato capite perisse succensione prunarum immensa] et quo loco Beckmannus, *Gesch. d. Erfindd. B. v. v. Schorsteinen* 8. 425. canales istos lumarios veteribus ignotos fuisse colligit. W.

Ex colluvione ciborum avida cruditate distentus.] Indigestionem vocant Medicorum filii. W.

Decessit auno aetatis tricesimo et tertio] octo mensium Imperator, v. Reitemeier ad Zosimum III, 35. Quae subiciuntur de aequae incerta Scipionis Aemiliani morte, subindicare videntur suspensionem Ammiani de violenta Ioviani morte. W.

Aemiliano Scipionis.] Livius Epitom. lib. LIX. Velleius Patere. lib. II. Valerius Maxim. lib. VIII. cap. 15. §. 4. LIX. DANER.

14. *Incedebat mora corporis gravi]* non sine dignitate. W.

Diu nullum indumentum.] Idem scribit Cedrenus: ἦν δὲ τὴν ἡλείαν εὐμήκης, ὡς μὴδὲ ἐν τῶν βασιλικῶν ἱματίων ἀρμόζειν αὐτῷ. VALES.

Aemulari malebat Constantium] quam Iulianum? W.

15. *Christianae legis studiosus et nonnunquam honorificus.]* Antiochiae statim omnia Iuliani edicta contra Christianos abrogavit, veteremque ornatum Ecclesiis reddidit. Philostorg. viii, 5. — *Perpensius nonnili exploratae fidei iudices magistratus omnino electurus.* Vide omnino la Bletterie Vie de Iovien Par. 1748. Gibbonum P. vi. p. 100. II. W.

Vino venerique indulgens.] Eadem de Ioviano tradit Zonaras xiii, 14. ὁ μὲν Ἰοβιανὸς εὐσεβὴς ἦν περὶ τὸ δόγμα καὶ ἀγαθοφελὴς, οἶνον δ' ἤττητο καὶ ἀφροδισίων. καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀναδρομὴν εὐμήκης, καὶ γραμμάτων οὐκ ἄπειρος. *Iovianus quidem religiosus fuit erga Christianam fidem, et benivolus. Vino tamen, venerique indulgens. Procerus statura, nec litterarum expertus.* VALES. Cf. Aurel. Victor in epit. 44, 4. W.

16. *Adipisci non potuit aliud.]* Iovianus quidem Varronianum patrem sibi in Consulatu collegam adfiscere decreverat: sed eo, dum iter faceret, mortuo, Varronianum filium suum sibi collegam adiunxit: ut docet Themistius in Orat. Consulari, quam Cal. Ianuarii Ioviano in urbe Ancyra Consulatum ineunti dixit. Sed quia locus ille Themistii corruptus est, hic cum, ut ex Mf. legendus est, apponam. ποιεῖται γὰρ αὐτὴν βασιλεὺς ὁ μὲν ἄλλου, ὁ δὲ προσέμιον· κοινὸν δὲ ὑμῖν καὶ τὸ αἶθρον τῆς εἰς τὰ ἀμείνω προσόδου. ἅμῃω γὰρ οὐδὲν προσελπίσαντες, οὐ μὲν αὐτοκράτωρ ἐξ ἰδιώτου, ὁ δὲ δὴ δὲ ὑπατος, ἐφ' ἕτερον τῆς οὐμῆς γεννημένος. Hunc enim (honorem Consulatus) alter vestrum imperii praemium, alter primordium facit. Sed et utrique vestrum subita et repentina ad maiorem statum provectio communis est. Cum enim neuter id antea sperasset, tu ex privato Imperator, hic Consul est factus, cum in alterum animus propenderet. VALES. Aliud alterum. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVI. C. I.

Prope aberat ab eo Ammianus, ut calamum hic poneret, parim, quod, quam lubricum esset res sua aetate gestas vere atque libere scribere, intelligeret, (*pericula veritati saepe contigua*) parim, quod nollet *infelicitiae vulgari* sese accommodare, et iudicium subire *examinatorum intempestivorum*, aulicorum inprimis, qui, si quis historicus bonum dictum, quod *Principi* forte in coena exciderat, vel eorum, qui ad *Urbani Praetoris officium* convenerant, æum deduxerant munus auspicantem) nomen aliquod praeterisset, in magno scilicet scelere ponere solerent. Idem sane formidantes veterum nonnulli, dum viverent, *cognitiones actuum variorum stylis uberibus explicatas* pleniorẽ sui seculi historiam edere, ipso *Cicerone* teste, noluerunt. Sed, pergit, veri nominis historia *discurrit per negotiorum celsitudines* respicique *minutias illas*, quas sectari omnes non minoris stultitiae esset, quam *volitantia per inane corpuscula, atomos*, velle numerare. Similia locus XIV, 11. extr. V.

1. *Refferre a notioribus pedem.*) Sic loquitur Solinus in Epistola ad Adventum: cuius quidem Solini phrales Graeculus noster saepe usurpat, ut observavi. VALES.

Ad Urbani Praetoris officium.) Praetoris officium illud proprie dicitur, cum Praetor, quo primum die Magistratum inierat, (id autem tunc temporis fiebat Kal. Ian.) ab Honoratis deducebatur et plebeis officii causa. Sic Plinius in lib. 7. Epist. (Epist. 5.) ad Voconium Romanum: *Ipse me Regulus convenit in Praetoris officio*: et Spartianus in Hadriano: *Praetorum et Consulum officia frequentavit*. Eratque haec singularis ambitio Praetorum et Consulum, ut quamplurimi et honoratissimi viri ad officium suum accederent. Quo admirabilior est Traiani Principis moderatio, de quo haec ait Plinius in Gratiarum actione c. 26 *Ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus aliquis magnusque Consul sub bono Principe incedere videretur*. Haec ambitio a Magistratibus saecularibus transit tandem ad Ecclesiae Sacerdotes, qui ut plurimi et honoratissimi viri officio suo, id est, ordinationis suae caerimoniis interessent, valde ambiebant, et sportulas seu munera mittebant absentibus, Magistratuum more: ut testatur Ruricius in Epistola ad Aeonium Episcopum XIV. lib. 1. VALES.

[Obituque intervallato breve tempore Principum.] Ut senatus consistet, legendum omnino est: *Obituque intervallato trium brevi*

tempore Principum. Nam intra breve tempus, nimirum intra triennium et menses quatuor ac dimidium tres Imperatores obierant, Constantius, Iulianus, Iovianus. Constantius quidem III. Nonas Octobres Tauro et Florentio Coss. anno Chr. 361. Iulianus A. Iuliano A. IV. et Sallustio Coss. anno Chr. 363. et Iovianus in suo Consulatu, A. Chr. 364. die XVII. Februarii.] VALES. Nisi ex similitudine literarum, quibus terminatur verbum *intervallato*, intercederet vox iisdem literis constans, et ideo non repetita, obituque intervallato tot brevi tempore principum. GRON.

Obitu intervallato] se invicem excipiente. W.

4. *Nomen praefringebatur Equitibus*] levi mentione facta. W.

5. *Procul tacebat abetat per Illyricum* annonae militari praefectus. Dicitur autem, uti monet Ernestius, optimis quibuaque auctoribus *tacere* pro morari aliquo in loco, delitescere. W.

Diebus decem.] Decessit quidem Iovianus Aug. XIII. Cal. Mart. teste Eutropio L. x. c. 18. seu 17. mensis Februarii, ut Socrates dicit. Valentinianus vero Imp. renunciatus est v. Cal. Martias, ut Idatius in Fastis, Socrates in lib. 4. Marcellinusque testantur. Quare ab obitu Ioviani ad Valentiniani inaugurationem x. omnino dies intersunt, si utrumque terminum includeris, et bis vi. Cal. numeraveris: fuit enim annus ille bissextilis, teste Marcellino nostro. Res clarior fuerit, si a die 17. Februarii ad 26. computaveris, quo levatus est Valentinianus, non autem 25. ut perperam ait Scaliger in Notis ad Eusebii Chronicon num. 2781. Hic autem annus erat Natalis Dominici 364. quem bissextilem fuisse caelestis motus ratio demonstrat. VALES.

6. *Exitialis postea Magister Officiorum*] xxx, 2. 5. *Ut Pannonii* populares igitur Valentiniani. W.

7. *Videri*] conveniri. *die secundo postero.* W.

Bissextum intercalarem diem *Februarii.* Nomen inde ductum, quod quarto quoque anno dies *sexius* ante Kal. Martias bis numerabatur. — Cf. Gibbon. T. vi. p. 119. W.

Bissextum vitans Februarii.] De bissexto sic Matt. Blastaras: Τὸ τοῦ Βισέκτου ὄνομα ῥωμαϊκὸν ἐστὶ, δηλοῦν τὸ δις κ. αἱ γὰρ ῥωμαῖκα λέξεις, ἀντὶ τοῦ δ. τὸ β. προσλαμβάνουσι. λέγεται δὲ οὕτω, διὰ τὸ δις εἶναι ἐξ τὰς ὥρας τῆς προστιθεμένης τῷ Φεβρουαρίῳ ἡμέρας καὶ δις κ. τῆς νυκτός. ἥτις κατὰ τετραετίαν εἰσὶν ἀπαρτίζεσθαι τοῦ περισσέοντος τετραετημορίου τῆς ἡμέρας κατ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν, εἰς μίαν ἡμέραν τηνικαῦτα συντιθεμένου. ἥτις καὶ προστίθεται τῷ Φεβρουαρίῳ, ὡς εἶναι τότε τὰς τούτου ἡμέρας. Insaustum vero bissextum Rei Rom. saepius fuisse, etiam Macrobius notat Saturnaliorum lib. 1. cap. 13. LINDENB.

* *Bissextum vitans Februarii mensis tunc illucescens.*] Non modo hunc diem Romani insaustum putabant, sed etiam totum annum, quo bissextus fuerat. Augustinus Epistola 119. ad Ianuarium, ridet eos, qui superstitiose dicere solebant: *Non plantem hoc anno vineam, qui bissextus est.** VALES. Ab hac ipsa tamen superstitione, quam Hipponensis irridet episcopus, non immunis fuit Merseburgensis, Dithmarus Lib. vii. p. 226. ed. meae. W.

8. *Menon et Euctemon.*] Ml. *Memon et Euci.* Legendum *Meon et Euci.* Et ita recte in veterib. Servii codicibus Aeneid. 3. vocatur: nam in recenti Editione locum corrumpere. Diodorus Siculus

Siculus lib. XII. c. 36. *ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις Μέτων ὁ Πανσανίου μὲν υἱὸς, ἀδοξασμένος δ' ἐν ἀστρολογίᾳ ἐξέθηκε τὴν ὀνομαζομένην ἐνειαυκατηρίδα.* Ad hoc Metone annus Metonis nomen invenit, de quo plura in opere arduo Ios. Scalig. de Emendatione temp. lib. II. LINDENB.

Meton] Sic reposui pro *Menon* iubente Diodor. Sic. XII. 36. Antonio Ep. 2. p. 437. Floridi, Pithoeo in Adversar. p. m. 127. W.

Euctemon.] Huius meminit Plinius in lib. 18. cap. 25. In Indice quidem eius libri Eutemon perscribitur, in ipso capite Eudæmon. Vitruvius quoque in lib. 9. cap. 7. eum inter celebres Astrologos recenset: *Siderum et occasus et ortus, tempestatumque significatus Eudoxus, Euctemon, Callippus, Meto, Philippus, Hipparchus paraegmatorum disciplinis invenerunt.* Ubi mendose legitur, *Eudæmon, Callistus, Meto.* [Pro *Menon* autem codex Colbertinus *Memon* scriptum habet: alii *Meton* praeferunt Vitruvium supra laudatum secuti.] VALES.

Polo percurso signifero.] Verior Scaligori emendatio, *post percurso sign.* LINDENB.

Polo percurso signifero.] Nihil hic opus erat emendatione Scaligeri. Nam Lucanus in lib. 3. perinde dixit v. 253.

Aethiopiūmque solum, quod non premeretur ab ulla Signiferi regione poli. VALES.

Si a 11. particula elatus arietis.] Dubitari merito potest, cor secundam potius arietis quam primam dixerit partem. Dionysius quidem Petavius, vir undecumque doctissimus, in lib. 2. cap. 2. Uranologiū, scribit Marcellinum in 2. parte arietis cardinem verni aequinoctii videri ponere, idque ex veteribus Astrologis, Eudoxo, Euctemone, et Metone. Atque id ita vir ille doctissimus ibidem explicat. Antiqui circulos in 12. partes dividebant. Ergo singulis Dodecatomoris imputabantur partes v. quarum unaquaeque partes habebat seu gradus hodiernos vi. Itaque octava signorum gradus ad 2. partem pertinebat. Hoc sibi velle Marcellinum non quidem affirmat, sed conicit tantum vir nunquam sine honore nominandus: cuius coniecturae equidem, ut debeo, multum tribuo: vix tamen in animum inducere possum, tantam subtilitatem in hoc loco contineri. Nam Marcellinus de spatio anni vertentis hic agit, non de cardine Solaris circuitus Zodiaci. Annum autem a cardine seu puncto, seu aequinoctiali, seu solstitiali incipere nihil necesse est. Igitur exempli gratia 2. partem arietis pro quovis determinato initio anni posuit. Etenim ut ait Macrobius in Somnium Scipionis lib. 2. cap. XI, annum Solis vocamus non solum a Cal. Ian. usque ad eandem Cal. sed et a sequente post Cal. die usque ad eundem diem, et a quocumque cuilibet mensis die in diem eundem reditus, annus vocatur. Et Theo in Arati Phaenomena: *ὅταν γὰρ αὐτ' οὐτὶς ἀρχῆται σημείου ἢ χρόνου, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πᾶν ἔλθοι, ἐνιαυτὸς ἐστὶ.* VALES. Hoc idem sensisse Marcellinum liquido patet ex adiuncto *verbo tenus* i. e. exempli causa, sed ut assolet, doctius efferre voluit, ut se astronomicam circuloꝝ in particulas quasdam divisionem non ignorare faceret palam. W.

9. *Horis sex*] quibus addenda quaedam, quae vocamus, *infinita.* W.

10. *Squalida obscuriori, vaga et incerta diversitate confundat.* Similem locum vide infra c. 5. W.

Autumnalis mensis invenitur quandoque vernalis] Solin. cap. 1. *Cum haec sic forent constituta, modusque intercalandi interdum cumulator, interdum fieret imminutio, vel omnino dissimulatus praeteriretur, nonnumquam accidebat, ut menses, qui fuerunt hieme transacti, modo in aestivum, modo in autumnale tempus inciderent.* LINDENB.

Autumnalis mensis invenitur quandoque vernalis] quod factum reapse aliquando, ut vindemia in verum tempus incidet. W.

11. *Circumversio cursus annul.*] Ita codex Colbertinus. Edd. aliae, *circumversio anni*, aliae, *conversio cursus anni*. Vid. Hadr. Valef. praef. p. 1v. W.

12. *Cum in Sacerdotes potestatem transtulissent intercalandi.*] Ipsissima paene verba apud Solin. c. 1. *Translata in Sacerdotes intercalandi potestate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum pro libidine sua subtrahebant tempora, vel augebant.* LINDENB.

Publicanorum] qui vectigalia publica redemissent. W.

13. *Ex coepto.*] Sic pro *excepto* scripsit Hadr. Valef. quem vide in praef. p. LXIII. W.

Quibus abolitis Octavianus Aug. Graecos sequutus.] Primus accuratae huius correctionis auctor Iulius Caesar exstitit. Octavianus autem annum a D. Iulio ordinatum, sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redexit. Sueton. lib. 1. cap. 40. lib. II. cap. 31. Vide Iul. Solin. cap. 1. Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 14. LINDENB.

C A P V T II.

2. *Ut vtr ferius*] Infra xxix, 'G. princeps serius, quem ibi Valefius opponit *communi* (mediocri, medio xxi, 16.) quo sensu et Mamertinus Paneg. in Iulian. c. 12. usurpat. W.

3. *Mox princip. habitu circumd. et corona.*] Scutoque pedestri impositus, ut scribit Nicephorus Callistus in lib. xi. cuius verba quia ex optimo scriptore mihi videntur hausta, hic adducere placuit: *βουλῇ τοῦ στρατοπέδου πάντος καὶ τῶν τὰς μεγάλας διαπονήτων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα Δατιῶν τοῦ πατρικίου ἐκ γαλατίας διαμενοσαμίου, Σεκουῦδου τε τοῦ ἐπαρχοῦ καὶ Ἀρινθαίου τοῦ στρατηγοῦ καὶ γλαΐφου (τῶν δομοστικῶν δ' οὗτος ἡγεῖτο) εἰς τὸ βασιλεῖν αἰρεῖται. καὶ ἐν τὰ σήμβολα περιβέμενον, καὶ ἐν τῇ ἀσπίδι (ὡς ἦθος) ὀχοῦμενον στρατὸς ἰδεῖτο κοινῶν τῇ ἀρχῇ προσλαβὲν. Suffragiis exercitus et eorum qui summas dignitates gerebant, maxime Datiani Patricii, et Secundi Praefecti Praet. et Arinthaei Magistri militum, et Dagalaiphi Domestlicorum Comititis Valentinianus eligitur Imperator. Qui cum insignia Imperii accepisset, et ex more scuto impositus esset: universus exercitus rogare coepit, ut collegam Imperii adscriberet.* VALEF. Corona diademate. W.

Quas novit potuit excogitare dulcedo.] Quid causae fuerit, cur Castellus Editionis Rom. scripturam interpolaret, equidem non video. Nonne enim recta erat haec lectio? *Laudibus amplis quas novitatis pot. excitare dulcedo:* quo modo et Reg. codex [et Colbert.] et Augustana habet Editio. VALES. *Quas novitatis potuit excitare dulcedo,* quae accumulari novitatis gratia in principes solent. W.

Alterum] non alium, sed secundum, collegam Imperii. W.

4. *Despectorum] qui spe potiundorum honorum excidissent. Documento recentis Ioviani.* W.

5. *Ut Princeps fiducia plenus.]* Sic primus edidit Gelenius, cum in Rom. eamque secutus Editionibus legeretur, *in Principis fiducia pleni.* At in exemplari Regio scriptum reperi, *ut Principes fid. pleni:* et superscriptum ex coniectura, *ut Princ.* *quemadmodum in Tolosano scriptum est. *Ego vero, si quid meae sententiae est, ita scriptum malim, *ut Principis fiducia pleni,* [ut legitur in Ml. Colbert.] VALES. Sed et Pricaeus ad Apulium exigit, ut scribatur *propere.* GRON.

6. *Fortissimi provinciarum defensores (ad gratiam captandam, alia commilitones) vestras virtutes, more illius actatis abstracto posito pro concreto: vos tam egregie merito.* W.

7. *Quod erat igitur in manu positum vestra.]* Vocem cordatam Imperatoris Irenui Valentiniani Aug. cum consortem suum eligere vellet, hanc ponit Theodoretus lib. iv. cap. 5. *Ἡμεῖς οὐκ ἐστρατιῶται, βασιλεὺς οὐκ ὄντος, ἡμεῖς δοῦναι τῆς βασιλείας τὰς ἡμέρας· ἐπειδὴ δὲ ταύτην ἰδεξάμεν ἐγώ, ἡμῶν λοιπὸν, οὐχ ἡμέτερον, τὸ περὶ τῶν κοινῶν διασκοπιεῖσθαι πράγματων.* LINDENBR.

Splendide] non sine laude. W.

8. *Concordiae viribus totis, per quam res minimae convalescunt] Sallust. in Iugurth. c. 10. Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.* LINDENBR.

9. *Diligenter scrutanti temperamentum.]* Huic Gelenii coniecturae scripturam codicis Regii [et Colbert.] *ac Tolos. *et Editionis Rom. equidem multum antepono: *Dabit enim, ut spero, fortuna conf. adiutrix bon. quantum eff. et conf. possum, diligenter scrutantibus temperatum.* Id est: Dabit enim nobis fortuna diligenter inquirentibus, ut spero, moderatum et sobrium collegam. In Editione Rom. ne quid dissimulem, excusum est *temperatum:* ex quo P. Castellus ineptam hanc scripturam excuderat, *diligenter perscrutari temperantiam.* VALES. Gelenii commentum aptius videtur praecedenti: *meorum partium est.* W.

Non modo in imperio, verum etiam in priv. rat. alienum ad amicit. etc.] Sumplit id Marcellinus ex Cicerone in Epistola l. ad Q. fratrem. *VALES.

Alienum ad amicitiam, cum iudicaveris quisquam prudens, adiungere.] *Cicero de Amicitia c. 22. *Quum iudicaris, diligere oportet; non, cum dilexeris, iudicare.* Publ. Syrus in Mimis: *Honestius est, cum iudicaveris, amare, quam, cum amaveris, iudicare.* *Nicolaus autem praeceptum est, apud Stobaeum Serm. 213. *Δὲι κερήντας φίλῃν, οὐ φίλῃντας κερήν.* *Quod alii ex Theophrasto laudant. Plutarch. περὶ φιλαδελφίας. *Seneca Epist. 3. *Praeposere officia permiscet, qui contra praecepta Theophrasti

sibi, cum amaverint, iudicant, et non amant, cum iudicaverint. Pub. Rutilius Lupus de Figur. lib. 1. c. 6. Theophrastus dicitur dixisse, prudentis esse officium, amicitiam probatam appetere, non appetitam probare. LINDENB.

10. *Ob nuncup. Aug. debita.*] Mos erat Principibus Romanis, ut simulatque Augusti a militibus nuncupati erant, donativum eis erogarent, quo militum benevolentiam conciliarent sibi idque etiam Augustorum filii, cum in Imperium quasi hereditario iure succederent, nihilo minus observabant, ut de Commodo scribit Herodianus in lib. 1. Hoc donativum recentior Latinitas Augustaticum dixit. Sic Marcellinus Comes in Chronico, Paulo solo Consule: *Augustaticum quoque hoc fratre Consule tribuit.* Quinquennialibus etiam ac decennialibus, quod haec quaedam quali renovatio erat Imperii, ut scribit Dio, donativum militibus Principes erogabant: singulis scilicet aureos quinque: quem sollemnem Principum morem tandem Iustinianus abolevit, ut tradit Procopius in Anecdosis pag. 108. De hac consuetudine loquitur Libanius in Orat. in Ellebichum pag. 526. (Reisk. II. p. 2.) ubi causam seditionis illius Antiochenae Theodosii Aug. temporibus hanc affert: *χρημάτων ἰδίους βασιλεῖ πρὸς τὴν τῶν ἄλων οὐκτηρίαν καὶ μάλιστα δὴ τῶ μὲν εἰς ἵτις δέκατον, τῷ παιδὶ δὲ πέμπτου τῆς βασιλείας προσιότες. νόμος δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις χρόνοις χρυσὸν ἶναί παρὰ τῶν παρῶντων τοῖς στρατιώταις εἰς χεῖρας. Principi ob necessitates imperii pecuniae opus fuit, maxime cum ipsi quidem decimus, filio autem quintus imperii annus procederet: quo tempore solent Imperatores aurum militibus largiri.* Ex quo interim loco annus seditionis Antiochenae colligitur: Valentiniano scilicet III. et Eutropio Coll. qui fuit annus Natalis Dominici 387. hoc enim anno Arcadii quinquennialia acta esse Marcellinus Comes Idatiusque testantur. VALES.

C A P V T III.

1. *Veneficos, qui tum rarefcebant*] Leges enim gravissimas in eos sanxerat Constantius, L. 6. Cod. Theod. *Constatatos convictos.* W.

2. *Efficaciter*] cupidius, studiosius (xxi, 12). *Iuliani promotus arbitrio* xxiii, 1. W.

In amphitheatrali curriculo.] Sic et Accursius et Gelenius ediderunt. At in Editione Rom. legitur, *in amphitheatrali circulo*, *ut lib. xxxi. cap. 10.* quod fortasse rectius est. Nam curriculum de amphitheatro quomodo dici possit, non satis capio. In Regio codice scriptum inveni *amphith. curriculo*. [*In Tolosano codice legitur etiam *curriculo*. Sed hoc leve et minimi momenti. Illud potius notatu dignum, Magistratus olim Rom. in medio amphitheatro capitalia iudicia exercuisse, et in fontes animadvertisse: cuius severitatis exemplum retulit Marcellinus in libro xv. c. 7. de Leontio loquens Praef. Urbi: alterum exemplum affert Socrates in libri 7. capite 13. de Oreste Praefecto Augustalli, qui Hieracem quemdam comprehensum, ut solitissimum, publice in theatro torqueri praecepit: et in capite 14. de eodem Oreste.* VALES. Circulo unico verum putat Ernestius. W.

Undatim coeunte plebe.] Sic loquitur Orosius in libri 6. capite 21. *Ita omnes ad experientiam belli decisionemque sordida undatim gentes commovebantur.* VALES.

3. *Hilarium aurigam convictum atque confesum, vixdum pubescentem filium suum venefico.]* Infames valde erant agitatores circenses veneficii suspicione. Nam ut in cursura vincerent, tanta concertatio eorum erat, ut etiam magicis imprecationibus artibusque malis adversariorum equos impedire conarentur. Hieronymus in Vita Hilarionis: *Hic igitur (Italicus) aemulo suo habente maleficum, qui daemoniis quibusdam imprecationibus et huius impediret equos, et illius incitaret ad cursum, venit ad B. Hilarionem, et non tam adversarium laedi, quam se defendi obsecravit, etc.* De iisdem iterum Ammianus lib. xxviii. c. 1. *Mercianus quidam et Eufapius omnes clarissimi arceffui in crimen, quod eiusdem conficit veneficii aurigam fovere dicebantur Auchenium.* Idem c. 4. *Ad aurigam confugit audentem omnia praelicenter, eumque ut veneficum curat urgeri.* Arnobius advers. Gentes lib. 1. pag. 32. *In curculis equos debilitare.* Vid. Raevard. Var. lib. 5. cap. 13. Contra hos aurigas veneficos scripta est in partem Constitutio Valentin. Theodof. Arcad. Imp. quae est L. 9. C. de malef. et mathem. LINDENB. Cf. Caulabonum ad Vopilci Saturninum Scr. H. A. T. II, p. 720. et Misc. Obs. novae T. 1. p. 8. W.

Confugit ad ritus Christiani sacrarium.] Glossar. *Sacrarium*, ἱερὸν, θυσιαστήριον. Ut de Germano, qui ad altare perfugium fecerat, apud Theophylactum Simoc. lib. viii. ἡμεῖς Μαυρίκιος τῷ πατρὶ τῷ θυσιαστηρίου κήρυκα τοῦ Γερμανοῦ γέγοντα. De hoc ritu iam olim ad Historiam Longobard. quaedam a me notata sunt aliaque ad LL. Germanor. mox edenda. LINDENB.

4. *Tempore secuto] vide xxviii, 1. Modo non per syngrapham prope iusto, eoque scripto pacto.* W.

5. *Hoc genere] Hac opima mercede, quo tactum est uti vulgo ferebatur.* Variat enim orationem Ammianus, obscuriusquo illud *tactum* idem est, quod in praecedentibus *crebrior fama* vulgarat. Edit. Gryphiana *tactatum*. W.

Per filices] cf. xiv, 6. — Trahit agmina servulorum. cf. si lubet, *Horatii Maenam mannis terentem Appiam etc.* Epod. 4. 14. W.

Duillium accepimus veterem.] Livius Epit. lib. xvii. Florus lib. II. cap. 2. Valer. Maximus lib. vii. cap. 6. Cicero in Catoue c. 13. LINDENB.

C A P V T IV.

1. *Tota consilia tamquam sibi pl.]* Hunc locum praeclare mihi videor restituisse. Nam cum in codice Reg. [et Colbert.] "sc Tolof." et Editione Rom. legi comperissem, *tota consilia quam sibi placencia*, sic corrigendum esse existimaui, *tuta consilia quam sibi placencia secuturus*: id est *tuta potius quam sibi placencia*: quod loquendi genus familiare Graecis, et Marcellino nostro non infrequens est, ut supra adnotavi. HENR. VALES. Mf.

habet *consilia quam sibi*, Id est, magis quam, Graeco more, ut libro xvi. cap. 12. *cito quam consideratio cursu*. libro xx. cap. 4. *tussa morte oppotere quam*. Eodem libro cap. 7. *multis necce-
ptis quam illatis vulneribus*. libro xxvii. cap. 3. *Libeuter pro
libentius*. Item *sanguinis avidi quam praeclarum*. libro xxviii.
cap. 4. *Expedit peregrinos iure interficere quibuscumque, quam-
quam rogatis ad convivium excusare*. Legendum puto, *quam
rogatos ad convivium excusare*. Pro magis quam. OISELIUS.
Petrus Pithoeus, qui eundem codicem Ammiani, quem Oisellius
Valentiae evolverat, idem etiam notat ad oram Ammiani sui hunc
ipsum locum. *Tanquam sibi placentia: quam* (inquit) veti. libri
μαλλον ut saepe alias. MADR. VALES. *Tota opposita sibi soli
placentibus*, ergo omnium. W.

Si tuos, inquit, amas Imp. optime, habes fratrem.] Cedre-
nus in Valentiniano, pag. 254. Μετὰ δὲ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ Βυ-
ζάντιον, ἐπὶ ταῖς ἡμέραις συγκοινωνῶν προσειληφέναι τῶν βασιλείας,
ἔφη· Λήθωμαι ὅν ἂν εἴλω ποικιλιόν. Πρὸς δὲ Δαγαλαίφους συγκλη-
τικὸς ἀπευκρίνατο· Εἰ τοὺς σοὺς φίλους, ἔχεις ἀδελφόν; εἰ δὲ τῆς
πολιτείας, σκόπησον ὅτι ἂν τὴν ἀλουγγίδα περιβαλέις. LINDENB.

Quaere quem vestigns.] *is. q. quem vestigns.* Id enim est,
quod Cedrenus dicit, ὅτι ἂν τὴν ἀλουγγίδα περιβαλέις. LINDENB.

Quaere quem vestigns.] Laudo acumen Lindenbrogii, qui ex
Cedreni auctoritate hunc locum emendandum esse perpexit. Sic
vestire dixit Idatius in Fastis: Diocletiano IX. et Maximiano VIII.
Coss. *Hic Coss. deposuerunt purpuram privati effecit Diocletia-
nus et Maximianus: et vestierunt Severum et Maximinum.*
Et Themistius in Orat. 13. sub finem: ἡμφίσις ἐμοῦ ὁ γινώσκων
τό τε ὅστω τῷ κύκλῳ καὶ τὸν οὐτὰ τῇ ἀλουγγίδι. VALES.

2. *Asperatus*] tum quidem: immemor enim illius licentiae
Magistrum militiae confirmatum sibi servavit. c. 5. W.

3. *Magitudine urgenti neg. iam sese parare.*] Hunc locum
sic primus edidit Gelenius. Sed cum in Editione Rom. et in
codice Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* scriptum esse vidissem,
magitudine urgentia negotiorum iam se separari, levissima mu-
tatione veram ut puto scripturam assecutus sum. Quid enim ele-
gantius et planius hac scriptura? *Magitudine urgentium nego-
tiorum iam se superari considerans.* VALES.

Quintum Kal. Aprilis.] Vulg. τὸ quintum deest. Eaque lo-
cutio alia minus usitata, Ammiano tamen frequens est. Sic lib.
xxv. c. 5. §. 2. *Principio lucts sequutae, quae erat quintum Kal.
Iulias.* Inf. hoc libro c. 10. §. 15. *Diem duodecimum Kal. Au-
gustas Cos. Valentiniano.* LINDENB.

Quintum Cal. Aprilis.] Idatius in Fastis et Chronicum Ale-
xandrinum ante diem iv. Kal. Apr. Valentem Augustum a fratre
renuntiatum esse scribitur. Sed Marcellino nostro suffragatur So-
crates in lib. 4. cap. 1. qui tricesimo post die quam Valentinia-
nus Aug. erat nuncupatus, id factum esse testatur. VALES.

Productum Valentem in suburbanum.] Hoc suburbanum Se-
ptimum dicebatur, quod septimo ab urbe Regia milliario abesset.
Idatius in Fastis, Ioviano et Varronianis Coss. *Ipso anno, inquit,
levatus est Valens Aug. Constantinop. in milliario vii. in Tri-
bunali a fratre suo Valentiniano die v. Kal. April.* Quae iis-
dem verbis in Chronico Alexandrino sic referuntur Graece: τοῦτο

τῇ ἑταίρῳ οὐάλης αὐγούστος εἰς κωνσταντίνου πόλιν ἐν τῇ ἑβδομῇ ὑπὸ οὐαλεντινιανοῦ αὐγούστου πρὸς δ' ἀγαλῶν ἀπριλλίων. In eo loco Valens Tribunal illud in quo creatus erat Augustus, gradibus marmoreis et statuis ornavit, teste Themistio in fine Orat. 16. quæ Philadelphus inscribitur: πᾶς οὐκ ἀποπον τὴν μὲν ἐσχάτην ἐφ' ἧς τὴν ἀλουργίδα ἐπῆσαι, περιφασσέσαν ποιῆσαι κρηπίδα καὶ βήματι καὶ ἀνδράσι, etc. Unde etiam Tribunal is locus dicebatur, teste Nicephoro Callisto in lib. 13. initio, et in lib. 18. cap. 41. Dicebatur etiam Campus, ut scribit Theophylactus Simocatta in lib. 8. cap. 12. quia scilicet lata ibi planities erat, quemadmodum canit Claudianus in Rufinum lib. 2. v. 548.

*Urbis ab Augustæ tractu, qua vergit in Austrum,
Planities vicina patet: (nam cetera Pontus
Circuit, exiguus dirimi se tramite passus.)*

et paullo post de Rufino loquens ait v. 582.

*Incepit Augustum, scandat sublime Tribunal;
Participem sceptri, soctum declaret honoris.*

Quippe post Valentem cuncti fere Imp. eo loci coronabantur, ut de Arcadio et Honorio scribit Marcellinus Comes, de Leone Victor Turonensis in Chronico. HENR. VALER.

[*Productum eundem Valentem in Suburbanum, Augustum pronuntiavit.*] Meretur Suburbanum istud, in quo quidam graviter erraverunt, a nobis exacte explicari atque describi. A re nomen habuit. Graecis enim ἑβδομον, Latinis interdum *Hebdomum*, plerumque *Septimum* appellabatur, propterea quod vii. millia passuum ab urbe Constantinopoli aberat. *Septinium* semper Historia Miscella mendose vncat pro *Septimum*. Sozomenus τὸ ἑβδομον μίλιον: Fasti Consulares sub nomine Idatii a Sirmundo illi *milliarium Septimum* semel atque iterum nuncupant: *Septimum ab Urbe millitarium* Marcellinus Comes in Chronico: Suburbanum nomine Hebdomum, προάστειον καλούμενον ἑβδομον, Procopius in libro 1. de Aedificiis Iustiniani. Hebdomi partes ἐκεί, Basilica Iohannis Baptistæ amplissima ac pulcherrima, a Theodosio maiore exstructa, et capite Praeursoris Domini nostri hic ex Bithynia translato honorata: *Campus; Tribunal;* et *Palatium Secundianæ*. *Campus* erat lata patensque planities, in qua exercitus explicari, et instrui acies poterat. Ibi Arcadius A. militis post confectum bellum Eugenianum domum reversos excepit, priorque ex more Duces ac signa salutavit. Quippe Imperatores copiis suis advenientibus honoris causa extra portas occurrere consueverant. In Campo milites exercebantur: ibi nonnumquam damnati supplicio afficiebantur, et eorum capita ibidem erecta ostentabantur. Ibi et cum alias, tum praecipue vii. Kal. Febru. supplicationes fiebant: et Episcopus Constantinopolitanus lecticae insidens, comitante Clero et populo, interdum etiam praesente ipso Imperatore, ab Urbe ad *Campum* psallendo procedebat. *Campum* Scriptores Graeci Latino nomine κάμπον appellitant; et κάμπος τοῦ τριβουναλίου, campum Tribunalis; Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Breviario Historico capite 11. τὸ πεδῖον τὸ πρὸ τῆς πόλεως ὃ ἑβδομον καλοῦσι, nuncupat, *Campum Hebdomi* Hebdomumque confundens. Nobilissima pars Hebdomi fuit Tribunal excelsum, heic pro temporario perpetuum a Valente A. factum, statuisque et tabulis ac gradibus marmoreis et porphyrite

lapide ornatum: quod adscendebat Imperator, ut stans Ducibus ac Tribunis signisque et aquila circumdatus, de bello et pace milites alloqueretur, live ut aliquem ex eorum sententia Imperii confor-tem aut Caesarem faceret. Ibi igitur Valens a Valentiniano fratre, ibi Arcadius et Honorius fratres alter post alterum a patre suo Theodosio, ibi ab Arcadio Theodosius iunior, a Pulcheria Marcianus, eius demum successor Leo Augusti sunt appellati. Ibi Basiliscus fugato Zenone, Mauricius a Tiberio Constantino socero, Phocas delinquo Mauricio, et Leo cedente Michaelae ab exsecuto Imperatores consalutati. *Tribunus* istud Hebdomi ac simul *Campum* adjacentem libro II. in Rufinum Claudianus commemorat: Historici Graeci Romano nomine, sed Graeca terminatione *Τριβουάλιον*, aut *Τριβουάλιον τοῦ Ἑβδομῶν*; nostri nonnumquam et *Tribunaliū* appellant: differebatque a *Tribunali* intramurano porphyreticis gradibus exstructo, quod ante Palatium, nec procul a Curia in 2. regione Urbis positum Ammianus Marcellinus in libro XXVII. c. 6. et Zosimus in rebus Procopii Tyr. IV. 6. memora-ant; et quod Suidas *Tribunal Palatii*, quidam *Tribunal novemdecim accubitorum*, τὸ *Τριβουάλιον δεκαεννέα ἀκουσίων*, cognominant: Lautprandus domum altam et pulchram iuxta Hippodromum esse ait. De Palatio Secundianis infra dicemus. *Hebdomum* autem saepe *Campus*, saepe et *Tribunal* promiscue appella-tur: ut solent loca celebria nobiliorum partium suarum nemini-bus non raro designari. Eadem ratione in Disceptionis de Bas-ilicis capite I. et II. olim docui, Gregorium Turonicum Episco-pum praeter ceteros Monasteria nunc *Oratoria*, nunc *Basilicas*, saepe et *Cellulas* a duobus maximis ac praecipuis cuiusque Coe-pobii membris vocavisse.

Hebdomum live Septimum ab urbe Constantinopoli millia pas-suum septem semper abfuisse, unde et nomen acceperit, nec un-quam pomoerio Urbis inclusum esse constat: mirum ut sit Petrum Gillium hominem doctum et diligentem aliter sensisse, et quos-dam recentiores in errorem induxisse. Certe Valentinianus, cum *venisset Constantinopolim*, productum *Valentem in Suburbanum* (hoc est in Hebdomon) *Augustum pronuntiavit*, et in eodem *ve-hiculo secum reduxit*: sicut scribit Ammianus Marcellinus in libro XXVI. Qua de re Idatius, seu quivis alius ita loquitur in Fastis, *Levatus est Valens A. Constantinopoli in miliario VII. in Tri-bunali a fratre suo Valentiniano*. Suburbanum igitur, et *mili-arium Septimum* una res erat: *Miliarium* inquam VII. ab urbe Regia Constantinopoli, suo *Tribunali* instructum, in Chronico Alexandrino *Ἑβδομῶν* nominatum. Eiusdem Idatii de Arcadio ver-ba sunt haec: Merobaudes II. et Saturnino Coss. *Levatus est Ar-cadius A. Constantinopoli in Miliario VII. in Tribunali a Theo-dosio A. patre suo*: quem Marcellinus Comes a patre suo Theo-dosio A. *consortem imperii VII. ab Urbe miliario coronatum* di-cit; Chronicum Alexandrinum in *Tribunali Hebdomi*, ἐν τῷ *Τρι-βουαλίῳ τοῦ Ἑβδομῶν*. Quod igitur uni est *miliarium Septimum*, alteri *Tribunal Hebdomi*, a Marcellino Cornute apertissimis verbis dicitur VII. ab Urbe *miliarium*: ne quis forsitan dubitare possit, *Hebdomon*, aut *Septimum* cum *Tribunali* septem ab urbe Augu-sta millia passuum abfuisse. Hermias Sozomenus in libri VII. ca-pite XXIV. Historiae Ecclesiasticae de Theodosio Magno ad bellum Eugenii proficiscente sic scribit: *Cum egressus Constantinopoli ad*

Septimum militare pervenisset, Deum illic orasse dicitur in Ecclesia, quam Iohanni Baptistae exstruxerat. λέγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν, πρὸς τῷ ἑβδομῷ μίλιῳ γινόμενος, προσεύχασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τῇ ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἰδεῖν. Ἑβδομον μίλον, ubi erat Ecclesia Iohannis Baptistae a Theodosio A. exstructa, si verbum verbo reddas, idem est quod *miliarium Septimum* semel atque iterum Idatio in Fastis, *Septimum ab Urbe* miliarium Marcellino Comiti, non ob aliud quam quia Hebdomon cum sua Iohannis Baptistae Basilica septimo ab urbe Regia lapide distabat. Socrates quoque in libri vi. capito vi. Hebdomi ab urbe Const. distantiam diserte declarat his verbis: Γαῖνὰς βίγβαρος ὑποκρινόμενος δαιμονῶν, ὡς εὐχόμενος τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου (ἐπὶ δὲ σημείοις ἀπείχει τοῦτο τῆς πόλεως) καταλαμβάνει. *Gaina nautae Barbarus arripitium se simulans, tamquam orationis causa confert se ad Ecclesiam Iohannis Apostoli, quae septem millibus passuum ab Urbe nhest.* Quid clarius? Quid apertius? Si non fufficit unum Socratis veteris gravisque Historici testimonium; addemus eiusdem et alterum ex libri vi. Hist. Eccles. capite xii. quod tale est de Euphrosinio Episcopo: προσορμήσας τῷ ἐπὶ Ἰωάννῃ μαρτυρίῳ, ἀπείχει δὲ τοῦτο ἐπὶ σημεία τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς νεῆς, αὐτίς αὖς τὴν πόλιν ἰστέλλεται. Cum ad Basilicam Iohannis Baptistae vii. millibus ab Urbe distantem; nave egressus collectum ibi celebravit, et ordinato Diacono, postea civitatem (Const.) intravit. Hoc Martyrium Iohannis, vel Iohannis Apostoli, Sozomenus de Gaina scribens, Ecclesiam Iohannis Baptistae, a patre Imper. Arcadii in Hebdomo aedificatam vocat; Theophylactus Simocatta in libri viii. capite x. Ecclesiam Prophetiae S. Iohannis Baptistae in Hebdomo appellat; Theophanes aedem S. Iohannis Prodromi; templum sancti Iohannis Baptistae Anastasius Bibliothecarius qui Theophanem transtulit, et Historiae Miscellae liber xvii. Omnino igitur Iohannes Baptista ab Socrate dictus est *Apostolus* pro Praecursore vel Prodromo. Nam Apostolus nuntium missumque significat: qualis utique fuit Iohannes Baptista, qui praemisus est Domino, et ante eius faciem praevit ad parandas vias eius; et de quo Iohannes in Evangelio scripsit: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Iohannes.* Nec enim credo Socratem Iohannis Apostoli nomine Iohannem Apostolum unum de xii. et Evangelistam designare voluisse, quandoquidem Constantinopolim patriam suam, ubi natus est, ubi et vitam egit et hitoriam scripsit, ac suburbana Const. in primis Hebdomon vir tantus ignorare non potuit, et quo Basilica Hebdomi patrono tituloque censeretur. Cum itaque Basilica Iohannis Baptistae in Hebdomo statuta esset a Theodosio A. et ut semel atque iterum affirmat supra Socrates, septimo lapide ab Urbe distaret: quis non videt Hebdomon eadem ratione vii. millia passuum ab urbe Regia Constantinopoli abfuisse?

Situm erat in Thracia Hebdomon ad mare Constantinopolim inter et Rhegium, locum in veteri Itinerario a Burdigala Hierusalem usque memoratum: sicuti docent Theophanes, quem Anastasius in Latinum sermonem transtulit, et Historia Miscella in libro xvii. ubi haec de Phocae promotione leguntur: *Πρασιντ ἐξευντες ἐν Rhegium, magnis laudibus tyrannum Phocam efferebant. et persuadent ei ventre in Septimum.* Dirigit igitur Phocas Theo-

dorum a Secretis: qui ingressus magnam Ecclesiam, coram populo legit, ut tam Patriarcha quam Senatus et vulgus ventrent in Septimum. Hoc igitur facto, et cunctis convenientibus apud Septimum, pronuntiatur malis, et dominus sceptrorum tyrannus provehitur. Deuuntatto vero tyranni in templo S. Iohannis Baptistae effecta est: ubi duobus moratus diebus, tertia die introiit Regali, super imperialem sedens carrucam. E loco Thraciae Rhegio venit in Septimum live in Hebdomon Phocas, ubi appellatus est Augustus; et ex Hebdomo Constantinopolim ac Palatium petiit. Ex quo apparet Hebdomum Rhegium inter et Constantinopolim medium fuisse. Et cum Phocas post acceptum diadema in Martyrio Iohannis Baptistae, heic biduum commoratus dicatur: videtur mihi ista Iohannis Baptistae Basilica Regiam aliquam adiunctam habuisse, in qua novus Imperator una cum Palatinis officiis, totoque comitatu aliquamdiu habitare potuerit. Nimirum erat tunc in Hebdomo Palatium Secundianae apud Gregorium Magnum memoratum initio libri xi. Epistoliarum hisce verbis: *Coronatus est Phocas et Leontia Augusta in Septimo, Palatio quod dicitur Secundianae*. Idem narrat Theophylactus Simocatus in libri viii. capite x. nimirum Praefinos apud Rhegium Phocam faustis acclamationibus ac laudibus profecutos esse, eique persuasisse ut se conferret in Hebdomum, vii. tantum millibus ab urbe Constantinopoli distans: ubi eum a Patriarcha Cyriaco diademate redimitum esse Zonaras tradit. Quin et Mauricius A. anno principatus ix. egressus Constantinopoli, primo ad Septimum live Hebdomon, mox ad Rhegium pervenit, Thraciam et Hunnos Avaros petens: ut in Historiae Miscellae libro xvii. invenimus. Anno imperii sui ix. cum ver inciperet, et agmina pervenissent ad Thracem, exiit cum eis Mauricius videre quae a Barbaris essent eversa. Exeunte autem eo ad Septimum. Solis eclipsis facta est: cumque esset apud Rhegium, multitudines pecuniarum animavit. xii. millibus distabat a civitate Constantinopoli mansio Regium, ut docet Itinerarium Burdigalense supra laudatum. Inter utraque loca medium erat Hebdomum seu Septimum, a CP. vii. a Regio v. millibus distitum.

• Zonaras in Theodosio et in Phoca, Cedrenus in Arcadio et in Iuliano, ac plurimi alii Hebdomi meminerunt. Ibi et multas leges ab Imperatoribus latas esse, asserit Guidus Pancirolus in Descriptione Constantinopolis Notitiae Imperii Rom. praefixa. Longum ac etiam paene supervacaneum esset, laudare singulos ac universos Scriptores, qui Hebdomon, aut de eius partibus unam aliquam commemorant, tamquam non extramuranam modo, sed etiam ab urbe Constantinopoli notabili intervallo distitam. Sufficiet de pluribus Auctoribus et Historicis qui Hebdomi mentionem faciunt, paucos attingere. Historia Miscella, cuius auctor Paulus Aquileiensis Diaconus creditur, complura ex Theophae gravi Historico accepta complectitur. In eius Historiae libro xiv. haec reperio: *xxx. Imperii Theodosii (iunioris) anno terrae motus magni facti sunt Constantinopoli per iv. menses; ita ut timentes Byzantii, extra civitatem in loco qui dicitur Campus, essent perseverantes, una cum Episcopo (Proclo) ad Deum precibus et litanis vociferantes*. Theodorus Lector in libro i. Historiae Eccles. eiusdem Campi, et supplicationum ibi fieri solitarum non semel meminit. Dicitur enim Marcianus Theodosii successor ad

supplicationes quae fiebant in *Campo*, (ἐν τῷ Κάμπῳ) pedes extra Urbem progressus, multas et magnas egentibus pecunias donavisse, Anatoliumque Episcopum hortatus esse, ut iuxta morem Episcoporum novae Romae a *Tauro* usque ad *Campum* lectica vectus ad supplicationem procederet: qui cum Marcianum pedibus incedentem viderat, ipse quoque pedes processerit. Idem memoriae prodidit, Marcianum A. iterum ad supplicationem processisse in *Campum* VII. Kalendas Februarias. Utrubique hic est *Campus Hebdomi*. D. Ioviano et Varrontano Coss. levatum esse Valentem A. Constantinopoli in milliario VII. in *Tribunali*, Fasti a Sirmundo editi docent: item Merobaudes II. et Saturninus Coss. levatum esse Arcadium A. Constantinopoli (id est prope Constantinopolim, apud Constantinop.) in milliario VII. in *Tribunali*. Ex quibus Valens in *Suburbano* factus Imperator dicitur in libro XXVI. Ammiani M. in *Hebdomo*, ἐν τῷ Ἑβδομῳ, in Chronico Alexandrino. Arcadium autem Marcellinus Comes in Chronico VII. ab *Urbe* milliario coronatum refert: Chronicon Alexandrinum Constantinopoli in *Tribunali* Hebdomi, ἐν τῷ Τριβουναλίῳ τοῦ Ἑβδομοῦ. Ibi Rufinus Praefectus Praetorio a militibus, quibus ex Italia domum redeuntibus Arcadius extra Urbem occurrerat, est interfectus: quam caedem ad pedes Imperatoris in *Tribunali*, ἐν τῷ Λαγούνῳ Τριβουναλίῳ, factam esse Philostorgius in libro XI. et Nicephorus Callistus in libro XIII. scribunt. Hi Auctores apertissime indicant *Hebdomum* cum suo *Tribunali* septimo ab urbe Regia milliario abfuisse: quod Socrates et Sozomenus supra iam laudati cum de *Basilica Ioannis Baptistae* non semel dicant, eadem opera et de *Hebdomo* dicunt. Theodorus Lector in libro I. auctor Chronici Alexandrini, Nicephorus Callistus in fine libri XIV. alique tradunt, Marcianum in *Septimo*, ἐν τῷ Ἑβδομῳ, Augustum appellatum esse: quem Idatius in Chronico late et improprie apud Constantinopolim a militibus factum Imperatorem dicit. Basiliscus in *Campo*, ἐν τῷ Κάμπῳ, post depulsum Zenonem Imperator est consalutatus: uti refert in libro I. Theodorus Lector: Tiberius Constantinus A. accito Patriarcha Iohanne et Senatu, in *Tribunali* lectica est deportatus, et cum consilio Sophiae A. Mauricium generum suum pronuntiavit Imperatorem: sicut in Historiae Miscellae libro XVII. traditur. De profectione Phocae supra diximus: Phocas Tyrannus peremit Mauricium una cum masculis v. pueris eius, et horum capita iussit poni in *Campo Tribunalis* diebus multis: et exivit ab *Urbe*, et contemplabatur ea, quorum nuda corpora in *Tribunal* abiecta esse ait Nicephorus in libro XVII. Anno imperii VII. Phocas Macroblum Scribonium iussit sagittari apud Septimum, pendentem in lancea in qua tirones exercebantur, quasi conscium insidiarum suarum: quem admodum docet Historia Miscella in libro XVII. Nimirum in *Campo Hebdomi* ad lanceam ibi fixam solebant tirones exerceri. Militum autem exercitationes campelles extra urbes fiebant. Ex quibus omnibus apparet, usque ad Mauricii et Phocae principatum *Hebdomum* cum Martyrio Ioannis Bapt. cumque *Campo* et *Tribunali* non solum extra urbem Augustam fuisse, sed etiam ab ea procul abfuisse. In libro Historiae Miscellae XIX. haec reperio de Constantino Pogonato sive Barbato Heraclii A. pronepote: Anno V. imperii Constantinii Deum impugnantium Saracenorum stultus ascendens applicavit in Thracensibus partibus, a summitate videlicet Septimi quae vergit ad Occidentem, et rursus usque ad

arcem quam *Cyclobium* dicunt, quae spectant ad Orientem. Et infra: *A brachiallo Aureae portae usque Cyclobium*. Hoc est quod prodiit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in rebus Heraclii A. et eius filiorum ac nepotum, initio principatus Constantini Pogonati maximam Saracenorum classem ad *Hebdomon* Constantinopolis suburbanum appulisse. Nimirum anno v. regni Constantini Barathi, Christi DCXXXIII. ad loca propinqua urbi Regiae quam oblidere decreverant, appulere Saraceni; Urbem utique ipsam non intravere: Idem Theophanes ab Anastasio Bibliothecario translatus, Zonaras et Cedrenus scribunt. Ex quibus facile intelligitur, *Hebdomon* aliquot passuum millia tum ab urbe Constantinopoli abfuisse cum pars Hebdomi, quam *summitatem Septimi* Historica Miscella, Gillius *promuntorium Hebdomon* appellat, longe ab Urbe abfuerit. In libro XXIV. Historiae Miscellae de Leone Armenio haec leguntur: *Leo veniens ad Tribunal ante Urbem postquam una cum Praetoribus et exercitibus, valde legitimus Romanorum Imperator ostenditur, et die media Constantinopolim per Carsit portam ingreditur, et ad Regalia pervenit: postera vero die coronatus est a Nicephoro Patriarcha in ambone maioris Ecclesiae*. Ubi legendum videtur non *Carsit portam*, sed *Chrysen portam*, id est Auream portam. Cedrenus enim eadem enarrans eisdem sero verbis ait, *διὰ τῆς χρυσαῆς πόρτης*. Cum igitur in *Tribunali Hebdomi* Leo a militibus consalutatus Imperator, mox Constantinopolim ac Palatium intramuranum Aurea porta ingressus, postridie demum in maiore Ecclesia coronam acceperit: apparet anno Domini DCCCXIII. imperii Leonis Armenii primo, *Hebdomon*, ac partem Hebdomi *Tribunal* procul ab Urbe distitum, et portae Aureae adversum ac longo intervallo obiectum existisse. Leo Grammaticus in Vita Constantini Porphyrogennei tradit, Symeonem Bulgarum Regem cum magno exercitu ad urbem CP. venisse, et fossam a Blachernis usque ad portam Auream duxisse: sed perspecta Urbis moenium firmitate, cognitisque opidanorum viribus et machinis de expugnatione desperantem, in *Hebdomon* se recepisse, ibique de pace egisse. Idem in capite v. scribit, Romanum Caesarem cum Constantino A. genero suo ad *Tribunal* se contulisse, et postquam ibi stipendium militibus erogavisset, in palatium mox reverisse. Subiicit in capite viii. Mariani Christophori A. filiam, Imper. Romani neptem, Constantinopoli Petro Bulgarum Regi nupsisse: quam in Bulgariam cum viro suo proficiscentem parentes usque ad *Hebdomon* honoris causa sint prosecuti. Anno autem Christi DCCCXXII. Constantinus Porphyrogenetus Leonis Philosophi filius imperare coepit: anno DCCCXXIX. Romanus Lecapenus eius focer, primum Caesar, mox Augustus est appellatus. Tum ergo adhuc *Hebdomon*, et *Tribunal*, vel potius Campus Hebdomi, quo milites stipendium aut certe donativum accepturi convenerant, non modo extra urbem CP. erat, sed etiam ab ea sat longe distabat. Quid apertius? Georgius Pachymeres res gestas Imperatorum Michaelis et Andronici Palaeologorum scripsit. Is in libri 2. capite 21. tradidit, quosdam de exercitu Imperatoris, qui castrum Galati a Genuensibus occupatum terra marique oblidebat, venisse in *Hebdomon*, et ibi Monasterii reliquias, ac Ecclesiae quae in stabulum mutata erat, ruinas, corpusque integrum Imper. Basilii Bulgaricidae reperisse: quem Romani A. filium a caede plurimorum Bulgarum Graeci Βουλγαροκτόνος cognominavere. Haec ruinosa Ecclesia in stabulum conversa,

haud dubie erat ipsa Iohannis Baptistae Ecclesia in Hebdomo, vii. ab urbe Regia CP. lapide distans: in qua Basilii A. Basilii Macedonis abnepos sepeliri se iusserat. Nondum autem Francis Michael Palaeologus Constantinopolim eripuerat. Ut appareat circa aonum Christi M. CCLX. Hebdomon sive Septimum una cum suo Iohannis Baptistae Martyrio ab urbe CP. procul adhuc abfuisse.

Pluribus argumentis ad rem tam manifestam probandam nobis opus non est. Praestat rationes adversariorum refellere: quos inter Gillius qui Constantinopolim suam nobis reliquit, facile primas tenet; vel potius unus est instar omnium. Qui igitur Gillium refellere potuerit, censendus erit in eo uno omnes eius opinionis sectatores prostravisse. Ac primum verba supra laudata Sozomeni in libri vii. capite xxiv. scribentis, *Theodosium egressum Constantinopoli, cum ad vii. militare pervenisset, Deum ibi orasse in Iohannis Bapt. Ecclesia a se exstructa*: ita exponit Petrus Gillius in libri iv. de Constantinopoli capite 1. *Theodosius egressus unum militare extra Constantinopolim, in aede Iohannis Bapt. quam ipse construxerat in Hebdomo suburbio, Deum precatus est*. Haecine est verborum ac sensus Sozomeni expositio, an potius imposuit, vel aliorum pro aliis suppositio, πρὸς τῇ ἑβδόμῃ μιλίῃ γεόμενος, egressus unum militare extra Constantinopolim? An Gillius talem interpretationem aut probavit ipse, aut aliis persuaderi posse speravit? Si haec nobis in veteres Auctores licent, quid non licebit? Pergit Gillius: *Qui nesciunt Hebdomon esse suburbanum Constantinopolitanum, interpretarentur ad vii. militare Theodosium extra Urbem progressum. At Hebdomon suburbium est ex eodem Sozomeno, quum alibi dicit* (lib. vii. c. xxi.) *Theodosium caput Iohannis Baptistae ex vico Consilii qui Paulichio Calchedonensis agri loco proximus erat, transulisse, et posuisse ante Constantinopolim* (πρὸ τοῦ ὁρίους Κωνσταντινουπόλεως) *in loco Hebdomo dicto: quem nos suburbium olim fuisse, nunc intra Urbem esse mox declarabimus*. Haec ille. Est quidem Hebdomon Constantinopolis suburbanum, cum ab Ammiano praeter ceteros sic appelletur: sed (ui vel nomine suo solo indicat) ab Urbe nihilominus vii. millibus passuum distat: non autem uno milliario ab ea discretum est, sicut Gillio placet: nec umquam Constantinopolis moenibus inclusum fuit. In Defensione Disertationis meae de Basilicis pag. 339. 340. et sequentibus docui, Latinis Scriptoribus *suburbana*, Graecis πρὸς ὁρίους dici loca, quae v. vi. viii. x. xii. millibus passuum, itinere etiam dici ab urbibus abessent. Nimirum suburbanorum vel πρὸς ὁρίους (quod maxime notandum) duo sunt genera. Altera enim sunt suburbana proprie dicta, videlicet muris portisque urbium proxima ac paene continua, quae plerique suburbia. recentiores nostri Scriptores *burgos ac forenses burgos* appellant; qualia suburbana sola Gillius agnovit haud dubie, et praeter quae nulla alia videtur nota habuisse; ita ut Hebdomon, quia *suburbanum* Constantinopolis nonnumquam vocatum est, urbis Regiae muris proximum, et ab ea uno tantum lapide distitum, deinde intramuranum factum fuisse crediderit. Altera suburbana sunt late atque improprie sumta, loca scilicet remotiora a moenibus, vi. viii. x. et amplius milliariis ab urbibus separata: quale est Hebdomon nostrum, *suburbanum* Constantinopolis Ammiano dictum, in libro xxvi. ubi

Valens a fratre Imperator est factus.⁶ Tale suburbanum Naifi vel Naefli, opidi Daciae mediterraneae, cuius meminit idem in eodem libro c. 5. hisce verbis: *In suburbano, quod appellatum Mediana a civitate (Naefio) iii. lapide disparatur, etc.* Daphnen amoenum et ambitiosum Antiochiae suburbanum Ammianus in libro xix. c. 12. Uluardus in Babyla suburbium Antiochiae appellat; *πρωστειον* Iohannes Chrysostomus; *ἱερισμον τῆς Ἀντιόχειας πρωστειον* Sozomenus in libro v. Et Daphne cum templo Apollinis et fonte Castalin, et cum luco Daphnenfi ac Basilica Babylae m. xi. stadia seu v. millia passuum aberat ab urbe Antiochia, quae ab eo suburbano cognominata est Antiochia Epidaphnes. *Suburbanum frētum* in libri v. Epigrammate 1. nuncupat Martialis mare ad Antium, *Albam* item suburbanam in Epigrammate ad Crispum: cum Antium ab urbe Roma itinere diei, Alba xii. milliariis abfit. *Decimum* suburbanum Carthagini similiter dixere, quod tamen (ut ait Procopius) ab ea distabat stadiis *xxviii.* sive milliariis decem. Supervacuum esset pluribus exemplis rem adeo certam et manifestam confirmare.

Nihil igitur obstat, quo minus *Hebdomon* seu *Septimum* quod vii. ab urbe Constantinopoli millibus distat, *Suburbanum* tamen a Latinis Auctoribus, *πρωστειον* vocetur a Graecis, et *πρὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντ.* fuisse a Sozomeno dicatur, a quibusdam etiam *ad Constantinopolim, et Constantinopoli*: cum veteres et recentiores Scriptores linguae Latinae peritissimi passim ita locuti sint. Diximus supra Gillium ad unum milliarium extra Constantinopolim *Hebdomum* suburbanum et Ecclesiam Iohannis Baptistae gratis et citra ullam auctoritatem posuisse, ut nimirum facilius legentibus persuaderet, *Hebdomon* istud cum Martyrio Iohannis Bapt. aucto pomoerio Urbis moenibus inclusum fuisse. Sed quoniam intelligebat Iusm hancce de tantula Hebdomi ab urbe Regia distantia opinionem solo nomine satis refelli: novam homo ingeniosus commentus est huius appellationis originem, affirmavitque *a septenario numero suburbiorum, quae nomina retinuerint etiam inclusa in Urbem, Hebdomon dictum esse.* Sed quam confidenter haec asseruntur, tam facile negantur a nobis. Quando enim, aut sub quo Principe adeo promota sunt Constantinopolis pomoeris, ut septem suburbana sua illa suis muris incluserit, et unum ex his septem *Hebdomum* a numero suburbiorum dictam veterem suam appellationem servaverit? An quod anno Christi mcccxx. nondum factum erat, postea praevalentibus Turcis et velut iugulo Imperatorum Orientis cotidie imminentibus fieri potuit, ut Constantinopolis tantis incrementis augetetur, et septem suburbana ista muris includeret? Turcis quidem Constantinopoli dominantibus haec contigisse nemo sanus crediderit. Futile sit his nugis refellendis diutius immorari, cum nullo firmo fundamento nitantur. Postremo Gillius in capite iv. libri v. de Topographia CP. adiicit quae sequuntur: *Suburbium Hebdomum in vi. colle fuisse, qui nunc est intra Urbem, ostendit aedes Iohannis Baptistae, quam etiamnum Graeci vulgo vocant Prodomi, maxima ex parte diruta.* Si qua fuit vivo Gillio, seu Francisco I. regnante, si qua est et nunc Constantinopoli qualiscumque Ecclesia sancti Iohannis Prodomi, plane discit ab Ecclesia eusdem Prodomi et Baptistae in Hebdomo sita, cum vii. ab ea millibus passuum distet, et praeter Patroni appellationem nihil

haec habet cum illa commune. Praeterea Graeci (ut sunt nunc omnium antiquitatum, omnium fere omnes litterarum ignari) in assignando titulo istius Ecclesiae Iohannis Bapt. et Prodromi facillime errare possunt, fallaci maiorum traditione decepti. Nemo enim veterum quos quidem legerim, Ecclesiae sancti Iohannis Prodromi Christi intra muros Constantinopolis ullam mentionem fecit. Guidus quidem Pancirolus de opinione Gillii sic loquitur; *Gillius nunc intra urbem Regiam esse vult Hebdomon in vi. colle, et a numero suburbiorum Septimum* (sive Hebdomon) *vocat. Sed nihil adicit, ita ut omnino a Gillio dissentire videatur. Sextum porro istum collem, in quo Hebdomon situm fuit, et qui una cum Hebdomo postea urbe inclusus sit, omnes ignorant. Im vero si quando inclusum Constantinopoli esset Hebdomon, non solum cum Basilica sua Iohannis Baptistae et Prodromi, sed etiam cum reliquis suis membris simul et semel utique esset inclusum. Ostendant ergo nobis qui ita sentiunt, in vi. colle suo intra Constantinopolim cum Ecclesia Prodromi Tribunal; ostendant Campum; ostendant Palatium Secundianae, vel saltem trium istarum Hebdomi partium reliquias ibi aliquas, sed indubitatas, aliqua certa vestigia. Hoc Petrus Gillius, et inter Gillii sectatores Fresnius Cangius, qui novissimam Constantinopolis Descriptionem vulgavit, adeo non fecere, ut ne harumque quidem Hebdomi partium usquam meminerint: quas tamen simul cum Hebdomo et Basilica Prodromi ex suburbanis una eademque opera eisdemque ingeniosi alicuius machinis Constantinopolim transferri oportebat. Ex his quae supra diximus apparet vel caeco, Hebdomon sive Septimum cum iv. suis partibus, quas primi diligenter explicuimus, nimirum cum Campo, cum Tribunale, cum Martyrio vel Ecclesia Iohannis Baptistae, et cum Palatio Secundianae, non modo semper extra Constantinopolim positum fuisse, sed etiam ab Urbe viz. millia passuum semper abfuisse, id est semper suburbanum existuisse, numquam intramuranum; semper vere Hebdomon ac nominis sui, et minus eiusdemque, videlicet vii. milliariorum, ab Urbe distantiae.]*

MADRIAN. VALES.

Augustum] cf. xxvii, 6 extr. *In modum Apparitoris mortuorum* xiv, 11. xvi, 7. xx, 8. W.

4. *Constricti rapidis febribus.*] Idem scribit Zosimus in lib. 4. c. 1. nisi quod Valentinianum solum febre correptum fuisse prodit, idque cum a Nicaea Constantinop. peteret. VALES.

Crudo] iracundo et saevo c. 5. *Inventio Sisciano*, in urbe Panuoniae Siske (Sissek) nato. W.

Tamquam clandest. praestigiis laesi.] Zosimus, ὁποῖα, inquit, αὐτὸς εἰσέει ψευδής, ὡς ἐκ τινὸς γοητείας ἐκ τῶν Ἰουλιανοῦ φίλων αὐτοῦ σκευωρηθείσης νοσοῖν. *Suspicio quaedam eum percussit falsa, ne ex praestigiis amicorum Iuliani, ac maleficis in morbum incidisset.* Subiicit deinde Zosimus viros dignitate conspicuos eius rei infirmatos esse, sed industria et dexteritate Sallustii Praefecti Praet. discussas esse calumnias. VALES.

5. *Scotti et Attacotti Britannos aerumnis, etc.*] Ita lib. xxvii. c. 5. *Attacotti bellicosa hominum natio, et Scotti, ut hinc vicinam esse gentem conicere liceat. In Notitia quoque Imperii nominantur Attacotti iuniores, Attacotti seniores: et inter auxilia Palatina Honoriant Attacotti iuniores.* LINDNER.

Picti, Saxones, Scotti et Atacotti.] De his omnibus vide xxvii, 8. xxviii, 5. et Manoert Britannica p. 91. W.

Aufstoriani, Mauricaeque altae gentes.] Inf. lib. xxviii. c. 6. *Aufstoriani his conterminant.* Utrobique legendum videtur, *Aufstoriani*, vel *Auforiani*. Iohannes CP. in Eclogis legationum ex Prisco: *Ἐς τὴν Λιβύαν διαβάτω ἐπὶ τῇ πρὸς Αὐστοριανούς μάχῃ.* Synesius *Ἀουστριανούς* vocat, Epist. lvi. et in Catastasi de Pentapoleos calamitate. LINDENB.

Gothorum.] De hoc populo, cuius prima hic mentio fit, conferri merentur quae monuit Tschuckjuss ad Eutrop. x, 7. p. 766. ff. W.

6. *Causando quod post Ioviani excessum, cum quo foedus.]* Non caret res exemplo. Sic enim Fidenates, postquam Romulus in terris esse desisset, iterum in Romanos arma moverunt, ac si cum Romulo saltem, non cum Romanis pacis foedere coissent. Dio Cassius Halicarn. lib. iii. c. 22. *τοῖς παραγενομένοις ἐκ Ῥώμης πεισθευταῖς πειθαυομένοις τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστάσεως ἀπεκρίναντο* (Fidenates) *μηδὲν αὐτοῖς εἶναι πρᾶγμα πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν εἶναι κοινόν, ἐξ οὗ Ῥωμαῖος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐτελεύτησε, πρὸς ὃν ἐποίησαντο τῆς φιλίας ὄρκια.* Nec secius arbitrati Apuli, et reliqui Latini omnes Anco Marcio mortuo; itaque et agros incendere, praedasque agere ut hostes incepere. Turnus quoque Herdonius dicebat, foedus quod Latini cum Tarquinio Prisco iecerant, morte illius interveniente ruptum, *τὰς συνθήκας, ἃς ἐποίησαντο πρὸς τὸν πάππον αὐτοῦ* (Tarquinium Priscum intelligit) *παραδίδόντες τὴν ἡγεμονίαν, λελῦσθαι λέγων μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, διὰ τὸ μὴ προσγεγράφθαι τοῖς ὁμολογίαις τὴν αὐτὴν εἶναι ὁρμὴν καὶ τοῖς Ταρκυνίου ἐγγόνις* Dionysius Halicarn. lib. iv. c. 46. Tale fuit responsum Persei Macedonum Regis, *Foedus cum patre ictum ad se nihil pertinere.* Livius lib. xlii. c. 25. Aliaque similia exemplum in prisca Historia, saeculi praesertim medii, in facili est observare. LINDENB.

Quae antea ad maiores suos pertinuisse.] Armenia prae quo quidem Persis paruit: eamque Satrapa missus a Rege Persarum administrabat: postea victis ab Alexandro Persis, in Macedonum ditionem venit, et Syriae Regibus obtemperavit usque ad tempora Antiochi Magni: quo a Romanis superato, Artaxias et Zariadres, cum antea Regis illius in Armenia Satrapae fuissent, regnum occupaverunt, ut scribit Strabo in lib. xi. p. 531. Almel. Tandem a Parthis regnum illud occupatum est, et Parthorum Rex fratrem suum Arsacem nomine Armenius Regem imposuit, ut colligo ex Procopii lib. 2. Pers. initio, et ex lib. eiusdem 2. de Fabricis lib. VALES.

C A P V T V.

1. *Necessum.]* Illyrici urbem xxi, 10. — *Comites Duces.* V

3. *Aequitius.]* quem Ioviani successorem quidam proferant c. 1. *Sacramento digressus sponte.* W.

Rectincius est.] Rectigi dicitur, qui cingulum militare recipit, quod ἀναζώννυσθαι Grasci vocant. Sic Themistius in

18

10

C

t.

Orat. 6. ἀλλ' ἀπαυδῶντα καὶ παρεμείνον οἷόν τινα εὐδόκιμον παλαρ-
στρατιῶτην ἀνακαλεῖται καὶ ἀναζώννυσι. *Sed fatiscientem et fra-*
cium, tamquam magni nominis veterani revocat, et recingit.
VALES.

4. *Diviso palatio*] urbibus, quibus pro sedibus domiciliisque
utique uteretur. W.

5. *Praefecti Praetorio*; (magistratus civiles.) — *Illyrico*. Deesse
videatur praefectus Illyrici orientalis, sed utrumque Illyricum et
orientale et occidentale simul administravisse censendus est. W.

7. *Ab Ursacio tunc Magistro Officiorum*.] Magister Officio-
rum legationes tractabat, unde et sub dispositione sua habebat
scrinia sacra, ut legationibus oon civitatum solum. sed etiam ex-
tersarum genium responderet. Scrinium quoque Admisionum sub
eius erat administratione, ut testatur Imperii Notitia, quo legatos
nationum in Consistorium introduceret. Quocirca a Cassiodoro in
lib. 6. Epist. 6. *ad spectus Regis haud irritus promissior* dicitur,
collocutionis Regine gloriosus donator, aulici Consistorii quesi-
quidam Lucifer. Et paulo post: *Per eum exteris gentibus ad*
laudem Reip. nostrae ordinatur humanitas, et volentes redeunt,
quos maerentes exceperat: per eum quippe legatorum quamvis
festinantium praenuntiat adventus. Quod sic intelligo. Sub
Magistro Officiorum erat schola Aegrotum io rebus, ex qua schola
Curiosi per omnes provincias, et ad limites mittebantur: per eos
Curiosos in limite constitutos nuntiabatur Magistro Offic. si qua
legatio a barbaris gentibus ad Imp. mitteretur. Nam ut ait Pri-
scus Rhetor io Historia pag. 26. παρὼν γὰρ τῶν βασιλέων βουλῶν
ὁ μάλιστα κοινὸς διὰ δὴ τῶν τε ἀγγελιαφόρων καὶ ἐμπνέων
καὶ στρατιωτῶν τῶν ὑμῶι τὴν βασιλείαν φυλακὴν ὑπ' αὐτὸν τετα-
γμένων. Omnium Imp. consistorum Magister Offic. particeps est,
tum propter Veredarios, seu Agentes in rebus, et interpretes,
tum ob milites circa palatium excubantes, qui omnes sub illius
administratione sunt positi. Hinc apud eundem Priscum Lega-
tos Gobazis Regis Lazorum Euphemius Magister Off. in Consis-
torium induxisse dicitur: et apud Corippum in lib. 3. v. 233.

Legatos Avarum iustos intrare Magister

Ante fores sacras divinae nuntiat aulae,

Orantes sese vestigia sacra videre

Clementis Domini: quos voce et mente benigna

Imperat admittit.

*Lucianus de Dea Syria εἰσαγγεῖλα vocat quem Romaei Magi-
strum Officiorum seu Admisionum. Sic enim ait: ἀπίζται δὲ παρ'
ἡμῶν ἀνὴρ εἰσαγγεῖλος. * Atque idcirco Magister Offic. ante ve-
lum sacri Consistorii stabat: ut praeter Corippum in hoc quem
addoxi loco, testatur S. Athanasius in Apologia ad Constantinum
sub initium, ubi purgat sese, nec umquam oisi honorifice de Con-
stantio apud Constantinem verba fecisse asserit: δύναιται καὶ Εὐγένιος
ὁ γενόμενος μάλιστα μαρτυρῆσαι: αὐτὸς γὰρ εἰσῆλθαι πρὸ τοῦ βή-
λου, καὶ ἵκναι ἀπὸς ἡξιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ἀπὸς αὐτὸς κατηξίου λί-
γην ἡμῶν. Potest etiam Eugenius, qui tum Magister erat Off.
testimonium dicere: hic enim ante velum stabat. et quae peie-
bamus nos, et quae ille nos dicere volebat, audisti omnia. Ei-
dem Off. Magistro legati exterarum gentium referebant ea, de
quibus cum Imp. acturi venerant. Hoc apud Meoandrum Pro-
comm. in AMMIAN. II.

lect. in lib. 8. cum is, qui a Secretis erat Hormisdæ Perfarum Regis, legatos Rom. interrogasset, acquid acturi venerant: nequaquam ipsi, sed illi a Latinis Magister Off. dicitur, id enuntian- dum esse dixerunt. Sed quando in tractationem hanc incidimus, operæ pretium sacurus mihi videor, si et reliquas illius dignitatis partes summam attigero, quo perfectior eius notitia lectoribus ingeneretur. Igitur sub eius dispositione fuerunt officia Pala- tina, et Scholas: quod et Rutilius in lib. 1. Itinerarij declarat v. 563.

*Officiis regerem cum regia tota Magister,
Armigerasque pilæ Principis excubias.*

Posterior enim versus de Scholis Palatii intelligendus est: de quibus ad lib. xiv. c. 7. dixi. Idque testatur præter Notitiam Im- perii Cassiodorus in formula Magisteriæ dignitatis lib. 6. et totus titulus in Codice Iust. de officio Mag. Off. Prior autem versus ad officia regiae domus pertinet, quæ Magister regebat, unde etiam nomen habuit. Graeci quoque ἡγούμενον τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων vocant, ut Zosimus in lib. 2. et 3. Zonatas in Constantio. At Procopius, et Agathias ac Menander μάγιστρον seu προϊστῶτα vocant τῶν ἐν τῇ αὐλῇ ταγμάτων: quæ parum inter se differunt. τάξεις quidem proprie sunt officia, ut in Iuliani et Synesii Epi- stolis occurrit; et in Glossis veteribus, τάξεις ἄρχοντας, *Officium. Apparitio. ταξιάρχης, Officialis.* Inter officia autem quæ Magi- stro Off. parebant, primi numerantur Mensores in Notitia Imperii. Hi erant qui hospitia singulis in palatio militantibus metabantur, ut docet lex 4. et 5. Cod. Theod. de metatis, quæ ad Magistros Off. directæ sunt. Mensores etiam dici possunt, qui mensuras et pondera annonæ publicæ tractabant: unde et cum cellariis re- censentur in lege ult. Cod. de diversis off. Pæraequatores victua- lium rerum, vocat Cassiodorus in formula Magisteriæ dignit. Eius enim erat, mensuras et pondera specierum annonar. in urbe Re- gia constituere, ut ibi docet Cassiodorus. Quo sensu Mensores dicuntur in Cod. Theod. lege 1. de Canone Irem. urb. Romæ; et lege 9. de pistoriis: et in antiquis Inscriptionibus. Post Men- sores sequuntur in Notitia Lampadarii: quos sub Magistro Off. fuisse docet Novella Theod. de Lampadariis, data ad Opilionem Mag. Off. His iungendi sunt Cursores et Decani: hæc enim tria officia coniunctim numerantur in lege ult. Cod. de div. off. Cur- sores sunt, qui ante agmen Imp. comitatus præcurrebant, cum Lampadariis ignem seu lampadem præferentibus. De quibus Co- rippus in lib. 2. v. 293.

— — prænuntius ante

Signa dedit Curfor, posita de more lucerna.

Horum Primicerius Protocurfor dicitur in lib. 17. Hist. Miscellæ. De Lampadariis vide Glossarium Meursii. Decani autem erant, qui sacres Principi præferebant. Cedrenus enim ait Decanos a Romanis dici τοὺς βασίλῳχους. De his Chrysostomus in Epist. ad Hebræos, Homilia 13. καὶ τῶν λεγομένων δεκανῶν τόπον ἐπι- χροῖτες ἐν τοῖς βασιλείοις: gravi errore Meursii, qui in Glossario hos cum lexicariis illis Ecclesiæ qui sepulturas curabant, confu- dit; quem refutant verba Chrysostomi, et Imp. in lege 2. Cod. de Decanis, Ambrosius in Epist. 33. denique Corippus in lib. 3. v. 358. qui et hos sub Magistro Off. fuisse satis indicat.

— — schola cuncta Palati

*Iussa suis adstare locis: tamque ordine certo
Turba Decanorum, Cursorum, in rebus Agenium,
Cumque Palatinis stans Candida turba Tribunis,
Et Protectorum numerus: mandante Magistro
Omnia sacrorum vis adfuit Officiorum.*

Ubi et Protectorum scholam sub Magistro Off. fuisse significat: quod notandum est. Sed et lex 2. Cod. de Decanis ad Heliodem Mag. Off. dirigitur. Ad haec scrinia sacra sub eius dispositione fuere, ut Notitia declarat: unde in sacris Scriptoriis militantes apud Magistrum Off. conveniri oportebat lege 12. Cod. de proximis sac. scrin. et totius fere tituli leges ad Magistros Off. scriptae cernuntur. Denique officium Admissionum eis parebat, de quibus supra dixi. Praeter hos Castrenses ac Ministeriani eius iurisdictioni subiacebant, ut observavi ex lege 3. et 4. de Castrenf., quae datae sunt ad Mag. Officiorum. VALES.

Iracundum quodam et saevo] Sic XIV, 5, 6. glabro quidam sub vultu latens. W.

9. *Incracenis*] Sic Liv. 8, 29. incruento milite. W.

11. *Equitio aucto Magisterii dignitate.*] Acquitius ex Comite rei militaris Magister militum a Valentiniano factus, postea etiam Consulatum gessit cum Gratiano, anno Domini 3-4. de quo Hieronymus in Chronico ad annum 375. haec dicit: *Equitius Comes Illyrici iniquissimis tributorum exactionibus ante provincias quas regebat, quam a barbaris vastarentur, evertit.* Acquitius autem in codice Regio fere semper scribitur cum diphthongo, semel in Editione Augustana. In Chronico Alexandr. et Falsi Idarii MSS. Acquitius similiter exaratur, et in Victoris Epitome, ut testatus est Schottus. Zosimus tamen et Socrates Equitium vocant. Αἰκίτιος quidam recensetur eiusdem nominis in Canonibus Ecclesiae Africanae. VALES.

12. *Egentes adminiculis etus.*] Sic primus edidit Gelenius. Anteriores enim Editiones sic praeferebant, *adminiculis in eiusque legationes, etc.* Ego vero cum in codice Regio et Flor. "Tolos." [et Colbert.] legi viderem, *adminiculis maentisque:* non dubitavi quin locus hunc in modum restituendus esset, *egentes adminiculis magnis. Usque leg. etc.* VALES. At vere hoc est specimen supplementorum Castellianorum. Utique non inferendo tot litteras, ulro ex MSS. procedit *egentes adminiculis magnis. Quo legationes etc.* ORONOV.

13. *Tandem denique*] Sic denique tandem 17, 12. W.

14. *Uulterium postea Consulem.*] Huius viri nomen primus corruptit P. Castellus, quem ceteri postea sunt secuti. At in Editione Rom. excusum erat *ne Uulterium.* Ego vero cum in codice Reg. "Tolos." [et Colbert.] *Neulterium* distincte perscriptum offendi, levi negotio veram scripturam eliciui. *Neuterius* in Falsi Idarii dicitur: in Codice Theod. *Neothertus*, quod magis placet. Est enim Graeca vox νεώτερος. Hic Praefectus Praet. fuit in Occidente sub Valentiniano Iunior, Consulatu Arcadii I. et Bautois, ut colligitur ex Cod. Theod. titulo de indulg. crim. et tit. de extraordin. sive sord. mun. et aliis ex locis. Fuerat iam antea Praefectus Praet. Gratiano V. et Theodosio Aug. Coss. ut est in Cod. Theod. de Decurionibus. Consul denique fuit anno

Dom. 390 cum Valentiniano Aug. IV. eique ob hanc dignitatem gratulatur Symmachus in lib. 5. Epist. eodemque ann. Praefectus Praet. lege 7. Cod. Theod. de Curiesis. *In veteri inscriptione Rufii Volusiani scribitur absque adspiratione sic: D. N. VALENTINIANO AUG. ET PROTERIO CONS. Praestat igitur hanc scripturam sequi: ut sit Graece *νεντίγιος*, ut Proterius, Deuterius, et similia. VALES.

Neotherium postea Cos.] „i. e. Consulare. Sic 28. 2. de Syagrio post Conf. an. 381.“ REINSEDA. Alio tempore adscribit: „postea Conf. 390. tamdiu.. supervixit Ammianus.“ Rursum alio tempore: „Legi *Olybrium*. Melius *Buleforum*, qui Consularis Campaniae A. 365. Ad eum l. 24. Cod. Theodol. de cursu publ. Coll. Valentiniano et Valente AA.“ W.

Sub patre Crestene] Comite Africae xxi, 7. W.

15. *Partem in Oriente gestorum huius libri usque ad finem deinde bella barbarica cum Alamannis xxvii, 1. Motus Africanos vide xxvii, 9. W.*

C A P V T VI.

1. *Precopius]* de quo vide Zosimum iv, 4—8. qui quum non semper consentiat cum Nestro, Reitemeierus tamen maiori fide dignum pronuntiat p. 581. cf. et Gibbonum T. vi. p. 126. ff. W.

Propinquitatem principem Iulianum contingebat, consobrinus fortasse, ut mater esset soror Basilinae matris Iuliani. v. Ducango Famil. Byzant. p. 49. *A primo gradu militiae eluxit*, laudem praeter ceteris meruit. — *Perpicaciter inligniter*. W.

2. *In Mesopotamia reliquerat]* xxiii, 3. *Ut pro cogniterum ageret textu*, pro conditione rerum. *Si subsidia rei Romanae languisse sensisset* prout res in Persia male fortasse cedere audisset. W.

3. *Ad regenda communita.]* Et hic graecissat Marcellinus. Graeci enim τὰ κοινὰ dicunt Rempublicam, ut Themistius aliique. VALES. Vid. ad xiv, 1, 1. W.

Vero] Haec vox quid sibi velit nescio, et plures libri ignorant. W.

Clavos summae rei gerendae committit] Bene ita in Ms. ut lib. xxi. *Clavos pro fluctuum metibus erigens*. Lib. xxv. *Clavos regendae navis cuilibet periculi socio commiserunt*. Nota est Ciceronis loquendi forma in Orat. pro P. Sextio c. 9. *Quis enim clavum tanti Imperii tenere, et gubernacula Reip. tractare in maximo cursu ac fluctibus posse arbitretur*. LINDENB.

E medio se conspectu discrevit.] Vulg. *differuit*. haud placet. Lib. xxix. c. 5. *Insonis gradibus relicto cubili manibus repens et pedibus longius sese discrevit*. Lib. xxxi. *Quindecim millibus passuum a civitate discreti*. LINDENB.

Cruciantiter interfectum] xxv. 8. W.

4. *Ad abdita, longiusque remota disc.]* Zosimus in lib. 4. c. 4. 5. scribit, Procopium Iuliano mortuo ad Iovianum venisse, eique chlamydem purpuream quam a Iuliano acceperat, (cf. xxiii,

5. W.) tradidisse, ac rogasse ut militiae sacramento solutus domum reverti liceret. Quo impetrato, Caesaream Cappadocis cum uxore et liberis se contulit, ubi multa praedia possidebat. Post cum Valentinianus et Valens qui hominem suspicium habebat, eum comprehendi iussissent, ille milites missos frustratus, in Euxinum Pontum aufugit, et ibi consensa nave ad Tauricani Cheronesum delatus est. Sed cum incolas suspectos haberet, inde Byzantium noctu profectus, divertit apud quemdam notum sibi vetusta consuetudine: tandemque re cum Eugenio Eunuchio communicata, imperium arripuit. VALES.

* *Formae vitae tam fuisse pertaesum.*] Huius loci emendatio debetur Pricgeo, qui iampridem emendavit *serinae vitae*. Alique ita loquitur Uellius, cuius verba imitari solet Marcellinus. Hanc emendationem confirmant Mss. codices, Regius et Tolosanus; in quibus scriptum est, *et ferme vitae tam fuisse pertaesum*. * [In Colbertino, *et fermae vita tam fuisse pertaesum.*] VALES.

5. *Ex Palatino milite Senatorem.*] Palatini proprie dicebantur, qui rei privatae et largitionales titulos exigebant, de quibus vide titulum in utroque Cod. de Palat. sacr. larg. Qui vero in hoc officio militaverant, transactis stipendiis inter Senatores seu Clarissimos allegebantur; et quidem inter Consulares, ut ex lege Theodosii 19. apparet in Cod. Theod. de Palatinis, et lege ult. eodem tit. Solebant enim, qui post laboriosae militiae decursa stipendia loco praemii allegebantur in Senatum, inter Praetorios aut Consulares allegi, ut onere Praeturae ac Quaesiturae, quas maximis ludorum impensis gerebantur, immunes forent: quod docet Symmachus in lib. 7. Epist. 95. his verbis: *Sed adiutenda est ei praerogativa militum, ut beneficium allectionis utatur. His quippe tantum munia relaxari Divalia statuta voluerunt, quos castrensis honor illuminat. Si igitur et hoc insigne detuleris, prono cursu inter Consulares allegetur.* Sic Domestici Protectores, cum transactis stipendiis exhibant, inter Clarissimos ex Consularibus allegebantur, nec ad ullas Senatorii ordinis expensas vocabantur lege 7. et seqq. Cod. Theod. de Domesticiis. Huiusmodi allectionum frequentia a Constantini M. temporibus coepit, qui innumeros ex omni hominum genere in Senatum allegit, ut scribit Nazarius in Panegy. ad Constantinum. Commodus quoque, cum plerosque inter Praetorios allegisset, Senatum miscuit; ut in Pertinacis vita scribit Capitolinus. VALES.

6. *Ob squalorem vultus*] Fortasse cultus, sed nil opus. Alii legunt: ignotus vultu ob squalorem et maciem; Gronov. et Ernesti Operarum vitio squalorem. W.

Incusantium multorum] Adscripsit Reinesius: „Graecismus καταγορεύων πολλῶν, nisi velis ad *rumusculos* referre.“ Illud non placet, hoc unice verum. W.

7. *Incentivum*] XIV. 1. *ocer Petronius* coniugi Valentis nomen fuit Albiae Dominicae. W.

Ex Praeposito Martensium.] Praepositi a Tribunis distinguuntur in lege un. Cod. Theod. de Comitibus et Trib. Schol. et in lege 1. de erogat. militaris annonae, lege 1. de comaeatu: et apud Vegetium in lib. 2. cap. 12. denique apud Rufinum in lib. 1. cap. 18. et lib. 2. cap. 5. Hegelippus tamen in lib. 1. cap. 28. Praepositos vertit, quos *χιλάρχους* dixerat Iosephus, et

Apuleius in x. lib. Idem Hegeſippus in lib. 2. cap. 24. Galbarum Praepositum duodecimi ordinis vocat, quem Iosephus ἡγεμόνα, id est legatum vocat. Eorumdem meminit Athanasius in Epist. ad Solitarios: ὁ μὲν στρατηλάτης σεβαστιανὸς ἔγραψε τοῖς κατὰ τόπον πραιποσίτοις καὶ στρατιωτικαῖς ἐκουσίαις. Hi minori videntur fuisse dignitate praediti quam Tribuni, licet Rufinus hoc ordine eos recenscat, *Tribuni, Praepositi, Comites*. Praestant autem cohorti perinde ac Tribuni, ut docet Vegetius in citato loco. VALES.

Patricius.] Petronius Patricius dicitur in lege 7. Cod. Theod. de filius militarium pater. Albiae Dominicae, quas Valentis Aug. coniux fuit. Procopium tamen Valentis καὶσαρὴν, id est socerum vocat Zolimus in lib. 5. c. 9. (ubi vid. Reitermeier. p. 415. W.) hominem saevum et humanitatis expertem: sed in nomine fortassis error est. Ceterum de Patriciatus dignitate a Constantino M. instituta, quae ceteras omnes anteibat, vide eundem Zolimum in lib. 2. c. 10. De iis-Priscus in Hist. p. 56. *ἡ τοῖς πατρικίοις ἐν τῇ τῷ καταλύομενοι, οἱ δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναβιβήσαντι πάσας.* Notum, qui una cum Anatolio inter Patricios censebatur, quae dignitas ceteras omnes antecedit. VALES.

Quadruplicibus nexibus vinciebat.] Vetus codex *quadruplici*, ut L. 8. de iure fisci. L. 1. de his qui ex publ. rat. C. quae his Coss. datae sunt. OISELIUS. Petrus Pithoeus tamen ita legi ait in Ms. eodem *quadruplici nexibus vinc.* In Colbert. codice scriptum etiam reperio *quadruplici nexibus*, non *quadruplici*: ita ut forsitan dicere figurate voluerit Ammianus Petronium Patricium socerum Valentis A. eos quos nudare volebat, quadruplici condemnasse. MAD. VALESTIUS. Vid. eius praef. p. LXI. W.

8. *Cum ditaretur luctibus alienis.*] Inf. *Ditandus casibus alienis.* Ut Claudian. 4. Conf. Honor. v. 499.

— — *privatis crescent aeraria damnis.* LINDENB.

In rabido corde durissimus] ad rabiem usque saevus ac truculentus — *nec reddendae, nec accipiendae rationis* [ani consilii vel capiendi vel audiendi capax. W.

Invisior Cleandro.] Spartianus in Commod. LINDENB.

Cleandro] Praefecto Praetor. Imperatore Commod. v. Dion. Cass. LXXII, 12. 13. Lamprid. in vita Commodi 6. 7. Tillemont III. p. 108. W.

Sublata vecordia] stulta superbia — *diversas vexasse fortunas* multos exspoliasse, ad paupertatem redegit. W.

Onerosior Plautiano.] Spartianus et Herodianus in Severo. LINDENB.

Onerosior Plautiano Praefecto sub Sept. Severo Dio Cass. LXXV, 14—16. Tillemont III, 97—106. W.

10. *Ubi felicitas acciderit fatam*] In Ms. est *adsiderit*. Inde dubitat Ernælius, an legendum sit *adsuerit*, ut 16, 12. si arbitrium adsuerat vestrum. — *Viso quod capi poterat pollicit.* W.

12. *Harc, quae maturabat properabat* XVII, 8. *ardenti anhelanti, cupido perficiendi.* — *Impendio tempestivam* admodum opportunam. *Ad Syriam* contra Persas. *Gentem Gothorum ea tempestate intactam*, quibuscum diu bella non gesta, quique inde a Constantino M. et ipsi et filiis adhaeruerunt, (iam vero de duo-

bus peregrinis Imperatoribus ad solium evectis non sine indignatione audiverant) *parari* parare se. W.

12. *Clementiorem*] tolerabiliorem. *Aleam periculorum omnium* *fecit abrupte* ultima experiri temere constituit. W.

Divites Tungritanosque iuniores.] *Levis* variatio lib. xxvii. c. 1. *Divitensibus* praesidebat et *Tungriticis*. Ut etiam in Notitia Imperii p. 1483. *Sub dispositione viri illustris Magistri pedum Praefectalis, Divitenses seniores, Tungriticis seniores.* LINDNER.

Sollemniter ex more moraturos quieturos. W.

13. *Sub consecratione*] religione iurisiurandi, (exsecratione sic xv. 5.). W.

Stipendiis excellentes et meritis.] Ufu et lege Caesrensi id receptum erat, ut non aequalia cunctis militibus stipendiis numerarentur: sed novitiis quidem ac tironibus minora, promotoribus autem mediaeque iam in matricula inscriptis maiora: veteranis autem, qui mox dimittendi essent, multo maiora. quo et ipsi sacramento soluti reliquum vitae feliciter degere, et postoris suis solatii loco aliquid possent transmittere. In horum autem abeuntium locum milites ordine inferiores succedere solebant, et ampliora stipendia pro loco et gradu suo consequi, ut scribit Procopius in Anecdosis p. 104. Qua autem ratione has promotiones in militia fierent, docet Vegetius in lib. 2. cap. 21. Igitur qui militiae nomen dabat, postremum legionis locum obtinebat. donec decedentibus subinde alii atque alii, ad altiorum gradum paulatim adscenderet. Itaque ut novum et insolitum in Marciano notat Evagrius in principio lib. 2. quod ob eximiam fortitudinem a militari quodam numero adscitus est non postremo loco, ut moris est, sed in locum cuiusdam militis nuper mortui. Idem etiam in militia Palatina, et in Officio Praefecturae Praet. et aliorum iudicum ad exemplum armatae militiae observabatur: quod divinum institutum non immerito Vegetius appellat. VALES.

14. *Utque conditum*] uti convenerat. cf. xx, 1. et omnino de hac voce Gronov. in Obsl. p. 15. *ubi excaudit radiis dies* quaesite pro primo mane. W.

Anastasianas balneas] Quae in regione U. C. P. ix. erant, ut in eius Descriptione veteri habetur. LINDNER.

Anastasianas balneas a sorore Constantini cogn.] Anastasia Constantii, Chlorig filia, Constantini Magni soror, Balliano Caesari nupsit, ut legitur in Excerptis de Constantino, quae cum hac nostra Marcellini Editione vulgavimus. Ab eius nomine dictae sunt balneae Anastasianae Constantinop. in regione ix. urbis. At Sozomenus in lib. 6. cap. 9. Anastasianas et Carosianas balneas ab Anastasia et Carosia Valentis filiabus ita appellatas esse prodit: quem secutus est Nicephorus et Auctor Chronici Alexandr. Ceterum hunc Procopii processum ex Anast. balneis egregie describit Themistius in Orat. ix. VALES.

Ubi locata noverat signa] duas illas legiones castra habere. W.

Societate colta nocturna.] „Hinc eum Idacius in Fast. Consul. vocat latronem nocturnum, hostem publicum, addens Coll.

Valentiniano et Valente intra urbem Constantinopolin die 4. Kal. Oct. apparuisse." Reinellius. W.

Ut Praetoriani quondam post Pertinacis necem licentem Imperii praemia Iulian.] Spartianus in Didio Iuliano c. 2. *Posteaquam in castra ventum est, quum Sulpiciano Praefecto Urbi, facere Pertinacis, concionante sibi Imperium vindicante, Iulianum e muro nullus admitteret, primum Iulianus monuit Praetorianos, ne eum facerent Imperatorem, qui Pertinacem vindicaret, — sane quum vicena quina milia militibus promississet, tricenā dedit.* LINDENB.

Attenti ad omne compendium] quantum pecuniae promissurus esset. W.

15 *Subiabidus]* exsanguis. *Paludamento — tunica.* Cf. Salm., ad Scrr. Hill. Aug. T. 1. p. 1043. *A calce in pubem a pedibus ad femora.* W.

In paedagogiant pueri speciem.] Lib. xxix. c. 3. *Adultus quidam ex his, quos paedagogianos appellant.* De his satis iam ab aliis dictum est ad Tacit. Annal. lib. xv. LINDENB.

Purpureis opertus tegminibus pedum.] Fastus hic erat Imp. Romanorum, ut purpure ac muricis ulum Augusto tantum ac principali cultui convenire putarent. Quemadmodum igitur indumenta reliqua hoc colore superbirent, sic ipsa quoque pedum tegumenta; de quo ritu optimie Corippus lib. ii. v. 104. ff.

*Purpureo surae resonant fulgente cothurno,
Cruraque puniceis induxit regia vinculis,
Parthica Campano dederant quae tergora suco,
Qui solet edomitos victor calcare tyrannos
Romanus Princeps, et barbara colla domare,
Sanguineis praelata rosis, laudata rubore,
Lectaque pro sacris tactu mollissima planis.
Augustis solis hoc cultu competit uti,
Sub quorum est pedibus Regum cruor: omne profecto
Mysterium certa rerum ratione probatur.*

Eum habitum crescente luxu mox etiam Papa Rom. et Patriarcha CP. sibi vindicarunt, *ἐκ περιστάματος τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου*, ut ait Theod. Balsamon in Explicatione Concilior. Ioh. Curpalates, magnus Drungarius Viglae, in Historia Isaaci Comneni, pag. 129. *Aggressus est etiam (Patriarcha) cocco tincta induere calcamenta, antiqui sacerdotii morem hunc offrens, et oportere his uti novum quoque Archiepiscopum. nam inter sacerdotum et regnum nihil interesse, vel admodum parum.* Scitum autem ac prudens hic Basilii Imp. monium est, in Exhortationibus ad Leonem fil. cap. LXIII. *Πορφύρα δὲ σε κοσμήσεις, εἴην ἡ εὐφροσύνη ταύτη συνεπανθήσει. καὶ τῶν ποδῶν σε τὸ ἐρυθρὸν τιμήσει ὑπόδημα, ἵνα αὐτοῖς τῆς φλόγας τοῦ τύφου καταπατήσεις. ταῖνα μὲν γὰρ πρόσκαιρόν σοι τὴν βασιλείαν χαρακτηρίζει. ταῦτα δὲ καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ὀύσειται, καὶ τὴν αἰώνιον σοι προξενεῖ βασιλείαν.* LINDENB.

Ut in theatrall scena simulacrum.] Zosimus lib. iv. c. 5. (ubi v. Reitemeier. p. 581. W.) *Ἐδῶντο Προκόπιον ὡς περ ἀπὸ μηχανῆς βασιλεῖα σχεδιασθῆντα.* LINDENB.

Simulacrum insigne per gulaeum velum theatro obtentum vel mimicam cavillationem, machinationem, praelitigias, quibus

oculi fallerentur. cf. xxx, 4. et Solinum c. 5. „In Sicilia primum „inventa comœdia est: hic et cavillatio mimica in scena stetit. „quem ad locum vide sis Salmasium p. 76 " W.

16. *Dehonestamentum honorum*] ἀξίωμαρον: *Ancillari. adulatione* xvi, 2. Adumbatum fortasse ex Sallustii in fragment. p. 220. Bignon. cf. et Trebell. Pollionis Claudium cf. 5. et ibi interpretes. — *Processit in publicum urbem ingressus est. Erectus confidentius.* W.

* *Quae metuentes ne a tectis saxis conflictarentur, galearum crisis aptabant.*] Sic Herodianus in libro II. c. 6. de Iuliano A. per urbem Romanam processu loquitur, et milites Didii Iuliani a castris Praetoris Urbem ingressos, capita sua tectis texisse prodit. VALES.

17. [*Huc timidus incedent.*] In MSS. codicibus cum Colbertino, tum his quos P. Pithoeus perlegit, legitur diserte *intimidus* eodem plane sensu. Nam ut Propertio *intactus cupidinitus* pro *tactus* dicitur; Plauto *clunes infracti* pro *fracti*; Velleio in libro II. c. 37. similiter *Tigranes Luculli armis infractus*, pro *fractus*: ita *intimidus* pro *timidus*, et *intimide* ab Ammiano Marcellino usurpatur pro *timide*.] VALES.

Sepulta iam dudum negotia.] Id est, taciturnitate sopita. Justinian. L. 5. Cod. de annal. excepti. * *Vel sententiis definitivis, aut transactionibus decisa.* Novell. Theod. Tit. 2. pag. 524. Ubi idem Imp. *resuscitare lites* dixit, ut Ammian. *excitare.* LINDENB.

[*Sepulta iamd. negotia, et redivivas tabulas debitorum.*] Notat P. Pithoeus ad oram Ammiani sui, in veteribus Ammiani libris quos legit, scriptum se reperisse, *rediv. nebulas debitorum*. Idem quoque diserte scriptum inveni in codice Colbertino: quae scriptura vulgatae praeferenda est haud dubie. *Nebulas debitorum*, vel nebulosa debita metaphorice appellavit Marcellinus debita obscura, et diuturnitate temporis tamquam tenebris aut nebulis operata, longa tecta caligine, ob idque ignota.] MAD. VALES. An ergo quum Macrobius libro I. commentarii in somnium Scipionis scribit *in prima somni nebula*, quum Petronius notat in muliere *nebulam lineam*, respectu obscuritatis, et tenebrarum accipi debent, et non tenuitatis, quae nihil haberent solidum et subsistens. Nimis plene haec in commentariis doctioribus enarrata sunt. Immo apud nostrum initio libri 14. quum dicuntur *per suspicionum nebulas aestimati quidam noxii*, utrum operatae nebulae, an variae et nulla soliditate nixae erant? GRON. cuius etiam vide Praef. p. xxiii. W.

Redivivae tabulae.] Παλιζων χητος. Contra vero, *Tabulae novae*, χητων ἀνοικοναι. Glossar. LINDENB.

18. *Tribunal idem adscend.*] Zosimus in huius historiae narratione IV. 6. τὸ πρὸ τῆς αὐλῆς βῆμα appellat. Est ergo illud Tribunal purpureis gradibus structum, quod iuxta Curiam locatum erat in regione 2. ut legitur in Descriptione urbis Constantinop. Nam Curia ipsa sita erat in regione Palatii, teste Zosimo in lib. 5. c. 24. Hinc Suidas in v. στήλη Tribunal Palatii vocat. VALES.

Timeretur silentium] tamquam malum omen. — *Implentior impeditior, timidior.* — *Clarissimorum Senatus principum. Pessimo scelerato pede.* W.

20. *Adramyttenus Andrisfcus degener.*] Sup. in lib. xiv. c. 17. exit De reliquis quorum hic mentio, abunde Historiae Augg. Scriptores agunt. LINDENBR.

De genere] Ita cod. Colbert. et ed. Roberti Stephani. Ceterae mss. male *degener.* Vid. Hadr. Valef. Praef. p. LVI. W.

Emesa] Syriae urbe. v. Salmf. ad Vopifci Aureliam c. 25. *Heliogabalus* exivit. v. Lampridium in eius vita. Tillemont in, 434. — *Alexander Severus cum Mamæa matre confossus est.* Iul. Capitolin. in Maximino 7. 8. Lamprid. in Alexandro 61. — *Superior Gordianus pater in Imperium raptus* Iul. Capitol. c. 8. *Vitam laqueo spiritu intercluso profudit ornatius scilicet Capitolino* c. 16. *laqueo vitam finivit.* W.

C A P V T VII.

1. *Intra regiam apparebant, aut parere desierant.*] Virgil. Aeneid. 12. v. 846. *farvique in limine Regis Apparent.* ubi Servius: *Apparent, id est, praesto sunt; unde etiam Apparitores constat esse nominatos.* Terullianus Apologet. cap. 13. *Quo differt ab epulo Iovis filicernum? a simpuvio obba? ab Haruspice pollincor? nam et Haruspex mortuis apparet.* LINDENBR.

Qui intra regiam apparebant] ministri. *Parere apparitores esse.* Quisque coetu militarium next ad pacatiora iam vitae discesserant exauctorati milites. *Omnia tuttora praesentibus, ubique tutiores se esse, quam Constantinopoli.* W.

2. *Sophronius.*] Caesarea Cappadociae oriundus, ut indicat Basilii Magnus in Epist. 332. ad eundem. Fuit Praefectus urbi Constantinop. Exstatque ad eum Gregorii Nazianz. Epistola hoc titulo, *σωφρονίῳ ἐπιστάτῳ.* Postea Magister Officiorum creatus est, ut indicant Basilii plures Epistolae, *σωφρονίῳ μαγίστρω.* VALES.

Vaporatis aestibus Ciliciae.] Intolerabilem in Cilicia aestum fuisse testatur Hieronymus in Epist. ad Rufinum: *Cum me Thracia, Pontus atque Bithynia, totumque Galatiae et Cappadociae iter, et fervido Cilicum terra fregisset aestu; Syria mihi velut portus occurrit.* Q. etiam Curtius in lib. 3. c. 5. *Et tunc, inquit, aestus erat, culus calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore Solis accendit.* VALES.

Ad Antiochiae pere. sedes.] At Soctatea in lib. 4. cap. 2. et 5. et post eum Sozomenus in lib. 6. cap. 7. Valentem Antiochiam venisse scribunt hoc anno, metu ne tricennales indutiae violarentur a Persis; et in ea civitate aliquamdiu commoratum esse. Sed Marcellini in hac parte potior est auctoritas; cui sub-
scribit Libanius de vita sua. VALES.

Antiochiae sedes] nam haec secunda ab Constantinopoli regia imperatorum Orientis erat. W.

Avertit Galatiam] persuasit ut in Galatiam properaret. *res adhuc trepidas* nondum firmas atque stabiles *arrepturum*, subito, compoliturum. W.

3. *Subditivos quosdam ostentans.*] De quibus Themistius in Orat. ix. ad Valentem pag. 205. *ταῖς ἀτόποις Φήμας, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἐκ τῶν προαπειρῶν κεκοιμημένους, τοὺς μὲν ἐξ ἰλλυ-*

γῶν, τοὺς δὲ ἐξ ἰταλίας, etc. Subiicit deinde, legationes eminentias diversarum geotium et provinciarum in Consistorium introductas esse. VALES.

Subditivos subornatos quosdam ostentans in medium producens. W.

4. *Nebriidius in locum Sallustii Praef. Praet.*] Zosimus idem scribit: Νεβριδίου, ὃ τῆς αὐλῆς μετὰ σπλοῦστιον παρώσαν ἀρχὴν, etc. Hic Nebriidius paullo post in carcere mortuus est, ut videtur indicare Themistius in Orat. ix. his verbis: τοὺν δ' ἀρχόντον τῶν κορυφαίων ὃ μὲν τεθνήκως ἐπιστρεῖτο· ὃ δὲ ζῶν ἐπιστρέφει τεθνήκει. *E summis vero magistratibus alter qui erat vere mortuus, non credebatur: qui vivebat, mortuus putabatur.* Hi enim summi magistratus alii esse non possunt, quam Nebriidius Praef. Praet. et Caesarius Urbi Praefectus. Quorum Nebriidius quidem cum brevi post abisset e vita, adhuc vivere fingebatur, ut litteris eius nomine inscriptis subteretur Procopius. Quod ex Marcellino quoque nostro confirmari videtur. Subdit enim: *Et Nebriidii littere adhuc clausi violenter expressis.* VALES. Vid. de Nebriidio Ind. 1. W.

In locum Sallustii.] *Salustii* legitur in codice Regio [et Colbert.] et in Augustana Editione. Et ita quoque in principio huius libri, et in lib. 23. 24. et 25. codex Regius semper, et interdum Editio Romana praefertunt. Quid, quod et Eunapius in Maximo p. 106. Commelin. Σαλούστιον appellat? Hic sub Iuliano quidem Praefectus Praet. Galliarum fuerat, itemque sub Ioviano. Postea vero divisione Imperii inter Valentinianum ac Valente facta, Praefectus Praet. fuit per Orientem, donec Nebriidius in eius locum successus est, Valentiniano et Valente Coss. Orta deinde Procopii tyrannide, cum Nebriidius ab eo comprehensus fuisset, Sallustius iterum Praefectus Praet. Orientis a Valente factus est, ut testatur Eunapius in Maximo. Tandem Lupicino et Iovino Coss. Valeos cum adversus Gothos exercitum moturus esset, Marcianopoli degens Auxonium Praefectum Praet. constituit, Sallustio ob senectutem remoto, qui iam secundum eam potestatem gesserat, ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 10. et Eunapius in Maximo p. 109. Commelin. his verbis: τῷ γοῦν Σαλουστίῳ τὴν ἀρχὴν παραλῦσαι, Αἰζώνιον ἐπενόησε τοῖς τῆς αὐλῆς ἔργοις. *Scribe Αὐζόνιον ἐπίστηται.* etc. Ceterum hic Sallustius cum unico l in codice Regio et Editione Rom. semper scribitur, ut observavi. Iulianus quoque et Zosimus, Socrates, Suidas, alique Σαλούστιον appellant. VALES.

Factione Petronii] Reinesius adscripsit: „Haec verba traſicienda sic: confestim factione Nebriidii Nebriidius etc. vel, praefectus factione Petronii in vincula compinguntur. v. Zosim. 4.“ W.

Phronemius] cf. c. 10. — De Gomoario et Agilone vid. Ind. 1. — *Ut docuit exiliis* c. 9. W.

5. *Iulius Comes*] postea Magister equitum xxxi, 16. — *Nebriidius adhuc clausi* mortui adeo in custodia. W.

6. *Exambita*] pro simplici *ambita*, ut exabusus pro abusus 25, 7. Infra c. 10. §. 7. idem Araxius *ambitu* praefecturam adeptus dicitur. W.

7. *Ut usu ventre contingit*] Mira profecto tautologia, cuius tamen similes attulit Thomas Wopkens. in Miscellan. Observatt. T. vii. p. 381. fq. W.

9. *In unum sitae*] uno eodemque campo castra metatae. W.

10. *Recordatio*] immo vero memoria. W.

Puellae] Constantiae. *Insignia principalis habitus* purpureas vestes aliaque ornamenta Augustae dignitatis. cf. infra c. 9. W.

11. *Capessendum*] sollicitandum. *Petulantiam*. Reineſius „An PetulantiUm?“ *Aureos nummos ad vultum novi Principis effigiatos* quales et nunc in numothecis videntur. De voc. *effigiatos* vid. ad Gellium 17, 10. *Aequitius* Magister equitum c. 5. W.

12. *Per ripensem Daciam*.] Duae sunt Daciae in regionibus Moesiae et Dardaniae; quarum altera supra Danubium, ideoque *Ripensis*: altera trans Danubium, et *Mediterranea*. Ut *Noricus Ripensis supra Danubium*, et *Noricus Mediterranea*, in veteri Notitia regionum. Rufus Fest. *Tratans Dacos sub Rege Decabalo vicit, et Daciam trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit, quae in circuitu habet decies centena milia passuum. Sed sub Gallieno Imp. amissa est, et per Aurelianum translata exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt.* LINDENB.

Per Succos] xxi, 10. 13. W.

Appellant Acontisma.] Infs. lib. xxvii. c. 4. et Antoninus in Itiner. p. 321. Wesseling. (quem vide sis etiam p. 603. W.) *Hic quod ducit a Dyrrachio per Macedoniam et Thraciam Byzantium usque — Neapoli, Acontisma, Topinco.* LINDENB.

13. *Gallo-Graeciam*] supra Galatiam, quod idem est. Cf. Zosim. 4, 7. *Iovis et Victores* xxv, 7. W.

14. *Mygdum acceleravit.*] Videtur intelligi opidum, quod Mideum dicitur in Tabula Peutingerorum sic: *A Nicaea Agrillo m. 24. Dorylaeo 35. transis Sangarium fl. Mideum 25. Ptolemaeus δορύλλειον et midaeion vocat Phrygiae opida.* Ad hanc porro expeditionem Procopii pertinent haec Eunapii verba: *ὁ δὲ προκόπιος τοὺς χαριστίους ἀναλαβὼν ἐπὶ τὸν βασιλέα οὐδέναν διὰ Φρυγίας συνήψετο.* Citat Suidas in *χαριστίους*. VALES. Cf. xlii, 8. Wesseling. Itiner. p. 678. et Mannert Kleinasiens iii, 94. W.

15. *Si norat*] an nosset? W.

Eumque porrecta dextera sunviatus.] Hic suaviandi mos celeberrimus fuit apud veteres, ut manum ad os latam deinde porrigerent. Dio in lib. 64. de Othone: *Φιλήματά τε ὡς ἐνᾶτοίς διὰ τῶν δακτύλων ἐπέμπε.* Quod Tacitus in 1. Hist. c. 36. sic dixerat: *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, iacere oscula.* De eodem more Libanius in Orat. *περὶ προστασιῶν*, cum dicit, καὶ τιμῶν τοῖς διὰ χειρῶν φιλήμασι. Denique Hieronymus in Epist. ad Pammachium contra Iohannem: *Salutateque, ait, et voce et manu Ecclesia, etc.* Quod osculorum genus nescio cur divinum vocet Lipsius in lib. 2. Electorum. Nam in privatis quotidianisque salutationibus et olim usurpatum est, ut dixi, et nunc sollempni usu receptum est. VALES. Respexit Lipsius ad verbum *adorare*, quod uti proprie de veneratione Deorum usurpatur, ita tamen nec de hominibus insolitum est. v. locum nostro geminum Tacit. Hist. 1. 36. *Otho protendens manus adorare vulgum.* W.

16. *Chna Romanorum fides.*] Virgil. Aeneid. 1, 292. *Canam fides et Vesta.* ubi Serv. *Canam fidem dixit, vel quod in canis hominibus invenitur, vel quod albo panno involuta manu et*

sacrificabatur, per quod ostenditur, fidem debere esse secretam.
 *Prudentius Hamartigenia 852. Tunc postliminio redeuntem sus-
 cipit alto Cana fides gremio. Inde Symmach lib. 1. Epist. 42.
 Alba velamina, non segmentati amictus fidem vestiant. LIN-
 DARR.

Cana fides] Servius ad Virgilii Aen. 1, 292. ex Horatii Od. 1,
 35. 22. exponit albo panno involutam, simplicius vero priscam,
 antiquam, quod et huc optime quadrat. W.

Pro ignotis tot suorum confurrexisse mucrones] imperatores
 barbaros a popularibus tamen fortiter fuisse defensores. — Panno-
 nis Valens degener infimae sortis W.

Labefactans cuncta.] In codice Regio, [et Colbert.] et in
 Editione Aug. legitur *aliefactas cunctas*. Unde suspicor legen-
 dum esse, *labefactans cunctos et proterens*. VALES.

Culminis summi prospiciam] me genus ducentem a Constan-
 tia. W.

Ut rapiat aliena, sed in int. mai. avitae] Haec verba tam
 in exemplari Regio [et Colbert.] quam in Augustana Editione de-
 sunt, et a Sig. Gelenio ex conjectura, ut opinor, adiecta sunt.
 Poterat tamen minori negotio locus sic restitui: *Sequimini culmi-
 nis summi prospiciam, ut restituatur, arma iustissima commoven-
 tem*. VALES.

17. *Signorum apicibus aquillisque submissis.*] Quod apertissi-
 mum signum est defectionis et deditionis: unde apud Lucanum in
 vi. miles quidam Caesarianus ait v. 242.

Pacem gladio si quaeris ab isto

Magnus, adorato submittat Caesare signa.

Cois moris illudire exstat exemplum apud Zonaram in Gallieno,
 ubi ait signiferum Macriani casu quodam prolapsum inclinasse vex-
 illum: quod ceteri signiferi conspicati, cum causam ignorarent,
 suspicati sunt illum deditione facta Imperatori signum submis-
 sisse: statimque ipsi signis omnibus submissis Galliemi Aug. nomen accla-
 maverunt. Similis prope casus refertur ab Orosio in lib. ult. de
 Mascieles: *Signiferum, ait, quemdam gladio percussit in brachio,
 eumque manu debilem ipso vulnere coegit inclinare vexillum.*
Quo viso, reliquae cohortes deditionem iam fieri priorum existi-
quant, certatim se Mascieles signis tradidere conversis. Deni-
 que Pacatus in Panegyrico ad Theodosium c. 36. *Quanto melius,
 inquit, manus illa consuluit, quae submissis precabunda vexillis*
petitis veniam necessitatis, et terram osculis premens, etc. Omit-
 to Vellejium in lib. 2. c. 85. ubi de pugna Actiaca. VALES.

Barritum] xvi, 12. W.

C A P V T VIII

1. [*Rumitalca Tribunus, etc.*] In codice Colbertino nunc *Ru-
 mith*. nunc *Rumitalca* corrupte scriptum reperio. Hic autem ex
 Tribuno Curae Palatii Procopii, qui et Nicacam occupavit, et Va-
 lentiem Aug. a Chalcedonis obsidione discedentem paene circum-
 venit: haud dubie natione Thrac fuit, ut nomen eius indicat.

Nam *Roemetalces Thraciae Rex*, socius et amicus Augusti, a Velleio Paterculo in libro II. c. 112. et a ceteris Historicis Graecis Latinisque memoratur. *Rhoemetalces* iste Ῥωματάκης a Dione vocatur in libro XIV. c. 20. 34. et sub Augusto patruus et tutor filiorum Cotoyae fuisse dicitur et in libro LV. c. 30. Ῥωματάκης ἄρχῃ nuncupatur. *Rumetalces* autem vel *Rhymetalces*, et *Roemetalces*, ac *Rumitalca* unum idemque nomen est. Quippe v. Graecum saepe Latini in oe vertunt, ut ex *Mysia* fecerunt *Moesiam*: quin et pro u posuerunt oe, et pro muris dixerunt *moeros*, unde *pomoerium* quali postmurium.] HAD. VALES. Magnus tamen etiam hodiernis antiquariis labor pergit esse huius regia nomen; de quo tamen quum verissime annotaverit Valesius, rideri meretur, qui quoniam in nummis perpetue occurrit ΠΟΙΜΗΤΑΛΚΗΣ, inde in scriptoribus appellationem *Rhymetalces* vel Ῥωματάκης pro auctoritate iubent exulare contra tantam tamque certam veritatem librorum vetustiorum. ΟΛΩΝ.

Cura Palatii] v. Ind. II. v. Cura. — *Permisto* communicato cum militibus ad Drepanum, nunc *Helenopolin*, a matre Constantiniani M. Maunert Kleinasiensi III. 583. W.

2. *Vadomarco, ex Duce*] *Phoenices* XXI. 3. XXXIX. I. et rege olim Alamannorum. v. Ind. I. W.

Est autem Sabaia ex ordeo et frumento in liquorem conversus pauperitius in Illyrico potus.] Confirmat haec Ammiani verba Hieronym. lib. VI. cap. 19. in *Esaiam*: Ζῆζον, quod genus est pottonis ex frugibus aquaque confectum, et vulgo in *Dalmatiae* *Pannoniaeque* provinciis, gentili barbaroque sermone appellatur *Sabatium*. *Cerevisia* nimirum et alia potionum genera pro mutatione provinciarum nomina quoque mutant. Quae hodie *Biera* in omni Teutonum natione dicitur, ea erat olim *Cerevisia* in Gallia, nomine ibi nato, re cum aliis nationibus communi. Et quae *Danis* et *Suecia* *Oel*, *Scottis* *Hel*, ea *Celia* erat Hispanis. *Florus* lib. II. cap. 18. *Cellae*, sic vocant indigenam ex frumento potionem. De *Numantinis* loquitur, de quibus etiam *Oros.* lib. V. cap. 7. *Subito portis eruperunt, larga prius potione usi, non vini, culus ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum a calefaciendo Cellam vocant.* *Iohann. Saresburiensis*. *Epist.* 85. *Caelia*, quae a nostratibus usu vestigari *cerevisia* nuncupatur. De huiusmodi potionibus etiam *Ditmarus Episcopus*. lib. 7. pag. 90. (p. 214. ed. meae. W.) *Quia defecit aqua, medone extinguunt.* *Plinius* lib. XXII. cap. 25. *Herodotus* lib. II. c. 77. *Diodorus Siculus* lib. V. c. 34. *Callianus Bassus de Agricult.* lib. VII. cap. 34. *Columella* lib. X. L. 9. ff. de iuric. vin. oleo. *Iulianus in Epigram.* *Antholog.* lib. I. cap. 95. Aliaque incognita pottonum nomina *Gregorius PP.* enumerat lib. V. *Epist.* 37. ad *Eulogium Episc.* *Alexandrinum*. *Quia colatum ac iuritheum non libenter bibo; praesumens cognidum requiro, quod in hac urbe post multa tempora vestra innotescere transacto anno sanctitas fecit. Nam nos hic a negotiatoribus nomen cognidii et non substantiam comparamus.* Quale etiam illud, quod in veteri *Glossar.* *Curmen*, Ζῆζον ἀπὸ οἴνου. *Cardenus Augustinus* lib. 2. de *Morib. Manich.* pag. 176. *Appius* locis paucis, *Apicius* lib. 5. *Sic Medo* iam olim fuit *Germania*, et praesertim Septemtrionalibus populis usitatissimus: cuius mentio in *Concilio Triburiensi Poenitentiali Rom.* *Ditmaro Episcopo.* *Mets-*

burg. * Athenaeo ex Polyb. Deipnos. lib. 1. pag. 16. * Prisco Soph. in Eclogis Historiæ Gothicae pag. 42. Ἐχομεγούτο δὲ ἡμῖν κατὰ νόμους (τῶν Σκυθῶν) τροφὰ, ἀντὶ μὲν οἴτου κίχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου οὐ μείζον ἀνιχωρίας καλούμενος, ἐνομίζοντο δὲ καὶ οἱ ἱππῆες οὐκ ὑπερίστας κίχρος, καὶ τὸ ἐκ πρὶν ὡς χορηγούμενον πόμα, κάμναι οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό. *Ubi et illud de Cumo notandum: quæquam vocem eam apud Apicium lib. 3. legimus, et Ulpian. lib. 9. ff. de tritico, vino, oleo leg. Ut vel hinc pravis emendationibus renuntient, qui locum lusiannusculi de viis suspectum habent. Errant enim insigniter, et dum eorum laudator exiit, erroris in partem venit V. Cl. Jacob. Menichius Praesumpt. lib. 4. At vero Graecis medo est hydromel, vel χουμῆλη, ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ μέλιτος, apud Zonaram in Schol. ad Canon. Apostolorum 3. Et pomatium, piratium, Hebraeorumque ficera, ex Hieronymo aliisque Scriptoris nota satis. LINDENB.

Ex ordeo vel frum. in liq. conversus.] *Conversis* scribendum videtur. Hic autem potius *ex ordeo vel tritico, quem Sabaïam vocabant, usitatus erat in Pannonia maxime. Unde Valens nupente Pannonius, ortus Cibali opido, * Sabaïarius vel * Sabariarius (sic in Reg. codice [et Colbert.] ac in Editione Rom.) per ludibrium vocabatur. Eundem Pannoniorum potum fuisse testatur et Din in lib. 49. c. 36. At enim Pannonios victu durissimū uti, nec visum oleumque nisi admodum rarum habere: ordeum enim ac milium esui simul ac potui illis esse. VALES. Plura de cerevisiis qui nosse cupit, adeat Iunii Animadversa p. 152. Meibomii singularem libellum de cerevisiis 1688. Helmst. editum, et Fabricii Biblioth. antiquar. p. 881. ed. Schafshauf. W.

3. *Sumnitorum*] obsidentium. W.

Per *Sumnonensem lacum*.] Sic Accursius et Gelenius edidere, (et ita habet Colb. Ms.). Sed in Editione quidem Rom. *Simonensem*; in codice autem Regio *Sumohensem* legitur. Videtur porro hic *Sumnensis* lacus idem esse qui *Alcanius* a Geographis dicitur, iuxta Nicomediam. Evagrius in lib. 2. cap. 14. ἵστ' βοά-σιν λίμνην nuncupat haud procul Nicomedia. VALES. Cf. Gronov. in Praef. p. xxx. Mannert Kleinasien III, 572. W.

Flum. Galli sinuosos amfractus] Gallus fl. in Phrygia est, teste Strabone, et Stephano, et Ovidio in Fastis. Sed de huius sinuosis amfractibus nihil legi. Fuit quidem Draco fl. iuxta Helenopolim in Bitynia ita flexuosus, ut vicies a viatoribus traiceretur in Bithynia, teste Procopio in lib. 5. de Fabricis. VALES. Cf. Mannert Kleinasien III, 572. at 575. W.

4. *Lupticinum ab Oriente*.] Hic a Ioviano promotus fuerat Magister militum per Orientem, ut supra retulit Marcellinus. Idem videtur esse, qui a Constantio Magister armorum per Gallias datus est Iuliano Caesari, de quo Marcellinus in lib. xx. Iulianus postea cum Imperator creatus esset, eum ut suspectum in custodia habuit. Sed mortuo paullo post Constantio, non modo liberavit, sed etiam eius opera usus est. Idem cum strenuam operam Valenti navasset Procopiano bello, Consulatum meruit in sequentem annum: quo anno Libanius et Antiochena in urbe panegyricum dixit, ut scribit ipse in vita sua p. 54. (Reisk. 1. p. 108.) ubi inter cetera eum vocat τὸν στρατηγὸν πολλοῦ μὲν ἄξιον ἰουλιανῶν γενέ-σθαι, πολλοῦ δὲ οὕτω τότε τῷ βασιλεῖ, φοβερὸν μὲν πολέμοις.

Et paullo post: *παρὰ μὲν γὰρ τοῦ ἡγετοντος ἦν αὐτῷ τὸ ἐν ἐνέ-
τοις ἵσται, παρ' ἑμοῦ δὲ* **. Sic eodem in Mss. codice locus alte-
risko notatus est. VALES.

Arinthaeum] Magistrum equitum per Orientem c. 5. W.

5. *In qua statione perisse diximus Iovianum*] xxv. to. W.

**Hyperectum*] *Hyperectius* Maximi filius, optimae indolis
adolescens, memoratur a Iuliano in libro iv. Epistolarum: ubi Li-
banius eum commendat Cello atque Datiano: et inter cetera ro-
gat Datianum, ut Iuveni Praesidatum provinciae alicuius impetret
a Principe. Eundem igitur esse arbitror, cuius heic meminit Mar-
cellinus. VALES.

Recte Castrensis Apparitorum, id est ventris.] In codice Reg.
et Fior. [ac Colbert.] et io Editione Rom. *Castrensis* legebatur.
Sed Castellus cum ventris ministrum interpretari vidisset, *Castren-
sis* emendavit. Ego vero iampridem odoratus sum, huic locum
purido glossemate esse inquinatum. Scripserat enim procul dubio
Marcellinus, ut et nos edidimus: *Hyperectium repente sibi op-
positum vidit cum copitis, antehac Castrensis Apparitorum*. Sed
cum in quodam exemplari *Castreusis* exatatum esset, Grammati-
cus nescio quis ad oram adnotavit: *Recte Castrensis Apparit-
or, id est ventris ministrum et gutturus*. Atque hoc scholium, ex
margine postea in textum, *atque adeo in ipsos Mss. codices* a
librariis admissum est. Porro *Castrensis Apparitor* is est, qui Ca-
strensiarius uno verbo dicitur, qui scilicet in officio seu apparitu-
ne viri Specrabilia Castrensis sacri Palatii militabat. VALES.

Castrensis] Comitris Castrensis. plura vide in Ind. ii. v. Ca-
strensis. W.

Despicabilem] paullo post *umbratilis*. W.

Celsi fiducia corporis.] Mira quaedam de hoc viro tradit Ba-
silus M. in Epist. 186. qua Arinthaei viduam consolatur. Ait
enim pulcritudine et statura conspicuum illum fuisse, et corporis
robori virtutem animi parem habuisse; prorsusque a Deo creatum
esse, ut humani generis specimen esset: adeo ut omnes in eum
oculos conicerent, eius facinora omnium ore praedicarentur: pic-
tores ac statuarii in fingendis illius imaginibus ac statujs longe
ab exemplari superarentur: historici vero qui eius gesta narra-
bant, tabulas referre viderentur. Quo factum est, ut plurimi tri-
stem illum nootum miome credendum putarent, neque in ani-
mum iuducere possent, mortuum esse Arinthaeum. Atque hic tan-
tus vir, paene alter Hercules, uxoris hortatu ac monitis paullo
ante obitum sacrum baptismus suscepit, ut docet ibidem Basilus.
Vide eiusdem Epist. 202. Exstat etiam eiusdem Basilii Epistola
380. ad Arinthaeum. Eiusdem memioit Claudianus in Eutropium.
VALES.

Ipsis hostibus iussit] more senioris aevi pro *ipsos hostes*. W.

6. *Largitionum Apparitor*] v. Ind. ii. *Hac tristitia*, hoc tri-
sti rerum statu, alienum oon latit tutum tempus pervidens ratus.
cum his quae susceperat pecuniis. *Cyzicum*. De hac urbe vid.
omnino Rambach de Mileto p. 41. Mannert Kleioalio iii.
326. W.

7. *Missus ad thesauros tuendos*] Thesauri erant in orbe Cy-
zico, ut ex hoc loco apparet, iisque Comes Thesaurorum prae-
erat:

erat: qui erat sub dispositione Comitum sacrarum Largitionum, ut ex Notitia discimus. Dno autem numerosa corpora erant Cyzici, Monetariorum, et Linyphorum, qui quotannis certum numerum, hi quidem aureorum nummorum, illi vero vestium militarium fisco pedebant, ut docet Sozomenus in lib. 5. cap. 15. VALES.

Tumultuato] raptim collecto. W.

Ut possessa Bithynia.] Cui Procopius Consularem mox praefecit Anthemium ex Consulari Phoenices, quem sub initium tyrannidis Constantinopolim evocaverat. Idem paullo post in Thraciam missus cum Vicarii potestate, auctori suo fidem integram praestitit. Cumque Valentis partes superiores essent, fuga sibi aut latebris consulere noluit, sed victoribus semetipsum tradidit. Mox abscissa cervice perijt, bonaque eius publicata sunt, ut scribit Libanius in Apologia adversus doctrinae suae obtrepatores. Idem in Orat. de vita sua pag. 56. Reisk. 1. p. 113.) Andronici necem Hierii potius fraudi ac mendaciis, quam Valenti adscribendam esse dicit. Erat autem Andronicus Tyro oriundus, discipulus olim Libanii: ad quem exstant complures Libanii Epistolae, et aliquot D. Basilii. VALES.

8. *Glandibus*] quae e fundis vel scorpionibus mittebantur. W.

9. *Abseidit*] perstrexit. *Exsertus fortis, acer.* W.

Cohaerentes] Ferri potest, si exponas *confertim stantes*, malim tamen *cohaerenter*, ut ad scuta referatur, hoc enim adverbio et alibi utitur Noster xvi, 10. xx, 7. xxiv, 2. — *suffraginibus* imis pedibus *insidentes* conquinantes. De hoc testudinum genere vide *Nast griech. Kriegsalterthümer* S. 125. W.

10. *Stipite*, trunco arboris. — *Extincto* interfectio *proterviae* totius auctore Procopio. W.

* 11. *Hoc Marte*] commento. W.

12. *Hormisdas mat. tuvent.*] De quo Zosimus in lib. 4. c. 8. VALES.

Hormisdas Regalis illius, de quo vide Ind. 1. filio, qui ad eius partes accesserat. W.

Civilia more veterum et bella recturo.] Proconsules enim Reip. Rom. temporibus bellicas res, et civilia negotia in provinciis administrabant: quod primus mutavit Augustus, qui cum provincias quae sine militari imperio regi non poterant, sibi reuivisset, ceteras pacatioris populo Rom. et Proconsulibus reliquit. Atque exinde Procoeli nec chlamydem, nec gladium gestare licuit, nisi quibus speciali privilegio Princeps ius gladii dedisset. Est autem ius gladii potestas animadvertendi in milites, ut docet Dio in lib. 53. VALES.

Destinato] obstinatio. *Discriminibus* maritum exemit, de qua nihil tamen in sequentibus ab Ammiano, vel alio quoquam narratum invenio. Hormisdas ipsius sub Theodosio meminit Zosimus iv, 30. W.

13. *Quivis beatus versa rota Fortunae ante vesperum potest esse miserrimus.*] Pertinet huc proverbium vetus apud Varronem in Satyra Menippea, et Titum Livium: *Nescis quid ferus vesper vehat.* Nihil enim aequo metuentes prudentiores esse debent, quam *τῆς περὶ τὴν τύχην ἀνίστου ὁπῆς*, ut bene Valentinianum COMM. IN AMMIAN. II.

Imp. monet Themistius Euphrad. Orat. 9. Et Ἰσίδρι Pelusiotae dictum hoc elegans est, lib. 11. Epist. 105. Πολλοὶς αἱ εἰς ἀρχὴν ἐπιτυχίαι κακῶν ἀμυδρῶν γεγονῶσι πρότεροι. Ἐν γὰρ πού ἡ διέτρεον παρὰ τὴν αἰτίαν στήσαντες τρόποιον, αὐτὴ χάρησάσης αὐτῆς εἰς ἑλπίδα τῆς τόλμης, ἐπαρθίντες τῇ ἀδοκίμῃ εὐφραγίᾳ, καὶ εἰς μέλους ἑαυτοὺς ὤψαντες, ἐκινδύνευσαν ἐσχάτως. LINDENBR.

Versa rota fortunae] Imitatus est Ciceronem, qui Orat. in Pisonem c. 10. Fortunae inconstantiam ad sensus revocavit, vituperatus ideo ab auctore Dialogi de corrupta eloquentia, defensus a Liplio Elect. 11, 17. vide Schulzii edit. illius Dialogi p. 93. W.

Exinantri] expoliari. W.

Ob illos casus inaeestimabiles plenam.] Locus corruptus, neque a Mf. auxiliū quidquam: itaque alii viderint. LINDENBR.

Ob illos casus inaeft.] Nollem Sig. Gelénium huius loci corruptendi auctorem fuisse. In Editione Rom. legebatur, *mobiles casus inaeftimabilis plenam*. Neque aliter Mf. codices Reg. Flor. Valent. et Fauch. [ac Colbert.] praeserunt. Quare certissima coniectura hunc locum mihi videor sic restituisse: *Arbitionis domum iussit exinantri mobilis census inaeftimabilis plenam*. Quae emendatio confirmatur altero loco, qui est in lib. 28. initio: *Profectoque in ignem mobili censu, etc.* VALES. Mf. codex pro ob illos habet *mobiles*. An *mobilibus censibus inaeftimabilibus plenam?* ut intelligat domum Arbitionis ob similes Procopii casus mobilibus pretiosis et inaeftimabilibus plenam refertamque fuisse? Nam et libro xvi. lectum est Arbitionem circumlatratum invidia, velut summa adepturum, decora cultus Imperatorii praestruisse, et e gregario ad magnum militiae culmen evectum esse. Qua in re similis fuit Procopio. Sic libro xxviii. cap. 6. *cum rem mobilem scrutaretur*. Et in eodem libro cap. 1. *profecto in ignem mobili censu*. OISALTUS.

14. *Licet praesumtor momentum pertimesceret grave*] suspicari posset certamina sibi de summa rerum imminere. Novitatem quandam novum Principem. — *Segnior erga negligentior in alliciendis civitatibus*. Vid. ad xvi, 10, 17. — *legendos eruendi auri peritos* qui sumtus belli necessarios expedirent. W.

15. *Pescennius Niger.*] Herodian, lib. iir. c. 4. Xiphilinus in Severo lxxiv, 6. Spartianus in Pescennio. LINDENBR.

Ubi Darium Alexander fudit.] Idem scribit Herodianus in lib. 3. c. 4. Nigrum scilicet eodem in loco, in quo Darium Alexander vicerat, a Severo esse superatum. Neque hic solum, sed et multis aliis in locis observavi, Marcellinum nostrum Herodiani vestigiis instituisse, ut verbi gratia cap. 6. cum Procopii procellum ex balneis describit. Annon enim verba, *circumclausus horrendo fragore scutorum, etc.* conversa sunt ex illis Herodiani in lib. 2. c. 6. de Didio Iuliano; quod manifeste fatebitur, quisquis locum utrumque inter se contulerit. Mitto quae de Pefinuntis urbis origine dixit Marcellinus in lib. 22. quae ex Herodiani lib. 1. c. 11. transcripta esse satis apparet. VALES.

Darium] In Editione Aug. et codice Regio, *Tolof.* [et Colbert.] *Dareum* hic et in lib. 23. semper exaratum inveni. Neque aliter in castigatis Ciceronis Editionibus legitur. Certe in lib. 23. c. 6. Editio Romana *Dareum* ubique scriptum exhibet. VALES.

CAPVT IX.

1. *In Gratianum adhuc privatam*] Nondum septimum annum expleverat. *Amplissimo magistratu* Consulatu. v. Ind. II. *Iuncto sibi Lupicino* c. 8. W.

Pessinuntia signa propere tulit Phrygiae quondam, nunc Galatiae oppidum.] Strabo adhuc Phrygiae adnumerat, lib. XI. Τεπίοντας δὲ τὸ πρὸς τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, τῇ κατὰ τὴν Παισινούντα. Stephanus Galatiae: Παισινοῦς, πόλις Γαλατίας, ἀπὸ τίνος Γάλλου Παισινούντος. LINDENB. Cf. XII, 9. W.

3. *Ut ante relatum est*] c. 7. W.

Cum propinquae acies flarent.] Sic primus edidit Gelenius, in Editione Rom. exculum erat, *cum prope in acies flarent.* Unde Castellus proclivi coniectura correxerat, *cum prope acies flarent*: quo modo in exemplari Regio scriptum reperi. Sed Accursius ita edi iussit, *cum propinqua acies flaret.* In Mf. Colbert. legitur, *cum prope in acie flarent*, optime: id est, cum iam fere milites flarent in acie. Ita et P. Pithoeus scriptum se in vet. libris Ammiani reperisse testatur.] VALES. Cf. Gronov. in Praef. p. XXII. W.

Sicut aliquando dimicaturi Macedones.] Diodorus Sicul. lib. XIV. Iustinus lib. II. c. 2. Panegy. Nazarii c. 20. *Puer Eropus in cunis deductus ab Illyricis in proelium, animosiores suos reddidit.* LINDENB.

Adversos] adversarios. W.

4. *Nuanti negotio*] rebus sic dubiis. *Arbetionem ex Consule* (355.). *Constantinanti.* Sic cod. Colbertinus. Edd. *Constantiani.* Vid. Hadr. Vales. in Praef. p. LVI. W.

5. *Ac si*] quasi. W.

6. *Ad castra opportunitate intervalli proximi*] hand procul distantia. *Captivi colore* captivum se simulans. Cf. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodol. in voce color. W.

7. *Succensus*] Sic reposui ex Cod. Colbertino iubente Valesio in Praefatione p. LVI. nam in ipso contexto servaverat cum vulgaribus *successus*, quod ineptum. W.

Valens castra promovit ad Phrygiam.] Superato, vel potius dedente se ad Thyatira Lydiae opidum Gomoario, Valens Sardes venit: ibique aliquantisper moratus, Phrygiam petiit, et in Nacoliensibus campis in Phrygia Salutari acie collata, cum Agilo signa ad eum transtulisset, Procopii factionem oppressit. Procopius enim a suis comprahensus, et Valenti oblatu, mox supplicio affectus est, ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 8. Idatus in Fastis VI. Cal. Iunias, Gratiano et Dagalaifo Coss. VALES.

Prope Nacoliā collatis manibus] Gibbonus VI, 137. nodum videtur quaerere in scirpo. Ultimum, quo debellatus Procopius, certamen uterque et Ammianus et Zosimus IV, 8. ad Nicoliā accidisse narrat. Quod praecesserat ad Thyatira, non memorat Ammianus, sed pertinet ad c. 8. ubi Hormisdas mentio fit, qui in eo proelio videbatur esse quodammodo superior, quae verba sunt Zosimi. W.

Partium dux in ancipiti Agilo rem excursu prodidit.] Halpionem vocat Zosimus c. 8. corrupte, ut puto. Τὰς Σάρδεις

ἐπιδημήσας, κάπνισεν ἐπὶ Φρυγίαν ἐλάσας, εὐρὼν δὲ τὸν Προκόπιον ἐν Νακολίῃ τῇ πόλει, καίταυθα πάλιν Ἀπλωνος τοῦ Προκοπίου στρατηγοῦ τὸ πρῶγμα πρὸς τὸ τῷ βασιλεῖ λυσισταλὸν διαβέντος, ἐνίκη κατακράτος ὁ Οὐάλης. Vide Socratem lib. iv. cap. 5. LIN-
DENBR.

Excursu repentino ordinibus relictis transfuga rem prodit. W.

Cum vexillis scuta perversa gestantes.] De hac defectione sic Themistius loquitur in Orat. 9. ἅμα τῷ γενέσθαι ἐντὸς τῶν σὺν ὀφθαλμοῖν, ὑπὸ μάλης ἔκρυπτον τὰς ἀσπίδας, ὥσπερ Φύγια κα-
κοῦργοι καταληφθέντες ἐν' αὐτοφώρῃ. Simul atque sub conspe-
ctum iunum venerē, clypeos sub axillis occultaverunt, perinde ac
fures deprehensi rem furtivam occultare solent. Eleganti simili-
tudine defectionem Procopianorum militum his verbis exprimit
Themistius. Sub axillis enim gestare scuta, nil aliud est quam
perversa scuta gerere. Nam perversa tuos sunt scuta, cum ore
ansarum seu lororum sub alis appensa retineatur. Quod quidem
furto recte comparat Themistius. Graeci enim ὑπὸ μάλης de re
furtiva et occulta solent dicere: ut Aristophanes in *Lylistrata*,
Demosthenes in 3. contra Aphobum, et Calenus apud Dionem
in lib. 46. c. 23. Porro in defectione scuta perversa oon sub alis
tantum gestari, sed etiam capiti superponi solita docet Appianus
io lib. 2. de bellis civilibus, ubi de Altranianis c. 42. οἱ δὲ ἐπιθε-
σαν ταῖς κεφαλαῖς τὰς ἀσπίδας, ὥστε ἐστὶ σύμβολον ἑαυτοῖς παρα-
δίδόντων. De vexillis autem inversis locus est Orolii in lib. ult.
quem supra [ad c. 7. §. 17.] adduxi: *Certatim se Mafcezzili
signis tradidere conversis.* Et Spartiani in Severo c. 7. *Prae-
latis signis, quae Praetorianis ademerat, supinis, non erectis.*
VALES.

8. *Salutis intercluso suffragio] auxilio.* cf. xxxi, 13. *Pro suf-
fragio*, quod cod. Colbertinus et Valentinus atque ed. Rob. Ste-
phani exhibent, vulgo legebatur *suffugio*. Cf. Hadr. Vales. Praef.
p. lvi. — *Florentio sequente et Barchalba Tribuno*, quorum
alibi nulla sit mentio. W.

9. *A vespertino ortu Luna praelucens in diem] brevis: Lu-
na pernox.* W.

* *Statimque abscissa cervice.]* At Zoaras scribit, Procopium
prodium a suis, crucibus ionexum duabus arboribus vi inclinatis,
eisdem resurgentibus et arrectis misere esse divulsam. * LIN-
DENBR.

*Discordiarum civilium turbines sepelivit et bella] discor-
diae civiles cum eo sepultae cessavere. — Perpennae rectius Per-
pernae, de quo vide Plutarchum io Sertorio c. 26. Livium Epit.
96. Velleium Patere. ii, 30. W.*

10. *Florentius et Barchalba, qui eum duxerunt.]* Non hos,
sed Agilonem et Gomoarium ponunt Socrat. Hist. Eccl. lib.
iv. cap. 5. Sozomenus lib. vi. cap. 8. Nicephorus Callist. lib. xi.
cap. 4. Qui etiam de supplicii genere longe diversa narrant. LIN-
DENBR.

Non pensata ratione] inconsiderate, iniuste. W.

Amplas eis memorabilis facti oportuerat deferri mercedes.]
Impp. Arcad et Honor. l. 5. C. ad l. lul. Maest. Si quis ex
his in exordio initae factionis, studio verae laudis accensus
initam prodiderit factionem; et praemio et honore a nobis do-

nabitur. Sallustius in Catilin. c. 30. *Si quis indicasset de coniuratione, quae contra Remp. facta erat, praemium decreverat servo libertatem et sestertia centum, libero impunitatem elus rei, et sestertia ducenta.* Sic saepe apud Dionysium Halic. et Tit. Livium coniurationem indicantibus servis libertatem, ingenuis milia aliquot aeris, et praeter ea interdum quoque alia munera donata legimus. LINDENB.

11. *Per morum tristitiam latebras*] quia vultum prae se ferebat ad severitatem omnem compositum, tectusque erat et occultus, c. 6. W.

Similis Crassi, quem in vita semel risisse Lucill. affirmat et Tullius.] Ciceronis locus exstat de Finib. lib. v. c. 30. *M. Crasso, quem semel ait in vita risisse Lucillius, non contigit, ut eam minus ἀγίαστος, ut ait idem, vocaretur.* Hieronymus Epist. ad Chromat. *Semel in vita Crassum risisse ait Lucillius.* LINDENB.

Incruentus] hand dirus atque crudelis. Incruentus et mitis iuncta XXI, 6, 9. W.

CAPUT X.

1. *Protector Marcellus.*] At Zosimus in lib. 4. c. 6. Marcellum ait iussu Procopii Cysicum venisse, et Serenianum Domesticorum Comitem comprehensum occidisse; quod falsum est. Mortuo enim Procopio Serenianus occisus est, ut testatur hic Marcellianus; qui et Procopii imperium ἀναιμακτον, id est incrumentum fuisse testatur. VALRS.

Serenianum intra palatium clausum] vide c. 8. W.

2. *Genitalls patriae*] Fuit enim popularis Valantis, Pannonius, c. 5. W.

3. *Concrepantibus locis paucis.* — *Gothorum regibus iam lentis.* cf. c. 4. et 6. — *Tria millia* Zosimus IV, 7. decem milia habet. W.

4. *Aequitius*] Magister armorum c. 5. et 7. *Digressus per Succos* c. 7. *Philippopolim* olim *Eumolpladam* XXII, 2. XXVII, 2. *Referere* recuperare. *Aemimontum* regionem circa Haemum montem sitam. Cf. XXVII, 4. W.

5. *Levi vana, ventosa praesumtione fiducia, usurpatione.* — *Favorabilis* laudandus. W.

Illi et illi fidem ad doctrin. dir.] Hunc locum sic primus excudit Gelenius. Nam in Editione Rom. ac Bononiensi ita legobatur: *Ille et ille fidem ad doctrinarum diritatem causis trantibus praetexebat.* Neque aliter codex Regius, et Flor. et Valentinus; nisi quod in iis scriptum est *fidem*, [ut et in Colbert.] Per doctrinarum autem diritatem intelligit Ammianus praefagiorum et divinandi malas artes, quibus deditum fuisse Serenianum docuit in lib. XIV. cap. 7. (et II. W.) VALRS. Mihi, fateor, vox *doctrinarum* omnino non placet, nec quo referendi sint *Dativi illi et illi*, satis perspicuum est. Ovidius Arte am. I, 227. *habet ille vel ille duces* pro hic, ille. Nisi nimis breve lacunae spatium esset, dici fortasse posset excidisse nomina Galli Caesaris

et Valentis, quorum utriusque gratia valebat Serenianus, quosque ad saevitiam instigabat. Quid, si suppleas *ministrum* illi et illi fidum ad diritatem (ut *doctrinarum* expungas) *quam causis in-antibus praeterebat* illi principes. Video, me audacem satis medelam adhibere loto, sed cum facilius diu eum versanti nulla procederet, coniecturam temerariam dare malui, quam nul-
lam. W.

6. *Occasu ductus*] Procopii. W.

7. *Ad gratiam precantium*] precibus nonnullorum interceden-
tibus. — *In ipso rerum exustarum ardore* in communi totius im-
perii incendio, ubi cummaxime perturbata essent omnia. — *Ambi-
tu exambita regia* c. 7. *Supplicio insulari* deportatione. W.

8. *Euphrasius et Phronemius*] hic Praefectus Vrbi, ille Magi-
ster Officiorum c. 7. arbitrio *Valentiniani* sunt obiecti permitti,
erant enim *Galli* ibid. — *In eodem negotio* haud magis noxius
Euphrasio. W.

Cuius mem. virtutibus ambo fratres.] Valentinianum cum
fratre Valente Iuliani memoriae obrectasse et iovidiam concivisse
docuit Marcellinus supra, cap. 4. Docent id quoque plures eorundem
Constitutiones in Codice relatae, quibus *leges à Iuliano latae*
abrogarunt. Hinc est, quod Themistius in Orat. ix. ad Valente-
m in fine, Iuliani Principis memoriam Valenti assensuodo perstringit.
Quid enim haec verba: *ὁ τὸν νόμον κατεμύενος καὶ τοῦ φιλοσο-
φωτάτου τῶν βασιλέων μεταποιούμενος*. Annon satis aperte Iulia-
num designant, qui et barbam submittebat, et Marci Antonini stu-
dia ac mores se imitari profitebatur, ut ad lib. xvi. notavi? VALES.

9. *Pactis obtentu*] inter arma enim siluisse leges. *Iudicium
detestandum agitabatur*. Sic pro *vittum d. a.*, vel *obtentum tum
d. a.*, ut in cod. Colbert. scriptum, emendavit Hadr. Vales. in
Praef. p. lxiv. W.

10. *Conditionis aequatio*] ubi eadem omnibus timenda.
Martiae virtutis potestas sortitudo aut id, quod *austum* occupat,
voti, victoriae potius. *Inopinata mora finem vivendi simul et
dolendi perducit*. Adumbratum ex Horatii Serm. i, i, 8. „Quid
„enim? concurrat: horae Momento aut cita mors venit aut vi-
„ctoria laeta.“ W.

Catonianae vel Cassianae sententiae.] M. Cato Porciae fa-
miliae auctor, et C. Cassius Longinus, iuris peritissimi fuere. Et
Catonis regula etiam nunc in Pandectis saepissime laudatur: a
Cassio vero secta Cassianorum originem invenit. L. 2. §. fin. ff.
de orig. iur. Plinius lib. vii. Epist. 24. *Vide supra ad librum
xiii. c. 9.* LINDENBR.

Vel Cassianae sententiae.] Cassiana severitas dicta est a L.
Cassio, de quo ad lib. xiii. c. 9. adnotavi ad eum locum: *Sed
ille iudicibus Cassis tristior, et Lycurgis, etc.* Sic etiam in fine
lib. 30. de Valentiniano: *Lycurgos invenisse se praedicabat, et
Cassios, columnina instituae priscae*. Et alioquin universae Cassio-
rum genti erat innata severitas: unde Cassiana severitas ac disci-
plina proverbio celebrata est. Divus Marcus in Epistola ad Prae-
fectum Praet. Puto, inquit, *me non errasse: siquidem et tu no-
tum habes Cassium, hominem Cassianae severitatis et disciplinae*.
Et Cicero in Verrem actione iii, 62. *Non quaero iudices Cas-
sianos: veterum iudiciorum severitatem non requiro.* VALES.

Fuco Catoniana vel Cassiana sententiae perlitis] severitatem istorum virorum nonnisi vultu simulato prae se ferentes. W.

*Vitae incidentium.] Scribendum videtur *incedentium*, ut locutus est Marcellinus noster in lib. 19. c. 12. de Paulo Notario: *Culus ex nutu, prope dixerim, pendebat Incedentium omnium salus. VALES.* Verissima emendatio, cui locum in textu concessi. Neque enim movit me Ernestius, omnino vulgatae lectionis tenacior iusto, qui *incidentium* servari suadet, comparans xxxi. 10. ubi *pensare* fortunarum versabiles *casus*. Sed ille locus nostro nullo modo geminus habendus. Quid enim? si verba ordines, uti ordinanda sunt: *momenta vitae necisque incidentium, et incidentiam* cum Ernestio idem esse putes quod *casum*, equidem, qui meus fortasse est stupor, non video, quomodo *casibus* vita et mors tribui apte possit. W.*

11. *Arceffens] inculans. Ditandus casibus alienis, paupertate aliorum. W.*

13. *Implacabilitas] saevitia xiv. 1. W.*

*Causae quidem piissimae, sed victoriae foedioris.] Imitatur locum Ciceronis, qui in lib. 2. c. 8. de Officiis habetur de Iulio Caesare: *Secutus est, qui in causa impia, victoria etiam foedior, non solum singulorum civium bona publicaret, sed universas provincias regionesque uno calamitatis genere comprehenderet.* Recte ergo et ordine fecimus, cum eam scripturam, praesertim omnium exemplarium consensu firmatam, hic restituissemus, ex plosa P. Castelli coniectura, qui *victoriam foedantis* ediderat. VALES.*

*Vel sub eculeo caput incurvos.] Eodem modo loquitur in lib. 28. c. 1. §. 19. de Hymetio Africae Proconsule: *Inductusque in iudicium quamquam incurvus sub eculeo staret, pertinax negabat instantia.* Eculeus, quantum ex veterum libris colligimus, supes fuit ligneus, sursum ac deorsum perforatus, cuius in medio transversarium erat ligum, cui noxius tamquam equo insidebat, unde et machinae nomen ductum. In infima parte stipitis sex aut septem erant foramina, aliud alio inferius, ad quae fidicularum intensionibus pedes noxii hominis adducebantur. In qua intensione cum hinc quidem pedes deorsum attraherentur: inde manus post tergum vincula cohiherent, necesse erat ut miseri homines prae dolore totius corporis caput incurvarent. Hinc apud Sulpicium in lib. 2. de Vita B. Martini, *sponte adscenderet equuleum, etc.* Plura de eculeo vide apud Sigonium in lib. 3. de iudiciis. VALES. *Incurvos caput i. e. capite. W.**

Ictu] i. e. ictui. Sic dedi ex edit. Lugdunensi 1552. Vales. Ernest. et Bipont. icti operarum fortasse errore. — Si pateretur natura si fieri posset. W.

Fortunis gementibus universis] in tanta omnis conditionis hominum calamitate. W.

14. *Satietas opum cepit et caedit.] Valentis tamen in puniendis factionis consilia clementiam praedicat Themistius in Orat. ix. Sed cum haec Oratio ad Valentem ipsum praesentem habita sit a Themistio, illud Oratoris illius testimonium non magnopere fidem meretur. Plus apud me ponderis habet testimonium Libanii, qui et amicus erat Procopii, et cum Hyperechio et Andronico Procopianae factionis praecipuis auctoribus magna fuit necessitudo.*

ne coniunctus. Is igitur in vita sua p. 55. (Reisk. t. p. 113.) Valentem laudat, quod una cum tyranno Procopio tyranni amicos necandos sibi esse non putarit. ἀλλ' ἐπώνειμι πρὸς τὸν βάλεντον, ὃν ἰδίῃς μὲν χρηστὸν, τὸ μὴ τῷ τυράννῳ τοὺς τοῦ τυράννου φίλους ἐπαποκτείνειν. Sed redeo ad Valentem, cuius benignitas in eo apparuit, quod cum tyranno amicos tyranni minime occidendos putavit. VALES.

15. Novatore] Procopio. W.

Diem xii. Cal. Augustas.] Consentit Idatius in Fastis: Valentiano et Valente Coll. mare ultra terminos suos egressum est die xii. Cal. Aug. quae iisdem verbis (quod et in aliis plurimis locis notavi) in Chronico Alexandrino referuntur: τοῦτω τῷ πρὶ τῆς 8άλαισας ἐκ τῶν ἰδίῳν ὅρων ἐξῆλθε μὴν πανίμην, πρὸ ἐξ' ἡλανθῶν Αὐγούστου. Eiusdem terraemotus meminit Hieronymus in Chronico, et in vita Hilarionis: ubi his verbis utitur, quae cum Marcel lini narratione valde consentiunt. *En tempestate terraemotu totius orbis qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos, et quasi rursus diluvium Deus minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naves ad praerupta montium penderunt.* VALES.

Terrores] Sic emendavit Hadr. Vales. in praef. p. lxtv. quo ducebat cod. Colbert. erroris exhibens. 'Olim vulgabatur tremores. W.

Veridicae antiquitates] opp. fabulis, verae fide dignae priscae historiae. W.

16. *Densitate fulgurum acrius vibratorum*] crebris iisque violentis. *Omnis terrenti stabilitas ponderis tremefacta orbis terrarum ad fundamenta usque tremelactus.* — *Species genera natantium maris incolarum.* — *Valliumque vastitates et montium, sub Oceano latentium, suspicerent radios Solis admodum poëice; uti totus locus, tum primum Soli paterent, quos non radios Solis, uti opinatur Ernesti, sed montes cum vallibus primigenia rerum natura — amandavit locum iis dederat.* W.

17. *Pisces et similia*] conchas cet. *Gravati repulsam aegre ferentes.* W.

Perfusa vice ut iura sua tuerentur, confurgunt, perque vada ferventia vias sibi impetu aperientes civitates et aedificia planarunt. W.

18. *Milia multa necavit hominum*] Quinquaginta hominum milia a restuo mari absorpta fuere, ut ait Cedrenus. Πέντε μυριάδες ἀνθρώπων καταποντισθῶσαν. Vide Michaëlem Glyc. Annal. tomo iv. pag. 355. LINDENB.

Humentis substantiae aquarum consenuit resedit tumor. W.

Exanimataque naufragis corpora supina iacebant aut prona] Mixtim nempe muliebres et virile secus hac inundatione perisse notat: prona enim mulierum corpora, supina virorum aquis extincta natant. Plinius lib. vii. cap. 17. Solinus cap. v. LINDENB.

19. *Extrusae proiectae rabidis flatibus.* Rubenius Elect. p. 45. *malis fluctibus.* W.

Culminibus infedere tectorum.] Sub Iuliano aut circa ea tempora hoc accidisse aiunt Sozomenus lib. vi. cap. 2. Nicephorus Callist. lib. x. cap. 35. *Similis ἀμυντῆς primo Valentiniani et Valentis Impp. Consulatu contigit. Socrates Histor. Eccles. 14. cap. 5. et alia sub Gratiano, si Georgio Cedreno fides, pag. 258.*
LINDENBA.

Prope Methonem opidum.] Methone Laconicae opidum memoratur a *Scylace atque* a Thucydide in lib. 2. c. 25. eamque adhuc sua aetate nomen id retinuisse scribit Eustathius in Homeri Catalogum. Sed ceteri Messeniae assignant, inter quos Mela ac Strabo, Plinius, ac Ptolemaeus. Eamque *Scylax et* Pausanias in Messenicis Mothonem nominant, perinde ac Porphyrius in lib. 2. de abstinentia. μόγος, inquit, ἢ βασιλεὺς μαυροσίμων, ὁ ἐν Μοθών σφαιρὶς ἐπ' Ἀγρίππῃ. scribe βίγος ex Strabonis lib. 8. In Tabula quoque Peutingerorum *Mothone* dicitur. [Hodieque vulgo *Modon*.] Neque aliter hoc in loco tam Editio Rom. quam Regius codex (et Colbertinus) scriptum habent. Quid, quod et in Prologo 7. Trogi Pompeii *Mothone* dicitur, quae a reliquis Methone, opidum Magnesia longe ab hoc nostro diversum.
TALES.

Diuturna carle fatifcentem] Idem fere Virgilius Aen. 1, 122. itidem de navibus:

*Vicit hiems: laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatifcunt.*

Cf. de terrae motu alio xvii, 7. et *Bartels Calabrien*. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVII. C. I

1. *Ob causam supra expositam*] legatos suos contemtim habitos, xxvi, 5. *Gallicanos limites persultabant.* cf. ad Cap. 1. et 2. Zosimus iv, 9. ab Ammiano quaedam narrans diversa. W.

2. *Portioni manui primae*, tribus enim, uti patet ex sequentibus, incedebant. W.

Apud Calidona.] In Exemplari Regio et Editione Aug. legitur *Calydona*, de quo loco nihil usquam legere memini. xxxi. VALES. [In codice Colbertino scriptum reperio et *Calidona*. Sed non dubito scribendum esse *Cabillona*. Sic Marcellinus in libro xv. c. 11. *Cabillona* Graecanice pro *Cabillonem* in iv casu eam urbem bis appellat, et *militem omnem apud Cabillona collectum esse* scribit, Constantio A. per Arelate et Valentiam Rauracos ac Rheni ripam petente, ut Alamannis bellum inferret. Error ortus est ex transpositione trium litterarum, et ex similitudine litterarum b et d, quarum altera in alteram facile commutatur ab incautis. Ex *Cabillona* vel *Cabillona* ab his qui urbem non noverant, factum est *Calibona* transpositis 3 litterulis: ex *Calibona* factum est *Calidona* et *Calydona*. Divitenses autem et Tungricani tum in praesidio erant Cabillone ad Ararim, quibus praeerat Severianus Comes: ex quibus Tungricani in codice Colbertino *Tuncgraecani* dicuntur: et in libro xxvi, c. 7. Marcellinus *Divitenses Tungricanosque iuniores* coniungit, a quibus Procopius Augustus est consalutatus. Ubi codex Colbert. scriptum habet et *Tuncgraecanos iuniores*, pro *Tungreicanos* vel *Tungricanos*.] MADA. VALESIUS. Sane commodius et opportunius hoc remedium est illo, quod attulit Iac. Gothofredus ad librum v. codicis Theodof. tit. v. de postliminio, apud *Salibona*. ONON.

Cabillona] (Chalons sur Saone) xv, 11. ubi Cabillonus. W.

Divitensibus praesidebat et Tungricant.] Vid. quae ad lib. xxvi. c. 7. NOTATA. LINDENB.

3. *Brevioris aquae*] fluminis non admodum lati. W.

4. *Telo per os fixum.*] Sic Accursius et Gelenius ediderunt, quorum consensui equidem multum tribuo. In Regio codice scriptum inveni, *missilique telo perfoissum*. At Valentinus codex teste Ant. Loiffello scriptum habebat, *miss. telo peroffensum*, [ut et Colbertinus,] *Vatic. ac Tolof.* VALES.

6. *Erulorum.*] In Regio codice, [et in Colbert.] scribitur *Arulorum*: et ita Zonaras in Gestis Gallieni eos appellat, αἰρούλοις ἐκδοικῶν γίγας καὶ γορδίκῳ ἐπεβαλὼν ἐκράτησε. Hos Dexippus in lib. 12. Chron. ελαύρους uisitata Graecis traiectione vocaverat, ut docet Stephanus et Auctor Etymologici. Ablabius etiam Historicus ita appellarat, teste Iordane in Gothicia: Nam praedicta gens, Ablabio Historico referente, iuxta Maeoticas paludes habitans, in locis stagnantibus quae Graeci ἐλὴ vocant, Eluri nominati sunt omnes. Cui consentit auctor Etymologici, cum ait: αὐτὸ τὸν ἐσῆσα ἐλὼν Ἐλαύροι κέκληται. Ex his auxilia mercede conducere non Romani solum, sed etiam aliae nationes pleraeque conlueverant, ut ibidem Iordanes refert: erant quippe statuta proteri et ad cursum velocissimi. De iisdem multa Procopius in lib. 2. Goth. scribit. VALES. *Eruli* et *Batavi* iunguntur etiam II. 1. 4. W.

Vexillum direptum post certamina receptum est magna.] Pulsus haec Ammiano narrat Zolimus IV, 9. cf. Gibbon VI, 130. W.

CAPUT II.

1. *Qua clade cum ult. maerore comp.*] Zolimus in lib. 4. 8. 9. Valentinianum accipio hoc nuntio adeo exarsisse scribit, ut Batavorum numerum integrum exauctorare voluerit, quod segnius se in pugna gessissent: sed exoratum a proximis, tandem eis pepernisse. VALES.

Correcturus huiusmodi gesta.] In Regio et Vatic. codice legitur, *correcturus sed eius gesta.* [In Colbert. *correcturus sed eius gesta.*] Unde non sine causa existimavi scribendum esse, *correcturus fecius gesta*: quemadmodum loquitur Marcellinus infra cap. 8. *Quibus magno cum horrore compertis, Severum misit correcturum fecius gesta.* VALES.

Assuiperet insignia Consulatus] XXVI, 9. W.

Prope locum Scarponna.] Itinerarium Antonini Imp. p. 365. Wesseling. *A Durocortoro Dividurum-Tullum, Scarpona, Divodurum.* Tabula vetus Itiner. — *Tullo Scarponna.* LINDENB.

Prope locum Scarponna.] Quod castrum duodecimo a Mettensium urbe milliaris situm est, ut scribit Paulus Diaconus de Episcopis Mettensibus. VALES. *Scarponna* (Charpeigne) ad Mollam. Cf. Mannert Gallia X. 187. W.

2. *Lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more, potantesque nonnullos.*] Simile illud, quod alibi refert Zolimus: οὐ δὲ μαθύνοντας, ἀλλοὺς δὲ τῷ ποταμῷ λοουμένους, ἀνίστασθαι. De Germanorum vero rutila coma Diodorus Sicul. lib. V. c. 28. Procopius Wandalicor. lib. 1. alique Scriptores non pauci, ut iam ad Taciti Germaniam c. 4. a viris doctis notatum est. LINDENB.

Rutilantes] active, colorem rutilum inducentes. vide Sueton. Caligula 47. Val. Max. II, 1. 5. Diod. Sic. V, 28. et ibi interpretas, Gesner. Thef. h. V. W.

5. *Instante victore.*] *Instante* legitur in Regio exemplari, in quo etiam ex coniectura superscriptum est *urgenter*. [In Colbert. *urgente instante victore.*] Certe non dubito, quin aut scribendum sit, *urgenter instante victore*, aut sane *instante urgente victore*. VALES.

Forat] traieci. Sic latere forato iumentis t6, t2. W.

4. *Speculatione]* speculatoribus. — *Catelaunos* (Chalons sur Marne). W.

6. *Hebetatis]* remittentibus et repressis. xvii. 5. xix. 7. — *Armaturarum tribunus*. v. Ind. ii. — *Magniloquentia* *secord* coalitus verbis ostentator, in re gerenda stolidus et ignavus. W.

7. *Non amplius ducentis.*] Codex Regius vocem interserit necessarium, ut puto, non amplius mille ducentis amitteret. Vaticanus [et Colbert.] ille ducentis "pro mille." VALES.

8. *Camporum mollia]* virides laetosque campos. — *Constrictos*. Sic pro *constratos* ex cod. Colbert. dedit Hadr. Valeliua, quem vide in Praef. p. LVII. W.

9. *Captum ab Hastaritis.*] In Regio codice prius scriptum fuit *Ascaritis*, ut legitur in Vatic. [et in Colbert.] quod magis placeat. Ascarii enim inter Auxilia Palatina cum Eruia et Batavis recensentur in Notitia Occidentalis Imperii. (P. vii. p. 1487. Thel. Graev.) Hastariorum autem numeri ita dicti, nullibi quod sciam sit mentio. Ceterum de hac victoria Alamannica loquitur Idatius in Fastis. VALES. Cf. Ind. ii. W.

Miltari impetu] ignaro duce. W.

10. *Consulem designavit]* in proximum annum 367. W.

C A P V T III.

Qui gravi tubicinium sonitu diu fatigaverat aures Ammianus, iam lepido satis episodio alium in scenam producit musicum — *asidum*. Quid? alinum ad lyram? Immo vero, quod longe mirabilius, *asinum Iudicem e tribunali* declamantem. Quam novam portentis speciem, cui simili, si quod umquam accidit, historia tamen neque antiqua nec recentior ad posteritatis memoriam propagavit, operae profecto pretium est, subtilius exponere, tempusque et locum et personas, quibus acta res sit, diligentius definire.

Dubius, fateor, ipse Marcellinus est in tempore constituendo: hoc tempore, inquit, vel paullo ante. Res A. C. 366. gestas descripserat hactenus, quo anno tamen aurum illum iudicem non potuisse apparere, aliunde potest probari. *Orfitus* enim, quem auctore Corlini p. 220. Praefecturam Urbis ab a. 353—359. administraverit, ex Praefecto demum, ipso Ammiano teste, in iudicium potuerit vocari (recte: nam magistratum nomina iure Romano deferre non licebat); denique *Terentius*, si fides habenda Tillemontio T. v. p. 334. et Corlino p. 261. *Corrector Tusciae* A. C. 364. et 365. fuerit, — quadrupedem illum oratorem typum quasi atque praecursorem Terentii intra annos 360—363. in publicum procellisse, manifestum est.

Sed, quae restant de loco et personis dicenda, ipsius Ammiani textu praecedente persequamur. W.

Per Annonariam apparuit Tusciam.] Duae erant Tusciae, Annonaria et Urbicaria, ut Picenum annonarium et urbicarium. Cassiod. lib. 4. Epist. 14. *Per Picenum sive Tuscias utrasque.* Auctores Rei agrar. pag. 163. *Terminus testaceus in ped. cecet. per Tusciam Urbicariam et Annonariam.* Iordanes de Regnorum Successione, in fine: *Ad cancellos Annonariae Tusciae feliciter dimicans, fugat exercitum.* L. 12. C. Theod. de indulg. debet. *Picenum et Tusciam Suburbicarias regiones.* Et *Consularis Tusciae Suburbicariae*, in inscriptione Novel. Constitutionis Leonis et Majoriani, Tit. ix. LINDENB. *Tuscia* (Etruria, Toscana) *urbicaria* s. *suburbicaria* propter vicinitatem iurisdictioni Romae urbis adscripta erat, annonaria Italiae accensebatur. Salmas. ad Trebell. Pollion. xxx. Tyrannos c. 24. T. II. p. 319. W.

In oppido Pistoriensi] hod. Pistoia. Prope horam tertiam, domum nostram matutinam. W.

Tribunali adscenso.] Vaticanus liber clare *escenso.* Haec et talis non sine crimine negligi placuit eis, qui optimum exemplar impetrerunt. ORON.

Destinatius] obstinatius, ut silentium imponi non posset. W.

2. *Terentius enim humili genere in Urbe natus, provinciam Correctoris administraverat potestate.]* Ad quem etiam plurimae Constitutiones in Cod. Theodof. existant. L. 4. de iurisdic. Imp. Valentinianus et Valens A.A. ad Terentium Correctorem Tusciae. L. 6t. et 65. C. Th. de Decurionib. et si quae aliae. LINDENB. *In Urbe Roma.* W.

Pistor.] Horum conditio qualis fuerit, satis ex Cod. Theodof. Tit. de pistor. et Catabolens. patet. LINDENB. *Pistorum*, qui singulare collegium constituiebant, v. Cod. Theod. Lib. xiv. Tit. 3. inter alia hoc erat, ut nomina annonas defraudantium ad Praefectum Urbis deferrent, iisque rei ad piltrinum Urbis damnati custodiendi tradebantur. v. Corlini de Praef. Urbi. Praef. p. 22. W.

Ad vicem praemissi] loco praemii. Sic ad vicem memorabilis muneris 15. 10. — *Peculatus aerarii defraudati.* W.

Officium ex Praefecto.] Sic *Officium iudicantis*, L. 13. C. Theod. de erog. mil. ann. et *officiorum annonae*, L. 19. Tit. eod. *Princeps officii*, L. 1. Cod. Theod. de offic. rect. provinc. LINDENB.

Officium ex Praefecto.] *Offitum* hic restituendum esse dubium non est, qui *peculatus arcellitus* a Terentio, missus est in exilium. Idem tamen precibus et studio Vulcatii Rufini Praef. Praet. paullo post bonis et patriae restitutus est, ut scribit Marcellinus cap. 7. huius lib. VALES.

Correctoris potestate] v. Ind. II. h. v. Sed quid Correctori cum asino? Equidem lubenter fateor, me portenta interpretandi artem non callere, fortasse tamen similitudinem quandam illius aetatis augures invenisse libi visi sunt asini e pistrino, et *pistoris*, eiusque *humilis genere*, ideoque legum imperiti, qui tamen iuris e tribunali dicundi provinciam suscepisset. W.

Inquietus agitare multa] conf. Hadr. Valesius in praef. p. LVII. W.

In naviculariorum negotio.] De naviculariis vid. Cod. Theod. lib. XIII. Tit. 6. Cod. Iustin. lib. XI. Tit. 1. LINDENB.

Naviculariorum] mercatorum, qui peregrinis ex provinciis frumenta advehebant. W.

Regente Claudio Romam.] Quem fuisse appellatum Claudium Iulium Aedesium Dynamium colligit Th. Reinesius ex inscriptione, quam huic applicandam iudicat, in epistola XIX. OXON.

Claudio] Reinesius adscripsit: „Quo? an Fl. Claud. Evangelo, qui A. C. 353. cum Praef. Urb. esset Memmius Orfitus, erat Comes teste Inscript. 6. p. 38. au, quod iam verius videtur, Cl. Iulius Aedesius Dynamius, quem virum intelligit et Praef. Urb. vocat Iuscr. p. 1114.“ W.

Regente Claudio Romam] quod tamen accidit A. 374. quo Praef. Urbi Claudius ille fuit. v. infra XXIX, 6. ad fin. et Corlini p. 260. W.

3. Data occasione et aliorum Urbis Praefectorum mentionem iniicit Noster. Multo antequam hoc contingeret, Symmachus Aprontano successit (inter quos tamen inferendus Volusianus Corlini, p. 233.) Aprontani Praefectura cadit in A. 362. 363. et 364. Voluliani, sed brevis et interrupta, 365. Symmachi 364. et 365. v. Corlini p. 227—235. W.

Symmachus Aprontano successit.] Hic est ille Q. Aur. Symmachus P. U. ad quem varia Edicta et Rescripta Valentianae et Valentis Imp. in Codd. Theod. et Iustiniano exstant: cuius quoque Epistolarum volumina ad nostram memoriam pervenerunt: in quibus ingenium viri et filii facundiam merito admiramur. LINDENB.

Symmachus.] De quo exstat haec vetus Inscriptio: *L. Aurelio. Aviano. Symmacho. P. C. Praefecto. Urbi. Proconsul. Pro. Praefectis. Praetorio, etc.* Pater fuit Q. Aurelii Symmachi illius, cuius hodie Epistolae leguntur. Praefecturam autem Urbanam inivit sub exitum anni quo Iovianus Aug. et Varroianus Coll. fuere, et ad exitum usque insequentis anni gessit, ut ex Codice Theodosiano colligitur. *De eius domo a plebeis incensa vide Symmachi Epistolam 38. libri I. Ob quam iniuriam cum Symmachus in agrum secessisset, Sensus non suffragiis modo, sed etiam oratoribus missis, ut rediret, rogavit: quod testatur Symmachus filius in Epistola citata.* VALES.

Symmachus] Reinesius adscripsit: „Haec de Symmacho Oratore I. L. Aurelio, in quem scripsit Prudentius. G. Fabric. expof. hymni Prudent. — Aliter etiam rem narrat, sc. dixisse eum, se vinum lubentius ad calcem restringendam adhibiturum, quam vendere civibus pretio viliori quam constituisset.“ W.

Inter praecipua nominandus exempla doctrinarum] Poetam fuisse dicunt. — Quo instante cuius vigilantia. W.

Et amb. ponte exultat atque firm. quem.] Haec verba tam in Editione Aug. quam in codice Regio et Vatic. [ac Colbert.] omissa sunt: quae primus supplevit Gelenius: ex coniectura, au ex Hirsfeldensi codice nequeo dicere. Quod si vera est haec scriptura, pontem Gratiani hic intelligi oportet, quo in Insulam Tiberi-

nam traici mos erat. De quo haec est vetus Inscriptio: *Domini nostri. Imp. Caess. Fl. Valentinianus. Trib. pot. vii. Imp. v. Cos. ii. P. P. et. Fl. Valens. et. Fl. Gratianus. Pontem. felicit. memoriae. Gratiani. In usum. Senatus. ac pop. R. consiliul. dedicariq. iusserunt. VALES.*

Condidit] de quo vide Tillem. T. v. P. 2. p. 330. W.

4. *Infixerat*] auribus animisque civium. Cf. Hadr. Valesii praef. p. LVII. W.

Libentius se vino pr. calcarias exstincturum.] Calcem vino restingui docet Plinius in lib. 36. cap. 24. ubi de masta, *quod caementi genus est. [Cf. etiam Palladius 2. 17. 41. ibique Schneiderus Rei rusticae Scriptt. T. III. P. 2. p. 46. W.] Urabantur autem in eam rem vino vilissimo, ut credibile est. Proinde sensus est, Symmachum dixisse, se potius vino proprio ad maltam faciendam abuturum, quam id vili pretio venditurum. *Sed hic locus simpliciter intelligendus est, ut Symmachus dixerit, se libentius vinum perditurum, et loco aquae effulurum, quam tali aut tali pretio venditurum. Porro in codica Regio et Vat. [et Colbert.] legitur *libenter*; non male. Sic enim loqui amat Ammianus. [vid. ad 26. 4. W.] VALES.

Calcarias exstincturum.] Tertullianus de Carne Christi, cap. 6. *De calcaria ad carbonariam.* LINDENB.

5. *Lampadius ex Praefecto Praetorio.*] Zosim. lib. II. c. 55. *Λαμπάδιος ὁ τῆς αὐλῆς ὑπαρχος, ἀντὶς δύνασθαι παρὰ τῷ βασιλεὶ πάντων διὰ πλῆθον ἐπιθυμῶν.* LINDENB.

Lampadius ex Praefecto Praetorio Italiae, v. xv. 5. Urbis moderator A. 366. urbanitatis tam ridiculus affectator, ut aegerima ferret, si quis artem eius eleganter *exspuendi*, qua aliis omnibus praecellerat, non admiraretur, sed nonnumquam *severus et frugi* serius et gravis. W.

6. *Magnificos Praetor ederet ludos.*] A Praetoribus novis ludos edi solitos, constat ex L. 13. et 14. C. Theod. de Praetor. et Quaestor. Symmach. lib. 8. Epist. 14. *Vide quae ex Photio notavi, ubi de Praetura agit. Tertull. de Spectacul. lib. cap. xix. *Licet transierit hoc genus edittonis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, Quaesturas dico, et Magistratus.* Idem cap. ult. in fine: *Ut talia spectes, ut talibus exsultes, quis tibi Praetor, aut Consul, aut Quaestor, aut Sacerdos de sua liberalitate praestabit?* LINDENB.

Praetor ederet ludos.] Praetores ludos scenicos, et Circenses, et amphitheatrale munus populo Rom. dabant, ex instituto Augusti, ut videatur. Constantinus vero omnes qui Senatores essent, ad Praeturam et Editiones ludorum primus coegit, ut illi obicit Zosimus in lib. 2. c. 38. Quo factum est, ut plerique spontaneo exilio ab huiusmodi impensarum onere se redimerent. VALES.

Indignis multa donari saepe urgentis.] Mimis enim, et histrionibus, et aurigis [quibus ea aetate inprimis delectabantur Romani. v. XIV. 6. XXVIII. 4. W.] immensa ab editoribus munera dabantur, ut de Iunio Messalla dicit Vopiscus in Carino c. 20. *Chrysostomus Homilia 67. in Matthaeum, et Hom. 19. in Epistolam 2. ad Corinthios; Augustinus in Epistola 5. ad Marcellinum, et* in Sermon 5. eorum quos haud ita dudum edidit Iac. Sirmundus. Denique Ambrosius in Sermon 81. *Quod si Magi-*

stratus, ait, in theatris mimis, athletis et gladiatoribus aliisque huiusmodi totum fere patrimonium suum largitur ac prodigit, ut unius horae favore populi acquirat, etc. ac paullo post: Divitias nostras consulte et utiliter disponamus. Praeparemus nova et praeclarissima munera. Edamus primam candidam in vestitu nudorum: secundam vero non minus nobilem, etc. Quo in loco Candida dicitur Editio, quae fiebat a Magistratibus sumptu ipsorum, non ex arca publica. Unde in Calendario Hervartii in Decembrii mense Munus arca et munus Candida opponuntur. *Hinc Hieronymus in Epistola ad Pammachium de obitu Paullinae, munerarium et Candidatum coniungit: *Munerarius pauperum, et egenium candidatus*. In actis pallionis Bonifacii Martyris nuper Romae editis mentio fit huius Candidae. Sic enim de Aglae matrona Romana scribitur. *Haec ergo ter Candidam egerat apud urbem Romam ex Praefectura, habens sub se 75. procuratores, qui curas agebant in possessionibus eius, et unum maiorem, qui erat super omnes. Ubi scribendum puto: Ex Praetura. Praetores enim et Quaellores Candidati id munus edebant, unde et Candida nominata est.* [Graeca tamen sic habent: αὐτὴ δὲ τριτοὺς κἀνδίδα ἐπαφέν ἐκ τῆς Πρώτης, καὶ ἐπαρχόσχη. Graecum contextum mihi communicavit V. CL. et eruditiss. amicus meus, Aimericus Bigotius: ut et verba ex Martyrio S. Eleutherii, ubi pater Eleutherii Nobilissimo ex genere Aniciorum ter candidam Romae dedisse dicitur: οὗτος ἰδὼν τῆς κἀνδίδα ἐκ τῆς Πρώτης.] Porro cum eiusmodi largitionibus multi rem familiarem exhaurirent; primum Tiberius eas donationes temperavit, teste Suetonio c. 34. deinde Marcus, ut est apud Capitolinum. Pollex Macrinus, ut scribit Dio in lib. 78. pag. 878. ac deinceps alii, ut legere est in Codice Theod. in tit. de Praetoribus, et in tit. de expensis ludorum. * Porro quod ait beic Marcellinus, plebem in Theatro saepe postulasse, ut indignis multa donarentur ab Editoribus ludorum; idem quoque scribit Augustinus in Psalmum 136. huius verbis: *Si non timeret famem in domo sua, qui clamat, ut pantomimae vestiantur. et in psalmum 149. Quanta donant, inquit, quanta impendunt? Effundunt vires non patrimonii tantum, sed etiam animi sui. Isti fastidiunt pauperem, quia populus non clamat, ut pauper accipiat: clamat autem populus, ut venator necipiat.* VALES.

[Accitos a Vaticano q. egentes.] Intelligo pauperes, qui in vestibulo aedis Apostolorum, quae erat in Vaticano, stantes stipem petebant, teste Procopio in Anecdotis pag. 117. et Paullino in Epist. ad Alethium: quod et in aliis Ecclesiis seu Basilicis Christianorum observabatur, ut docet Chrysostomus in tract. 2. de negatione S. Petri. *et in Homilia 1x. de Poenitentia: ubi ait conchas quidem aqua plenas pro foribus Ecclesiae positas fuisse, ut fideles ingressuri manus abluerent: pauperes vero in vestibulo sedisse, ut Christiani per elemosynam animae fordes abstergerent. Denique in Homil. 30. in Epistolam priorem B. Pauli A. ad Corinthios, mendicos valvis Basilicarum affixos, ornamentum esse Ecclesiae testatur, adeo ut absque illis imperfectus esset Ecclesiae coetus. *Ceterum piam Christianorum consuetudinem, quae tunc temporis obtinebat, tacitus praeterire non possum. Simul atque enim Praeturam aut Consulatam Senatores erant adepti, ad aedem Apostolorum Deo gratias acturi currebant, et pauperi-

pauperibus pecuniam ac vestes largiebantur. Sic enim Prudentius in lib. 1. contra Symmachum 557.

*Martyris ante fores Bruti submittere fasces
Ambit, et Ausoniam Christo inclinare securem.*

et Ennodius in Apologia pro Synodo Palmari, in fine: *Mentior, nisi egena agmina Consulatui vestri, subsidio miseriarum, proestolantur adventum.* Et paullo post: *Ecce nunc ad gestatoriam sellam Apostolicae Confessionis uda mittunt lumina Candidatos,* etc. VALES.

7. *Iudicibus*] more Ammiani pro summis magistratibus. *Per omnia membra regiones civitatis operibus publicis a Principibus olim erectis nomen proprium suum inscribebat.* W.

Herbam parietinam locando cognominarunt.] Aur. Victor in Constantino Epit. 60. *Hic Traianum herbam parietariam, ob titulos multis aedibus inscriptos, appellare solitus est.* LINDENB. Cf. Spanhem. ad Iuliani Caes. p. 170. W.

8. *Prope Constantinianum lavacrum.*] Constantinus Imp. cum Byzantium vetus suo nomine appellasset, inter alia Urbis illustria monumenta, *καὶ τὰ* etiam splendida exaedificavit. Codinus in Origioib. CP. Harum balnearum mentio quoque in veteri novae Romae Descriptione, ex qua in x. regione eas fuisse scimus. Unde P. Gihii viri doctissimi error detegitur Topograph. CP. lib. III. cap. ult. *Constantianas* legentis. Quas et ipsas quidem fuisse nemo negat, sed post Chalcedonos murorum a Valente destructionem primum exstructas. Socrates Histor. Eccles. lib. IV. cap. 8. LINDENB.

Prope Constantinianum lavacrum.] Thermae Constantinianae in regione VI. urbis Romae fuerunt, ut scribit P. Victor de Caesaribus 40. a Constantino M. post vicioriam de Maxentio aedificatae, teste Aurelio Victore: *Circus Maximus excultus mtrifice, atque ad lavandum institutum opus, ceteris haud multo dispar.* VALES.

Facibus incenderat et malleolis.] Huiusmodi periculis Praefecti urbis Romae obnoxii erant, ut praeter Symmachi exemplum proxime allatum docet Ambrosius in Ep. 29. ad Theodosium: *Neque recordaris, Imperator, quantorum Romae domus Praefectorum incensae sunt: et nemo vindicavit. Immo si quis Imperatorum voluit factum severius reprehendere, eius magis, qui tanto est percussus dispendio, causam gravet.* VALES.

Ni vicinorum et familiarum.] Vid. de huius loci scriptura Hadrian. Valefius in praefat. p. LXIV. et Gronovius ib. p. XXXI. W.

9. *Mulvium pontem.*] De quo Livius lib. XXVII. c. 51. Iuvenalis Satyr. 6. Pub. Victor in Descriptione urbis Romae. LINDENB.

Mulvium pontem (mel. Milvium) quatuordecim stadia ab Urbe distantem, conflictu Constantini et Maxentii famosum. W.

10. *Exortens*] Ernestius: „Sic etiam Stephaniana. Fortasse tamen legendum *exordiens.*“ W.

Ex titulis solitis.] Puta ex conditis formarum aut operum publicorum, et ex reliquis vectigalibus populi Rom. quae ad restitutionem operum publicorum erant deputata, ut supra notare memini. Vide Symmachum in lib. X. Ex. 35. et 50. VALES.

Species] res vanales. cf. Iul. Capitol. in Antonino Pio
c. 7. W.

11. *Ex Quaestore Palatii Viventius.*] Mf. *Inuentius*. Sed vulgata lectio recta. Existanque ad hunc Viventium varia Impp. Valentin. Valent. et Gratian. Rescripta. L. 4. C. Theod. de offic. rect. provinc. L. 30. C. eod. de cursu publ. aliaque alibi non pauca. LINDENBR.

Ex Quaestore Palatii Inuentius.] De quo Marcellinus in lib. 26. cap. 4. haec dixit: *Morborem causas investigandas acerrime Ursacio Off. Magistro Delmatae* (sic enim Mf. Reg. et Editio Rom.) *crudo, et Inuentio Sisciano Quaestori tunc commiserunt.* Eiusdem Inuentii Praef. Urbi meminit Symmachus in lib. x. Epist. 43. His igitur testimoniis adductus *Inuentium* hic edere malui, quam cum Gelenio aut Lindenbrogio *Viventium*, praefertim cum et Mff. Regius ac Flor. [et Colbert.] cum Editione Aug. a nostra paribus stent. Atque ita in Codice Th. emendandum censeo. [*Quaestor* autem haec (ut et ait P. Pithoeus) ponitur pro *Quaestor*.] VALES. V. Corsini p. 237. et 249. W.

12. *Damasus et Ursicinus.*] Ita Anastasius et Liutprandus in Vitis PP. *Ursinum* vocat Rufinus Hist. Eccles. lib. 11. cap. x. *Ursacium* Socrates lib. 14. cap. 24. Sozomenus lib. vi. cap. 23. *Ursicium* Nicephorus Callistus lib. xi. cap. 30. LINDENBR.

Damasus et Ursicinus.] *Ursinus* in codice Regio et Valent. [et Colbert.] nominatur. Neque aliter hunc Damasi competitorum appellat Hieronymus in Chronico, et in Epist. ad Damasum, Socrates in lib. 4. cap. 29. et ex eo Cassiodorus in lib. 8. Hist. Tripartitae. Accedunt Epistolae Concilii Aquileiensis, et Concilii Romani a Jac. Sirmundo nuper editae, in quibus Ursinus dicitur, ut et apud Rufinum. De quo consulendi sunt Annales Illustr. Cardinalia Baronii. VALES.

Scissis studitis] aemulando. *Adiumentis* adiutoribus, a seclis. W.

13. *In Basilica Sicinini.*] Marcellinus Presbyter in Praefatione libelli precum, quem obtulit Valentiniano iuniori, hanc *Basilicam Liberii* vocat, eo quod Liberius Papa illic Ecclesiam aedificasset. Mentio fit huius Basilicae a Liberio Papa constructae apud Anastasium Bibliothecarium in gestis Liberii. Verum Anastasius eam Basilicam a Liberio structam esse dicit in Macello Liviae, non in Basilica Sicinini. Macellum autem illud, et Sicinii Basilica fuerunt in regione v. *Basilicam Liberii* vocat vetus Scriptor, qui historiam huius schismatis littera mandavit: Socrates in libri iv. capite 49. *Basilicam Sicinam, τόπον τῆς βασιλικῆς Σικίνης.* VALES.

In Basilica Sicinini] in regione v. hodie Santa Maria Maggiore. Donat. Roma iv. 3. uno die 137. reperta cadavera peremptorum. De hac concertatione vide praeter scriptores hist. eccles. Gibbonum T. vi. p. 174. II. Tillemont T. v. P. 1. p. 55-58. W.

14. *Ostentationem*] magnificentiam, lautiores vitam. *Lacerum* pulmonum. W.

Ut ditentur oblationibus matronarum, etc.] Nimis pol hoc verum: et insatiabile habendi studium in sacri ordinis viris, non antiqua solum, sed "nostra quoque tempora sciunt." Insanum bene ad Ammiani mentem Hieronymus ad Eustochium Epist. 22. *Quidam in hoc omne studium vitamque posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoscant, ex quibus unum, qui huius artis est princeps, breviter stricteque describam, quo facilius magistro cognito, discipulos recognoscas.* Cum Sole festinus exsurgit, salutandi ei ordo disponitur, viarum compudia requiruntur, et paeve usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur: si pulvillum viderit, si mantille elegans, si aliquid domesticæ suppellectilis, laudat, miratur, atque, et se his indigere conquerens, non tam laepetrat, quam extorquet: quia singulae metuunt veredarium Urbis offendere. Vide locum. Idem Epistola ad Heliodorum 2. ad Nepotianum Epist. 2. *Cul tamen vitio in partem obviare conati sunt Imp. Valentinianus, Valens et Gratianus AAA. ut ex eorum Constitutione ad ipsam hunc Damasum Episc. urbis Rom. constat; cuius hæc sunt verba l. 20. C. Theod. De Episc. Eccles. et Clericis: *Ecclesiastici aut ex Ecclesiasticis, vel qui Continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant, sed publicis exterminentur iudiciis, si posthac eos adfines earum vel propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de eius mulieris, cui se privatim sub prætextu religionis adiunxerint, liberalitate quacumque, vel extremo iudicio possint adipisci. Et omne in tantum inefficax sit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subiectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quinetiam si forte post admonitionem Legis nostrae aliquid hisdem eae seminae vel donatione, vel extremo iudicio putaverint relinquendum, id Fiscus usurpet. Ceterum si earum quid voluntate percipiunt, vel ad earum successionem vel bona lre Civili, et Edicti beneficiis adjuvantur, capiant ut propinqui. Lecta in Ecclesiis Rom. III. Kal. Augusti, Valentin. et Valente III. AA. Cons. LINDENB.*

* *Ut ditentur oblationibus matronarum.]* Episcopos urbis Romae perstringit Marcellinus, qui oblationes fidelium in proprios usus convertabant ἐν προφωγῶν ὀνόματι τὴν δωροληψίαν ἐπιτεχνήμενοι, ut ait Apollonius de Montiano hæretico apud Eusebium. Veteres Christiani olim annonam et pecunias offerebant Sacerdotibus, quibus non solum Clerici, sed etiam pauperes matricularii alerentur. Postea Sacerdotes quidam hæc pecunias intervertere et in sinum suum congerere coeperunt; et paucorum culpa, ut reliqui omnes hac suspitione contingerentur, effectum est. Quocirca Iohanne Chrysostomus in Homilia 21. in Epistolam Pauli A. ad Corinthios suadet fidelibus, ut ipsi eleemosynas suas erogent pauperibus, nec Sacerdoti ulterius offerant. Lege Gregorium Nazianzenum in Oratione 32. pag. 526. et de Episcoporum provinciarum tenui victu, vili cultu, demissisque oculis, eundem in Carminibus pag. 11. * VALES.

Ut ditentur oblationibus matronarum] unde Damasum Urbsi sectatores nominarunt Auriscalpium Matronarum. W.

* *Procedantque vehiculis insidentes, circumspice vestiti, ep. cur. profusae.]* De hoc non Antilium modo Romanorum, sed
M 2

etiam ceterorum Patriarcharum et Archiepiscoporum luxu loquitur Gregorius Nazianzenus, in Oratione funebri de laudibus Basilii, pagina 360. et in Oratione 32. pag. 526.* VALES.

Circumspecte] splendide, ut omnium oculis in se convertant. Gellius 1. 5. *circumspecte compositaeque indutus*. *Circumspectus* respondet graeco περιβλεπτος. W.

15. *Quam vilis opponunt*] praetendunt, qua excusare ea volunt. W.

[*Si ad imitationem quorundam Antistitum Provincialium viverent, quos tenuitas edendi potandique parcissime, vilis etiam indumentorum et supercilia humum spectantia commendant.*] Martinus Turonorum Episcopus, aequalis eorum temporum, in Episcopatu idem constantissime perseverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde eius humilitas; eadem in vestitu eius vilis erat: ut scribit Sulpicius Severus in vita S. Martini. Germanus quoque Autissiodorensis Episcopus, Martino suppar, vili veste utebatur, licet nunquam Monachus fuisset, sicuti fuerat Martinus. Germano inquit Constantius Presbyter in libro de eius vita) *indumentum cuculla et tunica indiscretis fuisse temporibus*. Cuculla autem et tunica indumenta tum erant plebis Romanae. Cucullae nomine designat hic Constantius vestem cucullatam, et a cucullo capitis tegumento ita dictam: quae tunica alio nomine capa dicebatur, quod cspit aperiret: erat autem non cucullata modo, sed etiam manicata vel manuleata, et talaris. *Supercilia humum spectantia* apud Ammianum, et cordis humilitas apud Sulpicium, una res est. Legimus Theodosium Iuniorum Aug. Chersonensis Episcopi, Constantinopoli mortui, sagum sordidum magna cura quaelivisse, et ob sanctitatem hominis reverenter induisse. Severus Sulpicius in libri de vita S. Martini capite xxvi. *Sed nec cibo, inquit, aut somno quidem indulsit, nisi in quantum naturae necessitas cogeat*. Idem in 2. Dialogi de virtutibus B. Martini capite 1. *tunicam et amphibalum* Martino Episcopo tribuit: et in capite iv. eum, cum dioeceseos visitaret, *veste hispida, nigro et pendulo pallio circumtectum* fuisse prodit, nec vehiculo, ac ne equo quidem, sed a fello suo insedisse, et tantummodo piscem Paschae diebus edere consuevisse: ut in Dialogi iii. capite xiii. invenio.] VALES.

Perpetuo aeterno numini. W.

C A P V T I V.

Ammianus in bellum adversus Gothos iturus excursionem facit in Thraciam eiusque originem ac situm breviter persequitur. W.

1. *Culus regebatur arbitrio*] cf. Spanhem. ad Iuliani Caesaris p. 112. W.

3. *Placiditate*] planitie. *Aggerum montium*. W.

Homeri perennis auctoritas] Iliad. ix. 5.

Βορὴς καὶ ἔσφυρος, τὰς Θρηάκων ἄκρον
'Ελλάδος' ἐξαιρῶν. LINDSEY.

Aquilonem et Zephyrum ventos exinde flare.] Homeri versum qui est in Il. 9. 5. sic explicat Strabo in lib. 1. p. 28. Almel. ut Homerus non generaliter dixerit e Thracia Zephyrum flare; sed tantum incolis Thasi, Lemni, ac Samothraciae. Alii etiam aliter explicabant, ut ibidem refertur a Strabone. Sed fortasse et hoc dici potest, Homerum poetica licentia id dixisse. Nam Poëtae omnes ventos e Thracia flare fabulantur, ibique ventorum specum esse: ut scribit ex Dionysophane Scholiastes Apollonii pag. 39. et auctor Etymologici in *Ἀγορεύς*. VALES.

4. *Scordisci, longe nunc ab illis provinciis separati]* Ammiani aetate ad Pannoniam relati. Cf. Tschuck. ad Eutrop. p. 249. et 255. W.

Humanumque sanguinem in ossibus capitum humanis biberunt] Rulus Fest. c. 9. *In Thraciae regionibus etiam Scordisci habitaverunt, pariter crudele et callidum genus. Multa de saevitia praedictorum fabulosa memorantur, quod hostiis captivorum Diis suis aliquando libaverint, atque sanguinem humanum in ossibus capitum potare sine soliti.* Florus lib. III c. 4. Vid. alia his similia apud Herodot. lib. IV. c. 65. et Auctorem libri περί τῶν καλῶν, Pomp. Melam lib. II. cap. 1. Solin. cap. 20. Idorum lib. IX. cap. 2. Paul. Warnefr. Hist. Longobard. lib. 1. cap. 27. *Athenaeum lib. 2.* LINDANER.

Omnem amisit exercitum cum rectore.] C. Porcius Cato Consul cum Scordiscis bellum, intulisset, male rem gessit, ut scribit Eutropius in lib. 4. c. 24. et Prologus libri 65. Titi Livii: exercitus enim (simile prodigio) paene totus est interceptus, ut loquitur Florus in lib. 3. cap. 4. Dio in Fragmentis quae nuper edidimus (fragm. 93.) τὴν Κάτωτος συμφορὰν vocat. Sed nemo ex illis Scriptoribus Catonem Porcium in eo bello occubuisse scribit. VALES.

5. *Ut nunc cornimus]* nostra aetate. Cornui fidei lunae. W.

6. *Qua Romanum caespitem lambit]* poet. Romanas provincias praeterfluit. W.

7. *Unde eorum tubar exurgit]* Ms. *Unde eo tubar.* Scripsit Ammian, *unde eorum tubar:* quae dicendi forma apud eum frequens. Sic lib. 18. c. 4. *Ad tuendas partes Eoas.* Lib. XX. c. 3. *Per Eoas tractus.* Lib. XXVII. c. 1. *Per Eorum orbem, etc.* LINDANER.

Discidium panditur terrarum angustum] Bosphorus Thracicus. W.

8. *Acontisma.]* Hunc aditum provinciae Macedoniae commemoravit in lib. 26. c. 7. Fuit et Mansio in eo aditu ita dicta inter Topirum Rhodopae, et Neapolim Macedoniae opida: cuius meminit Antoninus in Itinerario. In Burdigalensi Itinerario sic notatur p. 603. Wesseling.

Civitas Topirum m. x.

Mut. Pardos m. 8. finis Rhodopae, et Macedoniae.

Mansio Acontisma m. 9.

Sic enim scribendum est. Constantinus in lib. 2. περί θεμάτων Acontisma inter urbes provinciae Thraciae numerat: cui non assentior. VALES.

Arethusa convallis et statio, in qua visitur Euripidis sepulcrum] Plutarchus in Lycurgo c. 31. Paulanias in Atticis c. 2. Plinius lib. xxii. cap. 2. Dionysius Antholog. lib. iii. * Vitruvius lib. 8. c. 3. * LINDENB.

Arethusa convallis et statio.] Sic Gelenius edidit. * At in codicibus * Mss. Vatic. Tolos. * Regio [et Colherino,] perinde ac in Augustana Editione scriptum repertum, *Arethusa cures vales est statio*. Unde ita Veri scriptum fuisse conici potest, *Arethusa circa vales est statio*. Arethusa urbs Graeca in Macedonia recensetur a Scyllace Caryandeno. Ptolemaeus Amphaxitidis opida numerat *Ἀγέθουσα, Ἐράνσιγα*. In ea fuit mutatio cursus publici, ut scribitur in Burdigal. Itinerario p. 604. Wesseling. sic: *Manf. Acontisma q. Mut. Neapolim m. 9. Civ. Philippis m. x. Mut. Ad duodectimum m. 12. Mut. Doberos m. 7. Civ. Amphipollim m. 13. Mut. Peripolis m. x. Ibi positus est Euripides poeta*: legendum est *Mutatio Arethusa. VALESIVS*. Sane quis neget sic conici posse? Sed quis etiam dicat tali coniecturae sententiam sanam adesse? Erant haec loca plena vallibus et collibus; ac tota quidem Thracia. An igitur haec una per tam multiplices vales statio? Quis id dixerit? aut quis recensuit talem stationem, vel alteram, circa montes? Haud dubie latet alterius histriae allusio. Mihi in mentem venit *Arethusa arx Sitalcae et statio. GRONOV*

Arethusa, ubi visitur Euripidis sepulcrum.] cf. Addaei Epigr. viii. in Anthologia Graeca Vol. ii. p. 226. Iacobs. et Animadvers. Vol. ii. P. 2. p. 237. W.

Stagira, ubi Aristotelem] Pomp. Mela lib. ii. cap. 2. et alii plures. LINDENB.

Ut Tullius ait] Academ. ii. 38. ubi vid. Davil. p. 253. ed. Rath. W.

9. *Suis popularium corporibus.* W.

10. *Marcus Didtus, etc.*] Florus lib. iii. c. 4. Rufus Fest. c. 9. *Marcus Didtus vagantes Thracas repressit, Marcus Drusus intra fines proprios continuit, Minucius in Hebrum fluminis glacie vastavit. Per Appium Claudium Proconsulem hi qui Rhodopen incolabant victi sunt. Europae maritimas urbes antea Romana classis obtinuit.* LINDENB.

11. *Advenit post hos Imp. Lucullus*] Eutropius lib. vi. 2. et 10. et alii. LINDENB.

Aemimontanos acriter resist.] Haec fere omnia ex Rufi Festi Breviario paucis immutatis translata sunt: sic enim ait Festus c. 9. *M. Lucullus per Thracas cum Bessis primum conflixit. Ipsam caput gentis Thraciam vicit: Aemimontanos subegit: Eumolpiadam quae nunc Philippopolis dicitur, Uscadamam quae modo Hadrianopolis nominatur, in ditionem nostram redegit, Cahylem cepit, etc.* Sic enim in vetustissimo exemplari Bibliothecae Regiae hic locus Festi perscriptus est. VALES.

Sex provinciae sunt quaesitae.] Rufus Festus c. 9. sic habet, ut quidem in Mf. Regio legitur: *Six discept Resp. sex Thraciarum provinciae sunt conquaesitae: Thracia, Aemimontus, Moesia inferior, Scythia, Rhodopa, Europa.* Et paullo supra: *Per Appium Claudium Proconsulem, hi qui Rhodopam incolabant, vici sunt.* In Itinerario Burdigalensi Rhodopea provincia dicitur.

In Notitia autem Imperii Rhodopae: sic enim habet Ms. VALES.
Cf. Tschucke ad Eutrop. vii, 19. p. 509. W.

12. Quae ex fronte Illyrii est confinis.] Magis placet Codicis Regii [et Colbertini] "Tolof. ac Vatic." aliorumque scriptura, prima ex fronte, quae Ill. etc. Ait enim ex eo latere quod Illyrico contiguum est, primam e Thraciarum provinciis occurrere Thraciam proprie dictam, quod verum est: Thracia enim proprie dicta, Daciae Illyrici provinciae confinis est, ut ex Itinerario Burdigalensi apparet. At in vulgata scriptura haec verba ex fronte superflua essent. Quod si a fronte quae Macedoniae conterminat, coepisset Ammianus, primam tunc Rhodopam posuisset. VALES.

Philippopolis] olim Eumolpiae (hodie Philiba). cf. xxii, 2. xvi, 10. Hieroca, cf. Wesseling. Itiner. p. 251. Aemimontus, quae et Thracia secunda, in qua Hadrianopolis, aliis Orestias, olim (fortasse lingua Thracum vernacula) Uscudama (nunc Andriopolis) xiv, 11. Anchitalon (Akkiali). Cf. xxii, 8, 43. W.

Uscudama.] Rectius in exemplari Regio. "Tolof." [et Colb.] Uscudama: sic enim Festus, Iordanes et Marcellinus noster alibi (xv, 11.) eam vocant. VALES.

Mysia.] Haec Moesia inferior seu secunda appellatur, de qua Marcellinus in lib. xvii. cap. 12. Pannonias Moesiarumque alteram cunctis incurfare dispersis. At superior seu Moesia prima inter provincias erat Illyrici, ut docet Notitia Imperii, et Rufus Festus. VALES.

Marcanopolis a sorore Traiani.] Meminerunt civitates Procopius de aedificiis, et Tabula vetus itineraria. De sorore Traiani ita in antiqua inscriptione: DIVI TRAIANI AUGUSTI ET MARCIANAE SORORIS AUG. *Cur autem sororis nomine hanc urbem Traianus appellavit, Iordanes narrat de rebus Geticis, pag. 50. De sorore Traiani Plinius in Panegyri. * LINDENB. Cf. Periplum Ponti p. m. 160. Gronov. et xxxi, 5. 8. W.

Dorostorus (Dryft) — Nicopolis, quo nomine et nunc appellatur. W.

Odyssus.] Sic Ptolemaeus appellat, et Procopius in lib. 4. de Fabricis. Sed Diodorus Siculus, et Strabo Odesum vocant Mdesiorum coloniam, inter Apolloniam et Callatim ex adverso Heracleae in Ponto nobilissimae sitam, ut scribit Diodorus in fine lib. xx. Quam scripturam firmant nummi veteres, quorum unum ostendit mihi vir Clar. Iohannes Tristanus cum hac inscriptione: ΘΕΟΤ. ΜΕΓΑΛΟΤ, et ad latus, ΟΔΗ. et alterum pulcherrimum in Thesauro Nobilissimi Aurelianensium Principis ab se visum esse testatur est inscriptione integra: ΘΕΟΤ. ΜΕΓΑΛΟΤ. ΟΔΗCΙΩΤΩΝ. VALES.

In qua celebratiora sunt aliis oppida.] Celebrata esse antiquam lectionem, hoc est, haberi in Vaticano codice testatur H. Vossius ad Melam lib. ii. cap. 11. quae perperam mutata sit. ONON.

Dionysopolis] sic et hodie. Tomi (Temeswar). W.

Et Calatis.] Callatis geminato lambda scribi debet ex Ptolemaeo, Procopio, Diodoro, Etymologico magno: quibus accedunt Tabulae Pentingerorum, et Nummi veteres ΚΑΛΑΤΙΑΝΩΝ. Cōdita est ab Heraclienensibus in Ponto, ut ait Memnon et Strabo, et a vicina palude sic nominata, ut ait Auctor Etymologici. ΚΑΛ-

λατις, inquit, πόλις ἐστὶ χτισθεῖσα ὑπὸ ἡρακλειωτῶν. ἀνόμασται δὲ ἀπὸ τῆς παρακειμένης λίμνης. Regius [et (olb.) codex hic scriptum habebat *Galati*: quomodo et in Rufi Festi exemplaribus, et alibi dicitur ut apud Diodorum in fine lib. 20. παρῆλθεν εἰς ὁδοστον, ἢ κεῖται μεταξὺ μὲν ἀπολλωνίας καὶ γαλατίας] scribe *καλατίδος*, Ptolemaeus *καλλασίαν* vocat. VALES. Cf. Wesseling. Itiner. p. 228. W.

Europa] qua prima est ex Asia venientibus. W.

Apris.] Ptolemaeus in Thracia recenset Ἀπροι· πολῖνα ἡρά-
κλειος Procopius in lib. 4. Goth. et Constantinus in lib. de
Themat ex Hierocle ἄπρον nominant. VALES.

Aprl (Apro) et *Perinthus* (hodie Erecli) cf. xxii, 2. W.

13. *Maximianopolis*] quod nomen etiam nunc habet. *Maro-
nea* (Marogna. W.

Aenum, quam conditum et relictam Aeneas] Pomp. Mela
lib. ii, cap. 2. *Extima est Aenos ab Aenea profugo condita*.
Procop. de Aedif. pag. 44. Stephan. in Ἀνεία. LINDANER. Vil.
supra xxii, 8. qui locus huic omnino conferendus. W.

14. *Praerogativa quodam vitae longius propagandae*] lon-
giore vita. *Colluvione ciborum* quamquam vario ciborum genere
promiscue utitur. — *Perenni viriditate roris asperginibus ge-
llidis corpora constringente* poetice, sed venuste. Pedestri oratione
ita essent polli: roris purissimi semper tenui frigidaque adper-
gine corpora constringente. *Aurae purioris montanae dulcedine*
potiuntur, radiosque solis suapte natura vitales, vitae homi-
num conducentes, *prout omnium in montibus degentes sentiant*.
maculis rerum humanarum aëris inferioris. hominibus propioris.
Eodem fere sensu *res mundanae* xx, 11. W.

C A P V T V.

Iam vero ipsum cum *Gothis* (occidentalibus in Dacia habi-
tantibus, Moris Gothis, Mannert Germ. p. 424. Zolimo *Scythae*)
gestum bellum enarrat Marcellinus, quicum conferas Zosimum iv,
to. 11. Gibbon T. vi. p. 247. ff. W.

1. *Foederibus ingenuae pacis obstricta*] Ml. *vilge pndis*.
Forte scripsit Ammian. *foederibus iugis pacis*, ut inf. *iuge siten-
tium*. Vel *ingenuam pacem* vocat, quae nullis sophismatum tech-
nis fallit. Sed alterum rectius esse videtur. LINDANER.

2. *Pubescente primo vere*. cf. xxx, 5. W.

Daphnem nomine munimentum.] Daphne castrum fuit in
Moesia secunda, quod Constantinus Maximus adversus Gothorum
excursus aedificavit, teste Procopio in lib. 4. de operibus Iustini-
niani. Unde in Nummis Constantini CONSTANTINIANA. DAPHNE. di-
citur, teste Occone et Goltzio. Ab eodem castro dicti sunt Bal-
listarii Daphneses, et Constantini Daphneses inter militares nume-
ros, qui Magistro militum per Thracias obtemperabant, ut legi-
tur in Imperii Notitia. Procopius quidem hoc castrum in adversa
Danubii ripa collocare videtur ex adverso Transmaricae castelli:
sic enim ait: *μετὰ τὸ αὐτὸν τὸ τρισμαρῖσκας ἐχώρημα ἔστιν,*

ἐπὶ κατασκευὴν ἐν τῇ ἀντιπέραν ἡπείρῳ Κωνσταντῖνος ποτὲ Ῥωμαίων βασιλεὺς Φρούριον οὐκ ἀπημελόμενον ψευδομνησάτο Δάφην ὄνομα, οὐκ ἀνυμφορον νομικῶς ταύτῃ φυλάσσειναι τὸν ποταμὸν ἠκούσας. *Post Quintium Trismariscæ castellum sequitur, cui ex adverso in opposita continenti Constantinus olim Imp. castrum non obscurum exstruxit, Daphnem nomine, e republica fore ratus. si utramque fluminis ripam eo modo custodiret.* Hæc cum ego olim adnotassem, incidi postea in tomum III. Grettleri de Cruce: ubi eadem a Grettlero observata esse animadverti in libri I. capite 31.* VALES. Cf. Tillemont T. IV. p. 447. W.

5. *Prope Carporum vicum*] Propemodum ex hisce Ammiani verbis situm Carporum deprebendimus, quos vicinos fuisse Quadis verosimiliter putat B. Rhenanus Rer. German. lib. I. Certo post Quados, Astingos, Lacringos, etiam Κάρποι τὸ ἴδιον sequuntur in Ecloga Legation. Petri Patr. pag. 16. LINDENBERG.

Prope Carporum vicum] In Moesia, ut videtur. Carpi enim a Galerio victi, deditione facta omnes in Rom. solum translati sunt, Tusco et Anulino Coss. ut ait Victor, et Idatius, et Mamerlinus in Panegy. Constantio Caes. [*Corporum* scriptum est in Mf. Colb. et quibusdam aliis.] VALES.

Carporum] qui Carpathios montes infedisse videntur, a Dioeletiano in Moesiā secundam traducti. Heyne ad Zosim. I. 20. p. 629. Iul. Capitol. in Balbino c. 16. W.

6. *Per Novidunum.*] Castrum fuit in Scythia, ut docet Notitia Imperii Rom. et Procopius in lib. 4. de operibus publicis a Iustiniano conditis, ubi omnes Thraciarum provincias cum castellis enumerat: Σκυθίας τρομαίς, ναιδοῦν, κάλλαις, etc. Ptolemaeus Noviodunum Moesiae opidum fuisse ætate sua testatur. *Hodie Nitvors* (in Bulgaria. W.), teste Cluverio in libri 3. capite 43.* Porro hoc tertio anno expeditionis Gothicæ, Valentiniano Nobil. puero et Victore Coss. Valentem Novioduni resedisse testantur lex 2. Cod. Th. de fisci debitoribus, et lex 1. Cod. eod. de vestibus holoveris. VALES.

Gruthungos bellicosam gentem] Lib. XXXI. c. 3. *Gruthungi confinis Tanaitis* — tempus opportunum nacti *Gruthungi*. Sic enim meliores codd. (Cf. etiam c. 4. 5. W.) Mira autem in hoc nomine variatio: inter quas tamen tot diversitates proximior ad Ammiani scripturam Zosimus, qui eos *Prothungos* vocat lib. IV. c. 38. *Ἐθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον, ἡφάνη πᾶσιν ἀγνωστος τοῖς ἑκείσε νομάσι.* *Ἐκάλουν δὲ Προθίγγους αὐτοὺς οἱ ταύτῃ βάρβαροι.* lidem Claudiano *Gothunni**) sunt, in IV. Consul. Honorii v. 623.

*Ausi Danubium quondam transare Gothunni,
In lintres fregere nemus.*

*Idem in Eutrop. lib. 2. v. 153. *Ostrogothis* (ita leg. vulg. *Astrogothis*) collitur mistisque Gothunnis *Phryx ager*. Et postea v. 196. Bene rura Gothunnus *Excolet*. At *Gauthunni* Fl. Vopisco in Probo c. 18. et *Vithungi* Sidonio Apoll. Carm. VII. *Trutungi*

*) *Gruthungi* in ed. Gesneri. W.

Pollioui in Claudio c. 6. Quinetiam *Iuthungi* (de quibus Ammian. lib. xvii. c. 6.) idem cum hisce *Gruthungis* sive *Prothungis* esse videntur. LINDENB. *Gruthungos* gentem Gothicam (orientales Gothi sunt. Mannert Germ. p. 427.) et *Iuthungos* s. *Iithungos*, nationem Alamannicam, a Lindenbrogio confundi Hadr. Valeſius monet in Praef. p. lxxi. W.

Athanasium ea tempestate Iudicem potentissimum.] Non protritum hoc dicendi genus, ut *Iudices* vocentur celsiores potestates. "In Letania Bavonis Abbatia Corbeienſi. *Omnibus Iudicibus et cuncto exercitu Francorum vita et victoria.*" Quo ſignificatu vox haec non ſemel ab Ammiano ulſurpatur. Lib. xxix. c. 4. *Adventu itaque plurium copiarum animati Iudices.* Et de hoc ipſo Athanasio lib. xxx. c. 5. *Athanasius Thervingorum Iudex.* Lib. xvii. c. 13. *ſehebant cum Armigeris Principem, gentisque Iudicem.* *Concil. Afric. c. 61. Salvianus lib. 5. ubi de Bagaudis. Eodem libro pag. 116. *Iudices varitis populis praefidentes.* Iordanes de Regnor. Succell. p. 141. Cyrillo, Marcello, Fara, aliisque diverſis Iudicibus dolo peremptis, in *Ducem Salomonem ſaeviebat.* Frecuſſus lib. 3. cap. 6. *Miſit in Hiſpaniam Iudices.* Oroſ. lib. 7. cap. 42. *Africam ſtrenue adverſum Iudices ab eo miſſos tutatus eſt.* Quo ſenſu etiam pag. 146. *Iudices partim donis, partim blanditiis ſibi confociat.* Ammian. lib. 17. c. 12. §. 21. *Optimates et Iudices.* Haec vero loquendi forma ex eo manat, quod qui aries vel dux gregis dicitur, a Graecis appellatur *Κυριός ἀπὸ τοῦ κείνῃ.* Artemidor. lib. 2. cap. 12. *Idem Iudex et Dux idem.* Vid. Synod. Chalced. pag. 44. Marculf. Formul. pag. 459. Panegy. Mamertini in Iulian. *Iudicum nomine a nefariis latronibus obtinebantur.* De Athanasio autem Zoſimus lib. iv. c. 7. *Ἀθανάσιχόν τε πάντος τοῦ βασιλείου τῶν Σουδῶν ἀρχόντα γένους.* Animianus iterum lib. xxxi. c. 2. *Alani Iudices etiamnunq̃ eligunt diuturno bellandi uſu ſpectatos.* LINDENB.

Athanasium iudicem potentissimum.] Sic Gothorum Reges ſpreta Regis appellatione Iudices dici malebant. De Athanasio id teſtatur Themifiſius in Orat. x. ad Valentem, quam ei poſt pacem cum Gothis initam dixit, Valentiniano III. et Valente III. Coſſ. οὕτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαρίσσει, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαντῶς ὡς ἐκείνῳ μὲν δυναμείῳ πρόβλημα, τὸ δὲ σοφίας. Idcirco enim Regis appellationem repudiat, uſurpat Iudicis, tamquam haec quidem potentiae, illa vero ſapientiae propria ſit. Ceterum in codice Regio *Adatharicus* hic Gothorum Rex ſemper dicitur. Auguſtana Editio hoc in loco *ad Athanasium* praefert. [Codex Colbert. *Adatharicum, Adathantricum, et Mathanasium.*] VALES.

Quam ſibi crediderit] *ſc. crediderat.* LINDENB.

Habilem] tolerabiliorem. W.

7. *Commercii vetitis.*] Romani veteres prudentiae civilis magiſtri, foederatis barbaris maximi beneficii loco commercandi in ſolo Rom. copiam dabant. Sed ne mercaturae ſpecie barbari, utpote natura perfidi, inſidias ſtruerent, neve interna Reip. curioſius introſpicerent, certa in limite opida ei rei ſtatuabant, et quibus diebus ac quoties convenire eis cum Rom. liceret, praefcribere ſolebant. "cuſtodes quoque eiſdem apponebant Centuriones, qui eos deducerent:" ut de Narco et de Commodo ſcribit

Dio in lib. 71. c. 15. et lib. 72. c. 2. ubi de pace cum Marcomannis et cum Buris facta loquitur: "et ante eum Tacitus in libro IV. Hist. c. 64. et in libro de Moribus Germanorum c. 41. de Hermunduris." Et Gothi quidem initio certa in limite opida, in quibus commercarentur, praestituta esse dubium non est. Postremo tamen foedere id a Rom. obtinuerant, ubicumque demum vellent, ibi commercatum ut exercere sibi liceret, ut scribit Themistius in Orat. x. Sed Valens in pace illa quam cum Athanarica percussit, in duobus dumtaxat opidis ad Histrum sita commercandi ius Gothis dedit, teste ibidem Themistio. De his mercatibus ad Histrum Dexippus, Priscus pallim, et Malchus in Historiis loquuntur. VALES.

8. *Rudis*] usu et experientia nondum firmatus. *Spectator ludex*. W.

9. *Militiam agebant, qui.*] Tria haec verba absunt a codice Regio et Vat. [et Colb.] ultimum vero etiam ab Editione Augustana. Certe longe elegantius legetur hoc modo: *Missique vicissim Victor et Arinthaëus, qui tunc equestrem ac pedestrem militiam agebant, cum propositis conditionibus, etc.* Victor enim Magister equitum, Arinthaëus pedum erat, ut proxime dixit Marcellinus. VALES.

Recte noscentibus] prudentibus. Reinsio legendum videbatur *recognoscentibus*. W.

11. *Navibus directis in medium flumen foederari pacem*] Guiciardinus in lib. 2. scribit, Ludovicum Sfortiam Mediol. D. cum a Carolo Rege Francorum in colloquium vocaretur, ad vitandas fraudes et insidias ambos suo quemque lembo in medium flumen devehit, ac ibi colloquium haberi maluisse. Themistius Oratione v. de hac ipsa re loquitur, quum unam navem, in qua Imperator (Valens) pacem fecit, Xerxis cum maximo exercitu Hellepontum transeuntis classi praeferebant esse affirmat. LINDENB.

10. *Constantinopolim rediit, ubi postea Athanaricus prox. fact. genti. ter. exp. sat. fort. decessit.*] Sub Theodosio Imp. (A. C. 381. W.) Athanaricus Constantinopolim venit, a quo etiam regio suprer. atis honore sepultus, cum eodem quo venerat mense mortuus esset. Zosimus lib. IV. c. 34. *Ἦν Θεοδοσίον ἔδραμεν ἀπὸ τῆς ἀπαλλαγέντα νόσου, τὸν βίον αὐτῷ καταστρώσας εἰς ἀμφίβολον. ὃ δὲ Φιλοφρόνιος μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ βαρβάρων ἰδέξαστο, πόρῳ πού τῃς Κωνσταντινουπόλεως προσέλθῃ· καὶ παραχρῆμα τελευτήσαντα, ταφῇ βασιλικῇ περικύβησε.* Vide Marcellinum Com. in Chron. Paulum Oros. lib. VII. cap. 34. Histor. Miscell. lib. XU. LINDENB.

Athanaric. proxim. factione gen. terr. expulsus.] Gothi duce Fritigerno cum Histrum traicere, et in Achaïam se effundere decrevissent, Athanaricum, qui Romanis fidem inviolatam servabat, prius expellendum e sedibus suis putarunt, ne Romanorum copias a fronte occurrentibus, ille a tergo sibi immineret. Pulsus itaque Athanaricus, Constantinop. cum suis ad Theodosium confugit: a quo benigne susceptus, cum eodem mense decalisset, regali sepultura ab Imp. honoratus est: qua magnificentia capti Gothi, qui cum Athanarico venerant, fortiter deinceps pro Theodosio pugnarunt, ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 34. Contigit Athanarici obitus anno Dom. 381. Syagrio et Eucherio

Coff. teste Idatio, et Marcellino Comite. *Eius rei meminit S. Ambrosius in prooemio librorum de Spiritu sancto ad Gratianum Aug. Nam etiam Constantinopolis iam Dei verbum recepit, et evidenter meruit tui documenta iudicii. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fovebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquieta, muros armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quam fidelis exfules abdicavit, hostem ipsum (id est Athanaricum Regem cum suis), quem Regnum (id est Imperium Rom. in Oriente) semper timere consueverat, deditum vidit, supplicem recepit, morientem obruit, sepultum possidet.* VALES.

Athanaricus] „Athanaricum vocat Lasius l. 10. de migrat. gent. e Damasceno Eutropii suppletore.“ Sic Reinesius. W.

C A P V T VI.

1. *Convulso occultiore Gallorum.*] Sic Gelenius edidit ex coniectura, ut opinor. Nam in codice quidem Regio [et Colbert.] scriptum reperi *convulso occult.* *In Tolos. Ms. scriptum inveni, *colloquio occultiore Gall.* ut loquitur Marcellinus initio libri xxx.* In Augustana autem Editione *conestatione Gall.* Equidem, si coniecturae indulgere licet, libentius legerem *consilio occult. Gallorum.* VALESIIUS. Admodum manifestae sunt Regii et Colbertini codicis vestigia, quam ut non appareat, quo dirigant, nempe *colloquio*, ut maluit Ammianus pro coitione, quam sciebat praeceptorum comitiorum propriam vocem fuisse, etsi non utique sic usurpatam. enon. *Convulsum* Ernesti, si tamen vera sit lectio, Graeco more accipiendum esse putat, ut de consortio, conventu, consuetudine clandestina, non de concoctione aut computatione intelligatur. Similiter fere esse *convivere* ap. Spartian. in Pesc. Nigr. c. 10. W.

2. *Tempus anceps metuens tyrannidis*] Maximi tyrannidem intelligit, qui occiso Gratiano imperium quinquennio tenuit. Idem cum Valentinianum Iuniorum Gratiani fratrem acie superasset, Italiam cum Roma occupavit, Valentiniano iur. et Eutropio Coff. ut docet Sulpicius in lib. 1. de vita Martini, et Sozomenus in lib. 7. Eodemque anno Rusticum Iulianum Praefectum Urbi promovit. Fuit autem hic Iulianus vir Graeco et Latine docillimus, ut testatur Symmachus in lib. 3. Epistol.* Proconsul Africae fuit Gratiano II. et Probo Coff. ut docet lex 2. Cod. Theod. de scenicis, et anno sequenti Modesto et Arinthaeo Coff. ut est in lege 12. Cod. Theod. de divers. off. VALES. De Maximo vide *Guthrie et Gray* T. v. P. 1. p. 140—158. W.

Lenis videri cogeatur et mollis] Haec omnia per prolepsin dicta: nam Rusticus Iulianus annis demum 371. et 372. Proconsul Africae fuit, uti probari potest ex legibus Cod. Theodos. istorum annorum. v. Prosopographiam et Tillemont l. 1. p. 343. quo fit, ut Ammianus non ostenderat, sed ostendebat scripsisse putandus sit. *Praefectura* autem urbana viginti ad minimum

*) Alium tamen Symmachi amicum fuisse conicit Tillemont T. v. p. 59. W.

annis dilatat ab historiis, quam nunc tractat Marcellinus, incidit enim in a. 388. vide *Corfinum* de Praef. Urbis p. 286. W.

4. *Gratianum filium adulto tam proximum*] οὐπω πρὸς ἡβην εἰς αἰαν ἐλθόντα Zolim. 19, 12. W.

5. *Tribunal ascendit.*] In codice Vaticano sunt haec literae *tribunale se condit*, apertis indiciis significantes *tribunal ascendit*, ut supra. OROX.

6. *Auctum erga me.*] In *codice Tolof.* et in Editione Aug. legitur *hausum erga me*. In Fauchetii autem libro set in Colbert] *Fausum, etc.* Ego vero sic scribendum existimo: *Fausio erga me v. favoris indicio hunc loci princip. circumferens habuim, quo potior aliis iudicatus sum multis et claris, consil. sociis votorumque auspiciis vobis pietatis officium aggrediar tempestivum, etc.* Certe codex Reg. [et Colbert.] cum Editione Aug. scriptum habet *tempestivum*. VALESICS. Nimis apte et eleganter habitum illum Imperatorium Valentinianus dixit indicium favoris militaris per epexegetin, quam ut mutare id quicquam doctus cupiat. OROX.

Pietatis] amoris paterni. W.

7. *Quod haec — transire volumus per consensum vestram*] cuius consilii nostri non tantum certiores vos facere volumus. W.

8. *Vestrae maiestatis*] nimis ambitiose de exercitu. W.

Pauoribus invidiae metu.] Hunc locum sic emendandum esse non dubito, *potioribus invidiae metu*, ut dicitur, *protinus succreturum*. Quod loquendi genus sumptum videtur ex Livii lib. x. c. 13. apud quem Fabius haec dicit, *et se seniorum gloriae succrevisse, et ad suam gloriam consurgentes alios laetum adspicere*. Sic etiam fere Marcellinus in lib. 14. de Ursicini liberis, *succrescere imperio adultos eius liberos mustitantes*. VALES. *Potioribus* confirmat cod. Colbertinus. Cf. Hadr. Vales. praef. p. LVIII. W.

Invidiae metu.] Proverbiale id esse loquendi genus indicat Marcellinus: pro quo antiqui dicebant praeficine, id est ἀπαρκύνει, teste Charisio, quoties aut se ipsi aut alterum quempiam laudabant. Graeci dicere solebant τὴν ἀδραστειάν προσκυνῶ. Eupripides in Rheto v. 468. εὐν δ' ἀδραστειὰ λέγω. Credebant enim Adrastiam seu Nemefin, quae eadem cum invidia est, ut ad libr. 14. c. 11. notavi, hominibus nimium sibi arrogantibus innuere. VALES.

9. *Suffragilis puris*] aequa lance et sine partium studiis. W.

Facet, ut sciant se boni intelligi] agnosci ut bonos, virtutes, merita sua aestimari. W.

Rempub. ut domum paternam diligere poterit et avitam.] Lib. xxxi. c. 2. *Provinciarum acquissimus tutor, quarum singulas ut domum propriam custodiebat indemnes*. Isocrates ad Nicocl. Διολαί τὴν πόλιν ὁμοίως ὥσπερ τὴν πατρῶον οἶκον. Hadrianus Imp. dicebat, *ita se Rempub. gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam*. LINDENB.

10. *Pro suo quisque loco animo laeto.*] Cum ultima vox ablit a codice Regio, *Tolof.* [et Colbert.] eo adducor ut credam

sic a Marcellino scriptum fuisse, *pro suo quisque loco et animo milites, etc.* quemadmodum loquitur in lib. 14. cap. 10. VALES.

11. *Fulgore] purpura.* Sic imperatorii muricis fulgore flagrantem xv. 8. W.

12. [*Accingere igitur pro rerum urgentium pondere, etc.*] Imperator Romanus quotiescumque potestatis consortem sibi parabat adiungere, sive Augustum, sive Caesarem tantum: primo convocatos milites pro Tribunali alloquebatur, ut eorum consensum obtineret: deinde verbis et donativi pollicitatione compos factus votorum suorum, novam Augustum vel Caesarem, deposita veste privata tum demum purpura ornatum, senior Imperator alloquebatur, et ad bene fortiterque regendam Remp. coram exercitu hortabatur. Ita Constantius se gessit, in nuncupatione Iuliani Caesaris, ut scribit Marcellinus in libro xv. Ita se gessit et Valentinianus in nuncupatione Gratiani Aug. ut idem in hoc loco ac libro tradit. Honorium in Tribunali Herodmi Augustum appellatum Theodosius quoque, apud Claudianum de iv. Consulatu Honorii, longa oratione alloquitur, ac praeceptis salubribus instruit, sed domi. Imperatores appellatos Iustinus Tiberium, Tiberius Mauricium publice in Tribunali sunt allocuti. Carolus Magnus Ludovicum, consortem Imperii de communi omnium sententia constitutum praeceptis similiter coram cunctis instruxit, ut apud Theganum, ac in Chronico Moissiacensi, et in Vita Ludovici Pii reperio. Haec pauca de multis exempla sufficiunt.] VALES.

Confiderate] fortiter lubenterque. Quod ad Romani imperii pertinet latus, quaelite latus et ambigue: accepisse tamen videtur Ammianus de imperii Romani finibus ad omnes coeli plagas extentis, de his enim illam vocem solet usurpare. Mallem tamen adiecisset omne. W.

13. *Affectione fundata] amore firmo et stabili.* W.

14. *Eupraxius Caesariensis Maurus.]* Id est, e Caesariensi Mauritania, vel potius e Caesarea Mauritaniae. *Neapolitanos Palaestinos* dicit Spartianus in Severo Aug.* Hic autem Eupraxius postea Quaestor sacri Palatii fuit; tandemque Praefectus Urbi post Consulatum Gratiani III. et Aequitii, ut est in Codice Theod. Eius Praefecturam memorat etiam Symmachus in Ep. 45. lib. x. sed corrupte ibi *Cupraxius* exaratur; [sic Mf. Colbert. *Upraxius.*] VALES.

Bonae fiducia] firmitatis animi. W.

Legum similis, quas omnibus una eademque voce loqui in multiplicib. advertimus causis.] *Ad imitationem Ciceronis, de Officiis lib. 2. c. 12. *Leges sunt inventae, quae cum omnibus semper una atque eadem voce loquerentur.* Inde Livius lib. 11. c. 3. *Leges rem surdam atque inexorabilem dicit.* Eleganter Seneca: *Legis vultum omnibus exhibere.* *Seneca de Ira cap. 16. *Procedam in tribunal, non furens, nec infestus, sed vultu legis.* Indubie autem ad Demosthenis verba respexit, Oratione a. κατ' Ἀριστογείρ. Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, καὶ μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, καὶ μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. Τούτων δὲ ἡ μὲν φύσις ἴσθ' ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἀνύμαλον, καὶ κατ' ἀνδρά ἕκαστον ἴδιον τοῦ ἔχοντος. οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τιταγμένον τὸ πάσι. LINDENBA.

Legumque similis, quas una eademque voce omnibus loquit.] Hoc sumptum est e Cicerone, qui in lib. 2. c. 12. de Officiis sic ait: *Cum id non contingeret, leges sunt inventae: quae cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.* Idem Cicero in lib. 1. de Officiis c. 25. Optandumque, ait, ut il qui praesunt Reip. legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia, sed aequitate ducuntur. Cui sententiae affine est illud apud T. Livium in lib. 2. c. 3. *Leges rem surdam et inexorabilem esse, salubriorem inopi quam potenti: nil laxamenti nec veniae habere, si modum excesseris.* Et haec apud Dionem Chrysost. in Orat. de servitute (Reisk. n. p. 411.) καὶ μὴν ὁ μὲν νόμος αὐτοπρὸς ἑαυτοῦ καὶ ἀπρὸς ἑαυτοῦ ἰσχυρὸς δὲ οὐδὲν ἡδίων. καὶ δόλου τοὺς μὲν νόμους φασὶ ποιεῖν δούλων πολιτείαν. VALES.

Imperator minax et nimis] ferax, insolens. cf. et xvi, 12. W.

15. *Maximeque puer.]* Vix tum novennis erat Gratianus, cum Augustus a patre Valentiniano declaratus est. Natus enim fuerat Eusebio et Hypatio Coeff. anno Natalis Domini 359. die iv. Cal. Maias, ut scribit Idatius in Fastis. In Chronico Alexandrino x. Cal. Ioniae legitur. Augustus autem nuncupatus est in Gallis apud Ambianos, Lupicino et Iovino Coeff. anno Domini 367. die 9. Cal. Septemb. ut Idatius et Socrates, et auctor Alex. Chronici consentiunt. Ceterum Gratianus urbem Ambianos, in qua appellatus erat Augustus, postea studiose auxit et muniit, adeo ut eius urbis conditor dicatur a Sigeberto in Chronico. VALES.

Impleffet] omni ex parte perfectum exhibuisset. Cf. Vellei. Paterc. ii. 95. ubi plura congegit Rubenkenii diligentia nec Ammiani immemor. W.

16. *Augustos germanum nuncup. et filium.]* De hac proluxa Valentiniani liberalitate exstat inter Sacra Poemata Precatio Paulini Episcopi pro salute Augustorum, ubi hi leguntur versus:

*Talem terrenis speciem spectamus in oris.
Augustus genitor, geminum sator Augustorum,
Qui fratrem natumque pie complexus utrumque
Numine, partitur Regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.*

Sed id carmen non Paullini, sed Ausonii est, exstatque inter eius opera sub hoc titulo, *Versus Paschales.* Huic Ausonii loco similis est alter Themistii in Orat. xv. ad Valentem, quae φιλάδελφος inscribitur: ὁ δὲ τέλει μὲν λαβὼν, τέλει δὲ νείματ', ἀδελφὸς καὶ πατὴρ, τὸ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, τὸ δὲ αὐτὸς ποιήσας, ἵνα μὴ ἐδωκῆσθαι, οὐμπαῖντα δὲ ἔχει δι' εὐνοσίβιαν τοῦ κοινοῦσαντας. Hic vero, (Valentinianus) qui cum integrum accepisset, integrum divisit: frater tuus simulque pater, quorum alterum a natura habet, alterum ipse fecit sibi: licet aequalia sit largitus, universa tamen retinet, ob eius quem participem Imperii fecit obedientiam. VALES.

Nec enim quicquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, praeter Principem Marcum] Rufus Fastus c. 21. Marcus et Verus, hoc est, socer et gener pariter Augusti, imperium orbis aequata primum potestate tenuerunt. Vide Spartianum in Hadriano, Capitolinum in Anton. Philos. et in Vero Imp. LXXV. VALES.

Praeter Principem Marcum.] Atqui nonne etiam Severus Bassianum et Getam filios Augustos nuncupavit, teste Herodiano in lib. 3. c. 9. §. 1. Quod si quis ab exercitu, non autem a Severo appellatos esse Augustos cavillabitur, ut scribit Spartianus in Severo c. 16. tum Diocletiani exemplum opponam, qui Maximianum Herculeum collegam Augusti imperii sibi adiunxit. Sed responderi potest, nec Diocletianum, nec Severum collegas sibi Augustos statim adscivisse, sed initio Caesares tantum, ut de Bassiano quidem ac Geta scribit Spartianus c. 10. de Maximiano autem Eutropius lib. ix c. 22. (14.) At Valentinianus fratrem ac filium non Caesares primum, ac deinde Augustos; sed statim Augustos creavit. VALES.

Qui Verum adoptivum fratrem.] Eutropius in lib. 8. c. 9. (5.) *Tuncque primum, ait, Romana Resp. duobus aequo iure imperium administrantibus paruit.* Idem scribit Orosius in lib. 7. Ceterum notandum est, eum qui hic Verus dicitur, a Graecia fere Lucium dici: et qui Marcus, eum Verum fere nominari. Sic apud Zosimum in lib. 1. c. 7. ἡ τῶν ἀδελφῶν συνουσία βέβαιον καὶ λαοκίον; et apud Iulianum in Caesaribus. Dio quidem, et Galenus de libris suis, et contra eos qui de typis scripsere, et Hieronymus in Chronico eum qui Marcus dicitur, Verum appellant. Erratque Scaliger, qui ita appellatum esse Marcum negat, in Notis ad Eusebii Chronicum. VALES. Cf. Tillemont T. II. P. 3. p. 1022. W.

CAPUT VII.

1. *Mamertinum Praefectum Praetorio*] per Illyricum et Italianam xxvi, 5. W.

2. *Avitianus ex Vicario*] Ex Vicario Africae scilicet fuerat enim Avitianus Vicarius Africae, Iuliano IV. et Sallustio Coll. ut legitur in Codice Theod. lege xv. de cursu publico, et lege 2. de itinere muniendo. (et, quod addit Reinesius, lege 19. de indulg. debitor. W.) Avitianus quidam Comes memoratur a Sulpicio in 3. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite v. vir barbarae nimis et ultra omnes cruentae feritatis. VALES.

Fulcattus successit Rufinus.] Lupicino et Invino. Coll. quo anno rescriptum exstat Valentiniani ad eundem directum in Cod. Theod. de Advocato Fisci. VALES. Cf. xxi, 12. W.

3. *Orfitum*] peculatus item convictum. v. supra c. 3. et Corlinum p. 213. 223. 232. W.

[*Valentinianus homo propalam ferus.*] Idem de eo dicit Severus Sulpicius in 2. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite 6. *Valentinianus tum maior rerum pottebatur. . . . Etenim ad animum illius immittem ac superbum uxor accesserat Ariana. (nimirum Iustina A. mater Valentiniani Iunioris A.)*] VALES.

4. *Prudentes*] philosophi. W.

Iracundiores sunt incolumibus languidi.] *Plato in Theaeteto (Bipont. II. p. 52.) Οἱ τε ὀρεῖς, καὶ ἀγγίνοι, καὶ μνήμοις, ὡς τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὰς ὀργὰς ὀρέζοντο εἰς, καὶ ἀπὸντες φέρονται, ὡς περ τὰ ἀνεγμάτωτα πλοῖα, καὶ μονικώτεροι, ἢ ἀνδρείοτεροι.

οὐ φέρονται. At vero sagaces et ingeniosi et memoriosi ut plurimum etiam ad iram propensi magis sunt, et subsilientes feruntur, ut naves non saburratae, et furiosi magis quam fortes nati sunt. *Aristot. Rhetor. lib. II. cap. 2. Κίμνοντες, πένοντες, ἰσχυροί, ἀφώντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ καταρθεύοντες, ὀργίλοι εἰς καὶ ὑπεργόμῃται. *Seneca de Ira cap. 13. Iracundissimi insantes, senesque et aegri sunt. Et cap. 19. Senes difficiles et queruli sunt, et aegri. Idem lib. 3 cap. 9. Iracundiores sunt, valetudine aut aetate fessi. * LINDENB.

5. Potestatis Vicariae per Italiam] Id est Vicarii Italiae, sub cuius dispositione erant hae provinciae, Venetia et Illiria, Aemilia, Liguria, Flaminia et Picenum Annonarium, Alpes Cottiae, Raetia prima et secunda: quae provinciae Italia specialiter appellantur, et distinguuntur ab Urbicariis regionibus, quae subiacebant Vicario urbis Romae. VALES. Cf. Ind. II. W.

Necatorum] Edd. vexatorum, Cod. Colbert. peccatorum, quae scriptura Hadr. Valetio veram monstravit emendationem. Vid. eius praef. p. LXV. W.

*Questus est Comes.] Comitem Italiae haec intelligi puto, vel Comitem Rei militaris per Italiam: qui erat sub dispositione Magistri militum Praefentis, ut docet Notitia Imperii Occidentalis. * VALES.

Implorasse iuris auxilium] provocasse ad maioris potestatis iudicem, altioram quam Icti vocant, instantiam, Magistrum nimirum militum, vel eius Vicarium. W.

Civiliter implorasse iuris auxilium.] Sic: Praefecti Praetorio, aut Comitibus Orientis, vel alterius Spectabilis Iudicis implorare auxilium, L. 4. C. de iurisd. omn. Iud. Aequitatem Praefidis implorare, L. 3. C. Qui bonis ced. LINDENB.

Civiliter implorasse iuris auxilium.] In Valentino et Fauch. codicibus legitur inciliter: [inciliter in Colbert. forte pro inciviliter, vel incilite:] in Editione Augustana velociter: in exemplari Regio *ac Tolos. vtriliter. Sed omnibus meo iudicio praeferenda est Gelenii scriptura. Nihil enim tam civile est, quam adversus violentiam hominum potentiorum iuris praesidium implorare. Ideoque maxime iudicia constituta sunt, ut infirmioribus divitum potentia oppressis subveniretur. Et eo sere sensu civiliter sententiam promi dixit Apuleius in x. Metam. p. 322. ed. Delph. Ut rite et more maiorum iudicio reddito: utrimque examinatis allegationibus civiliter sententia promeretur, nec adinstar barbaricae feritatis aut tyrannicae impotentiae, damnaretur aliquis inauditus. VALES.

Civiliter] Hoc non ex persona accusatoris sumendum, sed ex persona narrantis atque iudicantis Ammiani, qui nihil in eo peccasse Diodorum indicare voluit, cum aequalia sint civium omnium iura, vel, ut Ernesti verbis utar, quia leges aequaliter ad omnes pertinent, potentiores pariter ac tenuiores. — Officiales apparitores. W.

Iussu iudicis ausos monere proficisc.] Apparitores Vicarianae potestatis iussu ipsius Vicarii Comitem illum proficiscentem ad Comitatum admonuerant, ut se in iudicio sisteret, et causam diceret. Hoc enim erat illorum officium, ut praeter ceteros docet Symmachus in lib. x. Epist. 41. Hoc vero Comes ille apud VALES. IN AMMIAN. II. N

lentinianum conquestus est, quod Apparitores id ausi fuissent: et Valentinianus qui Comitem ad Vicarii tribunal remittere debuorat, et adversarium Comitis et Apparitores ob id interfici iussit. Mediolani autem caesos subiecit Marcellinus, quae urbs cum caput esset Italiae, sedes erat Vicarii Praefectorum per Italiam. VALES.

Quorum memoriam colentes Christiani] non tamen ut martyrum, quod Ammianum voluisse putat Gibbonus T. vi. p. 149. Reinesius adscripsit: „Baronius sub a. 367. quod nulla huius rei exstet in eccl. Mediol. tradita posteris memoria, fidem Ammiano non habendam esse dixit.“ — *Apud Mediolanum sedem Vicariorum Praefectorum per Italiam.* W.

6. *Ab executione a iudice.]* In exemplari Regio scriptum reperi ad executionem: sed omnino sic corrigendum existimo, ob executionem a iudice recte maturari praeceptam trium opidorum ordines mactari iussisset. Sciendum enim est Curialibus inter cetera id quoque onus incubuisse, ut sententias iudicum executioni mandarent: quod docet lex 39. Cod. Theod. de Decurionibus. Hinc etiam lex 32. de appellat. et lex 15. quorum appellation. in Codice Theod. ad Decuriones directae sunt. Igitur in causa Maxentii Pannonii, qui sententia iudicis erat condemnatus, cum Curiales trium opidorum eam sententiam, recte a iudice maturae executioni mandari praeceptam, executi fuissent: Valentinianus qui Maxentio utpote populari suo favebat, Curiales interfici iussit. VALES.

Martyras, id est divinitati acceptos.] Haec non ita accipienda sunt, quasi velit dicere Martyras, ἱν' αὐτ' ἰνός, ut Graeci dicunt, idem esse ac divinitati acceptos seu θεοφιλεῖς. Neque enim Marcellinus, homo ut ipso proficitur Graecus, adeo imperius fuit suae linguae, ut nesciret μάρτυρας idem esse ac testes. Nam et in lib. 22. c. 11. de iis haec dicit: *Aedes illis exstruerentur ut reliquis, qui devinire a religione compulsi, pertulere cruciabiles poenas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi, et nunc Martyres appellantur.* Sic autem Christiani appellarentur primo quidem Apostolos et Discipulos Christi, qui ea quae viderant ipsi testabantur, et quibus ipse Christus praeceperat: *Eratis mihi testes in Hierusalem et in Samaria.* Deinde vero omnes eo nomine vocaverunt, qui cum fidem a primis testibus illis sibi traditam accepissent, eam sanguine suo testati essent: et qui pro Christo quem non viderant et credebant, testimonium dixissent. Nam ut ait Origenes in Prooemio librorum contra Celsum: Ἱεροῦς μὲν οὐκ αἱ ψευδομαρτυρεῖται καὶ οὐκ ἔστιν ὅτι κανὼς οὗτος ἐν ἀνθρώποις οὐ κατηγορεῖται, καὶ αὐτὸς μὲν σιωπῇ πρὸς ταῦτα ἀπολογεῖται ὅτι ἐν τῇ βίῃ τῶν γενέων αὐτοῦ μαθητῶν, etc. VALES.

Martyras, i. e. divinitati acceptos] Haec explicatio nec Eupraxii, nec Ammiani esse potest, qui, quos martyrum nomine venerarentur Christiani, optime nosset, v. xxi, 11. immo vero paupus a monacho adfutus. W.

7. *Salutarem fiduciam]* libertatem loquendi. W.

Praefectus Florentius.] Praefectus Praetorio Galliarum, qui Germaniano successerat: ad quem missa est lex v. Cod. Theod. de censu, Lupicino et Iovino Coll. VALES.

Si opidum aliquod Curiales non haberet tantos.] Curiales, quae imperanto Iuliano et dignitate et multitudine hominum flo-

ruerant, eò mortuo paulatim labi coepere, cum plerique earum onera vitantes, emptis suffragiis aut ad Palatinam militiam, aut ad civiles administrationes, aut ad militiæ armatae sacramenta transirent. Unde in quibusdam opidis unicus impeterat Curialis, qui munera universa solus implebat: ut queritur Labanius in Orat. πρὸς τοὺς βαρὺν αὐτὸν καλῶντας: et in Epilogo Orationis funebri p. 327. (Reisk. i. p. 620. βαυλευται δὲ τὴν δικαιοσύνην θρασυταῖα ὑπὲρ τῶν πατρίδων ἀποδράντες, τὴν δόκον ἐλευθερίαν ἀνέμψαν. Curiales vero servire patriæ suæ dedignantur, quod iustissimum obsequium est, libertatem et immunitatem iniustam ambulant. VALES. Cf. si tanti est, Vicat vocabular. utriusque iuris i. Curiales. W.

Tantos] tot, ut Plaut. Amphitr. v, 1, 5. Valer. Flacc. v, 696, et alibi. — Suspendi differri, ampliari. W.

Ut cum habuerint.] In Editione Augustiana legitur *habuerit*, non male: ferri tamen vulgata lectio potest, si ad τὸ urbem referatur. VALES.

8. Iudicium potentis inimici declinans, aliumque sibi postulant dari.] Iudex vel ob gratiam faventior, vel ob odium intensior a litigantibus ipsa aequitate iubente repudiari potest. L. 16. C. de iudic. De quo plenius Ianus Langlaeus V. C. Semest. lib. II, cap. 2. LINDENB.

9. Ubi debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pron.] Duriter hoc quidem a Valentiniano statutum, non tamen sine exemplo. Nam et Legibus XII Tab. debitor non solvendus creditoribus adiudicabatur in partes secandus. Gellius lib. xv, cap. 13. lib. xx, cap. 1. Quintilian. lib. iii, cap. 8. Sunt enim quaedam non laudabilia natura, sed iure concessa, ut in XII Tab. debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam Legem mos publicus repudiavit. Rigida sane lex et plus quam inhumana, nec solum publico more repudiata, verum etiam Lege Petilia Papyria abrogata: duravit enim ad V. C. annum CDXXVII. Tumque primum C. Petilio, L. Papyrio Coss. sancitum fuit, pecuniae creditae boni debitoris, non corpus obnoxium esse. Livius lib. 8. c. 28. Quamvis nunc ad reprimendum perniciosam machinationem rem frangentium fraudes, quibusdam in locis capitalis esse coeperit. Tertullianus Apolog. cap. 4. pag. 34. Sed et iudicatos in partes secari a creditoribus leges erant; consensu tamen publico crudelitas postea erasa est; et in pudoris potam capitis poena conversa, bonorum adhibita proscriptio, suffundere maluit hominis sanguinem, quam effundere. LINDENB.

Debitorum aliquem.] Debitores fiscalium titulorum intelligit, qui debitores fisci in Codice dicuntur. Hanc autem Valentiniani in exigendis tributis nimiam severitatem etiam Zosimus reprehendit in lib. 4. c. 16. VALES. Plura crudelitatis exempla vide infra XXIX, §. W.

Nulla vacat quaestio pravitas.] Illic locus corruptissimus est. Et in Regio quidem et Vat. ac Tolos. codice sic legitur: Nulla vacat vectio pravitium apud eos, qui quod ve iuss. . . maximas putant esse virtutes. (In Colbert. legitur pravitatem, et in eff.) In Augustiana autem Editione: Nulla vacat quaestio pravitas apud eos, qui quid vel inefficacissimas putant esse virtutes. At

Gelenius ita ediderat: *Nulla vocat mistio pr. apud eos, qui quod vel maximas putant, etc.* Ego vero ita sere a Marcellino scriptum esse existimo: *Nulla autem est correctio pravitatum apud eos, qui quod velint efficere, maximae putant esse virtutis.* VALES. Et illud autem nihili est, et interponere tot literas ad sententiam replendam vere Castellianum est. Itaque dum confidero lectionem scriptam, fustineo proponere quod mihi obvenit, nempe: *Nulla fausta invectionio pravitatum apud eos, qui quo ducit (vel ducunt) affectus, maximas putant esse virt.* Imitatur vocem Tullii lib. 2. de Invent. 54. *Clementia est, per quam animi temere in odium alicuius invectionis concitati, comitate retinentur.* GROS.

CAPUT VIII.

1. *Profectus ab Ambianis (Amiens) Treverosque (Trier) festinans contra Alamannos, cf. c. 10. W.*

Nectaridumque Comitem maritimi tractus.] Hic Comes litoris Saxonici per Britannias dicitur in Notitia Imperii Romani. VALES.

2. *Eadem loca profectus] Desideratur in, quod illius aetatis scriptores frequenter omittunt. W.*

Proventusidem celeri gradu praemisit.] Mf. *Provertu idem.* Utrumque vitiosum puto. LINDENB.

Proventus idem.] Divisis vocibus legendum *Proventus idem*, ut idem Valentinianus *proventus* praemiserit, id est comestus et inopiae subsidium. Sic libro xxii. c. 8. *proventus fructuariis.* OLSKIUS. At contra Mf. codices, in his Colbert. *Provertuidem* nomen viri proprium dilerte scriptum habent. HADR. VALES.

4. *Motus adolescentis et senescentis oceanus.]* Sic Gellius libri xiv. capite 1. *Oceanus quasi Lunae comes: cum ea simul senescit, adolescitque.* LINDENB.

Motus adolescentis et senescentis Oceanus] fluxus puta et refluxus maris. Paullo inferius hoc ipso capite pluribus verbis hoc idem exprimitur. W.

Situmque] Sic pro tractumque e cod. Colbert. dedit Hadr. Valesius, cuius praefationem vide p. lxx. W.

Ulysses Homericus.] Recte atque ordine fecimus, cum codicis Regii, "Ulof." [et Colbertini] scripturam hic restituvimus. Ulyxem enim, non Ulysses dicebant veteres Latini: et cum in vetustis exemplaribus scriptorum sere omnium Latinorum Ulyxes scribatur, mirum est tamen impressos codices alteram scripturam ubique praeferre. Est autem dialectus haec Dorica, qua οὐλύξην dicebant. Unde Cretenses, quos dialecto Dorica usos esse constat, in quadam inscriptione sic exarasse ait Plutarchus in Marcello c. 20. ἰδρυμα λήγεται Κρητῶν γένεσθαι τὸ ἱερὸν καὶ λόγχασι δόκινυσαν καὶ κρήνη, τὰ μὲν ἔχοντα ἐπιγραφὴν μηρίονου, τὰ δὲ οὐλύξου τουτί-στιν ὀδυσσεύς. VALES.

Ulyxes Homericus apud Phaeacas] Odyss. xii, 452. W.

5. *Dicalidonas et Pecturiones.*] Tangit hunc locum G. Cambdenus, vir in patria Historia illustranda accuratissimus; legendumque putat *Deucalidontos*, velut sic nominatos ab occidua Scotiae ora, qua Deucalidonius oceanus irrupit. Quod monere volui: nam in re incerta certi quid pronuntiare arduum est. LINDENB.

Dicalidonas.] De quibus loqui videtur, Eumenius in Panegyrico ad Constantinum M. c. 7. ubi de Constantio Choro illi testis est, qui post victoriam de Pictis Eboraci mortuus est. *Neque enim, ait, ille tot tantisque rebus gestis non Dicalidonum aliorumque Pictorum silvas et paludes, sed nec Hiberniam proximam, nec Thulen ultimam, nec ipsas si quae sunt Fortunatorum insulas dignabatur acquirere, etc.* At in vulgatis Editionibus excusum est, non dico Caledonum, etc. quod si quia praefere voluerit, eo quod Caledonia in Britannis memoratur a Tacito, et Caledonii Britanni a Claudiano dicuntur et Aufonio, equidem non magnopere repugnabo. In Mss. Vat. et Reg. legitur *Dicalydonas et Pecturiones*: [in Colbert. *Dicalydonas et Pecturiones.*] VALES.

Dicalidonas] antiquioribus, Tacito, Dioni Cassio cet. Caledonas. *Pecturiones* — *Attacotti* — *Scotti*. Cf. Mannerti Britannia p. 89. 91. Gibbonum T. vi. p. 210. W.

Franci et Saxones [isdem confines.] Inter Saxones quippe et Alamannos sita erat Francia, ut scribit Hieronymus in Hilarionis vita, et Itineraria Tabula Peutingerorum. Hinc in Historiis fere Franci Saxonesque iunguntur, ut apud Iulianum in Orat. 1. Eutropium in lib. 9. c. 21. de Caraulio: *Cum apud Bononiam, ait, per tractum Belgicae et Armoricae pacandum mare accepisset, quod Franci et Saxones infestabant, etc.* VALES.

Franci et Saxones] utrique Germani. Vid. Mannerti Germaniam p. 259. et 326. et ipsum Ammianum supra xxvi. 4. W.

6. *Orbis extrema*] Britanniam. *Ad Bonontae* (Boulogne) litus, quod a spatio controverso terrarum opposita Britannia angustis reciproci maris (le Canal) distinguitur. W.

Rutuptas stationem.] Orosius et Beda *Rhutubi portum* vocant, ut iam ante ab ampliff. Marco Velfero in Observat. ad Tab. antiquam, et G. Cambden in Cantii Descriptione notatum. *Vid. Lucan. lib. 6. v. 67. Zonararum pag. 217. Britanniae populos duos praecipue esse ait: Caledonio et Maeatas. Qui locus dignus qui consideretur. Vid. Excerpta. Tacit. in Vita Agricolae c. 10. 11. Iordanes de reb. Geticia. Panegy. Constant. Const. F. dictus pag. 355. *Non Dicalidonum aliorumque Pictorum silvas et paludes, sed nec Hiberniam proximam, nec Tyleu ultimam.* * LINDENB.

Rutuptas (Rutborough) xx. 1. W.

7. *Lundinium* (London) *vetus oppidum, quod Augustam posteritas appellavit*, in honorem fortasse Imperatricis cuiusdam. Mannert Britannia p. 164. W.

10. *Libero commeatu dispersos*] quibus duces abesse concesserant. *Dulcittum* de quo vide xxviii. 3. et Prosopograph. Cod. Theodof. Diversus est ab alio Dulcizio, in quem scriptum epigr. incert. DCLXXXII. W.

CAPUT IX.

2. *Remp[is]* de quo vide plura in Ind. 1. — *Cautissimus* et *suspiciatillimus*. W.

3. *Gestorum feriem, cum adegerit ratio*] v. infra XVIII. 6. W.

4. *Militares festus*] ducum. — *Anhelantes* statu superbo, quod additum XXVIII. 1. *Indistanter* sine discrimine. cf. XXXI. 6. W.

5. *Flatus et pondera*] *superbia* et *arrogantia* cum *fastidio* coniunctae, de quo ulu *ponderis* (Gr. βάρος, vide Salmas. ad Trebell. Poll. triginta tyraunos c. 5. extr. ubi nec Ammiani locum neglexit. W.

Inventores iuris antiqui.] Priscos Athenienses videtur intelligere, a quibus Romani leges XII. Tabularum acceperunt. Illi enim summos quosque duces suos aut exilio, aut morte multarunt. Ab iis etiam ostracismus inventus est, quo eminentissimum quemque non aliud ob crimen, quam quod in libera civitate nimium supra ceteros exaltabat, testiarum suffragia e patria in decennium relegabant. VALES.

Id nonnumquam ad privatorum pertinuit causas] ii adeo, qui magistratus, primoresque civitatis non sunt, ob multitudinis crimina, quae in civitate invalescere coeperunt, etiam innoxii puniuntur. W.

6. *In Isauria*] De prioribus Isaurorum incursionibus vide XIV. 2. XIX. 13. de nostra Zosimum IV. 20. W.

Asiae Vicarius] Qui Vicarius dioeceseos Asiae in Notitia Imperii dicitur. Eandem potestatem designat Eunapius in vita Maximi p. 107. Commel. ubi de Clearcho loquitur Asiae Vicario, cui successit Musonius: τῆς οὖν ἀσίας ἀρχῆς κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ὁ Κλέαρχος ἐπιστάται, ὅση κατὰ τὴν Ἑσπερίαν ἐφ' ἑλλησπόντου διὰ Λυδίας καὶ περσίδας ἐπὶ πανφυλίαν ἀφορίζεται. Toti tunc Asiae praerat Clearchus, quae ab Hellespontio per Lydiam ac Pisidiam in Pamphyliam usque porrigitur. Ad hunc Clearchum Vicarium Asiae missa est lex unica in Cod. Theod. ne colonus infcio Domino, Valentiniano et Valente Coss. Erat autem haec dignitas subiecta atque obnoxia Praefecto Praet. quod et Eunapius ibidem satis indicat. Nam cum Praefecti Praet. multas dioeceses administrarent, nec simul ac semel ubique praesto esse valerent, Vicarii constituti sunt, qui in sua dioecesi Praefectorum Praet. munera ac vicca implebant ac praecipue annonam, et tributa curabant, perinde ac Praefecti Praet. ut ex allato Eunapii loco de Musonio Vicario abunde colligitur. VALES.

Musonius. Athenis Att.] Musonius Proaeresii discipulus, cum Athenis Sophisticum thronum nactus esset, adversus Proaeresium insurrexit: sed cum imparem se tanto certamini intelligeret, mox ad gerendam Remp. se transtulit, ut scribit Eunapius in Proaeresio: qui et in Historia illius mentionem a se factam esse subiungit. Quod si quis Eunapii locum ex Historia requirit, exstat apud Suidam in Μουσωνίῳ πάντα ὅσα ἦν ἀριστα, μικρὰ ἐφαίνετο πρὸς τὸν ὄγκον Μουσωνίου. δι' αὐτὰ κατὰ λόγον εὐδοκίμων. τὴν τε ἀλιτεὴν χάρις τῆς Ἀσίας ἐπῆλθε, καὶ ὁ τὴν ἀνθύπατον εἶχον ἀρχὴν πρὸς τὰς ἐπιδημίας ἐξίστατο. κῆκείνος ἀπαντα ἐπιὼν ἐν ὀλίγοις ἡμέραις.

τὴν θάλασσαν ἐπλήρωσεν τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰσφορῶν, etc. Quae-
cumque erant maxima, ea Musonius, qua erat animi magnitudi-
ne, pro minimis dacebat. Quapropter cum, ut par erat, ab omni-
bus celebraretur, maritimam oram Asiae peragravit, eique iter
facienti Proconsul Asiae cedebat. Musonius igitur cum paucis
diebus omnem illam oram perambulasset, Asiaticis tributis ac
vectigalibus in uaves impositis mare implevit. Neque vero quic-
quam de ulla iniuria querebatur: sed cuncti cum voluptate tri-
buita inferebant. Euunpius quippe Rhætor ex Lydia ei negotio
praefectus erant. Ex his verbis latis apparet de Musonio Asiae Vi-
cario Eunapium ibi locutum esse. Eiusdem meminit Zosimus in
lib. 5. c. 3. *μουσώνιος ἔλλην ἀνὴρ καὶ παιδείας ἦσαν εἰς ἄκρον.*
Idem videtur esse, cuius encomium scripsit Himerius Sophista, cum
Proconsul esset Achaiae, (p. 274. Wernsd.) et ad quem exstat
Libanii Epistola 453. VALES.

Musonius Asiae Vicarius] vicem gerens Praefecti Praet. v.
Ind. 11. Pluribus de eo egit Wernsdorf ad Himerium p. 472. —
Luxu adiumento militari marcente cum exercitus virtus Asiatica,
quae iam olim Romanos fregerat, luxuria elanguisset. W.

Addidit semetrmibus pncis, quos Diocmitas appellant.]
Capitol. in Vita Ant. Phil. c. 21. *Armavit et Diocmitas, emittit*
et Germanorum auxilia contra Germanos. At unde sic dicti Dioc-
mitae, aliis disquirendum relinquo. LINDENB.

Quos Diocmitas appellant.] Horum meminit Capitolinus in
Marco c. 21. Assentior autem Turnebo, qui in lib. 25. Advers.
cap. 18. Diocmitas esse dicit levis armaturae milites, qui ad per-
sequendum hostem ipsa levitate habiles sunt: dicti sunt enim ἀπὸ
τοῦ διωγμοῦ. Eorum mentio fit a Symeone Metaphrasae in vita
Athanasil: *ζημίαν ζωῆς ὑπέβλεπον τοὺς διωγμίτας, εἰ μὴ τὸν Ἀθα-
νάσιον ζῶντα παραστήσει.* Capitulis supplicium subituros esse Dio-
cmitas, nisi Athanasium vivum adducerent. Apparet igitur le-
gendum esse *Diogmitas*, non *Diocmitas*. VALESIUS. Tetigit
et hos ipse Freinsheimius in notis ad Florum III. 19. qui profecto
meliore fide tribuit. Casaubono quod est Casauboni, a quo locus
ille Metaphrasae diu fuit excitatus, antequam Valelius Ammia-
num tractare posset. ORON. Cf. Jac. Gothofredi Opusc. VII,
p. 20. W.

Angustum devexitatis anfractum] angustias montium. W.

7. *Latebrosa montium saxa.]* Quum Lindembrogius notet in
Florentino legi *latebrosa animantium*, putabat pater commodè
erui inde *latebrosa nimis montium saxa*, quod certe convenit stylo
Ammiani: unde adscripsit ex libro XXIX. cap. 2. *alta nimium po-
testate.* ORON.

Excitae tandem copiae] iustus exercitus, qui ob luxum antea
memoratum cellaverat. W.

Germanicopolitans.] Germanicopolin alio nomine Booscoeten
dictam Plinius ait, in Hellesponti Descriptione lib. v. cap. 32.
Ptolemaeus in Galatiae situ Γερμανόπολιν vocat. LINDENB.

Germanicopolitans.] Germanicopolis opidum Isauriae est, et
quidem totius regionis quae a Barbaris tenebatur, caput. Isauriae
enim provinciae quae Romanis parebat, metropolis erat Seleucia,
ut scribit Constantinus in lib. 1. de provinciis cap. 13. τὰ δὲ ἀνω
εὐλαυνίας καὶ μετογαίας καλεῖται δεκάπολις καὶ ἐστὶ πρώτη μὲν

γερμανικὴ πόλις, etc. Et in Notitia Episcoporum qui Chalcedonenſi Concilio ſubſcribere, primus ex Episcopis Iſauriae provinciae nominatur Baſilius Seleucientis, ultimus Tyrannus Germanicentis. VALES.

Immobiles diu manſere.] Panno poſt Valentiniani ſenioris obitum Iſauri rurius latrocinari coeperunt, et ſiniſtimas provincias populati ſunt, a caſtellis dumtaxat abſtinentes, ut tradit Zoſimus in lib. 4. VALES.

8. *Praetextatus praefect. Urbis.*] Ad librum XII. c. 7. iam de eo notavi Valeſius, et ex inſcriptione, quam citat quoque Lucretius ad Symmachi librum I. epilt. 26. eius nomina reponit. Sed hunc locum opportune adduxit illustravitque Iac. Gothofredus ad Codic. Theodof. lib. XIII. tit. 3. de Medicis et Prof. GRON.

Praetextatus] antea Proconſul Aſiae XII. 7. *Praefecturam Urbis* A. 367 curans v. Corſini p. 243. Gibbon P. VI. p. 177. W.

Raro contingit ut cum timeretur, amorem non perderet civium.] Vulgaris eſt Pub. Syri verſus: *Amor uſſerci cum timore non poteſt.* Igitur ubi miſcetur, rari exempli ſpecimen eſt: idque merito laudant, in Praetextato Ammianus, et in Honorio Claudianus in Nupt. Honor. et Mar. 330.

Non odium terrore moves, nec ſrena reſolvit.

Gratia, diligimus pariter, pariterque timemus. LINDENB.

9. *Tumultu lenito, quem Chriſtianorum iurgia concitarunt.*] Cf. ſupra c. 3. W.

Pulſoque Urſicino.] Qui tamen Neapoli poſtea Episcopus conſtitutus fuit. Anaſtaſius in Vita Damali PP. LINDENB.

Part iam propoſito.] In codice Regio [et Colbert.] *pariam* ſcriptum reperi, et eadem manu ſuperſcriptum, *paruit prop. etc.* *in Tolofano legitur, *paruit.* Mihi quidem, ſi quid corrigendum eſt, ſic emendare ſanius videretur: *Pulſoque Urſino alta quiete parva eſt, propoſito civium Rom. apuſſima: et adoleſcebat gloria praeclari Rectoris, etc.* Particulam autem copulativam ex fide Regii codicis addidi, quae hic omnino neceſſaria videtur. Ceterum Vettius Agorius Praetextatus Praefecturam Urbanam iniiit Lupicino et Iovino Coſſ. ut ex Codice Theod. conſtat: et in auctiores et conſcios ſeditionis Urſinianaſe leverius animadvertit, Clericis etiam nonnullis ſupplicio affectis, ut ſcribit Socrates in lib. 4. cap. 24. qui tamen Maximinum eum perperam appellat. VALES. *Propoſito votis civium.* W.

10. *Maeniana ſuſtulit omnia.*] Vid. L. 242. ff. de verb. ſignific. L. 11. C. de aedific. priv. Feſtus Pomp. in *Maeniana*. LINDENB.

Maeniana ſuſtulit omnia.] Maenius cum domum ſuam venderet Catone et Flacco Cenſſ. ut ibi Baſilica Porcia aedificaretur: excepit ſibi ius unius columnae, ſuper quam tectum proliceret ex provolanibus tabulatis, unde ipſe et poſteri eius ſpectare munus gladiatorum poſſent: ut ſcribit Aſconius in Divinationem c. 16. Poſt hunc alii e lapide, alii e maceria aedificavere in porticibus maeniana, et ſoribus ac domibus adiacerunt: quod ex vetero Grammatico ſcribit Hlidorus in lib. xv. Originum. *ἐὺλων ἐχοχὰς* vocat Herodianus in fine lib. 7. Vide Briffonium in lib. de ver-

borum signif. Similia sunt quae *παρὰ τὰς ἀγορὰς* dicuntur in lege 39. Cod. Theod. de operibus publicis. VALES.

Maentiana] dicitur etiam *Solaria*, tecta aedium plana, eadem fere, quae nos vocamus *Altane*. Nomen habent live, ut vet. Grammaticis, Ascocio ad Cic. Divinat. c. 16. Nonio, Festo et Huidoro placet, a Maenio quodam, qui, cum domum prope forum venderet, in lege venditionis columnam excepit (v. Cicero pro Sextio c. 58.) in qua proiiceret tectum, unde ipse cum suis spectaret gladiatores, qui in foro edereotur; live, ut Salmasius contendit (ad Spartiani Pescenn. Nigrum c. 12.) a *moenibus*, h. e. columellis, quarum lorica circumdaretur solarium, ne quis delabi posset. Haec Ernelli in Proluf. de Solaris Opp. Philos. p. 29. cf. Davis. ad Ciceron. Acad. 11, 22. et Gesoeri Thef. h. v. W.

Præcis quoque vestita legibus] v. L. 242. Pandect. de verbor. significatiōe. W.

Discrevit privatorum parietes ab aedibus sacris.] Ita quoque Constitutione Arcad. Honor. et Theod. Imppp. aedificia privatorum publicis aedibus adhaerentia live superposita destrui tollique praeceptum. L. 4. Cod. Theod. de operib. publ. quae est L. 9. C. Iustin. de aedif. privat. *Vid. L. 17. C. de operib. publ.* LINDENB.

Discrevit ab aedibus sacris privatorum parietes.] Non modo aedibus sacris, sed ne operibus quidem publicis, murisve urbium quidquam licet coniungere, lege 9. D. de rerum divisione. VALES.

Ponderaque per regiones instituit universas.] De ponderibus publicis exstat Constitutio Valentinian. Theodos. Arcad. Imppp. L. 9. de susceptor. praepos. LINDENB.

Pondera per regiones (urbis) instituit universas. De aequalitate mensurarum inde a Vespasiani temporibus plura scire qui cupit, adeat Casaubonum ad Iulii Capitol. Maximinos c. 3. et Wernsdorfium ad poetas minores T. v. p. 605. II. W.

Quod laudando Brutum Tullius refert.] Verba Tullii sunt in Oratore ad Brutum c. 10. *Quid tam difficile quam in multorum controversiis diiudicandis ab omnibus diligere consequenda tamen, ut eos ipsos contra quos statuta, aequos placatosque dimittas. Itaque efficit, ut cum gratiae causa nihil factas, omnia tamen sint grata quae facis.* VALES.

C A P V T X.

Redit Ammianus ad bella cum Alamannis. cf. c. 2. Gibbon. T. vi. p. 186. Ritter Gallia T. v. P. 3. p. 578. W.

1. [*Alamannus Regalis Rando Mogontiacum irrepit.*] Heic P. Pithoeus ad oram Ammiani sui laudat Hieronymum in libro de Monogamia ad Gerontiam, sen potius in Epistola ad Agerochiam: quasi verba Hieronymi ad rem valde pertineant. Ubi notandum est Valentiniano II. et Valente II. Coss. anno Christi CCCLVIII. a Randone Alamanno clam irruptum direptumque esse Mogontiacum, et incolae eius abductos. Sed iterum anno ccccvi. aut ex aliis ccccviii. principatu Honorii iterum Mogontiacum captum atque subversum est, et in Ecclesia multa hominum milia

trucidata: et multa mala passae sunt plurimae aliae urbes Gallicae, quum Alani, Suevi, Vandali, Burgundiones, et Alamanni Gallias intrarunt, easque per aonos aliquot impune vastarunt. De posteriore hocce excidio Mogontiaci loquitur Hieronymus in Epistola supra laudata; de priorē illa sub Valentiniano eiusdem urbis clade solus Ammianus: nec verba Hieronymi ad eam ulla ratione pertinent, sicut exultimavit P. Pithoeus.] HADR. VALES. *Regalis regiae stirpis.* W.

2. *Christiani ritus sollemnitatem*] fortasse Paschatis festum, quod suaderis videtur paullo inferius memoratum *anni sepeus tempus.* W.

Virile et muliebres secus.] In exemplari Regio [et Colbert.] et in Augustana Editione *sexus* legitur rectius fortasse: nam *et secus* pro sexu nimis poeticum est. HADR. VALES. Sic indicat, quum tam frequens occurrat, et sere saepius apud historicos, qui prosa scripserunt, quam apud poetas. Tantum differt usus antiquorum ab recentioribus in casu, ut et in ipso hoc scriptore variatur, de quo pater ad Livium xvi, 47. ORON. Cf. xvi, 11. W.

Cuiusque modi fortunae] summae et imae conditionis, uti xxi, 4. xxxi, 15. W.

3. *Vadomarit]* adhuc viventis, v. Ind. 1. W.

Concideret strage.] Sic Gelenius edidit. Sed cum in codice Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* scriptum invenerim, *comperet strage*; ita potius a Marcellino scriptum esse existimo, ut *qualibet occumberet strage.* Accursius autem, *comperta strage*, infelici coniectura ediderat. VALESIIUS. Illud verbum *occumberet* τῷ πόντῳ se ingessit, quia statim recurrere animadvertibat *occubuit.* Sed plane ferri nequit. Non enim prima navabatur opera, ut occumberet, sed ut superaretur vel proderetur, ut manifeste distinguit statim auctor ipse: quorum quum neutrum fieri posset, *δυστυχος πλοῦς* fuit, ut fraude domestica occumberet, sicut occubuit. Ex literis verbi quod in scriptis libris exstat, palam existit *corriperet.* Hinc videtur lineola postremae parti superscripta quondam exolevisse *corriperet* pro *corriperetur.* ORON.

4. *Tentatus superari, ceterioris vitae* xiv, 1. xxv, 4. interioris admissionis *ministri studio sollicitante nostrorum,* qui pecunia corruperant ministri, sed quam dispares praeis Romanis, immemores Fabricii olim sui perlugam, veneno Pyrrhum e medio tollere pollicitum, regi remittentis. W.

Torpuere discursus.] In Regio codice legitur *tepuere.* VALES.

5. *Destinatus]* studiosius. *Tutela securitate. Reparabilis gentis,* quae vires facile posset rescire. cf. xxxi, 7. — *Nunc infimorum et supplicum.* Locus similis xvii, 13. ad infimitatem obsequiorum venere servilem. W.

6. *Accito Sebastiano]* cf. c. 6. *Numeris legionibus.* W.

Anni tempore iam recente.] Regius codex, habet *iam tepente,* quam scripturam vulgatae longe antepono. Nam et in Ms. Flor. legi *iam terente* monuit Lindenbrogius, [ut et legitur in Colbertino.] VALES. Idque opinor magis genuinum, unde faciendum fuit *iam ferente.* ORON.

Rhenum-transgressus.] Multum ab hac Gelenii scriptura dissentiunt nostri codices. Nam in Regio ac Flor. [et Colbert.]

ac Tolof. sic legitur, *inhenum transflibusque neminem divisit agm. quadr. ipse medebat.* At in Augustana Editione ita excusum est, *Rhenum tramitibusque Rheni divisit agm. quadr. incedebat.* Ex quo apparet, quanto sagacior ac felicior in coniciendo Gelenius fuerit Accursio. Est tamen, quod in illa Gelenii emendatione non probem, primo quod vocem illam *neminem* expunxit; deinde quod *indivisis agminibus* edere maluit quam *divisis*. Itaque sic videtur legi potuisse commodius, *Rhenum transgressus resistente nemine, divisit agm. quadr. ipse medius incedebat.* VALENTINUS. Cui potest paulum humaniori placere ille non artifex, sed carnifex modus integrandi auctores ex legentium ingenio, non ex veteri scriptura? Itaque et per haec rationes offensius ad Varii Lindenbrogii annotabat in mendoso illo *transflibusque* latere *videri transit obvioque nemine.* Sed praeterea an Rhenus sic erat ignotus ei, qui Ammianum describebat, ut in eius fluvii nomine ita nunc deberet haesitare? Vide an magis placere queat, quod mihi in mentem venit, duntaxat propius ad veterem manum, *Valentinianus cum Gratiano Montem transit, visoque nemine in divisit (vel diversit) quadratis ipse medius erat.* Hinc et Aufonius in loco, quem mox citat ο πᾶν, non Rhenum, sed Nicrum advocat. GNON.

7. Longo ita longe porrectas. Oudendorpius ad Florum L. 2. c. 16. p. 148. mali situ. Nil opus. Ad eundem Flori locum Freinshemio pro *sensim gradiens* apud Nostrium legendum videtur: *ensem quatiens.* Flori locus hic est: *ultionem flagitans miles strictis ensibus per ipsam viam ante pugnam surit.* (Ammian. *insuadebant.*) Florum observatum fuisse Marcellino, admodum probabile est; nihil tamen in contextu volui novare. W.

8. *Solicinium nomen est.*] M. Soliconno, uti fere etiam Rhenanus in suo cod. reperit, quem de hoc loco vide German. rer. lib. III. LINDENB.

Solicinium] Situm huius loci definire haud sustinuerunt Mascovius in hist. German. Lib. VII. §. 5. et Mannertus P. II. Fasc. I. p. 240. *Harfellinus* tamen in Commentat. Acad. Elect. Palatinae Vol. IV. urbem esse coniicit *Schwetzingen* prope Heidelbergam, cui assensum praebet *Meuselius* in *neueste Literatur d. Geschichtskunde.* 1778. Th. I. S. 101. W.

9. *Locorum gnaritate.*] Praepositum habet Florentinus teste Lindenbrogio unde, ex quo pater fingebar *nuda locorum gnaritate.* GNON. *Gnaritate* peritia XVI. 3. xxx. 1. W.

Montem praecepsum.] cuius nomen *Piri* est XXVIII. 2. nuno *heilige Berg* in agro Heidelbergensi. — *Regibilibus* ad imperia promptus. W.

**Vexillum oppertens extollendum.*] Caesar de Bello Gallico lib. 2. c. 20. *Caesari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurreretur; signum tuba dandum.* Idem [Ammianus nempe] mox post: *Signoque erecto, quod solet ad pugnam hortari, tubarum minacium accedente clangore.* Notat hunc ipsum morem Caesar. * LINDENB.

10. *Perterrente*] Wakefield. ad Lucret. IV. 1017. malebat *proterrente*, i. e. impellente, protrudente. AN.

Clementer proclivem] Bene latine variata oratio; paullo ante: *facilem devezitat in habens et mollem.* W.

Quod haud placuit maturato.] Scribendum omnino est, *quod ut placuit maturato, etc.* qua quidem emendatione certius nihil; ut miser Gelenio homini acutissimo hoc in mentem non venisse. In Regio, *et Tolos.* codice legitur, *quod aut pl. mat.* VALES.

Capite intecto] sine gales, ne agnosceretur ab hostibus, cf. quae statim sequuntur de *cubiculario.* — *Ut erat sui arrogans aestimator,* nimium sibi cophidens aliis contentis. W.

Quam inspezere proculcatores] Ita in Mf. vulg. *procurfatores.* Et *proculcatores* hic, uti in melioribus libb. Vegetii. et *Notitia Imp.* Inter *auxilia Palatina Exculcatores seniores, Exculcatores iuniores.* LINDENB.

Proculcatores.] In codice Regio et Basiliensi Editione *Procurfatores* dicuntur: sed cum Augustana Editio codici Flor. [et Colbert.] consentiat, non dubito quin praeferenda sit altera scriptura. Sunt autem *Proculcatores* iidem ac *procurfatores*, seu *excursatores*, qui scilicet agmen praeruntes, incursum hostium explorabant, ut videre est in principio lib. 24. Eos Vegetius in lib. 2. *excultatores* seu *excultatores* vocat: Leo in *Tacticis* *εκυλτάρας*. Iidem Graeci *εκυλταρ* et *εκυλταρ* vocant stationem seu vigiliam, indidem deslexo vocabulo. *In Tolos. codice *Proculcatores* scriptum inveni.* VALES. Cf. Bessel Misc. p. 252. et Ind. II. W.

11. *Per labilem lubricum litum.* cf. xv, 10. W.

12. *Signo erecto*] vexillo sublati, uti paullo ante. — *Fragore clamore, strepitu.* Sic fragorem non de rebus tantum, sed personis etiam usurpat noster xx, 4. xxv 6. — *Crispando vibrando* xiv, 2. — *Per hirta dumis et aspera* sentibus et prominentibus saxis invia. W.

15. *Pandebant poplites et suras et dorso*] Fusius effert, quod alibi brevius: *terga dabant, corpora nudantes intecta*, uti xv, 4. xix, 11. — *Silvarum se latebris amandarunt*, abscondiderunt. xvi, 12. W.

16. *Exercitus ita bellator.*] Nescio unde haec scriptura in Lindenbrogii Editionem irrepsit. Nam in Regio quidem exemplari, et in Augustana Editione locus corruptus est hoc modo, *et Sextus ita bellator*: [in Colbert. Mf. *ex sextus.*] Gelenius vero sic ediderat, *exsertus ita bellator*, optime procul dubio. Sic enim in superiore libro locutus est Marcellinus lib. xxii. cap. xi. *Aliso quidam Tr. abscedit exsertus bellator et prudens.* VALES. Vid. ad xxvi, 8. W.

Sicinio] Dentato, cuius iam supra mentio facta xxv, 3. Ob singularem fortitudinem Achilles Romanus dictus, de quo vide inprimis Gellium ii, 11. — *Sergio.* Iidem iungitur Sicinio xxv, 3. W.

**Imperatores Treveros reverterunt.*] Ubi et triumphales ludos edidit Valentinianus, ut testatur Aufonius in *Mosella* sub finem (v. 421.):

— *Augustae ventens quod moenibus urbis
Spectavit iunctos natiq[ue] patrisq[ue] triumphos;
Hostibus exactis Nivrum super et Lupodunum,
Et fonsiem Latia ignotum annalibus Histri.*

Hæc enim haud dubie Valentiniani victoriam Alamannicam designat, quæ contigit Valentiniano II. et Valente II. Coss. Quare valde miror, quæ ratione Cluverius, vir alioquin diligentissimus, hos versus Aulonii de Gratiani Argentuariensi victoria accepèrit quod pallim inculcat ac repetit in lib. 2. et 3. Germ. Agg. capite 4. Atqui apud Argentuariam Lentientes Gratianus, viit post mortem patris, ut constat. Valentinianus vero tunc, cum hæc Aulonius scriberet, adhuc vivebat. Sic enim paullo post ait v. 449.

*Burdigalam cum me in patriam nidumque senectas
Augustus pater, et natus, mea maxima cura,
assitent etc.*

Sed hic Cluverii error ex M. Freheri Commentariis haustus videtur. Interim demendus est alter Cluverii scrupulus, qui in supradicto capite 4. nescire se ait, cur Aulonius *fontem Histri Latini ignotum* dixerit. Ego vero facile id solvi posse aio, si meminimus Danubium a fonte ad Moesium usque appellari; inde ad Pontum usque Histrum. Iuque Histri fontes Latini seu Romanis nulli sunt, sed Danubii. VALES.

Treveros (Trier) qui sedes omnino sæpe fuerunt Imperatorum. cf. xv, 11. W.

C A P V T X I.

i. *Fulcatio Rufino*] Praefecto Praetorio supra c. 7. *absoluto* vita mortuo xxv, 3. *dum administrarat* in ipso munere. W.

Probus, Sextus Anicius Petronius Probus, de quo vide inprimis Corlinum de Praeff. Urbi p. 252. ff. — *Ab urbe ex urbe*. Quem ibi magistratum administraverit, fateor me ignorare. Falsi Consulares habent ao. 371. in Praeff. Urbi numerat Corlini p. 252. sed ao. 372. Ammianus autem in rebus ao. 368. gelius occupatus est. W.

Iudiciosi] vix alibi reperias. W.

2. *Quasi gemina quaedam, ut f. P. fortuna.*] Sic serè loquitur Valerius Max. in lib. 6. cap. 11. *Namque Alcibiadem quasi duae fortunae partitae sunt: altera quæ et nobilitatem, etc.* Sed tamen in hac sententia maneo scribendum esse *genuina*. Eodem errore in Elogio Iuliani quod est in lib. 25. ubi legitur, *ut poenarum asperitatem genuina lenitudine castigaret*: in Editione Rom. scriptum erat *gemina* et in Epist. 23. et 25. lib. 1. Symmachi plerique codices *gemina pro genuina* praeferrunt, teste Iureto. VALES. Recte *genuina*. Genuinum et alii, lisque pluribus locis Ammiano est i. q. ingentum, nativum, quod vel natura vel consuetudine cuiusque proprium est. W.

Ut fingunt Poetae] Hæc verba non suo loco posita videntur, melius post *pinnis* collocanda. Ceterum *Fortuna praepetibus pinnis* alata globuloque insilens, in numis ubique obvia. Cf. Döring de imagg. alatis apud veteres. W.

Licet possit] multa valuit xviii, 4. W.

Iugentia largiendo.] De liberalitate et munificentia Probi idem testatur Claudianus in Consolato Olybrii et Probi v. 42.

*Hic non divitias nigrantibus addidit antris;
Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas, etc.* VALES.

Interpellando potestates assiduas] Resiliuita est hoc in loco vera scriptura, quam et Regius et Vatic. codex, [ac Colbert.] et Editio August. servaverat. Et eleganter intervallasse potestates dicitur Probus, quippe qui tot magistratus gesserit ac praefecturas, ut numquam fere sine magistratu vitus sit. Fuit enim primo Proconsul Africae. Datiano et Cereale Coss. ut discimus ex lege 3. Cod. Theod. Quorum appellat. ac deinde Praefectus Praet. quater, ac postremo Consul cum Gratiano A. anno Domini 371. ut docent veteres Inscriptiones apud Gruterum p. 401. Primam quidem Praefecturam Praet. quam hic commemorat Marcellinus, gessit Valentiniano Nob. P. et Victore Coss. ut elicitur ex Codice Theod. Fuit autem Cosilii Probini filius, Petronii Probiani nepos, quorum uterque Consul fuerat: ut ex vetusta Inscriptione docuit me Iac. Sirmundus. Itaque ex avi nomine dictus est Sextus Petronius Probus. Eiusdem elogium exstat apud Ausonium in Ep. 3. *Narat Paulinus in Vita Ambrosii, tantam eius famam etiam apud externas gentes fuisse, ut ex Perside Romam nonnulli venerint, Probi potentiam ac divitias spectaturi.* VALES.

Intervallando potestates] munera diversa aliud post aliud obeundo. *Contra timidos celsior, audacior*, oppositum enim antecedenti *timidus ad audaces*. Sic in sequentibus etiam apte sibi respondent *sibi fidere, pavere; cothurnus, soccus*, de quibus non est, quod plura afferam. — Omnino cothurno grallisque adeo incedens ipse Ammianus h. 4. placere sibi videtur. W.

3 *Natantum genus*] pisces. xxvi, 10. *Haud tam* (melius *ita*) *dlu spirat* vivit in terra continenti. — *Numquam innocentium per cupiditates immensas* qui, ut libidines explerent, numquam intra iustos fines sese cominebant, utque multa perpetrarent impune ipsum, dominum, patronum suum ambitu, variisque, quales in aulis adhiberi solent, machinationibus ad munera evehebant, *in Remp. mergebant*, servata metaphora a piscibus desumpta. W.

4. *Ita pronuntiat Cicero*] In Philippica 2, 12. sed et in iure suavor criminis et laudator eadem poena tenentur. Nam Ulpianus in lege 1. D. de servo corrupto: *Et si erat servus omni modo fugitivus, vel furtum facturus; hic vero laudator huius propositi fuerit; tenetur. Non enim oportet laudando augere molam.* VALES.

5. [*Suspiciosus tamen et minutus subpte ingenio fuit.*] In codice Colbertino scriptum est: *Suspiciosus tamen et munitus f. i. fuit*: quae scriptio plane mihi arridet. *Munitus* vocatur Ammiano homo undique sibi cavens, et ex omni parte veluti tectus adversus insidias et fraudes ac dolos. *Minutus* retinet Lindenbrogius, et explicat *μικρόθυμος*, id est timidus et pusilli animi: quod vitium in Probum etiam cadit.] VALES. Merito assentitur Valesio Ernestius. W.

6. [*Ita implacabilis et diruptus, etc.*] Quid hic *diruptus* significet, haud facile dictu est. Huic enim loco nomen istud haudquaquam convenit. Codex Colbertinus praefert, *ita implac.*

et directus, ut nec exorari posset, nec ad ignoscendum inclinar. Quam lectionem mecum docti omnes sunt probaturi. Directum appellat Marcellinus hominem immobilem, inflexibilem, et ut alibi loquitur indeclinabilem, in malo proposito sibi constantem ac firmum, et si quem laedere voluerit, nulla unquam ratione ad veniam flectendum atque convertendum. P. Pithecius ad oram Ammiani sui notavit, cum munitus, tum directus in veteribus libris legi.] HADRA VALESTUS. Est aliquid ex uno codice mutare contextum; qui quid significet, facili dictu potest alteri esse. Potuit autem vir doctus ad speciem huius mutationis consilio varias lectiones Lindenbrogii, qui testatur similiter legi in Florentino. Etiam Accursius prope ad hanc formam edidit *directus*. Qui autem directus dicitur, cur in leuiorem partem debet intelligi? Haud dubie potest et in bonam. *Diruptus* autem satis quoque eleganter et commodè dicitur, nempe ab humanitate et ignoscendi venia, ut *abruptum patri Torquatum* dixit Manilius v. 106. quem in ista loquutione illustravit pater libro 1. obserr. cap. 6. Omisit autem Ammianus rem, a qua *diruptus* erat (quem Manilius addiderit) perinde ut Velleio lib. 1. c. 6. [ubi vid. Ruhnken. W.] dicitur Lycurgus *disciplinae convenientissimae vtr*, non adilio, cui convenientissima illa disciplina erat, unde magna illic molestia viris doctis, quam alibi removebimus. GRON.

Directus] obstinatus, severus. Cf. laudatam ab Ernestio Clav. Cicer. in h. v. et Glossar. Nomicum Cod. Theodol. ubi *directum* ius explicatur a Gothofredo, quod nullo iure labefactari potest. Reinellius orae sui exemplaris appinxerat: „*dirus*, an *praeruptus*?“ W.

C A P V T XII

1. *Rex Persidis longaevus ille Sapor] Ad annum LXX. pervenit. Multa de eo Agathias in lib. iv. pag. 131. * LINDENBR.

Post pudendae pacis intacta foedera] xxv. 7. *Intectabat Armeniae manum*, cf. xlix, 1. xlx, 1. 2. et Gibbonum T. vi. p. 231. ff. W.

3. *Captum Regem ipsum Arsacem*] Nescio an is sit Arsaces Armeniorum Rex, quem a Pacurio Persarum Rege una cum Basilio Consiliario evocatum, et in lethem coniectum esse, multis refert Procopius in lib. 1. Persic. VALES.

Vinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis.] Idem hic mos in Aethiopia ulitatus, ut reos nimirum aut bello captos in argentea aureisve catenis adservarent. Herodotus lib. iii. c. 23. Heliodorus lib. ix. c. 1. Δεσμά τε ἀμύβειν καὶ χρυσῷ ἐπιβάλλειν ὅσα γὰρ εἰδησος παρ' ἄλλοις εἰς τὰς χεῖρας, ταῦτα παρ' Αἰθίοξιν ὁ χρυσὸς νομίζεται. *Solinus lib. 3. cap. 10. *Apud hos* (Aethiops) *plus auri, quam Persis est: ideo quod minus est, pretiosius censent. Aere exornantur, auro vincula fontium fabricant.* *Tertullianus de Habit. mul. c. 7. *Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum, et copiosum, auro vinctos in ergastulis habent, et divitibus malos onerant, tanto locupletiores, quanto*

nocentiores: aliquando revera inventum est, quomodo et aurum non ametur. *Idem de Cultu sem. cap. 20. *Aurum ipsum, cuius vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula servire referunt gentiliū literae.* Sic igitur vinctus fuit Bessi et Nabarzania iudiis circumventus Darius: sic Cysus, Astyages, Croesus. Curtius lib. v. c. 12. extr. Iulianus lib. v. c. 11. et xi. c. 15. Dio Chrysost. Orat. 79. p. 664. B. Aulianus in Ludo. vii. Sapient. p. 236. ed. Floridi. LINDENB.

4. [*Sauromace pulso, quem auctoritas Romana praefecti Hiberiae.*] Sauromaces nomen apud Hiberos notum fuit. Plinio Epistolarum x, 31. Rex Sauromaces memoratur, et legatus Sauromacae Regis Nicseam venisse dicitur: quem Regem Hiberorum fuisse alterum puto principatu Traiani A. qui praeter caeteros Hiberorum Regem in fidem accepit, ut Eutropius tradit. Sed *Sauromates et Sauromatae* Editiones Plinii habent pro *Sauromaces et Sauromacae.* VALES. Nec mirum ita haberi in editionibus, quum sic ibi quoque habeant libri scripti: immo id verum etiam sit nomen: ut docemur ex nummo, cui inscribitur *BACIAENC CATPOMATOT*, quem vidisse se testatur Spanhemius de praefatio. numism. pag. 463. sed quod ibidem loquitur de Bosporo Thracico, risum meretur, etiam de eodem quoque loqui et sentire videatur ad Iuliani Caesares pag. 420. (p. 89. ed. Amst. 1728. W.) GRON.

Aspacurac] cf. xxx, 2. W.

Magister fuisse dicebatur armorum.] In codice Regio post vocem *Magister* modicum spatium vacat: et ad oram antiquarius adnotat scribendum sibi videri, *Magister alter fuisse, etc.* quod equidem verum esse existimo. VALES.

* *Artogerassam*] Forlan eadem est cum Ptolemaei *Ἀρτογέρρα*, de qua in Descriptione Armeniae. LINDENB. Fortasse *Artagera*, vel *Ardis*, ad cuius moenia Caius olim Caesar, Augusti nepos, vulneratus. Conf. d'Anville géographie ancienne Tom. II. p. 106. W.

Uxorem] Olympiadem nominant. W.

6. *Aptus ad muliebria palamenta*] ad se insinuandum in gratiam muliercularum. W.

7. *Prodittons acerrimi compulsores.*] Cylaces nempe et Artabannes. *Spe potiorum*, fore, ut magnam apud Romanos ideo gratiam ineant. — *Ut lateant id tenantes*, ut hoc solum consilium celarent. Graecismus: *καὶ δὴ τὴν ἐκκρυπτοῦντες*. Cf. Irmiac. ad Herodian. Vol. I. p. 752. W.

8. *Concedi*] coodonari. *Pessibus infons* ita lenibus, ut surdij non possent. cf. xxix, 5. W.

9. *Arfacts filium Param*] de quo plura vide infra 30, i. W.

Neocaesaream urbem Polemoniacy Pontis nobilissimam.] In codice Regio reperi nobilissimam levi discrimine. *Sic Eutropius *Tigranocertam civitatem Armeniae nobilissimam* vocat in libro 6. Neocaesarea Ponti Polemoniacy metropolis fuit, ut patet ex Notitia Episcoporum, qui Chalcedonenſi Synodo subscripserunt. Pontus autem Polemoniacy pars est Euxini Ponti. [Vid. Man-

Mannert Kleinasien II, 472. W.] Nam Pontus Euxinus pro gentibus quas alluit, varias sortitus est appellationes. Praeter Pontum enim propria dictum est Pontus Galaticus, et Polemoniacus, at Cappadocius; quibus nominibus etiam provinciae appellantur, ut docet Ptolemaeus in lib. 5. At Scaliger ad num. 2081. Eusebii Chronici scribit, Pontum Polemoniacum ita dici ad distinctionem Ponti Pelagonii, qui mendose per ae scribitur in veteri inscriptione, quae exstat in Editione Gruteri p. 402. L. DIDIO. MARINO. V. S. PROC. FAM. GLADIAT. PER. ASIAM. HY. GALATIAM. CAPPAD. LYCIAM. PAMPHYL. CILICIAM. CYPRUM. PONTUM. PAPHLAG. Et NOT. DITHYRIAE. PONTI. PAPHLAG. Sed quis non videt in ea inscriptione scribendum esse PAPHLAG. Eodem errore *Pelagoniae* pro *Paphlagoniae* scribi in Facundi libro 7. notavit vir praestantissimus Iacobus Sirmundus. Contra Paphlagonia perperam scribitur in lib. 6. Marci Capellae, pro Pelagonia. Pontus igitur Pelagonius in Asia nullus est. VALES. Cf. Wesseling ad Hieroclis Synedem. p. 702. W.

10. *Terentium Ducem*] militarem, postea Comitem rei privatae. XXX, 1. W.

Recturus sine ullis insignibus gentem] *Curius Fortunatianus Rhetor lib. pag. 64. (p. 85. Capperonner.) *Fafces, lictores, toga praetexta, sella curulis, imperia, provinciae, magistratuum ornamenta sunt. Consularia insignia*; Novell. 30. c. 6. *ὄχημα ἢ ἀγγύου, καὶ πέλαις καὶ γάρδους*. Novell. 24. cap. 4. Novell. 25. cap. 5.* Da his insignibus multa in Notitia Imperii. LINDENB.

Recurus int. sine insignibus.] Id est sine diademate et rogis insignibus. VALES.

11. *Ultra hominem* immo vero infra hominem efferatus, ferae bestiae instar furens. W.

Celf. montium petivete secessus.] In codice Regio [et Colb.] *recessus* scribitur. Ceterum hi montes, qui Rom. limitem et Laeticam dirimpabant, incipiebant a Rhisaeo opido, quod Rhisuntem vocat Ptolemaeus: in iisque gens libera degebat, nec Romanis nec Lasis obnoxia, ut scribit Procopius in lib. 4. Goth. VALES.

Lazicam.] Lazi Ammiani aetate erant, qui olim Colchi dicti da quibus vide Mannert Norden p. 392. ff. W.

12. *Sidere flagrante brumali.*] Supra XVI, 12. est *fidero urente* brumali, nec de ardore solis cogitandum, sed de igne doloroso, quo frigore rigentia membra afficiuntur. W.

13. *Arinthaens Comes*] Supra c. 5. est *magister peditum*. — *Prociuctus gemino*, altero, repetito. W.

14. *Incuriosum sus*] qui ut filius regis, totus tamen penderet a Cylace cet. W.

Et Artabanni.] Regius codex *Arabanni* scriptum habet ubique in principio autem libri 30. *Arrabannis*: [in Mf. Colbert. nunc *Arabanni*, nunc *Arraboni*, et *Arrabannes*.] VALES.

15. *Ni propugnatoris Arinthaet.*] Cum in Rag. codice scriptum esse vidissem, *ne propugnatum*; exstimavi integrum locum COMM. IN AMMIAN. II. O

haud paullo elegantius scribi posse hoc modo: *Armenia omnis perisset, impugnata, ni Ariuthael, etc.* sic enim loqui solet Marcellinus. VALES.

Ut sibi et Ioviano placuerat.] xxv, 7. W.

16. *Aspacures Saurpmatis consobrinnus* oravit, ut *socla potestate* Hiberiam regerent. W.

17. *Armentis finitima ret. et Lazis.]* Quippe Hiberia media est inter Lazos ac Persas; ab Oriente enim Albaniam habet et Persas: ab Occasu autem Colchidem, quae Lazica postea dicta est, ut scribit Procopius in lib. 1. Persic. et Ptolemaeus. Armenia autem Hiberis est ad Meridiem. VALES.

18. *I'clut obferatis amictitiae foribus]* nimis quaelita h. l. translatione. W.

Serenata caeli temperie.] Vir doctus in Misc. Obsf. novis T. 1. P. 2. p. 14. pro *serenata* malit *referata*; ita enim esse xiv, 10 (adde xxi, 6.) ego vero nolim mutare, eam inprimis ob causam, quod *obferatae* fores statim praecellerunt. De Armeniae factis cf. omnino xxx, 1. 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVIII. C. I.

1. *Dum in Oriente bella rediiva conflurgunt, ipsam Urbem aeternam clades affecerunt luctuosae, non minus graves, quam quae eandem prellerant anno sextodecimo et eo diutius et quod excurrit, (excurrit autem biennium, Nepotiani morte in annum 350. incidente.) W.*

Anno xvi. et eo diutius post Nepotiani exitium.] Flavius Popillius Nepotianus Eutropiae Constantini sororis filius, cum Magnentium caelo Constante Imperium in Gallias invasisse cerneret, et ipse tamquam eo dignior Imperium concupivit. Caelo igitur Urbi Praefecto Coelio Probino, et armata gladiatorum manu Imperator renuntiatus, multos qui Magnentii partibus favebant occidit: adeo ut passim domus, fora, viae, templaque cadaveribus complerentur. Sed mox milli a Magnentio duces, Heraclida Senatore prodente, factionem eius oppressere: caput eius pilo per Urbem circumlatum est. Gravissimae deinde proscriptiones, et Nobilium qui Nepotiani partibus fuisse suspecti erant, caedes subsecutae sunt. Nam et Eutropia Nepotiani mater, et Sperantius, et Abuterius, alique plures capite poenas dederunt, ut scribit Athanasius in Epist. Apologetica ad Constantium pag. 676. καὶ ἀποδέχομαι σε σφάζοντα τοὺς ἐν πόλει γινώσκοντας ἡμᾶς ὑποδεξαμένους, τὴν μακαρίαν σου θείαν τὴν ὡς ἀληθῶς Εὐτροπίαν, καὶ ἀβουτήριον τὸν γνήσιον ἱερίον, καὶ σπειράντιον τὸν πιστότατον, καὶ ἄλλους πολλούς. Porro id Nepotiani exitium contigit anno Domini 350. Sergio et Nigriniano Coss. ex ante diem iii. Nonas Iun. usque ad pridie Cal. Iul. ut scribit Idatius in Fastis, et Chronicum Alexandrinum. VALES.

Post Nepotiani exitium] Aurelius Vict. Epit. c. 42. Romae Nepotianus Eutropiae Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octavo die vice sua quoque Magnentius oppressit. LIXDAXH. Cf. idem de Caesar. c. 42. Eutrop. x, 10. (6.) Zosim. ii, 43. W.

Plus exemplis generalibus tam late patentibus et per omnes civium ordines illo tempore dominantibus nottura, quam delictis ipsis et eorum genere. Locus similis est xxii, 4. W.

2. *Exquisite] Iulius. Praesentis temporis nostrorum hominum imprimisque principum modestia sensuque humanitatis fretus memorabilia tantum carptim brevibus explanabo, simul vero eadem brevitate (succincte) prisca alicuius facti memoriam revocabo.*

Sed profecto immemor promissi, mi Ammiane, ita copiosus loquutus fuisti in aetatis tuae flagitiis prosequendis, ipsumque ex Graeca historia petitum exemplum doctrinae magis variaeque lectionis ostentandae causa invitum quasi huc videris traxisse. W.

5. *Bello Medico*] Persico. W.

Obsidentes Miletum molibus magnis] Sic emendavimus certissima coniectura: nam corrupte hactenus editum esse, *obsidentes militum*, etc. nemo, cui cor sapit, negabit. LINDENB.

Caritativibus] coniugibus atque liberis. *Mobili censu facultatibus*, xxvi, 8. W.

4. *Hoc argumentum postea digestum tumore tragico Phrynichus*] Herodotus lib. 6. c. 21. Ἀθηναῖοι μὲν δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθῆναι τῇ Μιλήτου ὀλέσει, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ καὶ δὴ καὶ ποιεῖσθαι. Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ὀλέσει, καὶ δειξάντι, ἵς δὲ πρῶτά τε ἐπῆσαν τὸ δεικνόν, καὶ ἐξημίσαν μιν, ὥς ἀναμνήσαντα οἰκῆτα κακὰ, χιλῖσι δραχμαῖσι, καὶ ἐπίταξαν μηκέτι μηδὲν χρᾶσθαι τοῦτῃ τῷ δρᾶματι. Cl. Aelianus Variar. Histor. lib. xiii. cap. 17. Longinus περὶ ὕψους, *Libanius Sophista Declamat. 15. p. 404. Declamat 19. pag. 506. *Tzetzes Chil. viii. Histor. cli. LINDENB. De Phrynicho cf. etiam Aelian. Var. Hist. iii, 8. et Fabricii Biblioth. Graec. ed. Harlet. T. ii. p. 516. W.

Iucunde] non sine voluptate. *Cothurnatus* (sic pro cothurnaris, quod nihili est, ex cod. Colbert. edidit Hadr. Valesius, quem vide in praef. p. lviii.) *procederet stylus lacrymosus* alius se efferret, lacrymasque ciceret. *Amabilis* species, favore digna. W.

Nullis auctorum adminiculis fulta] i. e. aliorum adm. LINDENB.

Nullis auctorum admin. fulta] Auctores dicuntur conditores, seu coloniae deductores, quos Graeci *κλῆτας* vocant. Quo nomine non solum ii censentur, qui primi urbem condidere, sed etiam qui colonias frequentaverunt. Auctores eo sensu dixit Suetonius in Claudio cap. 25. [Octav. c. 98. W.] Solinus cap. x. et Iustinus in lib. 21. c. 6. et lib. 23. c. 1. ut Livium Avienumque praeteream. Auctores igitur hoc in loco sunt Athenienses, qui coloniam in Asiae eam partem miserunt, quae Ionia dicitur. VALES.

Miletumque relegatus est.] Haec verba absunt a codice Regio, *et Tol.* [et Colb.] et Vaticano: recte, ut equidem censco. Neque enim Phrynichus propter illam tragoediam ab Atheniensibus relegatus est, sed mille drachmis tantummodo multatus, ut scribit Herodotus in lib. 6. c. 21. et Callisthenes apud Strabonem in lib. 14. p. 635. Almel. alique plures. Cum autem duo fuerint Phrynichi Athenienses tragici, alter Polyphradmonia filius, Thespidis discipulus, alter filius Melanthae: hic qui Mileti halosim dedit, Melanthae filius dicitur a Scholiaste Aristophanis in Vespas: cui subscribit Aelianus in lib. 15. c. 17. In Editione etiam Augustana legitur, *Miletum relegatus est*. Sed non dubito quin haec verba tum Accursiis, tum Gelenius ex coniectura addiderint, ut sequentia cum antecedentibus cohaererent: sequitur enim narratio de conditu Mileti, cuius urbis nullam antea mentionem factam videbant. Etenim ubi legitur, *obsidentes Miletum molibus magnis*, utriusque Editio perperam scriptum habebat, *obsid. militum*, etc. VALES.

Erat enim Athenienſium colonia Miletus] v. Rambach. de Mileto p. 6. 12. et omnino Herodotum 6, 21. Fortaſſe, niſi tota periodus inde a verbis: *eras enim*, ultima ſeſtem: *qui ſerunt pro patria bello ſe Dorico devoviſſe*, gloſſatoris ſunt. W.

Deducta inter Ionas alios per Nileum.] Poſt mortem Codri Regis Athenienſium, inter filios eius Medontem ac Nileum, qui ceteros fratres aetate anteibant, de regno orta contentio eſt. Permiſſa oraculo Delphico controverſia, Apollo Medonti regnum adiudicavit. At Nileus fratri utpote claudo parere dignatus, collecta Athenienſium iuventute, cum reliquis fratribus aliſque ex Graecia adiunctis comitibus, in Aſiam profectus eſt. et pulſis Caribus ipſe Miletum; ceteri aliis in Ionia urbes condidere: ut ſcribit Pauſanias in Achaïcis c. 2. Strabo in lib. 14. init. Aelias in lib. 8. c. 5. Varias Hiſt. Conon in Narrat. 2. apud Phontium, Tertullianus de Pallio, aliique. Contigit autem haec Ionica migratio annis 140. poſt excidium Troiae, teſte Ariſtarcho, et Eratoſithene atque Porphyrio. Ceterum Nileus recte ſcribitur. Nam et Herodotus in 9. c. 97. et Marmora Arundelliana, et Pauſanias in Achaïcis, et Suidas *νιλεὺς* appellant. VALES.

5. *Maximinus regens quondam*] a. 386. Corſini p. 237. *Romae Vicariam Praefecturam, apud Sopianas*, ubi nunc eſt *Fünſkirchen*, Manners Germanien S. 760. oppidum *Vahertae*, quae pars erat Pannoniae, v. 19. 11. W.

Apud Sopianas.] Sic etiam in Itinerario Antonini hoc opidum nominatur: in codice tamen Regio. *et Tolof.* et in Auguſtini Editione ſcriptum reperi *apud Sopianum*, [in Colbert. Ml. *Soptanus.*] VALES. Citat hunc locum Hieronym. Surita in notis ad Itinerarium Auguſt. ubi occurrunt itinera a *Sopiantis Actinacum*, item a *Sopiantis Bregettonem*. Inrectus vero ad Symmachum x, 2. epiſt. allegat *Sopianos*, ubi etiam corregebat *tabulario*. ORON.

Patre tabulario Praefidialis officii] Ml. hic nihil variat. legendum tamen videtur, *patre tabulario Praef. off.* De Tabulario exiſtit Tit. C. Theod. lib. viii. et Iuſt. lib. x. aliaeque alibi Conſtitutiones non paucae; ex quibus patet conditionales eoſa fuiſſe, et huic actui ita mancipatos, ne facile ad aliam militiam ſpiſſare poterint. Ergo Maximinum hunc obſcuriſſime natum, utpote patre tabulario, recte Ammian. ſcribit. Obſcuri enim revera hi cenſebantur, id eſt, ſtatus ſere ſervilis, (L. ſn. C. de ſer. reip. man.) donec Arcadii et Honorii Impp. ſanctione non niſi liberi homines ad hoc officium admiſſi, L. 3. C. Theodof. de tabular. logogr. LINDENB.

Tabulario Praefidialis officii.] Ita diſtincto ſcriptum eſt in Regio exemplari. Tabularius autem Praefidialis officii is eſt, qui tabulas publicas civitatum, et rei tributariae rationes tractat. Hi cum antea Numerarii dicerentur, Valens legem tulit, ut poſthac Tabularii dicerentur lege 9. Cod. Th. de Numerariis. Nec multo poſt Theodoſius duos in ſingulis provinciis Tabularios collocari praecepit, quorum ad alterum ſiſcalis arcae ratiocinia, ad alterum largitionales tituli pertinerent, lege 12. eodem tit. lege 30. de Sulceptoribus. Unde in Notitia Occidentalis Imperii, inter Officiales Conſularium, Correctorum et Praefidorum Tabularii duo pro Numerario recenſentur. Videntur tamen Tabularii civitatum et

provinciarum distincti fuisse a Tabularia Praefidum: et ad eos spectat titulus in Cod. Th. de Tabulariis, et lex 1. de exaction. et Gella purgationis Caeciliani, et Vetus inscriptio: *Tabularius: Lufitaniae, et Vettoniae.* VALES.

Praefidialis officii] Sic *Praefidialis apparitor* lib. xvii. c. 3. In Cod. Theod. tamen una littera minus, nempe *Praefidale officium* vocatur; L. 2. de venat. ferar. L. 6. de fil. milit. L. 2. de veteran. LINDENB.

Carporum, quos antiquis exclis sedibus Dioclet. transtulit.] Eutropius lib. ix. c. 25. [ubi vid. Tschuckius p. 726. W.] *Varia deinceps et simul et viritum bella gesserunt, Carpi et Basteris subactis, Sarmatis victis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.* *Iordanes de rebus Geticis. p. 79. LINDENB. *Carpi* gens Germanorum, cf. Mannert p. 492. W.

6. *Rexit deinde Tuscam.*] Maximinus Corrector Tusciae fuit Gratianus Nob. puero, et Dagalaipho Coss. qui erat annus sextus decimus post exitum Nepotiani. Id docet subscriptio legis 8. de accusationibus in Codice Theod. VALES. Reinelius: „v. Iureti not. ad Symmachum x, 1. Parperam Glandorp vocat Maximianum. — Ad Maximinum Correct. Tusciae est l. 8. Cod. Theod. de accus. et iusc. Gratiano et Dagalo Coss. Hinc emendanda est inscriptio. l. 3. Cod. Theod. de anno civili et pane gradili ad Maximum Praef. Annonae A. 365. Coss. Valentiniano et Val. AA. it. l. 4. de suscept. etc.“ W.

7. *Adusque sublimia regimenta.*] Deest *venturum*, aut quid simile, VALES. At id nequaquam est Valesii, sed Iureti ex notis eius modo advocatis ad Symmach. lib. 10. epist. 2. Sed quamvis ita furtim raptum, tamen nullius momenti esse existimo, et ideo rursus deleui, quum Hadrianus sustinuisset id uncis inclusum inferere contextui. Nam *effata* dicens intelligit praedictiones de fortunarum eius gradibus, et quidam *adusque sublimia regimenta*, ubi nihil deest, nec desiderari potest. ORON.

Adusque sublimia regimenta] Valesius addendum putat *venturum* vel simile quid. Recte: quam enim contradicendi pruritu Gronovius ex voce *effata*, id est praedictiones, elicere connexionem posse sibi videbatur, ea nimis contorta videtur. *Regimenta* cf. xxv, 9. W.

Gnorum eliciendi animulas noxias et praefugia sollicitare larvarum] peritum manes evocandi mortuorum, quibus val ad nocendum aliis, vel ad praenoscenda futura uterentur. W.

8. *Chilo ex Picarto.*] Chilo Vicarius Africae dicitur in lege 4. Cod. Th. de exculat. artif. Gratiano III. et Equitio Coss. sed mendosa est inscriptio, ut innumeris in locis Codicis Th. scribendumque est, *Chilont Proconsult Africae*, ut patet ex inscriptione legis 7. Cod. Th. de praediis navicular. VALES.

Apud Olybrium ea temp. Urbi Praef.] Praetextato Praefecto Urbi successit Olybrius, qui Praefecturam urbanam iniit Valentiniano II. et Valente II. Coss. ut ex Codice Theod. recte Olybrius adnotavit in Fallis: hic annus erat xviii. ab exitu Nepotiani. Quare in principio huius libri non recte videtur scribi: *Anno xvi. et eo diutius post Nepotiani exitum, saeviens per urbem aeternam urebat cuncta Bellona, etc.* VALES.

Olybrium, Urbis Praefectum] a. 368. vide Corsini p. 245. ff. Reinelius: „A. V. 365. Valent. et Val. A. A. l. un. Cod. Theod. de mancipiis thermar.“ W.

Organarius Sericus.] Glossar. Ὀργανάριος, *Organarius, Fistularius.* Item: Ὀργανάρις, *organarius.* Ὀργανός, *organum.* Iuvenal. Satyr. 6. v. 380. *Organa semper in manibus.* Iul. Firmic. Mathes. lib. III. cap. 14. *Iugentios, musicos, vel organarios faciet.* LIX-panna. *Organarius* organi hydraulici structor. W.

9. *Negotio tepefcente, cum lentius causa ageretur.* W.

Praefect. mand. annonae] Hieronymus in Chronico ad annum Christi 371. sic adnotat: *Maximinus Praefectus annonae maleficus ab Imp. investigare iussus, plurimos Romae Nobilium occidit.* Sed annus perpetam assignatur. Eo enim anno 371. quo Gratianus iterum Consul fuit cum Probo, Olybrius Praefectura urbi. decederat, et ab exitu Nepotiani, annus is quem ponit Hieronymus, est vicessimus primus, quod a Marcellini nostri epocha longius discedit. Fuit igitur Maximinus Praef. annonae anno Dom. 368. Valentiniano II. et Valente II. Coss. ut colligo ex Codice Th. de annona civicii, ubi Maximus dicitur perinde ac a D. Hieronymo et Rufino. VALES.

10. *Pectori crudo affixam*] Haud desiderares, si abesset. W.

Ut saepe faciunt amphitheatr. ferar.] Ferae illae quae ad voluptates pop. Rom. ex omni orbe terrarum conquirebantur, saepe ex caveis elapsae, in media civitate horrendas strages edebant, ut testatur Tertullianus in lib. ad Martyras: *Quoties ferar et in silvis suis, et in mediis civitatibus elapsae caveis, homines devoraverunt?* Libanius quoque in Encomio Dianae, quod est in tomo I. postquam Dianae id munus ac beneficium esse dixit, quod ferar se in silvis continent, nec in urbes et villas incurrun, ut homines lacerent, subdit (Reisk. I. p. 228.): *Quis enim earum impetum ferre posset, quandoquidem si forte quaedam ex illis bestiis, quae in vivariis diu maceratae sunt, elapsa e cavea per civitatem discurrere coepit, solo adpectu terrorem iniecit: continuo sibi quisque perfugium quaerit, ianuae clauduntur, etc.* ὅπου γὰρ, ἢ ἐν τῇ τῶν τοιούτων δὴ τῶν ἐν τοῖς ζωγείοις τε ταλαίπωρῶν ὑπὸ τὸ ἐχλόν θῆν διὰ τῆς πόλεως, βλίμῳ μοῶν τὰρ ἔσται, etc. * Quibus adde haec Plinii in libri 36. capite 5. de Praxitelo quodam sculptore: *Accidit ei, cum in Navalibus, ubi ferar Africanae erant, per caveam intuens leonem caelaret, ut ex alia cavea panthera erumperet, non levi periculo diligentissimi artificis.* Adiungenda sunt et verba Chrysostomi ex Homilia XXIX. in Matthaeum sub sinem: κατὰ τὴν θύραν χαλεπὰ ἀπὸ γαλεάγγας φύγοντα τὰς πόλεις θορυβοῦσιν: et in Homilia LX. ubi huiusmodi vivaria, ubi bestiae caveis inclusae servabantur, remota fuisse dicit a Curia, et a Praetorio ac Palatio, ne forte bestiis erumpentibus periculum his in locis cuiquam crearetur. Cuius rei illustrare habes exemplum in libro 16. Historia Miscellae ad annum 23. Iustiniani Aug. *Mense Martio exsiluit elephas e stabulo noctu, et interfecit multos, alios vero debilitavit.* VALES.

Diffraetis iand. solutae posticis.] Posticae sunt portae amphitheatri, per quas ferar intromittebantur in arenam. Nam cum de amphitheatralibus feri loquatur hic Marcellinus, aliae posticae intelligi nequeunt. * De his posticis sit mentio in Actis Martyrii

Tarachi, Probi, et Andronici: *Praefes confusus et tra excandescens, mandat suis laenam provocare: quae magno rugitu possicam aggreditur, et transit. Clamat populus timens magna voce: Aperiaturs et sic postica destructa est.* Ita quidem edidit Rosweidus. Sed in Ml. codice ita scriptum inveni: *Quae provocata, cum magno rugitu possicam confregit: ut omnis populus cum timore clamaret: Aperiaturs laenae.* VALES. Vid. Salmast. ad Vopisc. Probum c. 19. p. 675. W.

Multiformiter] variis modis. *quasi in proclutis*, quibus poetae scenici actores fabulas personasque recte agere docebant. W.
Artificibus] Mallem artificibus. W.

Supra plantam ut dicitur evagatus.] Proverbialis locutio est, quae unde initium sumperit, docet Valerius Max. in lib. 8. cap. 13. *Mirifice*, ait, et ille artifex, qui in opere suo moneri se a sutore de crepida et ansulis passus, de crure etiam disputare incipientem supra plantam ascendere vetuit. [Hoc Apellia pictoris verbum, Ne supra crepidam sutor iudicaret, in proverbium venit: ut ait Plinius in lib. 35. cap. 10.] Similia iocus Stratonici citharoedi refertur ab Athenaeo, qui sutori cuidam secum de Musica disputanti, minime audiendum eum esse dixit, quippe qui supra plantam ascenderet: οὐ προσέχεις αὐτῷ ἔφη, εἰ τι ἀνέστης τοῦ σφύρου ἄνθρωπος. Hoc autem adagio utitur Epictetus in Enchiridio cap. 61. ὡς τὸ νόδα ὑπερβῆς: et Lucianus in Dialogo pro imaginibus ταῦτά σοι ὑπερεβα ἰδοῦς καὶ ὡς τὸν νόδα. Quamquam eo loci proverbium ductum videtur ex calceis tragicorum, qui actoris pedem longe superabant: quod indicat ipse Lucianus in eiusdem Dialogi principio: μὴδ ὡς τὸν νόδα ἔστω τὸ ὑνδύμας, et eo sensu dixit Horatius Epist. 1, 7, 98.

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. VALES.

Tartareus cognitor] index crudelissimus. W.

11. *Uno proloquio.*] Lib. xxix. c. 1. Sub uno proloquio cunctos iubet occidi. *Proloquium, ἀνέφεσις.* Rufinus 2. Antiq. cap. 9. *Secundum Dei proloquium.* Iosephus: κατὰ τὴν τὰς Θεοῦ πρόφησιν. LINDENB. Uno elogio xiv, 7. ubi vide. W.

Arroganti proposuo.] In Ml. Regio legitur *arrogat*: in Editione Augustana [et in Ml. Colbert.] *arrogant*. Scribe, *quas arroganter propos.* etc. *Tamen ita loquitur libri 18. initio.* VALES.

Arroganter principali dignitate abusus, impotenter, proposito legi (sic propositum legis 15, 7, 27, 9.) *maiestatis imminutae miscebat*, i. e. omnes eiusmodi causas lego maiestatis comprehendit. W.

Iuris priscae iustitia] priscae leges. W.

Divorumque arbitria.] Id est, Imperialia constituta. *Vel certa eodem sensu dictum, ut caeleste arbitrium in L. 2. Cod. Theod. de Fid. Cathol. Caelestes vero et Divos se Imperatores appellasse protitum est.* Sic *divale praeceptum*, L. 6. C. Theod. de domest. et protect. *Divalia statuta*, L. 5. C. Theod. de numer. acuat. *Divalis sanctio*, Novell. Theod. xix. LINDENB.

Quaestionibus exemere cruentis.] Excepta tormentis sunt corpora honoribus praedictorum, praeter illa videlicet crimina, quae legibus demonstrantur, id est, maleficii et maiestatis laesae. L. 7. C. de malef. L. 11. C. Theod. de quaestionib. cuius pars relata

est in Cod. Iustin. L. 16. Tit. eod. De Honoratorum privilegio hic exstat locus Aur. Prudentii in Romano Martyr. v. 108. ff.

*Incensus his Asclepiades, iusserat
Eviscerandum corpus equuleo cernuus
Pendere, et uncis vinculisque crescere. ('is. ungulisque')
Appartitores sed furenti suggerunt
Illum vetusta nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum civium.
Iubet amoveri noxiam stipitem,
Plebeia clarum poena ne damnet virum.* LINDENB.

12. Utque duplici et maiore potestate Romae eo plures inferre aerumnas posset Maximinus, aegre disposuit illius pro Praefectis, omni valetudinem enim Olybrii praeter Praefecturam annuam, ad quam quaestiones exorcendae nihil pertinebant, Praefectura etiam urbana fuerat commissa, additus ei est Leo tum Notarius, postea Officiorum Magister 30, 2. 5. W.

Bustnarium quemdam latronem.] Bustnarius quidem gladiator quis sit, ex Ciceroe in Pisonem c. 9. et ex Servio Grammatico didici: qui scilicet in nobilium virorum funere dimicabat. Sed bustnarius latro is est, qui a Graecis *τυμβωρύχος* dicitur, id est sepulcrorum effossor; quos Latini vespillones uvo verbo appellant, ut in lege 31. D. de evictionibus, et in lege 71. D. de solutionibus, et Antidamum Heracleopolites apud Fulgentium Planciadem de verbis antiquis. Postremo in Glossis veteribus, *τυμβωρύχος*, sepulcri violator, vespiliator. VALES. Ammiano est i. q. paulo ante tartareus et xxix, 9. funereus. W.

Efflaudem serino rictu crudelitatem] Satis poetice elatum, sed saepe inepte, nimisque graviter. W.

13. *Litterarum cum amp. dign. dulcedo.*] Litterae sunt codicilli Vicariae Praefecturae, quos Valentinianus Maximino Praefecto Annonae miserat. Hos *πινυκίδας* Graeci vocant: sic enim Themistius in Orat. 17. καὶ οὐ πρόκειται γυν ἀρχῶν ἀγορά, etc. ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον τίμημα ἐπαγελέλυνται τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ, πινυκίδας, etc. Non iam amplius magistratuum mercatus proponitur: sed iustitiae, ac prudentiae pristinus honos rediit: et si quis his dotibus praeditus reperiretur, non opus erit ut codicillos emendicaret. Glossae veteres, *πινυκὶς βασιλική*, codicillus. Idem in Orat. 4. *σφυρηλάτους δέλτους* vocat codicillos auratos: Iliodorus Pelusiota in Epist. 5. libri 2. *δέλτους ἐξ ἐλαφάντων* vocat, id est codicillos eburneos. At Libanius *γραμματεῖα* appellat in Orat. Consulari ad Iulianum (Reisk. i. p. 395.) καὶ γὰρ ἡγείται ἀτοπον, εἰ τὰ μὲν γραμματεῖα τοῖς ἀρχούσι αὐτὸς ἐγχειρίῃ, etc. Absurdum enim indicat, si cum codicillos ipse manu sua tradat illis qui provincias recturi sunt, etc. et in Epistola 767. ad Tatianum praefectum Praet. ubi docet moris fuisse, ut Praefecti Praet. Imperatoribus insinuarent eos, qui provincias recturi erant, Imperatores vero iisdem codicillos darent: *βασιλεὺς μὲν γὰρ τὸ δοῦναι τὸ γραμματεῖον· οὐ δ' ἐν λαβεῖν αἴτιον διδόναις*. Cum codicillis autem mittebantur insignia: unde insignia pro codicillis sumuntur in lib. 25. c. 8. §. 11. et apud Themistium in Orat. 16. initio, et in Zolimi lib. 4. et in Scholiis in Gregorii Philippe 1. τὰ τῶν ἀρχῶν εἴμβολα pro codicillis usurpantur. *Chrysostomus in

Homilia 11. de verbis Elais: καὶ ἀντὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς τοῖς ἐαυτῶν ὑπάτοις χρυσῶς ἐκλίνουσι δέλτους, σύμβολον τῆς ἀρχῆς. Ex quo loco discimus, symbola magistratuum nihil aliud fuisse quam Imperatoria codicillos, sed eos diversos fuisse pro diversitate magistratuum. Nam codicilli quidem delatae Praefecturae erant aurei; reliquorum vero magistratuum eburnei: ut supra vidimus ex Iliodoro Peusiota. VALES.

Pedes huc et illuc exultando contorqueant (trippelnd). W.

Inter altaria celsius gradientes Brachmanas.] Philostratus in lib. 3. de vita Apollonii cap. 4. ait Brachmanas duobus interdum cubitis supra terram elatos celsius gradi, idque non praestigiarium aut ludicrae ostentationis causa, sed ut Solis cui devoti sunt, cursum ea ratione imitentur: μεταμορφοῦντας δὲ ἰδεῖν τοὺς Βραχμῶνας φησὶν ἀπὸ τῆς γῆς ἐς πῆχυν δύο, οὐ θαυματοποιῶν ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅπως τῷ ἡλίῳ εὐαποβαίνοντες τῆς γῆς ὁρῶσιν, ὡς πρόσφορον τῷ θεῷ πύττοντες. Brachmanas autem Solis cultui mancipatos fuisse, docet Hierocles apud Stephanum Byzantium, et generaliter gens Indorum omnis Solem colit. Mane enim e lecto surgentes Indi ad orientem Solem conversi, saltatione quadam Drumi salutant, Solis cursum et choream imitantes: idemque faciunt vespere, cum cubitum sunt, ut refert Lucianus de saltatione. VALES.

14. *Hispanillae cuiusdam artibus praevis adfectasse coniugium.*] De his, qui magico, iusurramine pudicos ad libidinem animos deflectunt, astat L. 4. C. de malef. et math. LINDENBERG.

Transeunter.] leviter et ὡς ἐν παρῶν (pergranter eodem significatu 14, 1.) iudiciorum fide discussa veritate examinata. W.

15. Addit quaedam Ammianus, ut excuset sese iis, qui nec temporum rationem atque ordinem cum servasse ubique multaque omisso fortasse dictum sint. Sed non id consilium sibi fuisse ait, ut *per squalidas* infimae conditionis *personas* omnes *transiret*, neque ex ipsis *tabularis* veram causarum rationem haurire licuisse, ubi *iustitiam* magis quam *iudicium*. Lusus verborum: non tam iudicia ipsa timebantur, quam neglectus omnis legibus praescriptae iudicandi normae, ubi indicta causa hominea damnabatur. W.

16. *Cethegus Senator adulterii reus delatus cervice perit abscessu.*] Constantini Imp. ad Evagrium Constitutio: *Sacrilegos nuptiarum corruptores gladio puniri iubet.* L. 30. C. ad L. iul. de adulter. Cuius Legis plenior explicatio iam a multis tradita est. LINDENBERG.

* *Alypius nob. adulescens ob levem relegatus errorem.*] Hic videtur esse frater Q. Hermogeniani Olybrii, de quo duae sunt inscriptiones a Baronio relatae ad annum Christi 395. FALTONIUS. ALYPIUS. V. C. PRAEF. URB. dicitur sub Theodosio Aug. VALES.

Deversoria tenebrarum] tenebricosos carceres. W.

17. *Hymett.*] Videtur is esse, qui vicaria Urbis suarum Mameritino et Nevirita Coll. ad quem exstat lex 29. Cod. Th. de appellationibus. Erat autem frater Toxotii, patris Eustochii virginis: ut colligitur ex Epistola D. Hieronymi ad Laetam de institutione filiae. Memoratur etiam a S. Basilio in Ep. 330. quidam eiusdem nominis ὁμῆτιος. VALES.

Hymettius, Africae Proconsul] Reinesius: Est in titulo l. 29. Cod. Theod. de appellat. Hymettius Vicarius *Urbis*, cum fuerit Vicar. *Africae*, post ad Proconsulatum promotus. W.

Cum Africam Proconsul regeret.] Ita nuper dederunt Parisenses ex imperio Hadriani, non Henrici, non Lindenbrogii, non aliorum superiore aetate, qui *proconsule* habent, ut citat quoque Iac. Gothofredus ad librum xxi. Cod. Theod. tit. 5. de Naviculariis. Non potuit esse dubium, quos sequeretur. GRON.

Ex horreis Rom. populo destinatis.] Olim Aegyptiae et Africae menses populum Rom. pascebant. Ac de Aegypto quidem id testatur Statius in Silvis, et Plinius in Panegyrico: de Africa item praeter ceteros Claudianus de bello Gildonico, ubi Romam sic loquentem inducit v. 52.

*Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
Ut domnam plebem, bellatoremque Senatum
Classibus aestivis alerent.*

Sed postquam Constantinus Imperium Rom. divisit, et urbem nominis sui aemulam Romae condidit, Aegyptus quidem Orientali Imperio cessit, ad plebem Constantinop. alendam: Africa vero Romano populo relicta est, ut ibidem Claudianus notat: cui subscribit Eunapius in Aedestii vita, et Descriptio veteris orbis a Iac. Gothofredo edita. Hinc in Oriente quidem erat Praefectus annonae Alexandrinae sub dispositione Praefecti Praet. Orientis: cuius mentio fit in lege 3. Cod. Theod. de Susceptoribus. At in Occidente erat Praefectus annonae Africanae sub dispositione Praefecti Praet. Italiae et Africae; ut docet Notitia Imperii Romani. Ille Alexandriae; hic Carthagine residebat, et officium habebat: ut patet ex lege 13. Cod. Theod. de annona et tributis, lege 8. de exactionibus, lege 12. de Naviculariis. *Prudentius in libro 2. contra Symmachum, Siciliam et Sardiniam quotannis Romanos alere missa classe consuevisse scribit.* VALES.

Ex horreis Romano populo destinatis.] Passim enim per stationes horrea erant, in quae annona deferbatur, Romam deportanda, hisque praepositi Praefecti annonae, qui erant sub dispositione Praef. Praetorio. Cf. l. 16. Cod. Theod. de susceptoribus, et l. 49. de Decurion. Wesseling. ad Itiner. p. 31. et 52. W.

18. *Denis modis singulis solidis venumdatis.*] Sic Iulianus Antiochenus in illa annonae paenuria, cum denos modios singulis aureis seu solidis vendi videret, ipse ex fiscali tritico quinos denos modios unico solido vendidit, ut ipse dicit in Misopogone. Apparet igitur caritatem annonae fuisse non mediocrem, cum modii Romani decem solido vaenibant. Postea Valentinianus legem tulit, ut modii duodecim non pluris solido venumdarentur, si Suidas credendum est. Is enim in v. Μαγάρι sic scribit: *ἐνομοθέτησεν Οὐαλεντινιανὸς πικράσασθαι τὸν εἶτον μόδιον δάδεκα τῷ νομισματι μηδενὸς ἀντιλέγοντος.* VALES.

Denis modis singulis solidis indigentibus venumdatis (iniuncundae ad aures tot voces in 18 desinentes) de modis et solidis, (al. aureis) vide quae notavimus ad 25. 8. W.

Interpretis compendium ad Princip. aerarium misit.] Vulg. *Integrum comp.* Sic nempe corruperant locum hunc, qui vocem, quam nunc Ammiano ex Mf. Flor. restituiimus, non intellexerunt. Vetus Gloss. interpretatur, *Interpretum, παράλληλον.* Quo sanis

Calliodorus Var. lib. II. Epist. XXVI. *Magnificentiam tuam, negotiatorum Apuliae sive Calabriae supplicatione permoti, duximus instruendam, ut ob frumenta quae per supradictos negotiatores publico comparantur, non iterum ab iisdem interpretis nomine solidorum quantitas exigatur.* Novella Valentin. XV. *Centum millia aequi ponderis portionem de interpretis iuxta priora constituta praebent.* Ariamius Episc. ad numerarios fisci Barcinonens. in Collection. Concil. Hispan. pag. 250. *Pro inevitabilibus damnis, vel interpretis specierum, Siliquas IV.* Ita interpretum in veteri Legge Saxo. III. XIV. LINDENB.

[*Interpretis compendium.*] Cum Hymetius denos modios singulis solidis vendidisset, sequente anno ex illa pecunia quam ex frumenti publici venditione colligerat, triticum emit et cum ubertate segetum provemisset, qui prioris anno decem modios solido venderat, triginta modios uno auro comparavit. Ac horreis quidem populi Romani totidem modios quot ante messem inde abstraxerat, fideliter restituit, interpretum autem (id erat XX. modii in solidum) ad Principis aerarium misit. Interpretum recte in Glossis παράλληλον explicatur: sed τίμημα suppleri debet. Interpretum enim dici non potest nisi habita ratione ad alterum pretium. Atque ut breviter definiam, interpretum est lucrum inter emptum ac venditum. Ut si quod pretio unius aurei emptum est, illud postea duobus aureis vendidero, interpretum erit unus aureus: aut quemadmodum in hac specie, si cum modios X. solido uno vendiderim, postea uno solido triginta modios comparvero, interpretis lucrum erunt duo trientes unius solidi, seu XX. modii. Proprie tamen interpretum nihil aliud significat quam duorum temporum pretium, vel duplex pretium: et tam pro damno quam lucro accipi potest. Sic Artemius Episcopus pro dispendio sumit in eo loco quem Lindenbrogius adduxit. Nempe interdum accidit, ut quod certo pretio emeris, postea minoris vendere cogaris: et tunc interpretum non lucrum, sed dispendium habet. Hinc Marcellinus noster hoc in loco non simpliciter interpretum dixit, sed *interpretis compendium*: incrementa dicuntur in lege I. Cod. Th. de frumento urbis Const. At Cuiacius in lib. 16. Observ. cap. 4. interpretum ait esse pretium pretii, nimis obscure. VALES. Cf. Salmas. Exercit. Plin. p. m. 708. W.

[*Ad Principis aerarium.*] Id est ad arcam Praefecturae Praetorianae: hic enim titulus annonarius ad arcam Praefectorum pertinebat, qui annonam curabant, ut ad libros superiores adnotatum est. Hinc apud Calliodorum Epistola 26. lib. 2. quae est de interpretis annuariarum specierum, ad Praefectum Praet. missa est. Cave igitur, ne aerarium hic privatum aut sacrum intelligas. VALES.

[*Per nundinationem*] lucelli faciendi occasionem (Schachern, Mäkeln). cf. 31, 5. — *Parum* i. e. minus, uti 17, 4. W.

19. *Ob prava quaedam implenda maleficii causa ad sacrificandum axia inspicienda.* W.

20. *Commonitorium repertum est, manu inscriptum Hymetii.*] Infra §. 53. *Commonitorium cum Augusti litteris tradidit.* Glossarium Cyrilli Episc. Κομμοιτόριον ἐπιστολὴ ἐπισταλμένη εἰς χάριτος. L. 10. C. Theod. de curiol. *Commonitoria competentibus atque mandatis instruct.* L. 2. C. Theod. Si cert. pet. Solo

commonitorio de suffragio nititur. *Vid. Epist. Leonis PP. Cod. Cao. pag. 319. in octavo. Hieronymus Epist. ad Celantiam: *Quasi ad compendiosum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda sententia est, et superscribenda cordi tuo, quae ad totius iustitiae breviarium domini ore profertur.* *Zonas. in Concil. Carthag. Can. 101. ἡ γράφον ἐντολήριον δεδώκασι εἰς ὑπόμνησιν, ὡς ἐμὲλλον πρὸς τὸν βασιλῆα εἰπεῖν, ὃ κομμουνιώριον ὠνόμασαν. Idem in Synod. Carthag. can. 1. pag. 386. τὸ κομμουνιώριον, ἔχον τὸ ἡγγραφον ὑπομνημάτων προαχθέντων καὶ λαληθέντων — ἡ κομμουνιώριον τῆς ἐντολῆς τοῦ πόπα. Φασι δὲ ἡ ἐντετατο ἡ γράφον τῶν ὡφείλων ζητηθῆναι. *Commonitorium, seu scriptis mandatus commentarius eorum quae facta et dicta sunt: vel commonitorium, Papae mandatum, per quod in scriptis mandaverat, quatenam quaeri deberent.* *Vide Suidam et Nomicum Glossarium in Κομμουνιώριον. LINDENB.

Commonitorium] Ammianae aetate est libellus, quem nos hodie memoriale (Pro Memoria) dicere solemus. vide et Symmachum 5, 21. W.

Ut obsecrata ritu sacrorum sol. numina Imp. delentret.] Sic primus edidit Gelenius. At in Augustana Editione locus legitur hoc modo: *Ut obsecratores sacrorum sol. numina erga se Imp. delinrent.* Neque aliter in Regio codice, nisi quod in eo sic habetur, *ut obsecrationibus agrorum sol. etc.* et superscriptum est ex conjectura *delinrentur.* [In Ml. Colbert. *ut obsecratoribus agrorum sol. numina, etc.*] Mihi sic scribendus hic locus videbatur: *Ut obsecrato ritu sacrorum sollemnium numine erga se Imperatores (Valentinianum et Gratianum scilicet) delentret: vel sane, ut obsecrata ritu sacr. sol. numina erga se Imperatores delinrent.* *Commonitorium* enim illud Hymeti nihil aliud erat quam concepta precatio, quam ad Amantium Haruspice[m] miserat, cum brevi monito eorum quae in illo sacrificio observari volebat. VALES.

Ut obsecrata invocata, implorata ritu sacrorum sollemnium sacris factis numina Imperatorum in se animos mitigarent. W.

In extrema parte quaedam invectiva legebatur in Principem.] Propter similem in epistola quadam invectivam etiam Felix Discon. in periculum capitis venit; de quo Optat. Milevit. lib. 2. LINDENB.

21. *Asperius interpretantium]* maligne in maius augant. W.

Et quia Frontinus Consiliarius antedicti.] Vulg. libb. *Consiliarius antedicti.* Quae perversa scriptura vario viros doctos torfit, variasque partim vero similes, partim absurdissimas emendationes extorsit; quorum interpretationes, ne errores simul repetam, tacere malo. Solebant autem Praefides provinciarum, Proconsules, vice sacra indicantes, alique in publicis administrationibus constituti, adfessores habere viros prudentia atque eruditione insignes, quorum consiliis in rebus arduis iuvarentur: ut ex Cod. Iulian. lib. 1. Tit. 11. *De adfessoribus domest. et cancell.* constat.

*Tertull. ad Scapul. cap. 4. *Asper (Praeses) professus inter advocatos et adfessores, dolere se incidisse in hanc causam.* *Gregorius Thaumaturg. Episcop. Neocaesar. in Panegy. ad Origen. *Κηδεστήν μου ἀνδρᾶ ἀδελφῆς ἐμῆς, ὃ τότε ἄρχων τῶν Παλαιστίνων.*

τοῦτον παραλαβὼν ἐξαίφνης ἀκούσας μόνον, καχυρισμένον τῆς ἀπο-
ποιήτου, ἤγαγεν ἐνταῦθα, συνεπισημαίνοντα καὶ κοινωνήοντα τῶν τοῦ
ἰδίου ἀρχόντος πόων. Νομίζω γὰρ τις ἦν, καὶ ἴσα ἴσως ἴν.*
In Oratione Ciceron. pro Quintio c. 10. 15. C. Aquilius Gallus
Iudex L. Lucullum, L. Quintilium, et M. Marcellum, tres Iu-
risperitos, in consilium adhibuerat. * Sic Paulus et Ulpianus Pa-
piniano, et Sallustio PR. Phosphorius, Maximinoque P. PR. Sim-
plicius, Romano Com. per Africam Caecilius, a consiliis fuerunt.
Spartianus in Pescenn. Ammianus libb. xxv. et xxviii. Sic ergo
hic quoque Hymetio Africam Proconsule regenti consiliarius fuit
Frontinus. LINDENB.

Froatinus Consiliarius.] Laudanda est Lindenbrogii coniectura,
qui primus hunc locum recte emendavit, cum in antiquis Editio-
nibus, adeoque in MS. omnibus *Consularius* legeretur. In MS.
quidem Regio *Consularius* superscriptum est; sed sine dubio vi-
tiose. Consiliarius autem sive Assessor, is est qui Magistratui in iu-
dicando consilium suggerit, de quibus ad lib. 23. c. 3. nonnulla
adnotavi. Eos Graeci κοινωνοὺς τῶν πόων appellant, ut praeter
Gregorii Thaumaturgi locum a Lindenbrogio allatum, docet Liba-
nius in Ep. 376. ad Honoratum: Γαλατῶν ἀρχὴ τῶν Ἑσπερίων,
καὶ Κυρήνῃ αἰσῆς εἰς κοινωνίαν πόων. * Gregorius quoque Nazianz.
in Epistola 48. ad Asterium, et in Epistola 175. ad Olympium,
et Ildorus Pelusiota in lib. 5. Epistola 40. ad Taurum Praef.
Praet. * Sed et Priscus Rhator in Historia, pag. 29. de Consilia-
rium ab Euphemio Offic. Magistro adscitum esse significat his
verbis: ὅς καὶ Πρίσκον τὸν συγγραφεῖα τῶν τῆς ἀρχῆς Φροντίδων
ἰδέετο κοινωνόν. Consiliorum participes vocat Diocletianus in
lege 1. Cod. de Assessores. Ianus a Costa doctissimus Anteces-
sor Assessorem a Luciano designari existimabat in Apologia de his
qui mercenariam operam praestant, his verbis: τὰς δίκας σισάγας,
καὶ τὴν τάξιν αὐταῖς τὴν προσήκουσαν ἐπιτελεῖν, καὶ τῶν πρᾶττο-
μένων καὶ λεγόμενων πάντων ὑπομνήματα γράφειν, etc. Sed
pace eruditissimi vtri dictum sit, non Assessorem, sed Hypomne-
matographum se fuisse, his et sequentibus verbis significat Lucianus.
Sic enim dicebantur Alexandriae Actuarii seu Memoriales
qui acta conficiebant, lege ult. Cod. Theod. de Decurionibus:
quod integer locus tam aperte demonstrat, ut proflus dubitari non
possit. Glossae veteres, ὑπομνηματογράφος, Actuarius, Memoria-
lius. Assessoris autem officium perspicue designat Marcellus Me-
morialis in Epistola praefixa Collationi Carth. his verbis: Ac
iampridem in haec operationem officii mei symbolaria dedi,
quum a V. Sp. Tribuno et Not. Marcellino curarum adscitus
in partem aea tam merito meo quam dignatione censeatis, com-
municavit cum Iudice libraadae descriptionis laborem. VALES.
Vid. Haubold de Consist. principis Sect. II. p. 7. ff. W.

22. *Otriculum* (Otricoli in terris Pontifici Romano parenti-
bus) audiendus de Maximo Vicario (post Maximum Vica-
rium) ab Ampelio Urbi Praefecto altiori, uti nos dicimus, in-
fraotia. Ampelius vero, (idem fortasse, qui breviarum hist.
Rom. scripsit, quod Floro solet addi, Wernsdorf ad Himerium
p. 286.) quum teste Corsino p. 250. annis demum 371. et 72.
Urbis praefecturam administraverit, Ammianus, ut omnem homi-
nis fortunam una serie narraret, quae postea temporis facta, occu-

pavit. — *Rectus Imperatoris praesidium adpellavit ad Imperatorem provocavit.* W.

23. *Librata infittia*] accuratius examinata caussa. *ad Boda, Dalmatiae locum Insulam.* v. ad 23, 3. W.

24. *Nobilitatis*] Honoratum, Senatorum, cet. *Praetextatus ex Urbi Praefecto* 27, 9. *ex Icaro Hispaniae* 23, 1. W.

Ne delictis supplicia sint graviora.] Quinimmo leviores culpis poenae esse praestant, καὶ τὰς τιμωρίας εὐλατέους ποιεῖσθαι τῶν ἀμαρτανωμένων. Isocrates ad Nicoclem. Isaci quoque scitum elegana est: καὶ τοὺς νόμους μὲν τίσσεσθαι σφόδρως, παροτρύνει δὲ πολεῖν, ἢ ὡς ἐκείνοι πλεονέχουσι. Ut Capitolinus de M. Antonino Imp. scribit: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minore supplicio, quam legibus plecti solent, puniret.* LINDENB.

25. *Intromissi in Consistorium*] v. Haubold l. l. p. 49. W.

Redarguit Quaestor Eupraxius] Qui scilicet illud rescriptum iussu Valentiniiani dictaverat. Quaestoris enim munus erat leges dictare, ut supra monimus. VALES.

Redarguit Quaestor nostrum more Cancellarius Eupraxius, ob libertatem dicendi iam supra laudatam 27, 6. 7. W.

Emendatum est crudele coeptum.] Cum in Regio codice [et Colbert.] "ac Tolos." receptum reperissem, non dubitavi quin emendandum esset crudele praeceptum. Est autem crudele praeceptum illud, quod refertur supra §. 11. Constitutio vero ipsa, qua id crudele rescriptum emendatum est, existat in Cod. Theod. de quaestionibus ad Olybrium Praef. Urbi, Valentiniann Nob. P. et Victore Coss. Nullus omnino ob fidiculas praefereandas, inconsultis ac nescientibus nobis, vel militum auctoramento, vel generis aut dignitatis defensione nudetur: excepta tamen maiestatis causa, in qua sola omnibus aequa conditio est. Quibus conferenda sunt verba Marcellini nostri in fine lib. 19. c. 12. Neque enim abnuimus salutem legitimi Principis studio muniri debere cunctorum, cuius redimendae causa validius, ubi maiestas pulsata defenditur, a quaestionibus vel cruentis nullam Corn. leges eximere fortunam. Chrysostomus in Homilia 13. ad populum Antiochenum: ἔνθα γὰρ ἢ ἡ καθεστὼς, ἀκίωμα οὐδὲν ὠφελεῖ. Ubi crimen est laesae maiestatis, dignitas neminem tegit. VALES. *Emendatum revocatum.* W.

26. *Lollianus, Lampadii filius ex Praefecto (Urbi 27, 3.) Codicem noxtiarum artium magicum libellum.* W.

Nondum per aetatem firmato consilio.] Huiusmodi adolescentum errata paterna potius potestate castiganda sunt, quam iudicia severitate. Itaque Lolliani mors eo atrocior omnibus visa est, quod nobilis adolescens per aetatis imprudentiam lapsus, leve delictum capite expiaverat. Atque hic miserabilia casus Lolliani occasionem forte dedit Constitutioni Valentiniiani de emendatione propinquorum: quae in Codice utroque existat etiamnum. VALES.

Exsul mittendus ut sperabatur] i. e. timebatur. W.

Iussus ad eius Comitatum duct.] Existat lex Valentiniiani ad Ampelium Praefectum Urbi, in Codice Theodosiano, de maleficis et mathematicis, quae ad hoc negotium pertinet. VALES.

De fumo in flammam, ut aiunt] Proverbial. Incurtio de iis, qui minus periculum evitaturi in maius incidunt. Conf. ad xiv, 11, 12. W.

27. *Tarracius Bassus postea Urbi Praef.]* Hic est, ut existimo, Anthemius Bassus Praef. Urbi, praedecessor Q. Aurelii Symmachi, ut ipse Symmachus dicit in lib. 10. Epist. 33. et 39. In Epist. 47. Anicius Bassus dicitur. *De eo exstat vetus inscriptio Romae ad viam Nomentanam, quam abs se visam mihi communi-
cavit Marquardus Gudius: ANICIO. AUCHENIO. BASSO. V. C. QUAE-
STORI. CANDIDATO. UNO. KODENQUE. TEMPORE. PRAETORI. TUTELARI.
PROCONSULI. CAMPANIAE. PRAEFECTO. URBI. TRINUM MAGISTRATUS. IN-
STONIA. FACUNDIAE. ET. NATALIUM. SPECIOSA. LUCEI. VIRTUTIS. ORNAN-
TI. CLARITATEM. GENERIS. PATERNIS. AVITISQUE. PASTORUM. PAGINIS.
CELEBRATAM. ETC. VALES.

Tarracius Bassus postea Urbi Praefectus.] Corlini p. 290. habet Tarrutium Bassum anno 390. Praefectum. W.

Camenius] Reinesius: „ad quem, Vicarium Africae, est l. 84. Cod. Theod. de Decor. Eucherio et Syagrio Coll. an. 361.“ W.

*Quod aurigam veneficum consilii fovere dicebantur] de qua mala aurigarum fama vide infra c. 4. et 26, 3. et quae ibi adnota-
vimus. W.*

28. *Quarum altera.]* Prior Valesiana et Lindenbrogiana quo-
rum: eam generis mutationem suspectam sibi scripsit alibi pater.
aeque ac in l. 10. de Oblig. et Action. obligationes eorum. ut
et l. 16. §. 4. de Fideiuss. et mand. unox.

29. *Artibus pravis se polluisse] Sic emendavit Hadr. Valesius*
(v. Praef. p. LXV.) o cod. Colbertino et Valentino, in quibus scri-
ptum *artibus praevenisse polluisse*. Edd. *artibus se polluisse*. W.

Procurator monetae] monetae praepositus 22. 11. 1. Salmas.
ad scr. H. A. T. II. p. 519. — *Adiecta religione*, paullo post
sacramento i. e. iureiurando interposito. W.

* *Plumbi validis scitibus interemit.]* Plumbo puniri, vel plum-
bati caedi, Acro ad Horatii Oden 35. LINDENB.

*Plumbi validis scitibus] flagellis, toris, quibus globuli plum-
bei innexi erant (σφαίραι μολύβδιναι) Zol. 5, 2. cf. 29. 1. et*
omnino de hoc suppliciorum genere Car. Gottfr. Winkler (praef.
Bachio) De supplicio plumbatarum medio aetate usitato. Lips.
1744. W.

31. *Probi, Summatum omnium maximi] Praefecti Praetorio*
Illyrici, v. 27. 11. W.

32. *Aginatius.]* Hic Consularis Byzaceniae provinciae fuerat
Juliano Aug. IV. et Sallustio Coll. ut docet lex 1. Cod. Theod.
de conlatione donat. poss. *Ad hunc eundem Aginatum Vica-
rium urbis Romae exstat rescriptum Valentiniani Aug. quod Ba-
ronius refert anno Christi 369. ex quo apparet civem Rom. fuisse.*
VALES.

Aginatius] Reinesius: „an ab Anicio Fausto Paulino Col. a.
U. 1077. cui filius Anicius Probus iunior.“ W.

33. *Has literas] Per literas quippe Probus Maximino rem*
prodidit. W.

Batulum] Baiulus alias, qui onera portat, sed de tabellario
etiam 15. 5. et Symmacho v. Ep. 7. usurpatur. W.

34. *Actus] sententias absolutorias. W.*

35. *In*

35. *In voluntate*] testamento. *Medietatem* dimidiam partem. W.

[*Ne amitteret aq̄sam sibi oblatam lucrandi uberis patrimonio.*] In codice Colbert. legitur, *aapl̄am f. o. l. u. patriat.* de quo nomine supra aliqua notavi.] MADR. VALES.

36. *Decolorabant*] dehp̄nellabant. — *Ultra forenses terminos semet extentans* normas legesque iudicibus praecriptas migrans. — *De fenestra Praetorii quadam remota* Curiae parte postica. W.

Cuius summitas quamdam velut t̄p̄ausam colligaret.] Mf. eius *summitas quaedam velut damasam colligaret.* Sibyllae voces haec quidem sunt, nec quid velint liquet. LINDENB.

Quamdam velut tamusam.] Hic locus et Douatum Ponzanum et Lindenbrogium valde exercuit: quem nos ope Regii codicis minimo negotio restitimus. Nam cum in Mf. Regio et Flor. [ac Colbert.] et in Editione Augustana sic legeretur: *Quamdam velut clam usam collig. aullis quidem tad. fulta, sed aocitura inf. multis;* ita scribendum esse existimaui: *Cuius summitas quaedam velut clausa colligaret, etc.* Quenam porro illa fuerint quae velut clausa funiculo colligata erant, divinare non opis nostrae est. Suspiciari tamen datur quaedam fuisse *teratologia*, id est magicis artibus consecrata. VALES. An id vocabitur restituere? Quid ergo? si qua nodo quodam erunt involuta et colligata, non dicuntur clausa, sed velut clausa? Quis potest id intelligere? *Velut*, quasi, tanquam solent tum praeponi, quum improprie sumpta verba sequuntur; aut non penitus id significari quis vult, quod significant. Sic *velut clausa* erunt non in totum clausa, sed paululum aperta, et sic adspici poterunt. Ut lib. 25. *Sequuto inde die castra ponuntur velut murali ambitu circumclausa praeter unum exitum, eundemque patentem undique,* ubi tamen *velut* non ad *clausa*, sed vicina respicit. Ex prioris ratione quomodo clausa dicuntur? Ne dicam, quam procul id abeat ab Mf. *clam usam*. Quid quod et malo citat, quum utique in Augustana editione habeatur *quaedam*, ut etiam Flor. apud Lindenbrogium, non *quoadam*. Itaque primum haec contemplans opinabar Graeci aliquid latere, quod multiplex hic advocari potest, et quidem Valeliano verius, certe propius. Sed quum considerarem Graeca in hoc scriptore Graece scripta esse, attentius miras litterarum et transpositiones et mutationes contemplerer, in hac tandem lectione acquievi, ut crederem scripsisse, *quaedam, velut empusam, colligaret.* Hoc fascinum videtur nefarius sed superstitiosus homo creditus ex fenestra suspendisse, ut tecte et impune et convenientibus diis hominibusque sacretet. GRON.

Quaedam velut clausa colligaret.] Locus luxatus et non una laborans difficultate, quem Gronovius post rixas cum Valelio non iniustas illas quidem, sed immodestas ita tractavit, ut et ipsa emendatio et quae ad explicandam eam subiunxit, admodum sint obscura et perplexa. Empusam novi, spectrum muliebre ab Hecate hominibus immissum, deinde terribilamentum quodque. cf. Hesychius et Etymol. M. et Scholiast. ad Aristoph. Ranas 293. sed quid haec h. l. sibi velit, non video. Omnino uterque et Valelius et Gronovius magico cuiusdam artis notionem animo semel conceptam loco explicando temere attulerunt. Mihi vero locus

videtur. Maximinum Ammianus dixerat ultra forenses terminos se extendisse. Ad hoc confirmandum duo affert argumenta; sic enim connectit cum antecedentibus: 1) *resticulam suspendit*; 2) *Mucianum Barbarumque trudi iussit*. Prior potestatis iudiciariae abusus in eo constituisse videtur, ut delatores alliciendo plures reos, inprimis nobiles, ad tribunal suum traheret, ideoque e funiculo cistulam vel aliud eiusmodi suspendi iuberet, cui, uti leoninis olim apud Venetos capitibus (rietibus) inferere delatores scidulas possent, quibus criminea impingerent, quibuscunque vellent, *nullis indicitis* (probationibus) *sulta*, sed *nocturna infontibus multis*. Erst igitur olim, ubi legerem: *culus summitas* (extrema pars 19. 8. itidem de fune) *quAdam velut CAPSULA colligaret, nullis quidem indicitis sulta*, quae anonymi homines inseruerant cet. Sed ne sic quidem persanatum esse locum ipse animadverto. Tandem audiamus Reinesium. Is orae Lindenbrogianae adscripsit: „in quamdam velut *tomieam*,“ quam Accusativi formam (quum ex Nominat. Graeco *θύμια* deberet esse thominga) ex aliarum vocum, quae ex tertia Graeca in primam Latinam declinationem abiere, *ὄρυξ*, *ὄρυγα*, *orca*, *μύριξ*, *meninga*, *αἰξ*, *aega*, *βόμυξ*, *βόμυκα*, *formica*, *πνίξ*, *pnica*, analogia illustrat. Cf. eundem Reines. Var. Lectt. 3. 12. p. 513. Sunt vero thomices secundum Festum h. v. a Gesnero in Thesouro emendatum: „Thomices Graeco nomine appellantur e cannabi impolita vel impolitae (ut conveniat cum tortae) et sparto leviter tortae restes, e quibus funes fiunt.“ Fateor hanc vocem proximè accedere ad *tamusam* illam, quae libros obfederat, non placet tamen ob praecedentem *resticulam*. W. Leni mutatione Hermannus meus scribendum putat *velut damuosa*, i. e. quae maleficiorum insitar significabantur. xrv.

Mucianum Barbarumque Apparitores aliquoties discretim trudi iubebat] Haec quoque non satis perspicua. Ernesti exposuit: per speciem irae a se removebat, ut eo-facilius alios fallerent. Recte; sed fortasse munere amovit ad speciem Praetorioque eiecit istos homines nequissimos. Hi igitur ita instituti, ut de crudelitate iudicis iniuriisque sibi facta querentes, inferioria conditionis reos incitarent, nullumque salutis retinendae remedium superesse asseverarent, nisi nobiles divitesque criminum arcesserent gravium, quos si reos fecissent criminando, nullam inferiorum rationem habitum iri affirmabant. W.

38. *Ob quae impia villitate*.] Nihil certina est quam sic corrigendum esse ut fecimus. Coniecturae nostrae suffragatur Regius [et Colbert.] codex, in quo scriptum invenimus: *Ob quae impla villitate*. VALES.

Implacabilitate dira crudelitate *tam pergente ultra apposita fines*. (Locus similis xv. 8. 7. malo ultra apposita iam proferenti.) — *Insculti* squalidi. — *Salutantes* honoris causa adeuntes, viscentes. W.

39. *Effectus iuncta data*. W.

Numae Pompili similes et Catonem.] Scribendum videtur, et *Catonum*. VALES.

Ut nec in malis alienis exarescerent lacrimae] cf. Cic. de inventione 1. extr. Quintilian. vi. 2. ut ii adeo, qui nihil ipsi paterentur, lacrymari non desinerent. — *Confragois* asperis tristibus. W.

40. *Præcipuo*] i. e. virtute (uti t6, 7. præcipua, quæ poffederat. W.

Legitur apud Tullium.] In Epiftola illa paraenetica ad Quintum fratrem, quæ eft in lib. 1. Epiftolarum ad eundem Ep. 13. VALES.

41. *Acceptoque fucceffore.*] Urlicino fcilicet, qui Maximino fuccellit: hæc enim verba ad Maximinum referenda funt. Fuit autem Urlicinus Vicarius urbis Romæ, Modello et Arintheo Coll. ut patet ex lege 14. Cod. Theod. de cenfitoribus, quæ ad Urlicinum Præfectum annonæ directæ eft iis quos dixi Coll. Aut igitur eo anno exeunte Urlicinus ex Præf. annonæ Vicarius, Urbis eft factus, aut certe fecutis Coll. VALES.

Ad Principis Comitatum Maxim. accitus.] Sic mos erat, cum fuccefforem Magiftratu alicui dare Imperator volebat, ut eum miſſis litteris ad Comitatum evocaret: ut docet Symmachus in Epift. 23. lib. x. in qua fuccefforem ſibi mitti poſtulabat *Ament*, ait, *aliis perpetuas poteſtates. Mihi ſummus eſt fructus felicitatis, ut coram veſtro numen adveniret; etc.* VALES.

Actus] Sic legendum putavit etiam Ernſtius var. obſſ. p. 31. Olim vulgabatur *actus*. ERN.

Longius] e longinquo. W.

42. *Scopæ florentes*] egregium vero portentorum interpretem Ammianum! Scopæ *deſpicatiſſimæ fortis* homines extolluntur ad dignitates. Nil clarius! W.

43. *Nihil impeditur temporum curſus*] ne rerum eodem ferme tempore geſtarum ſeriem interrumpam. W.

Immorabimur paucis.] In Mf. Regio [et Colbert.] et Auguſtana Editione legitur *immoravimus*: forte ſcripſerat Ammianus *memorabimus*. VALES.

44. *Urlicinus*] ſine dubio ſæpe memoratus ab Ammiano Magiſter armorum, de quo vide Ind. t. — *Cautus et civilis* ad leges ſe accommodans (uti t4, 1. civile iuſtumque imperium). — *Retulerat* ad Comitatum principis. *Cunctator*, minus fervidus, placidior. W.

45. *Emonenſis Simplicius.*] Emona oriundus, quod opidum eſt Italiae, proximum Norico, de cuius conditu fuſe loquitur Zoſimus in lib. 5. c. 29. ſed fallitur, cum inter ſuperiorem Pannoniam ac Noricum eam urbem ſitam eſſe dicit. Emona ſine adſpiratione dicitur in Itinerario Burdigal. et Peutingerorum, et ab Herodiano in lib. 8. et in veteri Inſcriptione. Hic porro Hemonenſis vel Emonenſis Simplicius Vicarius Urbis fuit Graſiano IV. et Equitio Coll. ut patet ex lege 1. de hiis qui latrones occiſit. Eiuſdem Simplicii Vicarii mentio fit in reſcripto Graſiani ad Aquilinum Vicarium, quod ab Illuſtr. Card. Baronio publicatum eſt. VALES.

Emonenſis (Emona ſ. Aemona, nunc Laubach in Carniola). W.

Simplicius, Maximini conſiliarius ex grammatico.] Inter profefſores utriuſque Romæ connumerantur Grammatici Graeci atque Latini. L. 2. 6. 11. C. de profefſ. et med. L. unic. C. de ſtud. liberalib. Qui ſi ad xx. annos obſervatione iugi ac ſedulo docendi labore perveniſſent, eorum, qui ex vicariis erant, digni-

tate potiebantur, L. unic. Cod. Theod. et Iustin. De Professor. qui in urbe CP. Itaque etiam ex grammatico Simplicius Ursicino, qui e vicaria potestate decesserat, successit. LINDENB.

Simplicius Vicarius Romae fuit Gratiano IV. et Equitio Coll. an. 375. — *Consiliarius* Assessor. W.

Post administratam, nec erectus.] Hiulcus locus videtur, legendumque: *post administratam provinciam, nec erect. ut lib. xxix. c. 3. §. 6. Africanus causarum in urbe defensor adsiduus, post administratam provinciam: ad regendam aliam adspiravit.* LINDENB.

Post administratam] Deesse verbum videtur, sed sic solet Ammianus, ut ex antecedentibus vox subintelligenda sit. Plura eiusmodi exempla Valesius attulit ad 16, 12. digresso periculis sc. Barbatione, quae suo quodque loco adduximus. Ad hanc igitur rationem Valesius supplevit *ficariam Praefecturam*; nescio an recte. aptius saltem *in administranda Vic. Praef.* W.

Nec erectus, nec tumidus] Eadem fere significant, bisque repetitum *nec* de oppositis potius cogitare iubet, ideoque malim pro *tumidus* legere *timidus*. W.

Obliquo] limo, qui solet esse hominum obscurorum atque suspicacium W.

46. *Busirim veterem et Antaeum.*] Hyginus fab. xxxi. Fulgentius Mytholog. lib. 11. LINDENB.

Busirin, Antaeum et Phalarim.] De Busiri rege Aegypti, Phalari Siculo, eiusque tauro tria omnia. *Antaeus* vero, antequam ab Hercule vinceretur, in Libya, Tingi Mauretaniae urbe a se condita, res habuit, peregrinosque secum luctari coactos suffocavit. v. Lucanum 2, 164. W.

47. *Fulcro plumbo vultu contracto incubuit, et animam occit.*] Simile fere fatum Tiberii, Tacitus Annal. lib. vi, 50. *Tiberius inictu multae vestis exstinguitur.* [Cf. etiam Sueton. Tiber. c. 73. W.] *Iohannes* quoque PP. a Widouis Tusciae Marchionis militibus cervicali super osposito suffocatus fuit. Liutprandus lib. 3. cap. 12. LINDENB.

48. *Ex coetu amplissimo*] Senatores. — *Non secus volentis,* qui Maximino cedere saevitia nolle. W.

49. *Locati edictis*] praemio publico propositio, si quis e latrobris eos protraheret. W.

51. *Mugitus ad Principem.*] Quid sibi velit mugitus equidem nescio. Ac fortasse emendandus est locus hoc modo: *Haece gesta sunt, oritur ad Principem Simplicius retulit.* Sane in codice Vat. et Regio [sic Colbert.] *et Tolos* scriptum est *retulit*. Huic autem Simplicii relationi rescriptit Valentinianus in hanc formam: *Eos qui secum alieni criminis reos occultando sociarunt, par atque ipsos reos porum expectet: ut est in lego 1. do his qui latroo. vel alios crim. reos occult.* Codice Theod. Quod Valentiniani ad Simplicium rescriptum plane mihi videtur Aginatum ipsum petere. Aginatus enim Abienum et Anepliam adulterii reos occultaverat. VALESIVS. Poterat lenius occurri, ut scripserit *mugiens*, ut innuat non simpliciter scripisse, sed grandi boatu et verbis ad amplificationem rerum selectis usum. Sed verum est minutius, ut cap. seq. per minutias gesta narrando. Capito et

ait *textum continetia rel totius*. Mox video in postrema Parisiensi verbum continenter sequens *oravit* includi lineolis, quod non fecit Henricus in priore, nec etiam Lindenbrogius in sua. Sane quidem in Augustana non habetur, ut nesciam in hac varietate quid sequi oporteat. *orox*. Pro *vingitis* optime Ernelii *uginatus*, i. e. tarde faciens, quae vox semel apud Ciceronem occurrit ad Atticum 16, 12. [Cf. etiam Gronov. ad Gellium v, 16.] Placet, sed addiderim ego negationem *hant*, quae a praecedente sunt facile potuit absorberi; *statim* igitur restituit. W.

Male sanus] furibundus. W.

53. *Solent pares facile congregari cum paribus.*] Imp. Constantinus in Epistola ad Episcopos Numid. Recte proverbio figuratum est, *pares cum paribus congregari*. *Homerus: *ὡς αἰὶ τὸν ὁμοῖον ἀγῆ* *ἄνδρ' ὡς τὸν ὁμοῖον*. Vid. Democriti elegantem locum apud Sextum Empir. pag. 133. * LINDENBR.

Commonitorium] codicillos super hac Vicaria ipsi commissa. W.

54. *Inter salutandi initia.*] Accursius in Editione sua excudit, *inter intrandi initia*, parum felici coniectura, ut equidem censeo. Nec dubito quin in scripto illius exemplari exaratum fuerit perinde ac in Regio [et Colbert.] et Vaticano reperi, *interandi initia*. *Scribe ergo meo periculo, *inter administrandi initia*. * VALESICUS. Nihilus potuit immanius aut periculosius? similitudo literarum erat attendenda, unde origo omittendi, quae forsitan fuit *inter indugnandi* vel *rimandi* (quod totidem ductibus vides in Accursiano esse) *initia*. *orox*.

Perpicui clari, illustris generis. Cf. Wernsdorf ad poet. min. III. p. 99. W.

Fultu ditro ipse tanquam.] Quanto rectius Accursius hunc locum ediderat? Sic enim excudi iussit: *Cognitoque eum iam pridem repertum in villa propria custodiri, ipse tanquam capita fortium perque Anepsiam horrorem et tenebr. audire disposuit*. At in Regio et Vat. *Tolof. * [et Colbert.] codice ita perscriptum hunc locum reperi: *In villa propria vultu diripse tanquam capita fontium perque Anepsiam horrorem et tenebrarum, etc.* Ex quibus inquinatissimae scripturae vestigiis veram, ni fallor, huius loci emendationem assecutus sum. VALES.

Caput fontium] primum reorum. W.

Horrore medio tenebr.] Auctorem huius emendationis habui Marcellinum ipsum, qui ita locutus est non semel: exempli gratia in lib. 25. cap. 3. et in libro 21. initio. Ceterum trilis ac supra modum severi iudicis est, horrore medio noctis de capite hominum iudicare. Itaque eorum iudicium humanitas laudabatur, qui nonnisi a primo diluculo criminalibus causis vacabant. Et Libanius in Orat. ad Hellebichum (Rejsk. u. p. 13.) Magistrum militum, qui in causa seditionis Antiochenae cum Caesario Trib. et Notario iudex federat, id inter ceteras eius laudes numerat: *χαρίσται μὲν πάντας καὶ μήτε ἐν μέσῃς νυκτὶ, μήτε ἐν πρώταις ἀλεκτρούων ῥοαῖς ἤκειν ἐπὶ τὸν θρόνον ὡς αὐτῶν τε ἐν αἰτοῖς τῶν καί τῶν ἔχόντων αἰς ἐκκλησίαν ἀφορμὰς*. Id est: *Hoc primum nobis gratificatur, quod non medio noctis horrore, aut sub primum gallicinium tribunal ingressus est, eo quod haec tempora terrorem animis iniicere soleant*. *Adde Seuecam in libro 14. de Ira,

ubi adversus crudelitatem Caligulae, qui tres Senstores ad lucernam decollaverat, his verbis invehitur: *Quid tam inauditum quam nocturnum supplicium? Cum latrocinium tenebris abscondi soleat, animadversiones quo notiores sunt, plus ad exemplum emendationemque proficiunt.* Mentio sit nocturni iudicii in Passionibus SS. Petri et Marcellini: *Post haec Commentarienses miserunt ad Artemium Carcerarium, ut nocte praesto esset cum personis, quae erant in carcere.* Et infra: *Cum primo pullorum cantu sederet Serenus Iicartus, et tuberet audiendas intromissi personas: ingressus Artemius dixit, etc.* VALES.

Alex quoque Homericus docet.] Homerus Ἰλιάδ. γ. v. 645. Π.

Ζεῦ πατερ, ἀλλὰ εὖ γῆσαι ὕπ' ἥρος νύκτα Ἀχαιοί,
Ποίησον δ' αἰῶνι, δὲς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.

Ἐν δὲ Φάει καὶ Ὀδυσσεύ, ἐπεὶ οὐ τοι εὐαδὲν οὔτως. LINDENBR.

Alex Homericus docet.] In Iliadis XVII. v. 645. Π. Ceterum nec illud praetereundum est, Aiacem, utpote hominem Deo acceptum, voti sui compotem exstitisse. Nam sub diluvium manus sibi attulit, ut scripsit auctor Aethiopidis apud Scholiastem Pindari Ode 4. Isthmion. ὁ γὰρ τὴν Αἰθιοπίδα γράφει περὶ τὸν ὀρθρὸν Φησὶ Αἴας τοῖς αὐτοῖς ἀνέλεϊν. VALES.

55. *Iusso Agnatio statui listi, introduci, carnifices introire fecit pro inllit, more sequioris aevi.* W.

Quod in stupri quaestione fieri vetuere cl. leges.] Olim florente Rep. de servis nulla quaestio erat in dominum, nisi de incestu. ut ait Tullius in Orat. pro Milone. Incestus autem dicitur de eo, qui virginem Vestalem, aut qui sacra pop. Rom. incestavisset. Postea Julius Caesar et Octavianus cum leges de adulteriis coercendis ferrent, ut in adulterii quaestione servi in caput dominorum torquerentur sanxere. Sed in quaestione stupri, servi adversus dominos tormentis interrogari non poterant, ut distincte ait Papinianus in lege 17. D. de quaestionibus. Proinde miror Lindenbrogium, qui dum Marcellinum nostrum erroris hic arguere nititur, magno ipse se obstrinxit errore. Neque lex v. eodem tit. ab eo prolata, eius sententiam confirmat, immo plane destruit. Non enim ait Marcianus in stupro servos adversus dominum torqueri: sed cum stupro incestum adiunctum est, puta si quis viduam cognatam suam, cum qua nuptias contrahere non potest, corruperit: et hoc casu ob incestum adiunctum stupro, quaestio de servis habetur, quae alias in simplici stupro viduae aut virgini illato non haberetur. Hic autem de simplici stupro Aneptiae viduae illato agit Marcellinus. Ceterum illud tacendum non puto, solitos esse veteres Rom. ne ex tormentis servorum crimen ipsorum detegeretur, ipsos servos, criminis conscios manumittere, antequam iudicium fieri coepisset. Itaque iudices plerumque iubeant, ut rei qui suspecti erant de incestu, familiam suam in potestate haberent. Exemplum in Minucia Vestali refert Livius in lib. 8. VALES.

In stupri quaestione fieri vetuere clementissimae leges.] Mirum hoc quidem, et verba legis expressim aliud statuunt, L. 5. ff. de quaestionibus L. 1. C. cod. Atque in solo incestu servorum tormenta cessant, quia et Lex Iulia cessat de adulteriis, ut ex Papiniano refert Ulpian. L. 4. ff. de quaestionibus. Sed cum Ammiano facit Tullius in Oratione pro Milone c. 22. *De servis nulla*

lege quaestio est in dominum, nisi de incestu. Quae verba in mentem habuisse Marcell. verosimile est. LINDENB.

56. *Voces obliquas*] non apertam confessionem, sed ambiguam. — *Abrupte subito*, et neglecta ad Principes provocatione. W.

Sublimis raptus.] Sic Plautus loquitur, et Terentius in Andria Act. 5. Sc. 2. v. 20.

Sublimem hunc intro rape quantum potes.

Et in Adelphis Act. 3. Sc. 2. v. 18. Appianus quoque in lib. 1. bellorum civilium: οἱ δὲ μετὰ τὸν πρὸς τὸν σὺλλαν φερόμενοι τε καὶ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ ῥιπτούμενοι, etc. Interdum tamen rapi sublimes dicuntur, qui suspenduntur in eculeo. Sic cap. 3. libro xv. et apud Libanium de vita sua p. 55. καὶ τῷ μὲν νῦν γυμνῷ τε ἔστην καὶ μετὰ τὸν πρὸς πληγὰς; et apud Procopium in Anecdosis pag. 78. τοὺς ὑψηλὰς ἐκείνου μετὰ τὸν αἶσαν τὸν εὐαγγέλιον, etc. Sed in hoc loco *raptus sublimis* nihil aliud est quam correptus, ut in cap. 3. libro xv. VALES.

57. *Accelerarunt ultimae dirae caesorum*] mox eventum habuere execrationes innocentium. W.

Maximinus sub Gratiano.] Valente Aug. v. et Valentiniano iuniore A. Coll. anno Domini 376. caesus est iussu Gratiani Principis Maximinus: quo tempore etiam Gratianus epistolam misit ad Senatum urbis Romae, qua vetabat ne Praefides, aut Vicarii, aut Procoff. de capite Senatoris sententiam ferrent, ut sub Maximino Praef. Praet. actum fuerat. Eam epistolam Symmachus in Senatu recitavit mandato Principis: quo nomine eidem gratia agit in Epist. 2. lib. x. Exstat autem pars epistolae Gratiani ad Senatum in Cod. Theod. tit. de accusationibus. Sed ob stare videtur lex ult. in Cod. Theod. ad legem Corn. de Falso, ubi Maximinus adhuc Praefectus fuisse dicitur post legem illam Gratiani. VALES.

In carcere Tulliano.] De carcere hoc Varro de Lingua Lat. lib. iv. Livijs lib. xxxix. c. 22. Sallustius in Catilin. c. 55. Calpurnius Declam. iv. Apuleius Miles. 9. Acta Mss. martyrii S. Chrysanthii: *Erat ima custodia in carcere Tulliano, unde putor horribilis adscendebat, quia cloacarum cuniculis digesta domorum stercore illic iugiter decurrebant. Et in hoc decursorio erat ima et lutea et ita tenebrosa custodia, ut penitus lucifluus aer nec signum ibi diei, nec vestigium aliquod lucis ostenderet. In hac ergo habitatione ferro vincitus sanctus Chrysanthius mittitur nudus.* LINDENB.

Consilio matris] Imperatoris. W.

C A P V T II.

1. *At Valentinianus*] Persequitur Ammianus, quae de Alamannis coeperat 27, 10. W.

Usque ad fretalem Oceanum] fretum Belgicum. *Castra* in iis etiam *Manhemtum* si fides habenda Frehæro in Orig. Palistin. *Turres adfidas crebras*, haud longo spatio distantes. W.

Turres per habiles locos et opportunos.] Adhibenda quae notat Iac. Gothofredus ad Cod. Theod. lib. xv. tit. 1. de operibus publicis leg. 13. GROS.

Subradens] perstringens. W.

2. *Nicro (Neckar). Meatum alveum.* Cf. xvij. 9. W.

Peritis rei aquariae.] Aquae libratores hi appellantur L. 2. Cod. Theod. de excus. assif. Qui aquarum inventos ductus et modos docili libratione ostendunt, L. 5. eod. LINDENB.

3. *Formae e roboribus.] Formae* sunt fistulae et cuiculi quibus unda adducitur, aut derivatur, L. 4. et 8. C. Theod. de aquaed. Frontin. de aquaed. L. 3. de calc. coctor. Sidon. Apoll. lib. 7. Epist. 5. Isidorus Origin. xv. LINDENB.

Formae e roboribus.] Id est arcae stipibus robustis, et catenis inclusae, ut loquitur Vitruvius in lib. v. cap. 12. Hinc formacae parietes dicebantur in Hispania, quod formarum, seu arcarum modo utrimque duabus tabulis circumdati instruebantur, ut ait Plinius in lib. 35. cap. 14. Varro de re rust. cap. 14. Glossae Isidori. VALES. Cf. Calaub. ad Scriptt. Hist. Aug. T. r. p. 631. et Ernest. Clav. Cicer. in v. fistula. W.

Ingentibus stillis palis. W.

Confundebantur.] In codice Regio et Editione Aug. legitur *configebantur*; [in Colbert. *confidebantur*;] et paullo post *pro interrumpiebantur*, in omnibus nostris exemplaribus scribitur *interrun.* ut suspicer a Marcellino scriptum fuisse, *avulsaeq. vt flumina laterbant.* VALENT. Sed cur non tangitur prius, quod discrete notat aliter in verissimis codicibus legi? nec potuerunt confundi, nisi iam essent solutae, et, ut ipse ait, *avulsae*. At palam notat auctor eas aliquamdiu concussas fuisse ab fluctibus, qua ratione paulatim distrahebantur. Id dicit Ammianus, ut clare ex *Militis* videmus, *fluctibus erectis confidebantur*; immo forsan dixit *fluctibus crebris confidebantur* ex Curtii libro iv. c. 3. *crebrisque fluctibus compages operis verberatae se laxavere.* Quid vocabimus autem *interrere*? utrum quia mergebantur, an delerebantur interceptae fluxu et lapsu amnis? Dubito an conveniat; et non potius videatur auctor nunc usus verbo antiquo *interrabant*. Festus enim testatur praescos dixisse *interratum pro interrui*, et hoc ex illo contractum esse. Hinc fit, ut colligamus antiquum verbum existisse *interrare*, de quo etiam aliquid pater ad Livii librum xxviii. c. 45. *Interrabant* explico intervallum et interstitium faciebant. GROS.

Interrumpiebantur] ut ordo earum turbaretur, ut eluerentur, saltem suo loco non consisterent. W.

4. *Inquietudine errantis.]* Postrema vox deest in Editione Augustana, et in Regio codice [ac Colb.] in quo sic scriptum est *inquietudine ingentis, etc.* Equidem sic a Marcellino scriptum esse existimaverim, *castra pr. inquietudine stringentis amnis exempta, etc.* [aut potius *urgentis.*] VALES. Nisi ποικιλιώτερος auctor dixerit *ringentis amnis*, ut *potem indignatus Araxes.* GROS.

Castra inquietudine urgentis amnis exempta] contra urgentem fluminis vim munita. W.

5. *Pro anni et temp. statu dilapsos coaducens.]* Multum hic ingenio suo Gelenius indulsit, cuius emendationem nullatenus probor: quid enim illud est, *dilapsos coaducens*? Nam contra discipuli-

nam usumque rei militaris est, milites dilabi a signis: et dilapsi non conducuntur, sed pro desertoribus puniendi sunt. Verum in Regio codice longe aliter [et Colbert.] perscriptus est hic locus: *Pro animi et temporis iudicia conducens Reip. triduum, ut offer Principis congruebat.* Accursius autem sic edidit: *Pro animi et corporis tutela conducens Reip. triduum, ut operi Principis congruebat.* Ex quibus conici potest sic scribendum esse: *Exsultansque quod pro anni tempore tutela conducens Reip. triduo perfecta principis congruebat: ratusque, etc.* sic fere lib. xvii. cap. 13. §. 24. et lib. xxvii. cap. 10. VALESIIUS. Quis credat haec triduo perfecta esse? an non ipse auctor dixit multos dies requisitos ad compaginandas formas? quae antequam in aqua firmas fluuerentur, an non ex sequenti gravissimi operis descriptione auctor subindicat plures requisitos? Denique quis tantam licentiam varietatis potest sibi aut aliis indulgere? Conferas licet loca citata et inspicias; ex illis utique haec non probabuntur. Sed neque anni tempus huc quidquam confert, utpote de quo tanquam notabili praemisit Ammianus nihil, neque haec opera poscuntur ab tempore anni, sed reipublicae, quacunque etiam anni parte. Locus certe nubilus, quem sic ex lectione scripta illustrare conabar. *pro animi et temporis iudicio, conducens reipublicae studium ut esset Principis, congruebat.* GRON.

Pro anni et temporis statu dilapsos conducens.] Haec lectio debetur Gelenio, quem tamen ingenio indulgisse putat Valerius, vituperatque inprimis *dilapsos conducens,* cum dilapsi sint, qui signa deseruerint. Sed Gelenius in animo habuit variis locis dispersos, plane uti Tacit. Hist. 4, 71. *coptas dispersas conduxit.* Ceterum vana sunt Criticorum, maximeque Gronovii, commenta, quibus loco militem corrupto sanitatem reddere studuerunt. W.

In monte Piri] cf. ad 27, 10. notata. W.

Syagrium postea Praef. et Consulem.] Consul fuit in Occidente, et collegam in Oriente habuit Eucherium anno Natalis Dominici 381, eodemque anno Praefectus fuit Praetorii, ut fere mos fuit illorum temporum. At Onufrius in Fastis Syagrium Orientis Consulem fuisse dicit: quem celsit subscriptio legis 88. et 89. Cod. Theod. de Decurionibus, et testimonium Symmachi in Epist. 95. lib. 1. Eiusdem Syagrii Praef. Praet. mentio fit in Codice Theod. de appellat. Gratiano V. et Theodosio I. Coss. Dicebatur autem Afranius Syagrius, teste Sidonio in Epist. 7. lib. 1. non autem Porcius, ut sine auctore ponit Onufrius in Fastis. Praefectus Praetorio ter fuisse dicitur ab eodem Sidonio in Epist. 12. lib. 2. Fuerat ante Magister Offic. Aufonio et Olybrio Coss. ut legitur in Cod. Theod. de comestatu. * Fuit autem inter praecipuos amicos Aufonii, ut patet ex Aufonii Epigrammate 1. VALES.

Oratorem.] Regius codex [et Colbert.] cum Augustana Editione consentiens scriptum habet *Oratorem.* VALES.

Actum esset silentium.] Logo altum esset fil. ut in Fanchetii codice legi monuerat Gruterus: sic noster in fine libri 25. VALES.

7. *Quorum fortunam sempiterna fides corlo contiguam fecit]* qui summam omni tempore servatae pactorum fidei gloriam essent adepti. *Rem iudicant nomine Romano.* W.

8. *Humum etiamsum gestantes expediti.]* In codice Regio legitur, *humum etiamsum ante sexpeditum ag. gladiis obcabant.*

Accursius autem edidit hoc modo, *ante se expeditum ag. gladiis occabant*. Ego vero scribendum esse existimavi, *expeditis agilitur gladiis*, quemadmodum loquitur Marcellinus tum alibi, tum in fine libri. 27. cap. 12. In ceteris emendationem Gelenii sequi malui, quam varie coniiciendo halucinari. VALES. In qua tamen nunquam poterit probari illud *gestantes*, quod sive fulcro Gelenius supplevit, licet capiatur Valesius. Hinc et aliter conatus est Accursius. Sed ex scriptae lectionis ordine videtur dedisse auctor humum etiam cumulates. ORON.

Expeditis agilitur gladiis] *expeditis* mucronibus 27, 12. W.

9. *Ad Comitatum reversus*.] In Regio codice exaratum est, *attutum reversum*: in Editione Augustana, *ad tutum reversum*: [In Colbert. Ms. *adiutum reversum*, etc.] VALES.

Syagrius sacramento exutus] munere remotus, non enim Dux militiae, sed Notarius erat, qui tamen, uti alii aulae ministri, in scholas omninoque militarem formam erant redacti. — *Id commieruisse, quod evaserit solus*, quod non et se obtruncandum hostibus dedisset. *Celebres vias*, regias, per quas multi commearant. *Fundens*, disiciens, rapiens, *indubitanter*, indubitate, quidquid *indiderat* obvium esset *fructuosum*. W.

10. *Constantianus*] idem fortasse, cuius mentio 23, 3. — *Cerealis et Iustinae*, coniugis Imperatoris Valentiniisni, antea Magnentio nuptae. cf. 30, 10. W.

11. *Maratocuprenti grassatores*.] Saepius a grassatoribus Imperium Romanum infestatum: quorum tamen potissima mentio, Isauri sunt, de quibus Ammian. loco non uno, et L. fin. Cod. Th. de quaestionibus. L. 10. Cod. Iust. de feriis. Strabo, Zonaras. Et Bagaudae in Gallia, ductu Amandi et Aeliani, de quibus Orosius lib. vii. cap. 25. Eutropius lib. ix. c. 20. Eusebius in Chronic. Salvianus de Gubern. lib. v. Et Aufuriani in Africa, Ammianus lib. xxvi. xxviii. Synesius Epist. 57. in Catastasi, pag. 5. Et Saturniani cum Subasrensis, (nisi mendosa ea lectio, et legend. *Aufuriani*) in Constit. Arcad. et Honor. in Cod. Theod. lib. vii. Tit. 19. LINDENB.

Maratocuprenti.] Si haec vera scriptura est, vicus ille in Syria Coele prope Apamiam positus dicebatur *μαραδόκυπρος*, incolae *μαραδοκυπρηνοί*. Sed in cod. Regio aliter scriptus est hic locus: *At procul tamquam horum similia acientibus furis per omne latus morati Cupraeni*, etc. In Editione autem Augustana hoc modo: *Similia ardentibus furis per omne latus morato Cupient*, etc. HENR. VALES. [In codice Colbert. *At procul tamquam horum similia acientibus furis per omne latus Moratocuprenti*, etc. lege *cientibus furis*, ut in libro 31. cap. 10. loquitur Ammianus. De his autem latrunculis intelligendus est Libanius in libri 4. Epistola 274. ad Alexandrum Consularem Syriae: qui cum prosectus esset Apameam, ut Pythia illic viseret, plurimos latrones interceperat: *ὅπως σοι καὶ ληστικῶν πολλοῦ καὶ εὐδοροῦ, καὶ περὶ τὰς πόλεις στραφομένου παραδῶμεν ἔχνη*.] HADR. VALES.

Milium honoratorum ducum militarium specie habitu cultusque. W.

Sine ullo discrimine domos.] Longe alia codicis Regii scriptura est, *ac Tolof. *Sinestro ullo die fosi opimas domos, et villas, et opes pervadebant*: [in Colbert. *fosi*.] Atque ita sero

Florentinus codex, et Ang. praefert Editio. Unde non dubito, quin ita scripserit Marcellinus: *Quod mercatorum militumque honoratorum specie sine strepitu ullo diffusi, optimas domos, et villas, et opida pervadebant.* VALESIIUS. An igitur cenlet volitavisse ut umbras Elysiacis in campis? Multum et nimium est tales coniecturas immittere in contextum. Res ipsa dicat, *sine iure illo, et sic lege.* GRON.

12. *Quoquo ventus duxerat*] metaphora, ni fallor, sumta ab avibus rapacibus, procul praedas odorantibus. W.

Saxones timentur ut repentini.] Paul. Orosius lib. vii. cap. 3. *Saxones, gentem in Oceani litoribus et paludibus invidis sitam, virtute atque agilitate terribilem.* Zolimus lib. iii. c. 6. *Σάξονες, ἢ πάντων δὴ κακουργῶτατοι τῶν ἐκείσε νομομένων βαρβάρων, θυμῷ καὶ ψυχῇ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας.* *Iulianus Imp. Oratione de laude Constantii Imp. pag. 116. *προθυμώτατοι Φράγγοι καὶ Σάξονες τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆον καὶ τὴν ἰσπικίαν θάλατταν τὰ μαχιώτατα γένη.* *Franci et Saxones, omnium quae ultra Rhenum atque Occidentis mare habitant, nationum bellicosissimae.* LINDENB.

Saxones timentur.] Saxones enim piraticis myoparonibus mare infestum habebant, ut scribit Hegesippus in lib. 5. cap. 15. *Praefrantes ceteris Saxones piraticis myoparonibus, non virtutibus nituntur, fugae potius quam bello parati.* [Idem Claudianus dicit, et Sidonius in libri 8. Epistola 6. Ammianus ipse in libro xxx. c. 7. *Saxones semper quo libet inexplorato ruentes* appellat.] Iulianus in Orat. 1. Francos et Saxones gentium quae trans Rhenum Occid. Oceanum accolunt, bellicosissimos esse dicit. Sed et Meratocuprenos piraticam perinde exercuisse satis indicat Marcellinus. VALES.

Coniuratis multorum opes adtribuerentur.] M. coniuratus multi. op. adtribuerint: *ἵσως, q. coniurati multorum opes attriverint:* quae forma loquendi Latinis frequens. LINDENB.

Oestro tamen concepti.] In Regio codice et Editione Aug. legitur: *... troque concepti furoris exagitatis r... es edidere luctificas, sanguinis n. m. avidi quam praedarum ... reme per minutias, etc.* Unde uno spiritu locum sic continuandum esse visumavi: *Et quamlibet conturnit m. opes attriverint, oestroque conc. fur. exagitati strages edidere luct. sanguinis nihilo minus avidi quam praedarum; tamen ne per min. etc.* Quae scriptura quin vulgatae illi ex Gelenii coniectura profectae praeferrenda sit, nemo, ut spero, dubitabit. In Regio quidem *et Tolof. codice, ne quid dissimulem, scriptum est, *exagitatis caedes edidere*, prout Gelenius edidit: [in Colbert. *exagitatis esse debere luctif. — reme per minutias gestinar randor enus operis, etc.*] VALES.

13. *Quaestius conquestus, collectus congregatus in unum globus imitatus Rationalis officium ipsumque iudicem,* proferentes se falso Rationales, inferioris ordinis magistratus. v. Ind. II. W.

Rationalis officium.] Rationales in provinciis constituti Officium, seu Apparitionem habebant, ut docet disertus lex 7. de cohortalibus et lex 2. et 4. de bonis vacantibus, in Codice Theod. *Quibus adde Epistolam Flavii Himerii Rationalis Aegypti ad Praefectum Mareotae, quam refert Athanasius in Apologia: *τὴν σύνοψιν ποιησάμενος, εἰς τὴν τάξιν ἀνεγχεῖν.* Sed et acta apud Ratio-

nalem confecta fuisse, ibidem docetur. Habebat ergo Officiale ab Actis.* Hi autem Rationales, damnatorum bona et sententia iudicis proscriptorum occupabant, ut supra monuimus. Erantque viri Perfectissimi, ut docet Symmachus in lib. x. VALES.

Ipsumque iudicem.] Id est rectorem Provinciae. Cave enim hic Rationalem intelligas. Nam Rationales ipsi, ut arbitror, iudices non erant, ne in causa quidem pecuniaria inter fiscum et privatos: sed Comites rerum Privatarum soli iurisdictionem in causis fiscalibus habebant. Ac licet concederem Rationales iurisdictionem eo tempore habuisse, perinde ac olim Procuratores fisci, quod inquit Symmachus in lib. x. Epist. 55.* et Eusebius in libri 8. capite 9.* certum est nihilo minus in criminali causa Rationalem iudicem esse non potuisse. Hic autem agit Marcellianus de quodam Primato muoicpe, sententia iudicis proscripto iussuque interfici. Adde quod Praeconem hoc in loco commemorat Marcellianus. At Praeco nonnulli iudicibus ordinariis, et Proconsulibus, ac Praefectis apparebat, et, ut uno verbo dicam, cunctis Magistratibus civilibus: isque currum iudicis antire consueverat, ut docet Chrysostomus in caput 1. Epistolae prioris ad Corinthios: et Basiliius apud Stobaeum cap. 162. Hieronymus ad Rullicum Moacchum: *Pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut, si praekonem addideris, putes incedere Praefecturam* VALESIIUS. Hunc iudicem tamen ipsum Rationalem esse credidit Iac. Gothofredus, ut probant eius commentaria ad librum x. cod. Theod. tit. 9. leg. 1. GRON.

14. *Exuviis repleti multorum.*] In exemplari Regio [et Colbert.] et in Editione Augustana legitur: *Cum exuviis repleti mult. parienti dulcedine praetermitteret, at interceptam imperiali, etc.* Quare ita scribendum potius videtur. *Cum exuviis repleti multorum, raplendi dulcedine nil praetermitterent.* VALES. *Exuviis praeda.* Cf. xv. 13. W.

Intercepti Imperiali motu oppressi.] Sic l. 19. C. de poenis: *Motum congruae severitatis excipiat*, Prudent. Cathemer. Hymn. vii. v. 91.

*Offensa tandem iugis indulgentiae
Censura, iustis excitatur iocibus.*

Et περί σπερμάτων Hymno in Laurent. v. 61.

Abeſt atrocioribus censura fervens motibus.

Sic commotio gravior, L. 2. C. ut nemo ad usum, L. 16. C. de re milit. L. 6. C. de curs. publ. L. 2. de apparit. Praef. Praet. LINDENB.

Intercepti Imperiali motu] in ipsa via iussu Imperatoris a militibus oppressi. W.

* *Eorumque soboles parva etiamnum.*] Memorabile exemplum, quo pueri ob parentum scelus interfecti sunt, et vicus integer flammis absumptus. Huius rei meminit Libanius in Oratione ad Curiam Antiochenam, quem locum singularem ex Oratione Libanii nondum edia haec totum proponam: *ἀλλ' ἴσμεν δὴ τὴν τε καὶ μὲν ἐκτὴν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ γένος ὡς ἐξήκοη, μέχρι τῶν ἐν γάλακτι παιδῶν προελθόντος τοῦ πυρός· προνοηθέντος, οἶμαι, τοῦ τότε Βασιλέως, ὅπως μὴ πάλιν ἀναφύσεται τὸ δεινὸν ἐκείνου γένος· διὰ τοῦτο φέρονται τοῖς ἀγκάλοις αἱ μητέρες τὰ τέκνα, ταῖς τῶν δαμνῶν χεῖρσιν ἐκδοῦντο μετ' ὀργῆς εἰς τὴν φλόγα· εἰ δὲ τὸ αὐτῶν ἐποίουν οὐ-*

την καὶ ἐγχεύουσαν, οὐτ' ἂν ἐπλούτουσαν κρημῶς, οὐτ' ἂν ἀπὸ θύλακος.
 Supra locutus erat Libanius de Multicamis, qui relictis bobus et
 aratris ad latrocinia conversi, caedes faciebant, et viatores ipolia-
 bant.* VALES.

C A P V T III.

1. Pergit iam Ammianus, quas coeperat 27, 8. narrare res a
 Theodosio in Britannia gestas. W.

Animo vigore collecto.] Ὡς. animi vig. coll. LINDENBR.

Ab Augusta profectus, quam veteres appellavere Lundinium]
 quo nomine est ap. Tacitum Ann. 14. 33. *Augusta* ab Impera-
 trice sine dubio honoris causa dicta. v. *Mannertii* Britanniam p.
 164. *Britannorum versus turbatisque a Pictis et Scotis fortu-
 nit.* W.

4. *Valentinus quidam.]* In codice Flor. et Regio, *Tolof.*
 [et Colbert.] Valentinianus dicitur: et isa Zolimus eundem no-
 minat in lib. 4. c. 12. Hieronymus anno Christi 372. *Valentinia-
 nus in Britannia, antequam tyrannidem invaderet, oppressus.*
 Paulo post tamen Valentinum vocant nostri libri, et Historia
 Miscella. VALES. Cf. Stevetch. ad Veget. p. 388. W.

In Valeria Pannonia.] Magis placuit Editionis Augustianae
 scriptura, th *Valeria Pannoniae.* Nam Valeria quondam Panno-
 niae pars fuit, quam Galerius Maximianus caedis immanibus fil-
 via et emisso in Danubium Peisone lacu, uxoris nomine Valeriam
 appellavit, ut ait Victor Aurelius, et Marcellinus noster in lib.
 XIX. c. 11. Valeria autem Pannoniae cum additamento dicitur,
 ad distinctionem Valeriae alterius, quae est Italiae provincia.
 Valeriam Pannoniorum vocat Ambrosius in fine libri 2. de Fide.
 VALES.

Tumore] superbe, insolenter. W.

6. *Propinquante tentatorum effectu]* cum in eo esset, ut
 consilium exsequeretur. *Doctus huec, unde convenerat* ab iis,
 quos observare Valentinum iusserat. *Dulcitio* Duci tum Britan-
 niae 27, 8. extr. W.

Turbines compositi.] Vel numerus ipse, quem in clausulis
 servare solet Marcellinus, admonet sic scribendum esse, *revivisce-
 rent provinciarum turbines compositi:* quemadmodum alibi Mar-
 cellinum loqui memini in libro 27. c. 5. init. VALES.

7. *Praetenturis]* praefidiis. W.

Valentia deinde vocaretur.] Haec non de tota insula dicun-
 tur, sed de ea parte dumtaxat, quam occupaverant barbari. Ex
 qua cum Theodosius Comes barbaros expulisset, relatione ad
 Principem missa petiit, ut ea pars provinciae Valentia diceretur,
 et in eam rector legitimus, Consularis scilicet, mitteretur. Antea
 quippe Britannia quae parebat Rom. quatuor omnino provincias
 habebat, Maximam Caesariensem, Flaviam Caesariensem, Britan-
 niam primam, Britanniam secundam, ut scribit Rufus Festus in
 Breviario: quibus post hanc Theodosii victoriam addita est Va-
 lentia, cuius etiam una cum ceteris mentio sit in Notitia Imperii
 Rom. sub dispositione Vicarii Britanniarum. Porro hanc Theodo-

si Britannicam victoriam Pacatus in Pan. commemorat, et Claudianus in lib. de IV. Consulatu Honorii, et Symmachus in Epist. 22. libri x. Missus erat in Britanniam anno Natalis Dominici ut videtur 368. Valentiniano II. et Valente II. Coss. Anno autem sequente victor ex insula reversus est. VALES. Cf. Mannert Britann. P. 115. W.

Arbitrio Principis.] In MSS. adduntur haec verba, *Principis velut ova . . . studio nuntio inest haëtiam praecipua. Arcanos, etc.* [In codice Colbert. eadem reperi, nisi quod pro *haëtiam* legitur *etiam*] Quibus fere consentit Editio Augustana. Apparet igitur ita fere scriptum fuisse et *Valentia d.* vocaretur *arbitrio Principis velut ovantis*. Sequentia vero coniectura allequi non adeo facile est. Videtur tamen tale quippiam desiderari: *Inter etus dispositiones est haec. etiam praecipua. Arcanos, etc.* VALAS.

8. *Arcanos*] Mallet et de his aliquid me edocuisset Valesius. Ipse quidem Ammianus hocce hominum genus paullo post describit: *id illis erat officium, ut ulro citroque per longa spatia discurrentes, vicinarum gentium strepitus (seditiones) nostris duetibus intimarent*; sed unde dicti sint Arcani, non exputo. Fortassis syllaba excidit, ut Marcellinus scripserit *Angarianos*, (alias Frumentarii, Veredarii, Agentes in rebus, Curiosi. v. Salmast. ad Spartiani Hadriao. II.) curiores publici, vel cursus publici Praefecti, quo ducere videtur, quod a *stationibus* remoti sunt. Ceterum de Angariis v. Cod. Theodos. Lib. VIII. de cursu publico. Tit. v. et ibi interpretes T. II. Ritter. W.

Acceptarum promissarumque magnitudine praedarum.] Ita cod. Colbert. nisi quod mendose *praecarum* exhibet. Idem mox *Barbarico dedisse*, quod in *Barbaris* edidisse mutat Hadr. Valef. Praef. p. LXVI. W.

9. *Spectatissime*] gloriosissime. W.

Furius Camillus, vel Curfor Papirius.] Aurelius Victor de viris illustrib. cap. XXIII. XXXI. LINDANER.

In locum Valentis Iovini.] Valens Iovinus primum a Iuliano Magister equitum *per Illyricum, ac deinde* per Gallias promotus fuerat, ut scribit Marcellinus in lib. 27. c. 2. Post Iuliani obitum Malaricus a Ioviano Aug. ei successor datus cum Magisterium reculasset, Iovianus missis ad Iovinum litteris eidem Magisterium militum confirmavit, ut dictum est in lib. 26. Eisdem dignitatem sub Valentiniano retinuit, usque ad hunc annum, quo Theodosium successorem accepit, Valentiniano III. et Valente III. Coss. ut quidem existimo, anno D. 370. Movet me locus, qui est in pag. 370. Uaque mendosa est in Cod. Th. subscriptio legis XI. de Veteranis, ad Iovinum Magistrum mil. Valentiniano et Valente Augg. IV. Coss. scribendumque est III. Coss. Hic Iovinus postea Remis Basilicam Iovianam exstruxit titulo S. Agricolae, in qua etiam sepultus est. Eius epitaphium refert Frodoardus in lib. 1. cap. 6. Hist. *Ecclesiae Remensis.*

Felix militiae sumpsit devota Iovinus

Cingula, virtutum culmen provectus in altum.

Bisque datus meritis equitum peditumque Magister,

Extulit aeternum saeculorum in saecula nomen, etc.

Ultimus hic versus Consulatum eius notat, quem gessit cum Lu-

picino. Plura de eo docte adnotavit nuper Iohannes Trifaninus in Commentariis Historicis ad numismata Augustorum, quos etiam Latine legi Reip. litterarum interesset. Ceterum Theodosii Magistri equitum qui Iovino successit, mentio fit in lege un. Cod. Th. de nuptiis gentilium. VALES.

CAPUT IV.

Romam ipsam revisit Noster, moresque Senatus populi que Romani fasce perstringit. cf. inprimis 14, 6. W.

1. *A negotiis discursus urbanis.*] Vix commodum fundit sensum, facilius saltem ad intelligendum, quod alii libri praeferunt pro discursus legentes digressus, quod recipere non dubitavi. W.

Olybrii praefectura] annis 368. 369. et 370. Corfini p. 248. — *Calumniarum doli mali*, quo lites temere infonitibus intenderentur. — *Fisci lucra circumcidens* procuratores fisci, qui iniuste a civibus non tam fisco, quam sibi exigent, compescens. W.

Iustorumque distinctor.] Scribendum puto, *iustorum iniustorumque distinctor*, ut alibi (xviii, 11.) loquitur Marcellinus. Porro hic Olybrius esse videtur, qui postea Consul fuit cum Ausonio: de quo exstat vetus Inscriptio in Thesaurio Gruteri pag. 3173. VALES.

In subiectis erga cives temperatus. W.

2. *Per argumenta scenica*] per theatra omnia volitabat cupidus spectator. W.

Amoresque peregerat.] Magis placet exemplaris Regii scriptura, *amoresque peragebat*: idem tamen ex vulgata lectione sensus elici potest. VALES.

3. *Ampelius*] an. 371. et 372. Corfinius p. 250. W.

Ad Proconsulatum geminum.] Fuit quidem Ampelius Proconsul Africae sub exordium Valentiniani, ut docet lex x. in Cod. Th. de naviculariis. *Antea fuerat Proconsul Achaiae, tunc Himerio in propemptico, *eis ἀμνίλιον ἀνδράγαρον*.* Iniit autem Praefecturam Urbanam Valentiniano III. et Valente III. Augg. Consulib. sub exitum anni, ut notat Onufrius in Fastis. Hunc inter Summates Senatus fuisse, ait Symmachus in lib. v. Epist. 64. VALES. Cf. supra c. 1. et Wernsdorffum ad Himerium p. 268. W.

Laetus.] Hanc scripturam restitui pro *lectus*. Nescio enim, quid Valefio acciderit, ut, quod ante eum editores, et ipse in editione prima posuerat, *laetus* improbaverit, quod tamen obsequens *rigidus* (tristis, asper et severus) unico verum videtur. Eadem est Erneltii sententia provocantis ad Casaub. in Scriptt. H. A. T. 1. p. 145. W.

Amisisset] Sic scribendum pro *emisset*, quem operarum errorem ex Gronoviano in faum Lipsienses propagarunt. W.

4. *Ante horam quartam*] decimam nostram antemeridianam. *Aquam vulgariam* plebeius quaquam calefaceret, aquam calidam biberet, (v. Gebauer de Calda et Caldi potu, Lips. 1721. 8.) vel *luzae* popinam ultra praestitutum tempus coctam proponerent

carnem. Easdem fere leges olim dederat Imperator Claudius. v. Dion. Cass. Co, 6. cf. Suetonium in Nerone c. 16. W.

Lixae coctum proponerent carnem.] Lixae sunt qui assas, vel elixas carnes vendunt: [quales apud nos sunt thermopolae, quos vulgo a carnibus coquendis *Chaircutiers* vocamus.] Unde etiam ipi exercitu lixae dicti, ut indicat Valerius Max. in lib. 2. cap. 2. de Metello: *Protinus namque lixae e ensibus submovit, cibumque coctum vaenalem proponi vetuit.* In Glossis veteribus lixa ἀγοράς dicitur, id est propols. Et Pompeius Festus lixas dici ait, qui exercitum sequuntur quaelus gratia. VALES.

5. *Diffimulatione*] indulgentia. W.

Epimenides ille Cretensis] Qui iam olim expiando lustrandoque Athenas in melius composuerat. Diogenes lib. 1. in Epimenide. Plutarchus in Solone, Suidas in Ἐπιμενίδης. LINDENB.

* *Epimenides ille Cretensis.*] Hic vir expiandi peritissimus fuit. Ufus est autem in lustrationibus praecipue scilla: quare et scillae quaedam species ab eius nomine ἐπιμενίδειος dicta. Theophrastus in libri 7. capite 11. ἰδιώδεις γὰρ οὐ μόνον βολβοὶ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀσφοδέλου καὶ τῆς σκίλλης, πλὴν οὐ πίονης, ἀλλὰ τῆς Ἐπιμενίδειου καλουμένης, ἥτις ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὴν προσήγοραν. VALES.

Epimenides Cretensis] quem per 78 annos fabulantur in aniro dormivisse, et postea temporis ab Atheniensibus pestilentia laborantibus evocatum, ut urbem lustraret. Haec sufficiunt ad explicandum Ammiani textum; plura qui cupit, evolvat mihi Heintzsch, nunc Kiloniensis, librum, qui inscribitur *Epimenides aus Kreta*, L. 1801. W.

6. *Incidentia* quae animo obversantur vitia velut *constringentes excessu*, brevi descriptione comprehendam. W.

7. * *Reburri et Flabunil Tarraeil*] Inscriptio vetus prope Wormat. apud Iohan. Heroldum comment. de station. mil. cap. 21. C. REBURRI FESTUS PAGON. TARRATEIUS TRIB. LEG. VIII. Q. F. FLABUNILAE SCUTATORUM JOVI. LINDENB.

Et Perrafsis.] *Pnrrasfis* in Regio codice scriptum habetur: [*Perrafsis* in Colb.] VALES. Reinellius orae adscripsit: *an Spentiis?* W.

Decens] decenter. *Originum* avorum, maiorum. W.

8. *Fulgens ferietis indumentis, ut duceudos ad mortem*] Vide quae superius notavimus ad lib. XVI. c. 5. LINDENB.

Ut duceudos ad mortem.] Haec non ita accipienda sunt, ac si duceudi ad mortem fulgere solcant ferietis indumentis: ut accepit Lindenbrogius, qui lectorem reiecit ad ea quae superius ad XVI. 5. adnotavit. Neque enim hic agit Ammianus de his qui efferuntur ad tumulum; sed de his qui extremo supplicio condemnati, a carnifice ducuntur ad mortem. Sic enim loqui solet. Haec igitur sic constituenda sunt: Ut eos qui ducuntur ad mortem, ingens populi turba anteire et sequi solet; ita illos Nobiles sequitur et comitatur multitudo maxima famulorum. Hunc autem horum verborum sensum esse, patet ex iis quae adiicit Marcellinus, *vel, ut sine diritate ominis loquamur, praegresso exercitu arma cogentes.* Lucianus in Peregrino (T. VIII. Bipont. p. 297.) de hoc more loquitur: οὐκ εἰδὼς ὁ ἀλλος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀπαγομένοις ἢ ὑπὸ τοῦ

τοῦ θημίου ἔχομένοισι πολλὰ πλείους ἴπονται. *Demens qui ignorabat hos, qui ad patibulum abducuntur, et qui a carnifice rapiuntur, longe plures spectatores subsequi.* Olim autem damnati extra portas ad supplicium ducebantur, ut docet Herodotus in lib. 3. de Psammethico; Aristoteles in 2. Rhetor. de Antiphronte Poeta; Heliodorus in lib. 8. de Chariclea. Ac Romae quidem extra portam Esquilinam supplicia de noxiis sumebantur; Constantinopoli autem in Sycaeno suburbio, ut docet Zosimus in lib. iv. 52. de Proculo: ἀπάγειν τούτων ἐν εὐκαίῃ τῇ προαστείῳ τὴν ἐπὶ θαλάττῃ προέστρεψεν. *Alexandriae ad v. ab urbe lapidem, ex Iohanne Moscho in capite 72. Antiochiae autem in loco, qui barathrum dicebatur extra civitatis portas, teste Chrysostomo in Homilia 15. ad populum Antiochenum. Adde Aggenum in lib. de Limitibus agrorum, ubi de locis publicis agit; et Plutarchum in lib. de Curiositate; et Hieronymum in caput xxvi. Matthaei: *Extra urbem enim et foras portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvarias, id est decollatorum sumpsere nomen.* *At hodie in mediis civitatibus patibula statuuntur, et miserorum hominum clamoribus, prope dixerim, aedes civium resonant. VALES.

Praegresso exercitu arma cogentes] duces agmen claudentes 16. 2. *Concitato fragore strepita, conclamatione, multitudo servorum sequitur.* Cf. ad totum caput nostrum Lucianum in Nigrino T. i. Bipont. p. 38. ubi de multitudine servorum domino in balnea comitanium. Nil opus, ait Lucianus, exercitu in balneis, ubi pax dominatur. W.

9. *Tholos introierunt balnearum*] *Arnob. advers. Gentes lib. 6. *Hirundines intra ipsos aedum circumvolantes tholos.* Lib. eodem: *Templa, quae tholis sunt aureis.* Varro apud Nonium in Trifolcum: *Pater Divum trifolcum fulmen tēti servido acutum mittit in tholum Marcelli.*] Gloss. θόλος testudo. Vid. Suid. LINDENB.

Tholos intr. balnearum.] Sic βαλανείων θόλους dixit Athenaeus in lib. xi. quibus similes ait esse phialarum umbilicos. Graeci θόλους et θολὰς dicebant proprie oecus rotundos: ut docet auctor Etymologici in v. θολὰς, et Harpocration in θόλος. Talis erat apud Romanos aedea Vestae et Panthei, quam Marcellinus in lib. 16. c. 10. regioni tereti comparat speciosa celsitudine fornicatae. Recte ergo Servius in lib. 9. Aen. v. 408. *Alit, inquit, dicunt tholum aedum sacrarum genus, fabricae Vestae et Panthei simile. Aedes autem rotundas tribus Diis dicunt fieri debere; Vestae, Dianae, Herculi, vel Mercurio.* Sed et tholos pro testudine sumitur, id est camera rotunda atque convexa, ut notissimum est. VALES.

Ubi sunt nostrum, minaciter clamant] Sic edidit Hadrianus, ut opinor, sine ullo intellectu, tamen ex editione Augustana, quum Henricus dedisset *ubi ubi sunt, minaciter clamantes* ex imitatione priorum editionum, ex quibus Lindenbrogius testari videtur in Florentino rō minaciter non legi, sed *ubi sunt nostrorum clamant.* Ecco quam praeclarum inde erit ac verissimum pater: *ubi ubi sunt, monstrosus clamantes.* cnon. Ego utrumque et nostrum, et minaciter servari posse contenderim, si voculam unam suppleas. Hoc enim voluisse videtur Ammianus: Si balnea introierint, *ubi sunt nostrum* (aliqui) militares nempe,

minaciter torvo, superboque vultu, (cf. xxvii, 10. ubi est minaciter infrendebat) clamant fremunt incondite despicientes nos, quasi soli adessent. Sic habebis oppositos militares sequentibus mancipiis, prostibulis, meritorii corporis lupabus veteribus vulgavagis scortis, minacesque palpatibus deformitatis magna blanditarum turpillimis adulationibus, verborum lenociniis. VV.

Meritorii corporis veterem lupam.] Non multum absumilli lectione, *lupas popularium libidinum nundinas*, dixit Tertullianus de Pall. *Ut publicarum libidinum victimas, et expollitas libidinum victimas*, Hieronymus adversus Helvid. et ad Gerontiam. LINDANER.

Semiramis Parthi.] Parthos pro Assyriis posuit. VALES.

Cleopatrae Aegyptius.] In Regio codice et Editione Aug. legitur *Cleopatram*. Plures quidem in Aegypto regnare Cleopatrae, iam inde a Cleopatra Antiochi Magni filia, quae Ptolemaeo Epiphani nupsit: sed celeberrima omnium fuit Cleopatra Ptolemaeorum stirpis ultima, quae ab Augusto ad Actium devicta est. VALES.

Zenobiam Palmyreni.] Zenobiam Odenati Regis uxorem, a Didone, a Semiramide, et Cleopatra generis sui originem ductentem. Trebell. Pollio in xxx. Tyrannis c. 15. 30. LINDANER.

Censoria nota afflictus est Senator, ausus dum adhuc.] Cato Senatu Manlium movit, quod interdum uxorem filia spectante osculatus esset. Plutarchus in Catone c. 17. LINDANER.

Censoria nota afflictus est Senator.] M. Cato Censor Manlium Senatorem, quem omnium opinio iam Consulem designabat, Senatu movit, quod uxorem interdum osculatus fuisset praefecte filia, ut refert Plutarchus in Catonis vita, et in praeceptis conubialibus. Ac praeclare Plato in lib. 5. de legibus, pueros varicundiae ac pudori assuefaciendos esse dicit non tam minis quam exemplo seniorum. Seniores enim pueros maxime revereri debere, et cavere ne quis puerorum ipsos aut videat, aut audiat turpe aliquid agentes, aut loquentes. Quibus consentit illa sententia Iuvenalis in Sat. 14. v. 47.

Maxima debetur puero reverentia: si quid

Turpe paras, ne tu pueri contempseris annos. VALES.

10. *Cum salutarī pectoribus opposita coeperunt.]* si in amplexus eorum alii approperant. — *Adulatoribus offerunt genua suavianda vel manus.* Manus osculari potentiorum servile habebatur, libertatisque pristinae memores Romani ab Imperatoribus hunc honorem postulari aegro ferebant. Laudat igitur Traianum Plinius in Panegyri. c. 71. qui osculo excipiebat Senatores, non manu ad exosculandum porrecta. Locum nostro simillimum habet Iul. Capitolinus in vita Maximini iunioris c. 2. „in salutationibus superbissimis erat, et manum porrigebat, genua sibi osculari petiebatur, et nonnumquam etiam pedes.“ Plura dedit Hemsterhus. ad Luciani Nigrin. T. I. Bip. p. 258. W.

Peregrinum.] In Mf. Flor. et Regio, *Tolos.* [et Colbert.] legitur, *pegrinum putantes cuius, etc.* Quibus adstipulatur Editio Augustana. Nec dubito quin locus ita emendandus sit: *Et abundare omni cultu humanitatis putantes, peregrino, cuius sorte etiam gratia sunt obligati, interrogato quibus thermis*

utatur, etc. eleganti sensu et expedito. HENR. VALES. [Ego in codice Colbertino lego: *Et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, culus forte etiam gratia sunt obligati, interrogatum, quibus thermis utatur, etc.* Quare nihil heic mutandum existimo. Verborum Ammiani talis est sensus: Putant Nobiles illi Romani vel Senatores abunde cultum a se esse peregrinum et humanissime exceptum, si dignati fuerint eum interrogare, quibus thermis utatur, quibus in aquis lavetur, aut ubi habitet. *Abundare ergo omni cultu humanitatis* refertur nom ad Nobiles Romanos, sed ad peregrinum, ut ordo ipsa et collocatio verborum Ammiani satis indicat.] MADR. VALES.

11. *Ita imminet.*] In Mss. Flor. et Regio sic legitur: *Ita ter hinent, vident, et percunctantur*: atque ita fere in Editione Augustana. [In Colb. *Italos ter hinent.*] Proinde non absurde quis coniecerit ita ab Ammiano scriptum fuisse: *Ita velociter imminet, vident, etc.* [vel potius: *Ita velociter hominem vident, etc.*] Ceterum adeo in Circenles ludos insaniebat tum populus Rom. ut si quando Curules equos in Urbem advenire nuntiatum allet, omnes e portis effusi obviam procurrerent eos spectaturi, ut testatur Symmachus in Ep. 22. lib. x. VALES.

Velociter imminet, vident, et percunctantur proprium fa statim, ut vel coram ipsi videant, vel ab aliis exquirant. W.

Tyndaridas fratres] Luc. Florus lib. ii. cap. 12. Valerius Maximus lib. i. cap. 8. Plutarchus in Paulo Aemilio, Lactantius libro 11. capite 7. LINDENB.

12. *Otiosi garruli*] inter quos et Philosophi. v., Luciani Nigrinum l. l. p. 47. 48. W.

Singula altioris fortunae verba.] In codice Regio et Editione Aug. scriptum reperi *interioris fortunae*. Atque ita quoque scriptum habebat codex Valent. et Fauchetii. [In codice Colbert. *Ad sing. interioris fortunae verbari audentes.*] VALES.

Altioris fortunae] divitum (Reges vocabantur). W.

In comoediis etas.] Scribendum puto: *Parasitorum in comoediis facietas affectando*. Ut enim illi suffiant milites gloriosos, etc. Videtur enim Marcellinus imitatus esse locum hunc Ciceronis in Laelio c. 26. Nec parasitorum in comoediis assentatio nobis faceta videretur, nisi essent milites gloriosi. VALES.

Columnarum constructiones alta fronte suspensas] columnas ita proceras, ut capitula, quae vocant, quem ad ordinem pertineant, vix possint dignosci. W.

Parietes lapidum etc. coloribus nitidos.] Antiqui sectis marmorum crassius varii coloris parietes ornabant, ut ex Plinii lib. 35. et utroque Seneca notum est. Quo spectant haec Dionis Chrysostomi in Euboica pag. 122. (Reisk. i. p. 262.) καὶ ποικιλτικὴ πᾶσιν σχεδὸν οὖν ἐν ταῖς τοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ χρωτὸς καὶ τροχῶν. ἔτι δὲ ἐν οἰκίῳν ὀροφαῖς καὶ τοῖχοις καὶ ἰσάφει· τὰ μὲν χρώματα, τὰ δὲ λείον, τὰ δὲ χρυσῶν, τὰ δὲ ἐλίσσαντι ποικιλλόντων, τὰ δὲ αὐτῶν τοῖχων γλυφῶν. Et pigmentaria non in veste solum, sed cutis etiam et capilli. Ad haec in cameris aedium, et parietibus ac pavimento, quae parim picturis, parim marmore, parim auro et ebore variantur, parim anaglyphis. Eodem sensu ποικιλτικὰ dixit Themistius in Orat. 6. sub finem. Postquam enim

Urbem novis aedificiis ornari dixit, et parietes ac pavimenta marmorum vario genere decorari, subdit: *μεστή δὲ ἡ πόλις τεκτόνων καὶ οἰκοδόμων καὶ ποικιλλόντων. Iam ipsa civitas plena fabris est, et architectis, et tessellaritis.* Quamquam verbum illud Graecum vix unico Latino exprimi potest. Comprehendit enim tessellarios, musivarios, et Phrygiones. In Glossis tamen *ποικιλτῆς, variator*, et *ποικίλλω, vario*, vertitur. *Sic apud Prudentium de templo Eulaliae Mart. *Saxaque caesa solum variant.* Et apud Gregorium Tur. in lib. 5. *Ecclesiam fabricavit, quam fulcivit columnis; variavit marmore, musivo deplinxit.* Et Agathias in lib. 5. *μάγμαρον δὲ τὶ τοῦ πληροτάτου τῆς κλίνης προσπηγόντων τῇ οἰκοδομίᾳ, ὅποια πολλὰ ἐς ἐπίδειξιν καταπολλῶσι τοῖς τοίχοις οἱ πρὸς ταῦτα δὴ τὰ περικτὰ ποικίλματα διακικηνότες.* Marmor quoddam iuxta torum parietis affixum: qualia multa ostentationis causa parietibus agglutinari solent ab illis, qui eiusmodi varietatibus delectantur. VALES.

Circumspectis] περιβλέπτοις, fulgentibus. W.

13. *Ut apposuit pisces ponderentur]* Cf. trilibrem mullum Horatii Serm. II, 2, 33. Senecam Ep. 95. Iuvenalem Sat. 4. W.

Volucres ponderentur et glires] Inter convivales delicias glirium usus adeo celebris, ut eos censoriae leges, princepsque M. Scaurus in Consiatu non alio modo cenis adimere necessum habuerit, quam conchyliis, aut ex alio orbe convectas aves. Plinius lib. 8. cap. 57. lib. 36. cap. 1. *Naevius apud Nonium: *Praecisum, onasum, pernam, callum, glires, glandia.* Atque inde Martialis lib. 3. Epigrammate 58.

*Nec venit inanis rusticus saluator:
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lactis Sarsinate de sitva
Sommiculosos ille porrigit glires.*

Vid. Casaub. ad Sueton. * Petronii Satyricon, et Apicium lib. 8. cap. 9. LINDENBR.

Glires] Muribus simile animal, quod maximam anni partem dormire dicunt, unde somniculosus Martiali 3. 58. (Siebenschläfer?) Gregatim saginabantur in vivariis (glirariis). Varro de re rust. 3, 2 et 15. Apicius 8, 9. W.

Saeptus delicata.] Non dubito, quin hanc scripturam Gelonius ex conjectura nobis invexerit. Certe in codice Regio [et Colb.] *ac Tolos* legitur, *saeptus licata*. Accursius autem cum eandem scripturam in codice reperisset, ita emendavit: *Quorum magnitudo saeptus vulgata, non sine taedio praef. ut antehac inusitata laudatur assidue.* [Legendum est, *saeptus replicata*: id est repetita in convivio.] VALES. At hoc ipsum est in *tois laudatur assidue*. Tum illae literae *rep* ubi fodes resident? Itaque et patrem video adnotasse *saeptus librata*. Verum ex similitudine duarum praecedentis vocis literarum videtur fuisse *saeptus vellicata*, dum scilicet convivae certant posse vel non posse maiorem dari, donec tandem adulatio inusitatam magnitudinem vindicat. GRONOV.

Notarii adstant cum thecis et pugillaribus] qui literis mandent, sigilloque adiecto fidem publico faciant. ut *desse solus Magister ludi literarii professor eloquentiae videatur.* De luxu

coenarum ap. Romanos vide omnino Varronem ap. Gellium 7. 16. Meiners vom Verfall der Sitten der Römer S. 179. W.

14. *Doctrinas*] solidiorem doctrinam. W.

Iuvenalem et Marium Maximum] Iuvenalem etiam pueri norunt. Marius Maximus Historicus qualis fuerit, Fl. Vopiscus indicat in Firmo c. 1. *Marius Maximus homo omnium verbosissimus, qui et mythistoricis se voluminibus implicavit.* Vido Scholiaften Iuvenal. Satyr. 4. Spartianum in Adriano c. 2. extr. et alios Historiae Augg. Scriptores. LINDENB. Cf. Tillemout T. III. P. I. p. 373. W.

Iuvenalem] De Iuvenale Satyrarum illo scriptore sub Domitiano florente sermonem esse interpretes putant, alia tamen omnia sentit Reinesius, qui libri sui orae adscripsit haec: „Malum legere „Martialem, ut intelligatur *Gargilius Martialis* scriptor historiae „s. vitae Caesarum, uti et Marius Maximus fuit. Certe Iuvenalis „poeta non potest intelligi, neque cum Mario Maximo historico „aliorum temporum comparari. Gargil. Martialis autem et M. „Maximus fuere coaetanei. Verum nomen scriptoris fuit Gargi- „lius *Iuvenicus* Martialis, ut patet e Sidonio Apoll. 9. 14. unde „nominibus duobus in unum coalitis factum est unum Iuvenalis.“ Hactenus Reinesius. W.

Marium Maximum] Marius Maximus vitas Caesarum scripsit, ut ex Spartiano et Scholiafte Iuvenalis notum est. Fuit autem Praefectus Urbi, imperante Macrino, ut scribit Dio in lib. 78. c. 14. et successit Advento Praef. Urbi, ut idem Dio testatur. VALES.

Iudicioli] cf. 27. 11. W.

15. *Destinatum poenae Socratem*] Socrates iam aetate gravis fidibus canere didicit: *μηδὲν λέγων ἀποποιεῖσθαι, ἀ τὴν μὴ οἶδεν, ἐκμαρθάνειν.* Diogen. in Socrate, Cicero in Catone c. 8. Val. Max. lib. 8. c. 7. LINDENB.

Destinatum poenae Socratem.] Socrates iam aetate provectus apud Connum Metrobii filium citharam pulsare discobat. Quare cum rideretur ab adolescentibus, illud Solonis dictum eis respondit: Melius est sero discere quam numquam, *ἄρτιον ὀψιμαθῆναι ἢ ἀμαθῆναι*, ut refert Suidas in *Σωκράτης*, et Stobaeus in cap. 117. Quibus consentit Plato in Euthydemo initio: ubi et Connum ob id *γερωντοδιδάσκαλον* esse dictum commemorat: quo titulo etiam Varro Satyram scripsit. Solonis autem *ἀπόφθιγμα* si quis requirat, est huiusmodi. Cum forte in convivio fratris filius carmen quoddam Sapphus belle cecinisset, delectatus eo carmine Solon rogavit adolescentem, ut se id canticum doceret: et quum quidam eum interrogaret, cur tantopere id cuperet: Ut, inquit, hoc doctior discerem e vita, *ἵνα μαθὼν αὐτὸ ἀποθάνω*: ut scribit Aelianus apud Stobaeum in cap. cit. Apparet igitur Solonis et Socratis exempla a Marcellino esse inter se confusa. Similis est sententia apud Iulianum in lege 20. D. de fideicomm. libert. Nam ego, inquit, *discendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optimam in 8. et 70. annum aetatis duxi, memor sum eius sententiae qui dixisse fertur: πᾶν τὸν ἔτερον πόδα ἐν τῇ σωφῇ ἔχω, προσμαθῆναι τι βουλομένην.* Etiam si alterum in seretro pedem habeam, addiscere aliquid vellem. VALES.

Ut doceretur id agere] Pro *id* fortassis legendum *idem*. Cf. Rittershus. sacr. lectt. p. 26. W.

16. *Severt]* aequi, qui minora a maioribus discernant. W.

Unus dominus.] In codice Regio, "Tolos." [et Colb.] et in Augustana Editione scriptum reperi *iremus dominus* atque ita fere in codice Florentino scriptum fuisse monet Lindenbrogius. Proinde non absurde quis coniecerit; ita Marcellinum scripsisse: *Dominus hactenus exclamati* [aut potius, ut damnetur reus, *dominus h. excl.*] VALES.

Hactenus exclamat] nihil amplius pronuntiat. W.

Quid faciat mantosus et nequam.] Haec est coniectura Gelenii. Non enim dubito, quin in Mss. eius codice perinde scriptum fuerit, ac in nostris exemplaribus, Regio scilicet, et Flor. ac Fauchetii [et Colberti.] quibus subscribit Editio Augustana hoc modo: *Quid faciat ma.....mosus et nequam? et si quis.....di deinceps ausus fuerit cortu.....tis autem hoc apud eos "est nunc: quod," etc.* Ex quibus hanc fere scripturam elicere possis: *Quid faciam? mantosus est, et nequam, et si quis aliquid eiusmodi deinceps ausus fuerit, corrigetur.* Quae certe quia cum praecedentibus bellissime conveniant, nemo inquiri potest. Arguit enim Marcellinus iniquitatem Nobilium illorum, qui servos ob leve domesticum delictum crudeliter verberari iubebant: eosdem vero, si caedem extra domum fecissent, instantibus occisi propinquis, ut interfectorem noxae dederet dominus, excusabant his verbis contenti: *Quid vultis faciam? nequam est servus, etc.* Quae verba leviora sunt quam pro gravitate delicti. [Potest et ex Mss. hic locus ita restitui: *Quid faciat malus, famosus, et nequam? et si quis, etc.* ut sit sensus: Vos dicitis a servo meo N. caedem factam. Quid aliud faciat malus servus et nequam? malus nisi male agere non solet, non potest. Si tamen deinceps aliquis ex mea servus tale quid commiserit, testor non impune laurum. Quae sunt verba Nobilium, pauperum de caede a servo suo facta querimonias eludendis deridentiaque. Solebant autem aliqui delictum excusaturi, qualicumque rationi defensionive praemittere haec verba: *Quid faciat? aut Quidnt faceret?* Sic Ovidius Helenam Menelai uxorem quae Peridem secuta erat, excusans ait:

Quid faciat? vir abest; et adest non rusticus hospes:

Et timet in vacuo sola cubare toro.

Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.

Usa est humani commoditate viri.

Salvianus in libro iv. de Providentia Dei: *Si peteret Francus, quidnt faceret? qui poriarum ipsum sermonis genus putat esse, non criminis.]* VALES.

17. *Peregrinos iura interfic, quibusbet.]* Hic locus prout a Gelenio est editus, sensu omni caret: et melius meo iudicio secit Accursius, qui locum, prout in Mss. exemplari corruptum viderat, excudendum dedit. Cum Editione Augustana consentit Regius codex [et Colb.]. Sic enim habettis autem hoc apud eos est nuncm quod expedit peregrino fratre interficere cuiuslibet quamquam rogatus, etc. Unde non absurde, ut arbitror, sic scribendum esse conieci: *Civilitatis autem hoc apud eos est nunc quod expedit peregrino fratrem interficere cuiuslibet,*

quam rogatus ad convivium excusare. Ubi rogatus phrasi graecanica dicitur pro rogato. [vel scribe, quam quia rogatur, etc.] Vocem autem illam *Civilitatis* ex coniectura Gelenii profectam retinui, non quod eam valde probem, sed quia nulla potior succurrebat: *εἰρωνικῶς* porro accipienda est. VALES.

*Expediit magis licet, venia facilius impetratur peregrino fra-
trem invitantis interficere, quam rogatus (Accus. plur.) ad con-
vivium excusare reculare, παραινεῖσθαι.* W.

Defectum enim patrimonii.] Quantopere excandescere soliti sint beati illi, si quis ad coenam vocatus non adfuisset, docet Libanius in Declam. 6. (Reisk. iv. p. 155.) ubi parafisus se deferens ait: οἶδα πηλίκαι τοῖς καλοῦσιν ὄργανοι προσεζάνουσιν, ἐπειδὴν τῶν κεκλημένων τις ἐκλήπη τῆν σύνοδον. οἶδα πηλίκαι βρονθῆσθαι σύνθη-
τες αὐτοῖς, καὶ ἀνάγκην, καὶ συμφορὰν ὁ κεκλημένος προβάλλωσι. Novi quantopere irasci soleant vocatores, cum quis invitatus non adfuit. Novi quanto aestu succensere consueverint, tametsi necessitatem aut casum aliquem allegent vocati. *Porro ex MSS. codicum vestigiis hunc locum ita corrigendum esse suspicore *Defectum enim patrimonii sibi portendi Senator existimat, etc.* VALES.

Defectum patrimonii oppido perpeti] opum suarum haud levem iacturam facere opinatur. *Libratis sententiis* (consiliis 18, 2.) post longam deliberationem. W.

18. *Alienis laboribus venaturi.]* Servorum enim opera ad hoc utebantur, qui saltus lustrarent, feras cubilibus excuterent, ac deinde conferrent: adeo ut domini ipsi tantum spectatores essent. Hinc venari et agros colere inter servilia officia ponit Sallustius in coniuratione Catilinae c. 4. quem immerito reprehendit Symmachus in lib. 5. Epist. 66. et P. Victorius in lib. 6. Variarum Lect. Constat enim Romanos tum in agria colendis, tum in venando usos servorum ministerio: unde venatores cum piscatoribus passim in Historia Augusta inter servilia officia numerantur. Contra has delicias Plinius in Prooemio lib. 29. *Alienis, sit, pedibus ambulamus; alienis oculis agnoscimus; aliena memoria salutamus; aliena vivimus opera; perieruntque rerum naturae pretia, et vitae argumenta: nec aliud pro nostro habemus quam delicias.* VALES.

Lembis (Gondeln) pictis, coloratis. W.

Puteolos vel Caietam.] In codice Regio [et Colbertino,] et in Editione Augustana legitur, *lembis invecit pictis Puteolos velle certamen, etc.* An fortasse intelligitur certamen quinquennale, quod Puteolis instituit Antoninus Pius: de quo Spartianus in vita Pii, et Inscriptiones antiquae. Sed haec coniectura non placet. Multo minus emendatio Gelenii. Quippe ab urbe Roma ad Caietam portum euntibus nequaquam Avernus lacus est navigandus, utpote qui trans Caietam sit, ut Strabo et Plinius satis ostendunt. VALES. In promptu satis est auctorem scripsisse *Puteolos vel Herclanum*, quomodo nunc quoque videtur appellavisse Ammianus ex aetatis suae more, quod priores *Herculanum*. GRON.

Vaporato tempore] aetatis. W.

Inter aurata stabella.] Muscaria pavonina laudat Martialis lib. xiv. Epigr. 67.

*Lambere quae turpes prohibet tua prandia muscar,
Alitis eximiae cauda superba fult.*

Cl. Claudianus in Eutrop. lib. 1. v. 109. 110.

*Et cum se rapido fessam protecerat aestu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.* LINDNER.

Adde Terent. Eunuch. 3, 5, 47. W.

Lactitis fectis] cf. xiv, 6. W.

Per foramen umbraculi pensilis.] Umbracula sunt, quae ad arcendos Solis radios nobilibus feminis praetendi solebant. De quibus Ovidius in 2. Fastorum, ubi de Iole v. 311.

*Aurea pellebant tepidos umbracula Soles,
Quae tamen Herculeae sustinere manus.*

et in lib. 2. Artis amandi v. 209.

Ipse tene distincta fuit umbracula virgits.

Sic etiam Claudianus appellat in lib. 2. in Eutropium. Graeci *σκιόδια* vocant, seu *σκιόδια*, ut Aristophanes in Avibus, Dionysius Hal. in lib. 7. pag. 424. Glossae, *σκιόδιον*, *umbraculum*. Galli parasolium vocamus. Adde Martialis Epigrammæ in lib. 14. cui titulus est *Umbella*. VALES.

Apud Clammerios] in extremo septentrione. W.

19. *A Silvani lavacro, vel Mamaeae aquis.*] De Silvani lavacro nihil usquam legere memini. Fuit quidem Romae fons Silvani cum aede Herculis et Silvani in regione XIII. Urbis, quem describere videtur Propertius in Elegia 4. libri 4. Sed Silvani lavacrum, de quo hic loquitur Marcellinus, erat in Campania; si quidem haec cum praecedentibus cohaerent. Aquae certe Mamaeae erant in Baiano, ut indicat Lampridius in vita Alexandri Severi c. 26. *In matrem Mamaeam, inquit, unice plus fuit, ita ut Romae in Palatio faceret diastas nominis Mamaeae: et in Baiano Palatium cum stagno quod Mamaeae nomine hodieque censetur.* VALES. Reinelius intelligit de *thermis Alexandrinis*, quae in ipsa urbe Roma erant teste eodem Lampridio c. 25. W.

Solitis pressortis] Scribe omnino *solutis pressortis*. Antiqui enim vestes accurate complicatas ponderibus impositis splendere coquebant; ut docet Seneca de tranquillitate animi. Itaque cum vestes sumere vellent, eiusmodi pracla seu pressoria solvi oportebat. Sic Claudianus in Epitaphio Palladii et Celerinae v. 102.

— — *praectisque solutae*

Mira Dioneae sumit velamina telae. VALESIIUS.

Quidquid sit, certe satis impudenter haec vir aliqui maximus: quum utique haec ipsa diu publicata ante Valesianam editionem videre possit et in Lipsii notis ad caput primum libri ex Seueca citati, et in Adversariis Casp. Barthii lib. XXXII. cap. 7. GRONOV.

Pressortis vestes luce nitentes] Gloss. *Pressorium*, *πυρρῆριον*. Sic in Notis Tironis, *Pressorium*, *Suppressorium*. *Seneca de Tranquillitate vitae, initio: *Non ex arcusa prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendore cogentibus pressa.* LINDNER.

Pressortis] prelia. Reines. var. lectt. p. 198. W.

Luce nitentes arbitra.] In Editione Augusti legitur *arbitria*: in Regio autem codice *arbitua*: [in Colb. *arbitrui*]: ut fortasse

ita scripserit Marcellinus: *Vestes luce nitentes ambigua*. Sic in lib. 16. dixit, *non e pluma et stragulis sericis ambigun fulgore nitentibus*. VALES.

Luce arbitra] Si lectio sana, nihil aliud esse potest, quam ut ad lucem (solem) explorata tenuissima videretur. Similiter Lamprius in Commoda c. 5. dixit *forma disceptatrice*. — *Quae vestes una portantur*, tantam semper vestium multitudinem rus abeuntes vel in balnea secum portant, ut cet. W.

Ad iuvandos homines undecim.] Magis placet Editionis Augustanae scriptura: *Ad induendos hom. undecim*. In Regio exemplari scriptum inveni *alluendos*, pessimo: in Fauchetiano *abluendos*. [In Colb. *sufficient exalluendos*.] VALES.

Receptis annulis] quos inter lavandum posuerant. W.

Digitis ut metatis abt.] In Regio codice *et in Tol.* [ac Colb.] scriptum est, *digitis et metatis*. *Ne id enim vern, etc.* Atque ita in Editione Augustana, nisi quod in ea legitur, *digitis emetatis*. Et quamquam ad corruptum locum satius esset deponere; tamen ut studioso lectori satisfaciam, coniecturam meam hic proponam. Sic ergo videtur commodius scribi posse: *Digitis ut mactatis* [magis auctis? W.] *redit*. Arguit enim luxum Senatorum illorum, qui digitos anulis onerabant, etiam medios articulus transeuntibus. De quibus Plinius in lib. 33. initio, Quintilianus in xi. cap. ult. Martialis in lib. xi.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,

Nec nocte ponit anulos:

Nec dum lavatur, etc.

Ubi obiter notandus est ille mos anulos ponendi dum lavatum itur; cuius moris hic meminit Ammianus, et Terentius in Heauton. actu 4. sc. 1. v. 42. *Hunc virorum luxum graviter et acerbè perstringit Chrysostomus in Homilia 22. in Genesim: ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν ὅσοι βλακῆδεις καὶ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν εὐτέλειαν ἑαυτοὺς παραγοῦσι, δακτυλίου περιτιθίμενοι, καὶ τῷ μεγάλῃ καὶ τῷ ὀκνῶ τῶν λίθων καλλωπίζόμενοι, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι ἔχουσιν.* VALES.

Equidem illi mactati digiti sunt admodum ridiculi. Et quales intelligit? Utrum ut dii dicuntur mactati sacrificiis et hostiis, an alio qua modo, quem, non percipio. Sed neque pater his potuit acquiescere, cui in mentem veniebat *digitis humectatis redit*, ut ille *Ventilat aestivum digitis sudantibus aurum*. Sed nos aliud censuimus, de quo alibi. onon. Nec Valesii coniectura, nec Gronovii satis placet. Melius Ernesti, ante eum tamen Hemsterhus. ad Luciani Nigrinum T. 1. Bip. p. 257. *digitis oneratis*. Ego vero nihil mutandum censuerim. Metari dicuntur vel arbores, quae per spatia disponuntur et quincuncem, vel tentoria in castris. Quidam ergo Ammianus, translationum omnino quaesitarum amans, de accuratioris, qua annulos sui quemque ordine digererent belluli, cogitasse dicendus sit? W. Ernestius var. observ. p. 31. verba *digitis ut metatis abt* delenda esse putat. Glossator, inquit, ea adscripsit digitis certe humectatis. RRP.

20. *E militia Principis comitatu, aula*. Sic et castra 18. 5. *Profectibus fort. provincis* l. *procluctibus* i. e. expeditione bellica, quoniam significatu saepe ap. nostrum occurrit. Omnino autem totus locus mire depravatus, cui sananda neque Aesculapius suffecerit. Nonnulli per transennam, quod aiunt, sensus aliquis apparet. Do-

num rediens congregat familiam, clientea cet. mira narraturus de rebus in aula beliove a se gestis: (In *trio* — *lenu* fortassis latet *confistorio* principis *pleno*.) omnes ab ore eius pendent taciturni, quamquam *aliena*, quae nemo velit audire, referat, utilia varo *fallat*, reticeat. Nugae! W.

Et *pleraque fallendo*.] In Mf. Flor. et Regio lagitor: *Et uttle pleraque fallendo*: quibus consentit Editio Augustana. [In Colbert. *Et urile pl. fall.*] Ex quibus libris integram hanc periodum restituiimus; quam Gelenius ob mendorum ac lacunarum frequentiam expunxerat: sed et coniecturae nostrae aliquid indulgimus. VALES.

21. *Licet rari*] Cur hoc? nempe plurimos ne pudet quidem turpiori nomine *aleatorum* appellari, malunt tamen *tefferariorum* nomen: quippe alea fortunae magis, fraudisve, in telleria artis aliquid erat, quamquam neque in hoc ludo fraudes abessent. W.

Aleariae solae.] Quae tamen improprie amicitiae dicuntur, quippe quae non ex virtute profectae sint, sed ex voluptate quadam in colludendo. Itaque sublato ludo, huiusmodi amicitiae exstingui solent, ut recte notat Aristoteles in lib. 8. Mor. Nicom. et Plutarchus neq[ue] *nothophilas*, et Cicero in Laelio. VALES.

Ut Quintillius esse exist. fratres.] Huius loci emendatio sane eximia debetur codici Regio et Augustanae Editioni, de qua nemo, ut spero, dubitabit. Nota enim est Quintiliorum fratrum concordis, qui cum in omni vita cum publice tum privatim numquam a se mutuo disiuncti fuissent, multosque adeo Magistratus et Consulatum gessissent simul, tandem a Commodio simul interfecti sunt, ut refert Dio in lib. 72. c. 5. Simili antea sub Nerone concordia insignes fuerant Scribonii fratres, plane gemini, ut ita dixerim, Quintiliorum: de quibus Tacitus in 4. Hist. c. 41. et Dio in Nerone LXIII. 16. 17. VALES.

Ut Catonem Porcium ob repulsam Praeturae.] M. Porcina Cato Praeturam gessit: eandem cum Uticensis Cato ambivisset, repulsam passus est. Livius et Plutarchus in Pompeio. LINDENBR.

Repulsam nec suspectam nec speratam] quam non timuisset, ne suspicatus quidem esset. — *Proconsularis*, qui provinciam administraverat. Cf. Salmaf. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 528. W.

22. *Subsident aliqui curiosos homines, etc.*] Hanc hereditarum perniciosam avaritiam tangunt Imp. Leo et Maiorianus Nov. VIII. *Inter cetera captatorum etiam aviditas comprimenda est, qui nonnunquam ignotorum paene lectulis adsidentes, antea ipsa corporum aegritudine fatigatos, et sincera iam iudicia non habentes, simulata affectione depravant, ut plerique consanguinitatis et necessitudinum suarum frequenter oblitii, extraneos scribere videantur heredes, cum insidiosa munuscula diriguntur, cum subornantur medici, qui prava persuadeant, et neglecto mendendi studio fiant alienarum cupiditatum ministri.* Talis fuit captator Regulus, de quo Plinius ad Calvium Epistolar. II, 20. LINDENBR.

Subsident aliqui curiosos homines.] Amplector eam scripturam, quam in Fauchetii codice existare monuit Gruterus, *copiosos homines*, id est divites. Eodem errore in fine libri 27. Scriptum erat *conectus maioribus curis*, cum scribendum esset, *concitis ma-*

toribus captis, ut recte in codice *Tolos.* et Regio exaratum est. VALES.

Subsident] in insidiis quasi collocati, (suogitur recte Accusativo et alibi ab Ammiano. v. Gronov. Obss. p. 107.) aucupantur. — *In hoc titulo* genere (uti 14, 9. in hoc causarum titulo et saepius) — *Voluntates* ultimas nempe, testamenta, supra cap. 1. statim post *suprema iudicia* — *arbitrium supremum* 22, 16. W.

Eos technis.] Io Mll. Flor. et Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* legitur, *potest regis*: neque aliter in Editione August. Quare opinor ita a Marcellino perscriptum fuisse, *allicientes eos praefigilis miris*. VALES.

Ut id impleri forte fatorem opperiente.] Hanc elegantem scripturam ex his iniquissimissimis vestigiis scriptorum codicum deprehendimus: *Ut id impleris orae fatorem operiente*. Sequentia vero quia nimis corrupta erant, praetermissimus. Sic autem habet: *Nec puteos, nec facili potest aegritudo testam..... comitatum est his quis tuam..... cum dignitate licet..... vice tumida gradiens, etc.* [in Colbert. *vice humida gradies, etc.*] Haec postrema tamen unius vocis adiectione sic videntur esse supplenda, *cum dignitate licet mediocri, cervice tumida gradiens, etc.* VALESIUS. Pater adnotavit *ut adimpleri*. At quae illa fors fatorum opperientis? Si opperitur, certe non ilico perit. Sed emeodaudum erat *obruente*. Verum quae illa licentia praetermittendi, quod non intelligas? Quod illud editionis exemplum, ut ex scriptore veteri expellas versus aliquos, si non liquide eorum literas omnes in Mitis adsequaris? Itaque licet Valesii utantur suo iudicio, et reiciant ioter notas; ego, prout in editione Augustana habentur, reposui haec ipsa fragmenta, quae declarabit suis dies. GNON. Emergit aliqua scelus, si ita intelligas: *ilico pereunt* subita morte abripiuntur testatores, *ut id testamentum*, quod sequentibus huc referendum suspicor, *impleatur* forte fatorum non opperiente (heredipeta). — *Quid putas* sciam verbisque *nec facili* (latet fortasse Infinitivus aliquis formae passivae) *potest aegritudo*, non habeo. — Quae porro adiecta huic periodo invenies: *comitatu est his quisquam*, ex hoc loco aliena, ad sequentem periodum videntur pertinere. Nostrae periodo statim adiungere malim, quae paullo inferius de testamento traduntur, ne his, diversis tamen locis, de eadem re egisse videatur Ammianus. Omnino enim totius capitis, si quid ego video, membra turpiter luxata sunt, librariusque aliqua antiquus vel aliud agens, vel bene potius, mire confudit omnis, summisque miscevit ima, ut non ordinis amantem historicum, sed Sibyllae folia legere putet; quam oscitantiam ubi sobrius postea animadvertit, quae antea exscribere oblitus erat, alieno deinde loco ponere, quam plane omittere maluit. Interea textum Valesiani tenorem sequar, paullo inferius in ordinem, quem Ammianus ipse videtur servasse, omnia redacturus.

Igitur verba *comitatu est his quisquam* cet. expleta lacuna sic scribi possint: *reversus e comitatu EX his quisquam alius cum dignitate licet mediocri, etsi parvulo in aula munere functus. Obliquato adpectu contemtim. Hos homines si iungas antea memoratis ex aula redeuntibus, omnia recte et suo ordio procedent.* W.

24. *Nec in publico... nec lavari arbit. se caut. posse, an- teq. ephemerla scrup. sciscitata.*] Insignis haec veterum super-

stitio fuit, de qua Augustinus Hippon. in Exposit. Epist. ad Galat. cap. 4. *Vulgatissimus est error gentium iste, ut vel in agendis rebus, vel in expectandis eventibus vitae ac negotiorum suorum, ab Astrologis et Chaldaeis notatos dies, et menses, et annos, et tempora observent.* Idem paullo post: *Plena sunt conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt.* Iam vero ne aliquid inchoetur aut aedificiorum aut huiusmodi quorumlibet operum diebus quos Aegyptiacos vocant, saepe etiam nos monere non dubitat. Recte dicit Aegyptiacos hocce dies vocari, ab Aegyptiis puta, qui observationis huius auctores. Unde Marinus in Vita Procli: *τὰς παρ' Αἰγυπτίων ἀνοσφάδας ἐφύλαττε μᾶλλον, ἢ οἱ αὐτοὶ ἐκείνοι.* Et in veteri Mf. membrana, quae penes me est, in qua hi dies ordine notantur, sic scriptum est, *INCIPIUNT DIES AEGYPTIACI, IN QUIBUS NULLA OPERA INCIPERE DEBES.* *Vid. Calendar. vetus, a nobili viro Georgio Herwartio nuper publicatum, in quo illi ipsi dies passim adnotantur.* De his exstat locus Iuvenalis Satyr. 6. v. 573.

*Illius occurfus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pingula succina, tritas
Cernis ephemeridas: quae nullum consultit, et iam
Consultitur: quae castra viro patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi colliria poscit,
Aegra licet laceat, capiendo nulla videtur
Apitor hora cibo, nisi quam dederit Petosirts.*

Ausim dicere Ammianum ad hunc Iuvenalis locum respexisse. Ipsi-
simum enim est, — *nulla videtur apitor hora cibo*, quod Am-
mian. dicit, *nec prandent.* Et, *ad primum lapidem vectari cum
placet*, respondet illi, *nec in publico prodeunt.* Deinde, — *tritas
cernis ephemeridas*, et *hora sumitur ex libro*, Ammian. —
ephemeride scrupulose sciscitata: Augustinus: *Ex ephemeride vi-
tam naufragam gubernantes.* LINDENBERG.

In publico prodeunt] in publicum? — *Ephemeride* Tabulas
astrologicas, Kalendarium nos dicimus. Cf. Ernesti Clav. Cicer.
in voce. *scrupulose sciscitata* unde constellationem, quam vocant,
diei cuiusque vel horae discant. W.

25. *Cautione]* „i. e. chirographo f. apocha. Dicuntur etiam
cautiones apocharum. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod.
Theodof. in h. v.“ Ernest. W.

Debitorem voluntarium includ. ut proprium.] Debitor vo-
luntarius est is, qui metu calumniae pecuniam accusatori se datu-
rum promisit: cui opponitur proprius, id est verus debitor, qui
reapse debet. *Sic apud Senecam in libro v. de Benef. c. 19.
*Dico me tibi obligatum pro filio: non quia sum, sed quia volo
me offerre tibi debitorem voluntarium.* Contra has divitum ca-
lumnias Gregorius Nazianzenus in Carmine adversus divites pag.
238.* VALES.

Nec ante eius projectionem absolvit.] An potius scribendum
est *professionem*? Ut sit hic sensus, debitorem illum voluntarium,
qui ex creditore debitor factus est, non prius a Senatore, qui ei

accusatorem submiserat, dimitti, quam data apocha professus sit nil libi ab Senatore deberi. VALES.

26. *Eandem Incudem diu (interdiu) noctuque tundendo nihil aliud cogitat, machinatur. Eandem proverbialem locutionem habet Cicero de Orat. 2, 39. W.*

Maritum testari compellit, hocque idem, etc.] Id Romae tunc usitatum fuisse, docet Hieronymus in Epistola ad Furiam de viduitate servanda, his verbis: *Scribuntur tibi nunc sponsales tabulae, ut post paullulum testamentum facere compellaris. Simulabitur mnriri infirmitas, et quod te moriturum facere velit, ipse victurus faciet.* * Et Zeno Veronensis, eorumdem temporum Scriptor, in Sermone 2. de avaritia: *Inde est, inquit, quod contuges nuptiali sanctissimo repugnantes lugo, pro se quisque nitentes amore videlicet nimio, hereditatem captant alter alterius.* * De his captatorum artibus Lucianus loquitur in Dialogis mortuorum, apud quem Caemon Damippo dicit (T. II. Epont. p. 150.) *ἰδοὺς δὲ μοι καὶ εὐφρόν τοῦτ' εἶναι, θίσθαι διαθήκας ἐς τὸ φανερόν, ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλύοντα τὰ ἐμὰ πάντα, ὡς κινεῖνος ἡλώσιος καὶ τὰ αὐτῷ πράξει.* *Ac visum est mihi hoc in primis caclidum, testamentum ei ostendere, in quo omnium bonorum meorum illum heredem institueram, ut ille idem quoque faceret.* Denique Quintilianus in declam. 325. *Multi sunt, inquit, qui testamenta sic scribant, inquam illud ad vitam eorum pertineat. Sic quidam heredes scribunt eos quos captant, tamquam intellectuos, tamquam secreto scriptos.* VALES.

Periti iuris altrins, adfisciscuntur.] Qui scilicet legem ac formam testamenti scribendi suggererent. Ad hoc enim maxime Iurisperiti adhibebantur, ut Suetonius in Nerone, et Arrianus in lib. 2. cap. 13. Dissertationum Epicteti testantur. VALES. *Periti iuris notarii. W.*

Repugnantia tractaturi.] Tractare proprie Iurisperiti dicuntur, cum de articulis et quaestionibus Iuris disputant. Sic in lege 1. D. de calumniatoribus, et in lege 13. D. de iure patronatus. Vetus Scholiastes Iuvenalis ad illa in Satyra 1. v. 128,

— *Iurisque peritus Apollo:*

Intra Apollinis, ait, templum Iurisperiti sedebant, et tractabant. Unde lucem accipit lex 1. D. de extraordinariis cognitionibus: *Advocatos accipere debemus, qui causis agendis quoquo studio operantur: non tamen qui pro tractatu, non adfuturi causis, accipere quid solent, advocatorum numero censendi.* * Sic Augustinus in Sermone 50. de Tempore. * VALES.

Repugnantia tractaturi] ut v. c. uxor alios omnes potius heredes scribere iubeat, quam maritum, et vice versa. W.

Subferuntur gentilium extorum interpretes.] Simile est, quod narrat Lucianus in Dialogis mortuorum, cum Moerichus et Aristes viri ditissimi se mutuo captarent, ac se vicillim heredes instituissent palam scriptis testamentis; vates et astrologos et somniorum interpretes et Chaldaeos, Apollinem quoque Pythium ab utroque consultum, modo huic, modo illi obventuram hereditatem praedixisse. VALES.

Isdemque subferuntur post hos arcessuntur gentilium extorum interpretes. — Ita si Ammianus vere scripsit, de quo du-

bitem, nihil aliud voluit, quam ut inspecto cuiusque horoscopo ex intellitu fausta quaeque praenuntient. W.

Feminas invitantes.] Sic Gelenius emendaverat. Sed cum in Mss. omnibus et in Editione Augustana legi comperissem, *fama adventantes*: non dubitavi quin Marcellinus ita scriptum reliquisset, inde ad exsequias virorum iamiam adventantes necessaria parari oportere innuentes. VALES.

Ut Tullius ait.] Locus est in libro de Amicitia c. 21. VALES.
27. *Soccor*] demissos illos civilesque. W.

Et micionos.] In Regio codice [et Colbert.] *ac Tolof.* et Editione August. scriptum est *Micaunas*. Quare non dubitavi *Miconas* hic restituere. Sunt enim servorum comicorum nomina plerumque dissyllaba: ut *λάχης. σίμων. μάνης.* et similia. Dio in Orat. 74. οὐ κατὰ λάχης, οὐδὲ κατὰ σίμωνα. VALES.

Heraclidas illos Cresphontem et Temenon.] Apollodorus Biblioth. lib. 11. c. 8. Hyginus fabb. 124. 184. LINDENB. Illi Messene, huic Argos paruerunt. W.

Hactenus de Senatu] iam vero, ut fidem liberem antea datam, experiar, an luxata contextus membra possim restituere. Post verba igitur paragraphi 20. *utile pleraque fallendo* ponas sectionem 22. *comitatu est his quisquam.* *Alius* cet. — Tum vero *aleatores* sequatur §. 21. quos excipiat §. 22. *heredipetae*: *Subsident aliqui copiosos* cet. his vero statim adde §. 26. *Parte alta uxor* — Procedant deinceps §. 24. *Deorum contemtores* — agmen denique claudant *mutuo sumentes*, ita tamen, ut §. 27. cuius initium: *cumque mutuum quid petunt*, priori loco colloces, alterum §. 25. *Alius si creditorem* cet. secundo ponas loco. W.

28. *Ad plebem ventamus*] de cuius moribus vide omnino Meierotto. W.

Nitent nominibus cultis.] Regius codex, *et Tolof.* [ac Colbert.] vocem interserit minime superfluum, ni fallor, in qua *ntent ut nominibus cultis, etc.* Neque enim quae infra recenset nomina, culta sunt aut praecelsa, sed prorsus ridicula atque scurrilia. [Sed plebei haec nomina culta esse sibi persuadebant, et his se honorari ac enitere tamquam magnificis vocabulis existimabant.] VALES.

Cimeffores cet.] quae nomina fere omnia e re rustica desumpta videntur. W.

**Lucanicus.*] In testamento Grunnii Porcelli inter signatores primus nominatur *Lucanicus* et ultimus *Cymatius*: quorum nominum origo satis aperta est. *Lucanicus* enim a pereis *Lucanicia* dicitur; et *Cymatius* a *cymis* brallicarum, quae olim in deliciis fuere: * [unde et *Cimeffores* dicti apud Marcellinum in hoc loco, pro *Cymestores* a *cumarum* eln.] VALES. Cf. Calaub. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 715. W.

29. *Omne quod vivunt*] totam vitam. *Lustris* ganeis, tabernis, lupanaribus. W.

Et concio et spes omnis.] Mss. *Et contio, et copitorum, et spes omni.* Forlan scripsit *Ammian. et concio et Capitollum et spes.* LINDENB.

Et spes omnes.] In Regio, Florent. [Colbert.] *ac Tolof.* codicibus legitur, et *copitorum spes omnes.* In Augustana autem

Editione, et *cupitorum spes omnes*: sed haec vox ex sequenti linea videtur huc perperam irreplisse. Nec assentiri possum Ch. Salmatio, qui in Notis ad Vopiscum, in Aureliano c. 48. (Scr. H. A. T. II. p. 579. W.) sic emendavit, et *copia eorum et spes omnis Circus est Maximus*, et annonam seu paoem gradilora his verbis iotelligi ait, qui ex gradibus Circi populo erogabatur. Et enim Marcellinus noster nihil hic de annonâ, sed tantum de Circensibus ludis loquitur. Deinde annonam ex Circi gradibus erogatam fuisse numquam crediderim. Erant enim in singulis Urbis regionibus certû gradus, ex quibus populo erogabatur annoona, ut laus innuit Prudentius contra Symmachum II, 948.

*Quae regio gradibus vacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quae Ianiculo mola nota quiescit?*

Itaque in descriptione urbis Constantinop. hi Gradus in singulis regionibus recreantur cum Pistrinia. Quod si coniecturis hic indolgere licet, possit et alicui videri sic legendum esse, et *cupidorum spes omnes Circus est Maximus*: [vel potius, et *cupitorum spes omnis Circus est Maximus*.] VALESIUS. Similia quaedam disputat Iac. Gothofredus ad Cod. Theod. lib. XIV. tit. 17. de annonâ civici et pane gradili. ORON.

Cupitorum spes omnis] summa votorum. Supra ad XIV, 6. 14. Valelius citat et *cupitorium*, et *spes omnis*. W.

* *Circulos multos collectos*] *εὐδῖρα* Graece vocat Iohannes Chrysostomus Homilia 10. in Iohannis Evangelium pag. 71. VALES.

30. *Per Ianos et fora*.] Iani statuæ tres saltem Romæ fuerunt, donec Domitianus plures passim exstruxit. Livius lib. XLII, c. 27. Suetonius in Domitiano cap. 15. *Ianos arcusque cum quadrigis et insignibus triumphorum per regiones Urbis tantos ac tot exstruxit, ut cuidam Graece Inscriptum sit arcus, APKEI*. Ad hos Ianos mercatores convenire solebant, et negotia sua pertractare; adeo ut quotidie populi ibi frequentia magnâ, ad quam severi scilicet hi et priscæ virtutis viri de Reipublicæ ruina perquirabant. LINDANER.

Per Ianos et fora clamitant.] In Mss. Flor. et Regio, [ac Colbert.] *et Tolos.* legitur, *per Ianos et rogant vel amittant*: quibus Augustana subscribit Editio. Unde quis coniecere pollit, sic fere a Marcellino scriptum fuisse, *potiores auctoritate longæva, per canos et rugas clamitant sæpe. Alludit eoim, ut opinor, ad locum Senecæ de brevitate vitæ cap. 219. *Non est itaque, quod quemquam propter canos aut rugas putes diu vixisse*. VALES.

Quem quisque vindicat cui quisque aurigæ favet, eum primum fore clamitant, qui carceribus exsiliat et funalibus equis circumflectat metam parum cohaerenter. Ultima quid sibi velint, non exputo, nisi velis ita exponere, ut curru prominentem non stringat metam, immo, ut Horatius ait, servidiâ metam evitet rotas. W.

Et funalibus equis parum cohaerenter circumflexerit.] Hunc locum sic supplendum putavi, cum in Mss. Flor. et Regio, *Tolos.* [et Colbert.] atque in Editione August. ita scriptum esse vidissem, *nominabilis equis parum coherce er circumflectat metam*. Quamquam potest etiam aliis multiplicibus modis illa vox *nominabilis* emendari, et pro *cohaerenter* scribi *coercon-*

ter. Erat autem id prope caput artis equestris, ut sinisteriore funali equo metam quam proxime fieri posset arraderent, nec tangerent tamen. Itaque peritissimi aurigae sinisterioris equi funalis habenas adducere solebant, dexterioris autem laxare, ut testatur Nonnus in lib. 37. v. 207. Dionys. in illa luculenta descriptione Curulis certaminis.

Σείπτε μοι καὶ σφίγγε κυβερνητῆρι χαλινῷ
Δοχμαῖας ὅλον ἵππον ἀριστερόν ἐγγυῖδι νόσσης, etc.

Et in lib. 43. v. 269.

Ὅς δὲ τις ἱππεύων ἐλατῆρ ὑπὸ κυλαδί τέχνῃ
Δοχμαῖας ὅλον ἵππον ἀριστερόν ἐγγυῖδι νόσσης,
Διήτερόν κάμψει παριμένον χαλινού, etc.

Quibus adde et Lucani versus in lib. 8. v. 199.

— nec sic moderator equorum

Dexteriore rota laevum cum circuit axem,

Cogit inoffensae currus accedere metae. VALESIUS.

Nullum indicium est equi funalis in Nonno, qui non magis de quadriga locutus videtur, quam de biga. Sed neque in Ammiano ferri possunt funales equi, quum quisquis ille auriga significetur, non possit dici nili uno funali equo cohaerenter circumflectere metam. Et cur ad funales equos delabatur ὁ πᾶν, quum Milii omnes peripicue praeceant ad nominabiles equos, live nominibus certis appellati innuantur, live nominatillimae saepae. Qui enim hi circuli alii, quam quos suos tempore describebat Lucianus in Nigrino (T. 1. Bipont. p. 51.) loquentium τὸν ἱππόδρομον, καὶ τῶν ἡνίοχων εἰκόνας, καὶ τὰ τῶν ἵππων ὀνόματα, καὶ τοὺς ἐν τοῖς στενωποῖς περὶ τούτων διαλόγους, quod ibi illustravimus. ORON.

31. Negligentiae artes] nimis quaesita translatione (cf. cariam soliditatis, 29, 2.) inveterata est animi levitas, nihil agendi consuetudo. — Nondum solis puro tubare vix primos emitit sol radios. W.

* Super quorum eventu discissi votorum studis, anxii plurimi agunt pervigiles noctes.] Idem dicit Libanius in libri iv. Epistola 288. VALES.

Discissi votorum studis] prout quisque huic vel illi favet aurigae. W.

32. Theatralem villitatem] ineptas plerumque fabulas in scenam productas. W.

Qui si defuerit strep.] In editione Aug. legitur, sui si defuerit strep. atque ita etiam in exemplari Regio scriptum reperi, [ut et in Colbert.] *ac Tolos.* eademque manu superscriptum, seu si, etc. quam equidem docti inscriptoris coniecturam prae vulgata a Gelenio scriptura valde probo. VALES.

St defuerit strepitus si quando artifices non vexant, ad imitationem Thauricae gentis, quam advenas interfecisse ex Orellis et Ipbigeniae historia novimus, vociferantur pelli debere peregrinos. Quum et quae praecedunt et quae sequuntur de inconditis plebeculae Rom. moribus in theatris agant, peregrini de artificibus scenicis intelligi debere videantur, quibus tamen verbat quorum subsidii semper nisi sunt et steterunt, (i. e. cum tamen res Romana inde ab initio multum iis debuerit) accommodari vix possint. Forlan igitur occasio quaedam singularis plebi data, qua ad

iram

iram in peregrinos evomendam incitaretur, quam iniuriam auditor ipse, ipseque peregrinus Ammianus ad posteros voluit propagare. W.

* *Peregrinos, quorum subsidii semper nisi sunt ac steterunt Rom.*] Aurelius Victor, Marcellini aequalis, idem dicit in Domitiano (de Caes. c. 11.) *Hactenus Romae, seu per Italiam orbi Imperium rexere: hinc advenae, nescio quoque an, ut in Prisco Tarquinto, longe meliores. Ac mihi quidem, audienti multa laetentique, plane compertum, urbem Romanam externorum virtute atque insititibus artibus praecipue crevisse. Quid enim Nervae Cretensi prudentius magisque moderatum? etc.* VALES.

33. *Pro sonitu laudum impensiore acclamatione, applausu olim solito per applicatos suborarios, mercede conductos homines ad loquendum plaudeodum.* W.

Exodiario.] Exodiarii hic sunt mimi, qui in fine ludorum intrabant, ut quidquid lacrimarum atque tristitiae ex tragicis affectibus spectatores coegissent, huius spectaculi risu detergeret, ut scribit eleganter vetus Scholiastes Iuvenalis in Sat. 4. Et olim quidem exodia Atellanis fabulis conferta a iuvenibus acitabatur bonellis, ut testatur Livius in lib. 7. c. 2. postea vero huiusmodi exodia mimi usurpaverunt: quod sub Iulio Caesare coepisse videtur, qui Laberii et Publii Syri mimos introduxit. Iisque Cicero in lib. 9. Epist. 16. ad Paetum, postquam de Caesaris dominatione multa dixit: *Nunc venio, ait, ad locationes tuas, quando tu secundum Oenomaum Accii, non (ut olim sol-bat) Atellanam, sed (ut nunc fit) mimum dedisti.* Et Iuvenalis in Sat. vi. 71.

Urbis exodio risum movet Atellanae.

Apud Graecos strictior est τοῦ ἐξοδίου appellatio. Nam ἐξόδιον Graeci vocant melos, quod in exitu fabulae canebatur, ut scribit Pollux in lib. 4. cap. 15. et Scholiastes Aristophanis in Vespis. Tale erat in Tragoedia quidem πολλὰ τῶν δαιμονίων, etc. quae clausula omoibus fere Euripidis tragoediis adtexta est. In Comoedia autem Καλλιόφωνος, etc. Citharoedorum: Ἄλλε, ἄλλ' ἄναξ, etc. Rhapsodorum deoque: Νῦν δὲ θεοὶ μύησες τῶν ἱερῶν ἀφθονοὶ ἐσσι, etc. ut scribit Aelius Dionysius apud Eustathium in Iliad. β. et Hesychius in Ἄλλ' ἄναξ et Νῦν. VALES.

De *Exodiariis* conf. imprimis Salmast. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 529. W.

Senatori] qui cum feriis decertando eas conficit. — *Iudicibus* magistratibus. W.

Per te ille discat.] Sopple, aurigare aut saltare. [a te summus ille artifex discere adeo possit. W.] Illa autem acclamatio per te favora iudicium erat. Non enim iuramus nisi per ea quae maximi facimus. Unde et apud nos id proverbium in vernaculo sermone mansit, ut de eo qui aliquem suspicit dicamus, per eum dumtaxat illum iurare. Talis fuit illa Coolantioop. plebis acclamatio in Circo, quam refert auctor Alexandrini Chronici, Anastasio III. et Veoantio Coss. Ἰουλιανὰς τῆς ἐπιφανεστάτης πατριᾶς ἑκράζον διὰ τὸν αὐτῆς ἀντὶς Ἀρεοβίνδου βασιλῆα τῇ Ῥωμαίῳ. Iulianae Nobil. Patriariae clamabant per virum ipsius Areobindam Imperatorem Rom. VALES.

34. *Disfentioribus saginis addictis*] quae voracitas iisdem fere verbis pingitur 22, 12. carnis disfentioris sagina viciitantes incomm. in AMMIAN. II.

cultius — *Præcunctis nidoris indagine odorem ex culinis prod-
euntem prosequentes.* W.

In modum pavonum inanitate clangentium.] *Inanitate?* vox profecto cassa et inanis. Nihil monuerunt, qui autem mo Marcel-
linum edidere, ideoque intellexisse videntur, quod mihi nondum
contigit. Adverbialiter accipere vetant verba *in modum*, nec vana
caudae versicoloris ostentatio ad Romanam, de qua sermo est,
plebem accommodari possit. Scribe meo periculo: *inamanner*,
quam vocem additam invenies verbo *strepere* 15, 5. inaniter cla-
mare est ap. Gellium 1, 26. W.

*Humum summis pedum uagilibus contingentes in primos pe-
dum digitos sese erigentes et proclinato capite oculis oillis adsi-
stunt.* W.

Digitos praerodeantes.] Plautus Pseudol. Act. 3. Sc. 2. v. 91.

Ego ita convivis cenam coaditam dabo

Hodie, atque ita suavitate coadiam,

Ut quisque quidque conditum gustaverit,

Ipsos sibi faciam ut digitos praerodat suos. LINDENB.

Digitos praerodentes] animo quasi proludentes. — *Nauseam*
injuvandum illum odorem horridae semicrudae, (dum excoquitur
perspicuitatis causa adiectum ab Ammiano, vel glossatore) *intea-*
tius despectantes contemplantes, uti 24, 2. W.

Rinart cum anatomicis Democritum putes.] Fuit Democritus
Medicinae peritissimus, et multos de Medicina scriptos libros re-
liquit. Scripsit enim *δακτυλὸς ἢ ἰατρικὴν γράμην*, et *περὶ πυρε-*
τῶν: ut refert in eius vita Diogenes. Nec desunt qui eum magi-
strum Hippocratis Coi fuisse dicant, ut scribit Cornelius Celsus in
Prooemio librorum de Medicina. VALES.

Democritum.] Democritum Physicum Abderitanum. Pomp.
Mela lib. 2. cap. 2. LINDENB.

C A P V T V.

1. *Erupt Augustis ter Coss. Saxonum multitudo.]* Hanc Sa-
xonum cladem Hieronymus in Chronico confert in annum Domi-
ni 374. Calliodorus autem qui Hieronymi Chronicum exscripsit, in
Consulatum IV. Valentiniani et Valentis, qui annus fuit 373. Na-
talis Dominici. Sed Marcellino, cui haec investigare propositum
fuit, equidem assentiri malim. Contigit igitur haec Saxonum
clades ex Marcellini nostri sententia anno Domini 370. Valentinia-
no et Valente III. Coss. De qua victoria sic Orosius in lib. 7.
loquitur. *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani litoribus et
paludibus invitis sitam, virtute atque agilitate terribilem, pericu-
losam Roma. finibus eruptionem magna mole meditantem, in ipsis
Fracorum finibus oppressit.* Quae verba Orosii ex istis D. Hier-
onymi adumbrata esse videntur: *Saxones caesi Densone in re-
gione Francorum.* VALES.

*Augustis Valentiniano et Valente ter Consulibus erupit Sa-
xonum multitudo.* Saxonum primam mentionem facit Ptolemaeus
et in historia primum apparent initio Seculi quarti imperante

Diocletiano, sedes autem habuerunt in nostra Holsatia. v. Mannerti Germania p. 326. W.

Romanum linitem Galliarum petebat, saepe nostrorum funeribus pasta piratae enim, relictis navibus, continentem etiam vexabant, praedas, pecudes hominesque abigendo interficiendoque multum ubique detrimenti inferentes. W.

Nannenus fust. Comes.] Hic est Nannenus, qui postea Magister militum fuit: cui et Quintino Maximus tyrannus infantiam filii sui Victoris et tutelam Galliarum commisit, ut ex lib. 3. Hist. Sulpicii Alexandri refert Turonensis Gregorius in lib. 2. capite 9. In Regio codice scribitur, *Nannicus fustituit Comes. *Eruptionis primam procellam emendat Cluverius in lib. 3. cap. 21. pro prima: sed nihil opus.** VALES.

Diuturno bell. labore compertus.] Codex Regius, [et Colbert.] *ac Tolos.* cum Editione August. consentiens vocem praemittit hoc modo, *dum diuturno, etc.* Proinde non dubito quin Marcellinus ita scriptum reliquerit, *dux diut. bellorum labore compertus.* Simile mendum in eadem voce notavi supra ad librum XXIII. c. 5. §. 20. VALES.

2. *Ad mortem destituta plebi*] multitudini hostium, ad mortem usque obstinatae, vel vincere vel mori paratae (cf. locum geminum 17. 2. destinatis barbarorum animis incredibili perinacia oblectatis.) — *Severus peditum magister* per Gallias 27. 6. et omnino Ind. 1. W.

3. *Discriminatis ordinibus*] exercitu in duas manus diviso. — *Veniale pacem, veniam pacemque* 27. 5. (ad precem venialem prostrati 29. 1.) W.

6. *Agiliter*] agili gradu 23. 5. W.

7. *Concorporatum*] commilitonum 21. 12. *commanipulares* Tacit. Hist. 4. 46. Cf. Bessel. Misc. p. 170. et Schel. ad Hygin. p. 5. W.

8. *Macriant*] cf. XVIII. 2. W.

9. *Burgundios*] Ammiani tempore Alamannorum *suittimos*, in Orientali Franciua habitantes. Plura de iis vide ap. Mannertum p. 431. W.

Et turbae immensae viribus affluentes.] In exemplari Regio [et Colbert.] scriptum inveni, *et ubi immensae: in Editione autem Augustana, et urbis immensae.* An forte ita scripserat Marcellinus, *et pubis immensae viribus affluentes?* VALES.

11. *Sobolem esse Romanam Burgundii*] De Burgundiis eatenus hoc verum puto, quatenus in Aeduorum sedes lucesserunt. Aeduos autem consanguinitatis cum Romanis nomine gloriari solitos, in Panegyrico Flavianum legimus. Eosdem fraires quoque ex S. C. et amicos P. R. appellatos Caesar scribit de Bello Gall. lib. 1. c. 33. Cicero ad Atticum lib. 1. Epist. 19. *Aedui fratres nostri.* *Idem libro 7. Epist. 10. ad famit. — non modo hostes, sed etiam fratres nostri Aedui.* Tacitus Annal. lib. xi. c. 25. *Primi Aedui Senatorum in Urbe ius adepti sunt, datum id foederi antiquo, et quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant.* *Herricus Altilliodor. in Vita D. Germani lib. 1. Hanc (Aeduor. civitatem) primum veptens Alpino a vertice Caesar, Tunc cum barbarico suboleret Gallia ritu, Ad-

sciuit sociam, gentisque in foedera traxit Romulaeae, sociosque novos fratresque vocavit. Inde vetus Auctor in Carmine de miraculo, quod accidit in Aeduoico:

*Qua fraterna Remo progignitur Aedua pubes.** LINDENBR.

Subolem se esse Rom. Burgundii sciunt.] Non probo explanationem Lindenbrogii, qui de Burgundiis eatenus hoc verum esse scripsit, quatenus in Aeduorum, qui fratres se populi Romani dicebant, sedes immigraverunt: quod quidem nollem ab eo dictum fuisse. Primo enim ex hac explicatione sequitur Burgundios fratres tantum populi Romani dici potuisse. At Marcellinus sobolem Rom. vocat. Deinde nondum his temporibus, quorum historiam persequitur Marcellinus, Burgundii Sequanorum et Aednorum provinciam occupaverant. Id enim diu postea contigisse Prosperi et Calliodori et Orosii scripta testantur. Alia igitur ratio quaerenda est, cur Burgundii sobolem se Romanani esse dicerent. Eam ex Orosii libro 7. hic apponam: *Burgundionum quoque novorum hostium novum nomen, qui plusquam 80. millia armatorum ripae Rhent fl. infederunt. Hos quondam subacta interiore Germania a Druso et Tiberio adoptivis filiis Caesaris, per castra dispositos aiunt in magnam coaluisse gentem: atque ita etiam nomen ex opere praesumpsisse, quia crebra per limitum habitacula constituta Burgos vulgo vocant, etc.* Sed haec de Burgundionum origine falsa ac fabulosa esse, recte docuit Cluverius in libri III. capite xxxvi.* VALES.

Subolem se esse Romanam Burgundii sciunt] nempe posterii Romanorum illorum, quos Drusus olim et post hunc Tiberius partim ad Albim, partim in aliis Germaniae tractibus in sic dictis Drusi monumentis reliquerat. Sic optime Mannert p. 435. Cf. etiani Gibbon. T. vi. p. 191. W.

Quod salinarum causa Alamanni saepe turgabant Burgundii.] Harum salinarum meminuit Iohannes Saresberienlis in Epistola 196. *Utinam submergatur in thermis quibus dignus est, quas meruit! utinam conficiatur in rutae folium, aut sepeliatur in salinario Aeduorum!** LINDENBR. Cf. Hadr. Valelii Praef. p. LXXI. W.

Salinarum finiumque causa.] Sic quondam inter Hermundurorum et Chattos atrox proelium exarsisse prodit Tacitus in Annalium libr. 13. c. 57. ob salem qui in flumine ac silvis in utriusque gentis confinio gignebatur. *Salem flumen a Tacito designari notat Cluverius in capite v. Eundem amnem a Marcellino intelligi certum est, postquam Burgundiones vel Burgundii Chattorum, Alamanni Hermundurorum sedes occupaverunt.* Et Strabo Lib. VII. p. 317. Almel. Autariatas scribit gentem Illyricam, continuum cum Ardiaois bellum gerere salinarum causa, quae ἀλονίγια appellat. VALES.

Finiumque causa Alamanni saepe turgabant.] Burgundii confines erant Alamanni, ut docet Marcellinus in principio libri XVIII. c. 2. *Cum ventum fuisset ad regionem cui Capellatii vel Palas nomen est, ubi terminales lapides Alamannorum et Burgundiorum confinia distinguebant.* Idem notat Procopius in lib. 1. Goth. et ante utrumque Mamertinus in Genethliaco, quem Maximiano Herculo dixit c. 17. *Burgundiones, ait, Alamannorum agros occupavere, sed sua quoque clade quaesitos: Alamanni terras amiserunt, sed repetunt.* Quo in loco Mamertinus Burgun-

diones a Burgundiis aperte distinguit. Ait enim paullo ante: *Gothi Burgundos penitus exscindunt: rursus pro victis armantur Alani.* Atqui Marcellinus Burgundios hic pro Burgundionibus posuit. Quos enim Burgundios vocat, eos Hieronymus in Chronico, et Orosius Burgundiones appellant. Socrates in lib. 6. et Agathias in 1. *Βουργουνδῖνας* vocat, Iordanes in Historia Gothorum Burgundiones: sic enim exemplaria Mss. VALES.

Salinnum finiumque causa Alamannis (Dativ. cf. Wernsdorf. ad poet. min. Vol. II. p. 328.) *saepe iurgabant.* Salinae istae in regione, cui *Capellauit* vel *Palas* nomen est, sitae fuerunt. Vide supra XVIII, 2. quaeque ibi notavimus. W.

Catervas misere lectissimas.] Hieronymus in Chronico: Anno Domini 374. *Burgundionum 80. fere millia, quot numquam ante, ad Rhenum descenderunt.* Idem refert Calliodorus in Fastis, Valentiniano IV. et Valente IV. Coss. Sed Marcellinus noster id ponit Consulatu Valentiniani et Valentis tertio, qui annus Christi fuit 370. Ceterum ante haec verba punctum notandum est, scribendumque: *Et catervas misere, etc.* VALES.

14. *Generali nomine Rex appellatur Hendinos.*] Ut *Hendinos* Regis, sic *Vergobretus* magistratus apud Aeduos nomen erat. Caesar de Bello Gall. lib. I. c. 16. Glossarium vetus Lat. et Tiro live Cyprianus Karthag. de Notis litterarum Comment. II. cap. 1. Ita *Suffes* dictus Poenorum Magistratus, et Oskorum *Mediasitticus* sive *Meddix*, Samothracum *Theondas*. Festus Pomp. libb. 12. 19. Livius lib. 23. 24. c. 19. 26. c. 6. 30. c. 7. 45. c. 5. LINDENBR.

Hendinos.] Tangit, etsi sine ulla meliore luce, Thom. Reinesius lib. III. Variar. lect. cap. 1. GROS.

Hendinos] De etymologia vocis quid asseram, non habeo; hoc scio, Ebraicae originis, quod vult Reinesius in Variis lect. p. 313. non esse. Potestatem eius circumscriptam fuisse, Ammianus ipse tradit, cuius verba Mannertus p. 434. Commentarium quasi esse dicit eorum, quae Tacitus Germ. c. 43. de populis Germaniae aequilonalibus tradit: *regnantur, nondum tamen supra libertatem.* — Cf. Müller Geschichte der Schweiz T. I. p. 84. 85. W.

Solent Aegyptii casus eiusmodi assignare rectoribus.] In codice Regio [et Colbert.] et August. Editione scriptum inveni, *casus eiusmodi ius aff.* ut forte sic Marcellinus scriptum reliquerit, *casus eiusmodi. suis assignare rectoribus.* Ceterum ideo hos casus Aegyptii rectoribus suis vitio vertere solebant, quod eos haberent Deorum loco, et haec mala eos avertere posse ac debere crederent. Diodorus Siculus in lib. I. c. 90. *δοκῶσιν οἱ Αἰγύπτῳ τοὺς αὐτῶν βασιλεῖς προσκυνεῖν τὰ καὶ τιμὰν αἰς πρὸς ἀληθείαν ὄντας θεοὺς τοὺς βουλομένους τε καὶ δυναμένους τὰ μεγάλα εὐεργετεῖν, ἡγοῦμενοι θεὸς μετέχει φύσεως.* *Aegyptii Reges suos non secus ac Deos venerantur et colunt.* Nam et eos non sine Dei providentia summo imperio potiri existimant: et qui maxima beneficia hominibus conferre volunt ac possunt, eos divinae naturae participes arbitrantur. Quibus addi potest hic Minucii Felicis locus in Octavio c. 29. init. *Aegyptii sane hominem sibi quem colunt eligunt: illum unum propitiant: illum de omnibus consulunt: illi victimas caedunt: et ille qui ceteris Deus, sibi certo homo est.* VALES.

Casus eiusmodi adsignare rectoribus.] Non tantum Aegyptiorum gentilium opinio haec de Regibus suis fuit, sed et Christianorum quorundam. Angustinus, sive quis alius Auctor, lib. de xii. abusione. gradib. *Qui regnum secundum hanc legem non dispensat, multas nimirum adversitates imperii tolerat. Idcirco eam pax populorum saepe ruumpitur, et offendicula de regno suscitantur, terrarum quoque fructus diminuuntur, et servitia populorum impediuntur, multi et varii dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum et liberorum mortes tristitiam coarctant, hostium incursus provincias undique vastant, bestiae armentorum et pecorum greges dilacerant, tempestates aëris et hemisphaeria turbata terrarum fecunditatem et maris ministeria prohibent, et aliquando fulmina ictus segetes, et arborum flores, et pampinos quoque exarunt.* Propter quae Ammian. addit. *veteri potestate deposita reorvetur Rex.* Quo etiam severitas Mossynocorum spectat, qui Reges suos, cum pravo imperitando culpam committerent, inedia diei totius punire solebant. Pomp. Mela lib. 1. cap. 20. LINDENB.

Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sintylus.] Ut Cupencus apud Sabinos. Servius in Virgil. Aen. xii. 558. LINDENB.

1. 16. *Theodosius Magister equitum] per Gallias.* W.

1. *Ubi fertilibus agris acceptis.]* Mf. *fertilibus pacis acceptis.* 19. *fertilibus pagis acceptis.* LINDENB.

Fertilibus] Gothofredus ad Cod. Theodof. T. 1. p. 349. mavult infertilibus. W.

C A P V T VI.

2. *Austuriat hic coarctant] quos ipse Ammianus 26, 4. Mauretaniae populis accenset.* Cf. Wesseling. ad Anton. ltm. p. 66. — *In genuinos turbines revaluti ad solitas finitimorum vexationes rediere.* W.

3. *In otio] abusus otio nostrarum provinciarum.* W.

Nostra peragrando licentius.] In Mff. Flor. Regio, et Valentino, "Tolos." [Colbert.] quaedam voces praemittuntur hoc modo, *ut aovo nostra peragr.* Et Mariangelus quidem Accursius ex coniectura, ut apparet, edidit, *vere aovo nostra peragrando.* Gelenius autem utramque vocem satis audacter expunxit. Mihi videtur sic legi posse commodius: *Stachao, quidam nomiae popularis eorum, ut in otio nostra peragrando licentius, etc.* VALES.

Popularis eorum, nostra peragrando.] Vetus codex inter eorum et nostra inserit duo haec verba *ut novo.* Legendum est *popularis eorum ut in hostico nostra peragrando licentius.* OISELIUS. P. Pithoeus male in eodem codice legit *ut aovo.* Nam, et in codice Colbertino diserte scriptum reperi *ut novo:* haud dubie pro *ut in otio nostra peragrando licentius.* MADR. VALES.

Omai fallaciarum via prodere] barbaris a Romanis abalienatis. W.

4. *Leptin* coloniam Phoenicum, urbem et munitam et civibus frequentem, adoriri non ausi, *suburbanum* agros vicinos saltem *uberitum*, copiosissimum caedibus, incendiis, rapinis foedaverunt. W.

Casu in agro inventum.] Editio Augustiana cum Florentino codice consentiens sic praefert, *casuum feritatus in agro inventum*. In Regio autem *et Tolos.* exemplari ita scriptum inveni, *casuum feritatus*: [in Colbert. *Silviam quoque casuum feritatus.*] Proinde levissima mutatione sic restituendum hunc locum existimavi, *casu cum caritatibus in agro inventum*. Paulo supra pro *anci rapinis*, in eodem codice Regio, [et in Colbert.] ac Tolos.* scriptum est, *reverti rapinis*. In Augusti. Editione, *reverti rap.* Nec dubito, quin Marcellinus ita reliquerit, *refert rapinis*, etc. VALES.

Ordinis sui Primatem.] Id est Primatem Curiae Leptitanae: sic Primates Ordinis Alexandrini dicuntur in lege 4. et 190. Cod. Theod. de Decurionibus. *Curiae vertices* vocat Marcellinus in lib. 14. c. 7. ubi vide quae adnotavi, et adde legem 3. Cod. Theod. de Scenicia, et libr. xxx. cap. v. infra. VALES. Reliqui ista, ut et Henricus opinor per festinationem mendose scribens, et Hadrianus diligentiam poliendis fraternis scriptis debitam adhibere gravatus edidit: et intelligi ab eo reor libri xiv. caput vii, ubi tamen in principio non *curiae vertices*, sed *ordinis vertices* occurrunt. GRON.

5. *Romani Comitis per Africam.*] Ad quem rescriptum exiit Valentiniani Modesto et Arinthaco Coss. relatum in titulo Cod. Theod. de div. officiis. Eiusdem meminit Zosimus in lib. 4. c. 16. eiusque avaritia factum esse ait, ut Mauri Firmum ad Imperium extollerent. VALES.

Uberius hic narrat Marcellinus, quae 27. 9. promiserat. W.

6. *Ita enormibus instrumentis*] comiteatu nempe et camelis. *Diffimulante* imparem se hostibus praetexens. *Nullo tentato*, ut nihil tentaret (qui usus *rois nullum* pro *nihil* Nostro familiaris.) W.

7. *Legitimo die Concilii.*] In his Conciliis non soli Curiales, sed omnium ordinum et collegiorum homines conveniebant: et decreta condere ac legatos eligere consueverant, qui desideria totius provinciae Imperatori nuntiarent, ut pater ex titulo Cod. Th. de legatis, et decretis legat. et Imperatores ad haec Concilia saepe, si opus erat, rescribebant. Sic lex 2. in Cod. Theod. quemadmodum munera civ. directa est ad Concilium provinciae Africae: et lex 3. in eodem Codice de inofficioso testamento, ad Concilium Byzacenorum. VALES.

Victoriarum aurea simulacra (Victoriolas aureas Cie. de Nat. Deor. 3. 34.) sigilla istius Deae, pro auro, quod vocabant, coronario ob imperii primitias oblatas. W.

8. *Remigium Magistrum Officiorum*] 27. 9. — *Uicario* Praefecti Praetorio, Orientis nempe, cui et Africa paruit. W.

9. *Decreta*] literas publice datas. — *Disceptatio plena accuratio dilata est eo more, quo solent inter potiorum, occupationes ludi potestates excelsae*, i. e. quo solent principes artibus aulicorum deludi. W.

Ludi potestates excelsae.] Id est Praefecti Praetorio, ad quos decreta legationesque civitatum mittebantur; ut patet ex titulo Cod. Theod. de legatis. Possunt etiam intelligi Quaestor sacri Palatii, Magistri scriniorum, Comites Consistoriani, et alii, qui Imp. iudicanti adsidebant. Sic in lib. xvi. cap. 12. Marcellinus dixit: *Accessit huic alacritati plenus Caesarum potestatum assensus, maximeque Florentis Praefecti Praet.* * Idem queritur Valentinianus Aug. in Novella 7. de indulg. Reliquorum. HENR. VALES. Legendum *potestatis excelsae*, ut legitur in Editione Parisiensi Roberti Stephani, et in Editione Lugdunensi Gryphii. Intelligit Ammianus ludos Circenses a Coll. exhiberi solitos, qui ob serias occupationes facile differri poterant. OSELIUS. At in codicibus Mss. praesertim in Colbertino, legitur *potestates excelsae*. Neque heic de ludis agitur. Ut autem ego censeo, indicat ipsosmet Principes, quos *fortunas cassas* in libro xxx. vocat, ab officiis Palatinis et Aulicis odio, aut gratis, aut pecunia impulsis decipi consuevisse, cum relationibus falsis, tum suppressione veritatis, ac defensionis reorum at querimoniarum Provincialium. Eius rei illustris exemplum habemus in libro xxix. cap. 5. §. 2. in Firmo, qui Zammam fratrem suum Romano Comiti acceptum clam interemerat. Verba Ammiani sunt: *Eius (Zammæ) necem ulcisci impensiore studio properans Comes, (Romanus) ad insidiatoris perniciem multa ciebat et formidanda. Utque rumores distulerunt assidui, navabatur opera diligens in Palatio, Romani quidem relationes, multa et aspera congerentes in Firmum libenter suscipi, recitarique Principi, in earum favorem continentibus multis: ea vero quae contra Firmum salutis tuendae gratia docebat crebro per suos, accepta diutius occultari: Remigio tunc Officiorum Magistro, affinis amicoque Romani, inter potiores Imperatoris necessitates haec, velut minima et superflua nonnisi opportuno legi posse asseverante. Quae cum ad obtruendam defensionem suam agitari animadverteret Maurus etc.* Nonne laeditur potestas Diis aequa et suprema, seu Imperator Valentinianus, cui recitantur a pluribus in uanum conspirationibus accusationes. Firmi, occultabantur per Magistrum Officiorum et alios eius defensiones, earum delatoribus, specie maiorum Imperatoris negotiorum, longa dilatione frustratis, derisus? Vide in Cari Vita dictum Diocletiani de Imperatoribus. De eodem queritur ipsemet Valentinianus Aug. in Novella vii. de indulgentiis reliquorum. HADR. VALES.

10. *Leptisanoque agro et Oenensi.*] Oea seu Oenensis colonia memoratur a Mela ac Plinio in Africae descriptione. Apud Ptolemaeum ita perperam scribitur pro *Oea*. In Itinerario quoque Antonini Oea colonia; in Tabula Peutingerorum Osa colonia multiplici errore perscribitur. Sita erat inter Sabratam et Leptim: ex quarum trium urbium nomine provincia Tripolis dicta est teste Solino in cap. 30. Sane in Notitia Africae quam Iac. Sirmundus ante sex annos edidit, Tripolitanae provinciae hae memorantur urbes, Leptis magna, Sabrata, Girba, Oea, Tacapa. In Collatione 1. Carthaginiensi Marinius memoratur Episcopus ab Oea: sic enim legendum est, non autem *Aboca*. * Ita in Concilio Carthaginensi sub S. Cypriano Naralis ab Oea nominatur. Augustinus in Epistola v. ad Marcellinum de Apuleio loquens: *Et pro statua sibi apud Coenenses locanda, ex qua civitate habebas uxore*

rem, adversus contradictionem quorundam civium litigaret. Scribe, apud Oenses. Uxor enim Apuleii Pudensilla Oensis fuit, teste Apuleio ipso in Apologia. VALES. Cf. Gibbon: T. VI. p. 216. Wesseling. ad Anton. Itin. p. 63. W.

Decurionibus multis.] Decuriones sunt, quos frequentius Curiales posterior aetas dixit, et melius. Curiales enim a Curia denominati, ut apud Graecos βουλευται ἀπὸ τῆς βουλῆς. At Decuriones non dicuntur a Decuria. Neque enim municipales Ordines umquam Decurias vocitari videas, nisi in lege 176. Cod. Th. de Decurionibus. Sane Decuriae a Curis multum distant: Decuriae enim proprie sunt collegia, in quibus Librarii, Scribae, Lictores, Viatores, Nomenclatores, et Accensi Magistratum Rom. censebantur. Sic Decuria Lictoria Consularis, et Decuria Viatoria Consularis, quarum mentio sit in Thesaurο Inscript. Gruteri, et in lege 1. Cod. Theod. de lucris offic. Erat Decuria in quam relati erant Lictores, et Viatores Consulū: et apud Scholiastem Iuvenalis in Sat. v. Decuria Quaestoria ea est, in quam Scribae Quaestorii referebantur. Cave enim ne cum Casaubono in Notis ad Suetonium in Octaviano, interpreteris de Decuria Equitum Rom. Sarmementus enim, quem Decuriam Quaestorium emisse ait ibi Scholiastes, Scriba erat teste Horatio in Sat. 1, 5, 52. Quo sensu Cicero 4. in Verrem sub finem, Scribas irridet, qui Decuriam emerant nummulis corrogatis. Atque hae Decuriae Scribis partim sorte attribuebantur, ut docet Cicero in 4. Catilinaria; partim Magistratuum gratia, ut Livius in lib. 40. c. 29. Scribit: *Scribam eum Quaestor in Decuriam legerat*: partim etiam pretio eos comparabant, ut praeter Ciceronem, et Scholiastem Iuvenalis supra citatos docet Suetonius in vita Horatii his verbis: *Fictisque partibus venia impetrata, scriptum quaestorium comparavit*. Scriptus enim est officium Scribae: quo sensu scriptum facere dixit Piso de Flacco quodam apud Agellium in lib. 6. c. 9. et Livius in lib. 9. c. 46. De his Scribarum Decuriis Suetonius in Claudio cap. 1. Similiter etiam Decuria Praetoria quaedam fuit, cuius mentio in hac veteri Inscriptione: *Fiator. Honor. Dec. Coss. et Praet.* Fuit et Decuria Iulia, de qua vide Indicem Gruteri: et Herculeae, et Laurentinae, de quibus loquitur lex 46. Cod. Theod. de cursu publico: *Diverforum Officiorum veterant etiamsi per suffragium ad Curiarum honorarium patronatum, aut ad societatem consortiumque Laurentum, aut ad Decuriae Herculeae suffragium adspirasse doceantur*. De Laurentina Decuria loquitur etiam haec vetus Inscriptio: *C. Firinto. C. F. Menen. Rufino equo. publ. Lauren. Lau. Dec. Flamin.* Id est, ut explicare soleo, Laurentinae Lavinatis Decuriae Flamini. Item altera Inscriptio: *M. Valerius. Achilleus. lictor. proximus. Laurens. Lavinat.* De his Decuriis intelligendus est Suetonii locus in Octaviano cap. 57. *Veterant, Decurias, Tribus*: et Cornelli Taciti in lib. 13. c. 27. ubi de libertinis loquitur: *Hinc plerumque Tribus, Decurias, Ministeria Magistratibus et Sacerdotibus*. Postremo monendum id quoque est, has Decurias intelligi in lege 1. Cod. Theod. de lucris offic. et in titulo libri 14. Cod. Theod. de Decuriis urbis Romae, quod manifeste confirmat lex 1. eius tituli, qua iubetur, ut quicumque ad primos ordines Decuriarum vult promoveri, sit litteratus ex Librariis, aut Censualibus. Qui in his Decuriis erant, dicebantur Decuriales, ut patet ex ve.

tustis Inscriptionibus. *Hi acta omnia et monumenta servabant, praecipue sententias iudicum, contractus, adoptiones, et similia. Unde Calliodorus in libri v. Epistola xxi. sic ait: *Omnium hominum quies ac securitas, et publica fides in eorum scriptis servabatur*. Praeerat autem his omnibus rector Decuriarum: de cuius officio vide Calliodorum Epistola 21. et 22. libri citati. Editae sunt nuper Cl. Sarrauii Epistolae, inter quas legitur Epistola Salmasii pag. 110. in qua totam hancce observationem nostram de scripto Quaestorio et Decuria Quaestoria a Salmasio compilatam lector agnoscat. Scripsit enim eam Epistolam Salmasius sex annis post primam Editionem Adnotationum nostrarum in Amm. Marcellinum. VALES.

Inter quos Rusticianus Sacerdotalis, et Nicasius en. Aedilis.] Inter honores municipales, qui Decurionibus pro merito cuiusque deferri solebant, fuit Aeditas, Sacerdotium, Flaminium, et Duumviratus, et similes. De Aeditate Tertullianus in Apologetico cap. 46. et Gesta purificationis Caeciliani et Felicis: hi a Graecis *ἀστυνόμοι* dicebantur, ut apud Arrianum in lib. 3. Dissert. cap. 1. τοιοῦτόν τε ἄμυν πολίτην Κορινθίων, καὶ οὕτω τύχοι ἀστυνόμων, ἢ ἐφηβαρχον, ἢ στρατηγόν, etc. De Sacerdotio autem ac Flaminio passim loquuntur Impp. in Cod. Theod. tit. de Decurionibus, nominatim in lego 21. ubi Sacerdotii honos a Flaminii honore distinguitur, perinde ac apud Sidonium in lib. 5. Epist. 7. et recte. Nam Sacerdotes provinciarum sunt; municipiorum Flamines. Tertullianus de Idololatria: *Et coronae aureae Sacerdotum provincialium*. Et passim in titulo Codicis Th. de Decurionibus, Sacerdotes provinciae dicuntur. Pacatus in Panegyrico c. 37. *Reverendos municipali purpura Flamines; insignibus apicibus Sacerdotes*. Ac Sacerdotium quidem ἀρχιερωσύνη Graece dicebatur lego 112. eodem; Flaminium autem ἱερωσύνη. Et Sacerdos quidem in civitate metropolitana sedebat; ut Sacerdos Iovis Opt. Max. Carthagine, sicut est in Gesta purificationis Felicis Episcopi: et Sacerdos provinciae Tripoleos Lepu, testis hic Marcellino. At Flamines in municipiis erant, ut dixi. *Denique Sacerdotes ius habebant in reliquos Flamines totius provinciae, eosque eligere solebant: ut docet Eunapius in Maximo, ubi de Chrysanthio loquitur. Adimendi quoque eis Flaminii habebant potestatem: sicuti indicat Iulianus Aug. in Epistola ad Arsacium Sacerdotem Galatae, quam refert Sozomenus in lib. v. capite xxi. Ceterum Sacerdotalis hic, et in Codice, is est qui Sacerdotio functus est: quemadmodum Duumviralis, qui Duumviratum gessit, in lego 1. Digessis de albo scribendo, et in Apuleii Apologia, ut in Cod. Theod. passim: sic Praefidialis, Proconsularis et similia. VALES.

Rusticianus Sacerdotalis.] Sacerdotium munus, uti et Curialium, quorum velut portio quaedam erat, onerosum valde fuit, quemadmodum ex plurimis retro Imperatorum Constitutionibus patet. Inscriptio vetus: D. M. TI. CL. MONORATIANI CASTRENSIS MORINI SACERDOTALIS. Et bene in Actis martyrii Tharacii, Probi et Andronici: *Numerius Maximus Proconsul Ciliciae advocans Terentianum Sacerdotalem Ciliciae, insit et sequenti die munera edenda curare*. Et post alia: *Maximus Proconsul indignans vocat ad se Terentianum Sacerdotalem Ciliciae, iubetque edi gladiatorium munus*. *Qui locus praeclare lucem dat Tertulliano

de Spectac. cap. xi. *Quid ergo mirum, si apparatus agonum idololatria conspurcat de coronis profanis, de Sacerdotalibus Praefidibus, de collegiaris ministris, de ipso postremo bonum sanguine.* Iam enim cur Sacerdotes Praefides ludia adhibiti, ex Actis scimus. Eoque alius Tertull. locus pertinet ex eodem lib. de Spectacul. cap. ultimo in fine.* Vide Cod. Theodof. L. 22. de Tironibus. LL. 46. 75. 145. 148. 166. 174. 176. de Decurionibus L. 2. Quemadmodum mun. civil. LL. 52. 54. de Haeretic. L. 20. de pagan. sacrif. L. 1. de Spectacul. LINDENB.

11. *Rurico Praefidi]* xxvii. 9. W.

12. *Fide congrua]* accurate et sine partium studio. W.

17. *Praefructus]* antea monitus (a Remigio). *Nummorum principis ducibus militum. Tamquam potenti et Palatii Summatibus proximo supra Tribuno et Notario. Praestarent concederent.* W.

19. *Missus ut Notarius lucro corruptus donativum, etc.]* Notarii fere ab Imperatoribus eligebantur, qui donativum militibus erogandum perferrent. Sic Marcellinus Comes in Chronico, Patricio et Hypatio Coss. *Augustinus, ait, Imperator donativum Illyricianis militibus per Paulum Tribunum Notariorum erogandum misit.* VALES.

20. *Flagitiorum arbitra conscientia.]* Id est flagitiorum conscientia velut arbitra Palladium cum Romano conciliavit. Sic Tacitus in lib. 6. c. 4. dixit: *Cur mutua accusatione intentata nunc fiteant? metum profus et noxam conscientiae pro foedere haberi.* Idem in lib. 4. Annalium: *Idemque sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem artis auerit fecerunt et in eandem sententiam appolite Iuvenalis in Satyra 3. v. 50.*

*Quis nunc diligitur nisi conscius, et cui servens
Aestuatur occultis animus semperque taceudis?*

Et paulo post:

*Carus erit Verri, qui Verrem tempore quo vult
Accusare potest.*

* Quibus adde Chrysostomum Homilia 53. in Matthaeum sub finem, ubi de malis rectoribus loquitur: *τοὺς οὐσιώδεις αὐτοῖς ἀπάρτας ἐπιμνηστές*: et in Homilia 21. in Epistolam Pauli ad Romanos pag. 301. Augustinus in Psalmum 36. Homilia 2. *Duo, inquit, iniusti vix se patiuntur: et quando sibi videntur diligere, conscientiam sibi debent, non amicitiam.** VALES.

Merita] causas vel veras vel fictas. W.

21. *Domesticum suum illuc volucriter misit.]* Ita Ms. ut lib. 20. cap. 4. *Occupare volucriter regiam.** Lib. xxi. cap. 9. *Volucriter ad destituata festinant.* Lib. xxix. cap. 1. *Maligna infectione volucriter perurgebat.* LINDENB.

Domesticum suum] v. supra ad xv. §. init. et Ind. II. W.

22. *Ruricum Praefidem, ut mendacem.]* Ruricius Praefes erat Tripoleos seu Tripolitanæ provinciae. Is super visitatione provinciae, et incurfu barbarorum relationem ad Principem miserat cum decretis et delictis Concilii Tripolitanorum. VALES.

Immodica] liberius dicta. W.

23. *Situm (Seti) Uticam (Sathor).* W.

Vicariis Crescentis.] Crescens Vicarius Africae fuit, Gratiano II. et Probo Coss. ut discimus ex lege 17. Cod. Theod. de annona et tributis; qui fuit aonua Natalis Dominici 371. Hoc itaque vel sequenti anno gestum id est, quod memorat Marcellinus, VALES. Cf. omnino Tillemont T. v. P. 1. p. 42. ff. qui, quibus anpis haec Romani scelera tribuenda sint, exposuit. W.

Addicti] absolute; subintell. supplicio, quod aliis locis, v. c. 15, 3. additum. W.

Constanter salutis suae (pro salute) *propugnans* cf. 18. 8. *Necessaria ad expeditionales usus* camelos cet. W.

24. *Sollicitatis custodibus*] vel corruptis vel deceptis. *Fatali lege* meritis suis, naturali. W.

25. Sic ab hostibus aequae ac Romania vexata Tripolis, sed *ipsa Iustitia non indefensam* eam reliquit, et execrationes iniulte necatorum habuere eventum. — *Sacramenta solutus* exauctoratus, paullo post *proiecticius*, ergo cum ignominia dimissus. W.

26. *Cum Theodosius venisset in Africam* 29, 5. *Præscriptis* antea memorati *Romani rem mobilem* scrutaretur, tabularia imprimis, chartas. (Ernesti exponit: *omnia præscripta, eorumque quasi tabularum*, vereor ut recte; saltem tum verba ut *iustum est*, abundant vel pro glossemate sunt habenda.) W.

Apud aures sacras.] Aurea sacrae, et divinae aurea Principibus tribuebant illo tempore; et ita loquitur, ut ceteros mittam, Symmachus in lib. x. Epist. 34. Eumenius in Orat. de scholis, et Imp. in lege 9. Cod. Theod. de legatis. VALES.

27. *Quas criminum coxerit moles.*] Ernest. hac quaesita metaphora respici putat ad diurnitatem, qua sunt maturae fruges et infinitae res aliae, ut etiam homines cocti dicantur, qui sunt aevo maturi. At vero simplicius videtur coxerit explicare *miscuerit*. W.

In statione.] Id est in mansione quadam militari, aut in mutatione. Stationem enim sic a Marcellino sumi solere supra notavi: sed si hic ita sumitur statio, cur stationis seu opidi nomen praetermisit Marcellinus? VALES.

Festo die Christi ritus in Ecclesia pernoctabant.] Mos erat veterum Christianorum, ut quo die Synaxis erat futura, de nocte in Ecclesiam convenirent, et orationi vacarent. Athanasius in Apologia ad Constantium: καὶ ἡμεῖς μὲν κυχόμεθα συνῶντες, ἐπειδὴ παννυχὶς ἢ ἰσομίνης συνάξιντες. Et multo post: νύξ ἤν, καὶ τοῦ λαοῦ τινὲς ἰπαννύχιον προτοκουμένης συνάξιντες. VALES.

Festo die Christiani ritui in Ecclesia pernoctabant.] *Pervigilia baptizandorum apud Tertull. de Baptismo cap. 20. De Pernoctatione in Ecclesia Athanasius in Apologetico pag. 538. *Antiquissimum atque praecipuum Christianorum pervigilium fuit, quod in Paschali festo celebrabant, ipsorum Apostolorum scitu institutum, ut autumant, qui Clementis Rom. fidem non surculant. Sic enim ille Constitut. Apostol. lib. v. cap. 20. Ἀπὸ ἐπεὶ γὰρ πέμπτῃς μέχρις ἀλετροφονίας ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισόμενοι γρηγοροῦντες προσευχόμενοι, καὶ δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἐν τῇ διανυκτερεύσει ὑμῶν ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφῆτας, τοὺς ψαλμοὺς, μέχρις ἀλετροφονίας πρᾶσσειν. Verumne an suppositicius hic Clemens, non disputo: certum equidem pri-

mogeniorum Christianorum hunc morem fuisse. Et Gregor. Nyss. his plane similia scribit *eis τὸ ἅγιον πάτχα: Τὸ μὲν γὰρ ἀγάμε-
νον τοῖς ὀφθαλμοῖς. ὥς ἢ τῇ τοῦ πυρὸς νεφέλῃ διὰ τῶν λαμπά-
δων ἡμῖν ἐν τῇ νυκτὶ ἀφαιχουόμενοι· ὁ δὲ πανίχχιος ταῖς ἀκοαῖς
προσηχῶν λόγος, ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς.*
Maximus Episc. Taurinenf. Homilia t. in nativitate Pentecostes:
— *Sicut modo sectamus. (in sollemnitate Paschali) ieiunavimus
sabbatho, vigilanti celebravimus, orationibus pernoctantes insti-
tutus.* *Vid. Lactant. lib. 7. cap. 19. Accessere pollea aliorum
quoque sollemnium vigiliæ, quas magno cum cultu religiosiores
peragebant, donec a vero cultu ad superstitionem sanctitas paul-
latim prolapsa est: solumque nunc id nocte, qua Dominus noster
Christus natus, ex decreto Telephori PP. et quibusdam in loca
in honorem Iohannis Baptistæ, pervigilium in Romana Ecclesia
frequenteratur.* Ausonius in Orat. Paschali:

*Ut longum celebris devoto continetur,
Ad temet properant vigilanti convenientes.
Nox lucem referet funalibus anteferendam,
Nox lumen pariens credentibus indubitatum,
Nox flammis operum mediatrix fidereorum.*

Ado Viennenf. pag. 162. *Desperatione deposita redditur ad Ec-
clesiam, in eaque vigiliarum nocte sancti Paschæ concepti ani-
mo Rogationes.* Euseb. Hystor. Ecclef. lib. 2. cap. 17. interprete
Rufino: *Vigilias, sicut apud nos sollemnitas celebratur, cum in
ieiuniis pernoctare, et lectionibus sanctis auditum præbere con-
suevimus.* Alcimus Avitus Episc. Viennenf. de prima festi Roga-
tionum institutione pag. 339. *Tracta sunt hæc inter timores pu-
blicos et rumores privatos utque ad imminuentem vigiliarum sol-
lemnium noctem, qua celebrari festum Dominicæ Resurrectionis
annua consuetudo poscebat.* Tertull. lib. 2. cap. 4. ad Uxorem:
*Quis (gentilium uxorem suam Christianam) nocturnis convocationi-
bus, si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? Quis
denique sollemnibus Paschæ abnociantem securus sustinebit?*
Vide quæ ad hunc locum Pamelius.* LINDSAY.

In ecclesin] templo. Sic xxii, 11. et alibi. — *Innodato gut-
ture laquei nexibus interit gulam sibi ipse fregit.* W.

28. Linguos ut prodigas] procaces, iusto liberiores. W.

*Ad Hesperium Proconsulem.] Hesperius Proconsul Africae
fuit, Valente V. et Valentiniano Iunioris Coss. ut scriptum est in
lege 3. Cod. Theod. de Scenicis, qui annus fuit Natalis Domi-
nici 376. Idem postea Praefectus Praetorio Galliarum fuit, una
cum patre suo Ausonio, Consulatu Ausonii ipsius et Olybrii, ut
est in Codice Theodosiano. Quod confirmat etiam Ausonius in
Gratiatum actione ad Gratiannum, quam dixit tum, cum e Con-
sulatu decederet (p. 576. edit. Floridi): *Ad Praefecturae colle-
gium filius cum patre coniunctus.* Et paullo post: *Et tui tantum
Praefectura beneficii, quæ et ipsa non vult vice simplici gra-
tulari, liberalius divisa quam iuncta, cum teneamus ambo inte-
grum, neuter desideret separatum.* Itaque tunc primum viden-
tur duo simul fuisse Praefecti Praet. per Gallias. Ad hunc He-
spetium exstant Epistolæ Symmachi in lib. 1. VALER.*

*Et Flavianum Vicarium.] Flavianus Vicarius Africae memo-
ratur in lege 2. Cod. Theod. ne sanctum Baptisma iteretur, Gra-*

tiano IV. et Merobaudes Coſſ. anno Chriſti 377. Idem poſtea Praefectus Praetorio Illyrici et Italiae Antonio et Syagrius Coſſ. lege 13. Cod. Theod. de poenis, anno Dom. 382. et iterum anno 391. Conſulatu Tatiani et Symmachii Praefectura adminiſtravit, ut praeter leges in Cod. Theod. de Apoſtatis, docet Symmachius in lib. 2. Epiſt. 61. Anno item ſequenti cum Eugenius tyrannidem arripuiſſet, auctoritate ſua Flavianus adhuc Praefectus Praet. eum impulit, ut ſe ad bellum pararet, *extis victoriam ei portendi* affirmans, ut ſcribit *Rufinus in libro xi. cap. 33.* et ex eo Sozomenus in lib. vii. cap. 22. Denique Conſul fuit teſte Symmacho in lib. 2. Epiſt. 82. et 83. ab Eugenio, ut opinor, factus: quo ſit, ut nomen eius in Faſtis non compareat. Huic Romae ſtatua poſita eſt cum hac Inſcriptione: VIRIO NICOMACHIO FLAVIANO, V. C. QUAEſT. PRAET. PONTIF. MAIORI CONſULARI SICILIAE VICARIO AFRICAE. QUAEſT. INTRA PALATIUM. PRAEF. PRAET. ITERUM COS. ORD. HISTORICO DISERTISSIMO Q. FAB. MEMNIUS SYMMACHUS V. C. PROSOCERO OPTIMO. *Eiuſdem Flaviani Praef. Praet. meminit Paulinus in Vita Ambroſii.* VALES.

Auctoritate nixa iuſtiſſima.] Auctoritas hic pro imperiali praecepto ponitur, ut apud Symmachum, Sulpicium Severum, Ambroſium Epiſt. 29. et alios. Interdum etiam pro iudicium decretis et iuſſionibus ſumitur, ut in Edicto Theodorici, et in veteri Inſcriptione: *Ex auctoritate l. Turci. Aproniani. I. C. Praef. Urbis, etc.* Mſſ. tamen codices hoc in loco ſcriptum habent, *auctoritate mixta iuſtiſſima*. Sic enim in Regio et Valentino exemplari [et Colbert.] perſcriptum reperi: quibus Auguſtana ac Baſilienſis Editio ſuffragantur. VALES.

Caecilio] ſupra nominato Romani conſiliario. W.

29. *Cothurni terribilis fabulae tragoediae hoc quoque poſt depositum aulacum (cf. ad 26, 6. notata) acceſſit, quaſi exodium (Nachſpiel). W.*

Merobaudis, Magiſtri fortalle tum Officiorum, favore ſuſceptus eſt, denuoque, ut provinciales aliqui evocarentur, impetraverat. W.

30. *Obſimulatis documentis probabilib.]* Hic locus mihi quidem corruptus videtur. Si enim haec documenta probabilia erant, quomodo ſimulata dicuntur? niſi forte *obſimulata* idem valet atque *oppoſita*: quod certe aut omuino dicendum eſt, aut emendandum hoc modo: *Fruſtraque ſe tractos ob ſimilitates documentis probabilibus oſtendiſſent.* VALES.

Laqueo vitam eluſus] mire dictum pro ſuſpenderit ſeſe. Loco congruo v. infra 30, 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIX. C. I.

2. *Tratanus Comes*] Armeniae. v. Ind. 1. W.
 3. *Vagabanta*] locum Mesopotamiae. W.
 4. *Utrinquifecus*] ex utraque parte. cf. 21, 12. — *Ad sedes domum.* W.

Antiochiam Imp. Rom. Ingressus.] Valens Imperator Antiochiam ingressus est, Gratiano II. et Probo Coss. ut colligo ex lege 74. et 76. Cod. Theod. de Decurionibus. Quod etiam testimonio Libanii confirmari potest: qui in Vita sua se quinquagenarium fuisse Ioviano adhuc imperante testatus pag. 46. postea pag. 48. annum aetatis octavum et quinquagesimum egisse se dicit, tunc cum Valens Aug. Antiochiam venit. Cum igitur ab exitu Ioviani ad Consulatum Gratiani II. anni sint octo, relinquitur Valentem eo quem dixi anno Antiochiam introisse. Adde Socratem in lib. 4. cap. 13. VALES.

Ut aperiet fores delata (Reines. mavult dilatata) gestorum. cf. omnino Zof. 4, 15. W.

5. *Inquies*] cf. 19, 5. — *Palatinos* h. l. qui sub Comite largitionum redditus exigebant. v. Ind. II. *Exigit iussos*, qui insu Imperatoris de aerario intercepta restituere debebant. W.

Comiti Fortunatiano.] Comitem rerum Privatarum intellige, sub cuius iurisdictione erant Palatini, qui rei Privatae titulos exigebant. Fortunatianos enim Comes rei Privatae dicitur Valentiniano Nobil. puero, et Victore Coss. in Codice Theod. de metallis, et titulo de aquae ductu: quam digressum etiam insequenti gessit anno, ut docet subscriptio legis 2. Cod. Theod. de tironibus. De eodem Zosimus in lib. 4. c. 14. ubi hanc historiam narrat: *Φορτουνατιανὸς τῇ τῶν βασιλικῶν ἱερωῶς ταμιεῖων Φροντίδι, γοητίας γραφῆν Φεύγοντα κρύων ὑπὲρβαλὺν αἰκισμοῖς.* * Fuit porro inter praecipuos amicos Libanii, eumque Libanius virum doctissimum fuisse testatur, et tam prosa quam versu disertissimum: ut docet Epistola 262. libri 4. et 25. libri 5. VALES. Reines. „*Φορτουνατιανὸς τῇ τῶν βασιλικῶν ἱερωῶς ταμιεῖων Φροντίδι.* Zof. 4, 14. Ad Fortunatianum est l. 2. Cod. Theod. de tironibus Impp. Valent. et Val. data prid. Kal. Febr. Marcianopoli Coss. Augusta ipsi, h. e. A. 365. it. ad Fortunatianum Com. rei privatae l. 5. de metallis et metallaria Antiochiae prid. Kal. Mart. A. 369.“ W.

Quia nimia asperitate.] In codice Regio [et Colbert.] scribitur, *qui animi asperitate*; quam scripturam in Augustiana etiam Editione reperi. VALES.

Pro potestatis auctoritate, quam regebat. Wopkens in Act. Soc. Traiect. T. II. p. 117. mavult *gerebat*; tum vero plura Ammiani loca essent corrigenda. W.

Heliodorum satorum per gentiuras interpretem.] Eundem infra Mathematicum appellat. Hi etiam Genethliaci dicebantur, ut in lib. 14. cap. 1. Agellii legitur; Graecis γενεθλιαῖοι, et γενεθλιαῖοι. Sic enim Artemidorus in lib. 2. cap. 74. πρὸς τὸ μαθηματικὸν τῶν γενεθλιαῖων; et Origenes contra Celsum, ni fallor. Unde in capite 60. Concilii in Trullo pro τὴν τύχην καὶ εἰμαμένην καὶ γενεθλογίαν, scribendum videtur γενεθλιαῖον. Cicero, Vitruvius, et plerique antiquiorum Chaldaeos vocabant, eo quod haec praedictionum ratio a Chaldaeis primum inventa sit. Quamquam alii Aegyptios auctores faciunt, ut Arnobius in lib. 2. *Quando siderum motus, aut ratio coepta est Genethliaca sciri?* non post Theutatem Aegyptium, etc. cui opinioni favere videtur Marcellinus noster in fine lib. 22. quum ait de Aegyptiis: *Super his scientiam callent quae satorum vias ostendit.* De iisdem Genethliacis sentit etiam in lib. 30. cap. iv. *Hi velut fata natalicia praemonstrantes, etc.* Contra huius scientiae vanitatem disputat Favorinus apud Agellium in lib. 14. et Cicero in 2. de Divin. c. 47. cuius haec verba sunt inprimis notanda: *Quam multa ego Pompeio, quam multa Crasso, quam multa huic ipsi Caesari a Chaldaeis dicta memini, neminem eorum nisi domi, nisi cum claritate esse moriturum? ut mihi permirum videatur, quemquam exstare qui etiamnum credat his, quorum praedicta videat re et eventis refelli.* VALES.

Praetor. iudicio tradidit Praefecturae.] Modelli scilicet Praefecti Praetorio. Nam ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 14. cum Palatini illi, beneficii accusati, a Fortunatiano tormentis subditi, multos confcios nominassent: res cognitioni Modelli praef. mandata est, eo quod personae exhibendae erant, iurisdictioni Comitum Privatarum haudquaquam obnoxiae. VALES.

6. *Rudentem explicuit immensum* (qua eadem translatione usus Cicero de Divin. 1, 56.) longam narrationem incepit. W.

Fidustium Praesidiale.] Id est Praesidatu functum, ut ad lib. 22. c. 14. notavi. Huius autem Fidustii meminit Libanius in vita sua p. 56. εὐρον ἕτερον λόχον, Φιδούστιόν τε καὶ οὗς ἐκείνος ἐναντίστης τῇ ἐκλήτῳ, etc. Irenaeum quoque et Pergamium eius factionis confcios ibidem Libanius commemorat: quos cum interrogasset Valens num et Libanius particeps foret, illi ignarum et insontem esse Libanium confcelli sunt, tametsi Pergamius Libanio esset infensus. De hoc eodem Pergamio loquitur in Epistola 101. ad Aristopbanem Corinthium in libro 4. Epist. VALES.

Detestandis praesagiis (vaticinandi praesagium 21, 1.) W.

7. *Absolute]* clare, aperte, sine tergiversatione. — *Motas fortes.* Movere vox solemnis de rebus sacris, oraculis, sortibus adhibita. Gronov. Obss. p. 99. W.

8. *Cunctantibus]* audiendi cupidis. Theodorus, secundum inter Notarios adeptus tam gradum. τοῖς βασιλικοῖς ὑπογραφεύουσιν αναξιόμουντος Zosim. IV, 13. W.

Anti-

Antiquitus claro genere in Gallis natus.] Elogium Theodori habes etiam apud Chrysostomum in Epistola ad iuniorem viduam. Sed eum in Sicilia natum esse Chrysostomus affirmat his verbis, quae quoniam adhuc a nemine observatae sunt, hic praeteriri non debent. Θεόδωρον ἰσως ἀκούεις τὴν ἀπὸ σικελίας· καὶ γὰρ τῶν σφόδρα ἐπισήμων ἐτύγχανεν ὢν. οὗτος καὶ κάλλει καὶ μεγάλῃ σωματος καὶ παρρησίᾳ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα πάντων κρατῶν, καὶ δυνάμειος ὅσα τῶν εὐδὸν στρεφόμενων οὐδεὶς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐπραγίαν πρῶτος ἐκείνην· ἀλλ' ἐπιβουλευσας βασιλεῖ καὶ ἀλοῦς, αὐτὸς μὲν ἀπειμῆθη, ἡ δὲ τοῦτου γυνὴ πάντων ἄφω γυμνωθεῖσα τῶν αὐτῆς, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκπεσοῦσα, ταῖς ταπεινάς ἐξέδοις ἐγκατελέγετο. Theodorum forte audisti illum e Sicilia ortundum: fuit enim vir in primis illustris. Hic cum et formae dignitate, et proceritate corporis, et erga Principem ipsum libertate omnes superaret, tantumque posset quantum in palatio nemo, felicitatem suam moderate non tulit: sed insidias Principi struens cum deprehensus esset, ipse quidem poenas capite dedit: uxor autem ipsius subito bonis omnibus et ipsa quoque libertate spoliata, inter cellarias ancillas relata est. Igitur Theodorus natus quidem erat in Sicilia: sed eius origo erat ex Gallia teste Marcellino. Et sic conciliandus est cum Marcellino Chrysostomus. Eadem ratione originem a patria separari videas passim in Historia Augustorum. Nec aliter conciliare soleo Aurelium Victorem cum Victoris Epitome: ex quibus alter (de Caes. c. 12.) Nervam Cretensem vocat, altera c. 12. Narniensem. Nulla enim est dissensio, si intelligamus Nervam Narniae quidem genitum, origine autem Cretensem fuisse. VALES. Simile exemplum iam supra adfuit xv. §. 4. W.

Semper officio, locoque quem ret. superior videbatur.] Eodem plane modo Valentianum laudat Socrates in principio libri 4. ὃν δὲ καὶ μεγαλόψυχος ὁ ἀνὴρ, καὶ αὐτὸς τῆς παρούσης τύχης μετῶν ἐφαίνετο: *et Gregorius Naz. de Caesario fratre loquens in Orat. 10. pag. 166. VALES.

9. *Per Eusebium.]* Scribendum puto *Eucaerium*, quod nomen originem Graecam habet εὐκαίριος: sic *Eucaerus* quidam Alexandrinus memoratur a Tacito in lib. 14. c. 60. VALES. Reinesius legendum suspicabatur *Eusebium*, εὐσημον, δεισσημον, provocans ad Inscript. 4. p. 1037. W.

10. *Gestorum volumine.]* actis criminalibus ad Imperatorem missis. W.

Praefecti Praet. tunc Modesti.] Is Auxonio Praefecto Praet. successerat ex anno Dom. 371. Gratiano II. et Probo Coll. Nam Auxonius sub initium huius anni, aut sub alterius exitum decesserat, ut docet lex 2. Cod. Theod. de patrociniis vicorum. Zosimus in lib. 4. c. 11. τελευταῖος δὲ τοῦ τῆς αὐλῆς ἐπαρχοῦ (Auxonium intelligit) Μόδεστον ταύτην παραδίδουσι τὴν ἀρχήν. Ex his patet graviter hallucinatum esse Scaligerum, qui in lib. 2. Aulon. Lectionum cap. 17. affirmat Auxonium in Codice Th. vitiose perscribi, et Aulonium emendandum esse. Atqui Auxonius is de quo dixi, anno Dom. circiter 371. abiit a vita: Aulonius autem diu post hunc annum et Consul et Praefectus fuit. Adde quod Auxonius Praef. Praet. Orientis fuit sub Valente, cum Aulonius Praefectus fuerit Praet. per Gallias sub Gratiano. Ceterum Modestus huic iudicio quod narrat Marcellinus, a Valente prae-

fectus est: et cum sedulam operam in hac quaestione navasset, Consulatum insequentis anno praemii loco accepit. *Hunc porro Modestum intelligit Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri de laudibus Basilii Magni, ut testatur etiam Theodorus: quem quidem Arianum fuisse, utpote ab Arianis baptizatum, Gregorius refert, et variis blanditiarum artibus Valentem sibi conciliando, Praefecturam Praetorianam diutius retinuisse. Idque de ipso Marcellinus noster commemorat cum heic, tum in libro 30. VALES.

11. *Obumbratis blanditiarum conclinnitatibus cavillando obscuris tornatisque quasi verborum formulis, iisdem tamen ironiciis reapse et delusoriis Valentem, subrusticum insipidum sibi commulcebat conciliare studebat.* — *Vanitatem* 21, 1. — *Sidera quae exhibit listi, coelo evocari, ut iussis eius parerent.* W.

12. *Theodorus a Constantinopoli — rapti iubetur*] Antiochiam nempe adducendus, ubi tum versabatur Valens. *Ex praetudictis* antea habitis consultationibus. W.

13. *Carceres distenti*] plures in urbe. — *Catervas constitutione vaporata confertas* ita confertas, ut prae vapore ducere spiritum vix possent, paene suffocarentur. W.

14. *Aliquando tamen*] i. e. aliquando tandem. Sic cod. Colbert. monente Hadr. Vales. in Praef. p. LVIII. *Præmortuus* ante mortem quasi mortuus et *atratus* squalidus. — *Territoris agri Antiocheni.* — *Indagtnes* inquisitiones. W.

15. *Salutem tunc in extrema demersam*] vitam in summum periculum adductam — *discriminibus in Thracia* v. 31, 13. W.

16. *Vitae terminis* cet. *frenantibus* cum a Parcis praefinitus terminus conatus omnes irritos faceret. W.

17. *Ut sub Principibus Commodo et Severo nonnumquam accidebat*] Vide Herodian. lib. 1. et III. Xiphilinum ex Dione Lib. LXXII. c. 4. Lamprid. in Commod. c. 4. *Tertullian. Apolog. cap. 35. LINDENB.

In amphitheatrali cavea] angusto aditu, qui ad amphitheatrum ducebat. W.

A Quintilano Senatore.] Sic eum Herodianus 1, 8. nominat, quem ubique sequitur Marcellinus noster, ut recte Casaubonus notavit ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 482. At Xiphilinus in Commod. Lib. LXXII. c. 4. et Lampridius c. 4. Claudium Pompeianum vocant, itidemque Zonaras: sed non dubito, quin corrupti sint in hac parte Dionis codices, et Lampridium, et Zonaram, et Xiphilinum in errorem induxerint. Etenim Pompeianus Commodi manus evasisse dicitur ab ipso Dione in lib. 72. et Pertinaci quoque superstes fuisse in lib. 73. c. 5. et apud Capitolinum in Pertinace c. 2. vita quoque et moribus sanctissimus, planeque Commodi dissimilis fuisse proditur ab iisdem. Itaque certum habeo, apud Xiphilinum pro his verbis, Κλαύδιος πομπηϊανὸς ἐπιβούλευς, scribendum fuisse, Κοινάδωρος ἐπιβούλευς, quod ex sequentibus liquido confirmatur. Subiicit enim Xiphilinus eum cum Lucilla stupri consuetudinem habuisse, eique Lucillae filiam desponsam: eundem ob lasciviam Commodi carum fuisse, quocum ludere et vagari solebat. Quae omnia in Pompeiani quidem gravitatem non cadunt: Quadrato vero optime conveniunt, ut docet Herodianus in lib. 1. VALES. Reimar. ad Dion. 72, 4.

ita litem componit, ut dicat, more Romanis confucto duo nomina ei fuisse Quintiani Pompeiani, tresque omnino illius aetatis Pompeianos probe discernendos esse. cf. Tillemontium T. 2. p. 770. et 1070. W.

Alter (Septimius Severus) a Saturnino confilio Plautiant Praefecti in cubiculo paene confoderetur. Et hic dissentit noſter a Dione 76, 2. qui Saturninum a Plautiano quidem ait ſubornatum, ſed rem omnem ad Imperatorem detuliſſe. cf. Tillemont. T. III. p. 108. W.

18. *Nocentes innocentesque maligna infect.*] Idem ſcribit Libanius in vita ſoa, pag. 56. (Reisk. t. p. 113.) καὶ ἐχάρει μὲν διὰ τῶν ἡδαικῶτων ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχήν· προσηύδατο δὲ τις καὶ τῶν οὐδὲν τοιούτου ἐπισταμίων. μάντις δὲ ἄπας ἐχθρὸς καὶ ὄντις τοῖς ἰδίῃς τῆς τέχνης διδάσκουσθαι περὶ τῶν ἰδίων. Et Imperator principio quidem nocentes ſupplicio afficiebat: poſtea vero quidam involuti ſunt, qui nihil tale norant omnesque vates, et qui vatum opera in privatis ſuis negotiis uſi fuerant, hoſtes publici habebantur. Quibus conſentanea ſcribit Sozomenus in lib. 6. cap. 35. VALES.

19. *Novos hiatus*] fontes ad avaritiam explendam. — *Inſtitutum* ingenium hominis. W.

Mortem in acie linguae portantis.] Aut addendum aut tacite ſubaudiendum eſt hoc modo, *mortem et vitam in acie linguae port.* Alioquin quomodo intelligas quae ſequentur, *ad partem peſſimam depravantes?* ad mortem ſcilicet. Haec autem explicatio confirmatur ex libro 18. cap. 5. ubi Ariſtoteles Calliſthenem crebro monuiſſe dicitur, ut quam rariffime et iucundiſſime loqueretur apud hominem *vitae poteſtatem et necis in acie linguae portantem*. VALES. Vix opiner iuſtam aut comparationem aut ex ea argumentationem eſſe. Nunc enim non vitam quoque, ſed unam mortem ab Valente in acie linguae portatam dicit, reſpiciens ad ſolam et praecipuam Principis eius ſaevitiam et voces condemnando adſuetas. Quae ut pronuntiarentur, quum ab animi propenſione deberent proficiſci, ab adulatoribus indoles (ſic vocat *inſtitutum*) et mos ſere in naturam mutatus in *peſſimam*, hoc eſt condemnando et occidendo indulgentem partem, non meliorem et lenem corrumpebatur. ONON.

20. *Expoſitus acceſſu* (Dat.) et *recluſus*, anres eius patebant ſemper. W.

Operitis ſuſurris] clandestinis delationibus. W.

21. *Clementiae ſpecie*] condonatae nempe vitae. *Quorum in aerario bona coacta* (ſic Hadr. Valeſ. cuius Praefationem vide p. LIX. in honorem Cod. Colbert. antiquiores in *aerarium*, quod ſacilius.) aerario adiudicata. W.

Et ipſe ad quaerſtus proprios redigebat.] Foedam Valentis avaritiam hic et paſſim omnibus paginis infectatur: qui damnatorum bona non ſolum ſiſco vindicabat, ſed etiam in proprios uſus vertebat: cum modeſtiores Principes aut proximis ea relinquere ſolerent, aut petitoribus concedere, aut in aerarium publicum ad uſus publicos referre. Sic Hadrianus teſte Spartiano. c. 7. extr. *damnatorum bona in ſiſcum privatum redigi vetuit, omni ſumma in aerarium publicum Pop. Rom. recepta*. Et Severus bona Albinianorum proſcripſit, atque in aerarium publicum retulit, ut

ait Capitolinus in Albino c. 12. Vide titulum in Codice Th. de bonis proscriptorum. VALES.

Suadet Theognis poeta] Cuius locus hic est v. 175.

Ἄνδρ' ἀγαθὸν πένη πάντων δάμνησι μάλιστα

καὶ γῆρας πολλοῦ, Κύρνε, καὶ ἡπιάλου.

Ἦν δὲ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μετακῆρτα πότον

πίπτειν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἡλεβάτων. LINDENB.

23. *Expediuntur pondera plumbea*] Imp. Constantinus L. 2. C. de exactior. *Plumbatarumque verbera aut pondera, atque ab insolentia iudicum reperta supplicia.* LINDENB.

Pondera plumbea] h. l. non de loris cogitandum, quibus globuli plumbei erant innexi, uti 28, 1. sed pondera sunt *compedes plumbei*, in equuleo acuminato sedentibus appensis. (Imaginem vide ap. Magium de equuleo p. 46.) W.

Abde] ulitatus obnube caput. W.

24. *Addici*] absolute pro suppliciis afflicti post *cruciabiles poenas* tormenta. — *Penitissima*, exactior, accuratior. W.

25. *Introvocatu*] vix alibi reperias. — *Imprecationibus praescisse nefarii* i. q. supra: detestandis praelagiis didicisse futura. — *In verba periculosa protectus* fulioris linguae 25, 4. in damnum, perniciem aliorum. — *Ab extremo Atlante*, ab ultimis orbis terrarum finibus. — *Consfarcinante ardua*, cum crimina undique in homines innoxios cumulare videretur. W.

26. *Salta Comes Thesaurorum*] v. Ind. 11. W.

27. *Cognitoribus praescripta ostentantibus legum*] ad leges provocantibus. — *Momenta rationes* decidendi. W.

Si admotus quisquam fabricae diffugisset.] Per fabricam videtur intelligere murum qui podium ab arena distinguebat: de quo vide Lipsium in cap. 12. de Amphitheatro: vel lane cancellos postes, quibus admoti bestiarum subita conversione ferarum impetus eludebant, ut refert Calliodorus in lib. 5. epist. 42. VALES.

28. *Patricius et Hilarius.*] Patricius e Lydia, Hilarius ex Phrygia erat oriundus teste Zosimo L. iv. c. 15. Utriusque eloquium habes apud Suidam ex Eunapii Historia, ni fallor: Ἰλαρίος ὁ ἐκ Φρυγίας ἐστὶ Ἰοβιανοῦ βασιλεὺς Ῥωμαίων κατὰ παιδείαν μὲν ἦν ἀνὴρ οὐ γινώσκων κοινωνεῖν δὲ αὐτῷ θεὸς ἐδόκει τῆς τοῦ μέλλοντος προγνώσεως ὥστε ἦν μάντις ἀριστος. De Patricio vero haec habet: Πατρίκιος οὗτος ἤκουσεν ἐπὶ Ἰοβιανοῦ βασιλεὺς ἦν δὲ ἐκ Λυδίας ὅς τῆς ἀπὸ τῶν φανομένων ἢ παρατηρούμενων σημείων τεκμήριος ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστής. Sed utrobique ἐπὶ Οὐάλεντος scribendum existimo. VALES.

Ordinem replicare] omnia ex ordine exponere. — *Fodicitis* per forcipes lateribus in equuleis extensorum. W.

29. *Construximus, inquit, magnifici iudices*] Vid. Zosimus lib. iv. c. 13. Socrates lib. iv. cap. 15. Niceph. Callist. lib. xi. cap. 45. Georg. Cedren. pag. 257. Haec erat *τραπέζομαντική*, de qua videndus Tertullianus in Apologetici cap. 23. LINDENB.

Mensulam] tripodem. Sic enim aliquot versiculis ante. — *Imprecationibus carminum secretorum* formulis magicis. — *Choragitis* variis instrumentorum apparatus adhibitis (Vorrichtung) — *Ritualiter* rite consecratam ad hunc mysticum usum dedicatam *movimus* collocavimus, ea uti coepimus. W.

30. *Domus emaculatae odoribus undique*] suffumigatae thure. W.

Lance rotunda pure superposita.] Sic etiam tripodi Delphico superposita lanx erat, quae Graece dicitur κύκλος seu ὄλμος. Pollux in lib. x. c. 23. τοῦ δελφικοῦ τριπόδος, inquit, ἐπίθημα κύκλος καὶ ὄλμος. De hoc disco Artemidorus in lib. 5. ἰδοὺ τὴν ἐπὶ κύκλῳ τριπόδος διαπλεῖν πύλαγος μέγα. VALES.

Lance patera rotunda pure plane rotunda. — *Elementorum viginti quatuor scriptiles formae literae*, quod vocamus, alphabeti. — *Incisae* ita tamen, ut in superficie paterae prominerent. *Distungebantur spatulis examinate dimensis*, ut litera quaeque pari undique spatio ab altera distaret, uti in descriptione horarum in horologiis nostris. W.

Spatulis examinatae dimensis] Magis placet Basilienlis Editionis scriptura, *examinatae dimensis*. VALES.

31. *Lintei indumentis* — *Linteis focetis*] Vestimenta lintea, alba erant omnino perlonarum sacrarum gestamina. W.

Torulo capite circumflexo.] In Regio codice, *et Tolof.* superscriptum est *capiti*: quam scripturam equidem vulgatae praetulerim. Est autem torulus tum hic, tum in lib. xvi. c. 12. §. 24. fascia seu vitta. VALES.

Verbenas] quae sunt omnes herbae in locis sacris procrescen-tes, vel frondes arborum Numini alicui consecratarum, v. c. lauri, olivae, myrti cet. h. l. *lauri*, quod suadet statim sequens Apollo. *fetidis arboris*, in qua nihil mali ominis esset, ut cyprolli, taxi cet. W.

Litato placato conceptis carminibus sollempnibus formulis numine praescittonum auctore Apolline caerimontali scientia, rituum omnium peritus, ad eiusmodi actum praescriptorum. W.

Superfuit cortinulas.] Hunc locum ex fide et auctoritate non modo Regii codicis, sed etiam Editionis Augustanae distinxī et emendavi. Id tantum mihi licere volui, quod cum in exemplari Regio *et Tolof.* scriptum esset *cortinulas* *pensilem*, etc. in Editione autem Augustana *cortinales* *pensilem*, sic emendare ausus sum: *Cortinulis pensilem anulum librans*. Sunt autem cortinulae vela, ut apud D. Ambrosium in Ep. 33. *Suggestum est mihi cortinas regias esse collectas*. In Epist. 52. ad Marcellinam sororem vela Regia pro eodem dixerat. Apparet igitur longe diversa significatione cortinulas hic sumi, ac supra cortina sumitur. Nam corona Delphica in eo loco nil aliud erat quam tripus. At cortinulae nunc sunt vela, ex quibus anulus magicis carminibus consecratus dependet. VALES. Quum haec ita videantur persanata, cur ab Hadriano relinquitur tantum vacui spatii, quasi mancus esset locus, qui in libris scriptis iure hiat, librariis sententiam non adsequentibus? Utique nec Henricus nec Lindembrogius indulserunt huic vastitati. Sed unde has cortinulas hausit vel Henricus vel Ammianus ex huius arbitrio? idque in tanta vicinitate primitivi cortinae longe alia significatione? sed et hoc datur. Quis vero concipiat *anulum cortinulis* talibus *pensilem*? at nos videmus eiusmodi cortinulas anulo vel magis anulīs pensiles. Opinor fuisse aliud genus ligamenti flexilis et non sic ampli, ut supponitur latitudo cortinularum, instar et in speciem funiculorum, quod ille supersistens nunc levando, nunc demittendo, sa-

ceret recollere anulum. Nec video propius vel integrina, quam si legatur *superfistit, corticulis pensilem anulum librans, sartum etc.* Neque enim potest requiri amplius; ideo puncta vitium denotantia abegi. GRON.

Pensilem anulum librans arcum] Hic anulus de genere illorum fuit, quos magicos live phyticos, aut *Φαρμακίτας* καὶ *γεγοντευμένους* vocant: (vid. Kirchmann. de annulis c. 21. W.) quales fuere illi, quos Execestus Phocenium tyrannus habuit, quorum strepitu de rebus suis admoneri solitus fuit, quemadmodum ex Aristotele scribit Clem. Alexandr. Stromat. lib. 1. *Ἐξήκιστός τε ὁ Φωκίαν τυράννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοντευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διαβῶντο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. ἀπεβῆνεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καίτοι προσημῶντος τοῦ ψόφου, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκίαν πολιτείᾳ.* Huius generis fuerunt Iarchae Indorum sapientissimi Principis anuli vii, Apollonio Tyaneo dono dati, apud Philostrat. lib. iii. Item Eleasari Iudaei apud Iosephum, et Gygis apud Herodot. lib. 1. c. 8. Platon. de Repub. 2. haud longe a princip. Cicer. Officior. lib. iii. c. 9. Plin. lib. xxiii. cap. 1. Mira de hisce anulis narrat Lucianus in Navigio (T. viii. Bipont. p. 192.): *Ἐγὼ δὲ βούλομαι τὸν Ἑρμῆν ἐντυχόντα μοι δοῦναι τινὰς δακτυλίους τοιοῦτους τῇν δυνάμει, ἵνα μὴν, ὥστε αἰὶ ἐφθῶσθαι καὶ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα, καὶ ἀτρωτοὶ εἶναι, καὶ ἀπαθῆν, ἕτεροι δὲ, ὥς μὴ θρᾶσθαι τὸν περιθίμενον, οἷος ἦν ὁ τοῦ Γύγου. τὸν δὲ τινα, ὡς ἰσχύσει ὑπὲρ ἀνδρας μυρίους, καὶ ὁ, τι ἂν ἄχθος ἅμα μυρίοι κινήσαι μόλις δύναντο, τοῦτό με ἑξάδιος μόνον ἀνατίσσειν. ἐτι δὲ καὶ πέττειν, πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθέντα, καὶ πρὸς τοῦτό μοι εἶναι δακτύλιόν τινα, καὶ μὴν καὶ ἐς ὕπνιν κατασπῆν, ὅπως οὖν ἂν ἐβίλῃ. καὶ ἅπασαν θύραν προσιόντι μοι ἀνοίγεται, χαλῳμένου τοῦ κλειῖθρου, καὶ τοῦ μοχλοῦ ἀφαιρουμένου. ταῦτα ἀμφοτέρω εἰς δακτύλιος δυνάσθω, εἰ quae sequuntur.* De his porro anulis, qui genitiis malis pellendis sunt, exstat locus apud eundem Lucian. in Philopseud. et eorum qui morbis averruncandis, crebra mentio apud Alexandrum Trallian. lib. 9. Marcellum Empir. cap. 29. Scholiaften Aristophan. Suidam, Ildorum. LINDENBR.

Arcum ex carpathio filo.] Editionis Augustanae scripturam quis non praeferat, *anulum librans sartum ex carpathio filo.* Quin etiam pro *carpathio* paene adducor ut credam a Marcelino scriptum esse *carbasio*, id est lineo. Ceterum de his anulis magicis, quos *φυσικούς* et *τετελεισμένους* vocat Scholiaften Aristophanis in Plutum, copiose agit Lindenbrogius ad hunc locum. Talis fuit anulus ille Perlinae Reginae apud Heliodorum in lib. 4. c. 8. cuius virtute ac praesidio Chariclea flammae evadit; apud eundem in lib. 8. Eorum anulorum vis omnis erat in pala quae litteris quibusdam sacris insignita, et magicis consecrationibus initiata erat: gamma quoque similiter consecrata includi solebat, ut apud Heliodorum Pantarba. VALES.

Corticulis pensilem anulum librans ex Carpathio filo perquam levit.] Totius loci obscuri haec tamen verba obicurissima, qui lucem afferre frustra tentarunt interpretes. Valesius in eo quidem recte fecit, ut *Carpathio* untari vellet in *carbasio*, i. e. linteo, eoque tenuissimi fili; quod fere *corticulas* accipiat de *velis*, ex quibus anulus consecratus pependerit, id ego vix assequor. Faciliorem totius rei notionem animo informare mihi vi-

debar, si cum Iac. Gronovio *cortinulas* sumerem pro *funiculis*. Obstat tamen, quod haec significatio probari non possit, nisi velis legere *chordulis*, nam quod Gronovius deinde suadet *cortinulis*, nihili est. — *Sartum*. Hoc ex Augustana adoptavit Valerius, cum Cod. habeant *arctum*. Neutrum placet, nam anulus ipse ex Carpathio filo confectus fuisse non videtur, quod filum potius referendum ad *cortinulas*. Forsitan librarius turbavit contextum, qui primitus ab Ammiano ita constitutus fuerat: *cortinulis ex Carpathio filo perquam levi pensilem anulum librans sartum* (*arctum* vel *aptum*, i. e. mensulae aptatum, impositum, affixum). Facilius etiam esset, si *sartum* mutes in *sartis*, ut ad *cortinulas* pertineat. *Retinentibus singulis litteris* cum motus eius litteretur, haereret anulus *incidens saltuatim*. Saltuatim? ex quo probabile fit, quod etiam Gronovio videtur, anulum non in orbem agitatum, sed sursum trahendo et remittendo motum fuisse. Cf. paullo post *adfixiens anulus perstrinxerat syllabas*. — *Herodorus versus hexametros ad numeros conclusos* ut machina moveretur, donec versus esset completus.

Totum igitur locum sic satis intelligere mihi videor, si rem ita actam esse suspicer. Adstitit vates in scabello vel alio tali sulcro (nam quod mensulae eum superstitisse ait Ammianus, id proprie sumi non potest, cum *mensula* fuerit eaque laureis *virgulis* contexta) ut brachius supra mensam elatis machinulam in ea positam regere posset, anulum deinde e funiculis pendentem sublatum remisit, ut in mensulam subiliret, litteraeque huic vel illi adhaereret, e quibus, quo ordine perstrictae sint, observatis nomen, quod quaerebatur, prodiret. Ceterum alii aliter rem narrah. W.

Ex oraculis editi Branchidarum.] Photius in Biblioth. ex Cononis λγ. Lutat. Statii Scholiast. ex Varrone, lib. 3. et lib. 8. LINDENB.

Ex oraculis editi Branchidarum.] Branchidae locus erat in agro Milefio supra Panormum portum; celebris Apollinis oraculo, quem Iones et Aeoles olim consulere solebant, ut scribit Herodotus in lib. 1. c. 157. Postea is locus Didymi dictus teste Pomponio Mela in lib. 1. c. 17. Branchidae autem dicti sunt a Branchio Apollinis amasio, qui primus oraculi Apollinis Didymaei antistes fuit, ut ait Strabo in lib. 9. p. 421. Almel. Conon in narratione 33. et 44. Evangelum ei successisse prodit. Ac Branchidae quidem proprie sunt successores vateris illius Branchi: eadem ratione qua Lamidae, Telliadae, Clytidae dicti sunt olim familiae vatum in Graecia, de quibus Herodotus et Pausanias scribunt. Postea vero Branchidae nomen loco dedere. VALES. Conon Narrat. 33. secundum a Delphico locum apud veteres obtinuisse Branchidarum oraculum tradit. Conf. etiam Hemsterhus. ad Aristoph. Plutum p. 357. W.

32. *Omni parte expolitus*] perfectus, egregius. W.

Duas perstrinxerat syllabas cum adiectione.] Cum in codice Regio "et in Tolof." et in Editione August. scriptum reperissem, *perstr. syllabas et cum adiect.* statim conicere coepi sic a Marcellino relictum fuisse: *Et affixiens anulus duas perstrinxerat syllabas pro cum adiectione litterae postrema* (scilicet δ) etc. Cere quin hic locus ita intelligi debeat, dubium non est. Ce-

terum a Marcellini nostri narratione dissentiunt Zonaras ac Cedrenus. Neque enim opo anuli consecrati, sed per ἀλεπτρομαντίων nomen imperatori post Valentem quaesitum esse memorant. Ea autem divinatio erat huiusmodi, ut aiunt: litterae 24. pulveri erant inscriptae: lingulis granum tritici vel ordeï imponebatur. Tum recitatis quibusdam magicis carminibus gallus gallinaceus dimittebatur: et ii quibus id curae erat, sollicito attendebant, quibus e litteris grana colligeret. Eae litterae inter le iunctio id quod quaesitum fuerit praedicere creduntur. Haec Zonaras et Cedrenus. At Socrates in lib. 4. necromantia usos esse tum maleficos in quaerendo Valentis successore narrat. Sed Sozomenus in lib. 6. cap. 35. cum Scriptore nostro consentit. VALES.

Duas syllabas ΘEO cum adiectione litterae postremae [c. 2. (paullo aliter Zolim. 4, 13.) W.

33. *Signate*] aperte. *Ex fide sortium quas agitant* agitant, movissent, ultatius consulissent. *Quae sustinerent tormenta mortemque instantem.* *Scrutandi sublimiora quae scire velle nefas est.* cf. 19, 12. W.

Flatantes] spirantes. Sic dedit Hadr. Vales. ex cod. Colbertino. vid. Praef. eius p. LIX. Editio Ernestiana habet *flagitantes* operatum incuria, quod patet e Glossario v. Flatare. W.

OT' ΜΗΝ.] Scribe οὐ μὲν ἀτίμητος, etc. quemadmodum in Mf. Flor. et Aug. Editiones legitur: et ita apud Homerum occurrit aliquoties. Potest etiam legi οὐ μὲν, ut Apollonius Rhodius ponit pro οὐ μὴν, teste Scholiaste. *Pro ἀτίμητος in codice Mar. Accursit legitur ἡποινί: et sic fere in codice Florentino. Quare non dubito, quin haec scriptura praefenda sit vulgari lectioni, cuius auctor fuit Gelenius. ἡποινί autem Graeco idem est quod Impune: ut docent Helychius et Suidas.* In secundo versu Mf. Flor. et Auguilana Editio habet, ἐφοπλίσει καὶ οὖρον. legerem ἐφ' ὅπως. nisi syllaba repugnaret. VALENTIS. Caput solum cur tangat, postrema quae summam sati continent, relinquat, vix dixerim; nec de Mf. nec de sententia sua quidquam proferens. An causa fuit, ut potius differret lectorem ad libri XXXI. caput 14? Ibi sane et de Mf. Regio audimus, et ipsum ita haec trariantem, ut magis voluerit ostendere Homerum sibi lectum, quam ex veteri scriptura restitutum Ammianum cupere. Pater Lindenbrogianae editioni adscripsit geminam coniecturam ἀνδρῶς καί οἱ καὶ οὖρον γὰρ, vel Οὐδ' ἄνδρῶς καί οἱ καὶ οὖρον γὰρ. Sed attendens scripturam exemplaris Regii et Colbertini alterutrum collegi adhibendum, vel ἄνδρῶς καί οἱ καί οὖρον γὰρ, Principem appetens et arripiens fctum, vel ἄνδρῶς καί οἱ καί οὖρον γὰρ, Principem opperens et cupiens ignis. In secundo versu ex Mf. Flor. (cur non additur de Regio aut Colbertino?) et Aug. editione corrigendum ἐφοπλίσει. Helychius: Ἐφοπλίσει, παρασκευάσει, ἐτοιμάσει. οὖρον.

Αἶλα καί οἱ καί οὖρον γὰρ] Casaubonus notat in suo codice, legendum: ἀλαλκομένη σο κῆρας. LINDENB. Mihi admodum probabilis videtur Hermanni mei coniectura, ἀλαλκομένοις ἄρμα, Martem, impetum hostium, avertentibus. Rimare, si placet, codicum apices, et, quae sit corruptelae origo, ipso reperies facillimo. ENF.

Unquibus] uncis, forcipibus tortorum. *Separantur amoven-* tur. W.

34. *Honoratorum nobilium inducitur globus, vertices ipsos continens rerum, vel summates, primos urbium magistratus, ut alibi, v. c. 14, 7. vel qui efficacissimi fuissent in futuro principe sciscitando. — Nihil praeter se quisque cernens suae tantum vitae consulens — Arcius accuratius respondere (sic arcus scrutari 15, 5.) W.*

Eufertum.] Ita quidem Codices, sed quum supra Valesius, ut Graeca vocis origo pateret, mutasset in *Eucaerium*, nescio cur hic retinuerit *Eulerium* in contexto. Ego vero, ut sibi constet Valesium, *Eucaerium* reposui. W.

35. *Litterae per ambages obscurius scriptae. — Tempus parandae cupidinis, patrandi, impetrandi, quod cuperet. W.*

36. *Quibus sequestratis] dimissis, uti alibi. W.*

Eutropius Asiam Procons. obt. potestate.] De quo Libanius in vita sua, p. 54. (Reisk. 1. p. 106.) ubi de Festo loquitur Asiae Proconsule: *περὶ τούτου μόνος πρὸς μόνον τὸν βάλαντα εἰπὼν, ὡς ἐμὲ τε παλαιὸς ἐν αὐτῷ καὶ τὸν Εὐτρόπιον ἔλοι.* De eodem Eutropio loquitur in libri 4. Epistola 191. ad Themistium, ubi eum Acacii Sophistae discipulum, et fratris filium fuisse ait, ac nondum quidem Magistratum gessisse, sed brevi esse gesturum. Eundem Eutropium memorat Gregorius Nazianzenus in Epist. 137. et magnum Eutropium appellat. In Epistola autem 138. eundem Proconsulem Asiae fuisse non obscure significat his verbis, *ἐμοὶ τε πρὸς πᾶσιν οἷς τετίμηκας οὖσι τοιούτοις, ἥνεκα τὸν ὑψηλότατον εἰχες ἄνθρωπον ἔχοντα τὸ ἐπιβήσανον ἐπὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν περιτυχόν, εἰ μάλιστα, etc.* Atque ut omnia praeteream beneficia, quibus me affectisli, cum tu summum Magistratum teneres, qui adhuc invidiam tibi creabat, reperto me in Asia, si memoria tenes, etc. Idem postea Praefectus Praet. fuit anno Dom. 380 et 381. ut ex Codice Theodosiano colligere est. Ac nisi coniectura fallor, is ipse est Eutropius vir Cl. qui Breviarium Historiae Rom. satis eleganti sermone scripsit ad Valentem Aug. (Id non posse ad liquidum perducere pronuntiat Tschuckius in Praef. ed. maior. p. 13. W.) VALES.

Parfiphilo.] Eiusdem nominis fuit is cui Palladius Aemilianus carmen suum de re rustica inscripsit: ad quem directa est lex 8. Cod. Th. de iurisdictione, Olybrio et Probino Coss. Male in Codice Regio et Aug. Editione legitur *Parfiphilo*. VALES. Contra Valesium disputat Corfinus de Praeff. Urbi p. 309. W.

Perverteret] in vitae discrimen adduceret. W.

37. *Simonides.]* Eius meminit etiam Zosimus in lib. 4. c. 15. καὶ μετὰ τούτων ὁ ἐκ Φρυγίας Ἰλάριος, καὶ Σιμωνίδης ἐπὶ τούτῳ, καὶ Πατριχίος ὁ Λυδός, καὶ ὁ ἐκ Καρίας Ἀνδρόνικος. πρὸς δὲ οὗτοι πάντες εἰς ἄλλον παιδείας ἐκλυθέτερες. Et post Maximum Hilarius e Phrygia, et Simonides post hunc, et Patricius Lydus, et Andronicus e Caria, supplicio affecti sunt: omnes doctrinae laude praestantes. Adde Suidam in Σιμωνίδης. VALES.

38. *Perpicaciter] accurate. W.*

Imperator cognitorum consultationi respondens.] Cum ex suggestionibus procerum, si dubitatib in litibus oriatur, et sese non idoneos vel sufficientes ad decisionem litis illi existiment, ad nos decurratur. L. ult. Cod. Theod. de Legibus et Constitutionibus Principum. Eius rei exempla passim in utroque Codice,

et in Plinii Epistolis ad Traianum, Symmachi ad Valentinianum, etc. Ut ad Legem noicam Codicis, Si quis Imperatoribus maledixerit, notavi.* LINDENBR.

Cognitorum consultationi respondens pronunciatam a iudicibus sententiam confirmans, sub uno proloquio (elogio) cunctos iubet occidi, h. e. uti 30, 8, 3. effertur, ut nullum damnatorum morte eriperet subscriptionis elogio leni. Multitudine onerante quaestibus caelum invidiam Diis faciente. W.

39. *Vitam ut dominam fugitans rabidam] Gravius iusto vitae contentum lic exprimit vel Simonides vel Ammianus. — Ridens subitas momentorum ruinas vitae humanae vicissitudines. W.*

*Peregrinum illum imitatus Protea] De Peregrino hoc multa Lucianus, qui vitam eius fere totam narrat in Peregrino, iterumque in Demonacte; Philostratus de Vita Sophistar. lib. 2. Athenagoras in Apologet. Tertullianus ad Martyr. cap. 4. Euseb. in Chronic. Olympiad. ccxxxvi. A. Gellius lib. *viii. cap. 3.* lib. xii. cap. xi. Tertulliani verba haec sunt: Minus fecerunt Philosophi, Heraclitus, qui se bubulo stercore oblitum exussit. Item Empedocles, qui in ignes Aetnaei montis defiluit, et Peregrinus, qui non olim se rogo immisit. Illustre aliud similis facti exemplum in Calano est, qui toto Alexandri M. exercitu inspectante rogam ardentem adscendit. Tullius de Divina. lib. i. c. 23. Aelianus Varior. lib. v. cap. 6. *Vid. Athenaeus Dipnos. lib. x. pag. 437. A.* LINDENBR.*

Peregrinum imitatus Protea.] Peregrinus Philosophus Cynicus cognomento Proieus, cum Herculis mortem aemulari vellet, in conspectu totius Graeciae se in rogam immisit Olympiade 236. cum proxima ante Olympiade facturum id se pollicitus, ad hoc spectaculum omnibus condixisset. Huius honorificam mentionem facit Agellius in lib. 8. cap. 3. Maximus Tyrius in Orat. 37. sed Lucianus eius mortem ac vitam peculiari libello proscripsit. Et Pausanias gravissimus Scriptor, qui iisdem temporibus vixit, hanc de eiusmodi desperatis hominibus sententiam fert in lib. 2. Eliacorum c. 8. Cum enim Timanthem quemdam athletam retulisset, solutis prae senio viribus se in rogam coniecisse, subdit: ὁσὸς δὲ ἡδὴ τοιαῦτα εἴθετο ἐν ἀνθρώποις ἢ καὶ ἱερεῖον ποτε εἶναι, μᾶλλον ἢ ἀνδρεία νομίσσοιτο ἐν κατὰ γῆν γυνήν. Quaecumque porro aut superiori memoria facta sunt, aut deinceps fient eiusmodi, equidem insaniae potius ac furori quam fortitudini tribuenda esse confseo. Ceterum hic Peregrinus natus erat ex opido Hellestontii Pario, teste Luciano: eique mortuo Pariani statuam in foro posuerunt, ex qua oracula reddi dicebantur, ut ait Anaxagoras in legatione pro Christianis. VALES.

Peregrinum Protea] Vide Lucianum inprimis, qui vitam huius, si Diis placet, philosophi non semper philosophicam descripsit, et, qui Lucianis omnibus mihi potior, Wielandium, Germaniae nostrae decus, in libro singulari huius nominis praestantissimo. W.

40. *Multitudo in plagas calumniarum contexta] criminibus falsis irretita. (paullo post de Diogene laqueis impiæ falsitatis confectus.) plumbo et verberibus equuleo et plumbatis. — Sine spiramento respiratione 14, 6. W.*

41. *Us illicitus*] eo praetextu, quod vetitas artes docerent: quamquam plurimi eorum liberalium disciplinarum et iuris indices erant, titulos praeferebant. Verissime observat Ill. *Heynius* ad *Zosim.* 4. 14, infamem hanc Valentis quaestionem in veneficos et magos maioris momenti ad res humanae fuisse, quam vulgo putetur. Saevitum enim esse in philosophos et philosophorum bibliothecas tanta cum rabie, ut ab hoc inde tempore (A. 374.) gentilium philosophorum omne fere nomen extinctum sit, regnaverit vero, per Orientem maxime, Christiana philosophia et religio. W.

42. *Maximus ille Philosophus.*] Rem omnem fute narrat *Eunapius* *Sardian.* in *Maximo* p. 109. (et in *Chrysanthio* p. 190. W.) *LINDENB.*

Ad scientiam copiosus Iulianus] e cuius consuetudine multum ad eruditionem, philosophiam profecerat (in magno ideo ab eodem habitus honore 22. 7.) W.

Professionis consideratione] quod philosophus esset. — *Supplicitis poenabilitibus* aliis pluribus locis poenalibus. W.

Ephesum ad genuinam patriam.] *Maximus* *Philosophus* oriundus fuit ex *Ionía*, uti testatur *Libanius* in *Orat.* pro *Aristophaeo* *Corinthio* his verbis: ὡς περ τῷ δαιμονίῳ τῷδε, τὸν τε ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας. Priscum *Epirotam* et *Maximum* ex *Ionía* *Philosophos* intelligit. Idem in *Oratione* *funebri* p. 299. *Maximum* vocat ἄνδρα Ἴωνα φιλόσοφον. Recte igitur *Marcellius* noster *Ephesium* fuisse dicit, ex *Epheso* urbe *Ioniae*. *Eunapius* tamen *Sardianus* *Smyrnaeum* facere videtur. *Nymphidianum* enim, qui *Maximi* *Philosophi* frater fuit, oriundum fuisse ait e *Smyrna*, quae fuit etiam *Ioniae* civitas. Sed *Marcellino* subscribunt *Socrates* in lib. 3. et *Sozomenus* in 5. At *Suidas* in v. Μάξιμος eum *Epirotam* aut *Byzantium* fuisse dicit magno errore. *Maximum* quidem *Byzantium* patrem *Euclidia* ab hoc nostro *Ephesio* distinguit aperte *Socrates* in principio libri 3. VALES.

Itaque capite truncatus.] A *Festo* *Asiae* *Proconsule*, quem ad hoc maxime miserat *Valens*, ut scribit *Eunapius* in *Maximi* vita. Et quidem eo miserabilior fuit haec *Maximi* caedes, quod gravissimo morbo tum tenebatur, ex quo intra brevissimum temporis spatium erat moriturus. Itaque *Libanius* in *Vita* sua, pag. 52. (Reisk. 1. p. 105.) gratias agit *Fortuinae*, quae sibi odium potius quam amicitiam *Festi* conciliaverit, hominis praesertim ea crudelitate praediti, ut vereretur, ne morbus quo *Maximus* *Philosophus* laborabat, eodem gladio suo subtraheret: τοῦ μίσους δὲ οἶδα τῇ τύχῃ χάριν, ἥ με οὐκ ἐποίησε φίλον ἀνδρὶ δείσαντι μετὰ ταῦτα ὑστερον μὴ φθάσῃ τὸν ἐκείνου σίστην ἢ νότος ἀπενεγκούσα τὸν Μάξιμον. VALES.

44. *Alypius ex Vicario Britanniarum*] cf. 23. 1. W.

Repositam vitam.] Id est, tranquillam. Galli similiter dicunt, une vie reposée. *LINDENB.* *Otiosam* privatam. W.

* *Hierocle filio indolis bonae.*] Eandem laudem tribuit *Hierocli* *Libanius* in libri iv. *Epistola* 284. ad *Alypiam* eius patrem scripta: παῖς δὲ ὢν ἦν γερόντων ἰδόκει σωφρονιστέρος εἶναι. καὶ πολλοὶ τοῖς υἱαῖς ἐπιτιμῶντες, εἰς τὸν σὸν ἐκείνου βλέπειν, ὡς οὕτως ὢν ἀγαθὸν γίνοντο πατέρες. Ex hac autem *Epistola* discimus, eum discipulum fuisse *Libanii* *Sophistae*, *Iuliani* *Aug.* temporibus. VALES. Plures huius nominis enumerat *Burm.* ad *Valesii* *Emendatt.* p. 219. W.

Urgente Diogene cet.] Fortasse aliquid excidit, non enim video, cur Diogenes iste, non accusatus, sed ipse accusator, (urgens) omni laniena excruciatum sit, ita, ut poenis membra non sufficerent ut tormenta unumque non haberent amplius, quod dilanderent. — *Arcessitori accusatori.* W.

Illam miss ductum ad mortem, casu quodam prospero rev.] Omnis liquidem populus Antiochenus una cum opificibus cum convenisset in Hippodromum, Hieroclem, qui iam frenato ore ad supplicium trahebatur, clamoribus ac precibus suis servavit: ut scribit Chrysostomus in Orat. 3. de incomprehensibili Dei natura. Ubi cum vim et efficaciam precantis ad Deum multitudinis Antiochenis ostendere vellet, hoc exemplo utitur: *πρὸ γὰρ δέκω τοῦτων ἐτῶν ἐβλῆσαν ἐν τῷ τῶν αὐτῶν τοῖς καὶ αὐτοῖς αἰτῶν ἐν δυναστείᾳ τῆς οὐκ ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι φανείας, σπαρτίον ἐν τοῦ στόματος λαβὼν ἐξήγετο τὴν ἐν θάνατον ὁδόν. τότε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ἐν τὸν ἱπποδρόμον ἐτρεχε, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐργαστηρίων ἐξήγε, καὶ κοινῇ πᾶς ὁ δῆμος ἀνελθὼν ἐξήγαγε τῆς βασιλικῆς ὑγῆς τὸν καταδικασθέντα, etc.* Nam ante hos decem annos, ut meministis, quidam coniurationis adversus Imp. consilii sunt deprehensi: et cum ex civitatis primatibus nescio quis reus eius criminis visus esset, freno in os injecto ad supplicium ducatur. Tunc tota civitas ad Hippodromum cucurrit, et opifices e tabernis eduxit: ac simul universus populus ad regiam progressus, damnatum hominem nulla dignum venia, Imp. furor subtraxit, etc. Quin hic Chrysostomi locus de Theodori motu intelligendus sit, dubitari non potest: nam et tempus ipsum apte convenit, et quod eam coniurationem Antiochiae ait esse detectam. Quo posito sequitur, hunc primatem qui populi precibus liberatus est, esse Hieroclem Antiochenum; quem Marcellinus nosse casu quodam prospero revocatum esse ait, cum duceretur ad mortem. Ceterum in verbis Chrysostomi notanda sunt haec, *σπαρτίον ἐν τοῦ στόματος ἔχων* quae sic vertimus, *freno in os injecto*. Sic Pacatus in Panegyrico de quibusdam Christianis Antistitibus ait: *Cum licetorum arma, cum damnatorum frena tractassent, pollutas poenali manus sanguine ad sacra reserebant.* Et hunc morem antiquissimum esse docet Herodotus in lib. 3. de Aegyptiis loquens, quos Cambyfes ad supplicium duci iussit: et in lib. 4. c. 69. de vatibus Scythicis. Denique Aristophanes in Nubibus v. 588.

Οὐκ ὄντως τοῦτο τῷ ξύλῳ τὸν αὐχένα.

Ex illo autem freno habena seu funis aptabatur: quo carnifex damnatos ad supplicium trahebat. Itaque *σπαρτίον*, quod est funem, pro freno dixit Chrysostomus in eo loco, et in Homilia 15. ad populum Antiochenum, et in Orat. 1. de Machabaeis. VALES.

C A P V T II.

1. *Coagulum aerumnarum.]* Sic Varro vocavit *vinum coagulum conviviorum*, apud Non. Marcell. *Aimoinus lib. 5. cap. 17. pag. 301. *Coagulo benivolentiae firmato.* LINDENB.

Coagulum omnium aerumnarum.] Coagulum quod proprie est lac spissius, mire translatus ad hominem. Aliis locis utitur Ani-

mianus verbo *confarcinare* in similibus, v. c. criminibus; mendaciis, insidiis cet. W.

Quem captum a Fortunatiano docuimus primum] c. 1. W.

2. *Distantia*] discrimine, 31, 6, 7. W.

3. *Signatis domibus.*] Id est obsignatis. Obsignabantur autem aedea appositis fiscalibus titulis. Sic in lege 3. Cod. Theod. de aquae ductu, fundus fiscalis tituli proscriptione signatus dicitur. *Et in Martyrologio Notkeri iv. Kal. Septemb. *Romae Sabinae Mart. quae passa est Hadriano imperante sub Praefecto Urbis Elpidio, omnesque eius facultates Dominice vel publicae titulis insignantur.* Item vii. Kal. Iulii: *Tunc Gallicanus in paucissimis casis, quas ad ministerium pauperum reservatas habebat, ita Christum defensorem invenire merebatur, ut quicumque eas malitiose vel ad ponendos titulos fisci intrare praesumeret, statim diabolo repletur.** Hi tituli nil aliud erant quam tabulae inscriptae cum velis seu cortinis purpureis, ut declarat Agaithia in lib. 5. *οι γραφαὶ τοιαύται ἐκείναι καὶ τὰ ῥάκη τὰ ὑποσφύρου ἐς τοὺς αὐτῶ ἀπερλειύτησαν, ἃ δὴ πολλὰ τοῖς τῶν εὐδαίμωνων οἰκοῖς θαμὰ ἐκίβηλε.* Graeci ἀποσημαίνεσθαι dicunt, ut Xenophon in lib. 2. rerum Graecarum c. 3. §. 15. et ἀποσφραγίζεσθαι. Sic enim Teles apud Stobaeum in cap. 237. καὶ ὅν τῷ ὄντι ὅταν ὁ βασιλεὺς ἢ δυνάστης τὰ ὑπάρχοντα παρασφραγίσῃται, οὐκ ἔστιν ἀφασθαι. *Athanasius in Apologia de fuga: *ἐπισφραγίσθησαν οἰκίαι:* et in Epistola ad Solitarios: *πόσων ἐπισφραγίσθησαν οἴκοι.** Ceterum hi tituli aedibus reorum appositae, non statim eas fisco vindicatas esse significabant.*) Plerumque enim ante sententiam latam, statim ac comprehensus fuerat reus, aedea eius obsignabantur, quo chartae omnes in iudicio proferri possent, ex quibus documentum iudici suppeteret. Quod si reus sententia iudicis erat absolutus, refixis titulis rem suam recuperabat: sin erat condemnatus, aedes fisco applicabantur. Chrysostomus in Orat. 13. ad populum Antiochenum: *τὰς οὐσίας ἐδήμευον καὶ σήμαντρα ἐν ταῖς θύραις ἀπάντων ἢ ἰδίῳ.* Bona publicabant, et in singulorum vestibus titulos fiscales cernere erat. Idem in Orat. in Iuventinum et Maximum. VALESIUS. Hanc posteriolem manifestam credo esse Valefianam, et quidem quantivis pretii: sed qui priori parti similem periodum primus appendebat, est Iacobus Gothofredus ad cod. Theodolian. tit. ix. lib. x. pag. 425, unde mirum nisi ad hanc concipiendam ὁ πόνος formatus fuit. GRON.

Poenis addicti.] Regius codex *et Tolof.* [ac Colbert.] cum Editione Aug. habet *patris addicti*, id est patrisfamilias. VALES. Supplevisse apparet ex libro xxii. cap. 3. *Eusebium alte spirantem et durum addizere poenae letali.* Sic alibi *addicere supplicio*, et paulo infra *exfilit et pecuniariis addicti, dispendiis.* Id Valesio in mente haelit. Ac tamen maritos paulo aote appellavit; quo respectu eum nunc patremfamilias dicit? Crediderim igitur veteres libros indicare *paris*, hoc est, modo mariti. GRON.

*) Reinesios: „Salmasios de modo usurar. p. 647. refutat istam sententiam, et confundi ait affixionem titulorum cum obsignatione aedium.“ W.

Incantamenta quaedam anilia] scidulam quandam ad morbos pellendos. cf. 16, 8. init. *ludibrioſa amatoria* formulas ad philtra paranda *ſubderent* furum admilcerent. *Membris omnibus capiti paralytici*. *Sellis geſtatoris* cf. Scheffer de re vehicul. Lib. 11. p. 83. W.

4. *Libraria omnia*] *Librarium*, βιβλιοθήκη, ut *Lignarium*, ξυλοθήκη. Gloſſar. *Gell. lib. 5. cap. 4. librariam dixit.* LINDENB.

Tantus univerſos invaſerat terror.] Atrocitatem eorum temporum ſatis declarat Sozomenus in lib. 6. cap. 35. ubi Valentem reſert praecipiti iracundia adverſus omnes Philoſophos ferri primum coepiſſe, deinde vero comprehenſos eſſe multos, qui Philoſophi quidem non erant, pallio tamen philoſophici ſimili erant amicti: adeo ut omnes eo tempore prae metu pallia abiicerent. Caedes porro damnatorum tanta fuit, ut eam mactationi pecudum in epulis ac viſcerationibus comparet Eunapius in *Maximi vita*, et Marcellinus noſter ſupra in hoc libro. VALES.

Parla conviſis Siculi Dionyſi.] Damoclis hiftoriam intelligit, de qua ſuſe Plato lib. 111. de Repub. Tull. 2. de Finibus, et Tuſcul. lib. v. c. 21. Sidonius Apollin. lib. 2. Epift. 13. Iohan. Salisberienſ. lib. 8. cap. 23. LINDENB.

5. **Baſſianus procerum genere natus.*] Hic videtur eſſe Baſſianus filius Thalalli *Praefecti Praetorio, gener autem Elpidii Praefecti etiam Praet. cognatus ac diſcipulus Libanii, adoleſcens optimus: ut teſtatur Libanius in libri 4. Epiftola 269. ad Ruſinum.* VALES.

Notarius militans inter primos] Tribunus et Notarius. v. Ind. 11. v. Notarius. *De qualitate partus uxoris*, marem, an ſemellam editura eſſet coniux. W.

6. *Heliſodorus mathematicus*] ſupra c. 1. ſatorum per genituras interpres. *Colloquitur ex aula abſtruſis* paullo inferius: clandeſtinis Regiorum conſabulationibus *praepigneratus* corruptus, illectus. — *Funebres aculeos* quaſi ſcorpionis. W.

7. *Cibo mundiffimo*] lautiffimo, exquisitiſſimo. *Ad largiendum pellicibus*, ut dona mittere meretriculia poſſet. W.

Incedebat paſſim elate.] In Editione Auguſtana legitur: *Et incedebat paſſim ac late os circumferens vultuoſum*. Cui Editioni ſubſcribit Regius codex, *et Tolof.* VALES.

Os vultuoſum] dirum et triſte. — *Lupanar gynaecium* (Harem, Serail). W.

Libertus ſervabatur.] Forte verſabatur. VALES.

Quo liberius verſabatur.] Quod alias non licebat niſi eunuchis. W.

Elogia parentis publici.] Id eſt ſententias et edicta Imperatoris, qui parens publicus dicitur a Symmacho in Epiftolis et alibi ſaepe. Elogium autem quid ſit, notavi ad librum xiv. c. 5. §. 5: Gloſſae veteres, *Elogium*, διάταγμα. VALES.

Parentis publici] εἰρηναῖος pro Imperatoris. W.

In primis orationis partibus] primariis argumentis. W.

8. *Perque cum ut forenſium cauſarum patronum.*] Ex his neceſſario colligitur, Heliſodorum Advocatum fuiſſe: ut fortaſſe is ipſe ſit Heliſodorus, de quo Libanius loquitur in Orat. adverſus

doctrinae suae obtrectatores, pag. 602. (Reisk. III. p. 450.) qui ex vilissimo gari mercatore celebris caudidicus evaluit. Nam cum Corinthum venisset gari vendeudi causa, et hospes apud quem divertebat, morbo laboraret, nec se in iudicio die dicta sistere posset: ipse eius loco se exhibuit: auditisque caudidici in spem venit se quoque, si caulis agendis operam daret, non postremum caudidicum liturum. Quare cum tempus dispensasset partim mercibus vendendis, partem causis audiendis, brevi celebris Advocatus exstitit: erat enim admodum impudens, et ob mercaturam gari subinde ridebatur: sed ipse ridentibus potior, magnas ex caudidicina opes sibi comparavit: eius enim patrocinio omnes certatim se committebant. Peracto tandem advocacionis tempore, fisci Advocatus fuit, et postea magistratum gessit. VALES.

Figurarum commentis] florculis. W.

Splendida loca.] Intelligit quos locos communes vulgo Rhetores vocant. "Valentem certe studiosum imprimis fuisse eloquentiae, testatur Themistius in Oratione quinquennali." VALES.

Quae cruciarius ille.] Crucarius est cruce dignus, apud Apuleium in lib. x. initio, (fursifer W.) et Senecam in controversia 21. [et in crucem sublatum apud Petronium (p. 242, 6. Elmenh.)] Vide ludorum in lib. x. Originum. VALES.

Quamquam praecipiti.] Scribendum sine dubio est: *Hoc unum edisseram, quam praecipiti confidentia Patriciatus columina ipsa pulsavit.* VALES.

Patriciatus columina] summos, nobilissimos. *Pulsavit* aggressus sit. Praeter necessitatem Reinesius malebat *pulsaverit*. W.

9. *Eusebium et Hypatium*] Cf. 18, 1. 21, 6. Consules una fuerant A. 359. *Constantii adfines*, qui sororem eorum Eusebiam in matrimonio habuerat. *Itineri*, ab istis viris, ut mentiebatur Hilarius, suscepto. W.

10. *Quibus haustis aventer*] cupide auditis, arreptis. W.

* *Cui nihil licere debuerat, quia omnia sibi licere existimabat.*] Sumtum est ex Seneca in libri 3. de ira capite 12. *Nihil tibi liceat dum transieris. Quare? Quia vis omnia licere.* Vel certe ex Consolatione ad Polybium capite 26. *Caesari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent.* Adde caput eius octavum de Clementia. VALES.

Exhibitis perductis ex ultimis provinciis profunda securitate, cum isti homines alia omnia timerent, quam eiusmodi sibi scribi dicam. — *Suscepti quaestionem criminose praecepit.* id criminose referas ad suscipere (den Criminalproceß anfangen). W.

11. *Nodosis coarctationibus nequitie diti lactata.*] Vix equidem haec intelligo. Coarctatio est plurimum rerum vel hominum in unum locum confusio. De carceribus et vinculis non puto cogitandum, quae cur nodosa dicantur, non apparet; tolerabilior sensus esset, si de accumulatis in miseros homines perplexis criminibus exponas. Aptius tamen fortasse pro *coarctationibus* aliud verbum *captationibus*, *captionibus*, *captivinculis*, vel simile aliquod ponas, ut hoc voluerit Ammianus: quaestionibus captivis aequitatem, veritatem vel falsitatem criminum esse tactatam dilatamque. Aequae obscura difficilisque explicatu est, quae statim sequitur *nequibilibus nebulosis adseveratio*, quam Gesnerus in Thef. ex-

plicat mendacis callide connexis; recte ad sensum, propius tamen ad etymologiam vocis *nexibilis* accedi posse putem, si *adseverationem* intelligas eam, cui nequam ille caudicibus verisimilitudinem aliquam addere sciverit. — *Ablegatos*. Ernest. *dimissos*, non adhibitos ullo pacto in conscientiam huiusmodi, vel simplicius alienos ab hac conscientia. Hoc magis placet. W.

12. *Poenitenda*] turpia. *Repressius* moderatius. — *Recte institutis* qui ad virtutem humanitatemque mores composuerant. W.

Nihilque sit tam iniquum, quam ad, etc.] Haec Marcellinus sumplit ex eleganti illa Ciceronis Epistola ad Quintum fratrem. Sic enim ait Cicero de iracundia: *Quod vitium cum in hac privata quotidianaque vita levis esse animi atque infirmi videtur: tum vero nihil est tam deforme, quam ad summum inperium etiam acerbissimam naturae adiungere*. Unde paene adducor ut credam sic a Marcellino relictum esse: *Nihilque sit tam deforme, quam, etc.* Accurssius quidem ita ediderat, *nihilque sit tam dirum, quam, etc.* At Gelenius sic edere maluit, *nihilque sit tam iniquum, etc.* uterque ex coniectura, ut equidem non dubito. Nam in Regio codice adiectivum deest. Sic enim in eo exaratum est: *Nihilque sit tamquam ad ardua, etc.* [et ita in Colbert.] VALES.

13. *Quadam excogitata vi*] inimicorum sine dubio, quos innumeros habebat. W.

Pullati praecedere honorati compl.] Mos erat apud veteres, ut cum funus efferebatur, propinqui et amici cum clientibus ac servulis honoris causa praecederent. Hieronymus ad Paulam de obitu Blaesillae. *Ex more, inquit, parantur exsequiae: et nobilium ordine praecedente aureum feretro velamen obtenditur*. Idem in Epistola ad Riparium adversus Vigilantium: *Ergo Martyrum immundae sunt reliquiae? et quid passi sunt Apostoli, ut immundum Stephanus corpus tanta funeris ambitione praecederent?* Auctor Historiae Miscellae in lib. 12. de Athanarico Constantino poli defuncto loquens, *Cuius exsequias, ait, Imperator ipse praecedens, dignae eum tradidit sepulturae*. Idem ait Iordanes in Getica. Omitto locum Sulpicii in fine libri 2. de vita Sancti Martini, Hegesippum in lib. 5. cap. 2. Petrum Chrysologum Serm. 121. Hinc Graeci *προνέμνουν* dicunt, ut Iamblichus de vita Pythagorae, Chrysostomus in Homilia de morte, et acta Synodi contra Chrysostomum habitae. VALES.

14. *Caries stoliditatis* (cf. caricem negligentiae 28, 4) est profanata palam facta. — *Inconsolabili malo abstinere*, quo ad tam turpe officium cogeret honoratos. W.

15. *Nudatis capitibus.*] Honoris scilicet causa. Sic Iulianus capite nudo, et polito diademate, funus Constantii deduxit, teste Gregorio Nazianz. in Invectiva 2. Ceterum ex hoc loco colligi videtur, Romanos ac praecipue nobiles ea aetate minime solitos esse capite nudo incedere, maxime extra civitatem. Ibi enim cadavera humabantur, ut notavi supra. VALES.

Bustuarii] latronis. cf. 28, 1. *libitinam*, funus, sandapilam, feretrum. (aliter exponit Ernesti, ut *bustuarii* Genitivum putet esse, cuius Nominativus sit *BustuariiVM*, non *BustuariiVS*. Vix credo.) W.

Ince-

Incedentes pedibus.] Scribendum videtur: *Nudatis capitibus adusque sepulcrum incedentes et pedibus.* Sic Suetonius in Augusto c. 100. scribit, reliquias eius collectas a primoribus Equestris ordinis tunicatis disinctisque et pedibus nudis, ac in mausoleum conditas esse. Confirmatur autem haec emendatio sequentibus verbis. Sequitur enim, *quosdam etiam complicatis articulis praeire mandavit.* Ubi exaggerationem gradatam factam agnoscas: primo enim nudare capita iussi sunt, quod leve est: dein nudare pedes, quod gravius: postremo digitos complicare. Quod si vulgatam scripturam retineas, languet oratio. VALES.

Quosdam etiam complicatis articulis.] Veteres in maerore ac luctu manus complicantes quem habitum eleganter describit Apuleius lib. 3. init. *Complicitis denique pedibus, ac palmulte in alternas digitorum vicissitudines super genua connexis, sic grabatui coxim insidens, uberitum stebam.* Et Gregorius Nyssenus in Oratione contra senectutem: *καὶ τῶ χειρὶ συνδέσας, στίνας συνεχῶς.* Nilus in libro de caede Monachorum in Monte Sina pag. 115. eundem habitum lugentis describit: *ἐκδέχου τὰς χεῖρας περιπλέκας τοῖς γόνασι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τούτων κατακλίνας, τοὺς πόλπους ἐπὶ πλάγῳ δακρύων.* Hanc porro hominum stultitiam graviter arguit Dio Orat. 16. (Reisk. t. p. 454.) de aegritudine, qui non contenti praesenti molestiae animum submittere, alia etiam extrinsecus adiumenta luctus excoquarunt, ut pullas vestes, manuum complicationes, et humiles sellas: τὸ δὲ μὴ μόνον εἶναι τῇ φθορᾷ τῆς διαβολῆς, ἀλλὰ καὶ προσμυχανᾶσθαι τινὰς ἔξωθεν, οἷον μέλαιναν ἐσθῆτα, καὶ συμπλοκάς χειρῶν, καὶ ταπεινὰ καθεδράς, οὐχὶ σφόδρα εὐχέρε; Quintus Smyrnaeus lib. 14. v. 382. de Captivis mulieribus Troianis, quae in Graeciam abducebantur:

Αἱ δ' ἄρα παπταίνεσκον ἐς Ἴλιον ἀχνύμεναι κῆρ

Ληϊόδες· καὶ πολλὰ κενυρόμεναι γούνατον.

Καὶ δ' αἱ μὲν περὶ γούνατ' ἔχον χεῖρας.

Hippocrates * in Symbolico sive de Signis apud Eustathium Iliados III. pag. 642. ἀπαρξόμενοι, ὑποσχνούμενοι, κελεύοντες, εὐχόμενοι, εὐχόμενοι, ἐλαλίζοντες, εὐαγγελιζόμενοι, ἐς πῶσαν ἰατρὴν ἀγαθοί, αἰδούντες δὲ ἢ κλαίοντες, ἢ συμπεπληχότες τὰς χεῖρας ἢ περιγκωνισμένοι καὶ ἱεῖς ἐς πῶσαν ἰατρικήν κακοί. VALES.

* *Horret animus reminisci.*] Sic primus emendavit Accursius. Nam in Editione Gelenii legitur: *Horret nunc reminisci*, prout in codice Regio, [Colbert.] et Tolos. scriptum reperit. *Horret* igitur impersonaliter positum est ex more loquendi saeculi illius. Sic Hilarius in libro contra Constantium Aug. pag. 295. *Sed tibi statim quod utraque Fide continebatur, exhorret:* et Rufinus in lib. 8. Hist. Eccles. capite 6. *Cumque iam illis ipsis spectatori- bus nimietas crudelitatis horresceret.* In Actis quoque Praelidialibus Tarachi, Probi et Andronici, capite 7. *Vultus tuus mihi horret.* Cyprianus item in Epistola ad Iubaianum, Ambrosius in Epist. Pauli ad Corinthios capite 12. sen quis alius Auctor istorum Commentariorum, Augustinus in Epistola 70. VALES.

[*Quo iustitio humiliati tot rerum apices viscebantur.*] In codice Colbertino lego *humilitati*: quo modo Marcellinum scripisse puto. Ab *humilis* enim fit *humilitare* saepius quam *humiliare*, ut a *nobilis* *nobilitare*, a *debilis* *debilitare*, a *facilis* *facilitare*, ab *habilis* *habilitare*, a *stabilis* *stabilitare* apud Ennium pro

stabilire.] HADR. VALESIUS. Prima verba citationis huius illustravit Iuretus ad Symmachum lib. vii. epist. 103. οροκον.

Quo iustitio iustitia omni neglecta (cf. 28, 1. iustitium esse, non iudicium aperte constabat.) *Humilitati dedecorati tot rerum apices*, alias vertices, viri clarissimi. W.

Post scipiones et trabeas.] Inter Consulum insignia fuit scipio eburneus cui aquila insidebat, ut docet Iuvenalis in Sat. x. 43. Calliodorus in Formulis, Isidorus, alique Graeci σκήπτρον vocant. Sic Libanius in Oratione Consulari ad Iulianum: καὶ τὴν ἐσθῆρα ταύτην ἐδύνατο, καὶ τὸ σκήπτρον ἐνεχεν: et Themistius in Oratione xi. Iuvenalis quoque et Claudianus Iceptrum vocant. VALES. Conf. Salmasius ad Icript. H. A. T. ii. p. 450. Wernsdorf ad Himer. p. 219. et qui ibi laudantur plures. W.

Fastorum monumenta mundana] quibus nomina Consulum per totum terrarum orbem propagantur. (Locus similis 14, 6. in mundanum fulgorem surgit Roma.) W.

16. *Adolescentia et virtutum pulchritudine.*] Nullum hic editorum offendisse miror. Adolescentia commendabilis non exputo quomodo appellari potuerit Hypatius *Consularis*. Conieceram olim *ex adolescentia virtutum p.* nec nunc poenitet, ideoque recepi in textum. W.

Honestatem lenium morum velut ad perpendicularum (cf. 21. 16.) *librans* quidquid ageret, ad lancem quasi humanitatis exigens. — *Maiorum claritudini gloriae fuit propagatam ad se a maioribus gloriam non deminuit.* W.

Actibus Praefecturae geminae decoravit.] Flavius Hypatius Praefectus Praetorio Italiae fuit Antonio et Syagrio Coss. et sequenti anno qui Merobaudem II. et Saturninum Coss. habuit: hoc est anno Natalis Dominici 382. et 383. ut ex multis Codicis Theod. legibus colligitur. Quae non duplex Praefectura, sed una eademque videtur fuisse. Fuit autem Hypatius eodem anno Praefectus Urbis, ut legitur in lege 26. Cod. Theodof. quorum appellationes. Geminam ergo Praefecturam recte gessisse dicitur. Ceterum cum Hypatius Praef. Praet. Italiae fuerit, apparet eum relicto Oriente post obitum Valentis ad Occidentis Imperium migravisse. VALES.

Praefecturae geminae] Duplex haec Praefectura ad seriora tempora referri debet, eamque ita explicat Corsini p. 268. ut Praefecturam Urbis A. 379. Praefecturam Praetorii A. 382. et 385. administratam esse ex utriusque Codicis legibus confirmet, Ammianum vero eo conicit opus suum post annum 383. edidisse. W.

17. *Ut poenarum moras.*] Haec est coniectura Gelenii. Nam in Mss. Regio, "Tolos." [ac Colbert.] et Flor. et in Editione Augustana sic legitur hic locus: *Ut poenarum maturis ferret, etc.* unde sic arbitror commodius scribi potuisse: *Ut poenarum atrocitatem aegre ferret finire cum morte.* VALENIUS. Quaesitum quid, si non hoc, est quilibet ex quolibet? Et sane atrocitas, quae dicitur respectu insipientis, cuius animus atrox facit atroces poenas, poenarum, in quibusdam criminibus non finitur cum morte, quum et mortuorum iam corpora lanientur; aut diritate alia illis insultetur, etsi iudex, sub quo tale quid contingit, non ideo debeat dici saevire infeste. Sed et *poenarum amaritudinem* potius coniecisset ad literas prae scripturae. Requirebatur aliquid ἐμψαμέντερον, tale scilicet, cui finis solet dari in morte,

quod nescio an tetigerim suspicando poenas humanas aegre ferret cum m. f. Ex Ciceronis libri II. Offic. cap. 5. *Tantaque poena officiamus, quantam aequitas humanitasque patitur.* GRON.

Exfecto vivae mulleris ventre atque intempestivo partu extracto.] Artis magicae facinus horrendum. sine quo tamen vix est ut abstrusiora secretioraque venefici peragere pollint. Iuvenalis Satyr. VI. 551.

*Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum et pueri.*

Adhibitum itaque, ubi maius aliquid tentatum. *Vid. Clementis libb. Recognitionum, ubi de Simone mago agit. Vid. Spart. in Heliogabalo, Venerius de Praefigiis daem. lib. I. cap. 7. Zonaras de Maxentio in Vita Constantini Magni.* De Maxentio Imp. Eusebius Pamph. Histor. Eccles. lib. VIII. cap. 14. pag. 98. ἡ δὲ τῶν κακῶν τῷ τυράνῳ κορωνίς, ἐπὶ γοητείᾳ ἤλανε, μαγικαῖς ἐπιστολαῖς· τότε μὲν γυναῖκα ἐγκύμονα ἀνασχίζοντες, τότε δὲ νεογνὸν ἐπ' αὐτῇ βριζῶν διερευνοῦντο, λείοντάς τε κατασφάττοντες, καὶ τινὰς ἀφ' ἡτοποίας ἐπὶ δαιμόνιᾳ προλήσει καὶ ἀπογοπισμῷ τοῦ πολέμου συνιστάμενον. διὰ τούτων γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς νίκης κατορθώματα, ἢ πᾶσα ἐτύγχανεν ἐπίσι. Sic post mortem Iuliani Caesaris in officina artium vetitarum inter instrumenta, quibus Imp. ad res magica usus fuit, viderunt mulierem a capillis appensam, extensas habentem manus, cuius uterum aperuerat, ut Persarum victoriam in secore eius inspiceret. Calliodorus in Histor. Tripart. lib. VI. cap. 48. Theodoretus lib. III. cap. 21. LINDENBR.

Infernis manibus excitis] evocatis sanguine embryonis ventre adeo exfecti, nam pueros in his vetitis artibus adhibitos probat Canidia Horatiana. cf. Iuvenal. 6. 551. *Pectora pullorum rimabitur, exta catelli, Interdum et pueri.* — *De permutatione imperii futuro mox principe alio.* W.

Familiaritatis eius intuitu.] In codice Regio *et Tolof.* [ac Colbert.] scriptum reperi, *familiaritate eis intuitu*: neque aliter Augustana praefert Editio: quare ita puto Marcellinum scripsisse, *familiaritatis intuitu.* VALES.

Ordine omni populi. — *Invidendas ἀφρόνους opes et militiae statum integrum retenturum* non abiectum sacramento, uti est 25. 1. W.

18. *O praeclara informatio doctrinarum*] philosophia. W.

Nihil aliud esse Imperium nisi curam salutis alienae.] Eadem sententiam usurpavit in lib. XIV. cap. 11. et in lib. XXV. cap. 3. his verbis: *Reputansque iusti esse finem Imperii obedientium commodum et salutem.* Praeclare. Hoc enim maxime inter Regem ac tyrannum interest, quod tyrannus quidem omnia sui unius causa facit, et ad utilitatem suam aut voluptatem cuncta refert: Rex vero subditorum commodis servire debet, et Agamemnonem imitari, quem Homerus et bonum Regem, et fortem appellat pugnatorem: Ἀμφότερον, βασιλεὺς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής. Nam quemadmodum fortis bellator dicitur Agamemnon, non quod perite plagam hosti inferre, ac rursus sibi cavere novit, sed quia exercitum ducere, aciem instruere ad referendam de hoste victoriam egregie callet: sic idem egregius Rex dicitur, non quod in summa rerum omnium felicitate vitam transigit, sed

quod eorum quibus praeest, commodis utilitatique prospicit, ut ait Socrates apud Xenophontem in 3. Commentar. In quam sententiam Cicero in Epist. 1. ad Quintum fratrem: *Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda ab iis qui aliis praesunt, ut ii qui erunt in eorum imperio, sint quam beatissimi. Est enim non modo eius qui sociis et civibus, sed etiam eius qui servis, qui mutis pecudibus praesit, eorum quibus praesit, commodis utilitatique servire.* Et in libro 1. de Officiis c. 25. *Omnino, ait, qui Reip. praefuturi sunt, duo Platonis praecepta teneant: unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quidquid agunt, ad eam referant obliti commodorum suorum. Ut enim tutela, sic procuratio Reip. ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est.* Quam sententiam Plato hausit ex Archyta Tarentino, qui in lib. de Lege et Iulitia idem dixerat: *ἀριστος δὲ ἂν εἴη ἄρχων ὁ ἀρχοντικῶν τῶν νόμων. οὗτος δὲ ἂν εἴη ὁ μὲν αὐτοῦ ἵκεα ποιεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισιδήει οὐδὲ ὁ νόμος αὐτοῦ ἵκεα, ἄλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν.* Optimus autem is Princeps erit, qui ex maxime principall lege imperabit. Is vero erit, qui nihil sui ipsius sed subditorum causa faciet; quemadmodum lex non sui ipsius, sed subditorum causa manet. Adde Platonem in Politico, Aristotelem in v. Eth. cap. x. VALER.

Refringere potestatem] de iuribus potius aliquid remittere. — *Ut Caesar Dictator aiebat* cuius tamen hoc effatum in libris, quos habemus, non legitur. Cf. Fabricii Bibl. Lat. 1. 275. W.

Miserum esse instrumentum senectutis.] Ad verbum Graece, *κακὸν τοῦ γήρως ἐφόδιον εἶναι τὴν ἀμόνητος ἀνάμνησιν.* Instrumentum enim apud Marcellinum nostrum idem est quod ἐφόδιον, hic et supra in lib. 28. c. 6. §. 6. et alibi. Sic apud Stobaeum in cap. de senectute, Socrates rogatus, *τί ἂν εἴη γήρως ἐφόδιον ἀριστος*, quod esset optimum instrumentum senectuti, Idem, inquit, quod inventuti. Et apud Asterium in Homilia 2. *σοὶ μὲν γὰρ ἀκολουθεῖ πικρὸν ἐφόδιον ἢ ἀμαρτία τὴν ἀναγκαίαν πορευομένην πορείαν.* *Graeci quoque dicunt eleganter, οὐκ ἀγαθὴ γρηγορόφως ἢ ἀμόνης: ut apud Themistium initio Orationis 17. Eodem fere sensu dixit Plutarchus in vita Catonis Censorii: *κάλλιστον αὐτὸς ἐγγήραμα τὴν πολιτείαν ποιησάμενος.* VALER.

De vita et spiritu hominis laturum sententiam diu multumque cunctari oport.] Cassiodorus lib. vii. Var. 1. *Cunctator esse debet qui indicat de salute; alia sententia potest corrigi, de vita transactum non patitur immutari.* Iuvenalis Satyr. vi. 221.

Nulla unquam de morte hominis cunctatio tarda est.

* Plato in Apologet. Socratis pag. 37. a. *Νόμος ἄλλος ἀνθρώπων περὶ θανάτου μὴ μίαν μόνον ἡμέραν κτείνει, ἀλλὰ πολλὰς.* * LINDENB.

Homini, qui pars mundi est, et animalium numerum complet] particula animae, quam vocabant, mundanae. W.

19. *Apud Proconsulem Asiae Dolabellam Smyrnaeae.]* Valer. Max. lib. viii. cap. 1. A. Gell. lib. xii. cap. 7. LINDENB.

Apud Proconf. Asiae Dolabellam.] In Regio codice Dolobellam scriptum invenit. Neque aliter hoc nomen scribitur in Appiani, Plutarchi, Dionisque codicibus, et in vetustis Editionibus aut Mf. exemplaribus Latinorum Auctorum. Ceterum hic vi-

detur esse Dolabella, qui Consul fuit cum Antonio, et provinciam Asiā post mortem C. Caesaris sibi decrevit. VALES.

Materf. filium proprium.] Sic Gelenius edidit: Accursius vero *sobolem propriam*. At in codice Regio tria haec deerant verba, et lacuna erat relicta. In lib. 8. c. 1. Valerii Maximi, et Agellii 12. c. 7. legitur tantum virum et filium ab ea muliere occisum. Itaque filium non de propria mulieris sobole, sed privignum intelligendum puto. In Ms. Vaticano legitur, *Smyrna*..... *proptiam, etc.* VALES. Itaque miror cur *τὸ Smyrnaea* ut dubium virgulis Hadrianus incluserit, quod non debebat, ut vere genuinum. Sed tamen ita reliqui. ORON.

Filium proprium] Non alius esse potest, nisi *privignus*, quod tota orationis series iuadet. Fortasse aberravit librarii oculus, nam si *proptiam* iungas filio versiculi sequentis, tunc omnia recte habebunt. W.

Ex priore viro ab eis occisum compertisset.] Sic Gelenius ex coniectura supplevit. Nam in Regio codice legitur tantum *caeremonto*. [In Colbert. *caevermonto*.] Accursius vero ita emendaverat, *ex alio marito ab eis compertit necatum*. VALES.

Comperendinata] alio tempora denuo se sistare in iudicio iussa est. — *Consilium iudices anceps quid inier ultionem et scelus statui debeat* ultionis an sceleris in ista causa ratio habenda esset. W.

Ad Areopagitas missa est, Athenienses iudices tristiores, quor. aequitas Deor.] Nota est fabula. Cum filiae iniurias gladio Mars ultus esset, idcircoque a Neptuno (eius enim filium Halirrhothium interfecerat) accusaretur, apud Areopagum causa dicta fuit. *Vid. Augustinus de Civitate Dei lib. XVIII. cap. 10. Stephan. de Urbibus in Areopag. Aristid. Orat. Panathen. p. 6. *αἰνῆσαι*. *Isidorus Pelusiota lib. 2. Epist. 92. *Ἐν τοῦ Ἀρείου πάγου ὑπὸ τοῦ Πασιδῶρος αἰτιάσει καὶ ἀλούς, αὐτὸς μὲν δίκην δίδωσι, τῷ δὲ τόπῳ πρὸς τὸ στηλιτεύεσθαι τὴν ἀσχύνην τοῦτομα καταλλέλοιπαι*. Idem Epist. 90. Oecumenius in Acta Apost. cap. 17. Apollodorus Biblioth. lib. III. Photius in Biblioth. pag. 374. *Vel etiam de Neptuni et Minervae dissidio intelligendum. Et videtur Ammian. ad Varronia locum respexisse, cuius etiam auctoritate nititur August. de Civitat. Dei lib. XVIII. cap. x. *LINDENBR. Cf. Wernsdorf. ad Himerium p. 163. W.

Tristiores] severiores. W.

Absolverent veneficam.] Codex Regius *veneficam*: quam scripturam confirmat Agellius in lib. 12. c. 7. VALES.

20. *Impressas foede corporibus liberts ingenuorum notas* latara fulcando. — *Inconveniens* h. l. oculos non claudens, ut scelera hominum videra nolle videatur. W.

[*Namque caesorum ultiores dirae, perpetuum numeratione querelarum iustiss. commovent.*] Sic in libro XXVIII. c. 6. Sed *accelerarunt ultiores dirae caesorum*. Sic vulgatae Editiones utrobique praeferrunt. At codex Colbertinus utroque loco *ultimae*. Et quidem in libro 28. *sed accelerarunt ultimae dirae caesorum*. In libro autem 29. *Namque caesorum ultimae dirae, perpetuum numeratione querelarum iustissima commoventes, etc.* Quae certissima et optima est scriptura. *Caesorum ultimae dirae* dicun-

tur Ammiano iniuste damnatorum ultimae preces, imprecationesque. et iniquorum iudicum execrationes. *Diras impia vota et querelas* vocat Virgilius in *Diris*. *Accelerare autem ultimas diras caeforum* dixit Ammianus, sive ultimas morientium preces et execrationes: licui apud veterem Poetam *preces ire* dicuntur.

Et fama est lunctas fortius ire precès.

Qui in utroque loco Ammiani *ultrices diras* posuere, in mente habuere *Furias* seu *Eumenidas*, quae alio nomine *Dirae* a Latinis sunt appellatae, *Ultricesque* nonnunquam cognominatae A. Victoris Epitome c. 21. init. de Balliano: *Hic fratrem suum Getam peremit. Ob quam causam furore poenas dedit Dirarum infectione, quae non immerito ultrices vocantur.* Sed a melioris notae codicibus Mss. sine causa recedere non licet, quum optime nobis sensus ratio constat.] HADR. VALESIUS. *Ultrices diras* suppleverunt ex Virgilio lib. iv. Aen. 473. *Ultricesque sedent in limine dirae.* Sed Ammianus etiam nunc, ut saepe, videtur imitatus Florum, cuius verba sunt lib. ii. cap. 6. *Quasi has inferias sibi Saguntinorum, ultimae dirae in illo publico parricidio incendioque mandassent.* ORON.

Perpetuum (supernum 17. 13.) numen deos immortales. — Fides oraculi v. c. i. versiculos Graecos. W.

21. *Post inconvolutos casus*] Inconvoluti casus qui sint, vix divinare audeo. Vocabulum in Ammiani officina proculum. Originem si spectes, fortasse dici possit casus *aerumnas* voluisse, sine involucri quasi immixtas, ne specie quidem iuris atque aequitatis praetexta, non dissimulatas, apertas, ut fere idem sit, quod nostrates dicunt *unumwunden*. W.

Cervicibus Asiae totius infedit] Ernest. comparat Liv. iv. 12. *regno prope per largitionis dulcedinem in cervices accepto.* W.

22. *Festus quidam.*] De quo Zosimus in lib. 4. c. 15. [ubi vid. Reitemeier. p. 585. W.] haec dicit: τὸν δ' ἀποσημαίων ἢν κολοφὴν φῆστος, ὃν εἰς πᾶσαν εἰδὴς ἀμότητα πρόχειρόν οἶτα, τῆς Ἀσίας ἀνδρῶπιτον ὁ βασιλεὺς ἱετέρις. Porro omnium calamitatum cumulus fuit Festus quidam, quem Valens ad omne genus crudelitatis promptissimum esse probe sciens, Asiae Proconsulem destinavit. Eiusdem elogium extat apud Suidam in Φῆστος ex Eunapii Sardiani Historiis, et apud eundem Eunapium in Vita Maximi Philosophi. Hic est, ut opinor, Rufus Festus V. Cl. qui Breviarium scripsit ad Valentem Aug. non autem ad Valentinianum, ut habent vulgatae Editiones, et scripti codices.*] Annon enim haec libri eius clausula Valentem respicit? *Ut ad hanc ingentem de Gothis, etiam Babylonicae tibi palma pacis accedat.* Accedit quod in duobus Mss. antiquissimis *Festus Dictatoris Breviarium* exaratum est, ut in Notis ad Victoris Epitomen testatus est Andr. Schottus. Est autem Dictator, qui ad memoriam dicitur, qui et ἀντιγραφὸς Graeco dicitur, ut notatum est a Cl. Salmasio ad Vopiscum in Caro c. 8. (Scripti. Hist. Aug. T. ii. p. 785.) Cum igitur Marcellinus Festum Magistrum fuisse memoriae prodatur, et reliqua egregie convenient: nihil vetat quo minus hunc Festum eundem cum Historico esse credamus. VALES.

* Rectius libelli auctor Sextus Rufus existimatur. W.

In nexum germanitatis ut frater germanus dilectus a Maximo funesto illo Praefecto Praet. cuius immania facta 28, r. narrantur. W.

Et contogatus.] Id est togatus, seu Advocatus in eodem foro. VALES.

Administrata Syria.] Festus Consularis Syriae fuit Valente II. et Valentiniano II. Coss. ut colligo ex legc xi. Cod. Theod. de cohortalibus. Certe Libanius in vita sua Festum Consularem fuisse Syriae dicit, antequam Valens Antiochiam venisset. Idem Festum ait hominem fuisse furiosum, et linguae Graecae prorsus ignarum. VALES.

Reverentia exempla.] Sic reposuit ex Colbertino Hadr. Valerius Praef. p. LIX. quum eo priores editores habeant *reverentias*, quod sensu carere cum eodem Valerio non existimaverim, si exponas *pudoris*, reverentiae (legum) exempla. *Reverens* ut recte potuerit passively pro *reverendus* usurpari, vehementer vereor. W.

Regere Asiam proconsulari potestate exorsus.] Proconsul Asiae vir Spectabilis erat, sub cuius administratione erat Asia proprie dicta, Hellespontus, et insulae. Nullatenus autem erat obnoxius Praefecturae Praetorianae eo quidem adhuc tempore. Nam postea imperante Arcadio, cum omnia perturbata essent, Proconsularis etiam potestas imminuta est, ut scribit Eunapius in Vita Maximi. De Proconsulatu Festi scribit Eunapius, et Zosimus, et Libanius in vita sua, cum dicit: *παύσων ἔχειτο εἰς ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.* VALES.

Velificatione tranquilla] tuto (velificatione plena 18, 5.) W.

23. *Exsequiis suffragantibus ad Praefecturam venisse*] id ipsum quod multos iniuste trucidaverit, apud Imperatorem ita eum commendasse, ut Praefectum faceret. *Exsequiae* h. l. dictae pro cadaveribus, quam significationem pluribus scriptorum istius aevi locis, nec Ammiani nostri immemor comprobavit V. D. in Miscell. Obsl. T. x. p. 53. W.

24. *Ratio est ubique.*] Hoc ubique respicit ad praecedens *Romae*, et Ammianus hoc vult: nihil conferre ad recte secusve factorum vel laudem vel vituperium, in maiori an minori urbe peracia sint. W.

25. *Philosophum q. Coerantum.*] Aegypto oriundum. Eunapius de Festo: *ἀλλ' ἐπὶ τοσούτοις παραφορᾶς ἐξήνθη καὶ φόβῳ, ὥστε καὶ Μάξιμον ἐξέπει διέφθειρε, Κοίρανον αἰγυπτίον ἐπισφάξας αὐτῷ.* Sed eo furoris processit et crudelitatis, ut etiam Maximum gladio occideret, et Coerantum Aegyptium quasi succidaneam et victimam mactaret. Fuit etiam alter Coeranus Aegyptius temporibus Severi, ut refert Dio: et alius Graeci generis sub Nerone, de quo Tacitus in fine xiv. VALES. *Coeranus*, est etiam apud Suidam v. Φῆτρος. W.

ΣΤ ΔΕ ΝΟΕΙ.] De hoc adagio nihil legi. VALES.

Νόει, καὶ ἐτίφει τὴν τύλην.] Casaubonus suo codici adscripserat, *ἐτίφει τὴν τύλην*: vel *ἐτίφει τὴν πύλην*. Utrumque ex conjectura. De more ianuas coronandi Iuvenalis, et alii. LINDENB.

Στίφει τὴν τύλην] Quod proverbialiter dici monet ipse Ammianus, additque adhiberi de eo, cui alius aliquid agendum in-

iungatur. Τύλην vero quum sit vel calcita, vel callus, aliunde tumor corporis, vel *cervix*, nescio an satia poetice cervix pro capite posita sit; magis tamen inclinat animus ad coniecturam, quam Calaubonus olim, teste Lindenbrogio, orae adscripserat, ΠΤΑΗΝ, portas enim in rebus laetis coronatas fuisse novimus. W.

26. *Intervallatis* intermittentibus *febris*. *Filiam suam* Fessii. W.

27. *Scrutari* inquiri *ex negotio* ob necessariam aliquam causam. — *Genitura*. Statim sequitur *constellatio*. W.

Cum oblectaretur illi quamobrem constellationem Principis collegisset.] Maiestatis crimen contrahit, quisquis super Principis geneti vel fato scrutatur, ut de Lepida ait C. Tacitus Annal. lib. III. c. 22. cui inter alia crimina hoc quoque obiectum fuit, quod per Chaldaeos in domum Caelaris quaesivisset. *Rationem Tertullianus reddit Apologet. cap. 35. Cur opus est perscrutari super Caesaris salute, nisi a quo aliquid adversus illam cogitatur vel optatur, aut post illam speratur et sustinetur? Unde Paulus I. C. Sent. lib. v. Tit. 21. Qui de salute Principis vel summa Reipublicae mathematicos, harolos, haruspices, vaticinatores consultit, cum eo qui responderit, capite puniunt. Apud Wisigothos mitior hic poena decreta: sic enim in eorum LL. habetur, lib. VI. Tit. 11. §. 1. De Salute Principis vel cuiuscunque hominis Harolos consultentes, ingenui flagellis caesi cum rebus omnibus Fisco servituri aut Regi associantur: servi in transmarinas insulas deportentur et veneant. Bene itaque mundani motus scrutatorem lul. Firmicus sic monet lib. 2. cap. 33. Cave ne quando de statu Reipub. vel de vita Romani Imperatoris aliquid interroganti respondeas: non enim oportet, nec licet, ut de statu Reipub. aliquid nefaria curiositate dicamus; sed et sceleratus atque omni animadversione dignus est. si quis interrogatus de fato dixerit Imperatoris: quia nec dicere poteris de eo aliquid, nec inventre. LINDENBR.

Collegisset.] Hoc verbum constellationi iungit etiam Spartianus in Aulio Vero c. 4. W.

28. *Marmor*] marmoreis gradibus, qui ad balneum ducebant. Septemque vocales literas Graecia A. E. H. I. O. T. Ω. numerasse cet. Locum sine nota dimiserat Valesius, sed postea temporis adiecerat ad Socratis Hist. Eccles. 5, 17. inserta est etiam paucis mutatis eiusdem Emendationibus a Burmanno editis p. 5. ubi plura de hac superstitione attulit Burmannus. W.

C A P V T III.

1. Ab his in Oriente crudeliter perpetratis Ammianus *stylum* vertit in Gallias, res ibi gestas enarraturus, sed et hic denuo incidit in *Maximianum* dicum illum Praefectum Urbi 28. 1. Iam Praefectum Praetorio. W.

Qui potestate late diffusa scaevum Imp. accesserat *incentivum*.] Sic. Mf. Flor. ut Scaevum crimen, L. 19. de Haereticis. Scaevae interpretationes, Novel. unic. Theod. et Valent. de libertis. Scaeva tempora, leg. 9. Cod. Theod. de infirmis. his quae sub tyrann. LINDENBR.

Scævum infelix Imperatoris Valentiniano incensum 14. W.

2. *Retentante*] retinente, uti 24. 4. W.

3. *Adultus*] puer. 26, 6, 15. ergo nomen proprium non videtur. *Pædagogiani* pueri erant nobiles, quos in aula nostra nominant *Pagen*, Edelknaben. — *Spartanum canem*, ad venationem enim aptissimi Spartani, Cretenses, Arcadici habebantur, v. scriptores cynegéticos. — *Absolvit* dimisit. W.

4. *Præpositum Fabricæ*] armorum. v. Ind. II. *Species ferrea*, is ipse thorax, quem offerebat artifex, quam ille Imperator formarat vel animo conceperat vel præscripserat. W.

Epiroten aliquem ritus Christiani Presbyterum.] Recte quidem et ordine fecit Gelenius, qui quaterniones transpositos primus restituit. Sed nos hoc amplius præstitimus, quod hæc et sequentia verba in Gelenii Editione ob lacunas, ut opinari datur, omissa Auctori suo reddidimus: oec reddidimus solum, sed etiam sensum eorum perpeximus. Inter exempla enim crudelitatis Principis Valentiniani hoc vel præcipuum Marcellinus refert, quod Epiroten quemdam Presbyterum gladio occidi iusserit, idcirco quod Octavianum ex Proconsule Africae, (cuius mentio fit in lib. 23. c. 1.) alicuius criminis reum, apud se latentem prodere noluisse. Eandem historiam refert Hieronymus in Chronico Anno Domini 372. *Presbyter Syrmii nequissime decollatur: quod Octavianum ex Proconsule apud se latitantem prodere noluisse.* VALES.

Offensarum auctore] delatore. W.

5. *Strator*] H. l. is est, qui in provinciis mittebatur ad equos stabulo Imperatoris vel bello aptos (*militares*) exquirendos, probandos, deducendosque, qui si quosdam lucris causa cum aliis commutaret, poena quidem digna erat, nec tamen capitali. Aliud stratorum genus vide infra 30, 5. et omnino Ind. II. W.

Ad quos probandos missus erat in Sard.] Stratorum munus id erat, ut equos eos maxime, qui Imperatorum usui erant destinati, diligenter probarent: ut apparet ex Codice Theodos. de Stratoribus. Themistius in Oratione quinquennali ad Valentem A. pag. 462. καὶ ἡτοιμασμένους οὐκ ἂν ἐκχρήσαντο μὴ λίαν ἐκτραπέυουσιν. Machinae quoque et tela bellica probabantur, ex Themistio pag. 239. VALES.

Favorabilis auriga] cui populus et ipse Imperator prae ceteris favebant. *Vulgari levitate* nam omnia sibi, veneficia adeo, licere isti homines opinabantur. cf. Ind. I. v. Auriga. W.

Cuius non multo postea beneficiis.] Prima illa vox ad sensum explendum a Gelenio adiecta est: sed cum in MC. Regio, et in Editione Aug. similiter desit, locus ita commodius concipi posse videtur: *Quem non multo postea beneficiis usum ferebatur*, (Sic tamen malim ferebant. W.) etc. vel sane: *Quoniam non multo postea*, etc. VALES.

Beneficiis usum.] vs. *veneficiis usum.* LINDENBR.

6. *Africanus*] Nepotem vel ἀνέγονον saltem C.: Corn. Africanus Fabiani Honorati fuisse coniicit Reinellus ex Inscript. 2. 364. W.

Post administratam provinciam.] Advocati peracto Advocacionis tempore ad regendam provinciam mitti solebant, ut ex Co-

dice, et vetustis Inscriptionibus notum est. Unde Libanius in Orat. adversus doctrinam suae obrectatores, Heliodorum illum Advocatum post Advocationem filci ait provinciam administrasse, ut mos erat: ὁ δὲ καὶ ἤρχιν ὡς δὴ τὰ τῶν ὑπαρχόντων πεποιηκώς. VALES.

Cuius suffragatori.] Suffragatores dicuntur viri primates in Comitatu, qui cum gratia apud Principem multum valeant, clientibus suis et humiliora fortunae hominibus ad aliquid a Principe impetrandum suffragationem suam commodant. Hi a Graecis προσήγοροι, et συνήγοροι dicuntur, ut docet Snidaa. Themistius in Orat. 4. καὶ ταῦτα οὕτε λιπαρήσαντα, οὕτε θωπεύσαντα, οὕτε ἐτί-
ρον προστάτην χρησάμενον καὶ προσηγόρον. Itaque suffragator pacne idem est quod patronus: *et optime in Glollis veteribus explicatur, διὰ προστασίῳ, per suffragia. Seneca in libro de brevitate vitae: *Candidati (inquit) laborare definimus; suffragatores incipimus.* Ambrosius in caput 1. Epistolae Pauli A. ad Romanos: *Nam ideo ad Regem per Tribunos aut Comites itur, quia homo utique est Rex, et nescit quibus debeat Rempublicam credere. Ad Deum autem, quem utique nihil latet, promerendum suffragatore non opus est.* VALES. Conf. xxii, 6. W.

Subagresti verbo] insipido verborum lusu. W.

7. *Pollicitus quod eum revocabit ad supplicium raptum*] promisit, se eo ipso tempore, quo ad supplicium duceretur, veniam ei daturum, vitam condonaturum esse. W.

8. *Replicatis dense*] repetitis crebro. — *Protectores satellites.* v. Ind. 11. *Ad exhibendas sistendas, arcessendas personas.* W.

De suslibus caesi] Tò de abelle poterat; quoniam vero Colbertinus habet Valeliusque (Praef. p. lx.) operis irascitur, quae se invito omisissent, quod vitiosum putarent, ego voculam, quam senior aetas omnino saepe pleonastice ponit, (cf. 31, 5. de habitu prudentiae) restitui. W. Nescio quo calu factum ut in hac etiam editione sit omissa. ERR.

9. *Ex professo quaesisse videatur.*] Mallem videamur, ut in Regio codice superscriptum est: et paullo post scribe ex eodem libro *ac Tolof.* [ac Colbert.] alia commodissimi. VALES.

Alia commodissimi] indulgentissimi Ernest. Malim ego omnino principis optimi. W.

[*Cum duas haberet ursas saevas hominum ambestrices, earum caveos prope cubiculum suum locavit.*] Valentinianus, natus in Pannonia Provincia Illyrici, prope cubiculi sui fores velut fidas corporis custodes habuit ursas duas caveis inclusas, in laniandis ipso spectante cadaveribus comedendisque hominibus exercitatas. In quo imitatus videtur Galerium Maximianum, ortum ex Dacia Illyrici quoque provincia, qui homines vivos uris absorbendos oblicere consueverat, eoque privato spectaculo pascebat oculos, ac maxime delectabatur. Sic enim scribit Lactantius in libri de mortibus Persecutorum capite xxi. quem librum nuper Vir doctissimus Balulius publicavit. *Habebat urso ferociae ac magnitudinis suae simillimos, (Galerius) quo toto imperii sui tempore elegerat. Quoties delectari libuerat, horum aliquem afferri nominatim iubebat. His homines non plane comedendi, sed absorbendi obiectabantur; quorum artus cum dissiparentur, ridebat suavissime,*

nec umquam sine humano cruore cenabat. Ceterum a patre Valentiniano non degeneravit Valentinianus iunior Augustus, qui urforum et leonum venationibus maxime delectabatur, ut Philostorgius in libro xi. Hist. scribit.] HADR. VALES.

Ambescentes] Vox Ammiani propria. W.

Cura agebat enixa.] Haec est coniectura Gelenii: a qua longe discrepat exemplaris Regii, "Tolof." [et Colbert.] scriptura, *cultant acerabat enixo*: in Augustana autem Editione sic legitur, *cultans accelerabat enixe*. Unde conicere est sic a Marcellino scriptum fuisse, *cultu ita curabat enixo*. VALES.

Rumperetur.] In Mss. Flor. et Regio, "Tolof." [et Colbert.] et in Aug. Editione legitur *debetur*. Forte scribendum est *deleteretur*. VALESIVS. Nisi id quidem nimium est, et Imperator non utique vetuerit deleri, sed ne minima quidem parte imminui, et Ammianus ediderit *delibetur*. GRON.

Ne deleteretur lucificus calor] ne quid a carnis humanae appetitu ramitterent. W.

[*Innocentiam, post multas quas eius lantatu cadaverum viderat sepulturay, ut benemeritam in silvas abire dimisit innoxiam.*] Veteres non domesticas modo bestias, sed etiam feras, quibus aliqua in re usi erant, velut de se bene meritas libertate remunerari consueverant, et in agros silvasque dimittere; ita ut incustoditae vagarentur, et tanquam sacrae a nemine violarentur. Eum morem secutus Statius fingit Liberum Pairem duas tigres mansuetas et domitas, quas in bello Indico ad curram iunctas habuerat, cum victor Thebas rediisset ex India, seu optime meritas, aut si mavis emeritas consecrasset, et in agrum Thebanum dimisisset: quae et e manu pascerentur, et nunc per campos errarent, nunc etiam urbem Thebas intrarent innoxiae. Statii in libro vii. Thebaidos versus tales sunt: (564. ff.)

*Errabant geminae Dircaeae ad flumina tigres,
Mite iugum, belli quondam vastator Eoi
Currus: Erythraeis quas nuper victor ab oris
Liber in Aonios meritas dimiserat agros, etc.*

Ab Statio sua verba accepisse Ammianum putes: *Liber tigres suas in Aonios agros meritas dimisit*: Valentinianus usum suum ut bene meritam in silvas dimisit innoxiam. Ea dimissione homines feris gratiam referre se existimabant. Iulius Caesar equorum greges (quibus nimirum in bello Gallico usus erat) in traiciendo Rubicone flumine consecravit, ac vagos et sine custode dimisit: licuti tradit Suetonius Tranquillus in Caio Iulio Caesare capite xxxi. Hic mos a nemine observatus, illustrari merebatur.] VALES. Memoria sefellit Valesum; idem enim Casaubonus ad Suetonii Caesarem c. 81. animadverterat. Non tamen erat, quod Crenius in Animadvers. T. x. p. 203. virum praestantissimum ideo inter plagarios referret. W.

Dimisit innoxiam.] Post haec verba in Mss. Flor. "Tolof." [et Colbert.] et Regio, et in Editione Aug. sic legitur: *Exop..... simile sedit..... Et haec quidem, etc.* Ex quibus vestigiis hanc fere scripturam colligas, quae extinde similes edidit strages. VALES.

CAPUT IV.

1. *Nusquam* (malim usquam) *digredientis aberrantis*. W.

Quod *malus pretium operae forsitan regendis verius milite barbaris quam pellendis*.] Sic dedit Valesius ex Colbertino et ita explicat (Praef. p. LX.): Valentinianum, qui in barbarorum finibus munimenta statuerit, quibus longe eos a limitibus Imperii Rom. repellere conaretur, multo melius forsitan facturum fuisse, si voluntaria barbarorum opera in bellis uti, eorumque auxiliis militaribus Romanos duces praeficere maluisset. Editiones ante Valesium pro *milite* habent *limite*, quod at ipsum haud incommodum fundit sensum: melius *factebat* (non *fecisset*), quod barbaros intra limites coereret, eorum incursionibus obicem poneret castris, quam ut fines nostros ingresses non sine difficultate repelleret. W.

Et cum dedisset.] Quinque linearum hiatus in libris est, nonnum tamen cum praecedentibus fortasse invenias, si de castris, munimentis, turribus, speculis sermonem fuisse conicias. W.

2. *Macrianum regem*] Alamannorum 18, 2. 28, 5. Cf. Gibbon Tr. vi. p. 192. — Inter mutationes crebras sententiarum quom bella contra eum mox decernerentur, mox differrentur. *Superflitem raperet vivum in potestatem redigeret, ut Vadomarium Iulianus* 21, 4. W.

Et praevissum negotium.] Sic Gelenius edidit. In Editione vero Augustana legitur *praevium*. Ego vero cum in codice Regio (et Colbert.) ita scriptum deprehendissem, et *praevi*..... *negotium*, etc. veram huius loci emendationem statim odoratus sum: quis enim negat ita ab Marcellino scriptum fuisse? *Et provisis quae negotium poscebat, et tempus, etc.* sic enim alibi loquitur. VALES.

3. *Contra Mattiacae aquas.*] Plinius lib. xxxi. cap. 2. *Sunt et Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervet.* Ita autem haec aquae dictae a Mattio oppido, uti id Tacitus vocat Annal. lib. 1, c. 56. *Caesar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Ptolemaeus *Mattiacum* appellat, in Notitia civitatum Septemtrionalium: *Bovdavis, Mattianov, Agravov.* LINDENB.

Mattiacae aquae. De his multa disputarunt interpretes ad Taciti Annal. 1, 56. et in Hassia nostra quasrendas esse dubio caret. cf. Mannerti German. p. 134. et 563. Auctor Itinerarii ante aliquot annos editi (Reise durch den Harz und die Hessische Lande Brunsv. 797. S. 219. et 239.) nomen praeceum servari testatur in pago Metz in Praefectura Gudensberg sito. W.

4. *Scurrae*] Valesius ad 15, 9. ubi et ad locum nostrum provocat, *Scurrae* comparat cum *Bardis Gallorum*: utrosque iocis ac gesticulationibus milites inter convivia delinire solitos. Sed haec significatio nostro non convenit loco. Propius accedit Salmasius ad Lampridii Alexandrum Severum c. 61. qui *satellites* eo illa aetate nomine venisse pluribus exemplis comprobavit. Ego vero, cum Glossae veteres pro synonymis ponant: *affecta, buccellarius, scurra*, malim h. l. *nundinatores caestrenses* intelligere; quod suadent *venalia mancipia* et *merces directae*. W.

5. *Iudices*] duces militares 18, 6. 27, 5. — *Tapetes vestes villosae* 16, 5. W.

Equitat erat...] Lacuna est trium linearum et paucula, quae restant, sine sensu. Ex sequentibus tamen colligi potest, Valentianum ipsum affuisse, sed Romanos ipsos incenditis, rapinis et clamoribus inconditis rem totam irritam fecisse. W.

Suspecti] active pro suspiciosi (nec aliter 16, 12. *suspectiores* de obscuris). vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. T. 1. p. 615. Non opus est Ernestii coniectura *suspectati*, cui ipse non multum tribuit vir optimus. W.

6. *Quinquagesimum*] alii *quingentesimum*. W.

7. *Leo morsus vacuos concerpans.*] Valer. Flaccus III, 588. *leo frangit absentem vacuis sub dentibus hostem.* — *Disiecta hostium* i. e. disiectos holles. — *Bucinobantibus*, quorum sedes ipse Ammianus constituit e regione Moguntiaci. cf. Mannert p. 296. W.

Fraomarium] unum ex magnatibus. — Reines. adscripsit: „Frumarit Saio ap. Call. 21, 19. (Quis ille Callius? W.) Fromar, Frummer.“ W.

Alamannorum] eorum, qui in fide permanferant, sociorum. Numero legioni. W.

Bitheridum] Reinesius: „lege Bertfridum. Bertfridum — Breed — breet i. e. late equitans.“ — *Hortartum*. Reinesius: „lege Hrotarium. Rothai — Rothui — Ruadfari — Ruadleri q. d. quietis dominus.“ W.

Proditus opera Florentii Mogontiaci Ducis.] In codice Regio, „Tolof.“ [et Colbert.] scribitur hoc modo, *proditus peratione Florentii Germaniaca Ducis*: neque aliter Accursius ex codice suo edidit, nisi quod, *desperatione Florentii*, iussit excudi. Ego vero non dubito, quin Marcellinus ita scriptum reliquerit, *proditus relatione Florentii Germaniae Ducis*. VALER. Quae vox mentem viri doctissimi populi videtur ex eo, quod sequitur, *Romani quidem relationes*. Quae tamen videntur differre ab hoc genere, quod verbo *proditus* adiungi meruit. Ex quo crederem ab Ammiano scriptum *delatione*, quum et prima litera per inversionem hoc videatur monstrare. ORON.

Conflagravit flamma poenali] vivus combustus est. W.

C A P V T V.

1. Quae de rebus in Africa gestis coeperat narrare Ammianus 28, 6. ea nunc persequitur et *narratione* quidem, uti ipse ait, *continua* unoque tenore. Inde vero factum, ut, quae non uno anno accidissent, uno tamen loco complexus sit. Orosius certe 7, 32. *seditionem Firmi*, de qua monente Reinesio etiam Zosimus Lib. IV. c. 6. et Paulus Diac. Lib. XII. post excessum demum Valentiniani et Valentis motam esse tradit. cf. qui suo quodque anno assignare conatus est, Tillemontium v, 42. ff. W.

Nubel vita digrediens] decedens 17, 4. — *Multa et formidanda*, et paulo post *multa et aspera* uti Graecorum πολλὰ καὶ ἀσπερά. — De Romano et Remigio vide supra 28, 6. W.

2. *Potiores Imperatoris necessitates*] negotia. W.

3. *Ad obruendam*] *supprimeudam*, (paullo post *amandatis* eodem fere sensu.) *Contumeliosus*. Sic e cod. Colbert. pro *contumax* dedit Valelius (Praef. p. LX.). W.

Ab imperii ditlone defectvit.] Et diademate assumpto Regem se ipse constituit, ut scribit Victoria Epitome, et Orosius in lib. 7. c. 32. Quare non assentior Goltzio, qui in Thesaurio suo hunc Firmum Augustum fuisse censet, nummumque eius hunc profert: DK. FIRMUS. P. P. AVG. Sed non dubito, quin de altero Firmo nummus iste intelligendus sit, cum Firmus, de quo hic sermo est, numquam Augusti, sed Regis dumtaxat nomen adsciverit. *Zosimus xiv, 16. Βασιλεύς dicit. Augustinus in libro 1. contra Epistolam Parmeniani capite 10. *Quae a Donatistis Rogatus ille Maurus per Regem barbarum Firmum, quam saeva et quam acerba perpressus sit.* Et paullo post: *Non enim tam saeva sunt, quae adversus Maximianistas per iudices egerunt, quam quae etiam ad persequendum Rogatum Maurum, ab eis per Firmum barbarum gesta sunt: est illum licet hostem immanissimum Romanorum in legitimis numerent.* Ubi vides Firmum pro legitimo Imperatore habitum esse a Donatistis: et nomen Βασιλεύς apud Zosimum supra ambiguum est, quippe quo et Rex et Imperator ex aequo significatur. VALES.

Ab imperii ditlone defectvit] nostro imperio se subduxit: erat enim Comes Africae. W.

4. *Hostis implacabilis.*] Ante has voces lacuna erat exigua in Mss. Flor. et Regio, et in Editione Augustana: quae sic videtur non incommode posse suppleri: *Quocirca ne hostis, etc.* VALES.

Comitatensis militis] v. Ind. II. W.

Theodosius Magister equitum mittitur, cuius virtutes ut impetrabiles ea tempestate prae caeteris nitebant.] Lego heic et aliis similibus in locis *impenetrabiles*. OISELIUS. Ibi Lindenbrogius subdit, sibi non placere coniecturam, quod *impetrabilis* nomen est Aramiano frequens. Certe et codd. Mss. inprimis Colbertinus, Loiseilli coniecturae adversantur. HADR. VALES.

Theodosius Magister equitum] 28, 5. — *Impetrabilis strenui* 15, 8. 31, 11. cet. W.

Prae caeteris nitebant.] Apparet scribendum esse *enitebant*, ut modulatio sit clausula. VALES.

Domitii Corbulonis.] Multa de hoc Tacitus Annal. xiii, 8. Dio Cass. lxxii, 19. — 23. lxxiii, 17. et alii eius saeculi Scriptores. LINDENBR.

Domitii Corbulonis, et Lusii.] Utriusque elogium exstat in Fragmentis Dionis quae ante biennium publicavi. Corbulo quidem a Dione Κουρβούλων semper dicitur, et ab Evagrio in lib. 3. cap. 41. Lusius vero Quintus Κύντος Λούσιος ab eodem Dione nominatur, ortus e Mauritania. Uterque tandem gladio occisus est, cum ob egregia merita invidiam in se et aulicorum et Principum concitasset. Ac fortasse consulto Theodosium iis comparat Marcellinus, qui et ipse similem exitum sortitus est, ut notabimus infra. VALES.

Et Lusii.] Lusius Quietus vocatur a Spartiano in Hadriano c. 5. Vide Xiphilini. lxxviii, 3. 8. cet. lxxix, 3. et Historiam Augg. LINDENBR.

Lusit] Reines. „Lusius Quietus praefuerat gentibus Mauris, exarmatus ab Adriano.“ W.

5. *Emeato traiecio mari.* W.

Mauritaniae litus, quod appellant accolae Igilgitanum.] Ml. *Gilgitanum.* Et Plinii scripta exemplaria *Gilgili*, non *Igilgili*, habent. Quod si Ptolemaeum et Antoninum Aug. sequimur, *Igilgitanum* apud Ammian. legendum erit. LINDENB.

Igilgitanum.] Etiam in codice Regio *Gilgitanum* scriptum inveni, * ut et in Tolos. * [et Colbert.] neque locus in Editione Mariangeli: sed *Igilgitanum*, ut Gelenius edidit, amplector. Nam et in Notitia Africae quam Iacobus Sirmundus ante aliquot annos edidit, inter Episcopos Mauritaniae Sitifensis quartus numeratur *Domitianus Igilgitanus*. In Collatione Carthagin. Equilgiliensis Episcopus dicitur. MENA. VALESIIUS. [Veteres *Igilgitanum* dixere ab urbe *Igilgili*, quae Plinio *Gilgili opidum*, et vulgo *Gigeri* dicitur.] HADR. VALES. Quod posterius iam ante quoque elegerat Holstenius in notulis ad Patriarchatum Romanum pag. 90. ORON.

Sitifensis Mauritaniae (Setif) litus, quod appellant incolae Igilgitanum (Gigeri). cf. Wesseling. Itineraria p. 12. et 28. W.

Parum] minus quam possit (cf. 17, 4. 28. 1.) *Super his, quae verebatur,* Theodosius nempe, qui Romanum veram seditionis Firmi causam fuisse non ignorabat. W.

6. *Caesariensem]* Mauritaniam. W.

Gildonem Firmi fratrem.] Is ipse est, qui mortuo Theodosio Augusto, cum esset Comes Africae, ab Honorio desecivit, ut testatur Claudianus de bello Gildonico: apud quem Theodosius Senior haec ait v. 335.

— — ausus Latio contendere Gildo:

Germani nec fata times, etc.

id est Firmi. VALES. Cf. Zosim. v, 11. et ibi Reitem. p. 606. W.

Vincitium] Romani vicarium. Paollo inferius §. 19. vocatur Tribunus, si idem est. — *Inconvulsitate* insolentiae. Paollo post *iniquitatis licenter grassantis.* W.

7. *Custodiendum protectoribus.]* Quorum inter alia id munus fuisse docet Iuretus ad Symmachum lib. x. epist. 49. ubi etiam ipse venditat restitutionem huius loci, quum legeretur *protutoribus*. Mox edidi *multa cum animo vers.* ex prioribus, quum nugari opinarer Hadrianum et Parisienses, qui in postrema mutarunt *multa enim an.* ORON. Similiter est *cum animo disputans* xx, 8. W.

Proeliorum stabilitate] iustis, apertis proeliis. Opponitur enim insidiis. W.

8. *Speciatissimi ducts adventu praefrictus]* in timorem coniectus (cf. 21, 9. imperatorii nominis metu praefrictus) et paullo infra hoc ipso capite. W.

Veniam confessionis praeteritorum.] Emendo, *veniam* cum *concessione praeteritorum*, ut loquitur Marcellinus in lib. xvii. c. 12. et in lib. xxx. et in fine huius libri. VALES. Merito assentitur Ernestius in Gloss. f. v. Confessio. W.

Legiones qui Africam tuebantur.] Recens haec menda. itaque legendum ut in Ml. *Legiones quae Afric.* LINDENB.

10. *Refidua* (h. e. *alta*, ut et aliis locis). W.

Messes et condita hospitum virtutis nostrorum horrea.] Quae hic condita, eadem libro xxxi. c. 6. vocat conditoria, id est, apothecas sive horrea. Panegy. Constant. Aug. *Tu fructus meritum tuorum statim nos metere et in conditis referre iussisti.* L. 2. C. Theod. de his quae ex pub. coll. *Quod refertur in conditis, vel in arca continetur.* L. 4. C. de erogat. mil. ann. *In veteranis castris constituti milites duas alimoniarum partes de conditis sumant.* *B. Eucherius in Homil. pag. 380. *Ut utiles procuratores facere videmus, qui a patronis suis praesidia ac patrimonia longinqua et peregrina suscipiunt, quidquid colligunt, quidquid adquirunt, ad dominos suos dirigunt. Numquid ibi reponetur, ubi laboratur? Sed magis illic sunt condita, ubi perpetua deputantur habitacula.* * Vide Spartian. in Hadriano c. 11. inst. Capitolin. in Gordianis c. 28. LINDENBR.

Messes et condita] segetes et frumenta in horreis reposita. W.

11. *Tubusuptum*] Mf. *Tubusoptum*. Antoninus Aug. p. 32. Wesseling. *A Sitis Saldas, Lesbī Tubusuptus*. Ptolemaeus: *Αἰθνα, Τουβούουπτος, Πόσινδα*. LINDENBR.

Tubusuptum opidum Ferrato contiguum monti.] In Itinerario Peutingerorum Mons Ferratus dicitur a Rufaccuro Colonia Saldas usque pertingens: in quo itinere Tubusuptum fuisse docet Itinerarium Antonini, iuxta Saldas. Fuit autem Tubusuptus Sitisensis Mauritaniae opidum, unde in Notitia Africae inter Episcopos Mauritaniae Sitisensis recensetur Maximus Tubusubditanus. In Collatione Carthagenensi Florentinus nominatur Episcopus a Tubusuptu. VALES.

Ferrato contiguum monti] Vide Aethici Cosmogr. LINDENBR.

Ferrato monti (Iuriura). De gentibus et urbibus deinceps commemoratis vide Cellarium Geogr. ant. p. 197. Wesseling. Itineraria p. 32. W.

Mascizel.] Hic est frater Gildonis, qui ab Honorio Augusto cum exercitu missus in Africam, Gildonem vicit, et peremit, ut Claudianus et Orosius scribit. Idem postea iussu Stiliconis in fluvium e ponte praecipitatus interiit, teste Zosimo in lib. v. c. 11. [cui est Masceldelus. Ab aliis appellatur Mascizel et Mascizel. W.] VALES.

13. *Clades eminere fundi Petrensis*] Sic inf. laudatur *fundus Mazicanus*. Et apud Gregor. PP. lib. 1. Epist. 9. *Fundus Salloniacus, fundus Gerdomiaei collimitans*. Vett. Inscriptio.

LOCA	LOCA
.....	SEPULTURAE
CULTORUM	CULTORUM
HERCULIS	HERCULIS
BEATIN. IN FUNDO	IN FUNDO
QUADRIGANO	DOMITIANO.

LINDENBR.

Fundi] praedii cum adiacentibus agris. In modum urbis extruxit. cf. fundum Macelli 15, 2. castellum ubi Gallus et Iulianus pueri continebantur. W.

Lam-

Lamfoctense oppidum.] In Mauritania Sitifensi, ut existimo. Nam in Notitia Africae, inter Mauritaniae Sitifensis Episcopos recensetur Vindemius Lemphactensis. [*Lamphotense opidum* in Mf. Colbert. scribitur.] VALES.

16. *Osculo susceptus* non amicitiae documento et amoris, sed quoniam id reipublicae politicae, quam vocant, prudentiae pro tempore conveniebat. W.

Icosium oppid. cuius supra docuimus conditores] Quos etiam Solinus indicat cap. 28. LINDENB. Liber, in quo eos docuerat Marcellinus, deperditus est. W.

Coronam Sacerdotalem] Quae aurea erat. Vide quae notat M. Vellereus Rerum Augustanarum lib. v. pag. 74. et in adnotationibus ad Pallionem S. Afrae pag. 24. Tertullianus de Spectaculis c. 23. *Sacerdos coronatus, velut coloratus leno.* Idem de Corona Militis cap. 10. de Idolol. c. 18. *Coronae aureae Sacerdotum provincialium.* LINDENB.

Et coronam Sacerdotalem.] Sacerdotes provinciarum, de quibus ad superiorem librum c. 6. §. 10. [ubi ipse sacerdos nominatur, cui corona ista rapta, Rusticianus. W.] notavi. coronas aureas capite gestabant, ut testatur Tertullianus in lib. de Idololatria, cum dicit: *Quo more nunc praetextae, vel trabeae, vel palmarum, vel coronae aureae Sacerdotum provincialium:* et in libro de Corona. "Hinc explicandus est canon 55. Concilii Eliberitani: *Sacerdotes qui tantum coronam portant nec sacrificant, nec de suis sumptibus aliquid ad idola praestant placuit post biennium accipere communionem.* De coronis Sacerdotum loquitur Festus in voce *Stropus.*" Hi Sacerdotes provinciarum Graeco ἀρχιερεῖς dicebantur, ut notavi ad lib. 28. c. 6. Sic Eusebius in lib. 8. Hist. c. 27. *ἡγίας τε ἐκδῶλον κατὰ πάντα τόπος καὶ πόλην, καὶ ἐν τοῖς ἐκείνης ἐπαρχίας ἀρχιερεῖς, τῶν ἐν πολιτείαις ἑαγεῖν τινα τὸν μάλιστα ἐμφανῶς διὰ πύσης ἐμπέψαντα λειτουργίας.* *Flamines omnium locorum et urbium, et praeterea cuiusque provinciae Sacerdotum, qui inter Decuriones munera publica magnificentissime obierit.* Ita et in lib. ix. cap. 3. VALES.

17. *Tiposam.*] Wesseling p. 15 et 42. W.

Legatis Mazicum.] Mazices populi sunt, qui ad Orientem Caesariensis Mauritaniae incolunt, ut scribit Ptolemaeus in lib. 4. Eorundem meminit Vegetius in lib. 3. c. 22 et Expositio totius mundi, nuper a Jac. Gothofredo viro doctissimo in lucem edita. Eustathius in Scholiis ad Dinysium de situ orbis: *τοῦ δὲ νομάδων καὶ μαζικῶν βασιλεὺς Ἰάσθαντος:* qui Gaetulus Iarbas a Virgilio dicitur in 4 Aeneidos v. 326. Postremo in Excerptis Chronologicis a Scaligero ad Eusebii calcem editis, Mazici dicuntur, *Mauri, Vacuati, Gaetuli, Afri, Mazici.* VALES.

Mazicum] de quibus optime egisse inveni Belin de Ballu ad Oppian. p. 224. W.

18. *Caesaream teudebat.*] Quam Firmus sub initia tyrannidis occupatam ac directam incenderat, ut scribit Orosius in lib. 7. *Interea in Africae partibus Firmus sese excitatis Maurorum gentibus Regem constituens, Africanam Mauritaniamque vastavit: Caesaream urbem nobilissimam Mauritaniae dolo captam, deinde caedibus incendisque completam, barbaris in praedam dedit.* VALES.

Caesaream] Sic dictam a *Iuba* in honorem Caesaris Augusti, anlea iol. cf. Eutrop. 7. 5. W.

Horridas cantie silices] vias 14, 6. W.

19. *Vincentius Tribunus*] supra Vicarius Romani huius nominis, a nostro line dubio diversos. *Per speciem faventis et supplicis simulato favore et obedientia.* W.

20. *Sugabarritanum munitiplum.*] Opidum Caesariensis Mauritaniae, Zuchabbari a Ptolemaeo dicitur. In Africae Notitia inter Episcopos Caesariensis Mauritaniae nominatur Stephanus *Zucabarritanus* *pro Zucabarritanus.* Sed in Collatione prima Carthagenensi Zogabbaritensis Episcopus exaratur rectius, ut videtur. VALES.

Sugabarritanum] Ptolemaeus in Descriptione Mauritaniae Caesariensis, *Λουξάββαρι* nominat. LINDENB.

Accline] Male alii *acclive*. Conf. XIV, 8, 9. XXI, 2, 16. et Casaub. ad Scripti Hist. Aug. T. II. p. 713. W.

Tigavias ventre] Plinius *Tigavas* vocat, Antoninus *Tigava castra*, Ptolemaeus *Τίγαια*. LINDENB.

Tigavias.] Et hoc Caesariensis Mauritaniae opidum fuit. In Notitia Africae inter Caesariensis Mauritaniae Episcopos Crescena Tigabitanus ponitur. Et in Codice Canonum Ecclesiae Africanae, titulo 97. civitas Tagavenlis dicitur. VALES.

21. **Feritum gentis Praefectum.*] Com Bellenem unum e Principibus Maeticum Marcellinus fuisse dicat, *Feritum* vero Praefectum gentis: quaeri potest, quoniam sit differentia inter Praefectum et Principem. Equidem sic opinor, Principes quidem fuisse Optimates et Regulos. Sic in veteri saxo sit mentio Atreti Chanartae Principis gentium Baquatium. Praefectos vero fuisse reor Duces, qui a Rom. Imperatoribus erant constituti, ut barbaris gentibus praessent. De quibus exstat locus Illustiris in Epistola 79. S. Augustini ad Hefychium: *Sunt apud nos barbarae innumerabiles gentes. Pauci tamen anni funt, ex quo quidam eorum qui pacati Romanis finibus adhaerent, ita ut non habeant Reges suos, sed super eos Praefecti a Romano constituuntur Imperio: et illi, et ipsi eorum Praefecti Christiani esse coeperunt. Interiores vero, qui sub nulla sunt potestate Romana, etc.* Iordanes quoque in libro de Successione Regnorum, Praefectos gentium Mauricarum commemorat. *Mauris*, inquit, *partis adversae per pacificos Mauros superatis, una die XVII. Praefectos exstinxit.* Quod scribit Spartianus in Hadriano A. c. 5. exit. Praefecturam Mauritaniae datam esse Martio Turboni, quam Lusius Quietus antea gesserat: eodem referendum videtur. Marcellinus noster in ipso libro 29. (infra §. 35.) *Theodosius regionem maxima parte vastata, gentibus Mauricis, per quas transibat, apposuit fidei compertae Praefectos.* VALES.

Contubernales devoti] Allocutio adulatoria: commilitones fidei meique amantes. W.

Prisco more militiae dedit occidendos] Is mos talis erat. Accepto fuisse Tribunus vix tantum adtingebat damnatum: quod ubi factum, omnes qui in castris erant, caedendo feriendoque gladiis lapidibusque eundem porro conciebant; uti ex Polybio L. VI. c. 37. constat. Tacitus Annal. I. c. 44. *Stabant legiones pro concione districtis gladiis, reus in suggestu per Tribunal*

respondebatur: si nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur. Lampridius in Commodio c. 6. *Hostis appellatus, lace- randusque militibus est deductus.* Et in nostra quoque militia similis poena observatur: castrensiq[ue] vocabulo Teotilce dicunt, *durch die Spieße laufen.* Vel etiam ad palum ligabantur rui, sagittisque conficiebantur. Rufus in LL. *militaribus: Κελεύομεν τοὺς στρατιώτας τοῦ τοῦ τῶματος πρώτου φεύγοντες καὶ ὑπα- ναχωρόντες ἐκ τῆς τάξεως ἀποδικοῦσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ταγμάτων κατατοξεύεσθαι.* Quomodo S. Sebastianus, utpote mi- litaris vir, et qui principatum primae cohortis gerebat, iussus est sub titulo Christianitatis a Diocletiano Imperatore ligari in medio campo, atque a militibus sagittari. Ufuardus et Beda in Martyrol. XIII. Kal. Ianuar. LINDENB.

Manus incidit] amputavit. Paulo post *manus ademptae.* W.

Ad aemulationem Curionis] Epitome Livii lib. 95. *Catus Cu- rio Procop. Dardanos in Thracia domuit.* Florus lib. iii. cap. 4. LINDENB.

Ad aemulationem Curionis.] De quo consulendus est Fron- tinus in lib. 4. Strateg. c. 1. VALES.

23. *Subsignanos]* non externos hostes, sed sub signis nostris militantes, ad unum non nisi semel prolapsos errorem. W.

24. *Tullianum illud advertens.]* Quod legiur in Epistola 2. M. Tullii ad Brutum. VALES.

26. *Mazices licet bellicosum genus]* Ptolemaeus in Maurita- nia Caesariensi: Μαχούσιος ὁ ὧς τὸ ζῆλακος ὄρος, καὶ μετὰ τοῦτο μάζικες. LINDENB.

27. *Suggen eorum ductorem]* Quid homine actum sit, dici non potest ob quatuor versiculorum hiatus. *Romanum munere semotum credere iubent sequentia, ubi de successore ei dato ser- mo est.* W.

Actibus congregaverat Firmi] partibus eius iunxerat. W.

29. *Plebs]* multitudinis hostium. cf. 31, 7. W.

30. *Turbulenta concussio]* incondita impetus. W.

32. *Ut antiquus ille Cunctator]* Q. Fab. Maximus, de quo Fannius apud Cicer. de Senect. c. 4. *et Servium Aeneid. 6, 847. *Unus homo nobis cunctando restituit rem.* Seneca de Ira cap. 11. *Quo alto Fabius affectas imperii vires recreavit, quam quod cunctari et trahere et morari scivit? quae omnia irati nesciunt.* LINDENB.

Pro negotio] rerum conditione. *Commentis et prudentia* prudentibus commentis, artibus, strategematis. *Impestrabilem* strenuum. W.

34. *Prasidiorum]* castellorum. W.

35. *Particulatim]* per singulas gentes. W.

36. *Specierum]* rerum. Sic species de rebus venalibus XXVII, 3. W.

Uxorem sessam] cuius fata trium linearum hiatus intercepta, simul vero mentio pugnae, si vera coniectura Valesii, qui in se- quentibus nulli parces adeuntium mutat in cadentium. W.

37. *Nullique parcens.]* In Regio codice legitur, nullique adeuntium parcens: atque ita fore in Mf. Florentino, et Aug.

Editione. [In Colbert. Ms. nullique ad eum...tium parens.] Nec dubito, quin Marcellinus ita scriptum reliquerit: *Nullique cadentium parens*. Sic enim loquitur in lib. xiv. sub init. et alibi. VALES.

Mundiore victu] meliore, exquisitiore 29, 2. W.

Abannisque eorum vicinis.] Abennae dicuntur a Iulio Honorio Oratore, qui Cosmographiam scripsit: cuius etiam meminit Calliodorus de divinis Lectionibus cap. 25. Is igitur inter gentes Oceani Meridiani recenset Quinquegentianos, Mazicas, Bacuatas, Massyllos, Abennas. At haec gentium nomina desunt in Cosmographia Ethici, quae tota ex Iulio Oratore transcripta cum sit, non Aethici, sive Ethici, sed Iulii Honorii Oratoris Cosmographia dici debet. VALES.

Ad municipium properavit ense] Certum est nomen castelli hic desiderari, cuius infra iterum mentio. Sed *Audienso* an *Duodienso* vocetur, haud ita in facili est diiudicare: utroque enim modo scribitur. Tamen non duo munimenta, sed unum fuisse verba Ammiani innuere videntur. LINDENB.

Amfracta] abrupta undique (15, 2.) — *Repedando*, referendo pedem, redeundo, 25, 1. et alibi. *Agentium* habitantium, 27, 5. W.

38. *Sine sul respectu* temere — *Averterunt* recedere coegerunt — *Inaestimabilium* innumerabilium, 16, 12. W.

39. *Immite quiddam* (Graeco more $\Phi\epsilon\beta\alpha\gamma\acute{o}\nu\ \tau\iota$) terribiliter — *Manipuli* furentium nostrorum. — *Agmine quadrato*, non, ut vulgo putant, capitibus hostem versus undique directis. quod esset potius, nisi paullo post acies in *rotundo habitu figurata*, sed nullis ordinibus et ad aciem strictis. W.

Flexit iter intrepidum; ubi timens nostros Firmus.] Sic Gelenius edidit ex coniectura, ut restitutus ordini suo quaternionibus sensus aliquis existeret. Secundus enim quaternio qui male praepositus fuerat, sic sinebatur, *flexit iter intrepidum*.... post quae verba recurrendum erat ad tertium quaternionem, qui sic incipiebat *nostros Firmus*, et cetera iam suo ordine: soli enim duo quaterniones erant transpositi. Idque tum ex Regio codice, [et Colb.] tum ex Augustana Editione liquido apparet. Proinde non dubito, quin hic locus ita sit corrigendus: *Ad civit. Contensem flexit iter intrepidum, ubi captivos nostros Firmus, ut in munimento al-firuso locarat et cesso*: quam emendationem sequentia confirmant. VALES.

40. *Magni nominis adiumento.*] In Regio codice superscriptum erat *numinis*: quam scripturam etiam in codice Fauchetii exstare monuerat Gruterus. Idem error in Panegyrico Sidonii ad Maiorianum Aug. v. 353.

— — *Vindex tibi nomine Divum*
Maiorianus erit:

cum scribendum sit *numine*. VALES.

Necessitudinibus] cognatis, amicis suae parti faventibus. W.

42. *Dilatato* ab ipso vulneris hiatu. W.

43. *Municipem*] civem. *Temeratorem quietis*, rebellem, per-duellem Firmum, paullo post §. 45. *otii turbatorem*. *Confutatos* convictos. W.

45. *Munimentum Medianum.*] Castellum Medianum in Caesariensi Mauritania ponitur in Notitia Africae. VALES.

46. *Comes*] modeste dictum. Erat enim Magister militum. cf. ad xviii, 8, 6. W.

Orbis terrarum domini] Sic enim Imperatores seculo appellari patiebantur. Antonin. Pius L. penult. D. lege Rhodia τοῦ κόσμου κύριος. Constantius ap. Gruter. Inscript. p. 186. Iulianus ibid. p. 1086. — *Invictus.* Et hoc elogium principum. v. Iul. Capitol. in Maximo et Balbino 17. — *Latronem fuvereum* i. q. bulluarium 28, 1. tibi vido. W.

48. *Clamoribus magis hortari*] Credidi ignaro praefide sic nuper edidisse Parisientes, restituique quod erat in Augustana et Henrici editione. In eadem Augustana videbam paulo ante haberi defectis lateribus, quod plane dirigit ad *defectis*, ut dixerunt. BROX.

Saevium] saevorum (sic 15, 9. saevium tyrannorum). W.

49. *Partibus tenebrarum obvolutis horrore*] per tenebrosam noctem acie utraque dissoluta. W.

Ad Duodiense castellum.] Codices Mss. scriptum habent, *ad Vodtense castellum.* Editio autem Augustana, *ad Sydriense.* Paene omiseram superiori linea scribendum esse, *partibus tenebrarum obvolutis horrore* (pro errore. W.); sic enim loqui solet Marcellinus, ut notavi ad librum 28 c. 1. §. 54. VALES.

50. *Cum apparere non possent, clam castra tentare irreperge.* Incendit vivum comburi iussit. W.

51. *Commerciis vetitis*] societate cum Firmo; alio sensu *commercia vetita* dicuntur 27, 5. qui tamen huic loco non convenit. W.

52. *Immineret*] insisteret. *Mutaret in metum*] terrore impleret. [Similiter Tacitus Annal. xii, 29. *mutans* (i. e. *mutans*) *in superbiam.* BRX.] W.

53. *Diurnis remotis latebris.* W.

54. *Obscurius gesta*] Ignazensis cum Theodosio de se clanculum capta consilia. — *Calcere abiectione vivendi cupiditatem.* W.

Finque consulto dissentus.] Qui mortem sibi consciscere volunt, ut omnem sentum sibi doloris adimant, solent vino et epulis largius indulgere: sic animi homines ad quidvis suscipiendum audaciores efficiuntur. Atque hoc fecisse dicitur Brennus, non ille qui Romam cepit, sed alter paulo recentior, qui Gallias in Graeciam duxit. Nam cum prostratas res suas cerneret, taedio ac desperatione victus, cum se viro ingurgitasset, manus sibi attulit, ut scribit Diodorus in lib. 22. (Supor. ix. p. 301.) et Paulanias in Phocidis c. 23. §. 8. Eadem audacia xxvii Senatorum Campanorum refertur a Livio in lib. 26. c. 14. qui epulati, et quantum facere poterant alienatis mentibus vino ab imminenti sensu mali, venenum omnes sumplerunt. Idem de Caecilio Agricola scribit Dio in lib. 76. c. 5. et de Themistocle Plutarchus c. 51. [de Cleopatra Aegypti Regina idem in Antonio; de Scapula quodam auctor libri de bello Hispaniensi c. 33. de Iudacilio Picentium duce Orosius in libro v. de Iuba Rege Mauritaniae et Petreio Florus in libri iv. capite 11.] VALES.

[*Et crapulis.*] In codice Colb. scriptum reperio, et *crapulentus*; et superpositum *is*, id est *crapulentis*, aut certe *crapulis*. *Crapulas* in plurali numero illorum temporum Latinitas usurpavit, et ab ebrietate diffinxi. Nam Petrus Chrylogus in Sermone xii. *Ille cibum nostrum deducit in crapulam; potum nostrum in ebrietatem diffundit.* Et in Sermone xiii. *Per crapulam, per ebrietatem, etc.* Legendum tamen puto ex M. Colb. *Vinoque consulto distentus et crapulentus, magis quam, vinoque conf. distentus et crapulis, vel crapulentis.* MADR. VALES.

[*Infans gressibus*] submisso gradu (cf. 27, 12. suspensis passibus 14, 2.) W.

55. [*Vinctum ducere perduellem.*] In codice Regio, et Augustana Editione scriptum reperi, *vivum ducere perduellem*; [in cod. Colb. *villum male*.] HENR. VALES.

[*Tentoria adventaret*] ad tentoria veniret. Cf. xviii, 2. W.

[*Ad Subbicarense castellum.*] Suspicio hic scribendum esse *Rufsubbicarense castellum*, quod est in Mauritania Caesariensi, ut docet Antonini Itinerarium p. 16. ed. Wessling. *Icosium m. p. m. 22. Rungoniae Colonia m. p. m. 15. Rufsubbicari m. p. m. 24.* Ptolemaeus in lib. 4. inter Mauritaniae Caesariensis opida popit *Ἰκόσιον. φουερόσιον. φουερίβαρ.* sed scribendum est *φουερύσιον. φουερίβαρ.* In Itineraria Tabula Peutingerorum, *Rufbicari Matidiae* dicitur. Et in Collatione 1. Carthagenensi Constantinus memoratur Episcopus Rufubbicarensis. Denique in Notitia Africae, inter Mauritaniae Caes. Episcopos recententur *Bonifatius Rungniensis*, et *Paulinus Rubicartensis*. corrupte pro *Rufubbicariensis*. VALESIUS. An credibile est τὸν ναῖον consuluisse isto loco Itinerarium Antonini, non vidisse ab eruditissimo Suria coniecturam hanc in Ammiano illic ante multos annos publicatam cum ipsa illa Ptolemaei citatione? Certo honoris eius causa mallem, ut veneratua fuisset memoriam eius, per quem profecerat, certo profecisse credo. GNON.

56. [*Armatis et plebetis*] militibus et indigenis imbellibus. (Eadem opposito 26, 9.) W.

[*Sitistim triumphanti similis reddit.*] Gratiano III. et Aequitio Coll. ut videtur: qui erat annus Natalis Dominici 374. Frustra autem a Marcellino nostro expectes, quid postea Theodosio factum sit, et utrum is ad Comitatum Valentiniiani revererit. Caedem quinetiam ipsius reticuit, quod equidem valde miror. Quod utrum memoriae vitio imprudens admiserit, an reverentia Theodosii illius filii, qui tunc temporis, cum hac Marcellinus scriberet, imperium obtinebat, an denique vitium palli sint codicis nostri, nequeo dicere. Ceterum quod a Marcellino, seu antiquario praetermissum est, id nos quoad eius fieri potest, supplere debemus. Theodosius igitur extincto Firmo Mauro cum Africae statum restituisset, stimulante quorundam aulicorum invidia iussu interfici apud Carthaginem baptizari petiit: ac postquam sacramentum Christi quod quaesierat, allecutus est, post gloriosam saeculi vitam et iam de aeternitate securus, percussori iugulum ultro praebeuit, ut loquitur Orosius in lib. 7. cap. 33. Cuius rei meminit Ambrosius in Sermone de excessu Theodosii his verbis: *Portavit iugum grave Theodosius a iuventute, quando insidiabantur eius saluti, qui patrem eius triumphatorem occiderant.*

Portavit iugum grave, quando subit pietatis exsiliū, quando insusit Rom. Imperio barbaris suscepit Imperium. Porro haec Theodosii Magistri militum caedes contigit anno Dom. 377. ut scribit Hieronymus in Chronico: *Theodosius, ait, Theodosi postea Imperatoris pater, et plurimi nobilium occisi.* Occiso patre Theodosius iunior ex Duce Moesiae, sponte in Hispaniam secessit, ut praeter Ambrosium docet Theodoretus in lib. 5. Hist. cap. 5. unde postea evocatus a Gratiano Magister militum, ac mox Augustus creatus est, Gratiano caedem patris, quam malo consilio ductus admiserat, honore filii compensare cupiente. VALES.

Celebrabili favore] laudibus et favore. W.

C A P V T VI.

1. *Hoc pulvere anhelat*] vix spiritum ducere posset prae belli laboribus. *Quadorum natio victorum antea a Iuliano.* Cf. omnino Ind. 1. W.

Mota est insultu repentino.] In Mf. Flor. Regio [et Colb.] sic legitur, *mota est in excita repentino.* Quare amplector prae illa Gelenii coniectura hanc Editionis Aug. scripturam, *motu est excita repentino.* VALES.

Ut indicant properata.] In Aug. Editione, et in codice Regio, et Vat. hic locus ita perscriptus est: *Ut indicat properata quoniam rapit proelivia obfessaque ab iisdem, etc.* Unde fortasse quispiam sic scribendum esse coniiciat: *Ut indicant properata quondam rapit proclivi obfessaque, etc.* Sane haec omnia uno ductu ac tenore continuanda esse non dubito. VALES.

Optergium (hod. Oderzo in Marchia Tarvisana). W.

Per celeres acta procinctus.] In codice Regio scriptum inveni, *perceleri acta procinctu.* In Vaticano et Colbert. *perceleri acta procinctu.* In Tolos. *perceleri facta procinctu.* VALES.

Primicerio quem ante docuimus Marco.] Quis sit hic Maricus, aut quo tempore vixerit, obscurum est. Videtur tamen temporibus Diocletiani vixisse: eo enim imperante victi sunt Marcomanni et Quadi, ut docent Panegyrici veteres, et Idatius in Fallis. Sane vox haec Primicerius haud multo antiquiorem hunc Maricum fuisse demonstrat: recens enim eius dignitatis appellatio est. Significatur autem, ut puto, Primicerius Protectorum. *Suspicio tamen altius heic mendum subesse, quod fortasse sic emendari possit: *Fix resistente perruptis Alpibus Iulius Principe ferro, quem ante docuimus, Marco.* Quadorum enim et Marcomannorum motus contigit Principatu Divi Marci, quem *serium Principem* Marcellinus vocat perinde ac Valentinianum in lib. xxvi. c. 2. Mamertinus in Gratiarum actione *serios Principes* opponit communibus. VALES.

Marco] Antonino, cf. 31. 5. *Ut barbaris* cum barbari essent. W.

2. *Studio muniendorum limitum glorioso quidem sed nimio*] Reinsh. „In hanc rem consentiunt Inscriptiones duae, altera Vienna, altera Strigonii ap. Gruterum 3. et 4. p. 164.“ W.

Legatione tenuis] nonnulli legatis missis. W.

3. *Maximianus*] truculentus ille Praef. Praet. Italiae 28, 1. II. *Consulens in commune* reipublicae. W.

* *Si parvo suo Marcelliano deferretur potestas per Valerianam Ducis*] *Parvo suo*, id est filio suo. Statius Silvarum libro 1. v. 732.

Una vestitur omnis ordo mensa:

Parvi, semina, plebs, eques, Senatus.

Vincentius Lirinensis libro 2. *Commonitorii* *Faciunt, quod hi solent, qui parvulis austera quaedam temperant pocula.* Virgilius in Ciri de Cupidine v. 138.

Idem tum superis acuebat parvulus iras.

Solinus in capite XIII. *Gulae scilicet scrupulus inter, feminis nutritibus illigatus secundat ubera: subnexus parvulis, largiusculos hausitus facti salinarum.* Ammianus ipse in libro 31. c. 8. §. 7. *Implicatos altis matribus parvulos, id est liberos.* LINDENBERG.

Marcelliano, (Zosimo 14, 16. est Celesius.) Potestas Ducis per Valerianam v. Ind. 1. W.

4. *Turgens ut filius*] turgentis patris. — *Nullis adfatis* placido sermone *delectatis* iis, quibus nostros limites invadendi cupiditas temere attingebatur. *Admissa copta rogandi concessa* ad Principem legatione *suspensum* interpellatum. W.

5. *Corrogavit*] Sic 18, 2. *ad convivium corrogatos.* W.

7. *Iudiciali carpento*] Honoratiore puta, et quali Praefides Provinciarum, Praefecti Urbis, alique in magistratu positi tantum utebantur. Exstatque etiam nunc Lex Grat. Valent. et Theod. Imperat. de Honoratorum vehiculis. Sic Fl. Vopiscus Syracusius a Iunio Tiberiano P. V. in conlectum se vehiculi iudicialis susceptum scribit, in Aureliano Imp. c. 1. *Vehiculo suo me et iudiciali carpento Praefectus Urbis Vir Illustris, ac praefata reverentia nominandus, Iustus Tiberianus accepit.* Contra vero carpento privato, velut villori, Gallus Caes. in contemptum impositus. Ammianus lib. XIV. c. 11 §. 20. Quae autem ratio in Carpentis, eadem quoque in lutoris; quarum aliae iudiciae fuerunt et elegantius labrefactae, aliae agrarientes et minus ornatae. L. 1. C. Theod. de lutor. Danubii. LINDENBERG.

8. *Clades*] Post hanc vocem commate distinxit, suadente Gryphiana. Plena interpunctio, nisi *virgo* legas pro *virgine*, locum habere non potest. W.

Secus] sexum, 16, 11. cet. W. *Praedus hominum virile et muliebri secus*, i. e. *inter* secus. Conf. Wollius ad Sueton. Octavian. c. 44. ERF.

9. *Propinqua*] circumiacentes regiones. *Probus Praef. Praetorio per Illyricum, nullis bellorum terroribus adfectus* nam Praefecti Praetorio magistratus erant civiles. v. ad 20, 4. W.

10. *Latebris*] montium vel silvarum. W.

11. *Reversit*] purgavit. W. Sueton. in Octaviano c. 18. *deversit fossas Nili.* ERF.

Contemptam] neglectam. W. Recte. Non opus est Wakefieldii coniectura *corruptam* existimantis legendum ad Lucret. vi, 562. ERF.

Et subversas.] Scribendum videtur, *et sabversam*. supple murorum partem. [In codice quidem Colbertino et in aliis legitur *subversas*.] VALES.

Expediti perfecit *adusque celsarum turrium minas pinnae* Virgil. iv. 88. et ad 24. 2. — *Studio aedificandi coalitus natura proclivis.* W.

Impensas aedificandi causa.] Non ignoro impensas simpliciter accipi posse pro lumpibus et pecunia. Sed tamen facere non possum quin suspicionem meam hic lectoris proponam indicio ac censurae. Suspicio enim impensas hic sumi pro caementis seu materia, ex arena et calce qua parietes laticari solent. Palladius Aemilianus in lib. 1. de re rustica: *Impensa pumicea facit muros*, id est caemento ex pumice. Recte ergo in Glossis veteribus, in titulo de habitationibus, legitur *impensa*, *Φόρμα*. *Φόρμα* eo sensu sumitur a Plutarcho in praeceptis quo modo lit gerenda Resp. *Sed et generaliter impensae dici possunt species omnes fabricis aedium utiles, ut lapides, ligna, ferrum, et similia. Sic Marcellinus nosse sumere videtur in libro xxvii. c. 3. §. 7. et vetus augur Quaestionum veteris ac novi Testamenti, quaestione 106. Locum haec adscribo: *Arbitramur, inquit, quia Moyses, ut omnem errorem inferioris creaturae auferret et impensarum mundi, in principio substantias ipsas ex quibus mundus constat, factas esse significavit: ut qui huius rei testimonium recipit, ambigere non possit factum esse mundum: quando substantias quae ad impensas mundi profecerunt, initio subiectas fateatur.* Et infra: *Substantiae enim, quas primum factas esse diximus, impensae sunt mundo.* Addenda est vetus Inscriptio Romae, quae talis est:

*Constantina Deum venerans Christoque dicata,
Omnibus impensis devota mente paratis,
Namine divino multum Christoque iuvante,
Saceravit templum victricis Virginis Hagnes.*

Fictitici, id est Martyris, quae tormenta et supplicia persecutorum superavit. Hieronymus de locis Hebraicis, agens de Hierusalem: *David eam Iudaeae metropolim fabricatus est; eo quod ibi locus Templi emerit, et impensas structurae Salomoni filio dereliquerit.* Idem auctor in Commentariis in Epistolam 1. ad Corinthios, qui vulgo tribuuntur Ambrosio, capite 15. *Cum ex eadem massa omnis caro sit; unde et quomodo in his tanta diversitas sit, ut una impensa faceret genera diversa.* Ambrosius in libro de fide Resurrectionis. Augustinus in libro de vera Religione: *Quid enim praecelsum novit ea impensa quae calce et arena confit, iunctus lapides cohaerere quam luto?* Iuvenalis in Sat. iii. 216. *impensas* vocat columnas marmoreas, signa nuda, signa vestita, soruloa cum libris, et modio argenti. Marcellus Empiricus aliter eo nomine utitur. Nam in Carmine de Medicina, species ex quibus sunt medicamenta, *impensas* appellat. VALES. Ubi haec verba libro primo Palladii legantur, eundem non memini. Sed cap. 40. scribit *ita impensam testaceam subter inducit.* Et cap. 13. *dehinc primo impensa pumicea inducimus*, quo loco utitur pater in Diatribis Statianae capite xx. Inscriptioem habet Gruterus pag. mclxi: quam et in codice vetustissimo Prudentii, qui est Cantabrigiae, legi. ORON.

Adfuturam] s. rectius adiuturam. W.

12. *Calliditates dimicandi*] oppugnandi artes. W.

15. *Dux Moesiae Theodosius iunior.*] Hanc eius victoriam commemorat Zolimus in lib. 4. c. 16. Μωσία δὲ οὐδὲν ἐνεργῶν παύσθαι, Θεοδοσίου τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος, ἀνδρείως πάντας καὶ τοὺς ἐπὶόντας ἀποδιώξαντος. ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δοῦσαν κτησάμενος ἵσχυε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας. Moesia vero nullam incursionem perpeſſa est, eo quod Theodosius Dux fortiter restitit, et irruptionem tentantes barbaros fugavit: ex qua victoria laudem adeptus, postea ad Imperium pervenit. Idem scribit de hac Theodosii victoria Themistius in Oratione 18. pag. 470. VALES.

Perpectissimus] probatissimus, celeberrimus. *Sarmatas Liberos ad discretionem sarvorum rebellium* (Limigantium 17, 13.) *appellatos.* W.

Ut caesorum plurimum.] Rectius in Editione Aug. legitur, *ut caesorum plurimum alites iuste sanguine satiare et feras.* Ac fortasse etiam emendandum est, *alites iuxta sanguine satiare et feras.* Ferae enim et alites plerumque iunguntur a Scripſoribus, cum insepulta cadavera volunt dicere, ut apud Catullum ait Ariadne LXIV. 152.

Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque:

et passim apud Poetas post Principem suum Homerum in principio Iliados. VALES.

16. *Concessionem praetertorum et ventam*] v. supra c. 5. W.

17. *Claudio regente Urbem aeternam.*] Claudius Praefectus Urbis fuit Gratiano III. et Equitio Coss. ut docet lex 22. in Codice Theod. quorum appellationes. Idem antea Proconsul Africae fuerat Valentiniano Nob. Puero et Victore Coss. et sequenti anno quo Valentinianus III. et Valens III. Coss. fuerunt leg. 19. eodem Tit. et lege 7. de iustitiae collatione. VALES.

Claudio regente Urbem (A. 374. Corsini). — Reinellus: „Reſer ad A. C. 365. Valent. et Val. Coss. Iuretus ad Symmach l. 6. Ep. 7.“ (Male, adſer. Reinell.) alio tempore ſic: „Claudius Iulius Aedellus Dynamius fuit.“ W.

Tiberis qui media interfecans moenia — effusione imbrum exuberans.] Inundationes Tiberis crebrae; raroque contingentes, ut non insignia aliqua clades, vel gravior casus subsecutus sit. Qua de re Plinius lib. III. c. 9. Nullique fluviorum minus licet inclusis utrimque lateribus, nec tamen ipse pugnat: quamquam creber ab subitis incrementis, et nusquam magis aquis, quam in Urbe stagnantibus. Quinimmo vates intelligitur potius, ac monitor, auctus semper religiosus verius, quam saevus. Vide amplissimi viri Pet. Fabri Semelr. libri 3. cap. 4. LINDENB.

Cloacts] aquaeductibus. W.

Supra amnis speciem paſſus] ut non tam fluvii, quam maris aspectum praebere. Omnia paene contexit. cf. Horat. Od. 1, 2. W.

18. *Insularum*] aedificiorum, quae seorsim starent, aliis domibus non contigua. — *Tempeſtas mollivit* (omissio *ſe.* cf. 19, 10.) — *Reinaculis ruptis apertis cataractis* (Schleulsen) cf. 24, 1. et Livium 27, 28. W.

19. *Nullam seditionem super querela instā perpeffus*] ita mereri querelis solitus, ut cives acquiescerent. W.

Porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contig. Eventus Boni cognom.] Pub. Victor in reg. ix. *Thermae Agrippae, Templum Boni Eventus.* Inscript. vet.

Mogontiaci.

Agisti.

PRO SALUTE DD. NN. SANCTISSIMORUM IMPF. BONO EVENTUI MIL. EXERCITUS GS. MATERNUS PERLETUS MIL. LEG. VII. FR. P. F. STRATOR.
LINDENH.

BONO EVENTUI APOINIA. C. F. MONTANA SACERDOS DIVAR. AUGUSTAR. COL. AUG. VIR. EDITIS OB HONOREM SACERD. CIRCENSIRUS.

Lavacro Agrippinae contiguam] Reinesius: „An ergo *Claudius Evangelus*, qui ut *Com. fort?* (portus, vel formarum, vel riparum et alvei Tiberis, quae sub Praef. Urbis dispositio?) W.) Orfiti Praef. Urbi iussu opus quoddam curavit. *Evangelum* etiam nominat *Mner.* (Macrobius? W.) cum Vettio, Symmacho Decio, Avieno, et iterum Symmach. 6. Ep. 7.“ W.

Boni Eventus cognominatam.] Bonum Eventum praecipue colebant agricolae teste Varrone in libri 1. de re rustica initio, ut is fruges so frumenta et vineta bene evenire sceret. Cato de re rustica c. 141. (142.) *Uti tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandire beneque evenire sinas.* Et Festus Pompeius de verborum significationibus: *Panibus, sit, redimibant caput equi immolant Idibus Octob. quia sacrificium fiebat ob frugum eventum.* Hinc Boni Eventus simulacrum Romae erat, dextra pateram, sinistra spicam et papaver tenentis, ut scribit Plinius in lib. 34. cap. 8. *Menilius* in lib. 1. *Astronom.* v. 303.

Eventus frugum varios et tempora dicunt.

“Et Zeno Veronenlis de Praecepto: *Attende tibi. Agricola es. Attende tibi, ut diligenter circumfodias infructuosam ficum, et adhibeas stercoreis quingos, et totum facinus quidquid ad fructuosum spectat eventum.*” Ceterum Boni huius Eventus templum erat in ix. regione Urbis iuxta thermas Agrippae seu Agrippianas, quae apud Charisium in lib. 1. male Agrippinianae dicuntur. VALES.

Gf. Böttiger Griech. Vasengemälde B. 2. S. 213. W.

V'sunt templum] Post haec verba an desit aliquid, cum liber proxime sequens in rebus A. 374. gestis pergat, de eo vide Vales. in Praef. p. L. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXX. C. I.

1. *Quas Percha Dux.*] At idem Marcellianus dictus est supra in fine libri 29. c. 6. §. 3. Zosimus in lib. 4. c. 16. Caeresium videtur vocare. Ab eo enim per insidias occisum esse Regem Quadorum in convivio scribit. Sed codex Regius et Vat. "Tolof." (et Colbert.) scriptum habet, *quas percha Ducis*. Editio autem Angustana *quas per caductis*: unde sic locum hunc emendandum puto: *Inter has turharum difficultates, quas perfidia Ducis Regis Quadorum excitavit occiso, etc.* Ita sere in principio libri 28. loquitur Marcellinus: *Dum apud Persas, ut supra narravimus; perfidia Regis motus agitat insperatos, etc.* VALES.

Para] Armeniorum rege, Arsacis filio 27. 12. *Materiae* facinoris, ut XVIII. 6. 17. — *Primordiale causam*. Sic *labes primordialis* XXIII. 6. W.

2. *Dispendiis communibus passus*] qui damno rei publicae sibi tantum consuluerant. W.

Terentius Dux.] Vir pius et admodum Catholicus, cuius insigne dictum factumque refert Theodoricus in lib. 4. Hist. Eccles. cap. 28. Erat autem Dux Armeniae. Idem postea Comes rei militaris fuit, ut docet Basilius in Ep. 173. et 250. VALES.

Terentius] 27. 12. ubi et sequentium *Cylactis* et *Artabantis* fata narrantur. *Demisse* modesto vultu. W.

3. *Gentilibus*] qui in scholis Palatinis militabant. v. Ind. 11. *Replicabat*, in memoriam revocabat. W.

4. *Quasi futurus particeps tractatus*] iamquam deliberationi de rebus gerendis assuturus cf. 14. 11. *Regaliter* iussu Imperatoris. *Obsequiorum specie* custoditus quali honoris causa custodes additi essent: — *Spe metu* cf. 14. 11. *quod revertetur*, crudelitatis enim in cives insinulaverat Terentius. — Ad iura Persarum ad Persas. Sic XXV. 7. 15. *transirent in iura Persarum*. W.

5. *Prudens doli*] fraudem animadvertens. *Cuneatim* conferto agmine. W.

6. *Provinciae moderatoris Apparitor.*] Haud dubie emendandum est, *provinciae moderator*, *Apparitoris* qui portam tuebatur percitus, *festinato studio* reperisset in suburbanis, prout in Mill. Flor. et Regio, et in Aug. Editione legitur. Ridiculum enim esset dicere Apparitorem, qui portam tuebatur, percitum festinato studio

reperiſſe Param in ſuburbania. HENR. VALES. [In Mf. Colbert. legi, *prov. moderator Apparitoris, qui portam tuebatur imperatus, feſti. ſt. ſupperiſſet in ſub. optimo.*] HADR. VALES.

6. *Provinciae moderator Terentius apparitoris*, ducis inferioris ordioia, cui portae cuſtodia demandata erat. *Feſtinato ſtudio* indicandae Parae fugae. — *Averſus eſt* in urbem reverſus. W.

7: *Voluntate errans in fugam compulſit.*] In Editione Auguſt. ſcriptum reperi, *errans hanc in fugam compulſit.* At in Regio [et Colbert.] codice ſic legitur, *ha in fugam compulſit*: quare ſcribendum exiſtimo, *ita in fugam compulſit ut, etc.* VALES.

Voluntate errans] ad terrorem tantum incutiendum ſagittas miſit, nec ſerire hoſtes voluit. W.

8. *Exanclatis laboribus*] De verbo exanclare vid. Daviſ. ad Cicer. Tulcul 1, 49. p. 136. ed. Rath. W.

Binis utribus.] Utres vinarios intelligit, de quibus Apuleius in lib. 7. (p. 192 Elmenh.) et Iuriſconſultus in lege 4. D. de tritico, vino et oleo legato, et Scriptores Graeci Latiniſque paſſim. VALES. Vid. ad xiv, 3, 11. W.

11. *Quem elaqueatum fidem rupturum exſtimabat.*] *Elaqueatum*, id eſt vinculis et laqueis liberatum; ut Aurel. Prudent. contra Symmach. lib. 2. v. 147.

Elaqueanda animi conſtantia, ne retinaculis

Mollibus ac lentis neza et captiva prematur. LINDENB.

Elaqueatum] inſidiis elapſum. W.

12. *Locorum gnaritate*] xxvii, 10. — *Macandros faciebat et gyros viaſum imperitus* ſaepe ita in orbem iter laciebat, ut bis ad eundem locum veniret. — *Compendioſis vallibus.* Erneſt. l. v. compendioſius legendum arbitratur *callibus.* — *Evanuit irritum* fuit. W.

13. *Per poſterulam.*] Hanc vocem Caſſianus in lib. 5. cap. 11. ſumit pro *poſtica vel poſtico, *une porte de derriere*, vel certe pro falſa porta.* Sic enim ait: *Quantalibet urbs ſublimate murorum et clauſarum portarum firmitate munitur, poſterulae unus quavis parviſſimae prodicione vaſtabitur.** Eadem vox legitur in Pallione S. Agathae, ubi de Quintiano ludere: *ipſe ad poſterulam ſecretarii fugiens, populum in ianuis dereliquit.* Nec aliter Anaſtaſius Bibl. in Geſtiſ Hormisdæ Papae.* At in hoc Marcellini loco poſterula eo ſenſu ſumi non poteſt: niſi forte pro aditu, et quaſi ollin tramitis ſumatur. VALES.

Tramitem medium vitabundus excedens.] Imitatur Salluſtium, qui in lugurthino ſic loquitur de lugurtha c. 38. *Ipſe quaſi vitabundus per ſaltuoſa loca et tramites exercitum ductare.* Ait igitur Marcellinus viatorem illum, cum bivium armatis oppletum vidiffet, obliquo aditu tramitem quemdam medium inter duas vias petiſſe, ac ſic evaſiſſe. VALES.

Squalentem horridam fructis. Cf. xv. 4. *Retinetur intactus bene habitus quidem, ſed in iulnere pergere prohibitus.* W.

14. *Diverſoria paraturus et cibum*] regi mox ſecuturo. W.

15. *Exiguam iumento onuſto callem*] ſemitam ita arctam, ut iumentum vix pervadere poſſet. *Poſt terga relictiſ militibus Ro-*

manis. *Captis illis ministris equicibus illis duobus. Ad mentes observantium insidantium praefringendas in errorem ducendas.* W.

In eadem fidel certitudine mansit immobilis.] Non dubito quio haec scripturam Gelenius ex coniectura procuderit. Nam in Mss. Flor. et Regio [ac Colbert.] et in Editione Aug. ita scriptum reperi, *fiderandi ne mansueti mobilis*. Uode proclivius erat sic emendare, *in fide pristina mansit immobilis*. VALES. Atqui non hanc regulam emendandi in praeclaris restitutionibus ó pávú posuit, ut ex literis *randine* efficere conaretur *pristina*. Quas species in his, quas fides? Putavi igitur scripsisse *in fide candide mansit immobilis*. OROK.

Demassatis] ita dissimulatis, ut ne verbum quidem de iis excidere sibi pateretur. Eadem voce Appuleius Metamorph. iii. p. 97. ed. Floridi praeter nostrum usus est. W.

16. *Lasi] elusi ludibriis. Laccrati convictis a suis. Appetitu morsu. Ora deotes.* W.

17. *Melliore xpsitroni, callidiore consilio.* W.

Incentiones Circeas in veriendis debilitandisque.] Homerus Odyss. k. 233. II. Talis autem Merce quoque fuit anus, quam in castrum, vel hircum, vel rauram homines nutare solitam, Madanreosia Philoophus ait Milef. 1. LINDEBER.

Incentiones] iocotationes. W.

Si hunc irrisioni superfuert] si post has, quibus nos deluserit, praestigias atque officias diutius vivere permitteretur. Excitabit excitaturus sit. W.

18. *Inexplicabile auctum Principis odium.]* Melius scriberetur *inexplicabile*. Idem error in lib. xv. cap. 3. insedit, ubi legitur, et ob hoc homo tamquam *inexplicabili* obnoxius culpa, gravi mole criminis pulsabatur. Scribendum enim illic quoque *inexplicabili*. VALES.

Traiano rem militarem agent] Comiti 29, 1. W.

19. *Serenae mentis literas] benevolentiae amicitiaeque testes — Convulsis se ingerens non invitatus.* W.

20. *Exquisite cupediae.]* In exemplari Regio [et Colbert.] *cuppediae* scribitur hic et in lib. xxvi. cap. 7. peque aliter apud Nonium Marcellum aliosque. VALES.

Nervorum et articulato statitque fonitu] vocali, quam nos vocamus, musica et instrumentali. — Incalescente convivit domino sic iunge verba. W.

Naturalis cuiusdam urgentis] Ernest. exonerationis vesicae. Vir doctus in Miscell. Obsl. novis T. 3. p. 28. alios eiusmodi euphemismos e Graecia affert: ἔχεις κατὰ τὴν ἁγίαν Lucian. de saltat. p. 940. πρόσθεν ποιούμενος τὴν γαστέρα Achill. Tat. Lib. v. p. 289. ἐπὶ τοῦ τῶν ἀντιλέκτων ποιῶσαι τὴν ἔξοδον Ioseph. Aott. 1, 13. W.

Supras] Nihil mutarunt, ne notarunt quidem editores, nec habet Gesnerus. Interpres Franco-Gallus fortasse Suras coniecit scripsisse Ammianum, viros nempe grandibus et torosis furis praeditos, provocans ad Iuvenal. 16, 14. Haud male. Possis etiam Coprias suspicari, parasitoa nempe abiectos, in aulis domibusque di-

vitum versantes. qui, si bene pascerentur, ad quaevis facinora erant prompti, cf. interpretes ad Sueton. Tiber. 61. Claud. 8. Dion. Cass. 73. 6. Magis tamen placet *scurras*, quo nomine Amiani aetate venisse *satellites* supra 29. 4. e Salmatio notavimus. W.

[*Etiāmiū praepeditum*] cui iam antea exitus omnes fuerant praecclusi. W.

21. *Expedito dolone adsurgens.*] Sic recte in Ms. et interpretatur vocem Plutarchus in Tiberio: ἐξέδιδον ἀπεργαζόν, ὃ δόλωνα παλῶσι. Phaedrus lib. III. fab. 45. *Vide ne dolone collum compongam tibi.* Allenus IG. in L. 52. §. 1. ff. ad L. Aquil. Hefychius in δόλωνα. *Artemidor. de Somniis lib. 2. cap. 14. Sil. Ital. lib. 3. v. 250.

*Nec tereti dextras in pugnam armata dolone.** LINDENBR.

22. *Decepta credulitate*] credulo rege. Inter epulas quae reverendae sunt vel in Euxino ponto qui male alias auditi ob male habitos peregrinos, veroque nomine *ἀέθρος*, appellandus esset. W.

Hospitali numine contuente.] Cicero pro Deiot. c. 6. extr. *Si veneno*, (interemisset) *Iovis illius quidem hospitalis numen nunquam celare potuisset.* LINDENBR.

In ambitiosa toralia sparsus.] Haec quidem Gelenii coniectura est. At in Regio codice ita legitur, *in ambitiosalam et conspersus spumantes ante societati, etc.* (In Colbertino, *in ambisio salam et conspersus spumantes ante societati, etc.*) in August. autem Editione legitur hoc modo, *in ambitiosa tam et conspersus spumantes ante societati, etc.* Ac fortasse ita scripserat Marcellinus: *Peregrinus cruor in ambitioso lecto conspersus, spumante sante satietati superfuit convivarum.* HENR. VALEN. [Vel potius ita: *Peregrinus cruor in ambitiosa linteā conspersus, spumante sante satietati superfuit convivarum:* ex vestigiis scripturae codicis Colbertini. Linteā autem illa sunt linteā toralia, quorum praeter ceteros meminit Ammianus ipse in libro XVI. c. 8. de quodam lauto et mundo apud Aquitanos convivio loquens hisce verbis: *Cum vidisset linteorum toralium par, duos clavos ita latiff.* etc.] MADR. VALENTUS. Vix est, ut posterior locus possit nostro exemplum esse ad corrigendum, ubi explanate dicit *lintea toralia*, quale adiectivum hic nullum potest supponi. Et utique ex *lam* et exsculpere vel *lecto* vel *lintea* dubito, an conveniat talibus ac tantis ingeniis, praesertim in illo, qui viderat codicem Colbertinum, qui plane dictat *literam s* in his esse errantem, nec loco suo positam. Itaque nec diu haerens, ubi adverti, censui dedisse auctorem *peregrinus cruor in ambitiosas lances conspersus.* Non dissimilia sunt Liviana ex persona Calavii ad filium lib. XXIV. cap. 9. *ut eam ipsam mensam cruentares hospitii sanguine.* GRON.

Spumante sante sanguine satietati superfuit convivarum tanquam mensa secunda iis appolita. W.

Ingemiscat, si quis vita digressis est dolor, Huius arrog.] Eadem figura dixit T. Livius in lib. 21. c. 53. *Quantum ingemiscant, inquit, patres nostri circa moenia Carthaginiis pugnare soliti, si videant nos progeniem suam, etc.* quae figura magnam habet *ἰμφοειν* et gravitatem: estque valde familiaris Graecis Auctoribus. Nam et Demosthenes in Orat. contra Aristocratem sic

dicit: καὶ τοὶ πῶλικοι ποτ' αὖ στενάξειαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, etc. et in fine Orat. contra Aphobum: μέγα δ' αὖ οἶμαι στενάξει τὸν πατέρα ὑμῶν, εἰ αἰσθόσθω, etc. et Din in lib. 50. pag. 433. Denique Herodotus in lib. 7. c. 159. ubi Lacedaemonii Geloni Siculorum Regi sic aiunt: ἢ καὶ μὲν οἰμώξεαι ὁ πελοπίδης Ἀγαμέμνων πύθμενος σπαρτιάτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρησάται ὑπὸ γέλωτος: quae Herodoti verba translata sunt ex Homérico versu in Iliad. 8. ni fallor. [imo vii, 125. W.] VALER.

Fabricius ille Luscinus.] Livius lib. xi. *Patres Pyrrhō Regi hosti armato exercitum in Italia habenti, ut a veneno caveret, praedixerunt.* Plutarch. in Pyrrho et in Apophthegmat. *Gellius lib. 3. cap. 8. Cicero 3. Offic. c. 22. Aelian. lib. 12. cap. 33. *LINDENBERG.

Democharem, vel, ut quidam scribunt, Niciam.] Timocharem habet Editio Mariangeli, quemadmodum is dicitur a Valerio Maximo in lib. 6. cap. 5. et apud Agellium in lib. 3. cap. 8. At eundem Niciam vocat Claudius Quadrigarius apud Agellium in dicto loco, et Zonas in tomo 1. Annalium: qui id etiam adiecit, Pyrrhum, cum ex Italia in Epirum tanquam reverturus solveret, Milonem cum praesidio Tarenti reliquisse, sellamque ei tradidisse pelle Niciae victam et constatam. Aelianus autem in lib. 12. cap. 33. Variae Historiae Cineam hunc Pyrrhi medicum nominat, corrupte, ut cenfeo. VALER.

Italiam tunc bellis saevissimis exurentem.] Sic Liv. xxvii, 39. Puni bellis, quin decimum annum Italia urebatur; xxviii, 43. quomdiu Sicilia Punico bello urebatur; xxxi, 21. tanquam non intestino et haerente in visceribus uramur bello. Sil. Ital. xv, 539. lq.

Hunc etiam, vastis qui nunc sese intulit oris, Perpetiar, miseras quaerentem exurere belli Reliquias.

Seneca Phoeniss. 560.

— — quod armis uris infestum solum. ERS.

[*Ut ab interiore caveret obsequio.*] In codice Colbertino ita scriptum lego: *Scriberatque ad Regem, ut ab extertore caveret obsequio.* *Exterius* Medici obsequium vocare potuit Marcellinus, ut in libro xxv. c. 4. §. 3. *citeriorem vitam* vel *exteriore* appellat his verbis: *Ut ne suspitione quidem tenuis libidinis ullius vel citioris vitae ministris incusaretur. Exterius obsequium* vocat, quod alii *interius* et *domesticum* dicerent: *citeriorem vitam*, quam alii *interiorem* nuncupavere, ipse Marcellinus in libro isto xxx. c. 6. §. 3. *secrotiorem vitam.*] VALER.

Mensae gentilitas] hilaritas. W.

23. *Necis exemplo Sertorianae.*] A M. Perperna domestica fraude inter coenam Ofese perpetratae. Patercul. lib. 2. c. 30. Plutarch. in Sertorio c. 26. LINDENBERG. Adde Florum iii, 22. W.

**Ut Demosthenes perpetuum Graeciae decus affirmat, numquam, etc.*] Videtur locus esse, quem in re simili laudat Taurus Philocephus apud Agellium in libri x. capite 19. Videndus est etiam Cicero iv. in Verrem. * LINDENBERG.

Ut Demosthenes affirmat.] In Oratione contra Androktionem initio: οὐ γὰρ εἰ τι πῶποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπαχθῇ, εὐ δὲ τοῦτο

τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφεύγοις ἂν δίκαιος, ἀλλὰ πολλῶ
 μᾶλλον ἀδίκος· ὥστε γὰρ εἰ τις ἰδῶν, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγγρα-
 φας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἀλῆς,*) ἄλλος οὐ γράφει. Quae sic vertit
 Quintilianus: Non enim si quid umquam contra leges factum
 est, idque tu es imitatus, idcirco te. convenit poena liberari:
 quin e contrario damnari multe magis. Nam ut si quis eorum
 damnatus esset, tu haec non scripsisses: ita si tu damnatus fue-
 ris, non scribet alius. Eadem verba repetit Demosthenes in Orat.
 adversus Aristocratem. Quae quidem Cicero in actione 3. contra
 Verrem eleganter est imitatus: ut memini notatum esse ab Anto-
 nio Mureto in lib. xiii. Variarum Lect. cap. x. *Demosthenis
 verba imitatus est suo more Isidorus Pelusiota in Epistola 151.
 libri 5. Sed et Isocrates eandem fere sententiam posuit in Bu-
 lridis Laudatione sub finem: ubi Sophistam quemdam reptelen-
 dit, qui cum Buliridem laudare constituisset, non illum culpa va-
 care ostenderat, sed alios eadem fecisse docuerat: quae, ut ait
 Isocrates, facillima delinquentium defensio est. Cum enim diffi-
 cile scelus ullum reperitur quod nondum ab aliquo patratum sit;
 si sceleris convictos nihil grave admisisse putabimus, dummodo
 alios eadem fecisse coniet: nonne omnibus reis expedita defensio
 suppetet, et malitiosis hominibus licentia atque impunitas propo-
 netur? VALES.

Contra ac liceat (aliis locis contra quam 15, 6. cet.) contra
 ius fasque. W.

C A P V T II.

1. *Maiora sibi praefeminans*] animo praecipiens maiora sibi
 imminuentia pericula. W.

2. *Arrace legato.*] In Editione Augusti. et codice Regio [et
 Colbertino] scriptum inveni *Arrace*. VALES.

Deleri suadebat Armeniam] Deleri? Non placet. Fortasse
 una literula mutata *deseri* suae sortis committendam, quod com-
 probatur paullo post sequentibus: *ad arbitrium suum cultoribus*
vivere permittis. — *Hiberiae divisione cessante*. cf. omnino 27,
 12. unde et sequentia illustrantur. W.

4. *Absolutum et uniusmodi*] definitum, planum et simplex.
Sauromaci, quem ab Romanis Hiberiae, addita manu militum,
 praefectum Sapor expulerat, 27, 12. — *Invitus en complebit cet.*
coactum iri regem ad ea facienda, quae sponte lacere negle-
xerit. W.

5. Iuste haec omnia et aequae, legati tamen *devtabant* man-
 data excefferant eo, quod parvas quasdam regiones, quae sponte
 se ipsi dederissent, *susceperant*. W.

Suren potestatis secundae post regem (Gros-Wessir). W.

7. [*Iram eius occultans, etc.*] Iratus erat Sapor, quod ipsi
 res in Armenia et Hiberia non bene succederet: sollicitus erat ut

*) Vid. GROBOW. in Praef. p. xxx. W.

Valens Aug. de utriusque Proviociae statu. Sed cur Sapor iram Valentis hostis sui occultaret, ac non potius suam indignationem dissimularet ac tegeter? In codice Colbertino lego, *iram eius conculcans*, optimo sensu. *Iram Valentis conculcans* Sapor, id est spernens, negligens, parvi ducens, augens etiam ac provocans, et ipsi insultans. Editio Basilienfis Frobenii anni 1546. et Parilienfis Roberti Stephani Gelenianam secuta, Editio etiam Lugdunenfis Gryphii codici Colbertino suffragantur.] HADR. VALESTUS. Est merus typorum lapsus in editione Henrici. Nam nec Augustana, nec Lindenbrogiana aliter habent, quam ut nunc ex libro Colbertino adfertur. anon.

8. *Emendari*] in integrum restitui. — *Funera calamitates*. — *Si ad ea venerimus* v. infra 31, 2—5. W.

9. *Legatorum Tripoleos*] 28, 6. *manes inultos et errantes*. cf. 23, 5. insepultorum enim vel inultorum animae corpora circumvolare credebantur. W.

10. *Remigius*] 28, 6. 29, 5. *Leo Magister Officiorum* 28, 1. *Negotiis ruralibus* in agrum, praedium secesserat. W.

11. *Maximinus*] dirus ille Praef. Praet. 28, 1. cet. W.

12. *Rationem formidine calumniarum criminum*, quibus aulici temere se oneraturi essent, *superante* quum, quae hostes in se coniecturi essent crimina, diluere desperarent. — *Innodato guttute laquei nexibus interit*. Nimis quaelite! W.

C A P V T III.

1. *Munimentum aedificant prope Basileam, quod appellam accolae Robur*.] Absque Ammiano si esset, castelli huius situs ignoraretur: adeo nunc fere una cum pulvisculo indicia cuncta perire, et mentio eius apud antiquos perrara. Quam tamen fieri video in L. 55. C. Theod. de curs. publ. in Constitutione Imp. Valentiniani, Valentis, et Gratiani AAA. data Idib. Jul. Robore, Gratiano III. et Equitio V. C. Conas. qui ille ipse annus erat, quo munimentum hoc a Valentiniano Imp. exstruebatur. LINDENB.

Robur] fere ubi nunc urbs Hünningen Mannert Gallia p. 238. *Illyrici* cuius erat Praefectus, v. Ind. 1. *clades* per Quados infectas 29, 5. W.

3. *Oratum eum pertinerent et exoratum*.] *Pertinerent* active dictum, pro retinerent omni vi atque ratione. Sic libri xxvii. cap. 1. *Ipse denique Charitio, dum cedentes obiectu corporis et vocis iurgatorio sonu audentius pertinet*, etc. uti codex Colbert. praefert: cum vulgo legatur, *sono aud. retinet*. Nescio quid causae sit Gelenio, ut elegantem hanc scripturam interpolaret. Sic eoim loquitur Terentius in Andria III, 4, 13.

Simo gnatam ut dei oro, vizque id exoro:

et Symmachus in Ep. 16. libri 1. et Paulinus in Ep. 27. Claudius denique in Eutroplum lib. 1. v. 267. [In Ms. Colbert. legitur, *perciperent*, pro *pertinerent*, deestque vox *veris*.] VALES.

Macriani quem constabat impacatum] cf. 29, 4. W.

4. *Arbiter superior pacis*] a quo vel maximo pax vel concedenda vel reculanda peoderet. W.

5. *Annicia lembis*] cymbis (luforiis navibus 17. 2. cf. Salmat. ad Scr. H. A. T. II. p. 520. et 767.) — *Ultro citroque versus. Pro versus*, quod abesse poterat, Reinesius malebat *versis*. — *Media sacramenti fide* ioterpolito iureiurando. W.

6. *Facinorum documentum pulchrorum.*] Scribendum videtur, *facinorum documenta pulchrorum*, ut clausula aptius sonet. VALES.

C A P V T IV.

1. *Externorum*] externarum rerum, belli cet. Ernest. *Homo rigidus* ipse Imperator. — *Ut Iuliani temporibus* cf. 22. 9. — *Defensione* ob libertatem sese defendendi permissam. W.

2. *Modesto Praefecto Praet.*] Domitius Modestus is dicebatur. Fuerat autem primo Comes Orientis temporibus Constantii Augusti, ut docet Marcellinus noster in lib. xix. ad finem. Postea mortuo Constantio accusatus est apud Iulianum, quod Constantii partes studiosius quam par erat adversus ipsum ac diutius fovisset. Sed Iulianus cum in Orientem venisset, non modo eum absolvit, sed etiam Praefectum Urbis Constantinop. creavit ut docet Libanius in Epist. 688. ad Maximum, et 689. ad Hyperechium. Idem sub Iuliano se Deorum cultui deditum esse simulavit, ut ex Epist. 704. Libanii didici. Nec dubito quin ea simulatione Iulianum sibi conciliaverit Modestus, et ex offenso amicum reddiderit, ut de Thalassio supra notavi ad lib. 22. c. 9. Quod etiam non omisit Gregorius Nazianzenus io Philippica 2. adversus Iulianum: *τί δ' ἂν εἰ λέγοιμε διὰ τὴν μεταβολὴν καὶ μετακλίσεις πολλάκις διὰ μέσης νυκτός.* Et paullo supra: *μὴ ψῆφος ἢ τις ἀρχὴ ἢ παράβασις.* Unicum erat suffragium ad Magistratus iterum Praefectus urbi Constant. fuit Valentiniano Nob. puero et Victore Coss. ut scribit Idacius in Fastis. *His Coss. opus magnificum cisternae Constantinopolit. completum est a Domitio Modesto V. C. iterum Praef. Urbis, quod in prima inchoaverat Praefectura.* Haec cisterna ex conditoris nomine Modestiana dicta est. eratque in regione xi. Urbis, ut est in Descriptione urbis Constant. De eiusdem Praefectura Praetoriana et Consulatu supra notavi. Filium autem habuit Infantium teste Libanio in Epist. 880. qui postea Comes fuit Orientis, ut in Cod. Theod. legitur. VALES.

Modesto] Praef. Praet. (Comes Orientis 19. 12. cf. Wernsdorf ad Himerium p. 152. edit. min.) — *Regiorum arbitrio spadonum exposito*, qui se totum ad horum voluntatem accommodaret. — *Infra imperiale columnen culmen, digressum.* cf. 20. 5. vel quod statim sequitur *ad humiliandam celsitudinem potestatis.* W.

Ad humiliandam.] In Ms. Regio legitur *humiliandam*: nec aliter in libro 29. scriptum habet codex Reg. et Florentinus. [ac Colbert.] Vide de eo verbo supra lib. 29. cap. 2. VALES.

3. *Professionem oratorum forensium iure πολιτικῆς μορίου εἰδωλον, id est civilitatis particulae.*] Locus Platonis, quem lau-

dat Marcellinus, in Gorgia exstat (Bipont. iv. p. 37.): *Φησὶ ἐν τῇ τῆς κολακείας μορίον εἶναι τὴν ῥητορικὴν*. Et paullo post: *Ἐστὶ γὰρ ἡ ῥητορικὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον πολιτικῆς μορίου εἰδωλον*. Utiur eodem Apuleius lib. de Philosophia p. 16. Elmenb. sed cuius verba sic relituenda videntur: *Hanc δυνάμιν τοῦ τὰ ψευδῆ πειθὰ δυνάμιν definit Platō: quam civilis particulae umbram, id est imaginem nominavit*. Perperam enim civilis articuli umb. vulgo editur. *Rhetor. 1. Quod et Quimilian. notat Instit. Orator. lib. 2. cap. 15. *Rhetoricen quidam eandem civilitatem esse iudicaverunt*. Cicero civilis scientiae partem vocat. Civilis autem scientia, idem quod sapientia est. * LINDENBR.

Civilitatis particulae umbram vel adulationis partem quattam esse definit Platō.] Platonis locus est in Gorgia, ubi Socrates hanc sententiam sic explicat. Ut corporis, sic etiam animi quaedam est *εὐεξία*, quam bonam habitudinem possumus dicere. Eam autem corpori quidem praestat medicina et exercitatrix seu *γυμναστική*, quae sub corporis curatione quasi partes continentur. Animo vero eam habitudinem praestat politica seu civilis ars, cuius duae sunt partes: iustitia, quae medicinae ex adverso responderet; et legalis, quae exercitatrix. Et haec quidem quatuor omnino sunt artes, quae partim animum, partim corpus recte curant atque excolunt. Sed harum loco frequenter irrepsit adulatrix, quadrisariam et ipsa divila, quae non id quod optimum est, sed solum voluptatem confectatur. Pro medicina enim subit coquinaria: pro exercitatrice mangonum ars, qui colorem fucō et verum robur inani sagina mentiuntur. Similiter legale sen *νομοθετική* imitatur sophilic; iudiciariam autem rhetorice. Et haec fuit sententia Socratis, qui Rhetoricam inter turpes artes diserte collocat, quidquid contra Quintilianus dicat in lib. 2. cap. 15. Ad eum Platonis locum alludit Themistius in Orat. xv. Post Platonem omnes Academici Rhetorum artem perinde damnarunt. E quorum numero Critolaus et Charmidas multis in eam invecti sunt, quae concessit Sextus in lib. 2. adversus Mathematicos: et Dio Academicæ sectae Philosophus, in Euboica Oratione sub finem, pauperibus suis eam artem interdicit perinde ac plumariam atque praeconium et reliquas huiusmodi. Maximus item Tyrius in Orat. 12. Rhetores mangonibus comparat, qui cum tenera mancipia acceperint sub Sole et caelo libero educata, eadem in umbra alentes ac levigantes, naturalem pulcritudinem corrumpunt. Nee absurde Platonici adiungitur Philo, qui in libr. de Agricultura initio, de Rhetorica haec dicit: *καὶ ῥητορικῆς τὸ συνηγορικὸν καὶ ἑμμεσθὸν εἶδος, οὐ περὶ τὴν εὐεξίαν τοῦ δικαίου πραγματευόμενον, ἀλλὰ περὶ τὴν δι' ἀπάτης πειθὰ τῶν ἀκούοντων*. VALES. Cf. Tiedemauni Argumenta Dialogorum Platonis p. 94. ff. W.

Amplitudo Platonis] amplius, magnus ille Plato. Supra xxix, 16. sermonis amplitudine Iovis aemulus Platon. Cf. Appuleius de habitu. Platon. Philos. p. 604. ed. Floridi. W.

Epicurus Kakotechnian nominans.] Id est fallendi artem; quae fuit etiam Athenaei sententia, ut refert Quintilianus in lib. 2. Ceterum Epicurus Rhetoricam artem esse negabat. Sic enim scribit in lib. de Rhetorica: *ὥστις γὰρ ἐστὶν ἡ κατορθούσα λόγους, τέχνη δὲ οὐδεμία*; ut videre est in Scholiis ad Hermogenem, pag. 377. id est: *sola natura est, quae orationem perficit, ars autem nulla*. VALES.

Ctesias.] *ML. KIHCIAC. is. Lysias. LINDENB.*

Ctesias suasionis opificem.] In *Mf. Regio* scriptum invenitur *κτῆσις*, [in Colbert. *Kingsias.*] Nec dubito quin Ammianus scriptum reliquerit *Tisias*: fuit enim *Tisias* cum *Corace* Siculo antiquissimus artis rhetoricae scriptor, ut prodit *Dionysius Halic.* (in *Iudicio de Isocrate* T. v. Reisk. p. 535.) et *Plutarchus* in *Isocratis Vita*, *Quintilianus* in lib. 3. c. 2. *Cicero* (in *Bruto* c. 12.) et alii plures. Huius auditor fuisse dicitur *Leontinus Gorgias*, ut narrat interpretes *Hermogenis* initio. Hi *Rhetoricam* designabant *παιθεὺς ἀμυμονγγῶν*, id est suasionis artificem, ut videre est apud *Platonem* in *Gorgia*. VALES.

Gorgia Leontino] *Cicero* in *Bruto* c. 12. cet. W.

4. *Orientalium*] De orientalibus, quod bene notandum, sermo est, qui an sui similes habuerint habeantve in occidente, equidem definire non ausim, quamquam satis locuples testis *Hommelius*, qui olim *Ordinis Ictorum Lipsiensis* erat primus, in *Literatura Iuris Praefat.* p. 12. ad nostras aliquando oras eiusmodi vel detestandos val ridiculos homines irrepsisse velit contendere. W.

Retinaculis temporis praef. frenatur.] Cum enim certus esset numerus patroporum, ubi ordine matriculae ad primum locum et *Advocationem* suam pervenerant, post biennium abscedebant, ut patet ex *Codice*. VALES. Idem apud nos, sapientiusque adeo cautum est eo, quod causas agendi concessio nonnisi peritis atque probatis datur. W.

5. Antequam caudicicos istos in scenam producat *Ammianus*, lectionis ostentandae causa horum quasi antipodas, summos illos Graecorum et Romanorum oratores forenses enumerat, quorum tamen omnium gloriam satis notam notulis adpersis renovare nihil attinet. Cf. omnino *Ciceronis Brutum*, de Graecis seorsim *Rulinkenii* hist. orator. Graecor. *Rutilio Lupo* praemissam. Pauca tantum hinc inde asseram, quae ad illustrandum faciunt contextum. W.

Elegantiae priscae] *Elegantia* prisca illa, Graecorum inprimis propria, causae agebantur in concionibus populi vel coram indicibus. — *Conciliae facundiae* promptae semper atque paratae. Sic concitatus orator in laude ponitur 14. 7. Nisi *Ammianus* scripserit comitae, secutus *Tacitum* *Annal.* vi, 15. W.

Demosthenes, quo dicturo concursus etc.] Imitatur *Ciceronem*, qui sic loquitur in *Bruto* c. 84. *Ne illud quidem intelligunt non modo ita memoriae proditum esse, sed ita necesse fuisse, cum Demosthenes dicturus esset, ut concursus ex tota Graecia audiendi causa fierent.* VALES.

Callistratus, quem nobilem illam super Oropo causam] *Oropius* ager inter Atticam et Tanagraeos medius: de cuius possessione ingens lis olim inter Athenienses et Thebanos fuit, quoquo tum denum Athenienses beneficio *Philippi Regis* potiti sunt, cum ille Thebanos expugnasset. *Pausan.* lib. 1. c. 34. In eam igitur rem, ut videtur, haec a *Callistrato* oratio habita fuit. LINDENB.

Et Callistratus.] *Callistratus Aphidnaeus*, celeberrimus Athenis Orator, in Rep. gerenda versatus est paullo ante *Leuctricam* pugnam, ut tradit *Xenophon* in lib. 6. Hist. c. 2. 3. *Diodorus Siculus* in lib. xv. c. 29. Eum Oratorum omnium qui umquam Athenis fuissent, principem ponit *Aeschines* in *Orat.* de eementita

legatione, et Cornelius Nepos in Epaminonda c. 6. Hic postea ab Atheniensibus relegatus, Datum opidum in Thracia condidit, ut memorat Isocrates in Oratione Sociali c. 9. Scylax Caryandenus in Thraciae descriptione, et Zenobius in adagio *ἄσος ἀγαθή*. Cumque Apollinis Delphici oraculum consulisset de reditu in patriam, eique respondisset Apollo, si in patriam redisset, cum ius recuperaturum: Athenas reversus, capitali supplicio damnatus est, ut refert Lycurgus in Orat. contra Leocratem c. 22. Erat autem Callicratis filius, teste Theopompo in lib. x. Philipp. apud Athenaeum in 4. p. 166 E. Quare fallitur Plutarchus in x. Rhetorum Vitae, qui Callistratum hunc Empaedi filium facit: Καλλι-στράτου τοῦ Ἐμπαδίου Ἀφιδναίου, ὁ ἴστος δοσίμην καὶ ἰνπαρχή-σαντος. Fuit quidem Callistratus Empaedi filius, Praefectus equitum in Sicilia Peloponnesiaci belli temporibus, de quo Pausanias in Achaicis c. 16. de quo agimus, recentior Callicratis filius fuit: cuius meminit Demosthenes contra Timotheum, et Aristoteles in Rhetorica. VALES.

Nobilem illam super Oropo causam.] *Oropii se et agrum suum dederant Atheniensibus, teste Isocrate in Plataico. Aliquanto post Themison Eretrienfis et Theodorus collecta exsulum manu Oropum pulso Atheniensium praesidio occuparunt Olymp. 103. anno 3. Quod opidum ut recuperarent Athenienses, ilico omnes copias eduxerunt: contra Thebani auxilium Themisoni tulere. Itaque Athenienses iure potius quam armis decernendum rati, opidum Thebanorum fidei commendaverunt, donec res in publico Graecorum concilio esset iudicata. Sed Thebani id opidum restituere postea recusarunt, ut scribit Xenophon in lib. 7. Hist. Graec. c. 4. Diodorus in 15. c. 30. Ulpianus ad Demosthenem pro Corona. Ceterum Athenienses iudicium capitis constituerunt adversum eos quorum negligentia id opidum captum fuerat: et Chabrias Imperator eo nomine accusatus causam dixit, ut refert Demosthenes contra Midiam: Φιλόστράτου ὅπαντες ἴσμεν Καθάρου κατηγορήσαντα, ὅτ' ἐκρίνετο τὴν περὶ Ὀρωποῦ κρίσιν θανάτου, καὶ πάντων τῶν κατηγορῶν πικρότατον γινόμενον. Philostratum omnes novimus, hunc qui Chabriam accusavit, cum ille de Oropo causam capitis diceret, omnium accusatorum acerbissimum. Inter accusatores Chabriae praeter Philostratum fuisse videtur et Callistratus noster, ad id publice constitutus ex more institutoque Atheniensium, de quo Plutarchus in Demosthenis Vita: μίλλοντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὀρωποῦ κρίσιν. VALES.

Qui locus in Euboea est.] Immo in conspectu Atticae et Boeotiae, teste Thucydide viii. 60. Pausania in Achaicis c. 11. Ulpiano, aliisque. VALESIUS. An lippis hoc ignotum? Et mirari se iam tanto ante enuntiavit Hier. Surita ad Antonini itinerarium. Notavit quoque Ortelius hunc locum, sed iudicii discrimen addens nullum. oron. Oropum in Euboea nullam fuisse certum est. Cf. Wesseling. ad Diodor. Sic. xv. 30. T. vi. Bip. p. 622. et ad Itineraria p. 326. Tota parenthesis scioli glossatoris esse videtur. W.

Academia cum (et) Platone relicta sectatus est exemplar imitandum sibi proposuit. *Andocides.* vid. Wytttenbach Bibl. Crit. Vol. III. P. III. p. 76. W.

Antiphon ille Rhamnusius.] Vid. Suid. in Ἀντιφῶν. LINDBER.

Antiphon, quem ob defensum neg.] Vide Plutarch. in Antiphontis Vita. VALES. Reinolius adscripsit: „Nihil de mercede accepta ab Antiphonte habet vel Plutarch. vel Suidas.“ W.

Antiphon Rhamnusius] de quo singularem Disp. habemus Spaanii (Ruhnkenii) reculam in Reiskii Orat. Gr. T. vii. p. 795. ff. et in Ruhnkenii Opusculis p. 214. ff. ubi et alii p. 230. laudantur, qui Antiphontem primum mercedis exactae auctorem vituperant. W.

6. *Rutilius]* de quo vide congesta ap. Wernsdorfium in Poët. min. T. v. Praef. p. 28. De reliquis vide Ernesti Clav. histor. W.

Rutili] De iis vide iudicium Ciceronis in Bruto p. 272. Philippis. L. Marcus Philippus Cos. A. U. 662. Cic. in Bruto p. 280. I. Pighius sub anno 660. Scaevolae (Quinti) Cic. Bruto 279. Haec omnia Reinolii. W.

Civilibus — stipendiorum officiis floruerunt — laureas fortet.] Quum in militia ante duces et imperatores gloriam adepti essent, eandem Oratores togati auxere. W.

7. *Orationis impertiosae]* qua, quidquid vellet, impetraret. W.

Fluminibus] Chr. Crusius in Probab. p. 37. mavult *fulminibus*, quod uti non ignoro de oratoribus incitatis atque vehementioribus usurpari, ita tamen vulgatum lectionem retinendam censeo, Ammiani nempe ingenio magis convenientem, qui quas *flammas* semel in animo haberet, non fulminibus, sed fluminibus extinguere putaret consultius. Cf. etiam Hadr. Vales. Praef. p. lxxvi. W.

8. *At nunc videre est]* Reinolius adscripsit: „Audite rabulae et ferenles eanes!“ et paullo post: „ad ipsa cubilia. Perquam rarum sit, ut longa et castigata cunctatione ad heri(?) cubile non perveniat. Zosimus Ep. Rem. in Ep. ad P. P. Africanos apud Baronium T. v.“ W.

Per eos omnes tractus.] Scribendum omnino est, *per Eoos*, ut praecedentia demonstrant: atque ita in codice Valentiniano exaratum fuisse notarat Ant. Loifellus. VALES.

Spartanos canes aut Cretas.] De canibus Spartanis Plin. lib. x. esp. 63. Virgilius Georg. 3. v. 405.

*Nec tibi cura canum fuerit postrema, sed una
Veloces Spartae catulos, acremque molossum
Pasce sero plagui.*

De Cretensibus canibus Aelianus de Animalib. lib. 3. esp. 2. Lucanus de Bello civili lib. 4. v. 440.

*Venator tenet ora levis clausa molossi,
Spartanos, Cretasque ligat, nec creditur ulli
Silva cani, nisi qui presso vestigia rostro
Colligit, et praeda nescit latrare reperia.* LINDENB.

Cubilia caufarum] Comparationem repetitam esse a cubilibus f. lustris ferarum facile quisque videt. W.

9. *Per vadimonia mille tacentur]* si quem audiendia utrisque partibus diem esse praestitutum competere, adfuit non advocati, non consulti de iure respondent — *Iduarum postes et arborum limina* (suasque ipsorum calceorum soles) deterentes. W.

Et avidi inter discordantes.] In Regio exemplari [et Colb.] „ac Tolof.“ scriptum inveni: *Et avi inter discord. etc.* Quare

amplector scripturam Editionis Augustanae, quae est eiusmodi: *Et aut inter discordantes amicos aut propinquos, etc.* VALES.

Si simultatum levita senserint receptacula] si suspiciones iniectas facile haerere animadvertant, tum animos ad odia infecta exacuunt. W.

Ob levita serinii receptacula.] Haec quoque scriptura ex conjectura Gelenii profecta est. In codice quidem Regio [et Colb.] ita legitur hic locus: *Simultatum levitas in serinii receptacula, etc.* quemadmodum in Ml. Florent. scriptum fuisse monuit Lindenbergius. Neque diverlam in exemplari Mariangeli scripturam fuisse satis constat: sic enim edidit: *Simultatum levita inferi in receptacula, etc.* [Unde adducor, ut credam sic a Marcellino scriptum fuisse: *Si simultatum levita senserint receptacula, etc.* sensu iam plano ac manifesto.] VALES.

Sicam ingenti destringentes] insipida translatio. W.

10. *Inanis fluentia loquendi*] flumen non eloquentiae, sed loquentiae. — *Artium scaevitate* perversitate, abusu *religionem iudicantis decipi* iudicem iureiurando obstrictum in errorem deduci. W.

Nefas est religionem decipi iudicantis.] Elegans haec locutio, et ab optimis Scriptoribus frequentata, Iurisconsultis praesertim usitatissima Callistratus L. 35. ff. de re iudicata: *Conspiratione adversariorum testibus pecunia corruptis religionem iudicis circumventam esse* L. 4. C. Si ex fals. instr. *Falsis instrumentis circumventam esse religionem iudicantis.* L. 13. de non num. pecun. L. 3. C. Arbitrium tutelae. L. 1. C. Si tutor vel cur. *Sic instruere religionem Praetoris,* Ulpian. L. 5. §. 11. de reb. eor. qui lub. tut. L. 6. §. 4. ff. Si quis omitt. caus. test. *Religiosus iudex,* Quintil. lib. IV. cap. 1. LINDBERG.

11. *Secundum genus eorum, qui iuris scientiam eam praestentur,* quae tamen ob legum sibi invicem repugnantium multitudinem iudicium abolita est. Hi interioribus Themidis sacris scilicet initiati, sibi solis ea fervant, et ne profanare videantur, vinculis quasi ori impositis incedunt. Tristitorem severiorem. W.

Ipsam quoque venditant, quod oscitantur.] Haec lectio si sana est, sensum alium non exculpo, nili huc: artes suas iactant, et ubique crepant, ut fastidium, tardiumque tandem ipsos capiat. Reinellius orae suae adscripserat: *scitantur vel oscinantur*, quod non magis intelligo. Ceterum de hoc genere causidicorum conferri potest Agathiae Epigr. LXXVII. et LXXVI. ibique Iacoba. (Anthol. Vol. III. P. 1. p. 95. 170.) W. Vulgatae videtur sensus esse hic: iugi silentio illo, cuius ipsi pertaesi oscitantur, numos colligunt. 1887.

12. *Loquuntur semper in ore habent Trebatium,* ad quem epistolas habemus Ciceronis iocosas saliumque plenas ad Div. 7. 6. et 12. W.

Et Caesellium.] Quanto melius in codice Regio [et Colbert.] *Caesellium.* Cui suffragator Editionis August. scriptura, *Castellium.* Aulus Caesellius iuris civilis scientia celebris fuit, ideoque summa libertate et constantia praeditus. Numquam enim adduci potuit, ut de aliqua earum rerum quam Triumviri dederant, formulam componeret. Idem cum adversus Caesaris tempora liberius loqueretur, monerentque amici ut ab eo desisteret, duas sibi

res magnam licentiam parere respondit, senectutem et orbitatem, ut legitur in lib. 6. Valerii Maximi. Eiusdem meminit Horatius in Art. Poet. 371. Macrobius, et Pomponius in lege 2. D. de origine iuris. VALES.

Alfenus (Varus) Horat. ferm. 1, 3. 130. Vid. tam de hoc ipso quam de Trebatio Cascellioque Bachii hist. iurisprudentiae Romanae p. 252. — 254. ed. tert. W.

Auruncorum Sicanorumque.] Favotinus Phil. contra adolescentem vetuste nimis et prisce loquentem, apud A. Gellium lib. 1. cap. 10. *Horatii illi trigemini plane et dilucide cum suis fabulati sunt, neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed aetatis suae verbis locuti sunt. Tu autem perinde quasi cum matre Evandri nunc loquere, sermone abhinc multis annis iam desito uteris, quod scire atque intelligere neminem vis quae dicas.* LINDENER.

Sicanorumque] Sic etiam Agellius in lib. 1. cap. x. quem Marcellinus noster imitatur. Non displicet tamen scriptura, quam in Regio codice reperi, *Steculorumque*. Siculi enim, non Sicani olim Italiam incolere, iique a Pelasgiis expulsi, in Trinacriam insulam quam tunc Sicani tenebant, traiecere; ut tradit Dionysius Halic. in lib. 1. c. 9. Hellanicus in lib. 2. de Sacerdotibus Iunonis Argivae, et Memippus, ac Thucydides initio lib. 6. Constantinus in lib. 2. *μεγλ ἡμετέρων*. VALES.

Sicanorum] Reinesius: legam *Sidicinorum*, hi enim cum Aurunci in vetustissimis Italiae populis numerantur, et cum iis bellum gessere, deleta etiam urbe Aurunca, Liv. 1, 8. Virgil. l. 7. Aurunci misere patres, Sidicinaeque etc. v. Pighium sub A. 413. Plin. Solin. — An Sicanos eos intelligere debemus, quos Plinius in prima Italiae regione locat, postea Siculos dictos? Haec omnia Reinesii. W.

Voluntate] non imprudens, sed consulto. — *Multas tibi suffragari absolutionem lectiones reconditas pollicentur*, se ex penu diffusae lectionis suppeditare posse dicunt, quae ad absolvendum te valeant. W.

13. *Mercenaria* lucri captandi causa ora procudentes exacuentes, exortentes (sic ingenium procudere 15, 2. linguas 31, 16.) per *prostitutas* (metaph. a meretricibus ducta) *frontes*, perfricatas, omni pudore abiecto. — Inter *sollicitudines* curas iudicium per multa et varia causarum genera *distentas insolubili* Gordio quasi nexu (paullo post *nodosae quaestiones*, omninoque totus locus tautologiae vitio laborat) ut *omnis quies* quietis quisque amans et ab omni lite abhorrens, tamen *implicetur*. — *Iudicia circumferunt* decipiunt. Cic. pro Roscio Com. c. 8. — *Delubra aequitatis* asyla iustitiae. *Lustra* annos. W.

14. *Impudens, perversa.*] In exemplari Regio et Editione Mariangeli legitur, *impune perversa*; [in cod. Colb. *impunes perversa.*] VALES.

Immature ludis eruperint literariis] Icasti Academici. W.

Mimianthos] Quales inter Graecos Sophron Syracusius *μωμῖανθος*, et Herodes quidam prisca Auctor, apud Romanos vero Cn. Matius composuerunt. Sophronem laudant Suidas et Tzetzes in Lycophr. Herodis versus adducit Stobaeus. De Matio Te-

rentiaous Maur. lib. de Metris, cap. de Iambico Hipponacteo claudicante. LINDENBR.

Mimiambos.] Mimos iambis scriptos intelligit. Antiquissimus autem Mimiamborum scriptor traditur Cercidas Megalopolitanus, de quo Stephanus in *Μεγάλη πόλις, ὡς ἔς Κερνίδας ἄριστος νομοθέτης καὶ μιμιᾶμβων ποιητής*. Eius Mimiambi citantur, a Stobaeo versibus quos scazontas seu *χωλίσμβους* Graeci nominant, cooscripti. Eodem metri genere Cn. Matius mimiambos suos scripserat, ut docet Terentianus et Agellius io libro 20. cap. 8. VALES. Hoc loco sine dubio cantiunculae intelligendae vel conviviales, vel quibus in triviis adeo plebecula delectaretur. W.

Non causarum remediis congrua ad lites componendas apta commentantes excogitantes. W.

15. *Umbraticis lucris furtim factis et inhlandae (σολοικίζεις, in Ammiane, volebas corradendae vel simile quid) pecuniae.* W.

Suscepti nomen.] Id est clientis. Susceptos enim illa aetate vocabatur, quos antiqui clientes, ut notum est ex Symmacho aliisque. *Ita vetus Auctor in Quaestionibus ex utroque millis capite 102. in fine. *Hic Advocati suscipere dicebatur, quoties causam alicuius defendendam receperant, ut docet vetus Inscripção apud Gruterum pag. 462. Ita ut nemo de eius industria, nisi ille, contra quem susceperat, formidaret.* Et vetus Auctor supra citatus in quaestione 114. *Qui fidem nostram accusant, inquit, non magis contra nos quam contra Auctorem nostrum suscipiunt.* VALES.

Sim negotiis] summam, caput rei, de qua lis est. — *Circumlocutionibus indigestis verborum ambagibus, prout in buccam veniunt. Ut colluvionis tæterrimae ex iplis infimae plebis faecibus existimes audire Therfiten* (Homer. Il. 1.) W.

16. *Munitendarum adlegationum*] probandorum, firmandorum argumetorum, quae in iudiciis allegata s. prolata fuerant. *Munire*. Sic Ernestius. Est verbum iuris. vid. Casaub. ad Serr. Hist. Aug. Tom. 1. p. 327. Ita etiam *testibus muniti res* dicitur in Cod. Theodol. l. 3. de abolit. lib. 9. t. 37. — *Codices* libros legum. W.

17. *Inusitatum*] Rectius fortasse *invisitatum*, sed 31, 3. haud aliter. W.

Marcianum verbo tenuis quaesierit oratorem.] Incertum quem Marcianum velit: plures enim eius nominis fuere. Ael. Marcianus passim laudatur in Pandectis Iuris, quem tamen hic intelligi non puto; sed Marcianum potius Rhetorem, cuius Fab. Victorinus meminit in Commentario ad Ciceron. de Inveot. lib. 1. LINDENBR.

Marcianum verbo tenuis.] Frustra Lindenbrogius ambigit, quia sit hic Marcianus. Nam Marcellius noster nomen certum pro incerto posuit: idem enim est ac si dixisset, *Marcianum verbi gratia*. Glossae Ildori, *verbo tenuis, verbi gratia*. VALES.

Omnes confestim Marcianos appellari se fingunt] Non minus lepidum, quod Scipio Gentilis ad Apuleium p. m. 179. de nobili quodam Neapolitano narrat, qui, cum filios ICtos fieri eximios optaret, uni numen Bartoli, alteri Baldi, tertio vero, cum saepe nomen *Codicis* citari io foro audisset, maximi et hoc ICti nomen arbitratus, *Codictis* nomen imposuit. W.

18. *Avaritiae venundati et usucapti] mancipia.* — *Impediunt* impediunt, irretiunt. *Per morborum simulationem* ut causas protrahant, et post longas moras tamen non proferant nisi pervulgati tralaticii iuris, eamque vanam ineptam, ad causam non pertinentem lectionem, allegationem, auctoritatem, testimonium, vide Glossar. Nomic. Gothofredi in h. v. Verillime l. A. Wolfius, Theologus Lipsiensis, in Diss. de agnitione ellipseos in interpretatione librorum sacrorum Part. IV. „*Lexicographi saltem*, inquit, *quod ego sciam, non docuerunt*, voc. *lectio ab antiquis probatae latinitatis auctoribus ita usurpatum inveniri, ut exemplum verborum, quae alicubi scripta leguntur, sive scripturam alicuius loci denotet, uti nunc saepissime sumitur.* — *Dilatationum examina.* A siateris ducta metaphora, ergo investigationes, disquisitiones. W.

19. *Obtrita vetustate] ut ob diuturnitatem temporis, in quo cardo rei versetur, nec litigantes, nec iudices sciant.* W.

Intromissa ipsa capita.] Hunc locum sic interpungi mallet: Tandem obtrita vetustate controversa intromissa, ipsa capita splendoris ingressa, etc. ut controversia intromissa dicatur eodem modo quo apud Graecos Oratores, *διὰ τὴν εἰσάγεισθαι*. VALES.

Ipsa capita splendoris] coryphaeos scilicet ordinis splendidi (cf. 23. 6. *nobilitas omnis et splendor pro splendidi equitibus*). *Advocatorum simulacra* umbras, non Advocatos veri nominis. W.

*Intra cancellorum venerunt saepia.] Cancelli forenses intelligit, de quibus Cicero in Sextiana c. 58. Tantus est in omnibus spectaculis usque a Capitolio, tantus in fori cancellis plausus excitatus: et in Actione 5. in Verrem c. 59. et in lib. 1. de Oratore c. 21. Graeci similiter *κατάλας* vocabant portas iudicialis Praetorii, ut docet Pollux in lib. 8. Harpocraton, et Hesychius. Officiales porro qui hos cancellos custodiebant, Cancellarii dicebantur, de quorum officio vide Cassiodorum in lib. XI. VALES. Cf. Pithoei Adversar. II, 12. p. 118. Salmaf. ad ser. H. A. T. II. p. 801. Spanhem. ad Iuliani Caesl. p. 100. W.*

Concionaria Gracchi fistula.] Cicero de Orator. lib. 3. c. 60. Plutarchus in Vita Gracch. Valer. Max. lib. VIII. cap. 10. Quintilianus lib. 1. cap. 10. Gell. lib. 1. cap. XI. LINDENB.

Ut concionaria Gracchi fistula post occipitium desit] pone nempe stantia tibicinis, qui oratorem aut remissum excitaret, aut a contentione (vocis) revocaret, uti est ap. Ciceronem de Orat. 3. 60. W.

In verba fidentior] promtior, impudentior. W.

Pro Cluentio.] Sic Gelenio placuit: sed cum in Mss. Flor. Regio [et Colbert.] horum loco legatur, cluenda ne: haud difficile fuit veram scripturam elicere. Scripsit enim Marcellinus procul dubio, Cluentianae, vel pro Ctesiphonte orationum, etc. atque ita diserte scriptum est in Editione Mariangeli. Neque aliter eam Ciceronis orationem appellat Victorinus in lib. 1. Rhet. et Servius. Sic Sextianam, Milonianam fere dicebant, ut patet ex eodem Servio. VALES.

Pro Ctesiphonte] or. Domesthenis de Corona. W.

Orationum aemula ornamenta promittens] Deridet etiam Cicero Divin. in Verrem c. 13. eos, qui initia orationum antiqua-

rum in suas orationes transferebant. Appuleius tamen apologiae suae prima verba e Sallust. or. 1. de rep. ordinanda desumit. v. ibi Scipio Gentil. not. 1. Haec Reinetus. W.

Post speciem litis quem statum causae vocamus, triennium triennio ante editam. — Cum Antaeo vetero Herculis exemplo colluctati. W.

20. *Recte victuris*] honestiorem vitae rationem amplexis. W.

Sellulariis quaestibus.] Ita vocat despicabilem quaesum, ut Apul. Florid. 2. p. 346. 39. Elmenh. *sellularias artes*, id est viles; et *sellularios*, imae fortis homines, Arnob. lib. III. LINDENB.

Quaestibus inescati allecti conviciis se ipsi invicem proscindunt. *Rupta* effreni maledicendi ferocia. W.

Causarum infirmitatem rationibus validis convellere non possunt] Gellius lib. 7. cap. 3. *Multisque aliis argumentis convellat.* Faber Semestrium lib. 3. cap. 23. pag. 364. *pro rationibus legit orationibus male.* LINDENB.

Rationibus validis convellere non possunt.] Eodem modo loquitur Agellius in lib. 7. cap. 3. sed tamen magis placeat *convallare*: quam scripturam in codice Fauchetii existare monuit Gruterus. [In Colbert. Mf. *convallere* legitur *pro convellere.*] VALES. *Convellere* pluribus exemplis adstruxit Triller in Obsl. p. 44. W.

21. *Doctos*] Omissum *magis*, ut saepe. W.

Doctos ex Philistionis aut Aesopi cavillationibus.] De Philistionis mimo Calliodorus lib. IV. Variar. 12. *Sido. Apoll. lib. 2. Epist. 2. Suidas in Φιλιστιών. Ad eundem Africanus quoque alludit in Epistola ad Origen. de histor. Susan. Πᾶς αὐτοῦ ἀπαλόγχει, ὡς οὐδὲ Φιλιστιανὸς μῖμος. De Aesopo vero ludicrae artis peritissimo viro vide Val. Max. lib. VIII. cap. 10. Symmach. lib. 1. Epist. 2. *Macrobi. Saturn. lib. 3. cap. 14. *Donat. in Proleg. Terent. *Hieron. in Epist. ad Pammach. in Defens. 2. contra Rufin. *Quasi mimum Philistionis, vel Lentuli ac Marulli stropham elegantis sermone confectam.* LINDENB.

Ex Philistionis, aut Aesopi cavillationibus.] Philistion Mimiographus Magnesianus sub Tiberio floruisse dicitur ab Eusebio in Chronico. Eum tamen alii Prusensem; Philo Sardanum vocat: sed in veteri Epigrammate quod refertur in lib. 3. Anthol. cap. 6. Nicensis dicitur. Eundem Suidas Comicum Poetam appellat, et comoedias βιολογικὰς scripturas dicit. Sunt autem αὐμυδία βιολογικαὶ idem quod Mimi. Mimi enim proprie βιολόγοι dicuntur, quod vitam hominum quotidianam exprimere solent, ut docet Marcellinus noster in lib. 23. c. 5. *Cum Antiocliae scenicis ludis Mimus cum uxore immixtus, e medio sumpta quaedam imitaretur.* Et Glossae veteres: *Atellani, οἰκνικοί, ἀρχαιολόγοι, βιολόγοι.* Eandem ob causam ἡθολόγοι etiam dicebantur Mimi, quod mores hominum ellingerent. Sic enim Mimos appellat Diosdorus Siculus in lib. XI. c. 63. de Agathocle, ὑπάρχων δὲ φύσει καὶ γελωτοποιὸς καὶ μῖμος. Et paullo post: ὥστε τὸ πλῆθος πολὺ αὐτῷ εἰς γέλωτα ἐκτρέψασθαι, καθάπερ τινὰ τῶν ἡθολόγων ἢ θαυματοποιῶν θεωροῦντας. Helychius et Suidas ἡθολόγων aiunt esse θεατροποιήν. Et hoc quidem Mimus habuit commune cum Comoe-

dia, quod in utroque vita hominum exprimebatur. In quo Menander Comicus veterum iudicio palmam tulit. Itaque Aristophanes Byzantius de eo recte et venuste hoc dixerat:

— — ὦ Μένανδρε καὶ βίε,
Πότερος ἄρ' ὁμῶν πότερον ἐμμήτατο; *)

— — O Menander et Vita,

Uter imitatus alterum fuit vestrum?

Ut referunt Hermogenis Interpretes pag. 38. Sed hoc inter Comoediam ac Mimum interfuit, quod Mimus fere turpia imitabatur, nec nisi risum captabat. At Comoedia gravior et honestior fuit. Vide Agellum in lib. 2. cap. 23. Tandem vero Comoedia in Mimum degeneravit, ut ex M. Antonius notavi ad lib. 23. Unde Philistion tam Comicus quam Mimographus pronuncie est vocatus. Antonius certe in lib. 6. §. 47. de Vita sua eum inter Mimographos recenset: ὥστε κατὰ τὸ τοῦτο μέγχι Φιλιστίωνος καὶ Φοῖβου καὶ Ὀργανίου. VALES.

[Et Aesopi cavillationibus.] Aesopum hic intelligo non illum tragicum histriionem, ut putavit Lindenbrogius, sed illum notissimum fabularum scriptorem. Nam tragicus histrio Aesopus ipse nihil scripsit, sed tragoedias tantum attitavit. VALES.

[Philistionis] mimi extremis Augusti temporibus viventis. v. Suidam h. v. Antholog. incertor. Epigr. 531. Iacobs Animadv. Vol. 3. P. 2. p. 165. et qui ibi laudantur. Aesopi. Vales. de notissimo illo fabularum scriptore intelligit, quod non credo, immo vero mimus aequae ac Philistion Ciceronique aequalis. v. de Officiis 1. 31. W.

[Cavillationibus.] Cavillationes proprie dicuntur de Mimis, ut patet ex lib. xxvi. c. 6. §. 15. ubi ait: *Per Mimitam cavillationem subito putares emersum.* Sic Solinus in cap. 11. de Sicilia: *Hic primum inventa comoedia est: hic et cavillatio Mimica in scena fletit.* Omitto Arnobium in fine libri 4 et Prudentium in Martyrio Laurentii. Cavillatio autem dicta est a calvendo, quod frustrari significat et fallere, ut scribit Priscianus in lib. 8. Ipsum vero calvendi verbum Nonius Marcellus ait tractum esse a calvis Mimicis, quod sint omnibus frustrati. VALES.

[Mercati publicas potestates, ut creditores.] Sic Cicero lib. 2. in Verrem c. 55. *Fecerunt idem, quod in nostris Rep. solent illi, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent.* Contra hanc iniquitatem activer invehitur Salvianus in lib. 4. de Gubernat. Dei. *Ad hoc, inquit, honor a paucis emitur, ut cunctorum vastatione solvatur. Quo quid esse indignius, quid iniquius potest? Reddant miseri dignitatem pretia, quas non emunt. Commertum nesciunt, et solutionem sciunt.* Addi etiam potuit: *Ipsi venduntur, et solvunt.* Adde Zosimum in libro 4. cap. 28. Synestum in Oratione de Regno sub finem. Ceterum hae magistratuum rapinae non aliter prohiberi possunt, quam providendo ne Magistratus venales sint. Quid enim aliud

*) Ne claudicet versus, pro ἐμμήτατο ex emendatione Hermanni mei legendum puto ἀπεμμήτατο. W.

ab eo qui Magistratum pretio emit, expectes, quam ut vendat quod emit? Etenim, ut ait eleganter Seneca in lib. 1. de Beneficiis: *Quae emeritis vendere, gentium ius est.* Idcirco Alexander Severus honores iuris gladii numquam vendi passus est, dicens: *Neceffe est ut qui emit, et vendat. Erubescio punire hominem, qui emit, et vendidit.* Adde Novellam 8. Iustiniani. VALES.

Publicas potestates] munera. W.

22. *Cum iurgia mille casibus cadant*] quamquam plurima accidere possunt, quae faciant, ut *causis cadant.* W.

Solis defensoribus trascantur.] Aequius Symmachus, qui in Epist. 17. libri 8. *Fortunam, inquit, iudicis non defensoris inscitiae, sed voto iudicis imputavi.* Merito id quidem. Nam ut ait Seneca in lib. 7. de Beneficiis: *Etiam damnato reo, oratori constat eloquentiae officium, si omni arte usus est.* Magna laus Theodori caesidici apud Libanium in Epist. 229. ad Anatolium: *χαρίς δὲ αὐτῷ καὶ παρὰ τῶν ἡττημένων.* *Etiam victi et gratiam habent.* VALES.

C A P V T V.

Pergit Ammianus in vita Valentiniani, quem *Treveris* reliquerat c. 3. extremo, unde *pubescente* vere profectus, *Sarmatarum* v. 26, 4. 29, 6. legatos obvios habuit. W.

2. *Perpensa deliberatione*] cf. 26, 5. W.

Carnuntum Illyriorum oppidum.] Livius lib. 43. cap. 1. Carnuntum vocat urbem Illyriorum munitam, ut appareat in Polybio, unde omnia fere transtulit Livius, dictam fuisse *καρουντα*, sicuti etiam Ptolemaeus vocat. Hodie *Haimberg* dicitur, estque in ripa Danubii, teste Cluverio libri 3. capite 30. Ingressus autem hoc oppidum est Valentinianus post Consulatum Gratiani III. et Aequitii, ut Marcellinus docet. Quare corrigenda est subscriptio legis 12. Cod. Theod. de accusationibus, quae data dicitur Carnuntii, Gratiano III. et Equitio Coss. lege R. C. *Gratiani III. et Equitii V. C.* VALES.

Carnuntum Illyriorum oppidum] Ap. Zosimum 2, 10. vocatur *πόλις καλταική*. v. Reitem. p. 117. Valesio est *Haimburg*, in quo consentientem habet *Prandavium krit. Gesch. v. Wien* p. 75. ubi ita amplam eam urbem fuisse olim (sed ante Ammianum; hic enim sua aetate *desertum et squalens* fuisse dicit.) perhibet, ut non *Haimburgium* tantum, quale nunc est, sed pagum etiam *Deutsch-Altenburg* et forum *Petronell* comprehenderit. Cf. tamen *Mannertii Germaniam* p. 735. ff. et Wesseling. ad *Itineraria* p. 247. W.

3. *Sperabatur*] i. e. timebatur. cf. ad 16, 12. *Iudices* praefectos provinciarum omnino, ut saepe — *secessione* discordiis 20, 8. — ita *intepuit* remisit ab vehementia consueta. *Gabinii necem* 29, 5. W.

4. *Incitato odio*] Sic *furori incitatissimo* xxxi, 2, 11. Cf. Davif. ad Cicer. Acad. ii, 28. p. 190. ed. Rath. ubi uterque locus Ammiani sic citatur, ut, operarum fortassis errore, *imitato et imitativissimo* legatur. W.

Probum Praefectum Praetorio] de quo vide Ind. 1. — *Prospae claudius* erat enim ex gente nobilissima *Aniciorum*, de qua vide 16, 8. extr. W.

5. *Moderatores tranquill]* amici principum modesti. W.

6. *Obedientium]* civium 21, 5. 12, 30, 8. *Proxysorum nomina* titulorum imperatorum tributorum. Sic tituli 27, 3. 7. et *provisiones* 17, 3. — *Argumentis altis post validioribus altis*, usu laedendi repertente longaevo. Vix lana haec puto, quamquam, quid voluerit Ammianus, perspicere mihi videor, nempe hoc: usu cives onerandi diuturno didicerant alium post alium praetextum tributis exigendis invenire. W.

Denique tributorum onera vectigaliumque — mutare compulerunt sedes.] Heu miseram conditionem, ubi sic vivitur! Salvianus de Gubernat. lib. 5. *Romanorum omnium votum est, ne umquam eos necesse sit in ius transire Romanorum. Una et consentiens illis Romanae plebis oratio, ut liceat eis vitam quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, si non vincantur a nostris partibus Gothi, cum malint apud eos esse, quam apud nos Romani. Itaque non solum transfugere ab eis non nos fratres nostri omnino nolunt, sed ut ad eos confugiant, nos relinquunt.* Et quae porro ille de hisce tributariarum functionum oneribus, et malis inde ortis adiungit, non magis illius saeculi statum triletem testantia, quam ad haec nostra quoque tempora accommodatissima. LINDENBERG.

Augmenta] Ernest. „Proprium hoc est tributi nomen, sed dicit noster etiam incrementum. Cf. Gothofredi notata in Glossar. Nomic. f. v. augmentum.“ W.

Mutare compulerunt sedes.] In codice Regio [et Colb.] et Editione Aug. scriptum inveni, *compulsi sedes*. Ac fortasse ita scripserat Marcellinus more Graecorum, qui dicerent, τὰ τῶν ἀνίστασθαι. VALES.

Flagitantium ministrorum exactorum amaritudine inclementia expressi. Sic e Cod. Colbert. dedit Valesius (v. Praef. eius p. LXI.) antiquiores *oppressi*. Cogitavit Ammianus sine dubio de spongia. cf. Sueton. Vespas. c. 16. W.

7. *Illecebrosius]* ob auri sacram famem. *Parfurus tamen Pannonis* popularibus quippe suis — *Compendia* lucra capta. W.

8. *Residuorum]* i. e. reliquorum, aliorum. cf. 20, 7. et alibi. W.

Acturos sibi gratias a Praefecto compulsi mittere legatos.] Moris erat, ut provinciales legationibus missis publice in Senatu laudarent eos, qui suam provinciam rexerant: quae consuetudo coepit ex adulatione Graecorum, qui Magistratibus suis assentabantur. Sed Senatus olim quidem huiusmodi legationes aspernabatur, neque iis audiendis aut tempus aut locum dabat, ut docet Cicero in lib. 3. Epist. 8. Idem in lib. 2. contra Verrem eius consuetudinis meminit. Neronis tandem tempore Senatusconsultum factum est, ne rectores provinciarum ad Concilium provinciae suae referrent, agendas sibi apud Senatum gratias, neve quis ea legatione fungeretur, ut scribit Tacitus in lib. xv. c. 21. Sed nihilo minus ea consuetudo postea revocata est, ut patet ex Plinio in Gratiarum actione c. 70. *Volo ego qui provinciam rexerit, non*

tantum codicillos amicorum, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget: efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere. Lampridius in Alexandro Severo c. 22. *Præsides*, ait, provinciarum, quos vere, non factionibus laudari comperit, in itineribus secum semper habuit in vehiculo, etc. *Meminit et Dio in libro 56. Calliodorus in libri 7. Epist. 2.* VALES.

Iphiclem quemdam Philosophum.] Sectae Cynicae, ut indicant sequentia, spectatum robore mentis hominem: et Iulianus in Orat. contra imprudentes Cynicos pag. 370. (p. 198. ed. Spanhem.) Iphiclem quem sodalem suum vocat, ait horrida et squalenti coma, nudo pectore, vili indutum pallio per hiemem incessisse: quae Cynicum Philosophum fuisse clare demonstrant. VALES. Iacobus Gothofredus ad codic. Theodof. lib. xii. tit. x. cuius legem huic loco plurimum respondere censebat, citat *Iphicelum*, et quo noscitabat, et inter suos antecellens. ORON.

10. *Tamquam telo percutus*] Wakefield, ad Lucret. iii, 1038. legi vult *percutus*. RRV.

Genuino vernaculo, Graeco sermone. W.

Quod non scitabat.] In codice Regio, *nonscitabat*, ἰσχυρῶς scribitur, tertia littera punctis subnotata: in Editione vero Augustana distincte legitur, *quod noscitabat*; recte, ut equidem iudico. Emendari tamen praeterea vellem, quos *noscitabat*. VALES.

Inter suos excellens.] Non omittenda est Mss. Flor. et Regii Editionisque Aug. scriptura, verior fortasse, *ante suos cellens* — [In Colb. Mf: *ante suos excellens.*] VALES.

Plumbo] in equuleo. — *Urente irarum nutrimenta iras magis adhuc inflammante Leone* c. 2. W.

Si celsior e scopulo caderet.] Quanto elegantior est Editionis Augustanae scriptura: *Ut e celsiore scopulo caderet*? Cui subscribit codex Regius, in quo ita exaratum inveni: *Ut ex celsiore scopulo caderet*. Eandem sententiant Claudianus expressit in lib. 1. contra Rufinum v. 21.

— — — *iam non ad culmina rerum*

Intuscos crevisse queror: tolluntur in altum,

Ut lapsu graviore ruant.

Et ante eum Iuvenalis in Sat. x. 107. postremo Gregorius Nazianz. Oratione 16. pag. 259. ὁ μὲν πλείων ἐπαϊρόμενος, ἰνα καὶ πῖση χαλεπώτερον. VALES.

11. *Carnuntum*] hoc. Petronell. v. Mannert German. p. 738 — 740. W.

Iuventii Praef. Praet.] Iuventius (sic in Mf. Regio scribitur) Praefectus Praet. Galliarum fuerat, et Florentio successerat, ut patet ex Codice Theod. de censu sive adscriptione. Florentii quidem Praefecti Praet. per Gallias meminit Marcellinus in lib. xxvii. c. 5. [In Mf. Colb. scriptum *Iuventii.*] VALES. Vid. Corlini p. 237. et 249. W.

Urgentes] accusatores. W.

Ut autem aiebat ille ad imbecillitatem firmandam fluentium.] Haec verba absunt ab exemplari Regio et Vat. et Editione Augustana: sic enim in illa legitur, *urgentes, et cavillorum*; in Regio

Regio vero et Vaticano exemplari, *urgentes, ut capillorum;* [in Colb. *urgentes: ut capilloium.*] VALES.

Ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum] Medicorum dictio est: hi enim *capillos fluere* aiunt, cum caplunt. Corn. Cels. lib. vi. c. 1. *De capillis loquor, qui post morbum fere fluunt.* Et *fluor capillorum*, Serenus Sammonicus; ut Graeci, ἡ φύσις τῶν τριχῶν. Alex. Trall. lib. i. c. 2. Non de nibilo est autem, quod asinum intersectum ait in remedium fluentium capillorum. Nam et Marcellinus Empir. cap. 6. observavit, capillos nasci, si lichenem alini quis terat, et pulverem illum ex oleo vetere imponat. LINDENBERG. Reinellus orae exemplaris sui cum plura adscripisset asinina contra varios morbos remedia e Plinio 28, 11. 29, 6. Sexto de medicina ex animal. c. 15. tandem addit, non opus fuisse asinos ideo occidere, quibus vivis et sine noxa resecari lichen possit. W.

13. *Merobaude*] cf. Zosim. iv, 1. W.

Acincum] De quo notat quaedam Th. Reinellus lib. 11. Var. Lect. cap. 15. OBON.

Acincum] in vicinia urbis, quam nunc vocamus *Ofen*, Mannerti German. p. 744. Cf. etiam Wesseling. ad Itiner. p. 243. Non debet confundi cum *Aciminto* 19, 11. *Contabulato* ponte 24, 7. — *Augustia Imperatoris signa.* Sic declaratio augusta 20, 5. W.

14. **Praeter Sabariam.*] Haec urbs hodie *Sarvar* appellatur, et sita est ad confluentem Guntii et Arrabonis, ut censet Cluverius in Descriptione Norici. Ea Pannoniae civitas Martinum Turonicum Episcopum tulit.* VALES.

Sabariam (Stein am Anger, Mannert l. c. p. 762.) Cf. Wesseling p. 252, et 262. W.

15. *Unde hoc castra nempe hiberna, paullisper sequestrato, omisso, dilato.* — *Bregitionem*, ad vicum *Szoeny* haud procul ab urbe *Comorn*, Mannert p. 742. Conf. Wesseling p. 246. et 265. — *Prodigiis Ingerentibus* sc. se, nisi malis *Ingruentibus*. W.

16. *Rutnas fortunarum celsarum*] mortes principum. — *Critita sidera cometarum ultimum poterat abesse.* *Supra docuimus* xxv, 10. *Contemplabili* (active, ut sit illa aetate, sumta voce) *dextera* quamquam manum oculosque solleter componerent atque dirigerent, uno verbo *perita*, *artifice manu*. Cf. imprimis locum huic nostro geminum 25, 4. W.

17. *Omen colligeret*] caperet. W.

Lapsam forem ferratam.] Cataractam intelligit, de qua dixi ad lib. xxi. Livius in lib. xxvii. c. 28. *Porta cataracta delecta clausa erat, etc.* Eustathius in ult. Iliad. καταράκην ait esse πύλην ἐνδόμουχον, συντελούσαν εἰς πολιορκίαν. VALES.

18. *Lux ereptura eum vitia*] quidni et *vitam*? — *Aestimari dabatur*, sic intelligi datur 21, 14. opinari 26, 10. cet. W.

Aestimari dabatur fortunam eius esse] Ut Genium, sic et Fortunam unicuique suam veteres tribuebant: unde Alex. Magnus dicere solitus, *se nihil praeter Fortunam suam metuere.* *Curt. lib. 3. pag. 20. Et de Fabio Seneca lib. de Ira cap. xi. *Habuit in consilio Fortunam publicam.* Nam urbibus Genium Fortunamque suam attribuebant, ut supr. lib. xx. notatum cap. v. quam et Darium in consilio habuisse conqueritur, cum morbo correptus.

superbas eius litteras accepisset. Curtius lib. 3. c. 5, 12. Bene Euclemion apud eundem lib. 5. c. 5, 12. *Suam quisque Fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat.* Velut icunculam boni ominis causa secum Impp. in cubiculo habebant, eamque, cum fatalem horam insitare sentirent, ad successorem transmittabant. Spartianus in Severo, Capitolinus in Antonino c. 12. Hanc ergo sub imagine coniugis tristem et habitu lugubri velut discedentem cum vidisset, abitu e vita denotari exillimatum fuit: neque secius evenit. LINDENB. CL. ipsum Nostrium XIV, 10. XXI, 14. W.

19. *Stratoris militis.*] Stratores erant milites, qui Imperatorem in equum allevabant erantque sub dispositione Tribuni Stabuli, ut ex hoc loco apparet. Hi equos a provincialibus oblatores inspiciebant, ac probabant, quemadmodum docet Marcellinus in lib. 29. c. 3. et lex unica in Cod. Theod. de Stratoribus. HENR. VALES. [Ibid. in Mf. Colb. scriptum, *praeter artorem erigens*: ubi legendum puto, *praeter Stratorem*, id est ante Stratorem.] HADR. VALES.

Iussit abscidi.] Positum pro *abscindi*. Sed cum in omnibus codicibus ita scriptum reperissem, mutare regio fuit: praesertim cum apud Arnobium in fine lib. 6. et Paulinum in Epist. 5. et 6. eodem modo scriptum sit id verbum. VALES.

Cruciabiliter] 26, 6. W.

C A P V T VI.

1. *Tirocinium*] tirores Romanae iuventuti miscendos, uti est infra 31, 10. cf. Casaubonus ad Socr. H. A. Probo c. 14. W.

2. *Equitio Introducente.*] Sic Gelenius excudi iussit, contra scriptorum codicum auctoritatem. Nam in Regio quidem [et Colb.] exemplari legitur *Equitio vadente*: in Mf. autem Flor. *et Tolos. perinde atque in Aug. Editione inverso verborum ordine, *Equitio in Consistorium vadente sunt intromissi*. Proinde non dubito quin aut, *Equitio vadente*, scribendum sit, ut in Mss. aut sane, *Equitio suadente*. VALES. *Vadente* probum est. W.

Aequitio] magistro admissionum 31, 12. W.

Membris incurvatis cet.] cf. omoioo Zosim. 4, 17. W.

Praefricti] Wakefield: ad Lucret. v, 1222. legendum putat *perfricti*. HBR.

Extimos latrones] in ultimis terrae suae finibus habitantes. amque Daoubio confines. Munimentum v. 29, 6. W.

3. *Imperator ira vehementi percussus* cet.] Gibbonus vi, 264. nimis acerbe Ammianum dicit in hac Valentiniani morte describenda ad delirium usque eloquentem fuisse. cf. Zosimum iv, 17. Aur. Victorem Epit. qui in quibusdam variat. — *Sonus*. Declin. 4. cf. 20, 4. ubi Genit. *sonus*. W.

[*Et ad molliora*] Haec uocis ioclusa deerant in Colbertino. Vid. Hadr. Valesii Praef. p. LXXI. W.

Tamquam ictus e caelo, vitalique via voceque] Ita Mf. et recte, prae illo quod vulgo legitur, *ictus telo vitalia voceque*.

De morte autem eius sic Hieronymus Epist. ad Heliodor. *Valentinianus distato genituli solo, et inultam patriam derelinquens, vomitu sanguinis exstinctus est.* LINDENBR. Conf. Salmast. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 346. W.

Ictus e coelo] Haec scriptura correctorem sapere videtur Wakefield ad Lucret. III, 171. Praefert igitur *ictus telo*. EBF.

Suffectus] Ernelli f. h. v. mavult *suffocatus*. W.

Et repente cohibito sanguine.] In Mss. Flor. Vat. et Regio legitur; *ecrepene cubito sanguine*: [in Colbert. *egre pene cubito sanguine.*] At Mariang. Accursius sic edidit, *erumpente subito sanguine*, quod non displicet. Nam ut ait Hieronymus in Epist. ad Praelidium Diaconum: *Nuper Valentinianus Imp. cum adversus Sarmatas quinque propter Illyrici vastationem in Consistorio sacrus infremeret, et totius gentis excidium rigidus minuretur, sanguine erumpente discrepuit.* Et in Epist. ad Heliodorum idem Hieronymus Valentinianum vomitu sanguinis interisse dicit. Cui subscribit Socrates in lib. 4. cap. 26. et ex eo Sozomenus in lib. 6. cap. 36. At Victor in Epitome c. 45. impetu sanguinis voce interclusa, sensu integrum expirasse tradit: cui assentitur Zolimus in lib. 4. c. 17. et vetus Auctor apud Suidam in *Λεϊξ.* VALESIIUS. Agnosco varietatem narrationum de morte huius Imperatoris, quas quidem nihil moror Ammiano intentis, a quo patet undique negari emissionem sanguinis foras contigisse vel ob nullam pavimenti partem cruore infectam, ut reor, Ammiano addituro, si contigisset; vel ob sudorem talem, vel ob venas in vacuum resectas. Quae ipsa debuerant detertere correctores, ne hic erumpentem sanguinem fingerent contra tot *συμπτώματα* eum resistentia; immo magis etiam sanctitas scripturae antiquae. Porro si totam inuncturam narrationis relegas, non posse copulativam abesse patet luce clarius, ut vel istud *erumpente* donari Accursio sine damno nostro queat. Ut igitur commodissime instaurem, accipio quod veteres literae mihi propinant *negreque ceu coarcto sanguine.* OKONOV. Wakefield, ad Lucret. III, 694. scribendum *suplicatur et repente subito sanguine*, i. e. sanguine statim per vomitum subeunte vel surgente et irruente. EBF.

[*Ne laboretur spectantibus exsulibus, conc. etc.*] Qui sint isti exules, nemo facile dixerit. At in codice Colbert. lego, *spectantibus et vilitibus*: quomodo et in Lugdunensi Editione Gryphii scriptum reperitur. Optime: ut intelligatur ad spectandum Imperatorem cuiusvis conditionis homines, et humiles etiam vilesque personas concurrisse: quales tunc a Principe removere Cubiculariis ac ministris vitae secretionis minime vacabat.] MADR. VALES.

5. *Meatus aliqui, quos haemorrhoidas nunc appellamus*] Vid. Galenus in Def. Medic. Celsus lib. 2. cap. 1. Pollux lib. IV. cap. 25. LINDENBR.

Quos haemorrhoidas.] Quos hic meatus intelligat Marcellinus, difficile est dicere: haemorrhoides autem quid sint hoc in loco, adhuc difficilior. Medici enim haemorrhoidas vocant ora venarum quae in sede sunt, et sanguinis ex iis effusionem. At id prolium alienum est ab hoc loco quem prae manibus habemus. Itaque superest, ut dicamus, aut Scriptorem nostrum ea dixisse quae non satis intelligeret, aut haemorrhoidas communiter dici ora venarum omnium, ut apud Sophoclem Philoct. 825. *ἄλλ' αἱμοῖ-*

φοῖς. (imo αἰμορρογῆς. W.) Idque firmat Aristoteles in lib. 3. de Natura animalium, et in lib. 3. de Partibus animalium? ubi haemorrhoidas, id est sanguinis effluxum, non ex fede tantum, sed e naribus etiam et gingivis cieri docet. Ceterum hic locus in Regio et Vatic. codice, [et Colbert.] *ac Tolof.* sic legebatur: *Meatus aliqui quas heroidas nunc appellamus, obferatae sunt gelidis frigoribus con crustatae*: et ita quoque in Editione Aug. excusus est, nisi quod *haemorrhoidas* in illa legitur. *Intelligere autem videtur Marcellinus τὴν τοῦ αἵματος σύμψηξιν, quae ex nimio frigore accidere solet, ut ait Xenophon in libro v. de Expeditione Cyri, pag. 368.* VALES.

6. *Aetatis quinquagesimo anno et quinto.*] Consentit quidem Victoria Epitome c. 45. sed Zonaras annos ei tribuit LXXXIV. menses XI. Socrates vero cum Sozomeno LIV. et ita Zonarae codices emendandos puto. VALES.

Imperii, minus centum dies, secundo et decimo.] Exacta computatio est. Valentinianus enim Augustus erat nuncupatus anno Natalis Dominici 364. die v. Cal. Martias. Idem anno Dom. 375. diem functus est xv. Cal. Decembres in castello Bregetione, ut recte scribit Idatius in Fastis. [Bregetio nunc Graan vulgo dicitur.] VALES.

C A P V T VII.

2. *Cibalis Pannoniae oppidum*] non procul a vico Mikanoszi, Mannert. German. p. 770. Cf. etiam Wesseling. ad Itiner. p. 131. W.

A pueritia prima Funarius.] *Aurel. Victor Epit. c. 45.* P. Diacon. lib. XI. LINDENB.

Mala cohaerenter laeva manu retinenti] Plinius lib. VII. cap. 20. *Crotoniatem Miltonem athletam, cum constitisset, nemo vestigio educebat, malum tenenti nemo digitum corrigebat.* Ab amalia tamen superatum Aelianus scribit, Variar. lib. 2. cap. 24. *Μίλωνος τούτου τὴν φοιαν, ἣν ἐν τῇ χειρὶ κατέχευεν, οὐδεὶς τῶν ἀντιπάλων ἔλκιν ἐδύνατο. ἡ δὲ ἐρωμένη αὐτοῦ ὅσα αὐτὴν ἐκέρει, φιλονικίους πρὸς αὐτὸν πολλάκις.* *De morte Milonis vide Gell. lib. 15. cap. 16.* Vide etiam Philostratum de Vita Apoll. lib. IV. c. 9. VALES.

3. *Peritiam militum more luctandi.*] Luctatio militaris minus accurata quidem, et minus erudita fuit quam palaestrica: simplicior tamen et fortior. De qua vide Capitolinum in Maximino c. 6. et Iordanem in Geticis. VALES.

Britannum rexit exercitum.] Victor in Epitome c. 45. Gratianum seniore ad Praefecturae Praetor. culmen pervenisse commemorat: cui tamen minime credo: neque enim id Marcellinus hoc in loco praeterisset. Adde quod Praefectura Praet. hominibus militaribus deserti eo tempore vix solebat. VALES.

4. *Germanitate concordii*] Cum in Mss. Flor. et Regio, *ac Tolof.* et in Editione Aug. legatur, *germanitate ita concordia*: conicere facile est, sic a Marcellino scriptum fuisse, *germanitate et concordia sibi iunctissimum.* HENR. VALES. [Diserte scriptum

legi in codice Colbert. *ut germanitate, ita concordia sibi iunctissimum:* quae vera est lectio et indubitabilis.] HADR. VALES.

6. *Exercitus auxit valido supplemento.*] Praecipue iuventutis Gallicanae et Germanorum tirocinii, ut Zosimus tradit in lib. 4. c. 12. VALES.

Latere — se proripiens] Graeciffat Ammianus, ut xxvii, 12, 7. lateant id tentantes, ubi vide. W.

Ad nostra se proripiens.] In exemplari Regio [et Colbert.] *ac Tolof.* et Aug. Editione legitur, *ad nostra saepe proripiens.* non male. *Proripiens* autem pro *prorrepens* ponitur, per κατάχρησιν live abusum et corruptionem sermonis illius saeculi. VALES.

7. *Correxit*] κατάρθωσεν. Vid. ad xvii, 13, 26. W.

Vithigabium — clam confodit] Cf. xxvii, 10. ubi etiam pugna ad Solicinium (Schwetaingen) narratur. — *Tenebris amandasset abscondidisset.* Cf. 27, 10. W.

8. *Saxonas*] Vide xxviii, 5. W.

9. *Britannos*] xxvii, 8. W.

10. *Valentinum Pannonium*] xxviii, 3. — *Africam — discriminibus magnis exemit* xxix, 3. W.

Ad omnes diffensionum motus perflabiles gent. Mauricas.] Vanitatem et perbiam genti Maurorum inlitam longe antea notaverat Sallustius in Historiis. Tertullianus enim in lib. de Anima scribit: *Sallustius vanos Mauros, et feroces Dalmatas pulsat.* Vani enim proprie sunt homines leves, infidi, inconstantes, quos Graeci πολέμους vocant, ut docet Agellius in lib. 18. c. 4. Iordanes quoque in Geticis infidelitatem Maurorum suggillat, *et Prudentius in Apotheosi adversus Iudaeos. Per gentes autem Mauricas intelligit Marcellinus non provinciales Mauros, sed barbaros, qui trans limitem habitabant in varias nationes divisi; de quibus vide librum xxix. c. 5. Spartianus in Hadriano c. 5. *gentes Mauras* vocat, ut et Mamertinus in Genethliaco. Incerius auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti, *ferocissimos Mauritaniae populos, inaccessis montium tugis et naturali munitione fidentes* appellat. Sic *Mauri* sumuntur a nostro Marcellino saepe, ut in libro xxii. c. 7. et a veteribus non raro. Itaque erravit Pacatus in Panegyrico, quum de Theodosii patris victoriis loquens sic ait, *Compulsus in solitudines avias omnis Alamannus, et uterque Maurus occurrent.* Confundit enim barbaros Mauros, qui a Theodosio Magistro Militiae victi sunt, cum provincialibus Mauris. Iuvenalis in Satira xiv, 196. quum ait, *Dirae Maurorum attegias*, et alibi (xi, 125.) quum scribit, *Et Mauri celeres, et Mauro obscurior Indus;* de his Mauris barbaris loqui voluit.* VALES.

11. *Ut industria magna tentarat*] xxx, 4. W.

C A P V T VIII

1. *Bene merita narratur.]* Sic Gelenius edidit ex coniectura. Verumtamen cum in codice Regio, *Tolof.* [et Colbert.] et in Editione Augustana legatur, *praeterita narratur;* videndum est

ne forte ita scriptum reliquerit Marcellinus, *praecipua narraturi*. HENR. VALES. Id quod Hadrianus tanti putavit, ut ipsi contextui inferret, quum Henricus verecundior retinisset Gelenianum. Mutationem vero hanc sumpsit, ut opinor, ex his praecedentis capituli verbis, *inter probra medium et praecipua*: quibus similia usurpat auctor lib. xxi. cap. 15. post Constantii mortem: *Bonorum igitur vitiorumque eius differentia vere servata, praecipua prima conveniet expediri*. Ubi videmus, postquam iunctum praemisit utraque, ex iis tunc bona (et dicit quoque *bona et vitia* in laudatione Ioviani lib. xxv. cap. 10. et Valentis xxxi. 14.) appellari *praecipua*. Id hoc loco quidem non fit. Quae quidem quum in Constantio iudicet prima convenire expediri, nunc velut discedens ab iudicio suo praecipua postponet. Iam quae similitudo inter *praeterita* et *praecipua*? nisi in capite et calce, quum plurima etiam in medio facta teneat Gelenius, quem simul et Misto ad adiuvem, cenleo scripsisse et pia et, *recta narraturi*. Cicero lib. 1. de Orat. c. 25. *Adest enim fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta videat*. GROS. Mf. *praeterita*, quae duplex videtur esse lectio in unam confusa. Scripserim itaque *merita*. HENR.

3. *Interdum fecerint saevissim.*] In Mss. Regio, *et Tolof.* [ac Colbert.] et in Editione Aug. scriptum inveni, *fecere saevissim*: quam scripturam veriore esse vel ipse clausulae numerus ac modus evincit. At Gelenius hanc loquendi formam vitiosam putavit et barbaram: cur ita? Nam Terentius, bonus inprimis Latinitatis Auctor, sic locutus est in Hecyra iv, 1, 52.

Nam ut hic laturus hoc est, si ipsam rem ut fiet resciverit, Non aedepol clam me est: cum hoc quod levius est, tam animo iracuando tulit.

Et Marcellinus quoque noster alibi sic locutus est, ut in principio lib. xxi. Sed interdum Calliellus ac Gelenius eam scripturam interpolaverunt. VALES.

4. *Artaxerxes Persarum ille Rex.*] Plutarchus in Apophtheg. p. 173. D. Ἀρταξέρξης ὁ Ἑλλήνου, ὁ Μακεδόνιος παραγογιουδης, διὰ τὸ τὴν ἑτέραν χεῖρα μακροτέραν ἔχειν, πρῶτος τοῖς ἀμαρτάνουσι τῶν ἡγεμονικῶν τιμωρίαν ἔταξεν, ἀντὶ τοῦ τὸ σῶμα μαστιγοῦν, μαστιγοῦσθαι μὲν ἀποδοσασίῳ τὰ ἱμάτια, καὶ ἀντὶ τοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτίλλεσθαι τὴν τιμὴν ἀποτίμω. Simile quiddam de Gallieno narrat: Cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset eius uxori, atque ille re prodita vindicari vellet, furrigi quasi ad leonem venditorem iussit; deinde e cavea caponem emitti: mirantibusque cunctis rem ridiculam, per curionem dici iussit, LEFORTURAM FECIT ET PASSUS EST. Trebellius Poll. in Gall. c. 13. LINDENBR.

Ad vicem coptum] pro capitibus, xv, 10. xxvii, 3. — *Ne secoret aures more regio pro delictis*. De hoc supplicii genere, quod λῴβη dicebatur, conferri potest Crenius Animadv. Philol. hist. T. ix. p. 167. W.

5. *Papirius Cursor.*] Aurel. Victor de Viris illustr. c. 31. Cum Praenestinum Praetorem gravissime increpasset, *Expedi, inquit, licet secures*. Et cum eum metu mortis attonitum videret, *Incommodam ambulanti bus radicem excindi iussit*. Vide Liv. lib. ix. c. 16. Plin. lib. xvii. cap. xi. LINDENBR.

Ut qui bella diuturna per se superavit et gravia.] Totam hanc περίοδον auctori suo restituimus, ex auctoritate Regii *Tololanique* codicis, et Editionis Augustinae: Sic enim in iis legitur, non ideo contemptus vis bella diuturna parum superavit, et gra..... solus, etc. Hoc tantum licentiae nobis Iulphius, ut ex coniectura emendaremus, per se superavit: quemadmodum loquitur Marcellinus noster in lib. xvi. MENB. VALES. [In codice Colberti. legitur, non ideo contemptus ius bella diuturna parum superavit. et gra..... lius, etc.] HADR. VALES. Haec egregia concordia librorum veterum in verbis contemptus vis vel ius bella satis plane indicat, si pro eis reponatur contemptus ut qui bella, non restitutionem aut emendationem vocari oportere, sed quodlibet aliud licentiae genus. Lege: absolvit: non ideo contemptus suis bella diuturna patrum superavit etc. Hoc miror non assecutus alterutrum ex doctissimis fratribus, quum plane idem restituerint lib. xxviii. cap. 5. in fine. ONON.

Ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcaffet Italiam.] Exstat hac de re elegans et gravis tractatio T. Livii lib. ix. c. 17. contra quam contrariis argumentis accurate disputat V. Cl. Paulus Paruta Nob. Venetus Discurs. Politicor. lib. 1. tit. 2. Utroque rationes acutae sunt, et dignae quae perpendantur. LINDNER.

6. *Ifocratis memorat pulchritudo.*] Locus Ifocratis est in Oratione Panathenaea c. 75. ubi de pugna Lacedaemoniorum iniustis dissertit: θαυμάζω δ', εἰ τίς τις τὰς μάχας καὶ τὰς νίκας τὰς παρὰ τὸ δίκαιον γενομένας, μὴ νομίζουσιν αἰσχρὸν εἶναι καὶ πλείονος ὀνείδων μιστὰς, ἢ τὰς ἄλλας τὰς ἀνὲν νόμου εὐμπανοῦσας. Miror autem, si qui sunt, qui proelia ac victorias praeter ius et aequum partas non turpiores esse, et pluribus probis scateri censent, quam clades sine ignavia acceptas. VALES.

Ifocratis pulchritudo] Sic amplitudo Platonis supra c. 4. Quam ignorantis pro magis quam ignorantii. W.

7. *Honore multis.*] Rectius, honori multis. LINDNER.

8. *Quam quidam praetendentes Imp. Aurelianus.*] Sic plane Hieronymus in Chronico: *Valentinianus, ait, egregius Imp. et Aureliano moribus similis, nisi quod severitatem atque nimiam et parcitatem, quidam crudelitatem et avaritiam interpretabantur.* Quae Hieronymi verba mutuatus est Iordanes in lib. de Successione Regnorum. Sed et Graeci fere omnes Valentinianum hunc laudibus extollunt, ut videre est in Excerptis Iohannis Antiocheni quae nuper edidimus, et in Historiis Zonaræ atque Cedreni. Sed Valentiniani ingenium quod fuerit, patet ex hoc Antonii loco in Gratianum actione ad Gratianum eius filium initio §. 3. *Non palatium, quod tu cum terribile acceperis, amabile praestitisti; non forum et basilica, olim negotiis plena, nunc votis; non Curia honorificis modo laeta decretis, olim sollicitis maesta querimoniis.* Ubi querimoniae intelliguntur eae, quae habes in lib. xxviii. Denique Symmachus in lib. x. Epist. 27. ad Valentinianum eiusdem filium, eum diligentissimum ac serium Imp. nominat. *Idem tamen Ausonius in eadem Gratianum actione sub finem §. 72. eam Valentiniani severitatem necessitati temporum tribuit. Sic enim ait: *Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, praefens comitas, temperata severitas fuit. Parto*

et condito optime Reip. statu, intelligis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplinae.* VALES.

Imperatorem Aurelium purgare tentabant.] Iordanes quoque cum Aureliano Valentinianum comparat: Egregius, et Aureliano similis moribus, nisi quod severitatem nimiam et paritatem, quidam crudelitatem et avaritiam causabantur. LINDENB.

Post prociunctus Parthici clades magnitudine indigens impensarum.] Zosimus IV, 16. ἐκείνῳ δὲ τοῦτου πρόφασιν τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης τὸ πλῆθος, ὅπερ ἠνάγκαζεν αὐτὸν ἐκδοπανῆσαι τὰ τῷ δημοτικῷ φυλαττόμενα χρήματα. W.

Themistocles illius dissimilis.] Plutarchus de Civil. insit. LINDENB.

[Tolle hæc tu, qui Themistocles non es.] Ita vulgatae Editiones omnes aut saltem pleraque exhibent. At in codice Colbert. ita scriptum reperio: Tolle, inquit, hæc ad comitum quendam prope adstantem, vere quia Themistocles non es. Id est, quia vere Themist. non es et generosus auri contemptor. Hæc haud dubie vera scriptura est, quam ideo vulgatae substitui.] MADR. VALES.

9. Cum proscriptorum locupletes domus.] Valerius Maximus in lib. 4. cap. 3. idem sic narrat: In illa quoque præcella, quam C. Marius et L. Cinna Reip. inflixerunt, abstinentia populi Rom. mirifica conspecta est. Nam cum a se proscriptorum penates vulgi manibus diripiendos ubiessent: inveniri potuit nemo, qui e civili luctu prædæ præteret, quæ quidem tam misericors plebis continentia tacitum crudelium victorum convicium fuit. At non eadem moderatione gessit se populus Rom. in proscriptione Syllana. Plures enim tum reperti sunt, qui sectionem proscriptorum emerent, ut refert in Sylla Plutarchus et in Crasso, ac Velleius II, 28. * Triumvirali autem proscriptione pauci fuere, qui ad sectionem accederent, teste Appiano in lib. 4. Affine huic exemplum Italorum refert Tacitus in 3. Hist. c. 34. qui capta Cremona, cum cives a militibus venderentur, talium mancipiorum emptionem aspernati sunt. HENR. VALES.

10. Invidia præter hæc.] Zosimus Lib. IV. c. 16. de Valentiniano: τοῖς τε ἐκ τοῦ ἑν ἀμύπτως ἔχουσι δόξαν ἐφθόνη. HENR. VALES.

Pleraque vitiorum imitari virtutes.] * Senec. Epist. 45. Vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt. Temeritas sub titulo fortitudinis latet. Moderatio vocatur ignavia: pro cauto timidus accipitur. Idem Epist. 220. Virtutibus vitia confinia; et perditis quoque ac turpibus recti similitudo est. Sic mentitur prodigus liberalem: cum plurimum interfit, utrum quis dare sciat, an servare nesciat.* Quintil. lib. 8. cap. 3. Vicina virtutibus vitia, etiam qui vitis utuntur, virtutis tamen his nomen imponunt. Iuvenalis Satyr. 14. v. 109.

Fallit enim vitium specie virtutis et umbra.

Gregor. Pap. lib. 1. Epist. 25. Sæpe namque vitia virtutes se esse mentiuntur. D. Hieron. ad Demetriad. * Cl. Marius Victor Orator Massil. de corruptis suæ ætatis moribus:

Nil sanctum est nobis, nisi quæstus; et illud honestum est. Utile quod fuerit: vitisque vocabula recti Indimus, et parci cognomen sumit avarus.

Theodulfus Episc. Aurelianenf. in Paraenesi ad Indices pag. 17.

Saepe Intet vitii virtutis imagine pestis,

Et magis inde nocet, quo minus illa patet. LINDENBR.

Livorem virtutum rectae pot. invidiam esse sociam.] Sic Gelenius edidit absque sensu. Sed cum in Mil. Flor. et Regio, [Colbert.] *et Tolof* sic legi animadvertissem, *livorem severitatem rectae potestatis esse invidiam sociam*: non dubitavi quin emendandum esset hoc modo, *memorabat assidue severitatem rectae potestatis esse individuum socium*. Accurcius quidem ediderat, *livorem severitatis, etc.* Sed procul dubio expungenda vox illa est, quam nescio quis addiderat, ut cum praecedenti periodo haec cohaereret. Verum quis nescit Marcellinum haec Impp. elogia nullo plerumque ordine contexere? Porro hoc Valentiniani dictum refert etiam Zonaras: *οὗτος καὶ τὴν ἰσχὺν γυναικείας καὶ τὴν γυνῆν ἦν δικαιοσύνη, διὸ καὶ τὰς ἀρχὰς τότε μετιόντων πολλοὺς ὡς ἀδικούντας ἐτιμωρήσατο, τὸν κρατούντα λίγων ἀπατείνεσθαι: πρὸ τῶν ἄλλων δικαιοσύνην.* Hic fortissimus idemque iustissimus fuit. Itaque multos qui Magistratus gerebant, tamquam iniuste agentes supplicio affecti, cum diceret ab Imperatore iustitiam prae omnibus requiri, VALESIUS. Ita quidem statuere facilis et levissima res est; sed approbare aliis et in eadem sententia confirmare lectorem satis erit operosum. Ubi autem in superioribus occurrit tale exemplum, ut omnes similiter Mili consentiant in aliquam vocem, quae nihil nisi hanc pronunciationem meruit Proculdubio expungenda vox illa est, quam nescio quis addiderat? Quomodo autem ideo cum praecedenti periodo cohaeret, si habeatur *livorem severitatem*, quum ita sensus omnis turbetur, et proflus nihili sit? Idcirco adiuvandos opinans codices veteres et ab vitio leni, quod inolevit, liberandos, reponebam *memorabant assidue, rigorem, severitatem rectae potestatis esse individuum sociam.* GROS.

[*Utque sunt dignitatum apices maximi licere sibi cuncta existimantes, et ad suggillandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati.*] Itane Principes eos qui iplis contradicere audent, aut adulari nolunt, pulsare et suggillare solent? Imperatoribus et Regibus indecorum atque adeo insolitum est non inimicos modo, sed etiam hostes ipsos caedere, cum manus a samulis quoque suis continere consueverint. Sic tamen Editiones Ammiani omnes praeferunt. At in codice Colbertino reperio diserte scriptum, *et ad supplicandum contrarias exturbandosque meliores pronius inclinati.* Quae indubitata est scriptura, mutata littera a in o, et corrigendo *contrarios*. *Supplicare* heic sumit Ammianus pro supplices reddere, humiliores infirmioresque redigere, sibi subicere atque summittere adversantes.] HADR. VALES.

[*Quo vitio exarsisse Principem legimus Hadrianum.*] Spartianus in Hadriano c. 15. *Quamvis esset oratione et versu promptissimus, et in omnibus artibus peritissimus; tamen professor omnium artium semper ut doctior risit, contempsit, obtrivit, etc.* LINDENBR. Cf. Tillemont. T. II. P. 2. p. 390. W.

11. *Maculosos intes appellans et sordidos.*] Eadem metaphora Ambrosius in Epist. 6. dixit maculosum pro ignavo: *Quaeramus nobis vnum inaccessam sermonibus insolentium, inviam sermonibus imperitorum, quam nullus maculosus deterat, maculosus scilicet ignaviae suae sordibus.* VALES.

Inattente formidans.] In codice Regio [et Colbert.] scriptum reperi, *inamenta formidans*, perinde ac in Ml. Flor. exilare monuit Lindenbrogius. In Editione Aug. legitur, *imaginimenta formidans*, ex imaginatione, sic enim loqui liceat, Accursii. Sed aridet omnino coniectura Lindenbrogii, *ima mente formidans*. VALES.

12. *Fieri motus quosdam.*] Legendum esse arbitror, *cleri motus*, etc. sic superiore linea pro, *cum eum ex incidentibus*, etc. in Ml. legebatur, *sumum ex incid.* eodem errore. VALES.

13. *Lycurgos et Cassios*] Vide notata ad xxvi, 10. W.

C A P V T IX.

1. *Potlorum ducum flagitia progredi sinebat.*] Vide supra c. 5. §. 3. sed et Zolimus iv, 16. id confirmat: καὶ οὐτὰ τοῖς ἀρχοῖς ἡδὲ καὶ ἱεράρχαι. VALES.

3. *Nec imperante eo provinciam nummularius rexit.*] Suetonius in Domitiano capite viii. *Nummarios indices cum suo quemque consilio notavit.* Seneca in Lusu: *Designatus Consul nummulariolus.* Idem de Beneficiis libri 1. capite 9. *Nummularium tribunal.* LINDENB. Cf. Reitemeier ad Zolim. iv, 28, 5. p. 592. et Merillii Obfl. p. 31. W.

4. *Venuste pingens et fingens et novorum inventor armorum*] De Valentiniano etiam Augelius Victor Epit. c. 45. *Pingere venustissime — fingere cero seu limo simulacra, nova arma meditari.* Perperam Noltri locum intellexit Comes Caylus (*Abhandlungen zur G-schichte u. zur Kunst* B. 1. Abhandl. iv. von Fürsten welche die Künste geirichen haben) impugnatus ideo a V. D. in *Neue Bibl. d. schönen Wissenschaften* B. 7. p. 101. W.

5. *Inter religionum diversitates medius stetit, nec quemquam inquietavit, etc.*] De hac ἡρεσολογία live religionis libertate plures inter initia imperii a se promulgatas fuisse leges, ipsius Imp. Valentinianus, in Constitutione de Haruspiciis non molestandis, ait. *Testes sunt leges a me in exordio imperii mei datae, quibus unicuique quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa est.* L. 9. C. Theod. de malef. et mathem. *Vide Socratem Histor. Ececl. lib. 4. cap. 1. Etiam ante Valentinianum Iulianus et Iovianus Imp. et post eos Valens libertatem religionis concesserunt. Socrates lib. 3. cap. 21. lib. 4. cap. 27. Themist. Orat. Consulari ad Iovianum pag. 144. et ad Valentem Imp. quam Latine tantum ab Andr. Dudithio V. Cl. habemus. * LINDENB.

Inter religionum diversitates medius stetit.] Valentinianus in exordiis principatus cum maleficorum artes abolere vellet, leges lata prohibuerat, ne sacra nocturna celebrarentur: quae lex relata est in Codice Theod. in tit. de maleficiis cap. 7. Sed cum Praetextatus Proconsul Achaiae Valentinianum libere monuisset, ea lege vitam propemodum Graecis omnibus, id est Pagani adimi, si mysteriorum castissimi ritus funditus tollerentur; Valentinianus sacra more maiorum a Graecis celebrari permisit, ut scribit Zolimus in lib. 4. principio. Quae lex hodie quidem non exstat: sed eius

mentio sit in lege 9. Cod. Theod. de maleficiis. Sic enim Imp. Valentinianus scribit ad Senatū: *Haruspicinam ego nullum cum malefactorum causis habere consortium iudico: neque ipsam, aut aliam praeterea concessam a maioribus religionem genus esse arbitror criminis. Tres sunt leges a me in exordio imperii mei datae, quibus unicuique quod animo imbibisset colendi libertas facultas tributa est, etc.* De Valentiniano idem testatur Symmachus in Epist. 54. lib. x. et S. Ambrosius in Orat. de obitu Valentiniani, et in Epist. 30. ad Valentinianum de ara Victoriae, *ac Socrates in libro iv. Hist. Eccles. capite 24.* VALES. Contra Tillemontium, qui libertatem religionis a Valentiano concessam negat, vid. Reitemeier. ad Zosim. iv, 3. p. 580. W.

6. *Cum oculis caecis.*] Cedrenus Valentinianum sic depingit: *ἦ δὲ τῷ σώματι εὐμεγέθης, τὴν χροὶαν ἰσχυρὸς, τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ἐπιβαθὺν ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡραίους μινθὸν ἐπιγλαυκίζοντας. Corpore erat procero, colore ruber, flavo capillo, oculis venustis et mediocriter glaucis.* VALES.

Semper obliquum intuentes.] *Ἰς. semper obliquum intuentibus.* LINDENB.

Lineamentorum recta compago.] Sic membrorum recta compago xiv, 11, 28. ubi vide. W.

CAPUT X.

1. *Ut missum Constantinopolim.*] Valentiniani Magni cadaver Constantinop. introivit anno sequenti, qui Valentem V. et Valentinianum Iuniorē Consules habuit, v. Cal. Ianuarias, ut refert Idatius in Fastis: sed in sarcophago depositum est ab Imp. Theodosio sexennio post, Antonio et Syagrio Coss. teste eodem Idatio et Marcellino Comite in Chronico. VALES.

Velut imperiorum arbitrae.] In codice Regio *ac Tolof.* legitur, *arbitrariae*: quod non probo. [In Ms. Colbert. *arbitrarar.*] Ceterum non tunc primum Gallicanae legiones se principatus arbitras ferebant. Semper enim Galli aliis parere designati sunt, et aut ipsi Principes facere, aut ceteris gentibus imperare voluerunt. Quod et Vopiscus scribit in Saturnino (Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 717. W.): *Saturninus oriundus fuit Gallis, ex gentis hominum inquietissima, et avida semper vel faciendi Principes, vel imperii.* Adde Trebellium Pollionem in Postumio c. 3. VALES. Et in Gallienis c. 4. *Galli quibus insitum est esse leves ac degenerantes a civitate Romana, et luxuriosos principes ferre non posse, Posthumum ad imperium vocarunt.* Zosimus iv, 19. *ἰφορμανοί* (Macrobaudes et Equitius) *μη ποτε συμβῆ τούς ἐπὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρους ἀνάρχους ἐμπειτῶν τοῖς πράγμασι.* Ea laepe nentes licentia Imperium Galli detulerunt, missis tyrannis pluribus, Constantio, Constantino Magno, Iuliano. W.

2. *Tamquam in eadem navi.*] Proverbiale loquendi genus est, quo utitur Cicero in lib. 2. Epist. 5. *Tibi, etsi ubicumque es, in eadem es navi, tamen quod abes gratulor.* VALES.

Sedit Summatum Consilio.] Sic sedit quorundam opinioni xxv, 10. Cf. xiv, 1. xix, 7. W.

Merobaudes protinus accretur.] Quem ob rei militaris scientiam Valentinianus adversus Quados expeditionem parans, Magistrum utriusque militiae constituerat, ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 17. Idem postea Consul iterum fuit, tandemque iussu Maximi tyranni mortem sibi conscivit, ut refert Pacatus in Panegyrico. VALES.

4. *Valentinianus puer, tum quadrimus.*] Atqui Valentinianus Junior natus erat Gratiano Nob. et Dagalaifo Coss. anno Natalis Dominici 366. die 15. Cal. Febr. ut scribit Idatius in Fastis, et auctor Alexandrini Chronici iisdem plane verbis quibus Idatius. Quibus suffragatur Themistius in Orat. xi. ad Valentinianum Iuniorum, pag. 254. ubi natalem ipsius vice oraculorum et vaticiniorum praedixisse ait tyranni Procopii exitum. Constat autem Procopium eo anno quem dixi, a Valente victum et necatum fuisse. Accedit praeterea Socrates in lib. 4. Sozomenus in 6. qui Valentinianum Iuniorum eo anno in lucem editum esse testantur. Quod si ita est, quo modo idem quadrimus ad Imperium venisse dicatur non video. Creatus enim est Augustus post Consulatum Gratiani III. et Aequitii, anno Domini 375. Huic difficultati, quam ego primus et iamdudum deprehenderam, aliisque solvendam proposueram, ita occurrendum puto, ut Valentinianum, qui anno 366. natus est, diversum esse dicamus ab hoc qui postea Augustus fuit: quod quidem his argumentis evincam. Primo enim Valentinianus, qui mortuo patre Augustus est renuntiatus, quadrimus tunc erat, ut scribit praeter Marcellinum nostrum Victor in Epitome c. 45. et Zonaras: Zosimus certe iv. 19. vix quinquentennem fuisse dicit. Deinde viginti annos natus obisse dicitur a Nicephoro in lib. xii. cap. 38. Interfectus porro est, ut inter omnes constat, anno Domini 392. Hieronymus in Epist. de Exitu Nepotiani, eundem Valentinianum adolescentem adhuc et paene puerum esse occisum memorat. Quae certe omnia non procederent, si anno 366. natus fuisset. Denique Valentinianus Junior, is qui anno 366. in lucem est editus, Consulatum gessit cum Victore anno Domini 369. ut testatur aperte Themistius in Orat. xi. quam ei Consulatum Constantinop. auspicianti Cal. Ian. dixit. Quod si hic idem esset cum eo, qui post mortem Valentiniani Augustus est nuncupatus, cum is paullo postquam Imp. est factus, Consulatum inierit cum Valente, Consul iterum necessario dici debuisset. At in Fastis omnibus annus ille 376. sic notatur, *Valente Aug. V. et Valentiniano Iuniorum Aug.* Quae cum ita sint, apparet duos eiusdem nominis Valentinianos, alterum Valentiniani magni, alterum Valentis filium, distingui debere. *Vide Adnotationum mearum in Socratem pag. 50.* VALES.

Iustina matre.] Quae Magnentio tyranno prius nupserat, ut scribit Zosimus iv. c. 19. et 43. Quo maxime refellitur fabula illa, quam refert Socrates in lib. 4. cap. 36. de digamia Valentiniani Maioris, qui duas uno tempore uxores habuerit. Ait enim Socrates, Severam Aug. cum Iustinam virginem praestanti forma secum lavantem vidisset, pulchritudinem puellae Valentiniano laudavisse: qui statim eius amore captus, eam uxorem adsciverit non repudiata Severa. Virginem igitur fuisse dicit, quae uxor fuerat Magnentii. VALES.

5. *Imperator declaratus Augustus nuncupatur*] Distinguenda h. l. videtur Imperatoris declaratio a nuncupatione Augusti. Ne-

que enim credibile est profectionem in villam centesimo lapide disparatam reditumque cum puero quadrimo eoque lecticae imposito tam brevi temporis spatio confici potuisse, ut is lecto iam die in castris fuerit. Sexto igitur die Imperator est declaratus, et, ubi in castra venit, Augustus nuncupatus. W.

6. *Postea metu sollicitudine discussa.*] Mf. *mens sollicitudine*. Corrige, *postea metus sollicitudine discussa*. Idque omnino verum putamus. LINDENBR.

Metu sollicitudine] Assentior Lindenbrogio sic emendanti, *metus sollicitudine*, *ut in Mf. Tolof. scriptum reperi.* Ita vetus Auctor post Imperii Notitiam editus in descriptione Thoracemachi, *timoris sollicitudinem* dixit. *In Mf. Tolof. [ac Colbert.] scriptum est, *mens sollicitudine*.* VALESIIUS. Sed non maiori intervallo hinc distat *mentis sollicitudine*, ut Cicero pro Cluentio cap. 10. *Qua sollicitudine animi! quo timore!* Nihilominus quum considero acrius lectionem scriptam, dubitare incipio, an non potius inde sit demendum, non addendum. Imo videtur certe auctor dedisse, *Post tamen sollicitudine*. GROS.

Et peritus.] In Mf. Vaticano et Regio, *Tolof.* [ac Colbert.] legitur, *benivulus et peritus*. *De pietate Gratiani in fratrem Avulionius in Panegyrico §. 7. Piissimo. Huius vero locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus; ad instar filii ad Imperium frater adscitus. Eadem benevolentia et Theodosium paullo post participem assumpsit Imperii, cum parvulum haberet et fratrem: avidior fide societatis, quam nimiae potestatis: ut ait Augustinus in lib. v. de Civitate Dei.* HENR. VALESIIUS. [Ceterum aut apud Ammianum pro *peritus* legendum est *apertus*: ut Caesar in libro de Bello Africo Gallos homines *apertos* minimeque *Insidiosos* appellavit: aut si legamus *peritus*, eo nomine designari putandum est, numeris omnibus absolutum, virtutum expertem, aut omni virtute adornatum atque perfectum, qualem Gratianum Aug. describit Ammianus ipse, quem in lib. xxxi. *moderatum et elementem*, et lectorum Principum aemulum fuisse tradit. Certe Ammianus in libro xvi. c. 7. de Eutherio spadone loquens, *peritum* ita sumit: *Ex omni latere autem ita peritum*, (ut Eutherium) *neque legisse neque audisse confiteor.*] HADR. VALESIIUS.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXXI. C. I.

1. *Furtis in aetatem adscitis.*] Apparet emendandum esse, *furtis in societatem adscitis*, ut loqui solet Marcellinus noster. VALES.

2. *Quisque pro quisquis*, ut Plaut. Capt. iv, 2, 17. *ad quemque tecero, ad terram dabo.* Mil. ii, 2, 5. *quemque videritis hominem, huc deturbatote.* W.

Valentini lavacri.] Hoc Valentis lavacrum erat Antiochiae, cuius meminit Evagrius in lib. 1. cap. 20. quod cum incendio magna ex parte corruptum esset, Theodosius Senior eidem reficiendo ducentas auri libras largitus est. VALES.

3. *Carmina quidam nimium horrenda.*] Ita recte ediderunt nuper Parisini, quum in prioribus exstaret *nimirum*, quod etiam sic restitui debere adscripserat exemplari suo pater. Sed quum postea intelligeret in Vaticano codice legi *ntimiarum*, supponebat *curmina quaedam neniarum horrenda*. Consulantur antiqui codices, *ονοη*.

4. *Tragula gurgulione confecto.*] Sic primus edidit Marianus Accursius, mendose ut apparet. In Mss. autem Regio, Flor. et Valentino [ac Colbert.] *et Tolos.* legitur *Fagula*: fortasse pro *Aquila*. Praeterea in codice Regio [et Colbert.] scriptum inveni, *gurgulione confecto*. VALES.

Cum Chalcedonos subverterentur veteres muri.] Rem eandem simul et versuum *(aliquibus tamen in locis variantium)* inscriptionem apud Socratem habemus, Hystor. Eccles. lib. 4. cap. 8. Zonar. et Cedren. *Hosce versus aliter ex Socrate, et ex Zonara tomo 3. legit Leopardus Variarum Emendationum libri 4. capite 15.* LINDENB.

Cum Chalcedonos subverterentur vet. muri.] Ob probra et convicia quae Chalcedonenses in Valentem iecerant Procopiani belli temporibus, ut refert Socrates in lib. 4. cap. 8. VALES.

Ut apud Constantinop. aedificaretur lavacrum.] Constantinae scilicet thermae teste ibidem Socrate. Zonaras tamen ac Cedrenus e lapidibus murorum Chalcedonensium aquaeductum Constantinop. aedificatum esse scribunt a Valente, eiusque appellatum nomine: *opus sane memorabile, cuius meminit Themistius in Oratione decennali ad Valentem A. et Gregorius Nazianzenus in Orat. xxv. qui hunc Valentis aquaeductum subterraneum et aerium fluvium eleganter appellat. Ita etiam Themistius in Ama-

torio seu de Regia pulcritudine ad Gratianum A. αὶ δὲ ὑποδραμοῦσαι ἡλιβάτους πρῶτας ἔγγειοι καὶ ἐναίριοι, σταφελῇ τὰ ὕδα ἀπεικασμέναι, πλὴν ἢ σταδίου χιλίους ἀνὰ καὶ κάτατα, οὕτε ἀττην οὐτε πατάτην διαδραμοῦσαι, καὶ οὕτε ὑποσχεθεῖσαι, οὕτε ἐν-σχεθεῖσαι συνεφοίτησαν ὑπορόφοι, καὶ ἤκουσιν ἡδὴ πρὸ τῶν πυλῶν.* Zonaras et Cedrenus tradunt, Nymphaeum quoque a Praefecto urbis exstructum esse, in cuius dedicatione populus choreis et epulis vacavit. Quod etiam relatum est a Socrate in dicto loco. Ceterum in Socrate libentius Καρυσίαν legerem quam Κωιστανίαν. Carolianae enim thermae a Valente absolutae et dedicatae sunt post Consulatum Gratiani III. et Aequitii, agente Praefecto urbis Constantinop. Vindalonio Magno, ut scribit Idatius in Fastis et auctor Chronici Alexandrini: et a Carolia Valentis filia nomen traxere teste Sozomeno in lib. 6. VALES.

5. ΤΕΡΠΟΜΕΝΑΙ ΣΤΡΟΦΩΝΤΕΣ.] Ita primus excudi fecit Accursius. At in Mf. Florentino legitur, στροφόντες teste Lindenbrogio. Ego vero suspicor scribendum esse *τερπόμεναι στροφώνται*: quamquam apud Socratem in lib. 4. cap. 8. legitur, *στέφονται*: cui subscribunt Zonarsa, Cedrenus, Nicephorusque Callistus. Sed cum in primo versu *δροσὴν χορσὴν* ex Mf. ediderimus, *στέφονται* hic convenire non potest. VALES. Primo sic edidi, quum mihi displiceret Hadrianus interpolans in sua editione manum fratris sui edensque *στροφόντες*, quum vere reddiderit Henricus, ut nunc exhibeo, nisi typis ea mutatio attribui debet: et si Henricum miror, cur ei voci accentum appnuerit, qui nullus est apud Lindenbrogium. Magis vero miror, cur ad talem mutationem ausus fuerit discedere, quam nullo genere Codices veteres approbant. Quin tu ex illis hoc habe verissimum, *τερπόμεναι στροφὸν ἴσσαν*. Ut enim apud Hesychium *ἴσσαν ἐκάδισαν*, *ἴσσαν ἐκίδυσαν*, *ἴσσαν ἐκάδισαν*, sic horum versuum auctor *ἴσσαν* dixit, et *στροφὸν* ductum canalium per partes varias urbis. GRON.

ΔΗ ΤΟΤΕ ΟΤΝΙΑ ΦΥΛΑ.] In Mf. Flor. [ac Colbert.] et Editione Aug. legitur, *δνα φύλα*: unde quispiam non absurde coniecit scribendum potius esse, *Δὴ τότε δῆα φύλα*: sed in Socrate et Zonara aliaque supra citatis legitur *Δὴ τότε μυρία φύλα*: et huic versui subicitur ab iisdem Auctoribus hic alter, qui in nostris codicibus deerat.

**Λγρια, μαγμαίοντα, (al. μαργαίοντα) πακὴν ἐπιειμένα δλκην.*

*Certe *οὐνα φύλα* ferri non potest: cum heic de Gothis sermo sit, non de Hunnis.* VALES. Crediderim ex hoc loco servavisse Hesychium *Δῶα, ὅμοια*, quam vncem vides ad lectionem, quam in Mf. esse testantur Lindenbrogius aequae ac Valesii et praefes editionis Augustanae. Ut praedicantur omnigena gentium septentrionalium genera atrocitate et feris animis et vallandi cupiditate congruentia collectum iri. GRON.

ΠΟΡΟΝ ΠΕΡΑΟΝΤΑ.] In Mf. Flor. [et Colbert.] et Editione Aug. *πορόντα* legitur duabus simul confusis dictionibus. Nec dubito, quin (ut apud Socratem legitur ac ceteros) scribendum sit, *πόρον διαβάντα*. VALES. Cuius notam sic purgavi ex prior editione, quum mendose nuper Parisiis edèrent *βάντα πόρον διαβάντα*, quod futile. Ceterum illud *ἐλῶσι* in sequente versu compertior exstare tantum in editione Augustana, ubi exhibetur ΟΔΕΤΙ,

quum Lindenbrogius tantum AETI, quod vide an non fuerit *ἀέταις*, *ORON*.

KAI ΔΗΡΗΣ ΕΦΕΖΕΙ.] In codicibus quidem nostris scriptum erat *ἀέταις ἐφίξει*: unde coniectura ductus emendavi *ἀέταις ἐφίξει*. At in Socrate et citatis Auctoribus legitur *καὶ πότμον ἐπίσποι*, minus recte: dicendum enim erat *ἐφίξει*, si tamen in usu est. Ceterum hōs Graecos versus post Langium et Christophorsonum Latine sic vertimus:

*Tempore quo liquidas agitabunt urbe choreas,
Lactaque subsilient hilares per compita Nymphae,
Ac funesta dabit murus munimina thermis:
Tunc fortes populi varitis e gentibus orti
Traicient armis Histri speciosa fluenta,
Vastabuntque agros Moesos atque arva Scytharum.
At ubi Pannoniam attigerint, maiora parantes,
Hos illic fatum et Martis violentia fisset.* VALES.

C A P V T II.

1. *Hunnorum gens monumentis veteribus leviter nota.] De Hunnis eorumque sedibus ac moribus vide Zosim. lib. iv. c. 20. (ubi vid. Reitemeier. p. 588. et imprimis Heynius p. 637. W.) Sozomen. lib. vi. cap. 37. Agath. lib. v. Iordan. de reb. Getic. Hist. Miscel. lib. xii. *Reginon. Prumienf. lib. 2. pag. 44. b.* LINDENBROG. Adde de veteribus *Claudianum* in Rufin. Lib. i. p. 323. ff. de recentioribus *Deguignes* Hist. generale des Huns, des Turcs etc. Par. 756. v. Tomis in 4. *Gebhardi* ad Gutbrium T. xv. et *Gibbon. T. vi. p. 270—322. Foisterus* de bysso p. 22. Hunnos fuisse suspicatur *Seras* a Tibetanis Indiae vicinis sic appellatos. W.*

Ultra paludes Maeoticas glactalem Oceanum accolens.] De Hunnorum situ idem tradit Hieronymus in Epitaphio Fabiolae: et ex professo Procopius tum in lib. 1. Persicorum, tum in 4. Gothi-chorum. VALES.

2. *Infantium ferro sulcantur alius genae.] Idem prodit Iordanes in Geticis c. xxiv. cuius verba ex Marcellini nostri Historiis translata esse non dubito. Sic enim ait de Hunnis: Nam maribus ferro genas secant, etc. Hinc imberbes senescunt, et sine venustate ephēbi sunt, quia facies ferro sulcata tempestivam pilorum gratiam per cicatrices aufumit. Porro hanc causam esse cur imberbes sint Hunni, libenter et Ammiano nostro et Iordani concesserim. Sed tamen aliam quoque eius rei causam mihi videor deprehendisse. Observavi enim Hunnos in luctu quas cultris convulserare solitos esse. Sic enim de Cutriguris, quae Hunnorum gens est, narrat Agathias in lib. 5. οἰκωγὴ τε καὶ οὐκ ὀδυρομένη βαρβαρικῇ. τοῖς γὰρ ξιφιδίοις τὰς παρὰ τὸν ὤμω κατὰ τὸν πᾶτριον νόμον. Et gemitus barbarorum ingens exaudiebatur. Genas enim pugionibus concidentēs, more patrio lugebant. Et apud Menandrum Protectorem in lib. 8. Hist. Turxathus Dilzibuli *vel Dirabuli* filius, Turcorum Princeps, cum patri nuper mortuo exsequias celebraret, Romanorum legatos genas sibi una cum reliquis Turcorum laniare iubet: *ἐλόν ἡμᾶς*,*

ὄντας, ἃ ῥωμαῖοι, καταχαράττειν τὰ πρόσωπα τοῖς μάχαλας, etc. Ex quibus intelligendi sunt Sidonii verius in Panegyrico ad Avitum, quos nemo adhuc interpretatus est (v. 243.)

*Vulnere vel si quis plangit, cui fuisse ferisse est,
Ac ferro perarasse genus, vultuque minaci
Rubra cicatricum vestigia defodisse.* VALES.

[Prodigiosae formae cet.] Iordanes c. 24. *Erat tuis species pavenda nigredine, sed velut quardam, si dici fas est, deformis offa; non facies; habensque magis puncta quam lumina.* Cf. Gibbon. T. vi. p. 326. W.

In commarginandis pontibus. Ita Sidon. Apoll. lib. iv. Epist. 20. *Viridantia sagae limbis marginata punicis.* LINDENB.

3. *In hominum figuras.* Sic et in sua vita.] Quis huius scripturae auctor fuerit, incomperium habeo. Nam Accursius quidem sic ediderat: *In hominum autem figura sic et in sua vita visi sunt asperi, etc.* In Regio autem exemplari, *Tololano,* [et Colberi.] ita scriptum inveni: *In hominum autem figura licet in sua vita nisi sunt asperi, etc.* quemadmodum in duobus Vaticanis codicibus legitur. Proinde ita a Marcellino scriptum esse coniectimus: *In hominum autem figura sic et insuaves sunt et asperi, aut certe: In hominum autem figura licet insuavi, ita visi sunt asperi, etc.* Sane eiusmodi lere scripturam huius loci fuisse docet Iordanes in Geticis, qui haec Marcellini nostri verba sic imitatus est. *Hi vero, sub hominum figura vivunt belluina saevitia.* HENR. VALES. [Hi porro in codice Colberi, vocantur modo Hunni, modo Huni; necnon Chini ac Chuni.] MADR. VALES. Quum posterior viri doctissimi coniectura accedat propius ad veterem lectionem; tum quod in omnibus MSS. libris occurrit *nisi*, non *visi*, eius certe debuit ratio sanctior haberi, et illud, non hoc attendi. Tum quaeso cur vilos fuisse dicat, quam potius simpliciter et vere tales fuisse? Unde, nisi fallor, patebit veram Marcellini manum fuisse *In hominum autem figura licet insuavi, tam hi sunt asperi.* GRON.

5. *Ex pellibus silvestrium murium.*] Hae pelliculae odoratae erant,*) ut praeter Helmodum in lib. 1. Chronici Solavorum, docet D. Hieronymus in lib. 2. contra Iovinianum his verbis: *Odores autem suffitus et diversa thymiamata, amomum, cyphi, oenanthe, muscus et peregrini muris pellicula.* Idem in Epitaphio Marcellae viduae sub initium, *fragrans musco, mure, etc.* [Iordanes in Geticis scribit, *pelles murinas ab Hunnuguria, quae gens Hunnica est, in orbem Romanum importari.* Priscus ait Hunnorum Reges pellibus ferarum ad ornatum uti.] VALES.

Pellibus silvestrium iurium.] Iordan. in Histor. Goth. *Hunnuguri hinc sunt noti, quia ab ipsis pellum murinarum venit commercium.* De Scythia Iustinus ex Trog. lib. 2. c. 2. *Lanae iis usus ac vestium ignotus: et quamquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis ac murinis utuntur.* Seneca Epist. 90. *Magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac*

*) Id negat Crenius Animadv. philol. hist. T. viii. p. 201. Ammiani enim mures non eosdem fuisse specie, qui fuerint Hieronymi. W.

murum, quae tactu mollia et impenetrabilia ventis sunt. Ivo Carnot. Epist. 49. *Complices quos sibi pelliculis peregrinorum murum atque aliis bulis modi vanitatum aucupis inescaverat.* Illae ipse autem pelles sunt, quas posterior aetas marturinas vocat. Helmoldus Chron. Slavor. lib. 1. cap. 1. *Pellibus abundant peregrinis, quarum odor letiferum nostro orbi superbiae venenum proptinavit.* Et illi quidem ut stercora haec habent, ad nostram, credo, damnationem, qui ad marturinnam vestem anhelant, quasi ad summam beatitudinem. Itaque pro lanceis indumentis, quas nos appellamus *saldones*, illi offerunt tam pretiosos martures. Vide Aelianum de Animal. lib. xvii. cap. 17. LINDENB. Cf. Beckmann Gesch. d. Erfindungen B. 5. S. 17. W.

In pannulos defluerit defructata.] Meliorum codd. haec lectio est. Glossar. *Concisus, frustatus.* Ammian. lib. xx. c. 2. *Defructandae Mesopotamiae optulari.* Sidonius Apoll. lib. ix. Epist. 9. *Maxima ex magnis capita defructaus.* Restituimus iam olim eodem modo locum L. Flori lib. 2. c. 2. §. 32. *Punticae praedae omnibus promontoris insulisque frustarentur et flutarent.* Perperam enim hactenus, antequam Gallicana Editio prodiret, *frustrarentur* lectum est. LINDENB.

6. Guleris incurvis capita tegunt.] Hieronymus in Epitaphio Nepotiani tiaras vocat. Postquam enim Romano ab Hunnis vinci et fugari memoravit, subiicit: *Nec amputamus causas morbi, ut morbus pariter auferatur: statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere.* VALES.

Veniunt incedens gressibus libris.] Hinc ἀποδὶς et ἀκροφάλαϊς Hunni dicuntur ab antiquo Scriptore apud Suidam: ὁ δὲ ἐκίλειεν χωρὶς ἐπὶ τοῖς ἀποδῶς καὶ ἀκροφάλαϊς Οὐννοῖς. ἀνὴρ γὰρ ἰππῶν οὐ βιάδιος ἀνὸς Οὐννοὺς τὴν γῆν πατήσκειν. Ille vero iussit ut contra truncos et in incessu titubantes Hunnos procederent. Neque enim Hunnus absque iumento facile ambulaverit. [Itaque merito indignatur Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Pro pudor! fugit Rom. exercitus, victor orbis et dominus. Ab his vincitur, hos pavet, horum terretur aspectu, qui ingredi non valent, qui si terram tetigerint, se mortuos arbitrantur.* Adde Zosimum iv. 20. §. 6. Quod supra Hieronymus ait, *Romanum exercitum Hunnos pavere, et horum terrori aspectu;* idem Iordanes de rebus Geticis affirmat: *Quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes fugabant.* Addit fuisse eos deformes, nigros, statura breves, parvis oculis et torvis, limis naribus, et ob sectas ferro genas imberbes. Unde ab Ammiano bestia comparantur bipedibus, et *pandi* omnes ac *prodigiosae* et *insuavis* formae fuisse dicuntur. Calcei sine formulis recte convenienterque fieri non possunt. At Hunnorum calcei informes erant, ac ipsorum pedibus minime conveniebant, utpote formulis nullis aptati, quas sutores vel Cordubanarii nostri vulgo *formas* hodieque vocitant, *des formes*. Quare Hunni male calciati, libere et facile ingredi non valebant: atque si terram tetigissent, actum de se arbitrabantur: quippe qui pedibus hostem insequentem effugere, ac mortem evadere se non posse intelligerent.] VALES.

Equi prope affixi duris quidem, sed deformibus ei multibriter tisdem nonnumquam insidentes.] Verissima haec sunt: atque eo modo Cubazen Lazorum Regem equo infedisse, cum a

Iohanne Byzantio pugione *vulneratus ad terram prosterneatur,* Agathias lib. III. scribit. *ἐτύγχανε γὰρ (inquit) ἐναλλάγδην ἔχων τῷ πόδε ὑπὲρ τὸν αὐχένα τοῦ ἵππου.* Quem gestum etiam nunc in rutilicis persaepe videmus. Ergo *muliebriter equo insidere*, est κατὰ πλευρὰν τῷ πόδε ἔχειν, ἢ ἐναλλάγδην: cui contrarium περιβόδην. Achil. Tattus de amorib. Clitophontis et Leucip. lib. 1. c. 1. ἡ παρθένος μίσοις ἐπεκάλητο τοῖς γάτοις τοῦ βουός, οὐ περιβόδην, ἀλλὰ κατὰ πλευρὰν, ἐπὶ δεξιᾷ συμβᾶτα τῷ πόδε, τῇ λαίᾳ τοῦ κίρκου ἐχεμύνη, ὡς περὶ ἡνίοχος χαλινού. Quod et ipsum in nummis antiquis apud Anton. Augustinum Episc. Herd. apparet lib. III. pag. 85. LINDENBR.

Equi prope adfixi.] Sic Claudianus in libro primo in Rufinum de Hunnis v. 329.

Nec plus nubigenas duplex natura biformes

Cognatis aptavit equis. VALES.

Muliebriter] „i. e. divaricatis cruribus.“ Sic Reines. Imo vero non divaricatis. W.

In ipsiis quivis.] In codice Regio, [et Colbert.] *ac Tolos.* et Augustana Editione legitur: *Et ipsi quivis, etc.* Unde adducor, ut credam sic a Marcellino scriptum fuisse: *Ex ipsiis (supple equis) quivis in hac natione pernox et perditus emit et vendit, etc.* VALES.

8, *Subito de industria dispersi vigescunt.*] Hic praeliandi mos erat Hunnorum, ut Claudianus quoque canit lib. I. in Rufinum v. 330.

— — acerrima nullo

Ordine mobilitas; insperatque recursus:

et Agathias in lib. I. de Narsete, qui a Francorum copiis premebatur: βαρβαρικῇ τῷ στρατηγίᾳ καὶ μᾶλλον τοῖς Οὐνόις μεμλειτημένῃ ἐμχανᾶτο. ἐκίλευ γὰρ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν στρίψοντας τὰ νῦτα ἑς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν, etc. Narfes barbarum quoddam et Hunnis magis usitatum strategema excogitavit. Suos enim terga vertere iussit, etc. Idem in fine libri v. Hunnos, cum fugiunt, infestiores magisque timendos esse scribit, quippe qui averſi sequentem hostem sagittis incessant. Et his artibus Hunni Gothis superiores evasere. Partim enim circumequitando, partim excurrendo et opportune retrocedendo, iaculantes ex equis maximam Gothorum caedem fecero, teste Zosimo lib. IV. c. 20. Ceterum hic emendavi *vigescunt* ex codice Regio et Valentino, [ac Colbert.] VALES.

De industria dispersi lugesunt.] Ml. *disperſi iugesunt*, neutrum placet. *Loiseil. legit *vigescunt*, id est, vigorem et animos capiunt.* LINDENBR.

Et imposita acie.] Scribendum puto, et *incomposita acie.* VALES.

Parte decernuntur.] Is. *parte cernuntur.* LINDENBR.

Parte decernuntur.] In codice Regio [et Colbert.] *Tolos. et Vatic.* legitur, *pnrit decernuntur.* Unde sic corrigendum arbitror: *Nec invadentes vallum, nec castra inimica pilantes praenimita rapiditate cernuntur.* VALES.

9. *Eoque omnium cet.*] Hunc locum iam olim tractavit G. Canterus Nov. Lectt. p. m. 323. W.

Procul missilibus telis.] Procopius in principio libri 2. Gothi. ait Hunnos esse *innocētiōs agerous*, id est optimos ex equo sagittarios, et inter equitandum peritissime iaculari. Gothos contra pedites iaculari scribit in lib. 1. Gothi. Equites enim Gothorum hasta dumtaxat et gladio utuntur: quo fit ut ab Hunnis longe superentur. VALES.

* *Missilibus telis acutis offibus arte mira coagmentatis.*] Id ulsatum omnibus Germanis fuit, ut ait Tacitus de Moribus German. c. 46. *Sola in sagittis spes, quas inopla ferri offibus asperant.* LINDENB.

Sed distinctis.] Ita Mariangelus Accursius edidit: sed in exemplari [Colbert.] *et Tolos.* ac Regio scriptum inueoi, *sed distinct.* VALES.

Distinctis.] Hoc fateor me non intelligere. Fortasse scribendum *distincti*, i. e. composita acie. ENF.

Sine vi respectu con.....] Apparet scribendum esse, *sine sui respectu conligunt*: quemadmodum loqui solet Marcellinus cum alibi, tum in lib. xxix. c. 5. §. 38. VALES.

Hofiesque, dum mucronum noxtas ofservant, contortis lacinis illigant.] Ars hæc bellandi Scythiae populis usitata, ut ex Herodoto vii, 85. Pausania i, 21. aliisque Scriptoribus constat. *Val. Flaccus Argon. lib. 6. v. 132.

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro

Spargere, et extremas laqueis adducere turmas.

Lipf. notat in Analect. ad milit. pag. 284. 4. De Alanis Egesippus lib. v. cap. 50. *Laqueos iacere atque hostem innectere, ars Alanis bellandique mos est.* Vide Ioseph. Belli Iud. lib. 7. LINDENB.

Noxtas] Conferri iubet Ernesti Livium 41, 23. Oudendorp. ad Sueton. Iul. 81. et Glossar. Livian. in h. v. W.

Contortis lacinis illigant.] Hunnis id familiare fuisse docet Sozomenus in lib. vii. cap. 25. ubi de Theotimo Tomorum in Scythia Episcopo loquitur: quem Hunnus quidam opulentum ratus, cum illaqueare vellet, manum qua laqueum coniecerat, arefcere sensit. Sed et Scytharum reliquæ gentes eo astu in proeliis utebantur. De laxamatis quidem id refert Mela in fine lib. 1. de Auchatis Valerius Flaccus in 6. v. 132.

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro

Spargere, et extremas laqueis abducere turmas

De Parthis etiam, qui a Scythiis originem ducunt, vetus Auctor apud Suidam in *σσιγαῖς*. Omisso Alanos, de quibus idem tradit Iosephus et Hegeſippus. [Sed et Pausanias in Atricia scribit, Sarmatas idem facitallæ: et laxamatarum offio Tanais proximorum feminas ex equis pugnare scribit Mela libri 1. capite ult. et quos *laqueis interceperunt hostes, trahendo conficere.*] VALES. Cf. Gronov. Praef. p. xviii. W.

Equitandi vel gravandi.] Sic edidit primus Hadrianus; qui quum in praefatione (p. Lxi.) se defendat idque auctoritate codicis Colbertini, haecenus sequor, quum alioquin et *rō gradiendi* satis locum suum teneatur, sed vincat veritas antiqui calami. GRON.

10. * *Cum carpentis in quibus habitant.*] Tertullianus adversus Marcionem libri 1. capite 1. *Gentes (inquit) ferocissimae in-*

habitant (Pontum) si tamen habitatur in plaustro., Sedes incerta, vita cruda, libido promiscua, et plurimum nuda. Etiam quum abscondunt, suspensis de iugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat. * LINDENB.

Tetra villis vestimenta.] Claudianus in Rufinum lib. 1. de Hunnis v. 326.

— — *tristes habitus, obscenaque visu Corpora.*

Atri scilicet coloris vestibus Hunni erant amicti. Unde et Marcellinus in superiore pagina obsoleti coloris tunicam eisdem tribuit. Paene monere omiseram in Regio codice legi, *tetra illis vestimenta*, quod magis placet: *et in Tolof. ac Vatic. codicibus legitur: [in Colbert. terra.] VALES.

11. *Ad omnem auram incidentes.]* Scribendum omnino est, *ad omnem auram incidentis spei novae perquam mobiles*: quod quidem Marcellinus noster imitatus videtur ex Livio, qui in lib. xxix. c. 3. dicit, *mercede parari auxilla ex Afris, gente ad omnem auram spei mobili atque infida.* VALES. Sic iam antea coniecerat Gruterus. Vid. Gronov. Praef. p. xxiii. W.

Furore incitatissimo] Vid. ad xxx, 5. 4. W.

12. *Adusque Achatam pervenit.]* Longe aliter in Mss. codicibus Regio, Flor. ac Valentino, *Tolof. Vatic. * [et Colbert.] legitur, *adusque Adalam*: quod cum Accursius minime intelligeret, audacter emendavit *adusque Achatam*, contra Historiae fidem. Neque enim Hunni iis quidem temporibus adusque Achaiaem penetrasse dicuntur. Sed procul dubio emendandum est, *adusque Alaniam pervenit*: quod confirmatur ex cap. 3. ubi Marcellinus noster institutam Historiae seriem repetens, sic ait: *Igitur Hunni pervasis Alanorum regionibus, etc.* Adde, quod, nisi ita legatur, sequentia cum antecedentibus minime cohaerebunt. Sequitur enim digressio et *μαγιστῶν* de Alanis; ut satis appareat sermonem de illis prius habitum fuisse. Postremo Iordanes in Geticis ait, ab Hunnis superatos esse Alanos: quod ex Marcellino, ut plerumque de Hunnis ibi relata, mutuatus est. Annon enim ex hoc Marcellini nostri loco illa Iordanis excerpta sunt? *Quod genus expeditissimum, et multarum gentium grassatorem Getae, ut viderunt, expavefcent.* VALES.

Restant Massagetae.] Vide Strabon. lib. xi. p. 511. Almel. Dionys. Alex. pag. 98. LINDENB.

Restant Massagetae.] Sic Mariangelus Accursius edidit. Ego vero cum in codice Regio, *Tolof. * [et Colbert.] scriptum invenirem, *Res Massagetae*, in suspicionem hanc adductus sum, ut truncatum ac mutilum hunc esse locum existimarem, atque hoc fere modo esse supplendum, *adusque Alanos pervenit, veteres Massagetae: qui unde sint, etc.* Quae coniectura non mediocriter confirmatur ex lib. xxiii. c. 5. §. 16. ubi dicit Marcellinus, *et Massagetas quos Alanos nunc appellamus, etc.* VALES.

Quae diu multa luda...et varia.] Si quidem ita est clare in libris antiquis, sive per confusionem trium linearum ttt, exstitit in editionibus tu, quum deberet inde colligi *tò in*; certe alterorum aberrationem existimans, non ambigo quin scripserit Ammianus, *quae diu multa indago et varia.* GRON.

13. *Hister advenarum.]* Hic locus sic commode suppleri potest: *Hister advenarum auctus magnitudine fluentorum, etc.*

quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. xv. c. 11. §. 18. de Rhodano, et in fine libri xviii. ut notavi ad hunc locum supra. VALESIUS. Possit certe. Sed unde colligetur illa manns Ammiani? quoniam *auctus* sine ullo veteris libri indicio immittatur, ubi nullus est in Mss. hiatus. Lenius certe erit in antecessum, dum clarius producantur, adiuvere ita: *Fluminum adauctus* vel *adolefcens Hister advenarum magnitudine fluenti*. Vides nihil a me mutari. Literae *ad* ostendant prorsus vocem *adauctus*, vel *adolefcens*. Genitivus *advenarum* cogit credere praecessisse substantivum vel *fluminum* vel *fluviorum* vel *amnum*, vel *aquarum*, ut lib. xiiii c. 3. §. 8. *Per supercilla riparum fluvialium, aquis adolescentibus undique conventis*. GRON.

Hoc transito.] Supple *Histro*. Alani enim supra Histrum incolebant, Europaeae Sarmatiae populi, ut praeter Dionysium Characenum iradit Plinius in lib. 4. c. 25. Orolius in 1. et Tzetzes in Lycophronem. Sed Procopius in lib. 4. Goth. Alanos regionem illam quae a Caucaſo ad Caspias portas extenditur, incolere scribit. Ptolemaeus vero Alanos Asiaticos ab Europaeis Alania distinguit, contra quos Marcellinus. Nam Europaeos Alanos vocat a montibus Alanis ita dictos: Asiaticos vero Alanos Scythas ab Alanis montibus cognominatos in Scythia cis Imaum montem collocat. VALESIUS. Cf. Gronov. Praef. p. xv. W.

Alani inhabitant, ex montium appellatione cognominant.] Eustathius in Dionys. *Οτι Ἀλάνος ὄρος Σαρματίας, ἀπ' οὗ τὸ ἱθὺς οἱ Ἀλάνοι ἔρκεν ἀπομάχζεσθαι*. *Incepit Iliodorus, dum a Lano fluvio Alanos dictos putat, Origin. libro 9. capite 2. LINDENB.

14. *Post quos Vidini sunt.*] Herodotus iv. 21. 108. *Budinos* vocat: item Pompon. Mela lib. 1. cap. 20. Plinius lib. iv. cap. 12. LINDENB.

[*Post quos Vidini sunt, et Geloni.*] In Mf. Colbert. legitur *Nidini*, quod nomen cum non intelligerent Critici, in *Vidini* mutavere. *Vidini* autem seu *Bidini* positum pro *Budini*: quam gentem Geographi in eo tractu collocaverunt. *Budinos* Gelonis proximos facit Pomponius Mela in libri 1. capite ultimo, de quibus et Plinius. *Neuros* idem Pomponius in Scythia Europaea collocat: qui in Ammiani codice Colberino *Nervi* vocantur: qua ratione hoc nomen in ceteris nostri Historici codicibus scriptum esse non dubito. Certe *Nidini* et *Nervi* in codice Valentino legi etiam testatur P. Pithoeus ad oram Ammiani sui.] HADRIANUS VALESIUS. Utique etiam editio Augustana habet *Nervi*. GRON.

Geloni perquam feri, qui detractis peremptor.] Pomp. Mela lib. 2. c. 1. *Geloni hostium cutibus equos seque velant: illos, reliqui corporis; se, capitum*. LINDENB.

Bellatrix gens.] Haec verba desunt in codice Regio, *et Tolos.* In Vaticano autem codice (et Colbert.) locus sic legitur, *equisque tegmina conficiunt bellatrix gen. Gelonis, etc.* ut fortassis ita scribendum sit, *equisque tegmina conficiunt bellatrix: quemadmodum in lib. 23. sub initium iumenta bellatoria dixit Marcellinus. Solinus vero in cap. 22. ex quo haec transcripta sunt, sic habet: Geloni ad hos proximi: de hostium cutibus et sibi indumentum faciunt, et equis suis tegmina*. VALESIUS. Quae sodes illa citationis species? An iumenta bellatoria iubeor quærere in principio libri xiiii. quae in hoc ipso capite infra se-

quantur? Ut hinc pateat adiectivum istud obvenisse animo Valerii ex vicia et progressu lectionis, non quod solida meditatio illud subiecerit. Et memini familia iam superius observata. Quin tu iuste considerans lectionem veterum codicum (nam et Vaticanus *bellaturgē*) lego, *equisque tegmina conficiunt bellaturis. Et Gelontē*. Tum enim significat potissimum ista tegmina sumi, quum in bellum sunt exituri, non semper. GRON.

Agathyrsi collimitant interstincti colore purpureo corp.] Plin. lib. IV. c. 12. *Caeruleo capillo Agathyrsi*. Pomp. Mela lib. 2. cap. 1. *Agathyrsi ora aridiusque pingunt: ut quique maioribus praestant, ita magis vel minus: ceterum istidem omnes notia, et sic ut abluī nequeant*. Festus Avienus in Orbia terrae descript. v. 345.

Dira Melanchlaeni gens circumfusa vagatur, Proxima Neurorum regio est, celeresque Gelontē, Praecluctique sagis semper pictis Agathyrsi. LINDENBR.
Cf. Taciti Aonal. 4, 57. W.

15. *Melanchlaenas*] Pomp. Mela lib. 2. c. 1. *Melanchlaenis atra vestis, et ex eo nomen*. Dio Chrysost. in Boryllheu. pag. 439. (Reisk. II. p. 77.) *χρῶνται δὲ τῇ ἄλλῃ ἐσθῆτι μελαίνῃ καὶ τὸ πολὺ, ἀπὸ γένους τίνος Σκυθῶν τῶν Μελαγχλαίων, ὡς ἐμοὶ δοκοῦσι, κατὰ τοῦτο ὀνομασθέντων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων*. LINDENBR.

Melanchlaenas] If. Vossius ad Melam pag. 113. ait veterem lectionem esse *Melanchinas*, unde censet Ammianum videri appellasse *Melanchitonas*, vel *Melanchimos*. Sed et in praecedentibus legebat Salmastius ad Solinum p. 189. (p. m. 133. W.) *latus fucatis*, quod utique meretur cognosci et considerari. GRON.

Orienti aestivo] Oriens hibetnus ubi occurrat, vide apud Crenium Animadv. T. x. p. 56. Cf. etiam Columella Lib. 1, 5. et 6. ibique Int. et Gesneri Lexicon rusticum v. Aequinoctialis. W.

16. *Per populos ac gentes amplas.*] Hoc in loco facile mihi assensus lectores exillimo. Nam cum in Editione Augustana et in codice Regio, "Tolof." [et Colbert.] scriptum esse vidissem, *per populos. Has gentes et amplas, etc.* emendavi absque ulla mutatione, *diffusi per populosas gentes et amplas*. VALES.

17. *Mores et media et efferratam.*] Non absurde fortasse hic locus sic supplebitur, *ob mores eosdem et feritatem vivendi similem et armaturam*. Ita fere in lib. XVII. c. 12. init. dixerat Marcellinus, *Sarmatas et Quados, vicinitate et similitudine morum armaturaeque concordēs*. Quod Graeci eleganter dicerent, *ὁμοιοί τε καὶ ὁμοιοτροποὶ καὶ ὁμόσκηνοι*. Sic enim Thucydides in fine lib. 2. de Getis loquitur, et in lib. 3. itemque Dio in fine lib. 54. VALERIUS. Sed If. Vossius ad Melam, quom haec verba in veteribus libris sic concepta legret, *et efferratam vivendi etiam immatarum*, legebat *mores e Media; at efferrata vivendi secta immutarunt*, ut prodidit ad Melam III. 4. pag. 238. et ibidem explicat. GRON.

18. *Distentas*] In ed. Gronov. et Ernest. operarum errore legitur *distantes*. W.

Locatis sarracis] Glossar. *Sarraca ἄμαφα*. Sifenna apud Nonium: *Impedimenta collocant omnia, construunt carros, et sar-*

raca crebra disponunt. Quintil. lib. viii. cap. 3. Curius Fortunat. lib. 3. Sidon. Apoll. lib. iv. Epist. 18. LINDENBR.

Locatis farractis.] In Editione Augustana legitur *farriculis*: in Mss. Colbert. * et Tolos. Vatic. * et Flor. *farractis*: in Valentino autem codice *farraculis*, teste Ant. Loisello. Postremo in exemplari Regio scriptum inveni *carrucis*: quam scripturam omnium deterrimam esse existimo VALES. Cf. Salmas. ad Scriptit. Hist. Aug. T. i. p. 340. et Calaub. T. ii. p. 222. W.

20. *Persae, qui sunt originitus Scythae.*] Persas posuit pro Parthis. Nam de Parthis quidem id scriptores antiqui docent, eos originem ex Scythis ducere. Sic Trogus Pompeius in lib. 2. c. 1. et lib. 41. c. 1. et ex illo Iordanes in Geticis. Sic Q. Curtius in lib. 6. c. 2. et Stephanus Byzantius, et Arrianus in Parthicis, qui imperante apud Aegyptios Seloliri, apud Scythas autem landyso, Scythas in eam regionem quae Parthia dicitur, migrasse memorat. Arriani verba referuntur in Bibliotheca Photii. Auctor quoque Chronici Alexandrini Scytharum iuventutem ait a Sesostris in Parthiam esse translata. Ex quibus liquido apparet, Marcellinum Persas pro Parthis perperam dixisse. Eadem licentia Tertullianus in libro de Pallio dixit: *Scythae exuberant Persas*. Idem tamen castigatius loquitur in libro de Anima: *Dum aborigine occupant terras, ut Scythae Parthicas*. VALES.

Originitus.] Sic natiuitas apud Tertull. de Anim. cap. 12. LINDENBR.

21. *Hunnis per omnia suppare.*] Et hunc locum Iordanes imitatus est in Geticis, cum ait: *Alanos quoque pugna sibi pares, sed humanitatis victu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes subjugare*. VALES.

La....cinando et venando.] Suppleri percommode potest hoc modo, *latrocinando et venando*. LINDENBR.

Latrocinando et venando.] Ut quidem supplendum esse vidit prius ac monuit Bongarsius ad Iustini librum secundum, quum in prioribus editis esset hiatus. Ceterum non intelligo, qua auctoritate modo Parisini ediderint *Bosporum*, quum et Henrici Valesii, et Lindenhrogii, et Augustana editiones habeant *Bosphoron*, quod rite correctum revocavi. Sed et paulo ante video in Augustana legi, *sic crinibus mediocriter flavis*. Modo igitur constat ratio viris doctis, qui voculam primam eiecerunt; quod ipse non pateret, si legeretur in Mss. GRON.

22. *Iudicatur isti beatus.*] Eadem opinio Massagetis. Strabo lib. xi. p. 513. Almel. *Θάνατος νομίζεται παρ' αὐτοῖς ἄριστος, ὅταν γηγῆσταις κατακτανῇ μετὰ τῶν προβατίων κρεῖων, καὶ ἀναμῆ βρωθῶσι· τοὺς δὲ νύκτωρ θανόντας ἵππουσιν, ὡς ἀσβεῖς καὶ ἀζήτους ὑπὸ θηρίων βεβηῶσθαι.* * Tertull. advers. Marc. lib. i. cap. i. de Ponti circumcolis: *Parentum cadavera cum pecudibus caesa, convivio convorant.* * LINDENBR.

23. *Ne tugurium quidem.*] Ita restitui ex editione Henrici, Lindenhrogii, Augustanae, quum temere, ut opinor, nuper dederint Parisini *nec tug.* GRON.

Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem.] Ab origine rerum veteres pro Diis immortalibus bastas colere, inquit Iustin. lib. xliii. c. 3. Hinc non Alanis tantum,

sed Scythis in universum usu receptum fuit, enses loco numinis venerari. Pomp. Mela lib. 2. capite 1. *Mars omnium Deus, et pro simulacris enses et tentoria dedicant, hominesque victimis ferunt.* Solinus cap. 20. *Populis istis Deus Mars est, pro simulacris enses colunt.* De hoc ense notanda quae Priscus Sophista in Eclog. legation. refert pag. 50. Ἑσσεῖται δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τῆς παρούσης αὐτῷ δυνάμει αὐξήσει συμβαίνειν καὶ τοῦτο τὸν θεὸν τοῦ Ἄγριος ἀναφάναντος ἕξος ὅπερ ὃν ἰσθὺν καὶ παρὰ τῶν Σκυθικῶν βασιλέων τιμῶμενον, οἷα δὲ τῷ ἑξόρῳ τῶν πολέμων ἀνακείμενον, ἐν τοῖς πάλαι ἀφανισθῆναι χρόνοις, εἴτα διὰ θεοῦ εὐρεθῆναι. Quem locum Prisci etiam Iordanes laudat in Historia Gothica: — *Gladius Martis inventus fuit apud Scytharum Reges semper habitus quem Priscus Historicus ita refert occasione detectum: Quum pastor, inquit, quidam gregis unam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur, tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas bucula incaute calcaverat, effossamque protinus ad Attilam deferit. Ceterum de Scythico hoc Deo vide Herodot. lib. iv. c. 62. Arnob. advers. Gent. lib. vi. et quae ad Ammian. notata lib. xvii. LINDENB.*

[*Gladius b. r. humi figitur nudus: eumque ut Martem regionum suarum praefulem verecundius colunt.*] Quod Ammianus heic de Alanis dicit, idem Iordanes in Geticis Scythis omnibus, atque Hunnis tribuit, quibus per omnia supparet fuisse Alanos Ammianus diserte testatur. De gladio Martis humi delicto, qui facer apud Scytharum Reges habebatur, a pastore reperto, et ad Attilam Hunnorum Regem delato, verba Iordani Priscum Historicum secuti talia sunt: *Addebat et tamen confidentiam gladius Martis inventus, facer apud Scytharum Reges semper habitus: quem Priscus Historicus ita refert occasione detectum. Cum pastor quidam gregis unam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur, tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas bucula incaute calcaverat, effossamque protinus ad Attilam deferit. Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimus, arbitratum se totius mundi Principem constitutum, et per Martis gladium potestatem sibi concessam esse bellorum.* Haec a Prisco Sophista, Theodoli junioris Aug. aequali, Byzantinae Historiae Scriptore diligentissimo, Iordanes accepit: ex quo iudicari facile potest quanti facienda sint, maxime cum Ammiani nostri auctoritate confirmetur.] VALES.

[*Quas circumcircant.*] De hac lectione loquitur Hadrianus Valesius in praefatione p. LXVI. Sed debuit scire et sateri din ante Colbertinum ipsi inspectum sic legendum iussisse ex Vaticano codice H. Vossium in notis ad Melam pag. 114. quum iam et ex Florentino produxisset vestigia eius Lindenbrogina. Quod autem mox editur *quid portendatur*, nosse oportet ab Henrico editum *portenditur*, ab Lindenbrogio *portendetur*: in Augustana *portetur*, idque esse et in Vaticano libro disce ex manu paterna, quae et ex Barthio lib. II. Adversar. cap. 12. annotavit idem probante et testante de codice Opsopoei, et opinor verum. CROX.

24. *Futura miro praefagunt modo: nam rectiores virgas]* * Scholiast. Nicandri in Theriacis pag. 40. ad illum versum (511.): Καὶ μυρίας λάξιο νόον μάγοι καὶ Σκύθαι μυρικῶν μαντεύονται

ξύλω· καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις ῥάβδοις μαντεύονται. Cyrill. Alex. in Oseam cap. 44. pag. 142 ῥαβδομαντεία· δύο γὰρ ἰσχύ-
τες. Scythiarum hanc divinationem ita describit Herodotus lib.
iv. c. 67. Μάντιες δὲ Σκυθίων εἰσι πολλοί, οἱ μαντεύονται ῥάβδοις
ἰσχυρῶς πολλὰ καὶ ἐπὶ ἐπὶ ὅσων ῥάβδων μεγάλους ἐνίσκωνται,
θύντες χαμῶδι, διεξιλαστοῦσι αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μίαν ἐκείτην ῥάβδον
τιθέντες, ἀετίζουσι. ἅμα τε λήγοντες ταῦτα συνελεύουσι τὰς ῥά-
βδους ἐπίσω, καὶ αὖτις κατὰ μίαν συντίθεισι. αὕτη μῆντοι ἡ μαν-
τικὴ παρ' αὐτοῖς ἐστὶ ἐστὶ. Qualis fere etiam Germanorum fuit, ut
* M. Adamus scribit, Hist. Eccl. cap. vi. *Auspicia et fortia*
quasi maxime observabant. Sortium consuetudo simplex erat:
virgam frugiferae arbori decisum in furculos amputabant, eos-
que noctis quibusdam discretos super candidam vestem temere
ac fortuito spargebant. Mox si publica fuit consultatio, Sa-
cerdos populi; si privata, ipse paterfamilias precatur Deos,
coelumque suspiciens ter singulos tollit, sublatis secundum im-
pressam ante notam interpretatus est. Vide Caes. de Bell. Gall.
lib. i. c. 50. et Tacit. de Morib. c. 10. LINDENB.

CAPUT III.

1. *Ermenrichi.*] Is est, qui Ermanaricus a Iordane dicitur in
Historia Gothorum, quem vide, VALES.

2. *Fundatus et habilis diu cunctatus est.*] Cum in exemplari
Regio. *Tol. Vatic. (et Colbert.) scriptum invenissem, *funda-*
tus est habilis diu cunctatus est: non dubitavi, quin locus emen-
dandus esset hoc modo, *quamvis manere fundatus et stabilis*
diu conatus est. Sic enim loqui solet Marcellinus. VALES.

3. *Ad amnem Danastrum.*] Inf. prope Danastrum margines.
Iordanes de reb. Goth. A Danastro extenduntur usque ad Danu-
bium, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.
LINDENB.

Ad amnem Danastrum.] Danastrum codex Regius praefert,
* et Vatic. Tolof. (et Collb.) forte pro Danastrum. Iordanes Da-
nastrum vocat; et Constantinus Porphyrog. in cap. 8. de admi-
nistrando Imperio. [Nunc dicitur Dneſter, seu Dnieſter, ac Nie-
ſter. Eundem esse ac Tyram tradit Cluverius in cap. 43. lib. 3.
Germ. et capite 42.] VALES.

Borythenem (Dnieper). W.

4. *Thervingorum.*] Eutrop. lib. vii. c. 3. (ubi vid. Tzschuck.
p. 538. W.) *Provincia trans Danubium facta in his agris, quos*
nunc Thaphali tenent, et Viciophali et Thervingi habent. Ea
provincia decies centena millia passuum in circuitu tenuit. LIN-
DENB.

Ut ante relatum est.] L. xviii. c. 5. W.

5. *Castris denique prope Danastrum, etc.*] Nil variant libri
scripti: forsitan tamen sic legendum erit: *Castris denique prope*
Danastrum marginis aggerem in Ungorū valle longius opportune
metatis. LINDENB.

[*Aggere ut Ungoril vallem.*] Inter locos qui in hoc Auctore a nobis restitui sunt, hic merito palmam ferat. Quid enim corruptius vulgata scriptura? quid contra apertius et certius hac emendatione? *Castris denique prope Danasti margines ac Greuthungorum vallem longius opportune metatis*, etc. Hunni quippe trajecto Tanai primos invaderant Alanos, qui Tanaitae dicebantur, idcirco quod ad flexum Tanais fluv. sedes habebant, ut docet Ptolemaeus in Descriptione Europaeae Sarmatiae: deinde Greuthungos aggressi sunt, qui Tanaitis confines erant, ut supra docuit Marcellinus. Eosdem *Greuthungos* (sic enim ibi codex Regius, *Tolof.* [et Colbert.]) memoravit in lib. xxvii. c. 5. §. 6. ubi longe trans Danubium habitasse dicuntur. Quamquam Basilienfis Editio *Greuthungos* sine aspiratione ibidem praeferebat. Idem in Fastis et in Chronico *Greothingos* nominat: Zosimus vero in lib. 4. c. 38. Γρηθίνγους. Sic enim scribendum est. At Claudianus de IV. Consulatu Honorii v. 623. et in Eutropium lib. 2. v. 155. *Grutungos* vocat, [ut et Pollio in Claudio c. 6.] VALES.

6. *Rumpente noctis tenebris Luna.*] Aut scribendum est *tenebras*, aut sane *erumpente noctis tenebris Luna*. VALES.

7. *Gerasi fluminis.*] Quod ad Orientem erat antiquae Daciae. Eundem enim esse Gerasum exillimo cum eo quem Ptolemaeus *ισγαρος* vocat in Descriptione Daciae, et sola pronuntiatione differre haec nomina. Accolis nunc dicitur *Prut*, tello Cluverio in lib. 3. c. 41. VALES. Kantemirius (Beschreib. der Moldau S. 44.) memoriae, ut videtur, lapsu, hunc fluvium ait apud Ammanum Parotae nomine occurrere. W.

Lorica] h. l. de muro, ut c. 15. W.

8. *Invisitatum antea hominum genus.*] Ernestius „vide, inquit, ne legendum sit *invisitatum*; nam hae voces saepius confusae sunt. vid. Drakenborch. ad Livii v. 34. Certe eidem Livio v. 17. *gens invisitata* dicitur. cf. Tacit. Hist. ii. 50.” Eadem sententia est Thomae Wopkenii in Miscell. Observ. novis T. x—xii. p. 229. Cf. xxx. 4. 17. W.

Modo ruens.] Sic Accursius edidit, ex coniectura, ut opinor. Certe in Mil. Flor. et Regio *et Tol.* [ac Colb.] *et Vat.* legitur, *modo nterum*. VALES. Unde videtur corrigendum, quod *invisitatum antehac hominum genus, modo, nivium ut turbo montibus celsis, ex abdito sint coortum, eis*. Nam modo coortum debet iungi. GRON.

Ab arvis patentibus iam peregrini fulm. Martis.] Magis placet exemplaris Regii *et Tolof.* [ac Colb.] scriptura, *distinguitur a Barbaris patentibus iam peregrini fulminibus Martis*. Sensus autem hic est, ideo Gothos Thraciae sedes elegisse, quod Histrio flumine Thracia dirimeretur a barbaris gentibus, quae bellicis cladibus, et Marti iam peregrino expositae erant. Mars enim in Thracia natus dicitur, ut docet Arnobius in lib. 4. contra Gentes: *Quis Spartanum fuisse Martem? nonne Epicharmus auctor est? quis in Thraciae finibus procreatum? non Sophocles Atticus cunctis consentientibus theatris?* Hinc Manilius in lib. 4. Astron. v. 689.

— — — *et Threxe Martem sortita colonum.* VALES.

CAPUT IV.

1. *Occupavere*] Thervingi. W.
 2. *Praetenditur*] cf. xv, 11, 9. xxii, 8, 29. et, quos Ernestius laudat, Tacit. Annal. ii, 55. Salmast. ad Solin., p. 295. W.

4. *Negotium laetitiae fuit potius quam timori*] Sic scripsisse Marcellinum non adducor ut credam. Legendum videtur *propius*, eadem permutatione, quae in Cicer. de Officiis i, 15. locum habet. Ibi equidem non dubito eorum accedere sententiae, qui *propius attingere* unice verum esse exillimant. EBF.

Adulatoribus in malis fortunam Principis extollentibus] Eunapio teste (de Legationibus. p. 19.) ad Valens animum non exiguos stimulos admoverat simulas in nepotes ex fratre, qui regnum inter se partiti erant, avunculo non appellato, receptis itaque barbaris vires se imperii non parum auxisse ille sibi persuaserat. Cf. Reitemeier. ad Zosim. iv, 20. p. 588. et Heyne p. 638. W.

* *Thracenses necopinanti offerrent*.] Sic prima edidit Marisogelus Accursius, corrupte, ut apparet. Nam Gothi qui e Scythia in Thraciam transferebantur, ob id Thracenses vocari non poterant. In Mss. codicibus Vatic. et Regio [ac Colb.] scriptum est, *tharens ei nec opinanti offerret*, pro *trahens*. Sed veram lectionem nullius litterae transpositione corruptam exhibet codex Tolosanus, in quo totus hic locus ita scribitur: *Eruditis adulatoribus in malis Principis fortunam extollentibus, quod ex ultimis terris tot tirocinia trahens, ei nec opinanti offerret*, etc.* VALES.

5. *Hacque persuasione*.] Sic edidit Accursius ex conjectura, ut arbitror. Nam in codice Regio, *Tolos. et Vat.* scriptum inveniri, *hacque permittuntur*, etc. [in Colb. *hacque permittit*.] Ex quo apparet ita potius emendandum fuisse, *Hacque spe mittuntur diversi*, etc. VALES.

Everfurus dereliqueretur] Ego sic edidi secutus Henricum Valesium, Liudenbrogium, editionem Augustanam. Reddant nuperi Parisienses causam, cur posuerint *relinqueretur*. GRON.

Cavatis arborum alvelis] *μωσφύλοις* Zosim. iv, 38. Cf. xvi, 11, 9. et Claudian. in iv. Conf. Hon. 623. W.

6. *Eminentissimus vates*] Virgilius Georg. ii, 106. — *Truduntur*. Sic e cod. Colbertino pro *turbentur* dedit Hadr. Valesius, quem vide praef. p. Lxi. W.

7. *Resipiscant tandem memoriae veteres*.] Omnino scripsisse Marcellinum existimo: *Reviviscant tandem etc.* Sic enim postulat totius loci sententia. Sed sequentia mirum in modum corrupta sunt, quae absque librorum subsidio nemo, ut opinor, emendaverit. HENR. VALES. An credibile est Henricum, postquam haec in prima editione temere effudit, non deinceps unquam hoc egisse, ut dignaretur Ilaaci Vollii observationes in Melam perlegere? Sed neque tota vita sua Hadrianum easdem inspexisse; hoc est, utrumque sibi nixum, et de aliis arroganter iudicantem tandem et in tanta desperatione et vana sequentium notarum haesitatione (ubi illud *quasitae in unum* rursus nonnisi ex sequentibus versibus menti suae illudere Henricus passus est) ineptire? Certe laurea dignam semper iudicavi hanc Vollianam restitutionem (ad

Melam II, 2. p. 182. W.): quae ductum Hellepontii occupantes, et disfidio quodam sabrili, mare sub imo Athonis pede quaesitum exponunt, et turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, concordante etc. Quam quidem tanti iudicavi, ut deberet locum suum occupare, quo saltem uno illic posito asterisco nova haec editio purgata exeat, quem ita vulgo collocabant: quae dudum Hellepontium occupantes, et disfidio quodam sabrili maris, ubi montonis *quaesitum exponunt. Unum modo in his considera, an non ex antiqua lectione pateat auctorem scripsisse ductum Hellepontium; dein exercitus recensitos, de quo alibi. CRON. Corruptam librorum scripturam, quando non omnem difficultatem tollit Vossiana emendatio, Ernestium secutus postliminio restitui. W.

Quaesitum exponuntur.] Fortassis ita scripserat Marcellinus, *quaesitae in unum exponuntur*. supple *acies*. quo modo loqui solet. Sed in exemplari Regio [et Colbert.] scriptum inveni, *quaesitum exponunt*, supple *memoriae veteres*. VALES.

Exercitus recensetur.] Mallem equidem sic scribi, *et turmatim apud Doriscum exercitus recensentur*. Eadem enim figura in lib. XVIII. c. 6. §. 23. Marcellinus dixit: *Quousque nobis Doriscum et agminatim intra consaepta exercitus recensitos Graecia fabulosa narrabis?* Tanta quippe tamque infinita diversarum gentium multitudo convenerat, ut singuli populi iustorum exercituum speciem referrent. Ceterum bis in eo itinere Xerxes copias recensuit: primo Abydi, deinde in opido Thraciae Dorisco, ut docet Herodotus in VII. c. 60. Quocirca conicere quispiam possit hic scribendum esse, *ubi..... Abydi quaesiti in unum exponuntur, etc.* VALES.

8. *Alavivo Alarico. Fritigernus Fredegarius, Friedlieb, Gernfried.* — Sic Reinellius. W.

9. *Cum difficilibus necess. articulis.*] Hunc locum praeclare mihi videor relictuisse. Cum enim in codice Regio, *Tolos. Vat.* [et Colbert.] scriptum sic reperissem, *cum difficiles, etc.* non dubitavi quin Marcellinus noster ita scriptum reliquisset: *Cum difficiles necessitatum articuli correctores rei militaris poscerent aliquos, etc.* Quinetiam eadem in periodo paullo supra emendavi, *nostri limitis referatis obicibus*, cum antea vitiose *legeretur limites*. Sed emendatio nostra etiam Regii codicis auctoritate fulcitur, in quo lectionem hanc nostram superscriptam inveni. VALES.

10. *Quorum insidiatrix aviditas.*] Idem scribit Hieronymus in Chronico: *Anno Dom. 378. gens Hunnorum Gothos vastat: qui a Rom. sine depositione armorum suscepti, per avaritiam Maximi Ducis ad rebellionem fame coacti sunt.* Hieronymum sequitur, ut solet, Orosius in lib. VII. cap. 33. Notetur interim Valentis imprudentia, qui tot numero barbaros minime depositis prius armis in Romanum solum recepit. Quamquam eius rei culpa fortasse non ipsi Valentis, sed eius Ducibus tribuenda est. Valens enim, ut scribit Eunapius ex Zosimus IV, 20. iusserat, ut Gothi nonnisi traditis armis traicerentur. Sed Duces quibus traiectionis cura mandata fuerat, lucro dumtaxat ac compendio proprio inhiantes, id tantum curaverunt, ut praestantes forma mulieres, et formosos pueros, servosque et colonos sibi robustos seligerent. Quidam

etiam muneribus corrupti, cum lineâ accepissent texta, et strâgula utrimque villosa, barbaros cum armis traiecerunt. Alterum item Valentis consilium laudandum est, quod refertur ab Eunapio in Excerptis legationum. Iusserat enim Valens, ut ante omnia imbellis aetas utriusque sexus transveheretur, utque ii per diversas orbis Rom. provincias distribuerentur, quo fidei reliquorum atque obsequi quidam quasi obsolescentes essent. Haec porro Gothorum traiectione contigit Valente Aug. V. et Valentiniano Iun. Coss. anno Dom. 376. ut recte ponit in Fallis Idâtius, non autem 378. ut Hieronymus. VALES.

Apud sui periculi iudices.] Sui periculi iudices sunt ipsi qui facinus admiserunt. Hi igitur, ait Marcellinus, si in sua causa ac proprio periculo iudices confluerentur, ne ipsi quidem hoc facinus impunitum dimitterent. Hanc autem loquendi formam sumxisse videtur ex Cicerone, qui in Orst. pro Deiotaro initio sic dicit: *Nemo enim fere est, qui sui periculi iudex, non sibi se aequioreni quam reo praebeat.* Quod brevius et eleganter dixit Seneca in lib. 2. de Beneficiis, cap. 26. *Nemo non benignus est sui iudex.* Et Ovidius in lib. 3. de Ponto, Epist. 6. v. 9.

*Huic ego qui patior, nil possem demere poenae,
Si iudex meriti cogeret esse mei.*

Id Graeci eleganter dicunt αὐτῷ δικάζειν, ut loquitur Chrysostomus Homilia 57. in Matthaeum: πᾶς οὖν τὸ ἐναντία ψηφίζεσθαι ἑαυτοῦ, ὅτι οὐχ' ἐτέρους ἀλλ' ἑμὲ αὐτοῖς δικάζετε τούτων ἡ φιλαυτία γίνεται κώλυμα εἰς τὸ εὐσεβεῖν τὸ δίκαιον. διὰ τοῦτο ὅταν μὲν ἑτέροις κρίνωμεν, μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζομεν; ὅταν δὲ ἑμὲ αὐτοῖς δικάζωμεν, ἱσοκώμεθα; etc. Nec ignoro virum doctissimum*) in Notis ad Historiam Augustam hunc Marcellini nostri locum aliter explicuisse, de Praefectis nempe Praet. a quibus appellare non licet. Sed haec interpretatio nec verbis nec sententiae Auctoris nostri respondet. VALES.

11. *Quantos*] quot. Sic, monente Ernest. in Cod. Theodof. l. 3. de agentibus lib. 6. t. 27. Tanti pro tot habuimus xxvii, 7. 7. W.

Inter quae ducti sunt Optimatum.] Hunc locum sic legendum ac supplendum esse existimo: *Pro singulis dederant mancipiis: inter quae et filii ducti sunt Optimatum.* In codice quidem Regio [et Colbert.] et in Editione Aug. legitur, *dederant mancipiis.* VALES.

12. *Quorum arbitrio regebatur*] Erat enim etiamtum impuber Vithericus. Vid. c. 3. W.

13. *Abfcessit*] in loca remotiora. *Memor Valentem — despezisse* xxvii, 5. W.

*) Vir iste doctissimus est Salmasius ad Scriptt. Hist. Aug. T. 2. p. 354. Idem ille vero, teste Reinesio, eundem locum tractavit de modo usurar. c. 15 p. 673. ubi *periculum* eodem, quo apud Cornelium Nepotem in Epaminonda c. 3. legitur, significatu accipit et iudices istos αὐτογνώμονας s. ἰσογνώμονας dictos esse statuit. W.

CAPUT V.

1. *Diffimulatione*] incuria, negligentia, ut xx, 4. xxviii, 4. W.
Nefandis nudandi commerciis.] Causam huius quoque lectionis edit Hadrianus in praefatione, (p. lxi.) cui pro tempore obsequor. ORON.

2. *Vertendi verti se mussabant.* — *Proscisci* interiora terrarum potere, sed dissociatis catervis. W.

4. *Ut et imperiis obediret et Regibus validis iungeretur, incedens segnius*] *Profectus* est quidem, ut imperatoris iussibus parere videretur, sed lentius, ut, qui recens adveniant, Ostrogotos ad arma cum ipso consocianda invitaret. W.

6. *Quod accidens*] Sic edidit Hadr. Valesius (v. Praef. p. lxxvi.) cum in cod. Colbert. *quae accedens* reperisset. Antea legebatur *Quae accidisse.* W.

In nepotali mensa.] *Sueton. in Caligul. cap. 37. *Nepotinis sumptibus.* Festus: *Nepos luxuriosus a Tuscis dicitur: nam nepotes sunt luxuriosi homines appellati.* *Tertull. Apolog. cap. 46. *Aristippus in purpura sub magna gravitatis superficie nepotatur.* *Vide Ilidor. Origin. lib. x. LINDENB.

**Satellites omnes, qui pro Praetorio honoris et tutelae causa duces praestolabantur.*] Lege Procopium in libro 2. Vandalicorum pag. 161. et Hieronymum in Micheam pag. 341. *VALES.

7. *Adscensis equis volarunt.*] Scribendum puto, *evolarunt*. Ceterum Iordanes in Geticis non hoc actu scribit evasisse Fritigernum, sed districto gladio visum sibi ad luos aperuisse. VALES.

8. *Triste sonantibus classicis*] Claudian. in Rufin. ii, 57. *rauca sonare cornua.* W.

Pilando villas et incendiando.] Neque enim opinor debuisse me adhaerere nuperae Parisiensi, quae delicias hic sibi et nobis fecit mutans praedando: quasi non iam capite secundo huius libri occurrisset *castra inimica pilantes*. Et utique notavit ipse Henricus ad libri xiv. caput secundum. ORON.

10. *Rerum digerere summitates*] summa sequi fastigia rerum. Sic Ernest. W.

11. *Tenebris obsusam aliquando fuisse Remp.*] Eleganter et Latine. Sic oculos *suffusos* dixit Plin. lib. viii. cap. 50. *Virgil. Aen. 1, 228. *Lacrymis oculos suffusa nitentes.* *Et Ulpian. L. 5. §. 3. ff. ad L. Aquil. *Forma calcei cervicem percussit, ut oculis puero perfunderetur.* LINDENB.

12. *Inundarunt Italiam ex abditis.*] Vide Flor. lib. iii. cap. 3. LINDENB.

Quid potestas Martia de habitu prudentiae valeat.] Pleouastice posuim de, ut saepius illo aeo. Vide quae notavimus ad xxix, 3. 8. W.

13. *Mneco itidem moderante Imperium, etc.*] Locus foedissime in omnibus, quae vidi, exemplaribus corruptus. Et qui corrigere enim hactenus conati sunt, felicissime an audacius id tentarint, ipsi viderint: mihi religio est temere quid sine auctoritate veteris scripturae moliri. Res ipsa autem ex Dion. lxxi, 8. Eusebio, Eutrop. lib. viii. c. 13. Oros. lib. vi. cap. 15. et Histor. Augg. Scriptoribus nota est. LINDENB.

Post urbium captarum, etc.] Hic locus mirifice corruptus est, quem tamen emendare conati sunt viri doctissimi Casaubonus atque Salmasius, uterque in Notis ad Historiam Augustam T. 1. p. 355. Et Casauboni quidem coniectura haec est: *Post urbium captarum et direptarum, et pessumdatarum cunctiarum provinciarum interitus, cum partes eorum, exiguas reliquisset intactas..... Verum, etc.* At Salmasius sic emendat: *Post urb. enpt. et dirept. casum, post pessumdatos pop. Rom. exercitus, partes eorum exiguas reliquit intactas.* Sed quis credat Marcellinum nostrum ita scripsisse? Priori quidem coniectura nihil excogitari potuit infelicitius, et à Marcellio geoio magis alienum. Ac profecto ut desperatis aegris adhiberi remedia vetat Hippocrates, ita etiam a desperatis Auctorum locis abstinendum esse existimo. Illud itaque duntaxat monebo, locum esse quemdam in lib. xx. cap. 5. qui cum hoc collatus auxilio esse possit: sic enim habet: *Cum dispersa gentium confidentia, post civitatum excidin peremptaque innumera hominum millia, pauca quae semintegra sunt relicta, claudis immensitas perfularet.* VALES. Neimo miretur ab Henrico sic pronuntiarum de coniectura Casauboni, quum ipse eam vitari citando eorum, quum Casaubonus ediderit earum. Salmasius autem non sustinuit *post pessum datos*, sed ut legitur in MSS. editis *et pessum datos*, agnoscens locum desperatum: interim uterque consentit ad *in unum spirando*, ut est in Augustana etiam editione, Lindenbrogii et Henrici, nescio cur nupera Parisiensi omittente particulam. Prior pars videtur ita suppleri velle: *post pericula urbium captarum et direptarum*: posterior forsitan ita commodior procedit: *et post multos militum ne protectoris (Quidni procuratoris? ENR.) interitus.* Ut protectorem innuat M. Vindicem, quem *ἡγεμον* illo tempore oppressum refert nominatum Dio Lib. LXXI. c. 3. GRON.

14. *Nondum solutiore mollitie.]* In MSS. Regio *et Tolos.* et Editione Aug. sic legiur, *nondum solutio restitutae mollitie.* Quare non dubito quin Marcellinus ita scripserit: *Nondum solutioris vitae mollitie, etc.* VALES.

15. *Duobus navium millibus perrupto Bosphoro.]* Historiae illustrandae locum ex Trebellio Poll. adscribam in Claudio c. 6. Sub illo enim gesta sunt, quae hic narrantur. Scytharum diversi populi, Peucini, Trutungi, Austrogothi, Virdingui, Gipedes, Celtae etiam et Heruli praedae cupiditate in Romanum solum et Rempub. venerunt, atque illic pleraque vastarunt, dum altis occupatus est Claudius, dumque se ad bellum quod confect, imperatorie instruit, ut videantur fata Romana boni Principis occupatione tentata: sed credo, ut Claudii gloria accresceret, eisque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. Armatarum denique gentium trecenta viginti millia tum fuisse. Habuerunt praeterea duo millia navium, duplicem scilicet numerum, quam illum, quo tota pariter Graecia omnisque Thessalia, urbes etiam Asiae quondam expugnare conata est. LINDENBR.

Duobus navium millibus perrupto Bosphoro.] Consentit quidem Pollio in Claudii gestis [vid. Casaubonum ibi p. 365. W.] sed Zosimus in lib. 1. c. 42. [ubi v. Reitemeier p. 537. W.] sex millia navium habuisse barbaros scribit. Suidas vero in v. *ἐκδοα*, ubi illum Zosimi locum adducit, habet *πλοῖα ἑξακόσια* corrupte, ut

ut apparet. Ceterum etiam antea Scythae in Asiam irruerant Valeriani Aug. temporibus, ut idem Zosimus, et Iordanes in Geticis scribit: ut dubium esse possit, utram hic Scytharum traiectionem intellexerit Marcellinus. VALES.

16. *Ceciderunt dimicando cum barbaris Imperatores Decii*] Aurel. Victor de Caell. c. 29. *Deciorum mortem pletique, illustrem ferunt. Namque filium audacius congregientem cecidisse in acie: patrem autem, cum percussis milites ad solandum Imperatorem multa praefarentur, sirene dixisse, detrimentum unius militis parum videri sibi. Ita reflecto bello cum impigre decertaret, interisse pari modo.* LINDENB. Deciorum mentio, si exigas ad chronologiam, aliena ab hoc loco videtur. W.

Obfessae Pamphyliæ civitates, insulae populates etc.] Trebellius Poll. in Gallienis c. 13. *Inter haec Scythae per Euxinum navigantes Istrum ingressi, multa gravia in solo Romano fecerunt. Quibus compertis Gallienus Cleodamum et Athenaeum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque praefecit. Pugnatum est circa Pontum, et a Byzantibus ductibus victi sunt barbari. Veneriano item duce navali bello Gothi superati sunt; tum ipse Venerianus militari perit morte. Atque inde Cyzicum et Asiam, deinceps Achaïam omnem vastaverunt.* LINDENB.

Insulae populates.] Creta scilicet, Cyprus, et Rhodus, imperrante Claudio a Scythis vastatae sunt; ut scribit Pollio in Claudio c. 12. et Zosimus 1, 46. VALES.

Thessalonicam circumfedit.] Scythae imperante Valeriano Thessalonicam diuturna obfusione prefferunt; ut refert Zosimus 1, 29. Iordanes, et Georgius Syncellus in Chronico. Sed et postea regnante Claudio eandem civitatem aggressi sunt, itidemque Anchialum et Cyzicum, testis Zosimo 1, 43. VALES.

Anchialos capta, et tempore eodem Nicopolis.] Trebell. Poll. in Claud. c. 12. *Sub hoc barbari qui supersuerant, Anchialo vastata conati sunt Nicopolim etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obruti sunt.* LINDENB.

Nicopolis quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit.] Imitatus Pompeium, qui ob victoriam de Mithridato in minore Armenia Nicopolim quoque extruxit. Pausanias lib. x. De Traiani bellis contra Dacos et Decebalum Dio lib. 68. c. 6. ff. P. Patricius in Eclog. legat. LINDENB. Cf. Tillemont. T. II. P. 1. p. 308. W.

17. *Excisa est Philippopolis.*] Excidium hoc in Decii tempora incidit. Vide Zolim. lib. 1. c. 24. LINDENB.

Excisa et Philippopolis.] Regnante Decio, ut ex Dexippo scribit Georgius Syncellus in Chronico, cuius verba profert Scaliger in Eusebiano Chronico pag. 71. Ex quibus apparet nullum hic ordinem temporum a Marcellino nostro servatum fuisse. VALES. Cf. Tillemont. T. III. P. 2. p. 591. W.

Claudio glorioso ductore, et eodem honesta morte perempto] Mortis genus Aurel. Victor Epit. c. 34. indicat: *Claudius cum ex fatalibus libris quos inspicere praeceperat, cognovisset, sententiae in Senatu dicendae primi morte remedium desiderari, Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono Reipublicae dedit.* Alii ta-

men morbo eum periisse aiunt. LINDENBR. Cf. Tillemont. T. III. P. 3. p. 1020. W.

Aurelianum acrem virum.] Rufus Festus c. 8. *Traianus Dacos sub Rege Deceballo vicit, et Daciam trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit, quae in circuitu habuit decies centena millia passuum. Sed sub Gallieno Imp. amissa est, et per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae et Dardaniae factae sunt.* LINDENBR.

Per longa saecula] per longum tempus. W.

C A P V T VI.

1. *Curare hiberna]* hiberna agere, ut XIX, 11. init. W.

2. *Civitatis Magistratus.*] Id est Duumvir. Sic Magistratus pro Duumviro sumitur in toto Titulo Codicis Theod. de Decurionibus. Et apud Optatum in lib. 1. itemque in Gestis purificationis Caeciliani, Caecilianus *Magistratus* et *Duumvir* promiscue appellatur. Eodem sensu Magistratus sumuntur in lib. x. Apuleii, et a Tertulliano in lib. de Corona, cum ait: *Coronant et publicos ordines laureis publicae causae: Magistratus vero insuper aureis.* * Sic in Concilio Eliberitano capite 56. * Hi a Graecis στρατηγὸς dicebantur, ut docent Glossae vet. in quibus legitur, στρατηγός, *Magistratus.* στρατηγία, *Magistratus.* Corinthi certe summus Magistratus dicebatur στρατηγός, ut indicat Arrianus in lib. 3. Differat. Epicteti, cap. 1. et Libanii in Orat. pro Aristophane Corinthio. Apud Rhodios quoque et Tarsenses summum Magistratum ita vocatum esse docet Dio in Rhodiaca et in Tarlica 1. Idem apud Ephesios nomen fuisse docet Lucianus in Toxari, apud Philippenes Lucas in Actis Apostolorum cap. 16. Athenis quoque στρατηγοὶ oppresso Archontum nomine primas invalere. Nam et apud Ciceronem in lib. v. Epist. 11. ad Atticum, et in decreto Atheniensium in honorem Herodis quod Iosephus refert, στρατηγός primo loco nominatur ante ἀρχοντα. Denique in omnibus Graeciae civitatibus tandem obtinuit, ut summi Magistratus dicerentur Strategae, ut ex veteribus nummis et marmoribus constat, in quibus ἐν στρατηγῷ τοῦ δαίος toties occurrit. Et sic ea vox interpretanda est in lib. 4. Artemidori cap. 51. et ult. et in lib. v. cap. 37. Itemque apud Eusebium in lib. 8. Hist. Eccl. cap. 19. τοὺς ἐν ἀπάσαις πόλεσι λογιστὰς ἅμα στρατηγοὺς καὶ ταβουλαρίους: id est *Curatores singularum civitatum cum Magistratibus et Tabulariis:* qui locus etiam confirmat ea, quae de Tabulariis civitatum notavimus supra. Sic etiam in cap. 23. eiusdem libri, et in cap. 1. libri ix. λογιστὰς et στρατηγούς coniungit Eusebius, perinde ac in Collatione 1. Carthagenensi p. 5. *Univerfos etiam cunctarum provinciarum Curatores, Magistratus, et ordinis viros, etc.* * et in lege 2. Cod. Theod. de Canone frument. Postremo Origenes in libro ult. contra Celsum in fine, στρατηγὸν dixit pro magistratu fungi: *si δὲ βούλεται ἡμᾶς ὁ Κέλσος καὶ στρατηγὸν τῆς πατρίδος, etc.* * VALES.

Cum Fabricensibus.] Hadrianopoli Fabrica erat scutaria atque armorum sub dispositione Magistri Officiorum, ut docet Notitia Orientalis Imperii. Hadriaopolitanae Fabricae iuentio sit ab D.

Athanasio in Epist. ad Solitarios sub initium: ubi dicit Arianos Episcopos, antequam Concilium Serdicae inchoaretur, Hadrianopolim aufugisse: qua in urbe cum efficere non potuissent, ut Clerici secum communicarent, re ad Constantinum relata, impetrarunt, ut x. Laicis in loco qui Fabrica dicitur, capita amputarentur: καὶ πεποιήκασιν ἀπὸ τῆς ἐκτὶ καλουμένης Φάβρικος δέκα λαϊκῶν ἀποτμηθῆναι τὰς κεφαλὰς, etc. VALES.

3. *Eminens aliquorum audacia peribat inulca, multique cer.*] Lindenbrogii hanc esse emendationem pro *peribat invitam multisque* docuit me Ernestus Obleskavi, Lib. 1. c. 5. p. 32. qui legendum ipse putat *perimebat* *his vitam, multique.* ERB.

6. *Sequendarum auri venarum periti.*] Sic loquuntur Imperatores in lege 7. Cod. Th. de Metallis; et Firmicus "in libro 8. *Metallorum, ait, inventores erunt, qui latentes auri et argenti venas ac ceterarum specierum sollertibus inquisitionibus persequuntur.* Hinc Claudianus in Consulatu Theodori v. 40. *venas sequaces dicit.* Ceterum auri metalla in Thracia fuisse ad Datum opidum docet Strabo in lib. 7. p. 330. Almel. et Zenobius in Adagiis. Belli quoque Thraciae populi auri metalla exercebant, ut patet tum ex Pacati Panegyrico c. 28. tum ex Claudiano de Consulatu Theodori v. 41. Metallarii Thracas memorantur in lege 7. Cod. Th. de Metallis. VALES. Conf. Gibbon T. VI. p. 352. et Reitemeier Geschichte des Bergbaues u. Hüttenwesens bey den alten Völkern, Gött. 1785. S. 104. 105. W.

Conditoria frugum] *Conditorium* est ἀποθήκη, ut lib. XVIII. c. 9. *Conditorium muralium tormentorum.* Plinius lib. VII. c. 16. *Corpora eius miraculi gratia in conditorio Sallustianorum adservabatur hortorum.* Retinuit Solinus eandem rem narrans pag. 17. (c. 1. p. m. 6. exir. W.) *Reliquiae adhuc in conditorio Sallustianorum videntur.* Petron. Arb. pag. 65. *Descendit in conditorium.* Et pag. 66. *Praeclusis conditoris foribus.* Pag. 67. *Fatale conditorium familiari ac viro.* Tertullianus de Resurr. cap. 44. *divini thesauri conditorium* vocat hominem. LINDENB.

C A P V T VII.

1. *Ut super Armeniae statu pro captu rerum componeret impendentium*] Haec ita accipit interpres Gallicus: ut praesidio esset Armeniae, si forte Persae praesente rerum statu ad irruptionem faciendam vii vellent. Quae ratio ut latius Ammianae non repugnet, falsam tamen esse sequentia docent, ubi legiones Armenicae Gothis oppositae dicuntur. De pactione igitur cum rege Persarum facta cogitandum: alioqui enim nudari non potuisset Armenia. W.

Antiochia protinus egressurus.] Valens Antiochia egressus est, Gratiano IV. et Merobaudes Coss. ut patet ex Codice Th. in tit. de erogatione mil. ann. et in tit. de militari veste. VALES.

Et Traianum ambo Rectores.] Traianus Magister militum memoratur a Theodorito in lib. 4. cap. 29. Hist. Eccles. ubi et dictum eius refertur. Cum enim Valens Constantinopolim ingressus Traianum adversus Gothos cum exercitu praemisisset, et ille victus rediisset, conviciis a Valente laceratus est: qui cum animi

mollitiem et ignaviam ei exprobraret, Traianus libere respondit, non se a barbaris victum, sed ipsum Imp. victoriam hostibus prodidisse, quippe qui Deo bellum indixisset, ac veros Dei cultores acerbissime vexaret: atque ita Deum sibi quidem infensum, barbaris autem amicum ac propitium redderet. Est ad eundem Traianum Epistola D. Basilii 376. et 377. Denique Palladius in Lausiano Τραϊανὸν στρατηλάτην vocat, eiusque filiam Candidam a sanctitate vitae commendat, VALES.

3. Numquam repertens exitum.] Scribendum omnino est, nusquam repertentes exitum: vel sane, nullumque repertentes exitum, ut loquitur Marcellinus infra c. 8. §. 1. VALES.

4. Richomeris Domesticorum tunc Comes.] Postea Magister militum factus a Gratiano, et post ab eodem datus est Theodosio, tunc cum Gratiano Theodosium collegam adscivit Imperii, et cum eo Palatium, ac Comites rei militaris paritus est. Richomeris ergo in Oriente Consul a Theodosio factus est cum Clearcho, anno Dom. 384. Libanius de Vita sua in fine, eum Antiochiam venisse testatur, cique Consuli ac Magistro equitum panegyricum abs se dictum esse: *ῥιχόμερος ἐρχεται στρατηγὸς ἱεροῖς τε καὶ θεοῖς προσκείμενος ἀνδραποῖ Richomeris Magister militum advenit, vir sacris Deorum immortalium addictus*. Eundem postea Theodosius adversus Eugenium tyrannum profecturus, Magistrum utriusque militiae constituerat, Tatiano et Symmacho Coss. ut patet ex lege 13. Cod. Theod. de re militari: sed Richomeris ante expeditionem morbo decessit, teste Zosimo in lib. 4. Sunt ad eundem Epistolae Symmachi in lib. 5. et Libanii. VALES.

Deferuerat] sc. militiam. De quo usu conf. Besselius in Miscell. philolog. crit. p. 166. W.

5. Opidum Salices.] Opidum Scythiae, quod ob frequentiam salicorum, ut videtur, dicebatur Ad Salices. Situm erat inter Tomos et Salmuridem, ut patet ex Itinerario Antonini [ubi vid. Wesseling. p. 226. W.]. VALES.

Intramurans cohibita spatii.] Lex Grammaticae postulat, ut scribatur cohibitus, suppl. vulgus. VALES.

7. Tesserata gentili] vexillis de more sublatis auditisque triste sonantibus classicis c. 5. §. 8. W.

Cuique Optimatum acceptas.] In codice Regio, "Tolof." [Colbert.] et Flor. et in Editione Aug. legitur: quae Optim. acceptis. Proinde sic locum emendari debere exitum: *Accivera vastatorias manus: quae mandatis Optimatum acceptis, statim ut. Optimates porro Gothi vocabant Duces suos, eo quod nobilitate ceteris antecellerent*. Sic supra Sueridus et Colias Gothorum Optimates dicuntur, et Anaolsum Gothorum Optimatem vocat Idatius in Chronico. Aurelianus quoque apud Vopiscum in Bonoso [vid. ibi Casaub. T. II. p. 770. W.] Optimates Gothicas similiter dixit. Olympiodorus Historicus in Bibliotheca Photii: τῶν Παδαγαίτου Γότθων οἱ κίφαλοιῶται ὀπτίματοι ἐκαλοῦντο. RENN. VALES. Itane frater sequi fratrem recusat; et quum maior interponat mandatis, minor recalcitrans reponit iussis? idque quum utriusque nulla queat dari fides. Utique multo lenior medicina erit: Quae optimatum assensu, statim etc. φρονον.

Incensis malleolis.] Veram huius loci scripturam ex Regio codice *et Tol.* et Editione Aug. restitui. Sic Marcellinus in lib.

xxi. c. 9. de Iuliano dixit: *Sed ille, ut fax vel incensus malleolus volucriter ad destinata festinans, etc.* VALES.

Ad carraginem quam ita ipsi appellant, alii velocitatis regressae] Quod Ammianus, Flav. Vopiscus in Aureliano c. 10. Trebellius Poll. in Gallienis c. 13. et si qui alii, *carraginem*, id Graeci Tactici *καταγόν* appellant. Leo Imp. *Καταγὸς λέγεται, ὁ διὰ τῶν ἀμαζῶν καὶ τριβόλων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ*. Carraginem optime describit Cl. Claudian. in Rufin. lib. 2. v. 127.

Tum duplici fossa non exsuperabile vallum

Asperat alternis sudibus, murique locata

In speciem, caesis obtendit plaustrum iuvenis.

Exactius adhuc Agathias lib. 2. Καὶ τοὺς τῶν ἀμαζῶν τροχοὺς, ὧς δὴ ὡς πλείστας ἐπὶ ἡγετο, στοιχηδὸν ἐς ἀλλήλους ἀγμώσας, ἐνέπηξε τὰ ὀπίσω τῷ ἰσθμῷ, ὅχι καὶ ἐς τὰς πλήμνας περιχώσας, ὥς μόνον τὰ ἡμικύκλια ὑπερῆχεν καὶ προβιβῆσθαι. Theophylactus Simocet. lib. vii. τὰς ἀμάξας συνδίντες περιβάλλοντο χάρακα. Hanc eandem intellexit Plutarchus, cum de Caesare scribit: περὶ τὰς ἀμάξας καὶ τῷ χάρακι τὸν πλείστον ἔσχεν πόνον. Sic nempe Helvetii sese praelitauerant, quo modo barbari omnes castra munire solebant. Vegetius lib. 3. cap. 10. *Omnes barbari carris suis in orbem connexis, ad similitudinem castrorum securas a supervenientibus exigunt noctes.* Iordanes de reb. Goth. *Se suosque illico intra surpta castrorum, quae plaustris vallata habebat, reclusisset.* P. Diacon. lib. xv. *Intra plaustrorum munimenta se continens, erumpere non auderet.* LINDENB.

Carraga „Munimenti genus, barbaris usurpatum, quum quidem carris in orbem iunctis, veluti vallo, semet circumclauderent. Etiam fugae praesidium carrago erat. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. T. II. p. 222.“ Sic Ernestius. Cf. Meursii Auctarium philol. p. 134. et Gibbon. T. vi. p. 356. not. 80. W.

Aliti velocitate] Adjective positum est *aliti* eodem modo quo xix, 4. *volucris* velocitate. Cf. xviii, 6. W.

10. *Cadente itaque protinus die.]* Rectius in Fauchetii codice legitur *Candente*: quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. xxi. c. 10. *ubi lux excaudit tertia.* VALES.

11. *Barritum]* cf. xvi, 12, 43. — *Fires validas erigebant.* Elegantissime (sic Ernest.) explicet Virgil. Aen. v, 426. Constitit in digitos extemplo erectus uterque, Brachiaque ad superas interitus extulit auras. W.

12. *Clavas in nostros concitantes ambustas.]* Fuere haec arma barbaris, potissimum et rudi saeculo usitata. Virgil. vii. Aeneid. v. 524.

— Non tam certamine agresti

Stipitibus duris agitur sudibusve praenstitis

Sed ferro ancipiti decernunt. LINDENB.

13. *Sécantes suffragines.]* Cum in Mss. Flor. *Tolof.* [Colbert.] et Regio scriptum sit, *secandus suffr.* non dubito quin Marcellinus scriptum reliquerit, *secanda suffragines.* Nam et id modulatus sonat, et Marcellini stilio magis respondet. VALES.

15. *Cedens vespere dies.]* Apuleius Milet. 8. *Sol nocti tandem decessit.* Sidonius Apollinaris lib. 2. Epist. 2. *Fer decedit aestati.* LINDENB.

16. *Dirae volucres*] carnivorae. Cf. Wernsdorf. ad poetam minor. II. p. 126. W.

Albentes offibus campis] Virgil. Aeneid. XII. v. 35.

— — *recal. ut nostro Tiberina fluente*

Sanguine adhuc, campique ingentes offibus albent.

Et alibi: (Aen. v, 865.)

— — *campos (imo scopulos W.) multorum offibus albos.*

Tacit. Annal. I, 61. *Medio campis albertia ossa, ut fugerant, ut resisterant, disiecta aut aggerata.* LINDENB.

Cum ea copiosa multitudine.] Regius codex [et Colbert.] scriptum habet, *cum eo copiosa m.* quod positum videtur esse pro, *adeo copiosa.* VALES.

C A P V T VIII.

4. *Barbarique molibus m.*] Scribendum omnino est, *barbari erumpere molibus magnis ardebant*: sic enim sensus postulat. VALES. Ut Numantinis apud Florum 2, 18. circumdatis, ubi non impetrabant praesidium, dicitur placuisse eruptin. Si modo id verbum ita notum potuit excidere. Unde vidi, qui adscripserat margini legendum *barbari extire*. Quod certe verbum potuit coisille probabiliter in copulam *que*. Nisi alia literarum similitudo fraudem huic loco intulerit, et auctor dederit *barbarique evagari mol.* GRON.

Chunorum.] Nihil variant veteres libb. Et *Chunos* vocat (uti et Ptolem. in Descriptione Sarmatiae, Sidon. Apoll. carmin. VII, * et Gregor. Turonens. lib. 2. cap. 6. 7. et alibi*) quos alii *Hunnos*, vel *Thynos*; ut Priscianus Perieget. v. 705. [ubi tamen Wernsdorf. *Unnos* habet. W.]

Hinc Thynus sequitur, post fortis Caspia proles.

Neque de fide eius lectionis dubitandum est, quam ita varie afferri etiam Eustath. in Dionys. notat: Οὐνοὶ ἢ Θούνοι μετὰ τοῦ ὁ στρογγύλου, Κάσπιον ἔθνος ἐπὶ Σαυδάκον. Dionysius tamen dixit:

Οὐνοὶ δ' ἔξουσιν, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιος ἄνδρες. LINDENB.

5. *Practenturas stationesque agrarias*] Cf. notata ad XIV, 3. 2. W.

Ut immanis pulsus undarum.] Non iam equidem sum, qui omnia pro arbitrio corrigere velim: sed tamen facere non possum quin coniecturam meam hic proponam. Suspicio enim scribendum esse, *uti amnis impulsu undarum obicibus ruptis emissus.* VALES. Supra lib. XV. cap. 4. *Inter montium celsorum anfractus impulsu immani exortiens Rhenus,* GRON.

6. *Tractum qui immensa determinat maria.*] In codice Regio [et Colbert.] * ac Tolos. * et Editione August. hanc scripturam inveni, *fractum quod immensa dist. m.* Sed in Regio exemplari superscriptum erat *fretum*, optime, ut equidem iudico. Sic enim Marcellinus noster in lib. XXI. c. 10. *adusque fretum et Propontidem.* Et in lib. XXVII. c. 4. *Thraciarum provincias a Septentrione quidem ait Danubio terminari: a Meridie autem scopia montis Rhodopes attollit ab Oriente vero siniri in fretum,*

quod ab Euxino Ponto in Aegaeum reciprocis fluctibus fertur. Vide ei infra c. 16. §. 7. VALES.

8. *Ore affecto*] Cum in Regio codice *et Tolof.* [ac Colb.] scriptum inveniatur, ore adfecto: prope est ut existimem sic a Marcellino relictum fuisse, *adulta virginitas casitasque nuptiarum ore ablecto flens ultima ducebatur*. [Annon tamen Mss. codicum sequenda nobis est potius auctoritas? Ore enim adfecto nihil aliud est quam facie anguibus secta: quod facere in luctu et in summo dolore mulieres solent.] VALES.

Puncto temporis brevioris extortum.] Sic quidem in exemplari Regio superscriptum est, ex coniectura antiquarii: sed in textu ipso scriptum est hoc modo, *brevioribus extortum*, *ut et in Tolof.* [et Colbert.] Unde absque ulla propemodum litterarum mutatione sic emendandum putavi: *Quae eum puncto temporis brevi* (ita loquitur Marcellinus in l. xix. c. 5.) *opibus extutum, etc.* VALES.

Duro devovisti victori.] Nihil moveo, siquidem constitit Hadrieno ratio ut sic ederet, quum frater eius alique priores exhiberint crudo, quod si est in multis, longe equidem praetulerim. Manifeste enim alludit ad verba Taciti lib. 1. *Annal.* cap. 8. *Quaque a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii.* Sed nec quod paulo ante immutatum est, tacitum ferre uuperus editor debet, quum ultiores babeant de te, *Fortuna ut inclementi*: quae apostrophe sane non incommoda. ORO.

9. *Oppidum nomine Dibatum.*] *Debeltum* opidum Thraciae dicitur in Itinerario Antonini p. 229. Wesseling. Ptolemaeus *δεξιέλιον* coloniam nominat, perinde ac Plinius in lib. 4. c. 18. qui sua aetate *Deultum* dictum esse testatur. Eique scripturae suffragantur veteres nummi. Hierocles in *συναδμήμῳ* p. 635. Wesseling. inter Aemimonti urbes memorat *Debeltum*. Sic enim ait: *Ἐπαρχία Αἰμιμόντου ὑπὸ ἡγεμόνα πόλεις ἑξ. Ἀδριανούπολις, Ἀρχιζλος, Διβελτός, Πλατινούπολις.* VALES.

C A P V T IX.

1. *Prope Beroeam.*] Thraciae civitatem, ut dixit Marcellinus in lib. xxvii. c. 4. quae a Graecis fere *βερὴν* appellatur: sic enim Theophylactus Simocatta in lib. 2. *Hist.* cap. 15. Hierocles p. 635. Wesseling. *ἐπαρχία θράκης ὑπὸ Κωνσταντίνου πόλεις τ. Φιλιππούπολις. Βερὴν.* Beroa quoque dicitur in Itinerario Antonini p. 193. 194. VALES. *Beroea* (Cara Veria). W.

4. *Adortusque nationes oppressit.*] Hunc locum egregie mihi videor restituisse. Cum enim in codice Regio [et Colbert.] *ac Tolof.* scriptum esse vidissem, *nationes ut priusque*, quemadmodum sere in Mf. Flor. et Editione August. legitur, emendavi, *adortusque nationis utriusque grassatores*, Gothos scilicet et Taifalos: statimque scribendum, *trucidasset omnes, etc.* VALES.

C A P V T X.

2. *Dudum*] inde ab anno 554. Vide supra xv. 4. W.

3. *Inter Principis Armigeros*] inter satellites Imperatoris. W.

4. *Gelu peritum pruinis, etc.*] Huius loci, ut apparet, multum lepentia his fere verbis suppleri potest: *Rhenum gelu peritum ac pruinis Februario mense transire tentarunt: quos tendentes prope cum Petulantib. Celtae, etc.* Et paullo post sic scribendum videtur: *Verum retrocedere coacti Germani, noscentesque, etc.* VALES.

7. *Nannieno igitur.*] Hic Nannienus Comes supra nominatus est in libri xxviii. cap. 5. VALES.

8. *Apud Argentariam.*] Hieronymus in Chronico anno Dom. 378. *Alamannorum, ait, xxx. circiter millia apud Argentariam opidum Galliarum ab exercitu Gratiani strata.* Melius in Chronico Calliodori id refertur Gratiano IV. et Merobaude Coll. qui erat annus Natalis Dominici 377. Huius victoriae meminit etiam Victor in Epitome c. 47. Est autem Argentaria seu Argentuaria Germaniae opidum in Triboccis situm teste Ptolemaeo: cuius mentio fit in Itinerario Antonini p. 354. Wesseling. et Tabula Peutingerorum. *Hodie Colmar dicitur, urbs clara Elsatiae, ut censet Cluverius in lib. 2. Germ. cap. 12. vel potius Arburg, cuius parietinae visuntur.* Ceterum hic locus haud paullo melius sic legeretur: *Ubi primum apud Argentariam f. p. c. d. pugnari est coeptum, sagittarum, etc.* VALES.

Argentariam] lia, qui nunc Horburg dici putant, cum Schoepflino assentitur Mannertus P. 2. Fasc. 1. p. 274. W.

10. *Rege quoque Priario interfecto.*] Amplector emendationem Clariss. amicissimique Marci Vellerei, Duumviri August. legentis, *Rege quoque Priamo interfecto.* Indubie enim sic Ammian. scripsit. Atque is est Priamus sive pater, sive filius, de quo in Chronica Prosper Tiro: *iv. Gratiani anno Priamus quidam regnat in Francia, quantum alius colligere potuimus.* Neque aliter id nomen in Sigeberto Gemblacensi *Abbate Urspergensis pag. 94. aliaque eius saeculi Scriptoribus* exstat: et tempus haud abludivit, aut insolens est Francorum aliquos pro Gratiano stetisse, alios in ipsum pugnasse. LINDENB.

Priario] Reinolius Lindenbrogiano margini alleverat: „Priamum vocat Prosper ad a. 382. Gratiani 4. Interfectus ad Argentariam anno 377. in solo Romano. Calliodor.“ — Valesianae adscripserat haec: „Ex hoc nugones in historia Gallica Priamum formavere, et ab huius filio Paride Parisios. Ita Isacius de origine Gallorum.“ W.

13. *Tamquam venaticas praedas.*] Melius meo quidem iudicio scribitur in Regio exemplari *venaticas*: sic in veteri Lexico *Venaticus Insuperius* explicatur. Sed parvi interest, utro modo scribatur. Nam in principio lib. xxx. *venaticam praedam* agnoscunt nostri codices. VALES.

15. *Etenim diu reputante.*] In Mf. Flor. legi Lindenbrogius monuit: *Et in diu deputante, etc.* in codice Regio scriptum invenit: *Et tamen.* In Editione Augustana *et Tolos. codice: * *Et inde.* Quae variae scripturae ex compendiariae illius notae, quam primo loco posui, prava interpretatione natae sunt. Mihi vero dubium non est quin legendum sit: *Et quantam diu reputante Gratiano, etc.* sensus enim ita necessario postulat. VALES.

17. *Nostri strectis.*] Ernest. confecti iubet Casaubonum ad Scriptt. Hist. Aug. T. ii. p. 664. W.

18. *Quanto cum vigore.*] In Regio codice, *Tolof.* [et Colbert.] et in Editione Augull. legitur, *quantoque cum vigore*: unde quispiam non inepte coniecerit sic scribendum esse, *quo quantoque cum vigore*. VALES.

Praeclarae indolis adulescens.] Gratiani Aug. elogium exstat apud D. Ambrosium in Orat. de obitu Valentiniiani, sub finem. *Augustae*, inquit, *memoriae Gratianus fuit fidelis in Domino, pius atque mansuetus; puro corde: fuit etiam castus corpore, qui praeter coniugium nescierit feminae alterius consuetudinem.* Quibus adde Victoris Epitomen c. 45. 47. Sed has omnes Gratiani dotes decolorabat tenuis ac prope nulla Reip. cura: a cuius administratione non modo natura erat aversus, sed studiis etiam atque instituta vitae ratione penitus abhorrebat, dum nihil aliud diu noctuque ageret quam spiculis meditari, summaeque voluptatis divinaeque artis crederet ferire destinata, ut scribit Victor in Epitome c. 47. VALES.

19. *Perimere laculis plures feras.*] Lampridius in Commod. c. 12. *Ferarum diversarum manu sua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret: et haec fecit saepe spectante populo Romano.* Herodianus de eodem haec porro addit, lib. 1. c. 15. *Λιόντων δὲ ποτὶ ἐξ ὑπογαίων ἰσχυρὸν ἀνὰ πρῶτον, ἰσχυρῶς ἀκοντίοις πάντας ἀνέκτενον.* LINDENB.

Intra saepia quae appellant vivaria.] Gellius lib. 2. cap. 19. *Vivaria quae nunc dicuntur, saepia quaedam loca, in quibus ferae vivae pascuntur.* Et postea: *Vivaria autem quae nunc vulgus dicit, sunt quos Graeci παραδείτους vocant.* Procopius Gothicoz. lib. 1. Ἀμφὶ πύλην πενιτερόν· ἐπὶ μοῖραν τοῦ περιβόλου, ἢ ἡμαῖοι βιβάζον καλοῦσι. Et post pauca: βιβάζον — οὕτω ἡμαῖοι καλοῦσι τὸν χώρον, οὗ ἂν τῶν ζώων τὰ μὴ χειροῦν τυφθεῖται ἰσχύειν. Paulus I. C. L. 3. §. 14. ff. de adquir. possell., *Feras bestias, quas vivariis incluserimus.* LINDENB.

[*Sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias*] In M. Colbertino scribitur, *dendata conficiens bestias*. Dentatae quidem sunt et dici possunt bestiae omnes quae dentes habent, tam parvae quam magnae. Sed heic Ammianus Marcellinus *dentatas παρ' ἑξοχὴν bestias* appellat: feras amphitheatrales, firmitate maxillarum et dentium numero ac magnitudine prae ceteris metuentes: quales sunt leones, ursi, et similes.] MADR. VALES.

Etianisi imperium Marcus regeret Antoninus.] Respicit ad id, quod Capitolinus de hoc Marco scribit c. 22. *Semper sane cum Optimatibus non solum bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, consulti. Denique sententia illius praecipua semper haec fuit: Aequius est, ut ego tot et talium amicorum consilium sequar, quam ut tot et tales amici meam unius voluntatem sequantur.* LINDENB.

20. *Res nationesque poscebant.*] Crediderim potius sic a Marcellino scriptum fuisse: *Dispositis igitur quae pro temporum capto per Gallias res rationesque poscebant, etc.* sic enim loquitur fere in lib. XIV. VALES.

Per castra quibus Felicis - Arboris nomen est.] Antonin. Imp. in Itinerar. p. 237. Wesseling. *De Pannoniis in Gallias per mediterranea loca, id est, a Sirmio per Sopianas Treveros usque — Brigantiam, Arborem-Felicem, Ad fines. — — —* LINDENB. Cf. Mannerti German. p. 695. W.

Per Lauriacum.] Pessime vulg. *per Inaureatum*. MC Flor. *inaureacum*. Sed *Lauriacum* rectum est. *Eugipp. cap. 18. *ex oppido Lauriaco*. Antoninus Imp. in Itinerar. p. 235. Wesseling. *De Pannoniis in Gallias* — — *Lacum felicitis, Lauriacum*. — *A Tauruno Lauriacum*. In fine L. 1. C. Theod. de tabulariis. — *Dat. viii. Kal. Iul. Lauriaco, Marcellino et Probo Coss.* Atque inde *Lauriacensis* *scutaria*, in Notit. Imp. sub dispositione viri illustris Magistri Officiorum. LINDENB.

Per Lauriacum.] In Regio codice, *Tolof.* [ac Colbert.] scriptum inveni perinde ut in Florentino, *per inaurea cum*: nihilominus scribendum esse existimo: *per castra quibus Felicitis Arboris nomen est, et per Laureacum*, etc. Et castrum quidem illud quod vulgo dicebatur *Arbore felici*, situm erat in Raetis, ut docet Notitia Imperii Romani. Lauriacum vero seu Laureacum (utroque enim modo scribi potest) erat in Norico Ripensi: cuius crebra sit mentio ab Eugippio in vita Severini: hodie Lork. Hinc milites Auxiliares Laureacenses dicti in Inscrip. Gruteri p. 164. VALES.

21. *Tamquam exaeftuantes vi torrentes.*] In MS. Flor. et Regio *et Tulof.* [ac Colbert.] et in Editione Augustana sic legitur hic locus, *tamquam exaeftuantes ut in torrentes*. VALBSUS. Patet igitur id quod vulgo in editis legitur, non esse Ammiani, cuius videtur manus ita restitui *exaeftuantes nivi torrentes*, atque etiam dixit forsan *exaeftuaces*. cuius formae multa similia collegit Nic. Heinsius ad Ovidii librum 11. Amorum eleg. 6. GRON.

Praetertorum textu] xx, 4. W.

Dum inter eius Armigeros militaret, ac regiam custodiret.] Socrat. lib. iii. cap. 1. *eis τῶν δορυφόρων*. quem locum lib. xx. c. 4. §. 18. notavi. LINDENB. Cf. Gronov. Praef. p. xvii. W.

Ac regiam custodiret.] Hanc scripturam equidem probare non possum. Maurus enim tunc temporis, cum Caesar esset Iulianus, Regiam non custodiebat. Non Regia nonnisi de Imperatore dici potest. Atqui Iulianus tunc tantum Caesar erat. Deinde Maurus Petulantium tunc erat Hastatus seu Draconarius, ut dixit Marcellinus in lib. xx. c. 4. §. 18. Ad legionarios autem milites Palatii custodia non pertinebat, sed ad Scholares. Turbat me tamen, quod Maurus a Marcellino hic dicitur inter Iuliani Armigeros militasse. Est autem Armiger proprie Scholaris, qui pro palatio excubat. Unde Marcellinus *Scutarium* vocat in hac pag. quem *Armigerum* vocat initio capitis huius. Itaque an haec emendatio huius loci recta sit, viderit lector. In MS. quidem Flor. et Regio et *Tolof.* [ac Colbert.] et in Editione Aug. legitur, *arrogantia custodiret*. Equidem sic potius scriptum mallet: *Dum inter eius Armigeros militaret, arroganti confidentia* [vel, *audacia*] *torquem obtulisse*, etc. quae scriptura confirmatur ex lib. xx. cap. 4. VALES. Regiam Ernest. alio Ammiani loco xiv, 1. defendit, ubi *regia Caesaris* occurrit. W.

C A P V T . XI.

1. *Valens venit Constantinopolim.*] Valens Augustus Constantinopolim ingressus est 3. Cal. lun. ipso VI. et Valentiniano II.

Coll. ibi duodecim dumtaxat moratus dies, profectus est ex urbe ad fossatum die III. Idus Iunias, ut scribit Idatius in Fastis, et Socrates in lib. 4. cap. 31. Historiae Eccl. qui de seditione illa popularium urbis Constantinop. consulendus est. VALES. Cf. Gibbon. T. vi. p. 331. not. 63. W.

Sebastiano paullo ante ab Italia missio.] At Zosimus in lib. 4. c. 22. [ubi vid. Reitemeier. p. 589. W.] hunc Sebastianum non ab Valentiniano Iuniore ex Italia missum ait ad Valentem, sed affectum taedio, quod Occidentis Imperatores adhuc imbecilla aetate a Cubiculariis eunuchis pro arbitrio regerentur, Constantinop. venisse, statimque Magistrum militiae ab Valente esse factum. Eiusdem Sebastiani elogium exstat apud Suidam in *σεβαστιανός*, ex Historiis Eunapii Sardiani. Perit autem bello Gothico, ut Marcellinus memorat. De eodem multa adnotavi in Notis ad librum XXIII. c. 5. VALES.

Ad Melanthiada villam Caesarianam.] Agathias in lib. v. Hist. et ex eo Suidas *μελαντιάδα κώμην* nominat, et centum ac quadraginta (Suidas centum ac duo dicit) stadiis ab Urbe Regia distare scribunt. Auctor Chronici quod vulgo Alexandrinum vocant, *μελαντιάδα* nuncupat, perinde ac Marcellinus noster. Villa autem Caesariana dicitur eo quod ad Impp. pertinebat. VALES. Cf. Wesseling. ad Itinerar. p. 139. W.

2. *Nice venisset.]* Nice opidum Thraciae memoratur a Socrate in lib. 2. Hist. cap. 36. et in libro 4. cap. 11. Eiusdem mentio fit in Itinerario Burdigalensi p. 569. Wesseling. *Manfio Nice* m. 12. *Mutatio Tarpodizo* m. x. *Mut. Urfsio* m. vii. *Manf. Bergulis* m. vii. Memoratur etiam a Procopio in lib. 4. de aedificiis Nice castrum Aemimonti, quod est hoc ipsum, cuius meminit Marcellinus: ut patet ex libro XXXI. c. 7. VALES.

Gentibus praefidis fixis.] Scribendum videtur, *Ingentibus praefidis fixis.* VALES.

3. *Per alium acciderat Comitum.]* In Mss. Regio et Vaticano, *Tolof.* [et Colbertino] legitur: *Quale per actum acciderat comitem, etc.* rectius ni fallor. Actus enim nomen proprium est Comitis illius, qui cum a Magnentianis captus et subornatus fuisset, ad milites Constantianos qui in Alpibus Iuliis praesidium agebant reversus, susceptusque ab eiusdem rei totius ignavis, claustra Alpium Iuliarum Magnentio tyranno prodidit, ut ex hoc Marcellini loco colligitur. Lego igitur: *Quo per fraudem a Magnenticis militibus capto, etc.* sicut in Regio codice superscriptum est. VALES.

4. *Vesperaque intendente.]* In Flor. et Regio [ac Colbert.] codice legitur, *incendente pro intendente.* In Mf. Tolosano, *vesperaque incedente.* VALESIIUS. Mirum profecto in modum mutata sit posterioris editionis haec commentatio et quod non memini in ulla harum annotationum parte occurrisse, detruncata. Quod live Henricus fecerit, sive qua de causa, ut non facile dixerim; ita iuvabit eam in altera editione cognoscere, et cum ea conferas quae id quod scripsit pater ad Livii librum 1. cap. 57. *ορον.* *Intendente* verum putat Wakefield. ad Lucret. v, 514. conferri iubens Heinsum ad Valer. Flacc. vii, 14. Vide tamen xxiv, 1, 6. et notata ad xx, 11, 24. ZEP.

Id quoque praefrans.] In Mss. Flor. et Regio, "Tolof." [et Colbert.] scriptum inveni: *Id quoque prostravit.* Accurcius quidem sic edidit: *Id quoque praefravit,* minus barbare. At quid facilius erat ac expeditius, quam ita corrigere? *Adeoque prostravit at, etc.* quemadmodum fere in lib. xxviii. cap. 5. VALES.

6. *Bononiam.]* De hac Pannoniae Bononia Ptolem. in descriptione *πανωνίας τῆς ἀνω.* Antoninus Aug. in Itinerario p. 243. Wesseling. LINDENBA. Hodie Bonmündler. Cf. xxi. g. 6. W.

Ad Martis Castra descendit.] Opidum erat in Dacia Ripensis situm, cuius meminit Hierocles in *συνηδήμῳ* seu peregrinationis comite: (p. 655. Wesseling.) Ἐπαρχία Δακίας τῆς παραποταμίας ὑπὸ Κονσταντίνου πόλεις πέντε. Πατριὰ μητρόπολις, Βονώνια, Ἀκινες, Κάστρα Μάρτις, Ἰσκιός. *Provincia Daciae Ripensis sub Consulari urbes quinque: Ratiaria metropolis, Bononia, Acines, Castra Martis, Orficus.* Exstat hic Auctor M. apud Iacobum Simundum, ex cuius codice hunc locum descripsi et emendavi. In indice quoque Catholicorum Episcoporum, qui Sardicensi Synodo subscribere, Calvus memoratur quidam a Dacia Ripensi *de Castra Martis*, ut videre est in Fragmentis Hilarii de Synodis. *Sozomenus in libri 9. cap. 5. opidum Moesiae facit.* VALES.

C A P V T XII.

v. *Culus virtutibus urebatur.]* Erant et peculiare quaedam causae similitudinis et invidiae, quod cum Valentinianus Iunior infacio patruo simul ac fratre nuncupatus esset Augustus, Gratianus paulo post suffragia militibus non modo assensum praebuerat, sed etiam Imperium cum fratre partitus fuerat, non consulto Valente patruo, ut scribit Eunapius in Historiis: qui etiam hanc praecipuam ait fuisse causam cur Valens Gothos susceperit: καὶ γὰρ ὅτι ἀτιμολογίας αὐτῷ πρὸς τοὺς συμβασιλεύοντας, οἱ παῖδες μὲν ἦσαν ἀδελφοῦ, τὴν βασιλείαν δὲ διηγεῖσθαι κατὰ αἴαντες ἰδοῦναι, τὴν διαδοχὴν οὐκ ἐντυχόντας ἐπὶ τὸν θείον. Accedebat et alia haud minoris fortasse obreptationis causa, quod cum Valens Arianos omni studio foveret, Gratianus contra Princeps erat Christianissimus, ut ait locuples tellis Ambrosiana. VALES.

Traianus praecinctus est.] In Mss. Regio, "Tolof." [et Colbert.] et Editione Augustana legitur, *procinctus.* Sed si mei arbitrii rea esset, mallet equidem scribi, *recinctus est,* ut in lib. xxvi. cap. 5. Traianus enim Magister militum paullo antea dimissus fuerat cum conviciis a Valente, eo quod infelicitate pugnasset cum barbaris, ut refert Theodorus in lib. iv. cap. 29. eique Sebastiana successerat, ut dixit Marcellinus initio capitis xi. VALES.

6. *Victor Magister equitum armatus.]* In ultima voce videtur mendum subesse. In Regio quidem exemplari scriptum invenit: *Magister equitum armata, etc.* sicut et in Colbertino, pro quo Sarmata haud dubie reponendum est. Sic in libro xxv. c. 6. idem codex Colbertinus *Armatis* pro *Sarmatis* praefert hisce verbis: *Ut mixti cum Arctoia Armatis Galli, etc.* Contra in eodem libro xxv. codex Colbert. *Sarmatas* pro *armatos* ponit: *Adlocutusque tumentes Sarmatas, etc.* Victor ergo Magister equitum natione erat Sarmata, et Valenti militabat: sicut principatu Con-

flantii Francorum multitudinem in Palatio Augusti floruisse diserte scribit Ammianus, de Silvano loquens: et Latinum Domelllicorum Comitem, Agilonem Tribunum Stabuli, ac Scudilonem Sutariorum Tribunum, aliosque genere Alamannos plurimum apud Constantinum potuisse in lib. xiv. c. 10. §. 8. tradit. Gothi quoque non pauci tum Imperatoribus Romanis militabant, inter quos Nevitta eminuit: ne quis miretur Victorem, hominem Sarmatam, in exercitu Valentis Magisterium equitum gessisse. Vulgata quidem Ammiani lectio ferri non potest, ac sensu omni caret: *Victor Magister equitum armatus, sed cunctator et cautus*. Quasi qui *Magistrum equitum* aliquem vocat, necesse habeat *armatum* adicere: aut quasi homo militaris vel numquam vel raro sit cunctator et cautus. Barbari autem quales erant Sarmatae, natura audaces ac sibi praesidentes erant, temerarii quoque, plusque in viribus quam in consilio reponebant. Quare non sine causa notavit Ammianus, Victorem, licet Sarmata esset, more Romano prudentem et cautum, nec temerario ardore praecipitem aut pugnandi cupidum fuisse.] VALES.

10. *Cum Praefecto*] Praetorio. W.

11. *Octavo tandem hostium corp. cernuntur.*] Id est octavo lapide seu milliaro ab Hadrianopoli: quamquam idatius in Fastis milliaro xii. ab Hadrianopoli pugnatum esse dicit. VALES. Cf. Gibbon. T. vi. p. 374. not. 92. W.

12. *Conductum*] congregatum, Caef. de B. G. II, 1. de B. C. III, 13. W.

Simulantibus armis.] Lege meo periculo, *sibilantibus armis*. Sic enim loquitur Marcellinus in lib. xlv. cap. 11. *Armorumque lugubre sibilantium fragore, etc.* VALES.

Nondum foederaturos pacem.] Hunc locum, qui omni sensu carebat, levi negotio sic emendavi. Cum enim in Mss. Regio * et Tolos. * scriptum juvenissem, *foederato raturus*, quemadmodum fere in Flor. legi testatus est Lindenbrogius, exillimavi sic a Marcellino scriptum fuisse, *Quoniam pars eorum cum Alatheo et Safrace procul agens et accita, nondum venerat, oraturos pacem misere legatos*. VALES.

14. *Impetens*] flagitans. — *Impavidus* suos non metuens *ipse vim militarem laturus*. Mira vero conditio, nisi forte corruptelam locus traxit. W.

15. *Equitius cui tunc erat cura Palatii credita*] Curator Palatii. Vide infra c. 13. §. 18. et xx, 6, 2. W.

Se sponte obtulit propria ire qui promiserat libens.] Haec locutio prorsus barbara, et Marcellini nostri elegantia est indigna: proinde nulla fere mutatione locum sic restituendum esse duxi: *Se sponte obtulit propria: ireque promiserat libens, etc.* VALES.

16. *Quos Bacurius Hiberus.*] Sic in exemplari Regio (et Colbert.) dicitur, non *Baturius*, ut in vulgatis hactenus Editionibus. Hic est, ni fallor, Bacurius, cuius egregia opera Theodosius usus est in bello adversus Eugenium tyrannum; ut scribit Zolimus IV, 57. Et hic quidem oriundum ait fuisse ex Armenia, quae Hiberiae confinis fuit: et virum omnis malitiae ac doli expertem, bellica autem laude praestantem fuisse memorat. Sed Rufinus in lib. 1. Hist. cap. x. Bacurium Regulum Hiberorum ait fuisse, virum fide-

lissimum, cui summa erat cura religionis et veritatis. Eundem Palaetini limitis Ducem, ac deinde Domesticorum Comitum fuisse testatur, et Theodosio Imp. in bello adversus tyrannos sortem ac fidem operam exhibuisse. Sunt etiam ad eundem Libanii Epistolae 936. et 952. VALES.

CAPUT XIII.

1. *Proelium flammarum ritu crescens.*] Ex Homero sumptum videtur, qui in Iliad. 9. sub finem ait: (v. 737.)

— ἐπὶ τῇ πρόλεμος τέτατό σφι
 "Αγχιος ἦν τε πῦρ. —

et in libro λ. Iliados v. 595.

Ὡς οἱ μὲν μάγναντο δέμας πυρὸς αἰσθημένοιο.

Et Eustathius in scholiis pag. 1110. proelium flammæ comparari ideo notat, quod inslar flammæ celeriter perdat et consumat omnia. Non igitur sine causa Polybius in lib. xt. c. 5. bellum igni et incendio confert. Ut enim semel accensus ignis, et materia ipsa et vi ventorum augeri solet, ac sæpe ipsum auctorem incendiî consumit; sic bellum concitatum plerumque eos labefaciat primos a quibus excitatum est. Interdum etiam ulterius serpit, et vicinorum dementia populorum dum sovetur atque alitur, apposita quæque pervasat. [Ceterum pro *crescens* in M. Colbert. lego, *acre satis*] VALES. *Acre satis* ortum videtur ex *accre-scens*, uti legendum puto. Sic XIV. 10. fama excellenter *accre-scens*. ERP.

2. *Steterunt improtecti pedites.*] Quæ causa cladis illius et interfectionis Romanorum fuit, ut testatur etiam Orosius in lib. vii. Primo, inquit, statim impetu Gothorum perturbatae Romæ equitum turmae nuda peditum deseruere præsidia. Mox legiones peditum undique equitatu hostium cinctæ, ac primum nubibus sagittarum obrutæ, deinde cum amentes metu sparsim per devia cogerentur, funditus caesæ gladibus insequentium contisque perierunt. VALES.

4. *Ad humum corporibus stratis.*] In Regio codice legitur, *dhumo corporis stratis*. [In Colbert. *at humo corporis stratis*.] Nec dubito, quin Marcellinus scriptum reliquerit, ac humo corporibus stratis. VALES.

6. *Oppositi incumbentes.*] In Regio codice, *Tolos.* [et Colbert.] et in Editione Augusti. *oppositis* scriptum habetur. VALES.

9. *Et Saturninus.*] Saturninus Comes memoratur a D. Basilio in Ep. 315. ad Abramium Episcopum. Bamarum: νῦν δὲ μαθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ διαγενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ αἰδισµατώτου Σατορινίου τοῦ Χόµητος. Idem paullo ante Magister equitum a Valente factus fuerat. Consulatum denique gessit una cum Merobaudæ iterum Consule anno Dom. 385. Vixit autem usque ad tempora Arcadii Augusti; a quo necessitate temporum compulsus deditus est Gainæ una cum Aureliano Consule, anno Dom. 400. ut narrat Zosimus in lib. v. c. 18. Sunt ad eundem Saturninum Epistolæ Libanii 753. et 793. *Huic ut opinor Saturnino statua Romæ

posita est cum hac Inscriptione, quae legitur apud Iac. Sirmundum: FLAVIO. PEREGRINO. SATURNINO. V. CL. ET. INLUSTRI, etc. VALES.

10. *Aut parcebat cedentibus quisquam.*] Magis placet codicis Regii [et Colbertini] scriptura: *aut parcebat cedentibus quisquam*: nam cedentes renitentibus hic opponuntur: et Marcellinus noster sic loqui solet, ut exempli gratia in lib. XIV. cap. 2. VALES. Post paulo quum una sola nupers Parisiensis editio repoluerit *impleverunt*, contra priores ipsius Henrici, Lindenbrogii, Augustinam, quae habent *implerunt*, indicavi has praeponeudas, quum et cap. 15. in principio scribat auctor *impleffet*. ORON.

12. *Sagitta perniciose snucius ruit.*] Huic sententiae suffragatur Libanius in Orat. ad Theodosium de caede Iuliani Apollinae vindicanda (Reisk. II. p. 30.): ubi Valentem ait Imperatorem, in media militum turba pugnantem occubuisse, tamen et equorum regalium copia ei praesto esset, quorum velocitatem nemo ignorat: et Duces fugam suaderent, atque orarent ut equo avectus saluum se et incolumem Reip. relervaret. Sed ille indignum esse ducens, tantae cladi superesse, caesorum secum militum molem vice tumuli habuit. Haec Libanius in ea Orat. MC. At ceteri sepe omnes Valentem ad vile tugurium delatum, ibi a barbaris ignorantibus crematum esse consentiunt. Sic praeter Historiae Eccl. Scriptores Orosius in lib. VII. et Chrysostomus in Homilia XV. in Philippenles: τῶν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ μὲν κατεκίχη ὥσπερ τις ἄλλος καὶ ταραλπῆρος μετὰ ἵππων καὶ θηλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, καὶ τὸ γυναικίον ἐν γυναικί. Ex principibus autem qui illum insecuti sunt, hic quidem insitit miseri cuiuspiam crematus est una cum equis et iumentis et ceteris omnibus: et uxor eius vidua relicta est. Et multo clarius idem Chrysostomus in Epistola ad viduam adolescentem. VALES.

13. *Simili clade Caesarem accepimus Decium, etc.*] Aurelius Victor in Decio (Epit. c. 29.): In solo barbarico inter confusas turbas gurgite paludis submersus est, ita ut nec cadaver eius potuerit inveniri. Vide Zosim. lib. 1. c. 23. LINDENB.

14. *Valentem animum non exhalasse confestim.*] Iordanes in Histor. Goth. Valens Imperator mox armato exercitu in Thraciarum partes digreditur, ubi Incrymnibili bello commisso vincenlibus Gothis, in quodam praedio iuxta Hadrianopolim saucius ipse refugiens, ignorantibus quoque quod Imperator in tam villi casula delitesceret Gothis, ignequi ut ad solci saeviente ab intinco subposito, cum regali pompa crematus est. De eodem hoc Valente Eunapius in Maximo p. 113. ed. Commelin. Ὅτε γὰρ βασιλεὺς ἐν μεγάλῃ τῶν Σκυθῶν μάχῃ ἔχον τινὰ κίβανισθον τρόπον, ὥστε οὐδὲ ὄντιον εἰς ἀναίσθητον εὐρίσθη. Vide Zosim. lib. IV. c. 24. Socras. Histor. Eccles. lib. IV. cap. ult. Theodoret. lib. IV. cap. 31. Sozomen. lib. VI. cap. 40. Hieronym. Epist. ad Heliodor. LINDENB. Reinesius adscripsit: „Pet. Damian Lib. 2. Ep. 3. Ipse Valens sagitta saucius equo delabitur, in vilissimum tegetem milite gestante defertur, sicque supervenientibus hostibus ignibus atrociter crematur.“ Cf. Ritter. ad Guthrium T. V. P. 1. p. 124. W.

Candidatis] Vide ad XV, 5, 16. W.

Ad agrestem casam relatum.] Chrysostomus in Ep. ad viduam: ὅπου γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἰς κώμην τινὰ ἀπολειψθεὶς μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν, etc. *Quando et Imp. ipse in quadam villa relictus cum paucis militibus, ipse quidem egredi minime est ausus. Ignotus vero ab hostibus admotus cum omnibus ibidem inclusus, non viris modo sed etiam equis conflagravit.* Cui consenti Orosius in lib. 7. cap. 32. *Ipsa Imp. cum sagitta saucius versusque in fugam, aegre in cuiusdam villulae casam deportatus lateret, ab insequentibus hostibus deprehensus, subiecto igne consumptus est.* VALES.

15. *Aperite pensilis domus.]* Scribendum videtur, a parte pensili domus, etc. VALES.

16. *Quidam de Candidatis per fenestram lapsus, captusque a barbaris prodidit facium.]* Solinus iv. 24. ita narrat: Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἐστῶτων ἐλπίδος, Βίατος, ὁ τοῦ Ρωμαίων ἡγούμενος ἱππικοῦ, τὸν κινδύον ἅμα τισὶν ἱππεῦσι διαφύγων ἐπὶ Μανιδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας, κύνειδεν ἐπὶ Μουσέως καὶ Παύλου ἀναδραμῶν, αὐτοὺς διατρίβοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβῆν ἀπαγγέλλει, καὶ τῇ τοῦ στρατοπέδου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν. LINDENB.

17. *Parti clode recuperatis Hispaniis Scipionum alterum cremata turri.]* Livius lib. xxv. c. 36. Cn. Scipionem alii in tpmulo primo impetu hostium caesum tradunt, alii cum paucis in propinqua castris turrin perfugisse, hanc igni circumdatam, atque ita exustis foribus, quas nulla moliri poterant vi, captam, omnesque intus cum ipso Imperatore occisos. Vide Appian. de Bell. Hispan. c. 16. LINDENB.

Sepulturam, qui supremittis honor est.] Imitatur Solinum, ut solet, qui in cap. 47. perinde loquitur: Agrigentina etiam regio frequens est equorum sepulcris, quod supremittis munus meritis datum creditur. Recte autem et proprie Marcellinus supremittis honorem dixit. Sic enim sepulturae honos dicitur a Valerio Maximo in lib. iv. cap. 4. et a Valentiniano in Titulo v. Novellarum, de sepulcris. Virgilius in vi. v. 333.

Cernit ibi marflos et mortis honore carentes.

Et in lib. xi. v. 22.

— — inhumataque corpora terrae

Mandamus, qui solus honos Acheronte sub imo est.

Et ante omnes princeps non poetarum modo, sed omnis facundiae Homerus in Iliad. π'. v. 457.

Τύμβῳ τε, στήλῃ τε, τὸ μὲν γέρας ἐπὶ θανόντων. VALES.

Adde Salmasium ad Trebellii Pollionis tyrannos pag. 305. [p. m. 284. W.] GRON.

18. *Equitius.]* Tribunus et Cura Palatii, Valentis Augusti propinquus, ut dixit Marcellinus supra. Erat autem, ut equidem suspicor, filius Equitii Pannonii, Magistri militum per Illyricum, de quo ad libros superiores dixi. Quo porro modo hoc nomen scribi debeat, incertum est. Alii enim cum diphthongo scribunt, ut notavi: alii sine diphthongo. Quibus suffragatur vetus Inscriptio a Grutero relata p. 164. ORDINANTE VIRO. CLARISSIMO. EQUITI. COMITE. XY. MAGISTRO. UTRIVSQUE. MILITIAE. Nequo enim dubium est,

est, quia scribendum sit in hac Inscriptione, EQUITIO. COMITE.
 *Atque ita citat Cuspinianus in Fastis. VALES.

19. *Praeter Cannensem pugnam.*] Cf. Gibbon. T. vi. p. 378.
 et p. 379. not. 94. W.

Graecorum, commendabilis constatque.] Duae postremas voces tamen in Mss. legebantur, audacter expunxi. Sunt enim perperam hoc in loco repetitae ex linea 12. huius paginae. (ex initio §. 19.) quod fatebitur, ut spero, quisquis animum intendere voluerit. VALES.

C A P V T XIV.

1. *Cum per annos iv. imperasset et x. parvo minus.*] Immo aliquanto plus imperavit Valens. Quippe a fratre Augustus nuncupatus est anno Dom. 364. mense Martio. Perit autem anno Dom. 378. die ix. mensis Augusti: quod intervallum est annorum xiv. mensium iv. et aliquot praeterea dierum. Proinde fallitur Victor, qui in Epirome c. 46. scribit Valentem regnasse annos xiii. menses v. et Socrates, itemque Sozomenus, qui in hae lib. vi. ait Valentem anno aetatis circiter quinquagesimo, imperii sexto et decimo decessisse. VALES.

2. *Altius semet ferret.*] Marcellinum scripisse existimo. *Semet effret.* VALES.

Erga deferendas potestates — tardus.] De hoc usu vocis erga vide ad xvi, 10, 17. W.

Stingulas ut domum propriam custodiebat.] Conf. Lindenbrog. ad xxvii, 6, 9. W.

In adaerandis reliquorum debitis.] Sic Mf. Flor. Vulg. in requirendis rellq. quam lectionem illi excogitarunt, qui quid *adaerare* sit, non intellexerunt. Gloss. ita interpretatur, *Adaerat, εξαργυρίζεται, ἀποχαλίζει*. L. unic. C. ne rei mil. com. LL. 13. 15. 19. C. de erog. milit. ann. L. 4. C. de milit. vest. Inscriptio Tit. 28. lib. 10. C. de collat. donator. vel relevalor. aut translator. seu adaeratorum. *Adaeratae annonae*, L. 3. C. Theod. de erog. mil. ann. *Adaerazione adhibita*, LL. Wisigoth. lib. 4. Tit. 5. l. 3. LINDENBROG.

In adaerandis reliquorum debitis.] Reliqua functionis tributariae quae a provincialibus debebantur, aut indulgere subditis consueverant Principes Rom. aut certe mediocri pretio taxare, puta pro equia militaribus tot solidos, pro militari velle tot, et similiter: ne susceptores et compulsores infinita pretia a collatoribus exigerent. Reliquorum igitur debita sunt idem hoc loco, ac reliqua debitorum. Ac fortasse sic scripserat Marcellinus, *In adaerandis debitorum reliquis non molestus*. *Praeclare in veteribus Glossis ea vox explicatur: *Adaerat, εξαργυρίζεται*: quam vocem usurpat Ioh. Chrysostomus in caput 21. Matthaei Homilia 67. ubi eleemosynam comparans tributariae functioni, sic ait: οὐκ ἔστιν ἑταῦθα δοῦναι μισθὸν τῆς μετακομιδῆς τῶν εισφερομένων, οὐκ ἔστιν ἑταῦθα καμεῖν εξαργυρίζοντας. Id est: Minime haec opus est pretium solvere pro translatione specterum seu militaris annonae: nulla molestia suscipienda est in adaerandis spe-

cicibus. Paulo post sic ait Chrysostomus: οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα πα-
ράνομον εὑρεῖν τῶν καταβληθέντων. Quas sic vertenda sunt:
Non hec necesse est *prosecutorem invenire, qui species illas*
ad horrea profectatur. De his *Prosecutoribus* pallim mentio
fit in Codice Theodosiano.* Ceterum idem fere Valentis elogium
legitur in Victoris Epitome c. 46. [Cf. etiam Themistii Orat.
viii. pag. 101. — 120. W.] VALES. Absit tamen, ut hic ali-
quid mutandum censeamus. Etli enim fortasse Valesius et alii lo-
querentur *debitorum reliqua*, non *reliquorum debita*, ut scripserit
Ammianum testantur codices tot tam vetusti; certo manus ideo
vertenda non esset, et idem plane foret, acque ac quum Cicero
pro Plancio dixit c. 36. *triumphos gloriae laude superare*, tamen
lib. 2. epistol. 4. scripsit *quarum laudum gloriam adamari*;
quod notimus imitantiem Trogum vel Iustinum scribere lib. vii.
cap. 2. *gloria bellicae laudis finitimos terrebant*, ut lib. xvii.
fin. *bellicae gloriae laudes creverunt*. Et quum Cicero scribat
in Bruto cap. 42. *obtreectatio invidiae*, Iustinus ia ipse in prae-
fatione maluit *obtrectationis invidia*. Tales conversiones sunt
plures. ORON.

Reliquorum debita.] Vide ad xvi, 5. 15. et Spartianum in
Hadriano p. m. 65. W.

3. *Cum magna iustorum distinctione.*] Cum in Regio [et
Colbert.] *ac Tolos.* codice scriptum invenerim, *iustorumque di-*
stinctione, non sine causa locum sic corrigendum esse censui, cum
magna iustorum iniustorumque dist. Ita enim loqui solet Mar-
cellinus, ut notavi ad lib. 28. cap. 4. VALES.

Contradictori copia servata.] Id est servata domino vel ei
cuius interest, facultate contradicendi petitori, et rem suam per
se vel per procuratorem idoneum defendendi: quo pacto petitor
accepti a Principe beneficii executionem suspendere iubebatur:
et ille cuius bona impetrata sunt, intra anni spatium ad Comitibus
terrum Privatarum examen querelas suas deferre poterat, ut dicitur
in lege 27. Cod. Theod. de petitionibus. VALES.

4. *Potioribus ipsis.*] Longe melior, meo quidem iudicio, co-
dicis Regii *et Tolos.* scriptura est, *rebus ipsis id apertius mon-*
strare concedens: id est ipsis aedificiis et operibus. Simile est,
quod Graeci dicunt, οὐτὸ δέλξει τὸ ἔργον. de quo Adagio dixi ad
finem libri xxi. In vulgata autem lectione vox *ipsis* superflua est
et otiosa. [In Colbert. Ms. lego, *ribus ipsis id ap. monfir. conc.*]
VALES.

5. *Magnarum opum intemperans appetitor.*] Valentis avari-
tiam plurimis in locis notavit Marcellinus. Cui subscribit Nazian-
zenus Gregorius in Oratione funebris de laudibus D. Basilii. Sic
enim ait de Valente: Βασιλεὺς ὁ φιλοχρησώτατος καὶ μισοχρηστώ-
τατος, καὶ οὐ μάλιστα ταῦτα νοσῶν, ἀπληστίαν καὶ βλασφημίαν.
Imperator ille amore lucri in immensum flagrans, et odio Chri-
sti, ac duplici morbo laborans, impietatis simul atque avaritiae.
VALES.

Duritiā] obdurationem. Vid. Vales. ad xxi, 12, 14. W.

In crudelitatem propensior.] Cedrenus in Valentis elogio ea-
dem habet: ἦν δὲ Οὐάλης τὴν ἡλικίαν δαιμονίαν ἔχων, αὐθάδης
τὸν τρόπον καὶ υπερήφανος καὶ πρὸς αἱμάτων χρίσις ἰστομότατος,
ἔχων τὰς φρενας ἀσυμμετρίαις, καὶ πάσης παιδείας ἀμέτοχος. Valens

statura quidem fuit mediocri, moribus autem superbus et insolens, ad suadendum sanguinem promptissimus, omnis miserationis expertus, nullisque disciplinis excultus. VALES.

6. *Quaestiones committere veteres vellet.*] Cum in Mf. Regio [et Colbert.] scriptum sit *veteris e vellet*, viderit lector evadit, an cum ratione emendatum sit a nobis hoc modo, cum legibus lites omnes quaestionesque committere videri se vellet, etc. VALES.

Iniuriosus alias.] In codice Regio legitur, *iniuriosus alia*, rectius, ut iam monui. [In Colbert. *iniuriosos alias*, pro *iniuriosus alias*.] VALES.

7. *Nigri coloris.*] In Mss. codicibus et vulgatis Editionibus hic locus absque ulla distinctione legebatur: *Nigri coloris pupula oculi unius obstructa, etc.* Sed nos addita virgula locum distinguendum putavimus. In exemplari porro Regio scriptum erat, *migni coloris*, eademque superscriptum manu, *ignet*: [in Colbert. *inigu col.*] *in Tolof. *piger. inigni calor. pupula, etc.* VALES. Itaque aliud hic agendum restabat praeter interpositam distinctionem, et id quidem longe maioris ad historiam et Valentis faciem momenti; quod sane non intelligo, qui non doctissimus Valesius aut subodoratus sit, aut non iniecerit se ad subodorandum. Quid enim dubito sub ista corruptela celari *hyaght coloris*? Agitur enim non de crinibus, aut oculis, sed ipsius cutis colore, quem ad ruboris istam speciem vult accessisse. Color autem hyginus iam ab viris eruditissimis consideratus assatum est, et olim a Plinio lib. ix. cap. 42, ubi quid afferat Harduinus, quod non rapax ille accipiter suffuratus est ex Salmalio in Pliniosis Exercitationibus pag. 272? οὐκ.

8. *Illud autem praeteriri non convenit, quod cum oraculo tripodis, etc.*] Aliter Cedrenus et Zonaras: nec fortis huius meminerunt, sed noctu per quietem verius quosdam Valenti insulsuratos dicunt, monentes ad Mimanta ut pergeret, satum ibi inventurus. Cedrenus: Πρὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἐξιάσματο κατόναρ ἄνδρα τινὰ λέγοντα αὐτῷ.

Τάχος βιάδιζε πρὸς Μίμαντα τὸν μέγαν,

Ἐξθα μόρος σε δεινὸς ἀγπάσει τάλαν. LINDENBA.

Quem movisse Patricium doculmus et Hilarium] xxix, i. W.

Αἶλα καιομένοισ̄ καρ.] In Mf. Regio hoc ἀκροτελεῦσι sic legitur: αἶλα λαιομένο καρ. Postrema quidem restitui posse mihi videntur hoc modo, καιαμένη πῦρ, supple τισιφύνη. Hoc enim acroteleution Homeri egregie huic loco convenit. Oraculum autem ipsum exstat integrius in lib. xxix. c. i. §. 33. [In Colbertino legitur: αἶλα λαιομένοισ̄ καρ.] VALES.

Inconsummatus et rudis.] Sic xxi, 10, 8. inconsummatum et subagrestem. W.

Erythraeo oppido superpositum montem Mimanta et Homerum scripsisse.] Homeri locus, cuius etiam memioit Cicero ad Atticum Epist. 13. lib. 16. exstat. * Odyss. γ. 172. παρ' ἡμερόντα Μίμαντα. Eumque in hac historia laudant Cedren. et Zonaras in Valente: διπνηθεῖς οὖν (Οὐάλης) ἐπινῶνεν, τίς ἂν εἴη ὁ μέγας, καὶ τίς τῶν λόγοις ἐσχαλακώτων ἔφη αὐτῷ, ὅρος εἶναι τῆς Ἀσίας τὸν Μίμαντα πρὸς τῇ θαλάσῃ κείμενον. τοῦτου δὲ καὶ τὸς Ὅμηρον ἐν Ὀδυσσεΐδι μνησθῆναι, λέγοντα, παρ' ἡμερόντα μίμαντα.

Experrectus e somno (Valens) percontatur quis sit Mimas. Ibi quidam homo doctus respondet, esse montem Asiae ad mare situm, cuius et Homerus in Odyssea meminert, ac ventosum appellet. Eustathius autem sic explicat: Μίμας δὲ ὄρος τῶν κατὰ τὴν Χίον, μεταξύ τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τοῦ ὑποκρήμιου, ἀπὸ Μίμαντος γιγαντος ἐν αὐτῇ κειμένου. LINDENBR.

Erythraeo oppido superpositum montem Mimantia.] Hic memoriae vitio lapsus esse videtur Marcellinus. Neque enim Erythris, sed Chio superpositum montem Mimantia Homerus cecinit in Odysl. 5. v. 172.

Ἡ ὑπὲρ τῆς Χίου παρ' ἡγεμόντα Μίμαντα.

Quamquam non nego Erythras etiam monti Mimanti suppositas fuisse: id enim aperte significat Homerus in Hymno ad Neptunum, quem refert Herodotus in Homeri vita. Est et alter Mimas mons in Thracia, de quo loquitur Aristophanes in Nubibus, ut notat Scholiastes Comici et Suidas. VALES. Rectene an locus memoria lapsus dixerit Marcellinum vir praestantissimus, de eo disputantem vide Spanhemium ad Callimachi h. in Del. v. 67. p. 425. ed. Ernest. W.

9. *Inventus dicitur faxens monumenti suggestus.]* Eadem Cedrenus, *et Zonaras in Valente. Cedreni verba haec sunt: *Τετάρτον δὲ μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ἀναχώρησιν ἀναζητούντων τῶν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως εὐρίσκει ἐν ᾧ ἐκρύπτετο οἰκίαται τὰφος ἀρχαίου τινὸς ἐπιγεγραμμένος οὕτως: ΕΝΤΑΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΜΙ-
MAC ΜΑΚΕΔΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΥΘC. LINDENBR.

C A P V T XV.

1. *Nihil singuli licere poterant.]* Sic Accursius edidit at in codice Regio [et Colbert.] *ac Tolof. *scriptum inveni, *singuli cere poterant*: et superscriptum eadem manu *ferre*: quod tamen minime placet. Mallemque sic emendare, *cum praeter se nihil singuli cernere poterant*, ut loquitur Marcellinus in lib. xxix. cap. 1. §. 34. VALESIIUS. Vide an non certius ad veterem scripturam sit, *nihil singuli scire*. ORON.

2. *Agminibus petivere densatis.]* In exemplari Regio legitur *densetis*. Neque hic solum, sed praeterea lib. xiv. c. 2. lib. xxii. cap. 8. lib. xxv. cap. 2. et lib. xxix. cap. 5. fore in fine eandem scripturam inveni: quae cur Editoribus tantopere displicuerit, causam non video. Sic enim Virgilius loquitur in x. Aen. v. 432.

Postremo addensent acies.

et in xii. eiusdem operis v. 264. [ubi tamen Heynius *densate*. W.] et in lib. 1. Georg. 248. 419. Sed et Sallustius in lib. 3. Hist. eodem modo dixit: *Ille subsidiis principes augere et densere frontem*, citante Eutycho Grammatico. [In Colbertino tamen Ml. legitur, *densatis*.] VALES.

5. *Acieatem.]* Scribendum videtur, *tuebant nostris per min. litteras et legatum, ut se dederent statim fide retinendae salutis accepta*. VALES.

6. *Contemptatls scriptis*] Ernestius: „Haud dubie legendum *contemptatls*, i. e. consideratis. Sic etiam exhibet editio Stephaniana. Sed tamen verbum simplex *temptare* legitur in Excerptis de Theodorico: Nam ultima vita regni sui *temptans eum diabolus*, volens sectam Eunomianam sequi etc. Hoc autem in loco *temptare* idem est quod *tentare*, solum quidem haud dubie ecclesiastico. *Contentare* est in Versioe vulgata librorum sacrorum Mauh. 5, 41. sed pro cogere positum, ut sit frequentativum a *contendere*.“ W. *Temptare* pro *tentare* totum non semper scriptum reperi in codd. tragoediarum Senecae, quorum penes me est collatio. xrv.

Adusque ipsa vitae discrimina.] In Regio codice scriptum inveni perinde ut in Flor. *destrumenta*, eademque manu superscriptum *detrimenta*. [In Colbert. *destrumenta*.] VALES.

10. *Et huiuscemodi tela.*] *Lego et cuiuscemodi tela, vel cuiusque modi.* VALES.

11. *Animadversum est a nostris iisdem telis barbaros uti, quibus petebantur; ideoque mandatum.*] Marii hoc inventum iam olim est, cum contra Teotooes pugoaret. Plutarch. in Mario c. 25. Porphyrius in Horat. lib. 2. Satyra 1. v. 14. LINDENBR.

12. *Scorpio genus tormenti*] Vide supra xxiii, 4. 7. W.

13. *Vel fundae amento.*] In codice Regio perinde ac in Florentino [et Colbert.] scriptum reperi, *nullo ferme alio telo vel fundoris amento*: ut fortasse ita scripserit Marcellinus, *vel funditoris amento incassum excusso*. Fundas porro etiam de onagris seu scorpionibus, tormentis bellicis, dixit Marcellinus in lib. xix. c. 7. VALES. Utinam quale funditoris amentum conciperetur ab viro doctissimo aut intelligeretur, verbo uno esset annotatum, quum in universa antiquitate id genus funditori attributum vel semel ignorem. Ego autem ex Missa lectione solitus sum haec ita pro Ammiaeis habere, *nullo ferme alio telo vel funda seu amento incassum excusso*. GRON.

Raptendi Valentis malis lucubrationibus quaesit.] Paeno assentior Iano Grutero, qui scribendum esse coniciebat *quaesita*, id est opes quaesitas. Sed fortasse nihil mutandum est, cum idem ex vulgata lectione sensus elici possit. Quod si quid mutare licitum esset, equidem mallet corrigere o, *Valenti malis lucubrationibus quaesit*, ut vitetur ambiguitas. Eadem significatione Hegesippus in lib. v. quaerendi cupidinem dixit. [In cod. Colbert. legi, *rap. Valentis m. luc. quaesit, etc.*] VALES.

C A P V T XVI.

1. *Perinthum*] Vid. xxii, 1. 3. W.

2. *Exindeque Serdicam aliam Macedontae urbem.*] At Serdica Daciae Mediterraneae civitas est, non autem Macedoniae. [Cf. supra xxi, 10. W.] Quare cum in codice Regio optimo ac fidelissimo [et in Colbert.] sic invenissem, *pras Philippopolim, exindeque Serdicam, alia Macedontam, etc.* non dubitavi quin a Marcellino ita scriptum fuisset, *pras Philippopolim, exindeque Serdicam; alii ad Macedontam omni studio ad prop. excogitato*

currebant. Et ita unius litterae adiectione locum ab Accursio corruptum egregie restituiimus. Quippe ab Hadrianopoli quae erat Aeminioti civitas, dextra quidem iter erat in Daciam, sinistra autem in Macedoniam, ut patet ex Tabulis Geographicis. VALES.

5. *Saracenorum cuneus.*] Missus a Mavia Saracenorum Regina, ut scribit Socrates in cap. 1. libri v. et Sozomenus. VALES.

Diversis in locis retulimus] v. c. xiv, 4. xxiv, 2. W.

Ad fortem magis expeditionalium rerum, quam ad concursatorias hab. pugnās.] Saraceni enim magis ad furia et latrocinia quam ad pugnam seu stabilem seu ex concursatione apti sunt, ut notat etiam Procopius in lib. 2. Pers. Σαρακηνοὶ μὲν γὰρ τεύχεμα-
χίῃν μὲν εἶναι ἀδύνατοι φύσει; ἐς δὲ τοῖς ληΐζεσθαι πάντας μάλιστα δεῖναι. Et in lib. 2. de Aedificiis. Huiusmodi autem homines in expeditionibus quidem maximo usui sunt, dum aut pabulatores hostium, aut impedimenta intercipiunt in obsidionibus autem prorsus inutiles sunt, in quibus aut stabili pugna aut ex concursatione pugnandum est, ut docet Marcellinus lib. xvi. cap. 2. et xxi, 13. Concursatorias pugnās vocare solet Marcellinus, quas Graeci τὰς ἐκ διαδοχῆς μάχας; quibus opponuntur αἱ σταδίου. Itaque emendandus Helychius in *stadion*, Sic Livius in principio lib. xxviii. concursationi stabilem pugnam *et statarium militem concursatori* opponit. Porro non dilimulanda est codicis Regii scriptura, in quo legitur, *ad fortem magis*, etc. ut fortasse ita scribendum sit, *ad furta magis expedit*. etc. Sic furta bellorum dixit Frontinus in lib. 2. Strat. cap. 5. et alii multi. VALES.

6. *Crinitus quidam.*] Talis erat habitus Saracenorum, ut docet Hieronymus in Vita Malchi: *Ecce subito equorum camelorumque sessores Ismaelitae irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore pallia et latas caligas trahentes*; et Theodorus Mopltuestenus in caput x. Hieremiae, Saracenos ait comam a fronte quidem detondere, retro autem intonsam demittere. Denique Plinius in vi. *Arabes*, ait, *mitrati degunt, aut intonso crine*: cui subscribit Claudianus in lib. 1. de laudibus Stilichonis v. 156.

Hinc mitra redimitus Arabs.

Unde etiam in veteribus nummis Agbarus Arabum in Edessa Regulus, mitratus cernitur. VALES.

[*Quidam ex turba Saracenorum interfecti hostis iugulo la-
bra admovit, effusumque cruorem exfuxit.* Quo monstruoso
miraculo territi Barbari, etc.] Hic mos Saracenorum erat. Certe Lambertus Schafnaburgensis, in Chronico usque ad annum 1077. deducto, de Episcopis Mogontiensi, Babembergeni, Ratisponensi et Traiectensi, Hierosolymam petentibus, et a Saracenis in villa quadam circumfessis anno 1065. loquens scribit: *Dux Arabum ait, se omnibus quae haberent subtilis, carnes eorum comesturum, et sanguinem bibiturum.* Marianus Scotus de isto Duce Arabum, et de Gunthario vel Gunthero Babembergeni Episcopo sic loquitur in Chronico, anno 1065. *Episcopus vero per interpretem ait: Quid mihi facies? Et ille (Dux Arabum) dixit: Istum pulchrum sanguinem gutturi tui sugam, et suspendam te sicut canem ante castellum, etc.* Plinius Secundus in libri xxviii. capite 1. a comitali morbo laborantibus idem Romae fieri in arena

indignatur his verbis: *Sanguinem namque gladiatorum bibunt, ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi: quod spectare facientes eadem arenam feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum spirantemque, et una ipsam animam ex osculo vulnere: cum e plagis hunc ne ferarum quidem admoveri ori fas sit humano.* VALES.

Effusumque cruorem exfuxit.] Pomp. Mela de Scythis Europaeis lib. 2. cap. 1. *Interius habitantium ritus asperior, et incultior regio est: bella cuedesque amant. Mosque est bellantibus cruorem eius, quem primum interemerunt, ipsi e vulneribus ebibere.* LINDENB.

7. *Audaciae fracto.*] In Mss. Flor. et Regio legitur *audaciam fracto*. Sed in Regio codice superscriptum inveni, *audacia fracta*: quo modo scripsisse Marcellinum existimo, VALES.

Murorum ambitum cet.] De magnitudine urbis et multitudine incolarum vid. Wernsdorf., ad Himerii Orat. [vii.] p. 80. et 116. W.

Insularum spatilis.] Haud dubie emendandum est, prout in Regio codice legitur: *cum murorum ambitum insularumque, spatilis immensis oblongum, etc.* ubi insulae sunt domus, quae proprio parietum ambitu a vicinis aedibus disiunctae sunt. VALES.

8. *His diebus efficacia Iulii Magistri militiae.*] Hoc Iulii Magistri militum per Orientem strategema multis narrat Zosimus in lib. iv. c. 26. [ubi vid. Reitemeier. p. 590. W.] Sed non hoc anno, verum insequenti sub initia Imperii Theodolii actum id esse testatur. Hic porro Iulius Comes rei militaris antea fuerat per Thracias, ut retulit Marcellinus in bello Procopiano. *Ἰωλλος* dicitur a Libanio tum in Epistolis, tum in Orat. VALES.

Rectores Romanos omnes] nam magistratus publici penes Romanos mansere. Vide Valel. infra ad Excerpta §. 60. W.

9. *Potiores aetate.*] Mallem equidem hunc locum ita scribi et interpungi: *Scribant reliqua potiores, aetate doctrinisque florentes.* VALES.

C O M M E N T A R I U S

I N

E X C E R P T A

A U C T O R I S I G N O T I.

Horum Auctor Excerptorum, *Anonymus Valesii* vulgo dictus, io magis merito est commendatione, quippe quem testes ut plurimum locupletissimos sequi Gibbonus ipse, laudum ille alias admodum parcus, non distituitur. W.

1. *Nepos ex fratre*] Reinesius: „Ex filia Crispi fratris Claudii datum ait Sigonius in Treb. Pollione.“ W.

Praefes Dalmatiarum.] Constantius Chlorus Praefidatum Dalmatiae administravit imperante Caro: eumque Carus io locum Carini filii Caesarem subrogare constituerat, ut docet Vopiscus io Carini gestis c. 17. extr. VALES.

Helena] Cf. Tillemont. iv. 130. 534. W.

E qua postea sex liberos.] Haec verba transcripta sunt ex Eutropii lib. ix. c. 22. quas in Hieronymi Chronico etiam leguntur. VALES.

Sex liberos Constantini fratres] Tres fuere fratres, Dalmatius, Iulius Constantius et Hannibalianus, tresque sorores, Constantia, Licinii Imperatoris, Anastasia, Balliani Caesaris, et Eutropia, Nepotiani Coeulis coniux. Cf. Tschuck. ad Eutrop. ix, 22. p. 716. W.

2. *Natus Helena matre vilissima*] ex obscuriori matrimonio eius (Constantii) filius Eutrop. x, 2. ibique Tschuck. *ἡ ὀμιλίας οὐ σεμνὴς γυναῖκός* Zosim. ii, 8. ubi v. Reitemeier. Cf. etiam Gibbon. T. iii. p. 11. W.

In oppto Naiso] cf. notam Valesii ad xxi, 10, 5. et Gibbonum l. c. W.

Literis minus instructus] minus iusto. Tillemont iv. p. 132. W.

Obses apud Diocletianum et Galerium] pignus fidei paternae. Aurelius Victor de Caes. c. 40. et Epit. c. 41. religionis specie obses tenebatur a Galerio. W.

Galerius obiecit ante pluribus periculis.] Ioter cetera enim iustus est a Galerio Constantinus immanem leonem subsistere: quem quidem Constantinus occurrentem audacter excepit ac con-

fecit: ut scribit Praxagoras in libro de vita Constantini testante Photio in Bibliotheca, et Zonaras in Constantii Chlorig Vita, pag. 246. Adde Nicephorum in lib. vii. esp. 29. VALES.

3. *In Sarmatas iuvenis equestris militans*] Tillemont. iv. p. 142. W.

4. *Verecitis post se truncatis*] Idem tradit Zosimus ii. 8. et Aurelius Victor de Caes. c. 14. ut, etiam si fabulae similis videatur res, et apta ad movendam fugae suspitionem, ficta tamen non sit a Zosimo, id quod opinatus est Gibbon. T. iii. p. 14. W.

Ad patrem Constantium venit] Tillemont. iv. p. 144. — *Bo-
nontiam* (Boulogne) *Gessoriacum* Ammian. xx. 1, 3. 9. 9. Ritter.
ad Guthrium. T. v. P. 3. p. 98. — *Post victoriam Pictorum* de
Pictis reportatam. Tillem. iv. p. 145. — *Eboracum* (York) —
Constantinus omnium militum consensu Caesar creatus vid.
Tschucke ad Eutropium p. 745. W.

5. *Caesares duo facti, Severus et Maximinus*] uterque a Ga-
lerio. — *Et quidquid Herculi obtinebat*. Haec Zosimus non
habet. Vid. Reitemeier. p. 544. W.

6. *In Britannia*.] Sic in membranarum lac. Sirmundi exaratum
est, ne quis forte mendum typographorum hic fuisse exillimet.
Sed et in Rufi Felli Breviario *Britanniam* ubique scriptum habet
vetus codex Bibliothecae Regiae, Graecorum more qui *Βερταννία*
dicunt. VALES.

7. *Ut gener apud socerum*.] Maxentium Galeitii Maximiani
generum fuisse, praeter hunc locum testatur veteris nummi inscri-
ptio ab Eminentiss. Cardinale Baronio in Annalibus producta.
Victor quoque in Epitome c. 40. *Is Maxentius carus nulli um-
quam fuit, ne patri, aut socero quidem Galerio*. Quamquam in
vulgatis Victoris Editionibus legitur, *Is Maximianus, etc.* cor-
rupte. Nam ex Historiae Miscellae lib. xi. ubi hic Victoris locus
adducitur, apparet ita scribendum esse ut priore loco posui. VA-
LES. Itaque mirabar, quid vellet Balusius, quum ad caput xxvi.
Lactantii de mortibus persecutorum in emendatione huius ipsius loci
sic agit, quasi haec numquam ab Valelio essent prodita, eili ibidem
ostendat tunc maxime haec verba ab eo inspecta fuisse. ORON.

Partes suas deferuisse.] In Panegyrico, qui dictus est Con-
stantino Maximo, c. 3. id refertur his verbis: *Duxerat magnum
Severus exercitum, et hostem suum perfidia disertius armaverat.
Maiores postea copias Maximianus admoverat, et ipse transfu-
gis circumcisus videbatur prospere fugisse*. Vide Aurelium Vi-
ctorem c. 40. VALES.

Flamminia iussit auferri.] Gravius hic est ulcus, quam ut
coniectura sanari possit. Deelle enim videntur nonnulla, quae ad
Maximianum Herculum pertinebant. Nam quo proximo sequun-
tur, *Ille ad Constantinum refugit*, proculdubio ad Herculum
spectant. VALES. Aliter Balusius ad caput xxvii. Lactantii;
quippe quum putaret haec verba pertinere ad ea cum quibus con-
iunguntur, ideoque flammis tradi ea iussisse, quae auferri non
possent, ut si quis insequi voluisset, utensilia, id est, res ad victum
necessarias, non haberet, ut ibi dicit Lactantius, scribendum cen-
set *flammis omnia*. At certe non eo usque tendit haec narratio,
ut omnia corrumpi velle significet, sed in praedam militibus con-
cedi tantum. Neque ista coniectura habet aliam ansam, nisi pri-

mas literas, quum sententia certo sit ei contraria: et vix dubito, quin ea saepe in mentem Valeſio venerit, sed ut non ſufficiens ab eo repudiata ſit. Mihi videtur illud *ſta* ortum eſſe ex ratione ſcribendi nota oſa, ubi tandem litera o cum ſuperſcripto flexu coaluit; et auctorem ſcripſiſſe colligo, *omnia in via iuſſit auferri*, *ονοχ*. Legendumne *Flaminia* (via, omnia iuſſit auferri? Sed praeterea diſpicet *vtorum*. W.

8. *In Illyrico Licinium Caefarem ſecit.*] Maximiano Hercu-lio X. et Galerio VII. Conſſ. qui annus erat Natalia Dominici 308. Licinius a Galerio Caefar ſacius eſt Carnunto, quae urba Pannoniae eſt ſub Illyrico comprehenſa, ut ſcribit Idatius in Faſtis, et Auctor Chronici, quod vulgo Alexandrinum vocant. [Vid. Ammian. xxx. 5. W.] Nec aſſentiri poſſum doctiſſimo viro, qui Licinium a Galerio Caefarem factum ponit anno Dom. 307. Et enim tum ex horum Excerptorum Auctore, tum ex libro 2. Zoſimi c. II. coll. c. 10. conſtat, Licinium tunc Caefarem eſſe nuncupatum, cum Galerius ex Italia in Illyricum, ab expeditione ad- verſus Maxentium rediſſet. Profectus autem eſt contra Maxen- tium Galerius anno Domini 307. quo etiam tempore Severus Caefar a Maxentio interfectus eſt; ut ait Auctor Excerptorum. Pro- inde ex Italia in Illyricum cum exercitu reverti non potuit niſi anno ſequenti. Ceterum Licinius ex Caefare Auguſtus poſtea ſac- tus eſt, anno ut ſuſpico 311. paullo ante mortem Galeſii: quod indicat Auctor Alexandrini Chronici hiſ verbis: Γαλέριος βασιλεύ- ſας ἔτη ιε'. τελευτῶν ἐποίηſε βαſιλίſα Λικίνιον. Movet me prae- terea, quod Galerius Maximianus in edicto ſuo quod anno 311. emiſit, nullam Imp. Licinii mentionem facit; cum tamen Conſtan- tinum Imp. nominatim appellet: ut credibile ſit paullo poſt hoc Edictum Licinium a Galerio Auguſtum creatum eſſe. Certe Lici- nius in Faſtis Caſſiodori et Cuſpiniani hoc anno Conſul ponitur cum Galerio Maximiano VIII. Conſule. Qui ſi iam ab anno 308. Auguſtus fuiſſet, iampridem Conſulatum ſine dubio geſſiſſet. Nam- que Imperatores eo tempore ſimul atque Imperium adepti fue- rant, Conſulatum inibant. VALES.

Licinium Caefarem ſecit] Rectius, ut videtur, alii numquam Caefarem, ſed ſtatim Auguſtum factum eſſe tradunt. Conſ. Rei- temeior. ad Zoſim. II. 11. p. 545. et Gibbon. T. III. p. 35. W.

Perſecutionis] Chriſtianorum. Lactantius de moribus perfe- cutorum c. 33. Euseb. Hiſt. Eccleſ. VIII. 16. W.

Imperavit ann. XIX] Annos quidem XIX. integros ac plenos imperavit Galerius, ſed praeterea annos duos ſemiplenos ſeu ca- vos. VALES. Cf. Tillem. P. IV. p. 515. W.

9. *Severus Caefar*] Cf. Tillemont. T. IV. p. 37. 82. 136. 140. 517. *Maximinus* Idem ib. p. 240. — *Maxentius* Idem p. 151. II. 549. et p. 161. 211. II. W.

10. *Et in villa publica Appiae viae.*] Ad Tres Tabernas, ut ſcribit Victor in Epitome c. 40. et Zoſimus in lib. 2. c. 10. [ubi vid. Cellarius. Cf. etiam Weſſeling. ad Itiner. p. 107. W.] Erant autem Tres-Tabernae in via Appia, ut patet ex D. Luca in Actis Apoſtolorum, tricelimo ab urbe milliaro, ut ſcribit auctor Excer- ptorum, quod confirmat Itineraria Peutingerorum Tabula ſic: *Ab urbe Appia via Bovillas m. x. Aricia m. 3. Tribus Tabernis m. 17.* Ex hiſ patet falli Eutropium x, 5. [ubi v. Tſchuck. p.

748. W.] et Aurelium Victorem de Caes. c. 40. qui Severum Ravennae occisum esse scribunt. VALES.

11. *Galerius sic ebriofus fuit.*] At id de Maximino tradit Victoris Epitome c. 40. VALES.

A Praefecto] Praetorio. W.

12. *Constantinus apud Veronam victis ducibus tyranni.]* Constantinus v. Imperii sui anno cum 40. milibus armatorum*) adversus Maxentium profectus, Segusiensium opidum primo impetu cepit: post in Tanrinatibus campis occurrentes Maxentii copias atque in his cataphractos equites profligavit. Hinc Mediolanum progressus, paullo post Veronam obsidere instituit, et Maxentii exercitum qui ad liberandam obsidione Veronam missus fuerat, fudit ac fugavit; ipsum Ducem Pompeianum occidit, ut tradit Auctor Panegyrici dicti Constantino. Cladis illius Veronenlis meminit etiam Aurelius Victor de Caesar. c. 40. VALES.

Syro quodam gentium esse.] Victor in Epitome c. 40. idem dicit: *Sed Maxentium suppositum ferunt arte mulieris, tenere mariti animum laborantis auspicio gratissimè partus, coepti a puero.* Cui subscribit Auctor Panegyrici Constantino dicti: *Ille erat Maximiani suppositus, tu Constantii Pii filius.* VALES.

13. *Imperavit ann.]* Scribendum est ann. vi. ex veteribus Panegyricis Constantino dictis, et ex Auctore Alexandrini Chronici, qui Maxentii initium recte collocat anno Dom. 306. VALES.

Licinius] Tillemont. T. iv. p. 164. l. 559. 233. 255. II. 295. 306. II. W.

Nuptiis celebratis Gallias repetit.] Idem legitur paene verbis eadem apud Zosimum in lib. 2. c. 17. VALES.

15. *Scythionem] Tillemont T. iv. p. 255. Idem mox dicitur Sinicius. Aemonam (Laybach in Carinthia) cf. Gibbon. T. III. p. 85. W.*

16. *Ad Cibalensem campum] vid. notam ad xxx. 7. W.*

Item] Fortasse, commate post ferratorum posito, legendum idem. W.

17. *Valentem ducem limitis] Tillemont. iv. p. 256. 261. — In campo Mardienfe Idem p. 256. W.*

18. *Mestrianus legatus.]* Huius legationis cuius princeps erat Mestrianus, meminit Petrus Patricius in Excerptis legationum. VALES. Cf. Tillemont T. iv. p. 258. et 259. not. W.

Valens privatus fieret] Conf. Zosim. II. 20. cum nota Reitemeieri p. 548. W.

Minorem Scythiam.] Sic dicta est pars Moesiae, ad distinctionem maioris Scythiae illius, quam Scytharum innumeras gentes olim incolebant, ut scribit Iordanes in Geticis, ubi de Tomyri Regina: *In partem, inquit, Moesiae (quae nunc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia est appellata) transiens, etc.* Et multo post: *Hernac quoque, iunior Attilae filius, cum suis in extremo minoris Scythiae sedes elegit.* VALES.

*) Zosimus II. 15. 90000. peditum, 8000. equitum fuisse refert. W.

19. *Ut filii Constantii cet.*] Tillemont T. iv. p. 270. 281. 303. 353. II. Gibbon T. iv. p. 91. not. 92. W.

20. *Licinio, Constantino.*] *Supple Consulibus.* Is erat annus Dom. 319 quo Constatinus Augustus V. et Licinius Caesar Consules fuerunt. VALES.

Repentina rabe suscitatus Licinius.] Haec periodus transscripta est ex lib. 7. Orosii cap. 28. VALES.

21. *Gothi.*] Immo Sarmatae duce Raulimodo, ut narrat Zosimus in libro secundo c. 21. VALES. Rittero ad Zosimi l. c. pag. 548. ed Reitemeier. huc pertinere videntur numi Constantini cum inscriptione: Victor Goth. W.

Per neglectos limites] Conf. Reitemeier. ad Zosimum p. 558. W.

22. *Item parabatur.*] Forte scribendum est, *interim parabatur.* VALESIUS. Pollis cogitare *sed iam parabatur aut sed comparabatur.* GRON.

23. *Amandus.*] Zosimus Ἀβανρον vocat II, 25. [Falso. vid. Heyne ad Zosim. p. 634. W.] Sigonius in libris de imperio Occidentali, Abanta nominat corrupte. VALES.

24. *Circa Hadrianopolim.*] Haec insignis Constantini victoria contigit anno Dom. 324. Crispo III. Constantino III. Coll. ut scribit Idatius in Fastis: *His Conf. bellum Hadrianopolitanum die v. Nonas Iulias, et bellum Chalcedonense xiv. Cal. Octobr.* Quae iisdem verbis Graece referuntur in Chronico Alexandrino, nisi quod Consulatu Paulini et Iuliani, et v. Cal. Iulias, non autem v. Nonas ea contigisse dicuntur. Sed verior Idatii narratio est: eamque confirmat Constantinus ipse in lego 1. Cod. Theod. de veteranis. *Veterant, ait, qui ex die v. Non. Iuliarum, cum prima per Thraciam victoria universo orbi induxit, et qui postea apud Nicomediam missionem meruerunt, etc.* Quae lex lata est Paulino et Iuliano Coll. sic enim emendanda subscriptio. In Calendario denique quod primus edidit Hervartius, haec Constantini victoria sic notatur: v. Non. Iulias fugato Licinio, *Circenses missus* XXIV. VALES. Cf. Tillemont. T. iv. p. 300. f. W.

25. *Martinianum sibi Caesarem* [fecit] Zosim. II, 25. Μαρκιανιανόν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων ὄντα (Μάγιστρον τοῦτον ὁ Φρικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι) Καίσαρα καθίστησιν. Cf. Tillemont. T. iv. p. 304. 310. W.

26. *Cum classe*] non ita tamen, ut classi praecisset. Vid. Reitemeier. ad Zosim. p. 548. et Heynium ibid. p. 634. W.

27. *Chrysopolim* [Scutari] Tillemont. T. iv. p. 307. — *Alliqua* Idem p. 299. Conf. Valesius ad Ammian. xx, 8, 1. W.

29. *Heruli Maximiiani focii sui.*] Totā haec periodus ex Orosii lib. 7. translata est. VALES.

Tumultu militari exigentibus in Thessalonica iussit occidi] Eutrop. x, 6. contra religionem sacramenti Thessalonicae privatus occisus est. Vid. ibi Tschuck. Conf. etiam Gibbon. T. III. p. 110. W.

In quantum exercere potuit.] Ultimam vocem sine qua sensus vacillabat, supplēvi ex cap. 28. Orosii, qui vicissim ex hoc Auctoris nostri loco emendandus est. VALES.

30. *Romae desideravit aequari*] Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 4. W.

Quaefitis ei undique civibus.] Adeo ut Hieronymus in Chronico lib. 11. p. 181. non veritus sit dicere, Constantinopolim a Constantino dedicatam fuisse paene reliquarum urbium nuditate: quo magis Eunapio fides haberi potest, qui in Aedeli vita p. 41. ed. Commelin. haec de Constantinop. populo dicit, τὸν μέγιστον δῆμον, ὃν Κωνσταντῖνος τὰς ἄλλας χερύσας (lege χερύσας) πόλεις ἀνθρώπων εἰς τὸ Βυζάντιον μετέστη. *Insanam populi multitudinem, quam Constantinus, exhaustis prope ceteris urbibus, Byzantium transtulit.* VALES. Cf. Gibbon. T. iv. p. 40. Wernsdorf. ad Himerij Or. in laudes Cpoleos p. 116. ed. Harlef. W.

Senatum constituit secundū ordinis] ἐκείναι βουλὴν Sozomen. 11. 32. Vid. Valel. ad Ammian. xxi. 9. 2. — *Claros vocavit.* Romae Senatores dicebantur Clarissimi. W.

31. *Implorantibus Sarmatis auxilium tulit*] anno 334. Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 6. et Tzschuck. ad Eutrop. p. 767. W.

Per Constantinum Caesarem] Ritter l. c. p. 5. W.

Ariarici Regis.] Ariaricus Rex erat Gothorum, ut refert Iordanes in Geticis. VALES.

32. *Servit Sarmatarum*] Limigantes. Vid. Ammian. xvii. 13. W.

33. *Primus Christianus excepto Philippo.*] Haec et sequentia ex lib. 7. cap. 28. Orosii exscripta sunt, qui ut nobis ad hunc locum emendandum auxilio fuit, sic vicissim ex Auctore nostro corrigendus est. VALES.

34. *Paganorum templa claudt*] Cf. Tillemont. T. iv. p. 323. — *Gothorum — delevit* Idem p. 393. 395. W.

35. *Calocaerum*] camelorum actorem. Cf. Gibbon. T. iv. p. 182. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 7. — *Dalmatum* Ritter. l. c. Reitemeier. ad Zosimum p. 561. Post *Dalmatit* addendum *Caesarem fecit* ex Valelii ipsius nota ad Ammian. xiv. 1. 2. ubi etiam de Annibaliano monuit. Conf. insuper Ritterus l. c. p. 7. 8. Gibbon. T. iv. p. 178. imprimisque Tzschuck. ad Eutropium p. 774. — *Constantina* cf. not. ad Ammian. xxi. 1. 5. — *Ripam Gothicam* i. e. Thraciam, Macedoniam et Achaïam. — *Villa publica* Achyrone. *Obiit* a. 337. Cf. Ritter l. c. p. 8. 9. W.

36. *Nepos*] Iulius Nepos. — *Ad Portum urbis Romae* (Porto) cf. Ritter. l. c. p. 288. — *Factus est* Glycerius *Episcopus Salonae* in Dalmatia. — *Orestes Patricius* quem ipse Magistri militum iure exercitum in Gallis suscipere iusserat. Ecdicius in aula sibi praelatum indigne videtur tulisse. W.

A suis occiditur] „a Viatore et Ovida Comitibus. Eugipius in vita Severini c. 25.“ Reinesius. W.

37. *Augustulus, qui ante regnum Romulum.*] Romulus Augustulus vero nomine dicebatur: sed ob puerilem aetatem vulgo Augustulus ὑποκοριστικῶς vocabatur, ut scribit Procopius in lib. 1. Goth. initio. Qui accedit Evagrius in lib. 2. cap. 16. Cedrenus pag. 188. Ῥωμύλος ἐπὶ κλην Αὐγουστάλιος. Malchus certe in lib. 1. Hist. Byzantinae Augustum vocat Orestis filium, non Augustulum, et in veteribus Nummis dicitur IMP. C. ROMVLVS AVGVSTVS.

P. E. AUG. quamquam nonnulli Momylum vocant gravi errore. VALES. Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 289. W.

Romulus a parentibus vocabatur] Avus maternus fuerat Romulus Comes, legatus ille a. 449. a Valentiniano missus ad Attilam. W.

Cum gente Scyrorum] incolarum eius regionis, cui Odoacer ipse imperabat. Hi cum Alanis aliisque nationibus Gothicis in exercitu Romano, non ut focii, sed stipendarii militantes, negata, quam pollulaverant, tertia parte agrorum Italiae, seditionem moverunt. Procop. de B. Goth. 1. 1. W.

38. *Sanguinem*] vitam, ut infra §. 43. et 54. — *Sex millia solidos aureos circiter 20000 imperiales nostrae monetae.*) — *Misit eum intra Campaniam* in villam Campanam, quam Lucullus olim possederat. Iornandes de rebus Geticis c. 46. in Luculliano Campaniae castello exilii poena damnavit. W.

Orestes Pannotos.] Scribendum videtur *Pannonius* ex Prisco Rhetore pag. 24. a quo etiam Orestes saepe Notarius Attilae dicitur. VALES.

Eo tempore quando Attila ad Italiam venit] Hoc falsum est monente Gibbono T. viii. p. 390. W.

39. *Postquam factus est Imperator Zeno a filio suo Leone*] Leo Thrax, dictus etiam Magnus, quia filium non habebat, paullo ante mortem suam Zenonem generum succedere sibi iussit. Quem cum aspernarentur cives Constantinopolitani, Leo iunior, Zenonis filius, Imperator factus est, re tamen sic disposita, ut is patrem in societatem imperii adsumeret. Filius autem iam eodem anno mortuus est. W.

In arma] in armis. W.

40. *Quia patellas in genucula non habuisset*] Reinef. „ἐν-
αλφειῖς ἀγώνων. Chron. Alex. p. 442.“ W.

Quia — habuisset] Barbara constructionis ratio pro accusativo cum infinitivo. — Rem ipsam ut admissuri sunt Anatomici, vehementer vereor. W.

Providentissimus] In hanc vero laudem alii scriptores non consentiunt. — *Genti suae lauris.* W.

41. *Basiliscus ipse primus senator*] et frater Verinae, viduae Leonis senioris. — *Arripuit impertum.* Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 290. W.

42. *Novam*] oppidum Moesiae. W.

43. *Quia — metuentes*] quia metuebant. — *Intra cisterna sicca.* Alii in castellum Cappadociae missum tradunt. Cf. Ritter. l. c. p. 295. W.

44. *Tutus est*] passiva. W.

45. *Aedico dictus.*] Is esse videtur Edeco Legatus Attilae, cuius meminit non semel Priscus in Excerptis legationum, et Iordanes in Geticis. VALES.

Severini monachi] cuius vita etiamnum existat. Vid. Marc. Velferi Opera ed. Norimberg. 1682. c. 7. et 32. — *Ad locum eo loco.* W.

46. *Barbari*] Gothi. — *Odoacer.* Cf. Ritter. l. c. pag. 291 Gibbon. T. viii. p. 395. W.

48. *Rugos*] in iis terris habitantes, quae nunc Austria et Moravia dicuntur. W.

49. *Dum donec adventret Zeno. — Superveniente Theoderico missus est Theodericus.* W.

50. *Ad fluvium Sontium* (Zongo prope Aquileiam). W.

51. *Tufa Magister militum.*] Huius meminit Ennodius in Vita S. Epiphani, et Historia Miscella in lib. xvi. quem primus edidit Gruterus ex membranis Bibliothecae Palatinae. VALES.

53. *Fausto et Longino. His consulibus*] anno 490. — *Clasum per triennium Ravenna.* Cf. Ritter. l. c. p. 298. — *Factum est usque ad sex solidos modius tritici ita crevit annona, ut modius tritici esset lex solidis. — Caput Senati i. e. Praefectum Urbi.* Conf. de eo Corlini de Praef. Urbi p. 366. 368. 369. W.

Pierius Comes Domesticorum.] Hic Comes Pierius memoratur ab Eugippio in Vita Severini. VALES.

54. *Olybrio Cos.*] anno 491. W.

Levita Magister militum.] Libella dicitur anonymo Faistorum, Auctori, quem primus edidit Cuspinianus: sed hic eam pugnam refert Consulatu Fausti et Longini, perperam: cum praeter horum Excerptorum Auctorem Calliodorus etiam in Fastis eam ponat Consulatu Olybrii iunioris, qui fuit annus Natalis Domini 491. VALES.

In fluvio Felente] aliis Bidens dicitur, hodie Bedese vel Ronco. Vid. Murator. Geschichte v. Italien Th. 3. S. 293. — *Thelane.* Reinesius: Tilonem. W.

55. *Dum ei Odoachar insidaretur.*] Conf. Ritter. l. c. p. 303. W.

56. *Quis ubi*] pro *ubi quis*. Sic *quis quod* §. 73. W.

57. *Faustum*] Idem videtur esse qui Festus paullo ante memoratus. W.

58. *Mater Eretlewa.*] Erelieva Theoderici mater dicitur a Iordane in Historia Gothorum: in libro xv. Historiae Miscellae Trilewa *pro Erilewa; * Lilia ab Aimoino in lib. 1. Historiae Francorum, capite x. VALES.

59. *Bonae voluntatis.*] Sic §. 43. Odoscer bonae voluntatis fuisse dicitur: quae locutio non est ita barbara, ut prima fronte videri potest. Nam et Velleius Paternulus in fine lib. 2. eam usurpat, cum ait: *Ex quo apparet Farum sane gravem et bonae voluntatis virum*: et ante Velleium Plancus in Epist. ad Cicero-nem 8. lib. x. Hos Graeci eleganti vocabulo *εὐνοοῦς* vocant. Sic enim Artemidorus in lib. 2. de Hercule. *Apud Senecam in libro 1. de Clementia capite 13. *bonae ac fidae voluntatis ministri* dicuntur pro benevolis: et in libri de Vita Beata capite 8. Adde his Sallustium in Oratione ad Caesarem de Rep. ordinanda. * VALES.

Pergentibus] successoribus eius. W.

60. *Sic gubernavit gentes in uno Rom. et Gothorum.*] Romanorum enim religionem fidemque integram et intactam servavit: nec quisquam e Rom. ad Arianam sectam transire vi tormentisque compulsus est. Quinimmo Gothi ad Romanam transire fidem tuto licuit. Nemo praeterea, qui ad Christiani cul-

tus Ecclesias confugisset, a Gothis per vim abstractus est. Magistratus publici penes Romanos mansere, nec ullus Gothus eos gellit. [Cf. xxxi, 16, §. W.] Adhaec permixtum semper est Romanis, ut ab Orientis Imperatore quotannis Consulatus honorem acciperent. Unde et Eutharicus ipse a Iustino Augusto Consularem trabeam accepit, teste Calliodoro in lib. 8. Epist. 1. Haec Procopius in lib. 2. Goth. pag. 220. a Theoderico et successoribus eius religiose servata esse dicit, nullamque ab iis legem esse latam. VALES.

Militia Romanis sicut sub Principes esse praecepit] in re militari eum servavit morem, qui sub Imperatoribus obtinuerat. — *Secundum Edictum suum propter edicta sua. Quem.* Sic §. 66. omnia, quod, §. 71. Palatium quem, §. 96. saxum ingentem, aliaque eiusmodi multa. W.

61. [*Et utilis Gothus.*] Id est, dives Cothus imitatur luxum locupletium Romanorum. Sic *utilis* a Gregorio Turon. passim pro locuplete sumitur, ut v. c. in libri 4. cap. 3.] VALES. Dubites an legendum sit *villis*. W.

62. *Quidam*] Amandat Reinesius ad Ioannem Magnum, Upsal. Archiepisc. l. 9. Goth. hist. 29. e Iustiniano Veneto. W.

Et dum aliud sese non esse facturum.] Lege, et tum aliud, etc. Simile iudicium Claudii Augusti refert Suetonius in Claudio, cap. 15. VALES.

63. *Angostadam*] (in prima edit. Valesii est *Anglostadam*) Reines. adscripsit: „Chlodovei filiam, alii sororem dicunt. Uxor-em Ermenbergam habuit in Moesia.“ W.

Unam nomine Arevagni.] Procopius in lib. 1. Goth. *Ἀρεβ-αγνῶν* vocat. Iordanes et Auctor Historiae Miscellae in fine lib. xvi. Theodericum duas habuisse naturales filias scribunt, Theudigotham, et Ostrogotham; quarum alteram Alarico, alteram Sigismundo Gundobadi Burgundionum Regis filio copulavit. Sigismundum quidem Theoderici filiam duxisse, testis est Ennodius in Vita Epiphani, in Oratione Epiphani ad Gundobadum. VALES.

64. *Facta pace cum Anastasio.]* Vide Calliodorum in lib. 1. Ep. 1. VALES.

65. *Intentio*] contentio de episcopatu. W.

Ambulavit Rex Theodericus Romam] anno 500. Cf. Ritter. l. c. p. 303. W.

66. *Ad Palmam populum adlocutus.]* Hunc Theoderici ingressum in Urbem, et adlocutionem ad populum commemorat vetus Auctor in Vita S. Fulgentii cap. 13. *Contigit, ut B. Fulgentius in loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theoderico Rege concionem faciente, Rom. Curiae nobilitatem, decus, ordinemque distinctis decorum gradibus adspectaret, et favores liberi populi castis auribus audiens, qualis esset huius saeculi gloriosa pompa cognosceret.* Ceterum hic locus Palma aurea dictus, videtur fuisse prope Curiam et forum. Ac fortasse eadem est domus Palmata, cuius meminit Calliodorus in lib. 4. Ep. 30. *Erat et prope Raveonam locus dictus Ad Palmam, in quo Christiani Martyres necabantur, ut est in Martyrologio Notkeri iv. Kal. Maii.* VALES. Muratorius Gesch. von Italien Th. 3. S. 317. magnum oecum in Palatio esse pntat. W.

67. *Per*

67. *Per tricennnlem triumphans.*] An forte legendum est, *per decennalem*, ut haec Theoderici pompa ad decennalia eius referatur. Ingressus autem est Romam Patricio et Hypatio Coss. anno Domini 500. regni autem sui anno octavo. Itaque si decennalia tunc celebravit Theodericus, toto biennio anticipavit, quod non insolens fuisse eruditi sciunt. VALES.

Donavitque pop. Rom. et pauperibus annonas.] Idem refert Cassiodorus in Fastis, Patricio et Hypatio Coss. et Procopius in Historia Arcana, pag. 117. et Aimoinus in principio libri 2 VALES.

Seu ad recuperationem.] Id est, *reparationem moentum*. [*Recuperare enim tum dicebant pro reparare.*] VALES.

68. *Regi Fandalorum Transimundo.*] Vide Cassiodorum in lib. v. Epist. 43. VALES.

Fecit Patricium] Patricii illis temporibus Praefectos Praetorio dignitate praecedebant. Conf. Cassiodor. in formula Patriciana Variar. vi, 2. p. 185. ed. Forner. Paris. 1583. et Cod. Theodof. P. II. p. 72. ff. ed. Ritter. W.

70. *Alla germana sua.*] Forte scribendum est, *filiam germanae suae*. Idque ex Cassiodoro lib. 4. Epist. 1. et Historia Miscella in lib. 16. et ex Procopio in lib. 1. Goth. qui Amelobergam hanc vocat, Amalsfridae filiam. VALES.

Alla germana] Reines. „Amalberga. Almoïn. de gestis Francor. I. 2. c. 19. Sororis filia fuit.“ W.

71. *Muros alios*] Reines. „Spoletum imprimis excoluit. Cassiodor.“ — *Ticenum* Ticinum (Pavia). W.

73. *Hoc augurium habebat*] id instituit. — *Solidum* circiter tres Imperial. et octo grossos nostrae monetae. v. not. ad Ammian. xxv, 8. 15. W.

74. *Regnum*] diadema. W.

77. *Festinus*] Nihil mutaverim, quamquam legi possit *Iustinus*. — *Obsequium* satellites. W.

79. *Sic obruto sensu.*] Legendum videtur, *bruto sensu*. Theodericum sane ἀγγάρματον fuisse Procopius docet in lib. 1. Goth. ὡς ἄρα οἱ Θεοδέρικος τελευταίως καὶ περὶ γράμματων οὐδὲ ὅσον ὀκνῶν ἔχων. Nihilo literatior iisdem temporibus in Oriente regnabat Iulianus, qui ne nomen quidem suum scribere noverat. Itaque ut sanctionibus subscriberet hoc excogitatum est. Tabellae lignae formae quatuor litterarum IUST. incisae sunt, per quas calamentum encansto tinctum Iulianus ministro manum regente ducebat, ut ait Procopius in Anecdosis. VALES. Conf. Ruzerus ad Guthrium T. v. P. 3. p. 328. W.

Rex Theodericus] „Panvinus Lib. 1. Annal. Veron. c. 6. Theodericus Rex Latinae et Graecae linguae peritus. Amalasunta filia eius doctior, Theodahadus doctissimus fuisse. Simile de Iuliano ἀναλαβήτης nareat Procopius Anecd. p. 14.“ Reines. W.

80. *Eutharico*] Cilligae cognomine. Gens erat regis, cuius filiam Amalasuntham in matrimonio habebat. W.

81. *Quare Iudaei — tactaverunt*] Nisi coniectura me fallit, sensus loci hic est. „Iudaei a Christianis ad baptismum suscipiendū coacti, ut his vicissim aegre facerent, consecratas oblatas in fluvium proiecerunt.“ Alium scriptorem, qui idem tradiderit, ne-

que ego novi nec reperire potuit vir multas lectionis, Muratorius (Gesch. v. Italien Th. 3. S. 376.). W.

Confergentes ad Synagogas.] Idem Romae contigisse docet Cassiodorus in Ep. 43. lib. 4. VALES. Mediolanenses quoque Iudaeos multum illo tempore vexatos esse apparet ex eiusdem Cassiodori Ep. 37. lib. 5. W.

Mox eas incenderunt: quod et in cena eadem similiter contigit] Haec fateor me non intelligere. Forſitan puncto poſt *incenderunt* poſito, legendum: *quod et in Roma ſcena eadem ſimiliter contigit.* Qua correptione admiſſa longe apertior eſt nexus loci cum ſequentibus, ubi culpam Ravennatum omnis populus Romanus fuiſſe dicitur. Niſi forte non incolas urbis Romae, ſed omnino Romanos, Gothis oppoſitos, intelligi auctor voluit. W.

82. *Tritivane Praepoſito Cubiculi.*] Hic eſt, ni fallor, quem Boethius in libro primo de Conſolatione, Triguillam vocat, regiae Praepoſitum domus. VALES.

Fruſtrati.] Scribendum puto *ſuſtati*, id eſt *ſuſtibus verberati*. VALES.

83. *Idem.*] Legendum videtur *ibidem*. VALES.

85. *Cyprianus, qui tunc Referendarius.*] De quo vide Epiſtolam 40. libri v. Caſſiodori, ubi Referendarii officium ſic deſcribitur: *Interpellantium ſiquidem conſuſas querelas diſtincta relatione narrabas: et qui proprios dolores exprimere non poterant, tuis commendati allegationibus obtinebant, etc.* De eodem Cypriano Boethius in lib. i. de Conſolat. loquitur his verbis: *Ne Albinum Conſularem virum praedudicatae accuſationis poena corripere, odiſ me Cypriani delatoris oppoſui.* VALES.

86. *Deducti falſos teſtes.*] Baſilium ſcilicet, Opilionem, et Gaudentium, ut ibidem Boethius ſcribit. VALES.

Rex dolum Rom. tendebat.] Boethius ſic narrat: *Meminiſti, inquam, Veronae, cum Rex avidus communis exiti, maieſtatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem tranſſerre conaretur, univerſi innocentiam Senatus quanta mei periculo ſecuritate defenderim.* VALES.

87. *Cum ſuſte occiditur.*] Iuſtino Auguſto II. et Opilione Coſſ. occiſus eſt Boethius in territorio Mediolanenſi, ut ſcribit Marius in Chronico; ſequenti vero anno quo Pbiloſenus et Probus Conſules fuerunt, occiſus eſt Symmachus Patricius Boethii ſocer Ravennae, teſte eodem Mario. VALES.

In agro Calventiano] Calvenzano in territorio Mediolanenſi. W.

88. *Iohannem Sedis Apoſtolicae Praefulem*] primum huius nominis epilcopum Romanum, ſucceſſorem Hormisdæ. W.

Ut reconciliatos haereticos in Catholica reſtituat religione.] Alii ſic exprimunt: ut Arianis reddat baſilicas. W.

90. *Faneſtrem*] Fanum ſ. Faneſtrum, oppidum Umbriae, hodie Fano, Campanum Capuedem. W.

94. *Scholeſticus*] Hoc nomine dictos tum temporis conſtat patronos cauſarum. W.

96. *Athalaricum in regnum conſtituit*] Mortuus enim erat Eutharicus. W.

I N D E X I.

HISTORICUS ET GEOGRAPHICUS.

(Primus numerus est librorum, secundus capitulum, tertius
sectionum. Exc. sunt Excerpta.)

A.

- Abanti*, populus Africae. 29, 5, 37.
- Abarne* oppidum Mesopotamiae, ubi thermae 18, 9, 2.
- Abdera* patria philosophor. Protagorae et Democriti. 22, 8, 3.
- Abdigidus* Tribunus. 18, 6, 12.
- Abienus* Senator. 28, 1, 48.
- Abii* pop. Persiae. 23, 6, 53.
- Ablabius*, Praef. Praetorio (Orientis). 20, 11, 3.
- Aboras* it. *Chaboras* fl. (Hermae f. Alhavali.) 14, 3, 4, 23, 5, 1.
- Ahorigines* in Gallia 15, 9, 3.
- Abydos* ad Hellespontum. 22, 8, 4.
- Ahydum* urbs in nomo Aegypt. Thebaide. 19, 12, 3.
- Achael* ad pontum Euxinum, primo bello Troiano eo tempestatibus delati. 22, 8, 25.
- Achatachala*, munimentum in quadam Euphratis insula. 24, 2, 2.
- Acherson* fl. in Pontum Eux. defluens. 22, 8, 17.
- Acherusium* specus ad pontum Eux. ibid.
- Achilleos Dromos*, locus in litore ponti Eux. 22, 8, 41.
- Achyron* villa publica in Bithynia, ubi Constantinus M. mortuus. Exc. §. 55.
- Acilius Glabrio*, primus Romanor. in cuius honorem statua aurea erecta. 14, 6, 8.
- Acimincum* urbs Pannoniae. 19, 11, 8.
- Acincum* Pannoniae urbs ib.º et 30, 5, 13.
- Acone* portus ad pontum Eux. 22, 8, 7.
- Acontiae* genus serpentum in Aegypto 22, 15, 27.
- Acontisma* angustiae montium in Macedonia. 26, 7, 12. — 27, 4, 8.
- Actus* Comes. 31, 11, 3.
- Adaces*, satrapa Persicus. 25, 1, 6.
- Adda*, municip. Mauritaniae. 29, 5, 28.
- Adelphius* Praef. Vrbi sub Maguentio (A. C. 350.) 16, 6, 2.
- Ad Gradus*, sinus maris in Gallia (Gras) 15, 11, 18.
- Adiabas* fl. in Assyria, unde provincia Adiabene 23, 6, 20, et 21.
- Adiabene* provincia Assyriae. 18, 7, 1, 23, 3, 1. inprimis 23, 6, 20.

- Adonis*. *Adonia*, festi dies. 19, 1. 11. coll. 22, 9, 15.
Adraſtea Nemelis. 14, 11, 25. humanarum rerum ſpectatrix. 22, 3, 12.
Adraſtus, rex Argivor. — pal- lor Adraſteus. 14, 11, 22.
Advocaſi. v. Cauſarum patroni.
Aedeſius ex Magiſtro Memoriae. 15, 5, 4.
Aedico, Odoacri pater. Exc. §. 45.
Aegreum mare. 22, 8, 2.
Aegos potamos. 22, 8, 5.
Aegyptus Homero eſt Nilus. 22, 15, 3.
Aegyptus. deſcriptio — provin- ciae — hiſtoria naturalis. 22, 15. et 16. — inter provincias Orientis recenſetur. 14, 7, 21. not. — Aegyptus et Africa olim populum Romanum pa- ſcebat, ſed poſt diviſum im- perium Aegyptus Conſtantino- polim, Africa Romam. 28, 1, 17. not. — *Aegyptii*, gens omnium antiquiſſima. 22, 15, 2. mores et inſtituta eorum propria. 22, 16, 23. litium in- primis amantes. 22, 6, 1. ca- ſus adverſos regibus ſuis aſſi- gnare ſoliti. 28, 5, 14. — li- bros arcanos habuere. e qui- bus Pythagoras et alii hauſere. 22, 16, 20.
Aelianus Comes. 18, 9, 3. a Perſis poſt expugnatam Ami- dam cruci aſſixus. 19, 9, 2.
Aemus, mons Thraciae. 21, 10, 3. *Aemimons*, 31, 7, 3. *Ae- mimontanae* celſitudines. 27, 4, 6. (*Aemimontum* regio montem illum circumiacens. 26, 10, 4. 27, 4, 11.)
Aenus, urbs Thraciae, ubi ſe- dem Aeneas ſigere voluit. 22, 8, 3. coll. 27, 4, 13.
Aequitius v. Equitius.
Aeſchines orator Athenienſis. 30, 4, 5.
Aeſculapius Memphi pro numi- ne cultus. 22, 15, 7.
Aeſopus mimus. 30, 4, 21.
Aethiopia, pluvia ibi vel nulla, vel rara. 22, 15, 6.
Africa, provincia Romana. — turbae ibi ortae. 27, 9. — 28, 6. — 29, 5. — 30, 6.
Africanus Pannoniae ſecundae rector. 15, 3, 7. — 16, 8, 3.
Agabana caſtellum in Perſia. 27, 12, 3.
Agathocles, e Siciliae rege ſigu- hus. 14, 11, 30.
Agathyrſi ad paludem Maeotid. 22, 8, 31. adamantis apud eos copia lapidia. ibid. colore coeruleo corpora et crines in- terſtinguunt. 31, 2, 14.
Agazaca, urbs Paropamiſata- rum. 23, 6, 70.
Aganaricus. v. Serapio.
Agilimundus, regulus Quado- rum. 17, 12, 21.
Agilo, Tribunus ſtabuli. 14, 10, 8. deinde Tribunus Scua- riorum et in locum Urlicini magiſter peditum. 20, 2, 5. — 21, 12, 16. etc. cum quieti ſe dediſſet, ab Anticaeſare Procopio denuo evocatus. 26, 7, 4.
Aginatus, Patricius, Vicarius Romae, a Praefecto Urbis Maximino indigno ſupplicio aſſectus. 28, 1, 30.
Agrippina v. Colonia.
Aidabbes Tribunus. 18, 8, 10.
Alamanni et *Germani*. Hi promiſcuè utitur nominibus Ammianus (Incolae autem exant Sueviae et partis Hel- vetiae). 21, 3, 3. — 26, 5, 7. — 31, 10, 5. magnam cla- dem ad Argentoraturn perſeſ- ſi. 16, 12. tot. — denuo re- bolles. 21, 3. et 4. — ſub Va- lentiniano Galliam et Raetiam invadunt. 26, 4, 5. — 27, 1, 1. — victi a Joviano. 27, 2. cf. et 27, 10. — Deos con- ſulunt ante proelia. 14, 10, 9. — Alamanni *Lentienſes*. v. infra *Lentienſes*.
Alant Scythae ad paludem Maeot. habitantes. 22, 8, 31. antea Maſſagetae dicti. 25, 5, 16. 31, 2, 12.
Alaricus rex Wiſigothorum. Exc. §. 63.

- Alatheus* dux Gothorum. 31, 3, 3. it. c. 12, 12.
- Alavivus* dux Gothor. 31, 4, 1.
- Albani* populus Aliae ad mare Caspium. 23, 6, 13. Perfarum focii in oppugnanda Amida urbe. 19, 2, 3.
- Alexander M.* sapiens matri datum responsum. 14, 11, 22. — mundorum infinitates somniat. 15, 1, 4. qua ratione somnum defenderit. 16, 5, 4.
- Alexander* Heliopolites, Praefectus Syriae. 23, 2, 3.
- Alexandri* vicus, tribus mill. passuum a Roma distans. 17, 4, 14.
- Alexandria* Aegypti. Pharos — Bibliothecae — Serapeuni — artes et disciplinae ibi cultae. — libri arcani. 22, 16. tot. ad seditiones proclivis. 22, 11, 3.
- Alexandria* urbs in Arachosia. 23, 6, 72.
- Alexandria* in provincia Persiae Ariana. 23, 6, 69.
- Alexandria* Carmaniae. 23, 6, 49.
- Alexandria* in provincia Perside. 23, 6, 43.
- Alexandria* in Sogdiana. 23, 6, 59.
- Alfenus* Ictus. 30, 4, 12.
- Alicodra* urbs in Bactria. 23, 6, 58.
- Aligildus* 21, 15, 4. it. Aliguldua. 22, 2, 1.
- Aliguaca* filius regis Gothorum Constantini M. aetate. Exc. §. 27.
- Aliso* Tribunus, catenam ferream portui Cyzici urbis praetentam rumpit. 26, 8, 9.
- Altrophagi* pop. in provincia Setarum. 23, 6, 66.
- Allobroges*. 15, 12, 5.
- Alpes* Cottiae — Maritimae — Poeninae — Graiae. 15, 10, 10. 21, 10, 4. — 31, 16, 7. Varia, quae commentū sunt ad faciliorem transitum. 15, 10, 4.
- Alpheus* fl. Arcadiae. 15, 4, 6.
- Alumen* ad extinguendum ignem adhibitum. 20, 11, 13.
- Alypius* Antiochenus, Vicarius (pro Praefectura) Britanniae. 23, 1, 2. — 29, 1, 44. — Alius eiusd. nominis. 28, 1, 16.
- Amalabirga*, soror regis Theoderici, coniux Herminfridi, regis Toringorum. Exc. §. 70.
- Amalafrida*, alia Theoderici soror, Vandalor. regi Transimundo nupta. ib. §. 68.
- Amantius* haruspex. 28, 1, 19. et 22.
- Amanus* mons. 14, 8, 4.
- Amardus* fl. Mediae. 23, 6, 40.
- Amastria* urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
- Amazones*. Sedes a Tanai usque ad Caspium mare. — bella olim adv. Athenienses infelicitur gesta. 22, 8, 18. et 27.
- Ambiani*, urbs in Belgica secunda (Amiens). 15, 11, 10. — 27, 8, 1.
- Amicenses*, pop. Sarmaticus. 17, 13, 19.
- Amida*, urbs Mesopotamiae. 18, 6, 17. nundinae ibi annuae. 18, 8, 13. litus urbis. 18, 9, 1. oppugnatur. 19, 1 — 8. fortasse etiam Constantia dicta. 18, 9, 1.
- Aminias*, dux Persicus antiquior. 24, 6, 14.
- Amisus*, urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
- Ammianus* natione Graecus. 31, 16, 9. — nobili genere ortus. 19, 8, 6. — comes Ursicino additus in Oriente. 14, 9, 1. — in Italiam cum eodem reductus. 14, 11, 5. — Protector domesticus in Galliam missus adv. Silvanum. 15, 5, 22. — denuo in Orientem cum Ursicino abijt. 16, 10, 21. unde revocatus uterque, iussu mox remanere, ita tamen, ut otiosi essent. 18, 6, tot. — Nisibin urbem intrat, qua expugnata nonnisi visu a captivitate se defendit. ibid. — in Cordue-

- neo deinde speculaturus abit. ibid. — ad Amidam aliud vitae periculum subit, in urbem tamen salvus pervenit, qua expugnata clam fugit, et Antiochiam redit. 19, 8, 12. Iuliani deiode comes in expeditione contra Persas. 23, 5, 7. et Ioviani, e Persia redire coacti. 25, 10, 1. ff. — per Aegyptium etiam peregrinatus 17, 4, 6. — 22, 15, 1.
- Ammonius Saccas*, Alexandrinus, Plotinum philosophum habuit discipulum. 22, 16, 16.
- Ampellus* Praef. Urbi. 28, 1, 22. cf. c. 4, 3.
- Amphiarus* vates antiquus. 14, 3, 7.
- Amphitochius* ex Tribuoo, Paphlago. 21, 6, 2. f.
- Amphisbaenae*, genus serpentum in Aegypto. 22, 15, 27.
- Amphitheatrum* Romae. 16, 10, 14. ad quaestiones etiam in causis capitalibus adhibitum. 15, 7, 3. — 26, 3, 2.
- Amphitruus* Spartanus, auriga Castoris et Pollucis. 22, 8, 24.
- Amudis*, castellum in Mesopotamia. 18, 6, 13.
- Amycus* advenas ad caestu secum pugoandum provocans. 22, 8, 14.
- Anaphe* insula, terrae motu orta. 17, 7, 13.
- Anastasia* balnea Constanti-nopoli in honorem sororis Constantii ita nominata. Exc. §. 14. it. 26, 6, 14.
- Anastasi*, Imperator Orientis. Exc. §. 56.
- Anathe* castellum Mesopotamiae. 24, 1, 6.
- Anatolius* Praef. Praetorio per Illyricum. 19, 11, 2. — Magister libellorum, deinde Officiorum a Iuliano constitutus. 20, 9, 8. mors eius memoratur. 21, 6, 5.
- Anatolius*, Magister Officiorum in proelio adv. Persas cedit. 25, 3, 21.
- Anatolius* Palatinus. 29, 1, 5.
- Anaxagoras* philosophus, nu-merum mundorum infinitum credit. 15, 1, 4. lapides e coelo lapsuros praedixit. 22, 8, 5. et c. 16, 22. it. terrae motus. 22, 16, 22.
- Anaximander* Milesius physica. 17, 7, 12.
- Anazarbus*, urbs Ciliciae, a conditore sic dicta. 14, 8, 3.
- Anchialus*, urbs Thraciae. 22, 8, 43. — 27, 4, 12. — 31, 5, 16.
- Ancorarius*, moos Mauretaniae. 29, 5, 25.
- Ancyra* urbs Galatiae, ubi Imperatores saepe sedem habuerunt. 22, 9, 8. — 25, 10, 11.
- Andocides* orator Graecus. 30, 4, 5.
- Andriscus*, Adramytenus, ex fullone rex Macedoniae (Pseudophilippus). 14, 11, 31. 26, 6, 20.
- Andronicus* poeta Ammianae aetatis. 19, 12, 11.
- Aneptia*, uxor Victorini. 28, 1, 34. ff.
- Anticorum* familia nobilis Romae. 16, 8, 13.
- Antibi* pop. provinciae Sericae in Persia. 23, 6, 64. et 66.
- Antiba* regio montana. ibid.
- Annonae militaris* specimina imperatoribus per urbes proficiscentibus repraesentata. 21, 16, 21.
- Anseres* feri verno tempore ex Oriente in Europam redeuntes, quam callide agant. 18, 3, 9.
- Anthemusia*, regio Mesopotamiae. 14, 3, 3.
- Anthropophagi* populus Scythiae. 31, 2, 15.
- Antinou* (polis) urbs Aegypti in honorem Antinoi ab Adriano condita. 22, 16, 2.
- Antiochia* Syriae. 14, 8, 8. lucernis noctu collustrata. 14, 1, 9. — a Persis olim capta sub Valeriano et Gallienn. 25, 5, 3. Iulianus aliquamdiu ibi moratus. 22, 9. tot. templum Christianorum includi iubet. 22, 13, 2. satirumque

- Misopogonem in eam conscriptit. 22, 14, 2.
- Antiochia* urbs provinciae Persicae Margianae. 23, 6, 54.
- Antiphon*, antiquus orator Graecus, primus, qui mercedem pro causis agendis exigeret. 50, 4, 5.
- Antipolis*, urbs Galliae (Antibes). 15, 11, 15.
- Antiscii*. 22, 15, 31.
- Antoninus Rationarius*, deinde Protector domesticus, transfuga ad Persas. 18, 5, 1 — 3.
- Antoninopolis*. 18, 9, 1.
- Anonius* tribunus. 26, 5, 10.
- Antumacum* urbs Germaniae (Andernach). 18, 2, 4.
- Anzaba* fl. Mesopotamiae. 18, 6, 19.
- Apamea*, urbs Assyriae, Meseus etiam dicta. 23, 6, 23.
- Apamea*, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
- Apamea* ad Propontidem. 22, 8, 5.
- Apamea* Syriae. 14, 8, 8.
- Apis* bos, Aegyptiis pro numine cultus. 22, 14, 6. et 7. — dies natalis eius sollemniter celebratus. 22, 15, 17.
- Apis* mella conficiens in hieroglyphicis significat regem. 17, 4, 11. apum examen, quid portendat. 18, 5, 1. quomodo pelli possit. ibid.
- Apodemius*, Agens in rebus, multis hominibus exitio est. 14, 11, 19. — 15, 1, 2. — virus combustus. 22, 3, 11.
- Apollinarius* pater et filius. Pater rector provinciae Phoenices. 14, 7, 20. filius curam agens Palatii. ibid. §. 19. uterque indigno supplicio affectus. 14, 9, 8.
- Apollo Comesus*. Statua eius Seleucia Romam translata in templum Apollinis. 23, 6, 24. — *Daphnaeus*. 22, 13, 1. — *Palatinus*, cuius templum Romae Iuliani aetate conflavit. 23, 3, 3. — *Symnithius*. 22, 8, 3.
- Apollonia*, urbs Thraciae. 22, 8, 43.
- Apollonia*, urbs Assyriae. 23, 6, 23.
- Apollonius Tyanensis*. 21, 14, 5. — 23, 6, 19.
- Apronianus* Praef. Urbi. 23, 1, 4. 26, 3, 1. 27, 3, 3.
- Aprunculus* Gallus, orator et haruipex, deinde rector Galliae Narbonensis. 22, 1, 2.
- Aqua calida* pota Romanis. 28, 4, 10.
- Aquileia* seditiosa a Iuliano oblecta et expugnata. 21, 11. et 12. it. 22, 8. extr.
- Aquitani*, natio Gallica. 15, 11, 5. et 13.
- Arabiae* descriptio — urbes etc. 23, 6, 45. — a Traiano in provinciae formam redacta. 14, 8, 15.
- Arabes* beati (felices Arabiae incolae). 23, 6, 45. — *Scenitae*. 22, 15, 2. 23, 6, 13.
- Arabius* fl. in provincia Drangianor. 23, 6, 71.
- Aracha* urbs Sufianae. 23, 6, 26.
- Arachosia* provincia Persiae. 23, 6, 72.
- Arachatoserene* lacus Arachosiae. ibid.
- Aradius* Comes Orientis 23, 1, 4.
- Araharis* princeps Sarmaticus. 17, 12, 12.
- Araris*, fl. Galliae, Saonna etiam dictus. (Saone) 15, 11, 17.
- Arator* dux militaris. 28, 2, 5.
- Aratus* poëta, locus eius laudatus. 22, 10, 6. 25, 4, 19.
- Araxates* fl. provinciae Persicae Sogdianae. 23, 6, 59.
- Araxius* Praef. Praet. Orientis sub Procopio 26, 7, 6. et c. 10, 7.
- Arhaca* urbs provinciae Arachosiae. 23, 6, 72.
- Arbela* urbs Adiabanae. 23, 6, 22.
- Arbetto* ex gregario milite 15, 2, 4. — 16, 6, 1. Magister equitum. 14, 11, 2. etc. Consul. 15, 8, 17. — affectati

- imperii accusatur. 16, 6, 4.
 — homo truculentus. 14, 11, 2. etc. iudex in caullis capitalibus. 20, 2, 2. — 22, 3, 1. fecerit a Valente ad debellandum Procopium missus. 26, 9, 4.
Arbor... nomen truncatum urbis Gallicae. 16, 2, 3. — *Arbor felix* (Arbona ad lacum Bodamicum). 31, 10, 21.
Arboreus unus ex aulae proceribus sub Constantio. 15, 3, 2.
Arcadius, fl. in Pontum Euxin. delapsus. 22, 8, 17.
Archelaus dux Mithridatis regis. 16, 12, 41.
Archimedes Mathematicus. 26, 1, 8.
Arcus caelestis caullae. 20, 11, 25. fl.
Ardea urbs provinciae Persidiae. 23, 6, 42.
Arcani. 28, 3, 8. not.
Arelate urbs Galliae Viennensis. 15, 11, 14.
Arcopagus Athenis. 29, 2, 19.
Arethusa, urbs Thraciae, ubi Euripides poeta sepultus. 27, 4, 8.
Arevagni, filia Theoderici regis, coniux Alarici, regis Visigothorum. Exc. §. 63.
Argaeus mons Cappadociae. 20, 9, 1.
Argentaria, urbs Alamanniae. 31, 10, 8.
Argentoratum urbs Germaniae primae 15, 11, 8. etc. cruentum ibi proelium. 16, 12. tot.
Arta provincia Persiae. 23, 6, 69.
Arias fluv. ibid.
Ariaricus rex Gothorum sub Constantino M. Exc. §. 31.
Arispe urbs in provincia Drangiana. 23, 6, 71.
Aries, machina bellica. 23, 4, 8.
Artaspae Persarum confines et unoculi. 23, 6, 13.
Arimphacti, Ponti Euxini accollae. 22, 8, 38.
Arinchi pop. ad paludem Maeot. ib. §. 33.
Artabaeus Tribunus. 15, 4, 10. dux militaris sub Iuliano. 24, 1, 2. — 25, 7, 7. magister equitum. 26, 5, 2. magister pedum. 27, 5, 12.
Aristaenetus, praefectus Bithyniae, in magno terrae motu perit. 17, 7, 6.
Aristarchus Grammat. Alexandrinus. 22, 16, 16.
Aristobulus Consul cum Diocletiano. 23, 1, 1.
Armenta, avo Saporis a Gaerio Imp. crepta. 17, 5, 6. a Valentiniano sibi reddi postulant Persae. 27, 11, 1. 30, 2, 2.
Armentus moos. 22, 8, 17.
Arracis legatus Persar. ad Valentem. 30, 2, 2.
Artaces, primus Parthorum rex. — laudes — post obitum pro numine cultus — cuius posteris Ammiani adhuc aetate sacrosancti ius aique potestatem regni prae ceteris ambiendi habuere. 23, 6, 2.
Artaces rex Armeniae Ammianae aetate, quem socium sibi conciliat Constantius 20, 11, 1. it. Iulianus. 23, 2, 2. a Persis captus. 25, 7, 12. et trucidatus. 27, 12, 3.
Artacta, urbs Mediae. 23, 6, 39.
Artiana urbs Sufianae. 23, 6, 26.
Artinoë, it. Teuchira, urbs Aegypti. 22, 16, 4.
Artabannus Satrapa Persicus. 27, 12, 5.
Artabius fl. in Gedrosia. 23, 6, 73.
Artacana, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Artaxerxes Longimanus, lenis in puniendo. 30, 8, 4.
Artemis fl. Bactriae. 23, 6, 57.
Artemius Vicarius (Praef. Urbi). 17, 11, 5.
Artemius dux Aegypti. 22, 11, 8.
Artogeraffa urbs Armeniae. 27, 12, 5.
Arverni, urbs Aquitaniae (Clermont.) 15, 11, 13.

- Arzanena*, regio Mesopotamiae. 25, 7, 9.
Asbamacus Iupiter, templum eius in Cappadocia. 23, 6, 19.
Ascalon, urbs Palaestinae. 14, 8, 11.
Ascaninia, mons apud Seras. 23, 6, 60.
Ascarit, militum Palatinor. genus. 27, 2, 9.
Asinus tribunal conscendens. 27, 3, 1.
Asclepiades, philosophus. 22, 13, 3.
Asclepiodotus Comes. 15, 6, 4.
Asinira mons Serarum in provincia — *Asintrae* incolae eius. 23, 6, 64. et 66.
Assabota urbs Scythiae Persicae. 23, 6, 65.
Aspacarae pop. Sericae. 23, 6, 66.
Aspacuras Satrapa Persicos. 27, 12, 16. — 30, 3, 2.
Asparata, urbs Serarum. 23, 6, 66.
Aspis, genus serpentum in Aegypto. 22, 15, 27.
Assanitae Saraceni. 24, 2, 4.
Assyria uxor Barbationis. 18, 5, 2.
Assyria, provincia Persiae, Ammiani aetate Adiabene etiam dicta. 23, 6, 15. ff.
Astacia urbs Bactriae. 23, 6, 58.
Astacus urbs ad Propontidem, poltea Nicomedia. 22, 8, 5.
Atacotti cum Pictis, Saxoibus et Scotis Britanniam invadunt. 26, 4, 5. 27, 8, 5.
Athagorae, pop. Sericus. 23, 6, 66.
Athanasius princeps Gothorum. 27, 5, 6. moritur Constantinopoli. ibid. vid. etiam 50, 5.
Athanasius Episc. Alexandriae. quid ei vitio datum sit. 15, 7, 7.
Athos mons Macedoniae. 22, 8, 2.
Athribis urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Athyrae, portus ad Propontidem. 22, 8, 8.
Ati populus ad cataractas Nili olim habitans sedes, ne auditu privaretur, mutavit. 22, 15, 9.
Atlantei, Atlantis montis incolae, numquam somniores. 15, 3, 6.
Atlantis insula, Europa amplior, terrae motu absumta. 17, 7, 13.
Atocotti v. Atacotti.
Atropatene, regio Persidis. 23, 6, 27.
Attuarii, natio Francorum. 20, 10, 2.
Avastomatae, populus Africae. 29, 5, 33.
Audense castellum in Mauritania. 29, 5, 44.
Aventicum urbs in Alpibus sita (Avanches). 15, 11, 12.
Augollada uxor Theoderici regis secunda. Exc. §. 63.
Augusta, Londinium. 28, 3, 47.
Augustamnica, provincia Aegypti. 22, 16, 1.
Augustodunum urbs in Lugdunensi prima (Autun). 15, 11, 11. — 16, 2, 1.
Augustulus (Romulus). Exc. §. 37.
Augustus Imperator, fastos intercalando correxit. 26, 1, 13.
Avittanus, Vicarius Africae. 27, 7, 1.
Aulaeum in Consistorio. 14, 9, 3.
Aulici, mores eorum. 22, 4, tot.
Aulion, specus ad pontum Eux. 22, 8, 23.
Aureolus Anticaesar sub Galieno. 21, 16, 10.
Aurigae in summo honore habiti. 14, 6, extr. magiae suspecti. 20, 3, 5. — 23, 1, 27.
Aurum coronarium. 25, 4, 15.
Aurunci primi Italiae incolae cum Sicani. 30, 4, 14.
Auset urbs Galliae (Auch). 15, 11, 14.
Austuriani populos Mauritaniae. 26, 4, 5. et 28, 6, 2.

Autofidorum urbs Galliae (Autunus). 11, 2, 5.
Axius fl. Macedoniae. 21, 10, 3.
Axones (leges) dolonis 16, 3, 1.
Azmorna, urbs Hyrcaniae. 23, 6, 52.

B.

- Babylon*. Arcem Balus condidit, moenia Semiramis 23, 6, 23.
Bacchus ex India rediit ad fluvium Callichorum orgia celebravit. 12, 8, 23.
Bacchylides poeta, sententia eius laudata 26, 4, 3.
Bactra — *Bactria* — *Bactriani*. 23, 6, 55. II
Bacurius Hiberus. 31, 12, 16.
Baetica Hispaniae provinciae consularis. 28, 1, 26.
Bograda fl. Persiae. 23, 6, 41.
Bainobaudes Tribunus Scutarium. 14, 11, 14. it 16, 11, 6. — alius Trib. Cornotorum. 16, 11, 9, 16, 12, 63.
Baturae, populus Africae. 29, 5, 33.
Balchobaudes Tribunus Armaturarum. 27, 2, 6.
Ballistae (machinae obsidionales) describuntur. 23, 4, 1.
Ballistarii. 16, 2, 5.
Bappo Tribunus. 15, 4, 10. (postea temporis Praef. Urbi.)
Baraba, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Barbatio Comes Domesticorum. 14, 11, 19. Magister equitum in locum Silvani. 18, 3, 1. — Iulianum Caesarem in Gallia calumniatur. 16, 11, 7. homo mali animi. 17, 6, 2. — 18, 3, 6. capite plexus. 18, 3, 4.
Barbitani montes in Persia Indiam versus. 23, 6, 73.
Barchalba Tribunus. 26, 9, 8.
Bardi Gallorum poetae. 15, 9, 8.
Barritus clamor bellicus. 16, 12, 43. etc.
Barzala castellum Mesopotamiae. 18, 7, 10.
Barzimeres Tribunus Scutarium. 30, 1, 11.
Basilis (Basel). 30, 3, 1.
Basilica Sicinini Romae. 27, 3, 17.
Basilina, mater Iuliani Imp. 25, 3, exir.
Basiliscus Senator Constantinop. Exc. § 41 — 43.
Basilisci, serpentum genus in Aegypto 22, 15, 27.
Bassianus Caesar. Exc. §. 14. alius Notarius militans. 29, 2, 5.
Bassus Praef. Urbi. 17, 11, 5.
Batne (it. Batnae) urbs Osdroenes, emporium celebre, ubi in undinis annuis meose Septembri habitis merces ex India et Serica mutatae. 14, 3, 3. Vid. etiam 23, 2, 7. not.
Battus Spartanus Cyrenes urbis conditor. 22, 16, 4.
Bautis fl. in Serica. 23, 6, 65.
Bebase, villa Mesopotamiae. 18, 7, 9. et 10, 1.
Bebyces in Bithynia, Pollucis opera a tyrannide Amyci liberati. 22, 8, 14.
Belgica prima et secunda. 15, 11, 4. *Belgae* fortissimi Gallorum. ibid.
Beltas fl. Mesopotamiae. 23, 3, 7.
Bellenez, princeps Mauritaniae. 29, 5, 21.
Bellovaedius Tribunus obfess. Perlis datus. 25, 7, 13.
Berenice urbs Libyae. 22, 16, 4.
Beroea urbs Thraciae. 27, 4, 12. — 31, 9, 1.
Berytus urbs Phoenices. 14, 8, 9.
Besa nomen Dei alicuius. 19, 12, 3. not.
Besontio v. Bfontii.
Beshycus insula io Propontide. 22, 8, 6.
Bessi natio Thracica. 27, 4, 11.
Bestiae et ferae, ut bene merita, olim in agros et silvas liberae dimittebantur. 29, 3, 9.
Betas populus in Serica. 23, 6, 66.

- Bezabde*, antea Phoenice dicta; urbs ad Tigrin sita. — episcopum habet — a Sapore expugnata. 20, 7, 1.
- Bibliotheca* Alexandrina. 22, 16, 13.
- Blaesae* Sairapa Perficus, obseae Romanis datus. 25, 7, 13. legatus deinde Perfarum. 25, 9, 1.
- Bingium* urbs Germaniae (Bingen.) 18, 2, 4.
- Bisontii* urbs in regione Sequanorum (Belançon.) 15, 11, 11. — it. 20, 10, 3. ubi tamen *Befantio*.
- Bisfextum*. 26, 1, 7.
- Bisula* fluv. (Weichsel). 22, 8, 38.
- Bitaxa* urbs in provincia Persiae Aria. 23, 6, 69.
- Bitherid* e magnatibus Germaniae. 29, 4, 7.
- Bithynia*, antea Mygdonia dicta. 22, 8, 14.
- Biturigae*, urbs Lugdunensis primae. (Bourges) 15, 11, 11.
- Bizes* fl. in pontum Eux. se exonerans. 22, 8, 14.
- Blennyae* pop. ad cataractas Nili. 14, 4, 3. — 22, 15, 24.
- Boae* insula Dalmatiae. 22, 3, 6. — 28, 1, 23.
- Boethius* Magister Officiorum sub rege Theoderico indigno supplicio affectus. Exc. §. 85. ff.
- Bonitus* Francus, pater Anticlae-faris Silvani. 15, 5, 23.
- Bonna* urbs Germaniae (Bonn). 18, 2, 4.
- Bononia*, urbs Galliae (Boulogne). 20, 1, 3. — 27, 8, 6. Exc. §. 4.
- Bononia*, urbs Pannoniae (Bonninster vel Banastar). 21, 9, 6. 31, 11, 6. not.
- Borton* promontorium Aegypti. 22, 15, 2.
- Borythenes* fl. origo et cursus. 22, 8, 40. urbs eiusdem nominis. ibid.
- Bospori* Thracicus et Cimmericus unde dicti. 22, 8, 13.
- Bosra* urbs Arabiae. 14, 8, 13.
- Braccati* Galli. 15, 5, 30. etc.
- Brachmanes*. Zoroaster ab iis profectus. 23, 6, 33. magna cum gravitate incedunt, 28, 1, 13.
- Branchidarum* oracula. 29, 1, 31.
- Bregetto* (it. Bregitio. 30, 5, 15. ap. Idatium Virgitio) urbs Pannoniae. 17, 12, 21.
- Brigantia* lacus (Bodensee). 15, 4, 1. urbs eiusdem nominis (Bregenz.) ibid.
- Brigantium*, castellum in Alpibus situm. (Briançon). 15, 10, 7.
- Brifoana* fl. in provincia Perside. 23, 6, 41.
- Britannia* iam olim magnam frumentorum vim exivit. 18, 2, 3. margaritae ibi nascuntur. 23, 6, 88. — a Scotis et Pictis vexata. 20, 1, 1. — 26, 4, 5. — 27, 8, 5.
- Brocomagus* urbs Germaniae primae (Brumat.) 16, 2, 12.
- Bruchion* regio urbis Alexandriae. 22, 16, 15.
- Buball* (Büffel) in Aegypto. 22, 15, 14.
- Buccellatum* (Zwiebsack). 17, 8, 2.
- Buclnobantes* pop. Alamanniae, e regione Moguntiae. 29, 4, 7.
- Budini* natio Scythica. 31, 2, 14.
- Bura* urbs terrae motu absorpta. 17, 7, 13.
- Burdegala* urbs Aquitaniae (Bourdesux). 15, 11, 13.
- Burgundii* lites habuere cum Alamannis de salinis. — Rex eorum *Hendinos*, summus sacerdos *Sinifstos* nominati. 28, 5, 9.
- Busan* castellum in Mesopotamia. 18, 10, 1.
- Byzantium*, colonia Atheniensium. 22, 8, 8. a Constantino M. exornata. Exc. §. 30. it. a Iuliano. 22, 9, 2. magnitudo et pulchritudo. 31, 16, 4.
- Byzares* pop. ad pontum Eux. 22, 8, 21.

C.

Cabillonum urbs in Lugdunensi prima (Chalons sur Saone). 15, 11, 11. — 27, 1, 2.
Cabyle, urbs Thraciae. 31, 11, 5.
Cadusii populus Persiae septentrionalis. 23, 6, 13.
Caelestis *Dea*. 22, 13, 3.
Caesarea Cappadociae, antea Mazaca. 20, 9, 1. 26, 7, 2.
Caesarea Mauritaniae. 29, 5, 42.
Caesarea in Palaestina, ab Herode in Augusti honorem condita. 14, 8, 11.
Caesares, successores Imp. designati. Augustorum nomen non nisi paucis concessum, quos vide 27, 6, 16.
Caesariensis regio Mauritaniae. 29, 5, 6.
Caesarj Praef. Urbis Constantinop. 26, 7, 4.
Caesarj Notarius. 30, 2, 11.
Caesius Numerarius apparitionis Magiltri equitum. 19, 9, 2.
Casaves, pop. Aethiopiae. 29, 5, 33.
Calatis urbs Scythiae Europaeae. 27, 4, 12.
Caledones v. Dicaledones.
Calicadnus fl. Iauriae. 14, 2, 15. — 14, 8, 1.
Callichornis fl. ad pontum Eux. unde nomen traxerit. 22, 8, 27.
Callimachus, dux milit. Graecus antiquior. 24, 6, 14.
Callinicum emporium Mesopotamiae. 22, 3, 7.
Callipolis urbs ad caput Hellesponti 22, 8, 4. praelium ibi inter Constantinum M. et Licinium confectum. Exc. §. 26.
Callisthenes philosophus in comitatu Alexandri M. 18, 3, 7.
Callistratus antiquus orator. 30, 4, 5.
Calocaerus Antiochus sub Constantino M. Exc. §. 35.
Calycadnus amnis. 14, 2, 15.
Camaritae pop. ad pontum Eux. 22, 8, 24.

Cambyfes, rex Aegypti. mors eius. 17, 4, 4.
Cambyfes, fl. Mediae. 23, 6, 40.
Camelasia. 17, 3, 5. not.
Cameli in oblidione Cysicena primum visi Romanis. 23, 6, 56.
Camentus Clarissimus (Senator). 28, 1, 27.
Cancelli in Consistorio. 14, 8, 3.
Canini campi. 15, 4, 1.
Canopus urbs Aegypti. 22, 16, 14.
Cantaurant, populus Africae. 22, 5, 33.
Cantichus sinus maris in Armenia. 23, 6, 12.
Capellatum, regio Alamanniae ad fines Burgundior. *Palas* etiam dicta. 18, 2, 15.
Caperfana urbs Syriae. 18, 8, 1. (it. *Capeffana*. 21, 7, 7.)
Caphareus promontor. Euboeae. 22, 8, 2.
Caprarientes montes in Africa. 29, 5, 34.
Caprelli (Gazellen) in Aegypto. 22, 15, 14.
Caput porci, genus aciei collocandae (Saukopf.) 17, 13, 9.
Carambis, mons Chersonesi Tauricae. 22, 8, 20.
Carciniter fl. et sinus ad pontum Eux. 22, 8, 59.
Carmania, provincia Persiae. 23, 6, 48. *Carmana* metropolis eius. ibid.
Carnuntum, urbs Illyrici. 30, 5, 2.
Carpi parva natio Thraciae. 27, 5, 5. — 28, 1, 5.
Carrac, urbs Mesopotamiae. 18, 7, 3. — 23, 3, 3.
Casellus leios. 30, 4, 12.
Casium urbs Aegypti, ubi Pompeius sepultus. 22, 16, 3.
Casius mons. 14, 8, 10. Iulianus ibi sacra facit Iovi. 22, 14, 1.
Cassianus dux militaris in Mesopotamia. 16, 9, 2. — 18, 7, 3. — 19, 9, 6. — 25, 8, 7.

- Cassii iudees.* 22, 9, 9. — 26, 10, 10 — 30, 8, 13.
- Cassius Anicætar Antonini Philol.* 21, 16, 11.
- Castalius fons,* ab Hadriano olim occlusum Iulianus denuo aperire tentat 22, 12, 8.
- Castores* venatoribus præcitant illiculos. 17, 5, 7. not.
- Castorum aedes.* 19, 10, 4.
- Castra Constantia,* urbs Gallicæ. 15, 11, 3. v. *Constantia.*
- Castra Herensis,* urbs Germaniæ. 18, 2, 4.
- Castra Martis* in Dacia Ripensi. 31, 11, 6.
- Castra Maurorum* in Mesopotamia. 18, 6, 9. — 25, 7, 9.
- Castra peregrina* Romæ, in monte Coelio. 16, 12, 66.
- Castrationem* vetat Domitianus. 18, 4, 5.
- Castricius Comes* Isauriæ. 14, 2, 14.
- Catadupæ,* cataractæ in Aegypto. 22, 15, 2.
- Catelauni* urbs Belgicæ secundæ (Chalons sur Marne) 15, 11, 10. — 27, 2, 4.
- Cato Censorius,* sententiæ eius. 14, 6, 8. — 15, 12, 4. 16, 5, 2.
- Cato Uticensis.* In insulam Cyprum expeditio. 14, 8. extr.
- Catulus* primus velamen amphitheatro Romæ obtendi iussit. 14, 6, 25.
- Caucasanda* urbs Sarmatiæ. 31, 4, 13.
- Causarum patroni* quales fuerint ætate Ammiani. 30, 4. 101.
- Cella* Tribunus Sentariorum. 16, 11, 6. — 19, 11, 16.
- Celæ* urbs Phoenices. 14, 7, 7.
- Celsus,* Iulianus, cuius in notitiam Athenis venerat, Ciliciæ præfecit. 22, 9, 13.
- Celtæ* unde dicii. 15, 9, 3. iidem qui Galli. 15, 11, 2.
- Censualis professio.* 19, 11, 3.
- Census capitis* 16, 5, 14.
- Cephalonesus* urbs ad Borysthenem. 22, 8, 40.
- Ceras* promontor. cui Pharos impositus ad Propontidem. 22, 8, 8. unde *Ceratas* ventus nomen traxit. ibid.
- Ceræsus* urbs ad pontum Eux. unde Lucullus primus arbores et fructus huius nominis Romanis attulit. 22, 8, 16.
- Cercetæ,* natio ad pontum Euxin. 22, 8, 16.
- Cercius* Spartanus, dux Castris et Pollucis. 22, 8, 24.
- Cercops* (limiarum genus) nomen Iuliano ab Antiochenis datum. 22, 14, 3.
- Cercustum* castellum in Mesopotamia, a Diocetiano conditum. 23, 5, 1.
- Cerealis* avunculus Galli Cæsaris, Consul et Præfectus. 14, 11, 27. — denuo Consul. 17, 5, 1.
- Cerealis* alius, Tribunus stabuli. 30, 5, 19. frater Iulianæ Augustinæ. 28, 2, 10. — 30, 10, 4.
- Cethegus,* Senator, capite plebeus. 28, 1, 16.
- Chærecla* urbs Aegypti. 22, 16, 5.
- Chaboras* v. Aboras.
- Chalcedon* ad Propontida. 22, 8, 7. a Valente Imp. oppugnata. 26, 8, 2.
- Chaldaei.* 23, 6, 25.
- Chalcenteros* v. Didymus.
- Chalites* linus maris in Armenia. 23, 6, 12.
- Chalybes* ferrum primi cudere coeperunt. 22, 8, 21.
- Chamavi,* natio Germanica a Iuliano devicta. 17, 8, 5.
- Charax,* urbs Parthiæ. 23, 6, 43.
- Charche* urbs ad Tigrim. 18, 10, 1. — 25, 6, 8.
- Chardi* populus Sericæ. 23, 6, 66.
- Chariceto* Comes utriusque Germaniæ. 27, 1, 2. it. 17, 10, 5.
- Charinda* fl. Mediæ. 23, 6, 40.
- Charte,* urbs Bactriæ. 23, 6, 58.
- Chatra* urbs Bactriana. ibid.
- Chaurtana* urbs Scythiæ, qua Persis paruit. 23, 6, 63.

- Chersonesus* Thracica. 22, 8, 5.
— *Taurica*, in quam coloniae multae a Graecia deductae. 22, 8, 32.
- Chillocomum* regio fertilis in Media. 23, 3, 5. — 24, 8, 4. — 25, 7, 12.
- Chilo* ex Vicario. 28, 1, 8.
- Chionitae*, finitimi Persarum. 16, 9, 4. — 17, 5, 1. rex eorum Grumbates. 18, 6, 22.
- Chnodomarius* rex Alamannorum, in proelio ad Argentoratum captus Romae moritur. 16, 12.
- Choaspa* urbs Arachosiae. 23, 6, 72.
- Choaspes* fl. Mediae. 23, 6, 40.
- Choatres* fl. Parthiae. 23, 6, 43.
- Christiani*. Iulianus commendat iis concordiam. 22, 5, 3. sacerdotes eorum pro legatis addibiti. 29, 5, 14. — 31, 12, 8. templa a Gentilibus sepulchra dicta. 22, 11, 7. not.
- Chronus* fl. ad pontum Euxin. 22, 8, 38.
- Chrysopolis* urbs Propontidis. 22, 8, 7. proelium ibi confectum. Exc. §. 27.
- Chuni* v. Hunni.
- Cibalae* urbs Pannoniae. 30, 7, 2. Exc. §. 16.
- Cihyratae*. 15, 3, 3. not.
- Cicero*, laudes eius. 30, 4, 7. Loca ex eo laudata. 14, 2, 2. — 15, 3, 5. it. c. 5, 23. et c. 12, 4. — 16, 1, 5. — 19, 12, 18. — 21, 1, 14. et c. 16, 13. — 22, 7, 4. et c. 15, 24. — 26, 1, 2. et 10, 12. — 27, 4, 8. it. c. 9, 10. et c. 11, 4. — 28, 1, 10. 40. et c. 4, 27. — 29, 5, 24. — 30, 4, 7. et c. 8, 7. — 31, 14, 8.
- Cilicia*, regio omni copia uberima. 14, 8, 1.
- Cimbrina* regio Italiae. 17, 7, 13.
- Cimmerius Bosporus* a Milesiis colonis habitatus. 22, 8, 26.
- Cimon* Miltiadis filius, interperantior. 17, 11, 3.
- Cineas*, legatus Pyrrhi regis ad Romanos. 16, 10, 5.
- Civitis*, praefectus Britanniae. 27, 8, 10.
- Cius* urbs ad Propontidem. 22, 8, 5.
- Claritas*, nomen matronae Romanae. 28, 1, 28.
- Claros*, oraculum ibi. 19, 12, 15.
- Claudiopolis* urbs Isauroe. 14, 8, 2.
- Claudius Gothicus* Imp. 31, 5, 17.
- Claudius* Praef. Urbi Romae. 27, 3, 2. — 29, 6, 17.
- Clavularis cursus*. 20, 4, 17. v. Ind. II.
- Cleander* aulicus Imper. Commodi. 26, 6, 8.
- Clematius*, nobilis Alexandrinus infans capitis damnatus. 14, 1, 5.
- Cleopatra* Pharum ad Alexandriam, it. Heptastadium erigi iussit. 22, 16, 9.
- Clipes*, recena creati principes in iis sublatis. 20, 4, 17. — genibus collisi laetitiae, lanceis admoti irae et indignationis signa. 15, 8, 5. e brachio suspensi, deditionem significarunt. 26, 9, 7. Clipeis versus triacti amnes. 16, 11, 9. 12, 57.
- Coche*, Seleucia etiam dicta, urbs Persiae. 24, 5, 3.
- Coela* ad caput Hellesponti sita. 22, 8, 4.
- Coent Galli* cani. 14, 11, 6.
- Coerantius* philosophus. 29, 2, 25.
- Colchi*, origine Aegyptii. 22, 8, 24.
- Colias* nomen magnatis Gothici. 31, 6, 1.
- Colonia Agrippina* urbs Germaniae secundae ab Alamannis diruta. 15, 8, 9. a Iuliano recuperata. 16, 3, 1.
- Comedus* mons apud Sacas. 23, 6, 60.
- Cometae* unde. 25, 10, 3.
- Comeus* Apollo. 23, 6, 24.
- Commagehe*, Armmiansi aetate Euphratenfis dicta. 14, 8, 7. — 23, 6, 21.
- Commercia* silentio apud Seras peracta. 23, 6, 68.

Commodus Imp. iaculandi peritillimus. 31, 10, 19. v. et 29, 1, 17.

Comum urbs Italiae prope Mediolanum 15, 2, 8.

Concilia et Synodi Christianorum. Iudicium de iis. 21, 16.

Concordia castrum Romanum in Germania. 16, 12, 58.

Confluentes urbs Germaniae (Coblenz). 16, 3, 1.

Constans Imp. non admodum laudatus 16, 7, 5.

Constantin, Imp. Constantii filia, post obitum demum eius nata, Faustina matre, postea temporis Gratiani coniux. 21, 15, 6. — 26, 7, 10. — 29, 6, 7.

Constantia castra in Gallia, ubi Sequana in mare defluit. 15, 11, 3.

Constantinus Tribunus. 23, 3, 9. Siabuli. 28, 2, 10.

Constantianus Sinator. 29, 3, 5.

Constantina, Constantini M. filia; primum Hannibaliani (Exc. §. 35.) deinde Galli Caesaris uxor. 14, 1, 2. sororem habuit Helenam, Iuliani coniugem. 21, 1, 5 — post aulacum sedet in Consistorio auscultandi causa. 14, 9, 3. ad crudelitatem proclivis. 14, 1. et 7. moritur in itinere 14, 12, 6. sepulchrum eius Romae. 21, 1, 5.

Constantina urbs Mesopotamiae. 18, 7, 9.

Constantinianum balneum Romae. 27, 3, 8.

Constantinopolis. 22, 8, 8. ampla et pulchra. 31, 16. v. et Byzantium.

Constantinus (Magnus) Exc. §. 2 ff. quae vitio ei verterit Iulianus. 21, 10, 8. et 10, 12, 25. inprimis amicis lucri cupidus plus iusto indulgit, 16, 8. (nonnisi semel Magni nomine ap. nostrum occurrit 15, 5, 19. aliis locis omissum hoc cognomen. 15, 13. — 16, 7. et 8. — 17, 4, 21, 10. et 12. — 26, 6.)

Constantinus iun Magni filius. Exc. §. 19.

Constantinus (Ch'orius) Constantinus M. pater. Exc. §. 1.

Constantinus (iun.) pater Iuliani Imp. 25, 3. exit.

Constantinus Imp. tricennalia celebrat A. C. 355. 14, 5, 1. adversus Magnentii afflictae debacchatur. 14, 5, 2. ff. — expeditio adv. Alamannos. 15, 10. — adv. Lentinum. 15, 4. — Roman. vilit. 16, 10. — Obeliscum ibi erigit. 17, 4. — bellum cum Sarmatia et Quadis gestum, unde Sarmaticus dictus. 17, 12. — contra Limigantes, suscepta expeditio. 17, 13. eadem reperta, ubi tamen vitae subit periculum. 19, 11, 12. legatos mittit ad Persas belli deprecandi causa, sed frustra. 17, 14, 3. Amida urbe a Persis expugnata Imp. ipse in Orientem proficiscitur 19, 12. Scythas socios adhibet. 20, 8, 1. Arsacem etiam; Armeniae regem, in partes trahit. 20, 11, 1. — ipse intrat Amidam, ruinas eius desolatus, Bezabden urbem obsidet ypcallum, et redit Antiochiam. ibid. — novam ibi expeditionem parat. 21, 6. dubius tamen animi, anne contra Iulianum, quem milites Augustum proclamaverant, arma potius moveret. 21, 7. — Persico bello dilato Iuliano obviam proficiscens, Tarsi decumbit, moriturque in urbe Ciliciae Mopsucrene. 21, 15.

Iudicium de moribus eius. 21, 16. — erat vero *medius princeps*, bona miscens malis. 14, 9, 2. nimis severus et crudelis adeo. 14, 5. non Gallum tantum iubet interfici 14, 11. sed quaelibet etiam in eiusdem ministros exerceri. 15, 3. — criminibus aurem facile praebet. 11, 9. — suspiciosus inprimis in eos, quos alium principem optare

- audiret. 16, 8. — felicior in luitibus internis, quam externis debellandis. 14, 10, 16. — 20, 11. extr. 21, 13, 7. quidquid fortiter gessit, non gessit ipse, sed per duces. 16, 10, 2. — quaedam tamen eius laudanda. 21, 16. init.
- Consules* deducti, spectacula edebant, servosque manumittebant Kal. Ianuarii. 22, 7, 2.
- Conta*, urbs Africae. 29, 5, 39.
- Coptos* urbs Aegypti. 22, 16, 2.
- Cora*, oppidulum in Gallia. 16, 2, 3.
- Corax*, fluv. ad pontum Eux. 22, 8, 29.
- Cordueae* provincia, ex parte saltem iuris Persarum, singularem habuit Satrapen. 18, 6, 20. — 23, 3, 5. — 25, 7, 9.
- Coriacea* naves. 24, 3, 11.
- Cornelius Gallus* Procurator Aegypti sub Augusto Imp. provincia exhausta, manum libi ipso intulit. — auctor carminum, quae etiamnum habemus. 17, 4, 5.
- Cornelius* Senatur. 28, 1, 29.
- Cornuti* v. Ind. II.
- Corona sacerdotalis*. 29, 5, 16.
- Coronarum* (aurum). 25, 4, 15.
- Coroni* populus Mediae. 25, 6, 29.
- Costobocae* natio Scythica. 22, 8, 42.
- Cottius* rex socius Romanorum Augusti Imp. aetate, vias per Alpes ex eo cognominatas munit, transituque faciliorea reddit. — Sepulchrum eius. 15, 10, 2, et 7.
- Craugasius* nobilis Nisibenus. 18, 10, 1. cuius uxor a Sapore capta, sed in honore habita, persuasit marito, ut ad Persas transfugeret. 19, 9, 3, II.
- Crescent* Vicarius Africae. 28, 6, 23.
- Cretio*, Comes Africae. 21, 7, 4. — 26, 5, 14.
- Creuthungi*, gens Thraciae. 27, 5, 6.
- Crispus*, Constantini M. filius, Pelae interfectus. 14, 11, 20. et Exc. §. 19. et 23.
- Crissaeus* linus. 17, 7, 13.
- Criu* Metopon, promontor. Thraciae. 22, 8, 20.
- Crocodilus*. 22, 15, 15.
- Croesus* expulit Solonem. 15, 5, 37.
- Ctesiphon*, urbs Assyriae. conditor eius. 23, 6, 23.
- Calices* Melopotamiae hominibus et animalibus molesti. 18, 7, 5.
- Cumana Sibylla*. carmina parum aberat, quin Iuliani aetate igne perirent. 23, 3, 3.
- Curandus* Tribunus Sagittariorum. 29, 5, 24.
- Curio* dux Romanor. antiquior. 29, 5, 22. not.
- Cybele*, dies festi Romae in eius honorem habiti. 23, 3, 7.
- Cyclades insulae* unde dictae. 22, 8, 2.
- Cydnus*, fl. Ciliciae. 14, 8, 3.
- Cylaces* Eunuchus Perla, Satrapes Armeniae. 27, 12, 4. — 30, 1, 3.
- Cynargirus* dux Graecor. 24, 6, 14.
- Cynossena*, ubi Hecuba sepulta fuisse dicitur. 22, 8, 4.
- Cyprianus* Referendarius regis Theoderici. Exc. §. 85.
- Cyprus* insula, a Romanis iniuste occupata. 14, 8, 14.
- Cyrene* urbs Aegypti a Batio condita. 22, 16, 4.
- Cyreschata* urbs Sogdianae. 23, 6, 59.
- Cyria*, princeps regia Mauritaniae; soror Firmi. 29, 5, 28.
- Cyrtius* ex Notario. 22, 3, 7.
- Cyropolis* urbs Mediae. 23, 6, 59.
- Cyrus* maior, a Tomyri regina trucidatus. 23, 6, 7. insigni memoria valuit. 16, 5, 8.
- Cyrus* II. Persiae (Mediae). 23, 6, 40. — 27, 12, 17.
- Cyzicus* urbs ad Propontidem. 22, 8, 5. a Procopio Anticlares

caesare obfessa et expugnata. 26, 8, 7. it. a Scythia. 31, 5, 16. — portus ibi catena occlusus. 26, 8.

D.

Dacia Ripensis. 26, 7, 12.

Dadastana urbs in confiniis Bithyniae et Galatae, ubi Iovianus Imp. mortuus. 25, 10, 12. — 26, 8, 4.

Dagalaiphus Comes Domesticorum. 21, 8, 1. 24, 1, 2. 25, 5, 2. Magister equitum. 26, 1, 6. Consul (A. C. 366.) 26, 9, 1.

Dakae natio ad pontum Euxin. 22, 8, 21.

Dalmatius Caesar sub Constantino M. Exc. §. 35.

Damascus urbs Phoenicea. 14, 8, 9.

Damasus, episcopus Romae. 27, 3, 12. et c. 5, 9.

Dandace urbs in Chersoneso Taurica. 22, 8, 36.

Danielus Comes. 30, 1, 11.

Danubius, fontes eius et ostia. 22, 8, 44.

Daphnaeus Apollo, templum eius in Antiochia suburbio Daphne, ab Antiocho Epiphane aedificatum conflagrat, cuius incendii culpam in Christianos confert Iulianus Imp. quos tamen defendit Ammianus. 22, 13. init.

Daphne suburbium Antiochiae amoenissimum. 19, 12, 19.

Daphne oppidum munitum Moesiae secundae. 27, 5, 2.

Dardanus urbs ad Hellespontum. 22, 8, 4.

Dareus (Darius) rex Persarum. 23, 6, 8. — 26, 8, 15.

Darnis, urbs Aegypti. 22, 16, 4.

Daitanus Consul, collega Ce- reali (A. C. 358.) 27, 5, 1.

Davana oppidum Melopotamiae. 23, 3, 7.

Davares populus Africae. 29, 5, 33.

COMM. IN AMMIAN. II.

Dea caelestis (Venua Urania). 22, 13, 3.

Decem pagi in Gallia (Dieuse). 16, 2, 9.

Decentius Caesar frater Magnentii. 15, 6, 4. Treviri portas ei occludunt. ibid. a Chnodomario, Alamannorum rege victus. 16, 12, 5.

Decentius Tribunus et Notarius. 20, 4, 2. 8, 4.

Decimatio. 24, 3, 2.

Decius Caesar. 31, 13, 13.

Defectus solis et lunae. 20, 3.

Degradatio militaris. 15, 3, 2.

Delos insula, terrae motu a mari exstitit. 17, 7, 13. ab Atheniensibus purgata. 22, 12, 8.

Delphiatus orator. 18, 1, 4.

Delta Aegypti. 22, 15, 11.

Demetrius Chytras, philosophus Alexandrinus. 19, 12, 12.

Democritus philosophus. 22, 8, 3. innumeros mundos esse existimat. 15, 1, 4. sententia eius laudata. 16, 5, 1.

Demosthenes orator. laudes eius. 30, 4, 5. effatum eius laudatur. 30, 1, 23.

Diabas fl. Assyriae. 23, 6, 21.

Diactra urbs Assyriae. 24, 2, 3.

Diana in Chersoneso Taurica Oreiloche appellata. 22, 8, 34.

Dibaltum urbs Thraciae. 31, 8, 9. et c. 12, 15.

Dicaledones, gens Pictorum. 27, 8, 5.

Didius, Romanus, Thraciae olim victor. 27, 4, 10.

Didymus Alexandrinus, Chalcenteros dictus, Ciceromastix, Sillographus. 22, 16, 16.

Dinarchus antiquus Graecor. orator. 30, 4, 5.

Dindyma ad Propont. Cybelae sacra. 22, 8, 5.

Dinocrates, Architectus, Alexandriae urbis conditor. 22, 16, 7.

Diocles Comes Largitionum Illyrici, Valentiniiani iussu vivus combustus. 27, 7, 5.

Diocletianus Consul cum Aristobulo. 23, 1, 1.

D d

- Diodorus* Comes ab Alexandri-
nis trucidatus. 22, 11, 9.
Diodorus ex Agente in rebus.
27, 7, 5.
Diogenes, praefectus Bithyniae.
29, 1, 43.
Diognitae levis armaturae equi-
tes, ad persequendos hostes
adhibiti. 27, 9, 6.
Diomedis sedes ad mare Ae-
geum. 22, 8, 3.
Dionysius rex Siciliae, quomo-
do tractaverit poetam Philo-
xeum. 15, 5, 37. quam cau-
tus insidiarum timore fuerit.
16, 8, 10. — ludi magister.
14, 11, 30.
Dionysopolis, urbs in Scythia
Europaea. 27, 4, 12.
Dioscurias urbs Arabiae. 23,
6, 47.
Dioscurias urbs ad pontum Eu-
xin. Quis eam condiderit.
22, 8, 24.
Dipsades serpentum genus in
Aegypto. 22, 15, 27.
Disciplina castrensis Coostan-
tini temporibus. 22, 4, 6.
Discenes Tribunus. 19, 9, 9.
Divi natio Indiae. 22, 7, 10.
Divinatio, Auguria, Auspicia,
Somnia defendit Ammianus.
21, 1, 9.
Diviteses natio Germaniae.
26, 7, 14. 27, 1, 2.
Dius regulus Mauritaniae. 29,
5, 11.
Domitianus Imp. castrari ho-
mies interdixit. 18, 4, 5.
Domitianus primo Comes Lar-
gitionum, deinde Praef. Praet.
Orientis, Antiochiae interse-
fectus. 14, 7, 9. — 15, 3, 1.
Domitius Corbulo Romanus sub
Nerone. 15, 2, 5. 29, 5, 4.
Dortenses Herculeum olim secu-
ti, ad oram Galliae mari-
timam confedisse dicuntur. 15,
9, 3.
Doriscum urbs Thraciae, ubi
Xerxes exercitum recognovit.
18, 6, 23. — 31, 4, 7.
Dorostrus urbs Thraciae. 27,
4, 12.
Dorus primo medicos castris,
deinde nitentium rerum cen-
turio. 16, 6, 2.
Dracones vexilla. 15, 16, 5. —
16, 10, 7. c. 12, 59.
Draconitus monetae praefectus
Alexandriae. 22, 11, 9.
Drangiana, provincia Persiae.
23, 6, 71.
Drepanum, urbs Bithyniae, de-
inde Helenopolis. 26, 8, 1.
Drepfa, urbs Sogdianae. 23, 6,
59.
Druentia fl. Galliae (Durance).
15, 10, 11.
Druidae, more Pythagoraeo-
rum, sodalitiis adstricti coo-
fortius, philosophiae altiori
operam dederunt, aedmosque
immortales statuere. 15, 9, 8.
Drusus Thracum victor. 27, 4,
10.
Drypetina filia Mithridatis, re-
gis Ponti. 16, 7, 10.
Dryidae iidem qui Druidae.
15, 9, 4.
Dulcinius dux milit. in Britan-
nia. 27, 8, 10.
Duodienae castellum in Mauri-
tania. 29, 5, 49.
Dura urbs Mesopotamiae. 23,
5, 8, 24, 1, 5.
Dura oppidum trans Tigrim
situm. 25, 6, 9.
Duria urbs in Latio. 15, 8, 18.
Dymas fl. in prov. Sogdiana.
23, 6, 59.
Dynamius Actuarius. 15, 5, 3.

E.

- Eboracum* (York). Exc. §. 4.
Ecbatana urbs. 23, 6, 22. et
39.
Eclipses solis et lunae. 20, 3.
Edeffa urbs. 20, 11, 4, 21, 7, 7.
Elatas, nomen venti alicuius.
22, 8, 8. not.
Elephant, Vulus cervici in-
suctum letale. 25, 1, 15.
Elephantine urbs Aethiopiae.
22, 15, 2.
Eleusis in Boeotia, terrae mo-
tui originem debet. 17, 7, 13.

- Eleuteropolis* urbs Palaestinae. 14, 8, 11.
Elusa, urbs Galliae Narbonensis 15, 11, 14.
Emesa urbs Phoenices. 14, 8, 9. — 26, 6, 20.
Emodon mons in prov. Serarum. 23, 6, 64.
Emona (Laybach). 28, 1, 45.
Ennosigaues, Neptuni cognomen. 17, 7, 12.
Epicurus. 30, 4, 3.
Epigonius, philosophus ex Lycia. 14, 7, 18. supplicio affectus. 14, 9, 5.
Epimenides Cretensis, diu dormiens. 28, 4, 5.
Epiphania, dies festus Christianorum. 21, 2, 5.
Epiphania, urbs Ciliciae. 22, 11, 4.
Episcopi Romani, iam Ammiani aetate laute viventes. 27, 3, 14. episcopi provinciales modestiores ibidem.
Equi Hispani. 20, 8, 13.
Equi indita nomina. 23, 3, 6.
Equitius Tribunus inter Candidatos dignitatis imperatoriae post obitum Ioviani. 26, 1, 4. — Comes. 26, 5, 3. Magister armorum. 26, 7, 4. — 29, 6, 3.
Equitius, filius, Tribunus et censor palatii. 31, 12, 15. — 30, 6, 2.
Eratosthenes antiquus Geographus. 22, 8, 10.
Frechthens. 16, 1, 5.
Ermenricus rex Ostrogothorum. 31, 3, 1.
Eruli et Bavari. 20, 1, 5. et al.
Erythraeum, urbs Ioniae. 31, 14, 8.
Esaias, nobilis Romanus. 28, 1, 44.
Essedones, *Essedon* pop. et urbs Serarum. 23, 6, 66.
Evagrius Comes rei privatae. 22, 3, 7.
Eucaerius, Vicarius Asiae, doctus homo. 29, 1, 9.
Euctemon, Astronomus antiquus. 26, 1, 8.
Evectiones v. not. ad 14, 6, 16.
Eventus boni portus Romae. 29, 6, 19.
Evhages philosophi Gallorum, Phylidis rebus imprimis operam dantes. 15, 9, 8.
Eumentius Senator. 28, 1, 48.
Eumolpias v. Philippopolis.
Eunuchi, origo eorum a Semiramide repetenda. 14, 6, 17. — pravi plerumque eorum mores, paucis tamen exceptis. 16, 7, 4. 18, 4, 4. odores pessimi nihil iis nocere dicuntur. 23, 6, 18.
Eupatoria urbs Chersonesi Tauricae. 22, 8, 36.
Euphrasius Magister Officiorum. 26, 7, 4. et c. 10, 8.
Euphrates. 23, 6, 25. navis ibi ad transfereodos homines et iumenta. 19, 8, 9.
Euphratensis v. Cimmagene.
Euphronius praefectus (rector) Mesopotamiae. 18, 7, 3.
Eupraxius, Magister memoriae et Quaestor, vir ingenuus, et libere loquens. 27, 6, 14. 28, 1, 25.
Euripides, poeta tragicus, sepulcrum eius. 27, 4, 8.
Europos urbs Persiae. 23, 6, 39.
Eusebia, Constantii Imp. coniux, favet Iuliano. 15, 2, 8. et c. 8, 3. — 21, 6, 4. — medicaminibus effecit, ut Helena, Iuliani uxor, aliquoties abiceret partum. 16, 10, 18. mors eius et laudes. 21, 6, 4.
Eusebius, Pittacus etiam dictus, orator. 14, 7, 18. supplicia affectus. 14, 9, 5.
Eusebius praefectus cubiculi. 14, 10, 5. homo mali animi, multisque exitiosus. 14, 11, 2. cet. imperatori imperavit. 22, 3, 12. coll. 18, 4, 3. supplicio affectus. 22, 3, 12.
Eusebius ex Comite rei privatae, cogomine Mattiocopae. 15, 5, 4. not.
Eusebius, vir laudabilis, Consul cum fratre Hypatio (A. C.

359.) 18, 1, 1. 21, 6, 4. lae-
lae maiestatis ab homine ne-
quam accusatus. 29, 2, 9.
Eusebius, episcopus Nicomedi-
ae, cognatus et magister Iu-
liani. 22, 9, 4.
Eufent, populus Orientis, Per-
lis vicinus. 16, 9, 4.
Eustathius philosophus. 17, 5,
15.
Eutherius praefectus cubiculi
in aula Iuliani, eunuchus, sed
praeter solitum probus. 16,
7, 2. 20, 8, 19.
Eutropius, Proconsul Asiae. 29,
1, 16.
Excubitor nomen proprium vi-
detur esse. 20, 4, 21.
Exodarii. 28, 4, 33. not.
Exsuperius, miles fortis, primus,
qui ex cuniculis ad urbem
Maozomalcham actis prosi-
luit. 24, 4, 25.

F.

Fabius Maximus. 15, 12, 5.
Fabricius Luscinus. 30, 1, 23.
Fara, vetula in provincia Perli-
de. 23, 6, 43.
Farnobius, in magnatibus Co-
thorum laudatur. 31, 4, 12.
et c. 9, 3.
Faustina, Constantii imp. con-
iux post obitum Eusebiae. 21,
6, 4. gravida ab eo relicta.
21, 15, 6. mater fit Con-
stantiae, uxoris postea Gra-
tiani. ib. et 26, 7, 10. et c.
9, 8.
Faustinus Notarius militans.
30, 5, 11.
Felicitis arboris castra. v. Arbor.
Felix, Notarius postea Officio-
rum magister. 20, 9, 5. Lar-
gitionum Comes. 23, 1, 5.
Felictus, princeps Mauritaniae.
29, 5, 21.
Ferratus mons Mauritaniae. 29,
5, 11.
Festus Tridentinus, Consularis
Syriae, Magister memoriae,
deinde Proconsul Asiae. 29, 2,
22.

Fidustius, Praefidialis. 29, 1, 6.
Firmus princeps Mauritaniae,
haud parum negotii facellit
Romanis, tandem laqueo sibi
frangit iple gulam. 29, 5. us-
que ad 30, 7.
Flavianus Vicarius Africae. 28,
6, 28.
Florentius. Ammianus ipse duo
huius nominis aperte distin-
guat sub Constantio et Iulia-
no. 22, 3, 6. tres tamen alii
apud eundem occurrunt,
nempe
a) *Florentius*, Praef. Praet.
Galliae. 16, 12, 14. molestias
creat Iuliano Caesari. 17, 5,
2. 20, 4, 2. qui cum ad Aug-
ustam dignitatem a militi-
bus esset evectus, ad aulam
Constantii confugit. 20, 8,
20. — in Anatolii locum Praef.
Praet. Illyrici. 21, 6, 5. post
Constantii obitum Iuliani qui-
dem fuga vindictam effugit,
absens tamen damnatus. 22,
3, 6. coll. c. 7, 5.
b) *Florentius*, fil. Nigrinia-
ni, Magister Officiorum Vica-
rius. 15, 5, 12. — 20, 2, 2.
a Iuliano, innoxius tamen, in
insulam Boss deportatus. 22,
5, 6.
c) *Florentius* Praef. Praet.
in Gallia, sub Valentiniano,
vir probus et aperte, quae dis-
plicerent, eloquens. 27, 7, 7.
d) *Florentius* Tribunus. 26,
9, 8.
e) *Florentius* Germaniae
dux. 29, 4, 7.
Fluvii a Perlis religiose culti.
18, 7, 1. not.
Formula sacramenti militaris.
21, 5, 10. not.
Fortunatianus Comes. 29, 1, 5.
Forum pacis Romae. 16, 10, 15.
it. *Tratant* ibid.
Fragiledus, princeps Sarmati-
cus. 17, 12, 11.
Franci, Sallii etiam dicti. 17, 8,
3. devastant Germaniam
prope Iuliacum. 17, 2, 5.
adeo insolentes, ut in ditio-
ne Romana novam urbem

(Toxiandriam) condant. 17, 8, 3. — *Franci Attuarii* a Iuliano devicti. 20, 10, 2. — multi eorum in aula Constantii satellites. 15, 5, 11.
Fraomarius rex Bucinobantum, nationis Germanicae. 29, 4, 7.
Frigeridus, dux Romanus adv. Gothos. 31, 7, 2. et c. 9, 1.
Fritigernus dux Gothorum. 31, 4, 8. et c. 11, 5.
Frontinus confiliarius. 28, 1, 21.
Fulgurales libri. 23, 5, 13.
Fullofaudes, dux militum in Britannia. 27, 3, 1.
Fulvius (Flaccus) primus e Romanis, qui Gallia bellum intulit. 15, 12, 5.

G.

Gebinius, rex Quadorum, perfide in convivio trucidatus. 29, 6, 5. 30, 5, 3.
Galactophagi, natio Scythica. 23, 6, 62.
Galatae (Galli) unde numen habeant. 15, 9, 3.
Galerius. Exc. §. 3. Caesar aliquando per mille passus ad currum Augusti pedibus incedere coactus. 14, 11, 10.
Galla, mater Caesaris Galli. 14, 11, 27.
Gallia descripta per provincias. 15, 9—11. mores incolarum. 15, 12.
Gallienus Imp. noctu per urbem Antiochiam vagatus. 14, 1, 9.
Gallonatis castrum in Mauritania. 29, 5, 25.
Gallus Caesar, fil. (Iul.) Constantii, fratris Constantini M. et Gallae, sororis Rufi et Cerealis. 14, 11, 27. corporis et animi natura c. 28. Caesar a Constantino adicitus. 14, 1. ad crudelitatem propensus. ibid. et c. 7. et 9. — ad aulam evocatus, iussu Constantii in itinere interfectus. 14, 11.
Gallus v. Cornelius.

Gallus, fluvius Bithyniae. 26, 8, 3.
Garamantae. 22, 15, 2.
Garumna fl. Galliae (Garonne). 15, 11, 2.
Gaudentius, Agens in rebus. 15, 3, 8. 16, 8, 3. Notarius. 17, 9, 7. a Constantio lpeculator insidiosus Iuliano additus. 21, 7, 2. Iuliano iubente supplicio affectus. 22, 11, 1.
Gaudentius Scutarius. 26, 5, 14.
Gaugamela, urbs Adiabenes. 23, 6, 22.
Gaza, urbs Palaestinae. 24, 8, 11.
Gazaca, urbs Mediae. 23, 6, 39.
Geapolis, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Gedrosia provincia Persiae. 23, 6, 73.
Gelani pop. Orientis. 17, 5, 1.
Geloni natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31. 31, 2, 14.
Genius unicuique homini additus. 21, 14, 2. Socratis, Pythagorae etc. ibid. — *Genius publicus* per somnium apparet Iuliano. 20, 5, 10. it. 25, 5, 3. templum eius Alexandriae. 22, 11, 7. it. Antiochiae. 23, 1, 6.
Genonia urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Genua urbs Liguria. 15, 10, 10.
Georgius episc. Alexandriae, a plebe intersectus. 21, 11, 5—7.
Gerasa, urbs Arabiae. 14, 8, 13.
Gerasus fl. Scythiae (Prut) 31, 3, 7.
Germani et *Germania*. 15, 11, 7.
Germanianus Praef. Praet. Galliae. 21, 8, 1. 26, 5, 5.
Germanicopolis, urbs Ilauria. 27, 9, 7.
Germanicus Caesar. 22, 14, 8.
Gerontius Comes, affecta Magnentii. 14, 5, 1.
Gessoriacum eadem urbs, quae

- Bononia (Boulogne). 20, 1, 3.
et c. 9, 9. Exc. §. 4.
- Gildo*, princeps Maurus. 29, 5, 6.
- Gladit* Alanis pro Diis sunt. 31, 2, 23. gutturi admoti quid significent. 17, 12, 16. 21, 5, 10.
- Gomoarius* v. *Gumoharius*.
- Gordianus* Imp. senior. 26, 6, 20.
- Gordianus* Imp. iunior. Expeditio in Persas. — a Philippo intersectus — sepulcrum eius *Zaithae* in Mesopotamia. 23, 5, 7.
- Gorgias Leontinus*. 30, 4, 3.
- Gorgontius* Praefectus cubiculi Galli Caesaris. 15, 2, 10.
- Gothi* impetum faciunt in Thraciam sub Constantino M. Exc. §. 21. et 34. — it. sub Valentiniano. 26, 4, 5. et c. 6, 21. ab Hunnis sedibus suis expulsi, ad Romanos confugiunt. 31, 2. et 3. — a ducebus Romanorum iniuste habiti et vexati. 31, 4. et 5. — Iuliani de iis iudicium. 22, 7, 8. — principes eorum ludices appellati. 27, 5, 6.
- Graeci*, pars eorum post bellum Troianum in Gallia sedes fixisse dicitur. 15, 9, 3.
- Gratianus* Valentiniani Imp. pater. 30, 7, 2.
- Gratianus* Imperator, Valentiniani Imp. filius, a patre in societatem imperii allectus. 27, 6, 4. duces eius prospere res gerunt adv. Gothos. 31, 9, 14. it. adv. Lentienses Alamannos. 31, 10. — Constantia, uxor ipsi destinata, prope capta. 29, 6, 7. mores eius. 31, 10, 18.
- Greuthungi*, natio Ostrogothorum. 27, 5, 6. 31, 3, 1.
- Grumbates*, rex Chionitarum. 18, 6, 22. 19, 1, 7. filius eius in obsidione Amidae cecidit. ibid.
- Gumathene* (rectius *Comma-gene*) regio fertilis Mesopotamiae. 18, 9, 2.
- Gumoharius* (*Gomoarius*). 26, 7, 8. Magister armorum. 20, 9, 5. 21, 8, 1. et c. 13, 16. a Procopio Anticaesare ex otio revocatus. 26, 7, 4. et c. 9, 2.
- Gundomadus*, rex Alamannor. Galliam invadit. 14, 10, 1. pacem init cum Constantio, ab ipsis autem civibus interficitur. 16, 12, 17.
- Gynaecoon Lymen* (γυναικῶν λιμὲν), urbs in provincia Gedrosia. 23, 6, 73.
- Gyndes* fl. Persiae. 23, 6, 40.

H.

- Hadrianus* Imp. futura praenoscendi cupidus. 25, 4, 17. — solum se scire omnia opinans, doctis et artificibus invidet. 30, 8, 10.
- Hadrianopolis* ad montem Haemum, antea Uscudama dicta. 14, 11, 15. 27, 4, 12. 31, 11, 3.
- Hannibal* viam sibi per Alpes aperiens, igne et aceto eas emolliens. 15, 10, 11. sepulcrum eius. 22, 9, 3.
- Hannibalianus* rex Ponti. 14, 1. Exc. §. 35.
- Harax* (*Charax*) fl. Susianae. 23, 6, 26.
- Hartobaudes* Tribunus vacans. 18, 2, 2.
- Hariobaudus*, Macrisi frater, rex Alamannor. pacem facit cum Iuliano. 18, 2, 15.
- Harmozon* promontor. Carmaniae. 23, 6, 10.
- Harpagus* (rectius *Harpalus*) Satrapa Cyri. 15, 9, 7.
- Hatra* (*Chatra*) urbs in deserto sita, citra Tigrim fl. 25, 8, 5.
- Hebdomon* suburbium Constantinop. 26, 4, 3. not. Valelii.
- Hebrus* fl. — fontes habet in montibus Ordrysiorum. 18, 6, 5.
- Hecataeus* Geographus. 22, 3, 10.
- Hecatompyles*, urbs Parthiae. 23, 6, 43.

- Helena* mater Constantini M. Exc. §. 1.
- Helena* soror eiusdem, Iuliani uxor. 15, 8, 18. infestam habet Eusebiam, Constantii uxorem. 16, 10, 18. mors eius. 21, 1, 5.
- Helenopolis*, urbs ad sinum Nicomediae, antea Drepanum dicta. 26, 8, 1.
- Helopolis*, machina obsidionalis. 23, 4, 10.
- Helice* terrae motu absorpta. 17, 7, 13.
- Heliodorus* satorum per genituras interpret. 29, 1, 5. 2, b.
- Heliogabalus* Imp. 26, 6, 20.
- Helipolis*, urbs Aegypti. 17, 4, 12.
- Helpidius* Praef. Praet. Orientis. 21, 6, 9.
- Hendinos*, sic appellatus rex Burgundionum. 28, 5, 14.
- Heniochi* natio ad Pontum Euxinum, unde nomen traxerit. 22, 8, 24.
- Heptastadium* Alexandriae. 22, 16, 10.
- Heraclea* urbs Thraciae. 22, 2, 22. *Perinthus* etiam dicta, quare. 22, 8, 16. ii. 27, 4, 13.
- Heraclea* urbs Mediae. 23, 6, 39.
- Heraclitus* philosophus, Ephesius, sententia eius laudata. 21, 16, 14.
- Herculanus* Protector domesticus. 14, 10, 2.
- Hercules* Thebanus ad Hispanos etiam et Gallos pervenit. 15, 9, 6.
- Herculiani* et *Ioviani*. v. Ind. ii.
- Hermapion*, ex eo Ammianus inscriptiones Obelisci delumlit. 17, 4, 17.
- Hermes* ter maximus. 21, 14, 5.
- Hermisfrid* rex Thuringor. Exc. §. 70.
- Hermogenes*, Magister equitum, in concursu plebis interfectus. 14, 10, 2.
- Hermogenes* Ponticus, Praef. Praetor. Orientis. 19, 19, 6. mors eius. 21, 6, 9.
- Hermogenes* dux militar. in Germania. 28, 2, 6.
- Hermonassa* insula ad paludem Maeot. 22, 8, 30.
- Hermopolis* urbs in Thebaide Aegypti. 22, 16, 2.
- Hermopolis* urbs Carmaniae. 23, 6, 49.
- Herodes* aedificavit Caesaream. 14, 8, 11.
- Herodianus*, Alexandrinus, artium minutissimus sciscitator. 22, 16, 16.
- Herodotus* laudatus. 22, 15, 28.
- Hesiodus* laudatus. 14, 6, 8.
- Hesperius*, Proconsul Africae. 28, 6, 28.
- Hesychia*, nobilis femina Romae. 28, 1, 47.
- Hiaspis* urbs ad fl. Tigrim. 18, 5, 3.
- Hiberia* provincia Asiae inter duos principes divisa. 27, 12, 4. coll. 30, 2, 2.
- Hibita* oppidulum Mesopotamiae. 25, 9, 3.
- Hiera*, terrae motu mari exorta. 17, 7, 13.
- Hierapolis* urbs Commagenes. 14, 8, 7. — 21, 13, 8. — 23, 2, 6.
- Hierapolis* Phrygiae urbs, ubi ex terrae hiatus vapores pestiferi emilli. 23, 6, 18.
- Hierocles*, fil. Alympii, Vicarii Britanniae. 29, 1, 44.
- Hierographa* (Hieroglyphia). 17, 4, 10. — 22, 15, 30.
- Hierosolymae*. 14, 8, 12. — 23, 1, 2.
- Hilarinus* auriga. 26, 3, 3.
- Hilarinus* Palatinus. 29, 1, 7.
- Hileia* urbs, ad quam Romani a Persis fusi. 18, 5, 7.
- Hipparchus* antiquus philosophus et Astronomus. 26, 1, 8.
- Hippias* Eleus. 16, 5, 8.
- Hippocephalus*, suurbium Antiochiae. 21, 15, 2.
- Hippopotamus*. 22, 15, 21.
- Hister* v. Danubius.
- Histrus* urbs Thraciae. 22, 8, 43.
- Homarus* laudatur. 15, 8, 17. — 18, 5, 7. — 19, 4, 6. — 21,

- 14, 5. — 23, 6, 62. — 27, 8, 4. — 31, 14, 8. [item 14, 6, 21, 18, 5, 7. 28, 1, 54.]
- Honoratus* Comes Orientis. 14, 1, 3. et c. 7, 2.
- Hormisda* fil. regis Persarum (exul). sapiens eius dictum. 16, 10, 16. dux militaris Iuliani contra Persas. 24, 1, 2. et 3.
- Hormisda* filius praecedentis a Procopio Caesare Proconsul factus. 26, 8, 12.
- Horre* oppidulum Mesopotamiae. 18, 10, 1.
- Hortarius* rex Alamannorum. 16, 12, 1. Iuliano se subiecit. 17, 10, 7. et in fide permansit. 18, 2, 2.
- Hortarius*, magnas Germanus. 29, 4, 6.
- Horti Sallustii*. 17, 4, 16.
- Hucumbra* villa. 25, 1, 4.
- Hunni* ultra mare glaciale habitantes, forma externa et mores. 31, 2. tot. (Chunni etiam nominantur 31, 8, 4.)
- Hydracus* fl. Carmaniae. 23, 6, 49.
- Hymettus* Proconsul Africae. 28, 1, 17.
- Hypanis* fl. ad Cimmerii Bosphorum (Cubani). 22, 8, 26.
- Hypatius* Consul, collega Eusebio. 18, 1, 1. — 21, 6, 4. — 29, 2, 9.
- Hypatius* nepos Anastasii Imper. Exc. §. 74.
- Hyperechius* dux Procopii Imp. 26, 8, 5.
- Hyperides* antiquus orator Graecus. 30, 4, 5.
- Hyrcania*, provincia — urbes — etc. 23, 6, 50. ff.
- Hystaspes*, Darii pater, magiam a Brachmanibus didicisse, et in Persiam attulisse fertur. 23, 6, 32.
- I.
- Iacobus* Numerarius Apparitionis Magistri equitum. 19, 9, 2.
- Ianuarius*, necessitatum castren-
- sium curator. Iovini post mortem inter alios dignus imperatoria dignitate habitus. 26, 1, 4.
- Iasionion* urbs Persiae (Margaritae). 23, 6, 54.
- Iasionis* mons in Media. 23, 6, 28.
- Iaxamasae*, natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31.
- Iaxartes* populus, et *Iaxartes* fl. Scythiae. 23, 6, 62.
- Iazyges*, natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31.
- Ibis* avis in Aegypto. 22, 15, 25.
- Ichneumon* ibid. §. 19.
- Iconium*, urbs Pisidiae. 14, 2, 1.
- Icosium* urbs Mauritaniae. 29, 5, 16.
- Idmon* augur Argonautarum. 22, 8, 22.
- Iesalenses* populus Africae. 29, 5, 47.
- Igilitanum* orae Mauritaniae maritimae nomen Africanum, Romanis Sitifis. 29, 5, 5.
- Ignazem*, rex Mauritaniae. 29, 5, 46.
- Igne* mollitas Alpes. 15, 10, 11.
- Illustrata* lucernis nocturnis Antiochia. 14, 1, 9.
- Illus*, Trois filius. 22, 9, 7.
- Imavus* mons Persiae. 23, 6, 61.
- Imbrus* insula. 22, 8, 2.
- Immo* Comes. 21, 12, 3.
- Incantatio* ad leniendum dolorem. 16, 8, 2.
- Indulgentiae* tributorum. 16, 5, 15.
- Ingenuus* Anticaesar sub Galieno. 21, 16, 10.
- Innocentius* Tribunus cadit in proelio ad Argentoratam. 16, 12, 63.
- Innocentius* agrimenfor. 19, 11, 8.
- Insulae* terrae motu e maria profundo protrusae. 17, 7, 13. alia contra (Atlantis) Europa amplior terrae motu evanuit. ibid.
- Iohannis* episc. Romanus sub Theoderico rege. Exc. §. 88.
- Iovianus* Protector Domesticus. 21, 16, 20. omnia futurae

- magnitudinis, ibid. Imperator post Iulianum electus. 25, 5, 4. exercitum e Persia reductum fortiter quidem defendit adversus hostes, omnibus tamen vitae necessitatibus destitutus pacem cum Sapore inire coactus, in Mesopotamiam redit 25, 7—9. utiliter quaedam constituit in Illyrico et Gallia — filiolum quadrimum Varronianum collegam in Consulatu adleicit — in urbe autem Dadastana inopia morte abreptus 25, 10. tot. — corporis et aetatis in-
Iovianus Notarius, sortem se praebuit in oblatione Mazdamalchae, 24, 4, 23. post Iuliani obitum et ipse inter candidatos imperii nominatus, ideoque suspectus imperatori Ioviano in puteum coniectus. 25, 8, 18. coll. 26, 6, 3.
Ioviani et Herculiani. v. Ind. 17.
Iovinianus, Romae ortu, sed satrapa Persarum in Corduena. 18, 6, 20.
Iovinus Magister equitum. 21, 8, 3. et c. 12, 2. per Illyricum. 22, 3, 1. per Gallias. 25, 8, 11. — 27, 2, 1. — 27, 10, 6.
Iovius Quaestor Iuliani. 21, 8, 3. 22, 8, 49.
Iphicles, philosophus Ammiani aetate. 30, 5, 8.
Iris, arcus caelestis. 20, 11, 26.
Iris fluv. in pontum Eux. deluena. 22, 8, 17.
Isastenses, populus Africae. 29, 5, 40.
Isaura, urbs Isauriae olim potens, Ammiani aetate diruta. 14, 8, 2.
Isauria provincia. 14, 8, 1.
Isauri rapti viventes, Romanas provincias invadunt crebro. 14, 2, 1. — 19, 13, 1. — 27, 9, 6.
Isocrates, sententia eius allata. 30, 8, 6.
Issiacum mare. 22, 15, 2.
Istrus urbs ad pontum Euxin. 22, 8.
Iuba, rex Mauritaniae, scriptis etiam inclaruit. 22, 15, 8.
Iubalenti, natio Africae. 29, 5, 44.
Iudaet, quid M. Aurelius et Iulianus de iis iudicaverint. 22, 5, 5. Vexatur Ravennae. Exc. §. 81.
Iudiciale carpentum. 29, 6, 7.
Iudicum insulorum poena ap. Persas. 23, 6, 82.
Iuliacum, urbs Germaniae. (Iulich) 17, 2, 1.
Iulianus Imp. Pater (Iul.) Constantius, mater Basilina. 25, 3, 23. natus Constantinopoli ibid. quam ob causam urbem amavit et exornavit. 22, 9, 2. educationi eius praefuit Eusebius, episc. Nicomediensis. 22, 9, 4. ab aula remotus cum fratre Gallo in villa (Marcelli fundo) detentus vivit. 15, 2, 7. post fratris necem et ipse crimioibus appetitus, Eusebiam habet salutricem, primo Comum in vicinia Mediolani, deinde in Graciam ad persequenda studia abire permittitur. 15, 2, 8. Constantius Caesarem eum sibi adiungit, et sorore Helena in matrimonium data, in Galliam mittit. 15, 8, 4. admodum maligne habetur, cibi-que adeo ei apponeodi praescripti. 16, 5, 3. Consul primum (356). 16, 1, 1. iterum (357). 16, 11, 1. — expeditio adversus Laetos susceperat. 16, 11, 1. — it. contra Alamanos. proelium ad Argentoraturn. 16, 12, tot. quo facto ulterius in Germaniam progressus, variis tractibus devastatis Alamanos pacem petere cogit. 17, 1, 10. — interea Franci insurrexerant, quos tamen inclusos, in ditionem accipit. 17, 2. secunda adversus eosdem et Chamaeos expeditio. 17, 8. — Milites seditionem movent com-

meatus inopia. 17, 9, 3. — Suomarius et Hortarius, reges Alamannorum, se ei dedunt. 17, 10. novum cum Alamannis, nondum devictus bellum, in quo quinque se ipsius fidei committunt. 18, 2. — partem exercitus in Orientem mittere iubetur, quod longinquum iter milites recusantes facere Augustum eum appellant. 20, 4. mitti cum epistolis, qui hoc nuntiarent Constantio. 20, 8, 5. — aulam nunc sibi ipse pro arbitrio instruit. 20, 9. in bellum contra Francos Attuarios proficiscitur, hiememque agit Viennae. 20, 10. — quinquennalia celebrat, Helenaeque coniugis eo tempore reliquias Romanas deferri iubet. 21, 1, 5. — mortem Augusti proximam praefagiri sibi videtur. 21, 1, 6. — Christianam religionem amplecti simulat, quamquam iamdiu gentis nomen dederat. 21, 2, 4. Alamauni duce Vadomario, ab ipso Constantio, uti ex literis interceptis patuit, sollicitato, rebellant, quos tamen Iulianus, rege in convivio capto, pacem petere cogit. 21, 3—5. iam vero contra Constantium ipsum arma movere constituit, auticos sibi alios, aliosque duces eligit, exercitumque partim per Italiam, partim per Illyricum iter facere iubet. 21, 8. — paulo post, Constantii morte audita, 21, 12, 18. 22, 2, 1. Constantinopolin venit, ibid. Aulam nunc omnem reformat; suos et Galli olim fratribus inimicos persequitur, 22, 3, et 4. — gentiliū religionem nunc aperte proficitur. 22, 5. omnes imperii partes cordi habet. 22, 7. legationibus prope fatigatur. 22, 7, 10. regnum tamen oblata auxilia recusat. 23, 2, 1. — Constantinopoli relicta Antiochiam

se confert. 23, 9, 2. ubi civium dictis exacerbatus, Misopogonem scribit. 23, 14, 2. iam vero in bellum contra Perlas proficiscitur, Assyriam ingreditur, castris quibusdam et vaozamalcha oppido expugnatis, arma prope ad Ctesiphontem urbem profert. 24, 1—6. — quo felici succellu nimis sublati, classem temere comburi iubet, virox tamen, quantum sibi ipse ad cladem intulerit, animadvertens, in Corduene provinciam pedem referre constituit. 24, 7, et 8. — persequuntur Perlas, proelium committitur, in quo Iulianus graviter vulneratus, mox animam emittit. 25, 1—3. Procopius, poslea Auticaesar, cadaver Tarsum desert. 25, 9, 12. (ita enim ipse Iulianus iusserat. 23, 2, 15.) ubi in suburbio depositum, et tumulus eius a Ioviano exornatus est. 25, 8, 5.

Habitus corporis. 15, 8, 16. 25, 4. statura brevis. 22, 2, 5. et 14, 3. mores omnino. 25, 4. tot. 16, 1, 1. temperantia et studia nocturna. 16, 5, 4. praeter artem poeticam et rhetoricam, philosophiae imprimis se dedit, linguamque etiam Latinam brevis calluit. 16, 5, 6. — mihi erga cives. 16, 5, 12. 17, 3, 1. fl. 18, 1. tot. iustitiae amans. ibid. 22, 9, 9. et c. 10, 2. — exemplar boni principis M. Aurelium sibi proposuit. 16, 1, 4. a Praefectis et familiaribus moneri se passus. 22, 10, 3. — templum thesolymitanum rellaurari iubet. 23, 1, 2. — episcopis Christianorum concordiam commendat. 22, 5, 3. nonnisi rhetoricam et grammaticam Christianos docere iubet. 22, 10, 7. 25, 4, 20. — Antiochiae templum occludit, quod Christianos de incendio templi Daphnari Apollinis suspectos habebat. 22, 13, 2.

- sacrificia* Diis innumera offert. 22, 12, 6. — in his etiam Iovi Calio. 22, 14, 4. Marti tamen Vltori aliquando haud parum irascitur. 24, 6, 17. — vaticiniorum, auguriorum, superstitionum omnium studiosus. 22, 1, 1. et c. 12, 8. it. 23, 3, 3. 25, 4, 17. — Etruscos augures habuit in comitatu. 23, 5, 10. 25, 2, 7. Asiaticorum morum non omnino immemor. 16, 7, 6. Dicteria in eum aulicorum et militum. 17, 11, 1. 22, 14, 3.
- Julianus* Imperatoris avunculus, Comes Orientis. 23, 1, 4.
- Julianus* Comes Largitionum. 23, 1, 5.
- Iulio* mense initium fiebat provincium Gallicanorum. 17, 8, 1.
- Iulius* Comes per Thracias. 26, 7, 5. Magister militiae. 31, 16, 8.
- Iulius Nepos* Imp. succellorem habuit Romulum Augustulum. Exc. §. 36.
- Iustina* uxor Valentiniani. 30, 10, 4. soror Cerealis. 28, 2, 10. coll. 30, 10.
- Iustinus* Imperator. Exc. §. 76.
- Iuthungi* populus Alamanniae Raetiam invadunt. 17, 6, 1.
- Juvenalis* poeta, Ammiani aetate in deliciis Romanorum. 28, 4, 14.
- Inventus* Siscianus (Pannonius) Quaestor palatii. 26, 4, 4. deinde Praef. Urbi. 27, 3, 11. Praef. Praetor. Galliae. 30, 5, 11.
- Izala*, moni Mesopotamiae. 18, 6, 12. 19, 9, 4.
- L.
- Laconica*, genus parvarum navium. 26, 10, 19.
- Lacotena* urbs Armeniae. 20, 11, 4.
- Laeti* populus Alamanniae. 16, 11, 4. 20, 8, 13. 21, 13, 16.
- Lagarimanus* dux militum Gothorum. 31, 3, 5.
- Laipso* Tribunus cecidit in proelio ad Argentoratam. 16, 12, 63.
- Lamfoctum*, urbs Mauritaniae. 29, 5, 13.
- Lampadius*, Praef. Praetorio in Italia. 15, 5, 4. Praef. Vrbi. 27, 3, 5. — ex Praefecto. 28, 1, 26.
- Lampfacus* dono data Themistocli a rege Persiarum. 22, 8, 4.
- Lantogaisus*, Francus, Tribunus. 15, 5, 16.
- Laodicea* urbs Syriae. 14, 8, 8.
- Lauria* urbs Iauriae vel Lycaoniae. 14, 2, 11.
- Latinus* Comes Domesticorum. 14, 10, 8.
- Lavacra* in modum provinciarum exstructa. 16, 10, 14. [Conf. Lipsius de magnitud. Romana Lib. III. c. 8. p. 147. xxx.]
- Laudiae* castellum Mesopotamiae. 18, 7, 10.
- Laumellum* urbs in Italia. 15, 8, 18.
- Laureatae* v. *Litterae*.
- Laurentius* de episcopatu Romano contendit cum Symmacho. Exc. §. 65.
- Lauriacum* urbs in Norico (Lorch). 31, 10, 20.
- Lauricius* Comes, adv. Isaurum missus. 19, 13, 2.
- Lazi* — *Lasica* natio et provincia Scythiae. 27, 12, 11.
- Leges Corneliae*. 19, 12, 17.
- Leges sumuariae* Romanorum. 16, 5, 1.
- Legiones*. Imperatores obvium iverunt urbem intrantibus. 20, 4, 12.
- Lemannus* lacus. 15, 11, 16.
- Lemnus* insula. 22, 8, 2.
- Lentenses* Alamanni, Raetiae vicini. 31, 10, 2. bellum contra eos. 15, 4, 1. alterum sub Valente. 31, 10, 3.
- Leo* Pannonius, Magister Officiorum. 26, 1, 6.
- Leo* Notarius, postea Magister Officiorum. 28, 1, 12. 30, 2, 10. et 5, 10.

- Leo* pater et filius, Imperatores Orientis. Exc. §. 39 l.
- Leonas* Quaeitor. 20, 9, 4.
- Leones* Mesopotamiae a culicibus vexati. 14, 7, 5.
- Leontius* Quaeitor, postea Praef. Urbi. 14, 11, 14. 15, 7, 1. Laudes eius. ibid.
- Leptis* urbs Africae. 28, 6, 4.
- Leubus* insula. 22, 8, 2.
- Leuce* locus in Chersoneso Taurica desertus, Achilli dictus, ubi baud impune pernoctari posse credebant. 22, 8, 35.
- Lengae* Gallis milliaria. 15, 11, 17, 16, 12, 8.
- Liberius* Episc. Romanus. 15, 7, 6.
- Liberius* Praef. Praet. Illyrici sub Theodarico rege. Exc. §. 68.
- Libino* Comes, in proelio adversus Alamannos cedit. 21, 3, 2.
- Libya*, provincia Aegypti. 22, 16, 6.
- Libyssa* urbs Bithyniae, ubi Hannibal sepultus. 22, 9, 3.
- Licinius* Caesar. Exc. §. 7. II.
- Limigantes* Sarmatae, olim servi, dominos terras expulerant. — regio eorum asperu difficilis — pacem offerunt simulando — victi se dedunt et in alias transferri terras mutant. 17, 13. mox tamen animum mutant, denuo rebelles ipsum Constantium verba ad eos facientem adoriuntur, quo facto ad unum omnes caeduntur. 19, 11. tot.
- Litterae laureatae*, Ammiani adhuc aetate in usu erant. 16, 12, 69.
- Lithinos pyrgos* vicus Sacarum, a mercatoribus comitantibus frequentatus. 23, 6, 60.
- Lollianus* Consul (355.) 15, 8, 7. Mavortius etiam dictus; Praef. Praet. in Italia. 16, 8, 5. Praef. Urbi. 342.)
- Lollianus* alius eius nominis. 28, 1, 26.
- Lorne* castellum Mesopotamiae. 19, 9, 4.
- Lotophagi*. 14, 6, 21.
- Lucillianus* Domestlicorum Comas. 14, 11, 14, 17, 14, 3. — Comes et Magister equitum. 21, 9, 5. clalli Iuliani praest. 23, 3, 9. muneribus Iese abdicat, a genere autem, Ioviano Imp. revocatur. 25, 8, 9. et c. 10, 6. a militibus interfectus. ibid. (Videtur tamen Ioviani socer ab altero divestus esse.)
- Lucullus* antiquus ille Romanor. dux iuclytus, Thracum victor. 27, 4, 11.
- Lugdunensis* prima et secunda. 15, 11, 11.
- Lugdunum* (Lyon) a Laetis invasum. 16, 11, 4.
- Luna* Dea in Oriente culta (Astarte). 23, 3, 2.
- Lunae* defectus. 20, 5.
- Lundinium* (London). 20, 1, 3. postea temporis Augulta etiam nominata. 27, 8, 7. 28, 3, 7.
- Lupicinus* Magister equitum in locum Severi in Gallia constitutus. 18, 2, 7. 20, 1, 4. in Britanniam adv. Pictos missus. ibid. et 20, 9. Magister equitum Orientis. 26, 5, 2. et c. 8, 4.
- Lupicinus* Comes Thraciae. 31, 4, 9. et c. 5, 6.
- Lupicinus* Gentilis. 27, 10, 12.
- Luscinus*, antiquus ille Romanor. dux militaris, *Fabritius* notiori nomine dictus, cui in proelio adv. Lucanos Mara ipse praesto fuisse dicitur. 24, 4, 24. — 30, 1, 22.
- Luscus* praefectus Antiochiae, vivus postea combustus. 14, 7, 17.
- Lusius* Iulx milit. Roman. sub Traiano et Hadriano. 29, 5, 4.
- Lusoriae* naves. 17, 2, 3. 18, 2, 12.
- Lutetia*. 15, 11, 3.
- Luto* Comes, Francus. 15, 6, 4.
- Lycnonta* ab Hauris vicinis inhabitata. 14, 2, 8.
- Lycurgus* Spartan. legislator. Rhebrae eius leges dictae. 16, 5, 1.
- Lycurgus* orator, ut severus iq-

dex laudatus 22, 9, 9, 30,
8, 13.
Lyrae ad speciem carpentorum
iugentes. 14, 6, 18.
Lyfinachia, urbs ad Proponti-
da. 22, 8, 5.

M.

Macelli fundus. villa vel ca-
stellum Cappadociae, ubi
Gallus cum Iuliano fratre
educati: 15, 2, 7.
Macepracta locus in Assyria.
24, 2, 6.
Maces promontorium. 23, 6,
10.
Machamaeus dux militum. Iu-
liani. 25, 1, 2.
Machinae oblidionales. 23, 4.
Macrianus rex Alamannorum. 18,
2, 15. 28, 5, 8. 29, 4, 2.
pacem tandem pangit cum
Valentiniano, a rege autem
Malliohaude interficitur. 30,
3, 3.
Macrones, populus ad pontum
Euxin. 22, 8, 28.
Maclana sublati. 27, 9, 10.
Maecotis palus. 22, 8, 30.
Magia (Magistia) Persiarum. 23,
6, 32. *Magi* peculiares pos-
sidebant agros. ibid.
Magogamalcha (Maiozamalcha
et Maochamalcha) urbs Per-
siae obsessa et expugnata. 24,
4, 2.
Maharbal. 18, 5, 6.
Malaricus, Gentilium rector.
15, 5, 6. postea Magister ar-
morum per Gallias. 25, 8,
11. et c. 10, 6.
Malech, nomen dignitatis apud
Persas. 24, 2, 4.
Malleolt. 23, 4, 14.
Mallobaudes, it. Mellobaudes,
Tribunus Armaturarum. 14,
11, 21. Francus natione,
amicus Silvani Caesaris. 15,
5, 6. Comes Domesticorum
et rex Francorum. 31, 10, 6.
30, 3, 7.
Mamaeae aquae palatium cum
balneis, ab Alexandro Severo
in honorem matris Iuliae
Mamaeae Baiis exstructum.
28, 4, 19.
Mamersides, Persa, urbis Piri-
laborae praefectus. 24, 2, 21.
et c. 5, 3.
Mamertinus Comes Largitio-
num in aula Iuliani 21, 8,
1. Consul. 21, 10, 8. et c.
12 extr. it. 22, 3, 1. Praef.
Praet per Illyricum et Ita-
liam. 20, 5, 5. criminis pe-
culatus accusatus. 27, 7, 1.
Mantius Priscus legatus Pom-
peii in bello Mithridatico.
16, 7, 10.
Maraccus fl. in regione Sauro-
matarum. 22, 8, 29.
Maranga tractus Persiae. 25,
1, 11.
Maras Diaconus. 14, 9, 7.
Maratocuprent, incolae oppidu-
li Syriae prope Apameam ra-
pto viventes. 28, 2, 11.
Marcellianus, Maximini, Prae-
fecti Praet. filius admodum
iuvens Valeriae provinciae
praefectus, regem Quadorum
turpibus inlitis circumventum
interficit. 29, 6, 3.
Marcellus, successor Urbicini in
magisterio equitum et pedi-
tum. 16, 2, 8. subornatus a
Constantio Imp. Iuliani ob-
servator res adeo ab eo ge-
rendas impedit. 16, 4, 3. et
c. 7, 3. ad aulam Constantii
accessit, calumniando Iu-
lianum dignitatem tueri alla-
borat, sed frustra. 16, 7, 1.
et c. 8, 1.
Marcellus fil. eius ultimo sup-
plicio affectus. 22, 11, 2.
Marcellus Protector, post Pro-
copii mortem a paucis Au-
gustus appellatus, paulo post
tamen comprehensus et inter-
fectus. 26, 10, 1.
Marcianae silvae. 21, 8, 2.
Marcianopolis urbs Thraciae
(Myliae) a sorore Traiani no-
men accepit. 27, 4, 12. 31,
5, 4.
Marcianus Comes. 21, 12, 22.
Marcianus Clarissimus. 28,

- 1, 27. *Marcianus* Rhetor. 30, 4, 17.
Marcius vates iungitur *Amphiarao*. 14, 1, 7.
Marcmanni. 31, 5, 13.
Marcus Aurelius Imp. quam ingenuus atque liberaliter seditione *Callii* composita egerit. 21, 16, 31. bellum adv. *Quadus*. 29, 6, 1. adv. *Marcomannos*. 31, 5, 13.
Mardia. praelium ibi confectum *Constantinum* inter et *Licinium*. Exc. §. 17.
Mareades vivus combustus. 23, 5, 3.
Margaritae. 23, 6, 85.
Margiana provincia *Perisae*. 23, 6, 54.
Marka, vox *Pannonica* (clamoris bellici). 19, 11, 10.
Mariandena, pars *Bithyniae*. 22, 8, 14.
Maride castellum *Mesopotamiae*. 19, 6, 4.
Marius Maximus. 28, 4, 14.
Marinus tribunus. 15, 3, 10.
Maronea, urbs *Thraciae*. 22, 8, 3. — 27, 4, 13.
Marfus fl. *Allyriae*. 23, 6, 25.
Martianus a *Licinio* Caesar adicitus Exc. §. 25. et 29.
Martis castra in *Dacia*. 31, 11, 6.
Martis statio in *Alpibus*. 15, 10, 6.
Masfacion Protector domesticus. 26, 5, 14.
Masfelzel, princeps *Mauritaniae*. 29, 5, 11. etc.
Masilla ex magnatibus *Mauritaniae*. 29, 5, 51.
Massa Feteriensis urbs *Tusciae*. 14, 11, 27.
Massagetae. 22, 8, 38. — 23, 5, 16. — 31, 2, 12. *Amniani* aetate *Alani* nominati. ibid.
Massila a *Phocensibus* condita. 15, 9, 7. *Romanorum* incia. 15, 11, 14.
Massifenses populus *Mauritaniae*. 29, 5, 11.
Matrona, iugum montis in *Alpibus*. 15, 10, 6.
Matrona fl. *Galliae* (*Marno*). 15, 10, 7. et c. 11, 5.
Mattiacae aquae in *Germania* (*Wisbaden*). 29, 4, 3.
Mattiaris, genus militum. 21, 13, 16. 31, 13, 8.
Mattiocopa. 15, 3, 4. v. nnt.
Maudin Comes, *Francus*. 15, 6, 4.
Mavortius v. *Lollisnus*.
Mauritania *Caesariensis* et *Sitifenlis*. 29, 5, 5.
Maurus Comes prae ceteris favens *Juliano* *Augusti* nomine ornando. 20, 4, 18. — 31, 10, 21.
Maurus Comes *Phoenices*. 25, 1, 2.
Maxentius Imp. Exc. §. 6 — 12.
Maxentius *Pannonius*. 27, 7, 6.
Maxera fl. *Hyrcaniae*. 23, 6, 52.
Maximianopolis urbs *Thraciae*. 27, 4, 13.
Maximinus Imp. uxorem habuit (*Paulinam*) mitillimi animi. 14, 1, 8.
Maximinus a *Galerio* Caesar adsumtus. Exc. §. 5.
Maximinus Praef. annonae, deinde Praef. Urbi, et Praet. in *Italia* furiose persequitur nobiles, senatoresque *Romans*. 28, 1, 101. 29, 2, fl. sub *Gratiano* supplicio affectus. 28, 1, 57.
Maximus Senator a *Juliano* Praef. Urbi designatus. 21, 12, 24.
Maximus philosophus a *Juliano* magno cum honore publice exceptus. 22, 7, 3. adest *Juliano* morienti. 25, 3, 23. capite plexus. 29, 1, 43.
Maximus Tribunus. 25, 6, 3.
Macaca, antiquius nomen *Caesariae*, urbis *Cappadociae*. 20, 9, 1.
Mazices, populus *Mauritaniae*. 29, 5, 17.
Mazuca, princeps *Mauritaniae*. ib. §. 40.
Mazucanus fundus. ibid.
Medertius rex *Alamannorum*, *Chnodomarii* frater. 16, 12, 25.

- Medianum* castrum Mauritaniae. 29, 5, 45.
Media, Medt. 23, 6, 27. II.
Medica ars, Alexandria imprimis peritoe eius magistros habuit. 22, 16, 18.
Mediolanum urbs in Lugdunensi secunda. (Evreux) 15, 11, 12.
Mediomatricum urbs in Belgica prima (Metz) 15, 11, 9, 17, 1, 2.
Meliacaria oppidulum Mesopotamiae, ubi aquae frigidae, 18, 6, 16, et c. 10, 1.
Mel (et vinum) palmis expressum. 24, 3, 12.
Melanchlaeni, natio ed pelud. Maeot. 22, 8, 31.
Melanthias, ville Caesariana prope Constantinopolim. 31, 11, 1.
Melas fl. Pemphyliæ. 14, 2, 9.
Melas linus maris Aegæi. 22, 8, 3.
Mollitia urbs minoris Armeniae. 19, 8, 12, et 20, 11, 4.
Mollobaudes v. Mallobaudes.
Memoria artificiosae. 16, 5, 8.
Memoridus Tribunus. 25, 8, 8, et c. 10, 6.
Memorius, praefectus Ciliciae. 23, 2, 5.
Memphis urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Menander poeta, locus eius excitatus. 21, 14, 4.
Menapila, urbs Bactriae. 23, 6, 58.
Menophilus Eunuchus Mithridatis regis praeter solitum vir bonus. 16, 7, 9.
Mephra, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Mercurius anime mundi. 16, 5, 5. ceduceo regit mundum. 25, 4.
Mercurius, Perse, ex Ministro triclirii rationalis aulicus nequam et exitiosus. 15, 3, 5.
Merona dux equitum Perserum. 25, 1, 11. in proelio cadit. 25, 3, 13.
Meribanes rex Iberiae. 21, 6, 8.
Merobaudes Consul. 31, 8, 2, 30, 10, 2.
Meroë, urbs Aethiopiae. 22, 15, 2, et 31.
Meroë insula Aegypti. 22, 15, 11.
Mesene urbs Assyriae, *Apamea* etiam dicta. 23, 6, 23.
Meseus fl. Persiae (Sulianae). 23, 6, 26.
Mesopotamia olim Perserum, avo Saporis ab Imp. Gelerio erepta. 17, 5, 6.
Messalla, praefectus Pannoniae. 29, 6, 7.
Methone v. Mothone.
Meton Physicus et Allronomus praeceps. 26, 1, 8.
Metrodorus philosophus vegetus. 25, 4, 23.
Midas Phrygiae rex. 22, 9, 7.
Milefil colonia Atheniensium, plurimes ad pontum Euxinum urbes condidere. 22, 8, 12.
Miletus urbs, Atheniensium colonie, qui tamen e Persia oppugnatam deserunt. 28, 1, 3.
Milo Crotonietus. 30, 7, 8.
Mimas mons in Asia prope Erythraea. 31, 14, 8.
Miml. 23, 5, 3.
Minervius Consul. 28, 1, 24.
Mirmillones. 16, 12, 49.
Misopogon sic dicta Iuliani in Antiochenos satyra. 22, 14, 2.
Mithridates rex Ponti, filia eius Drypetina. 16, 7, 9.
Mnevis, bos Aegyptiis pro numine cultus. 22, 14, 7.
Modestus, Comes Orientis. 19, 12, 6. Praefectus Praetorio. 29, 1, 10, 30, 4, 2.
Moesia. 17, 12, 1.
Moesia, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Moguntiacus (Mainz). 15, 11, 8, 16, 2, 12, 27, 10, 1. Iulianus ibi pontem sternit. 27, 1, 2.
Montales virgines, parci iis iubet rex Sepor. 18, 10, 4.
Monoecus castellum et portus ad Alpium riuces ab Hercule institutus (Monaco). 15, 10, 9.

Montius Quaestor a seditione plebe trucidatus. 14, 7, 12.
Mopsucrene urbs Ciliciae ad radices Tauri montis. 21, 15, 2.
Mopsuestia urbs Ciliciae. 14, 8, 3.
Mopsus vates, socinus Argonautarum. 14, 8, 5.
Mores Romanorum perditii. 14, 6. — 28, 1. et 4.
Mossynoeci natio ad pontum Eux. 22, 8, 21.
Mosa fl. (Maas). 17, 2, 2. ripis eius munimenta tria imponit Iulianus. 17, 9, 1.
Mothone, urbs Graeciae (Meflene) 26, 10, 19.
Moxoëne regio Mesopotamiae. 23, 3, 5.
Mulvius pons Romae. 27, 3, 9.
Mundericus dux limitis per Arabiam. 31, 3, 5.
Munimentum Traiani. 17, 1, 11.
Munitio castrorum. 16, 12, 62.
Murci, digitos sibi ad effugiendam militiam praecedentes. 15, 12, 3.
Murocincta villa. 30, 10, 4.
Mursa, proelium ibi, quo Silvanus ad Constantium transit. 15, 5, 33.
Muson gens Mauritaniae. 29, 5, 27.
Musonianns Praef. Praet. Orientis, antea Strategius dictus, vir eruditus, sed auri cupidior. 15, 13, 1. — 16, 9, 2. — 17, 5, 15.
Musonius, antea Rhetor, deinde Vicarius Asiae. 27, 9, 6.
Mygdonia, priscum nomen Bithyniae. 22, 8, 14.
Mygdon urbs Phrygiae ad fluv. Sangarium. 26, 77 14.

N.

Nabataei. 14, 8, 13.
Nabdates Persa, praefectus urbi Maogamalchae, vivus postea temporis combustus. 24, 4, 26. et c. 5, 4.

Nacolla urbs Phrygiae. 23, 6, 7.
Nacssus urbs Illynci. 21, 10, 5. it. Naefus. 26, 5, 1. cf. et Exc. §. 2.
Nagara urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Naharmatcha, nomen Orientale. canalibus Euphratem et Tigrin iungentis, a Traiano, uti Ammianus vult, et Severo institutum. 24, 6, 1. nomen Latinum *flumen regium* est. 23, 6, 25.
Nannenus Comes Britanniae. 28, 5, 1. idem forisalle, qui *Nannienus*. 31, 10, 6.
Napaei, natio ad paludem Marot. 22, 8, 33.
Naphtha. 23, 6, 15. et 57, 38.
Narbona urbs in Gallia Narbonensi. 15, 11, 14.
Narseus, rex Persarum, avus Saporis, bella gesserat cum Romanis. 23, 5, 11.
Narseus legatus Persarum. 17, 5, 2, 24, 6, 12.
Nasos urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Natifo, fl. prope Aquileiam. 21, 12, 8.
Natuspardo Scentarius. 27, 20, 16.
Navicularii. 27, 5, 2.
Naulibus, urbs Paropamisatarum. 23, 6, 70.
Nauplius, pater Palamedis. 22, 8, 2.
Nazavictum, regio montana apud Seras. 23, 6, 64.
Neapolis urbs Palaestinae (Sichem). 14, 8, 11.
Neapolis urbs Aegypti. 22, 16, 5.
Nebrius Comes Orientis. 14, 2, 20. Quaestor Iuliani a Constantino Imp. Praef. Praetor. constitutus. 20, 9, 5. a Iuliano remotus ab officio dat se quieti. 21, 5, 11. a Valente tamen Praef. Praetorio Orientis denominatus. 26, 7, 4.
Nectaridus, praefectus Britanniae. 27, 8, 1.
Nemesis Dea. 14, 11, 25. 22, 3, 12.

Nemetes.

- Nemetac*, urbs in Germania prima (Speier). 15, 11, 8, 16, 2, 12.
- Neocaesarea* urbs Ponti. 27, 12, 9.
- Neotherius*, Notarius, deinde Consul. 26, 5, 14.
- Nepos*, Imperator. Exc. §. 36.
- Nepotianus*, Anticaesar Magnentii. 28, 1, 1.
- Neptunus* Ennosigaeus et Seilichithon ob terrae motus, quos excitat, sic dictus. 17, 7, 12.
- Nesaei equi* in Media prae ceteris in honore habiti. 23, 6, 50.
- Nestica* Tribunus Scutariorum. 17, 10, 5.
- Neuita* Magister equitum. 21, 8, 3. inter iudices a Iuliano post Constantii mortem constitutos. 22, 8, 1. — Consul cum Mamertino (362.) 22, 7, 1. interest expeditioni adv. Persas. 24, 1, 2. et c. 4, 13. mores eius. 21, 10, 8.
- Neuri* natio Massagetarum. 28, 8, 40, 31, 2, 14.
- Nicaea* urbs Bithyniae. 22, 9, 5, 26, 8, 1. terrae motus ibi vehemens. 22, 13, 5.
- Nicaea* urbs Galliae (Nice). 15, 11, 15.
- Nice*, oppidum Thraciae. 31, 11, 2.
- Nicer*, fl. (Neckar). 28, 2, 2.
- Nicomedia* urbs Bithyniae, antea *Astacum*. 22, 8, 5. deinde a Constantio in honorem coniugis *Pietas* cognominata. 17, 7, 6. laudes eius. 22, 9, 3. terrae motibus concussa. 17, 7, 5, 22, 13, 5. Iuliani erga eam liberalitas. 22, 9, 4.
- Nicopolis*, urbs Thraciae (Myssae). 27, 4, 12, 31, 5, 16.
- Nigrinus* Tribunus equitum. 21, 11, 2. seditionem movet in Iulianum, et Aquileiam occupat, qua expugnata vivus combustus. 21, 12, 20.
- Nileus*, Codri, regis Atheniensium, filius, colonias ad pontum Eux. plures deduxit. 22, 8, 12. it. 28, 1, 4.
- Nilus* fl. Homero Aegyptus. — fontes, ostia etc. 22, 15, 1—13.
- Ninive*, in Adiabene provincia, Ninus etiam dicta, deinde Hierapolis. 18, 7, 14, 8, 7, 23, 6, 22.
- Niphates* mons Colchidis. 23, 6, 13.
- Nisaea* urbs provinciae Marginae in Persia. 23, 6, 54.
- Nisibis* urbs Mesopotamiae post Iuliani mortem Persis tradita. 25, 7, 9. trilitia inde civium discessus. 25, 9, 5.
- Nohodares* optimas Persa et dux militaris. 14, 3, 1, 17, 12, 18, 6, 16. cadit in proelio. 25, 3, 13.
- Novem populi* in Gallia. 15, 11, 14.
- Novesium* urbs Germaniae. 18, 2, 4. (Nays).
- Novidunum* urbs Thraciae (Nivors in Bulgaria). 27, 5, 6.
- Nubel*, rex Mauritaniae. 29, 5, 1, fl.
- Numerius* praefectus Galliae Narbonensis. 18, 1, 4.
- Nymphaeum* Romae in Septemzodio. 15, 7, 3.
- Nymphaeus* fl. prope Amidam in Mesopotamia. 18, 9, 2.

O.

- Obeliscus* Romae a Constantio erectus. 17, 4. tot. de aliis alio tempore erectis etc. ibid.
- Obroatis*, urbs in Perside. 23, 6, 42.
- Ochus* fl. Bactriae, Oxo se insinuans. 23, 6, 57.
- Oericulum* urbs Italiae. 16, 10, 4, 28, 1, 22.
- Octavianus*, Proconsul Africae. 23, 1, 4, 29, 3, 4.
- Odeum* Romae. 16, 10, 14.
- Odissus* urbs Thraciae. 22, 8, 43. (it. Odyssus 27, 4.)
- Odoacer* rex Italiae. Exc. §. 37. fl.

E

Odrysit, natio Thracum fera et crudelis 27, 4, 9.
Oea, *Oenfis* tractus in Africa (Tripoli). 28, 6, 10.
Oechardes fl. in regione Serarum. 23, 6, 65.
Olei genus arte praeparati, quo sagittas Persiae oblinere solent. 23, 6, 37.
Olybrius Praef. Urbi. 28, 1, 6.
Olympas, filia Praefecti Praetor. Ablabii, desponsata olim Constanti Imp. regi deinde Armeniae a Constantio in matrimonium data. 20, 11, 3.
Onager alinus ferus. 23, 4, 7. machina bellica huius nominis. ib. et 31, 15, 12.
Onas fl. navigabilis Persiae. 23, 6, 20.
Ophiussa insula, eadem quae Rhodus, terrae motu e profundo maris prodit. 17, 7, 13.
Opitergium urbs Pannoniae, a Quadis diruta. 29, 6, 1.
Opurocarra mons in regione Serarum. 23, 6, 64.
Oracula. 14, 7, 7. Ammiani adhuc aetate consulta. 19, 12, 3.
Oratores Graeci et Romani celeberrimi laudantur. 30, 4, 5.
Orchomanes fl. Bactriae. 23, 6, 57.
Oreiloche cognomen Dianae. 22, 8, 34.
Orestes Patricius. Exc. §. 36.
Orfitur Praef. Urbi Romae. 14, 6, 1. iterum. 16, 10, 4. exsul. 27, 3, 2. et revocatus. 27, 7, 3.
Organa hydraulica. 14, 6, 18.
Orgia. Bacchus ex India redux restaurat. 22, 8, 23.
Oriens, fines eius, ab Euphrate usque ad Nilum — enumeratio provinciarum, exceptis tamen Mesopotamia et Aegypto. 14, 8.
Oroates fl. Persiae (Sulianae). 23, 6, 26.
Orontes fl. Syriae. 14, 8, 10.
Orontes, mons Mediae. 23, 6, 28.
Oropus, urbs Euboeae. 30, 4, 5.
Orthogordomaris fl. in regione Paropamisatarum. 23, 6, 70.

Ortopana urbs in eadem ditione. ibid.
Osdroëne, provincia Mesopotamiae. 14, 3, 2. c. 8, 7. — 24, 1, 2.
Ostia Italiae urbs, ubi templum Castoris et Pollucis. 19, 10, 4.
Ostracine, urbs Aegypti. 22, 16, 3.
Otus et *Ephialtus*, heroes Homeric. 22, 14, 3.
Oxia palus Sogdianae. 23, 6, 59.
Oxus fl. Hyrcaniae. 23, 6, 52. et 57.
Oxyrynchus urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Ozogardana urbs Assyriae. 24, 2, 3.

P.

Pacorus rex Persiae. 23, 6, 23.
Paedagogiani pueri. 26, 6, 15. 29, 3, 3.
Palaeestinae situs et urbes. 14, 8, 11.
Palas, v. Capellatium.
Palca, urbs Pamphyliae. 14, 2, 13.
Palladius Magister Officiorum Caes. Galli, in Britanniam relegatur. 22, 3, 3.
Palladius Tribunus et Notarius in Africam missus, ut Lepidanorum causam contra Romanum vexatorem iuvaret, a Romano tamen corrumpi se passus, re comperta laqueus sibi ipsi gulam fregit. 28, 6, 20. ff.
Palma arbor, Plantarum varii sexus Ammiano haud inco- gniti. 24, 3, 15. Mella inde et vina confecta. ibid. §. 14.
Palma aurea Exc. §. 66. not.
Pancharta statio Africae. 29, 5, 9.
Panis militibus ad expeditionem pergentibus in dimidium men- sem distributus. 17, 9, 2. not.
Pannonia. 16, 10, 20. (ubi de Pannonia secunda) 17, 12, 1.
Pantheon Romae. 16, 10, 14.

- Panticapaeum* urbs ad Cimmerium Bosporum. 22, 8, 26.
Paphus urbs Cypri. 14, 8, 14.
Papirius Cursor Dictator, mitis in puniendo. 30, 8, 5.
Parā, filius Arsacis, regis Armeniae. 27, 12, 9. fugitivus per miros errores in patriam reversus a Romanis perfide trucidatus. 30, 1. ff.
Paraetontion urbs Aegypti. 22, 16, 5.
Parazmalcha urbs ad Euphratem. 24, 2, 3.
Parion ad Hellepontum a Parione Iasionis filio condita. 22, 8, 4.
Parisi castellum Galliae, Lutetia etiam dicta. 15, 11, 3. hiberna ibi habuit Iulianus. 17, 2, 4. arce iamiam Ammiani aetate munita. 20, 4, 14.
Parnasius ex Praefecto Aegypti. 19, 12, 10.
Paropamisatae natio Persiae. 22, 6, 10.
Parthenus fl. in Pontum Eu-
 xin. se exonerans. 22, 8, 17.
Parthenium mare. 14, 8, 10.
 22, 15, 2. et 16, 9.
Parthi, mores eorum. 23, 6, 44.
Parthicus fl. Sarmatiae (Theiss) 17, 13, 4.
Pesiphilus, philosophus. 29, 1, 36.
Patares angustiae maris inter paludem Maeotin et Pontum Eux. 22, 3, 30.
Paternianus Notarius. 30, 3, 2.
Patigran urbs Persiae (Mediae). 23, 6, 39.
Patrae urbs Achaiae. 19, 12, 10.
Patricius Palatinus. 29, 1, 58.
Patruinus Consularis Piceni. 15, 7, 5.
Paulus Notarius, *Catena* dictus, delator malitiosus. 14, 5, 6.
 15, 3, 4. etc. vivus combustus. 22, 3, 11.
Pelagia insula (Rhodus) terrae motu orta. pluvia ibi aurea. 17, 7, 13.
Pelusium urbs Aegypti, a Peleo, Achillis patre, condita. 22, 16, 3.
Pentadius Notarius. 14, 11, 21.
 Officiorum magister. 20, 8, 19. post Constantii mortem in iudicium vocatus. 22, 3, 5.
Pentapolis (Libya) Africae. 22, 16, 1.
Peregrinus Proteus, in ludis Olympicis rogem sponto conscendens. 29, 1, 39.
Pergamius. 29, 1, 6.
Perinthus v. Heraclea.
Persepolis urbs Persidis. 23, 6, 42.
Persae etiam *Parthi* dicti. 20, 4, 2. — 23, 6, 2. origine Scythae. 31, 2, 20. reges eorum reges regum, fratres Solis et Lunae sese iactant. 17, 5, 3. coll. 23, 6, 6. lingua Orientis Saansaan et Pyrolos appellati. 19, 2, 11. praeliis non ipsi adesse solent. 19, 7, 8. — tiam praeter reges nonnisi primates quidam aulae gestandi ius habent. 18, 5, 6. Mores gentis. 23, 6, 5. ff. Silentium pro numine venerantur. 21, 13, 4. more Graecorum inter vina confilia capiunt. 18, 5, 8. ante praelia auspicia consulunt. 21, 13, 8. picturae eorum nil nisi venationes exhibent et praelia. 24, 6, 3. Funera. 19, 1, 10. mortui non tabescunt, sed arefcunt. 19, 9, 9.
Persiae descriptio copiosa. 25, 6. tot.
Persis provincia Persiae. 23, 6, 42.
Pescennius Niger. 26, 8, 15.
Pessinus, urbs antea Phrygiae, postea Galatiae. 26, 9, 1. unde nomen traxerit, et a quo condita, — simulacrum Cybeles ibi cultum belli Punici secundi tempore a Scipione Nasica Romam delatum. 22, 9, 5. ff.
Pestilentia, caulas et varia genera. 19, 4, 1. ff. sub Anto-

- nino et Vero Imp. per totum prope terrarum orbem laetiuis. 23, 6, 24.
- Petobio* urbs in Norico (Pettau). 14, 11, 19.
- Petrensis fundus* in Mauritania 29, 5, 13.
- Petronius*, Valentiniani Imp. focer, vir durus et iniustus. 26, 6, 7.
- Petrus Faltomeres* seditionem concitat Romae. 15, 7, 4.
- Peuce* insula in Ponto Euxino ad ostia Danubii. 22, 8, 43.
- Pauci* natio, ibidem.
- Phaeaces*. 18, 5, 7, 27, 8, 4.
- Phalangius* Consularis Bacticae. 28, 1, 26.
- Phanagorus* insula ad paludem Maeotin. 22, 8, 30.
- Pharus*, turris et insula prope Alexandriam, Rhodiorum tributaria. 22, 16, 9.
- Phasis* urbs et fluv. Colchidis. 22, 8, 24.
- Philadelphita*, urbs Arabiae 14, 8, 13.
- Philagrius* Notarius, dein Comes Orientis. 21, 4, 2.
- Philippopolis*, urbs Thraciae, (Philibe). 21, 10, 3, 22, 2, 2, 26, 10, 4, 27, 4, 12, 31, 5, 7, antea *Eumolpias*. 22, 2, 2, 26, 10, 11.
- Philippus* Praef. Praet. (et Consul 348., 29, 12, 5.
- Philippus* Praef. Praet. sub Gordiano, postea ipse Imperator (Arabs). 24, 5, 17. Exc. 8, 33.
- Philippus* (L. Marcianus) orator. 30, 4, 61.
- Philisio*, Mimographus impetrante Tiberio. 30, 4, 21.
- Philoromus* auriga 15, 7, 2.
- Phlaxenus* poeta male habitus a rege Siciliae Dionysio. 15, 5, 37.
- Philyres* natio ad pontum Euxin. 22, 8, 21.
- Phineus* vates, tempore Argonautarum 22, 8, 14.
- Phocaei*, Colonia eorum deducta in Italiam, ubi Veliam urbem Lucaniae condit, altera Massiliam. 15, 9, 7.
- Phocus* a fratre Peleo interfectus 22, 16, 3.
- Phoenice* provincia, descriptio eius. 14, 8, 9.
- Phoenice* urbs ad Tigrim, postea Bezabde dicta. 20, 7, 1, et c. 11, 6.
- Phronemius* Praef. Urbis Constantinop. 26, 7, 4, et c. 10, 8.
- Phrygia* locus, ubi Iulianus cecidit in praelio. 25, 3, 9.
- Phrynichus* poeta Atticus tragicus. 28, 1, 4.
- Phycus* promontorium. 22, 15, 2.
- Phylarchus* nomen dignitatis: hic enim principes Saraceni appellati. 24, 2, 4.
- Phyllis*, fl. in pontum Euxin. defluens 22, 8, 14.
- Phylognomicti veterum libri*. 15, 8, 16, not.
- Picoensis* natio Sarmatica. 17, 13, 19.
- Pictavi* urbs Aquitaniae (Poitiers). 15, 11, 13.
- Picti* (v. etiam Scotos) Britanniam invadunt. 20, 1, 1. Ammiani aetate duobus populis constabant. 27, 8, 5.
- Pietas* regio circa Nicomediamp. 17, 7, 6.
- Pigranes* dux Persae. 24, 6, 12.
- Pileum* sub galea gestabant milites. 19, 8, 8.
- Pisifabora* urbs Persiae. 24, 2, 9, et c. 5, 3.
- Pirus* mons in Germania, prope Heidelbergam. 28, 2, 5, 27, 10, not.
- Piscina publica* Romae. 17, 4, 14.
- Pistoria* urbs Tusciae (Pistoia). 27, 3, 1.
- Pistrensis publica villa* in Pannonia 29, 6, 7.
- Pityus* insula in ponto Euxino. 22, 8, 16.
- Plato* profecit ab Aegyptiis. 22, 16, 22 loca ex eo laudata. 16, 5, 10, 25, 4, 2, 30, 4, 3.
- Plautianus* Praef. Praet. sub Severo. 26, 6, 8, 29, 1, 17.

Plotinus Philosophus. 21, 14, 5, 22, 6, 16.

Podofaces princeps (Phylarchus) Saracenorum Affanitarum. 24, 2, 4.

Poeninae Alpes cur ita dictae. 15, 16, 10.

Pola, urbs Illyriae. 14, 11, 20.

Polemoniacus pontus. 27, 12, 9.

Polemonion, urbs Ponti. 22, 8, 16.

Pollentianus Tribunus. 29, 2, 17.

Polybius historicus, in comitatu Scipionis per bellum Punicum 24, 2, 16.

Pompeius risum aliquando debuit civibus levibus de causis. 17, 11, 4.

Pompeius nepos Anastasii Imper. Exc. § 74.

Pontus Euxinus, per antiphrasin ita dictus — dulciores aquas habet, quam alia maria — belluas marinas maiores non alit, nisi Delphinas minores. 22, 8, 33. II.

Portospana urbs Caramaniae. 23, 6, 49.

Portus Augusti. 19, 10, 1.

Posthumus Imp. 21, 16, 10.

Potentius fil. Urlicini, Promotorum Tribunus. 31, 13, 18.

Potionum varia genera. 20, 8, 2. not.

Præfagin et somnia, quid de iis sentiendum. 21, 1, 6.

Prætextatus Senator, Proconsul Achaiae. 22, 7, 6. Praef. Urbi. 27, 9, 8, 28, 1, 24.

Priarius rex Alamannorum cadit in praefio ad Argentoratium. 31, 10, 10.

Priscus philosophus, Iuliano adit morienti. 25, 3, 25.

Probus (Petronius etiam dictus) Praef. Praet. per Illyricum. 27, 11, 1, 29, 6, 9, 30, 3, 1. et c. 5, 4. laudes eius. 28, 1, 31.

Probus nepos Anastasii Imper. Exc. § 74.

Proconesus insula in Propontide. 22, 8, 6.

Procopius Notarius et legatus ad Saporem regem 17, 14, 3.

18, 6, 17. parti exercitus Iuliani praefest cum Sebastiano. 23, 3, 2. Iulianus purpuram ipsi tradit, qua, si quid ipsi humani accideret, Procopius, cognatus quippe, Augustam dignitatem sibi vindicaret. ibid. — cadaver Iuliani Tarsum desert. 25, 9, 12. diu cum latuisset, Imperatorem se gerere in Oriente incipit. 26, 5, et 6. a suis traditus Valenti et securi percussus. 26, 9, 9. mores eius. 26, 5, et 6.

Procopius alius itidem Notarius, a Ioviano recens creato Imp. in Illyricum et Galliam missus. 25, 8, 8. et c. 10, 6.

Prodromi venti. 22, 15, 7.

Profuturus dux Roomanor. sub Valente. 31, 7, 1. et c. 8, 3.

Prophtasia urbs in provincia Persiae Drangiana. 23, 6, 71.

Prosper Comes (Vicarius) Urlicini. 14, 11, 5, 15, 13, 3. occurrit etiam 17, 5, 15. et c. 14, 1. mores pravi. 15, 13, 3.

Protagoras philosophus, Abderita. 22, 8, 3.

Provertuides, dux Romanus. 27, 8, 2.

Ptolemaeus Geographus. 22, 8, 10.

Ptolemais urbs Aegypti. 22, 16, 4.

Puncti libri. 22, 15, 8.

Purpura privatis vetita. 14, 9, 7, 16, 8, 4. in vexillis. 15, 5, 16. ad osculandum oblata ab Imperatoribus. signum singularis clementiae. 15, 5, 18. 21, 9, 8.

Pygmaei (sine dubio simiae). 22, 12, 4.

Pylae urbs ad fines Ciliciae et Cappadociae. 22, 9, 13.

Pyramides, etymologia et descriptio. 22, 15, 28.

Pyrotes vox Perlica (Victor). 19, 2, 11.

Pyrrhichia 16, 5, 10, 18, 7, 7.

Pythagoras Aegyptium habuit sapientiae magistram. 22, 16, 21.

Q.

- Quadi*, Sarmatarum confines, armis moribusque eorum similes. 17, 12, 1. fl. provinciam Valeriam invadunt. 16, 10, 20. it. Pannoniam et Moesiam, ubi tamen a Iuliano victi. 17, 12, 1. Viduarius rex — filius eius Vitridorus — regulus Agilimundus sese dedunt sponte. ibid. — sub Valentiniano una cum Sarmatis impetum faciunt in Pannoniam. 26, 4, 5. 29, 6, 2. quo tempore Gabinius regem habuere, qui tamen perfide interfectus est. ibid.
- Quadriburgum* urbs Germaniae (Schenkenlchanz). 18, 2, 4.
- Quies* Dea. 19, 11, 6.
- Quintianus* Senator, Commodum Imp. pugione. petit. 29, 1, 7.
- Quintilli* fratres, fraternae concordiae exemplar. 28, 4, 21.

R.

- Rabannae* populus Sericus. 23, 6, 66.
- Ramesses* rex Aegypti, cuius nomen fert Obeliscus. 17, 4, 18. fl.
- Rando* princeps Alamannicus. 27, 10, 1.
- Rauracum*, it. *Rauract* (Augst prope Basileam) Ammiani aetate ad Galliam pertinuit. 14, 10, 6. 15, 11, 11. 21, 8, 1.
- Regradatio* militaris. 15, 3, 2. not.
- Regulus* inclutus ille Romanor. dux. 14, 6, 1.
- Rehimena* provincia ultra Tigrim. 25, 7, 9.
- Roman* castellum Romanum in Mesopotamia. 18, 10, 1.
- Remi* urbs Belgicae secundae (Reims). 15, 11, 10. 16, 2, 8.
- Remigius* Rationarius Adparationis Armorum Magistri. 15, 5, 36. Magister Officiorum. 27, 9, 2. 28, 6, 8. 29, 5, 2.
- in otium secedit, et laqueo se ipse suspendit. 30, 2, 10.
- Resaina* urbs Orientis, ubi Gordianus iunior fudit Persas. 23, 5, 17.
- Rha* fluv. (Wolga) ad cuius ripas radix
- Rhabarbara* colligitur. 22, 8, 28.
- Rhebas* fl. in pontum Enxini. deluens. 22, 8, 14.
- Rhenus* fl. fontes, transitus per lacum Lemani etc. 15, 4, 2.
- Rhetrae* leges Lycurgi Spartani. 16, 5, 1.
- Rhinocolura*, urbs Aegypti. 23, 16, 3.
- Rhodanus* fl. Galliae. 15, 11, 16.
- Rhodope* mons Thraciae. 21, 10, 3. 27, 4, 7.
- Rhodopa* regio Thraciae. 22, 8, 4.
- Rhodus* insula, Ophiusa etiam et Pelagia dicta, terrae motu orta, — pluvia ibi aurea. 17, 7, 13.
- Rombites* fl. Sauromatarum. 22, 8, 29.
- Richomeres* Comes Domesticor. 31, 7, 4.
- Rigomagum* urbs Germaniae secundae (Rheinmagen). 16, 3, 1.
- Rituales* Tibri augurum. 17, 7, 10.
- Robur* castellum ad Basileam, a Valentiniano constructum. 30, 3, 1.
- Roemnus* fl. Persiae. 23, 6, 63.
- Rogomans* fl. Persiae. 23, 6, 41.
- Roma* urbs aeterna. — iuventus — aetas virilis — senectus — corrupti mores. 14, 6, coll. 28, 1. et 4. aedificia ibi prae ceteris memorabilia. 16, 10.
- Romanus* Comes per Africam. 27, 9, 1. Leptitanos iniuste tractans. 28, 6, 5. et Firmum. 29, 5, 2. cet.
- Romulus Augustulus* Exc. §. 37.
- Romulus* Curialis (Senator) Aquileiae. 21, 12, 20.

Rothomagi urbs in Lugdunensi
l-cunda (Rouen). 15, 11, 12.
Roxolani natio ad palud.
Maeot. 22, 8, 31.
Rufinus Adparitionis Praefecturae
Praetorianae Princeps.
15, 3, 8. securi percussus.
16, 8, 6.
Rufinus (Vulcatius) Praef. Praet.
Galliae, avunculus Galli Cae-
saris 14, 11, 27, 16, 8. sub fin.
Rufinus (Vulcatius) alius. 21,
12, 24. Praef. Praet. 27, 7,
2. et c. 11, 11.
Rufinus Aradius Comes Orien-
tis. 23, 1, 4.
Rugi, bellum Odoacri adv. eos.
Exc. §. 48.
Rumitalca Tribunus, et curator
palatii in aula Procopii Imp.
26, 8, 1.
Rumo regulus Sarmatarum. 17,
12, 11.
Ruricius praefes Africae. 27, 9,
3. innoxius capite plexus.
28, 6, 11.
Rusticianus Sacerdotalis. 28,
6, 10.
Rusticus Iulianus, Magister me-
moriae, antea Proconsul Afri-
cae; deinde Praef. Urbi Ro-
mae — parum aberat, quin
Imperator eligeretur. 27, 6.
Rutilius orator. 30, 4, 6.
Rutupiae, urbs Britanniae (Rich-
borough). 20, 1, 3. 27, 8, 6.

S.

Saansaan vox Persica i. q. rex
regum. 19, 2, 11.
Sabata genus cerevisiae ap. Il-
lyricos. 26, 8, 2.
Sabaria urbs Pannoniae (Stein
am Anger) 30, 5, 16.
Sabinianus Magister equitum
in Urlicini locum missus in
Orientem, vir senex et igna-
vus. 18, 5, et 6. Cf. et 18,
7, 7. 19, 3, 2.
Sabostius Curialis (Senator)
Aquiloniae. 21, 12, 20.
Sacae populus Persiae. 23, 6,
60.

Saccunum urbs Italiae, terrae
motu absorpta. 17, 7, 13.
Saga urbs in Scythia Persica.
23, 6, 63.
Sagantis fl. Carmaniae. 23, 6,
49.
Sagareus fl. ibidem.
Sagittarii formidabile genus ar-
morum Marcellini aevō. 16,
12, 7.
Sagum militare elatum et con-
tortum impetus in hostem fa-
ciendi signum. 18, 6, 13. not.
19, 5, 5.
Salamis urbs Cypri, templum
ibi Iovis. 14, 8, 14.
Salia Thesaurorum Comes. 29,
1, 26.
Salice, urbs Thraciae. 31, 7, 5.
Saliti iidem qui Franci. 17, 8,
3. a Iuliano in ordinem co-
acti. ibid.
Saliso urbs Germaniae (Sels).
16, 2, 12.
Sallustius historicus laudatus.
15, 12, 6.
Sallustius. Duo huius nomigis
memorat Ammianus, utroque
Praefectos Praetorio, et accu-
rate distinguit ipse 23, 5. Rit-
ternus in Protopographia Cod.
Theodol. ita. a) *Sallustius*
Praef. Praet. Galliae. 21, 8,
1. Consul cum Iuliano (363.)
23, 1, 1. cui bellum adv.
Perses dissuadet. 23, 5, 4. —
b) *Sallustius* (proenomine
Saturninus, cognomine *Se-
cundus*) Praef. Praet. Orientis,
praelio cum Persis evadit amb-
ustus. 25, 3, 14. — Iuliano
extincto dignus imperatoria
dignitate habitus, quam ta-
men recusat. 25, 5, 3. lega-
tus ad regem Persarum pacis
componendae causa. 25, 7,
7. succellor in praefectura
Nebridius. 26, 7, 4.
Salluvii, populus et urbs Gal-
liae. 15, 11, 15.
Salmaces, princeps Mauritaniae.
29, 5, 13.
Salutationes (pantomimi). 14,
6, 20.
Samosata urbs Commagene.

- 14, 8, 7, 20, 11, 4. regum olim habitaculum. 18, 4, 7.
Sanctio urbs Alamanniae (Seckingen). 21, 3, 3.
Sandan, Aethiops, Tarsum condidisse dicitur. 14, 8, 3.
Sangarius fl. in pontum Euxin. [exonerans. 22, 8, 14.
Santones urbs Aquitaniae (Santes). 15, 11, 13.
Sopandia (Savonien). 15, 11, 17.
Sophrax, dux Gothorum. 31, 3, 3. et c. 12, 12.
Sapires natio ad Pontum Eux. 22, 8, 21.
Sapor rex Persiae. 16, 9, 3. epistola ad Constantium superbe scripta. 17, 5, 3. caput arietis in diademate habuit. 19, 1, 3. bellum sub Valentiniano restituit. 27, 12, 1. ff.
Saraceni, mores eorum. 14, 4, 1. iidem qui Scenitae Arabes. 22, 15, 2, 23, 6, 13. — *Saraceni* Allanitae. 24, 2, 4. quorum principes Phylarchae dicti. ibid. — belli socios sese offerunt Iuliano. 23, 3, 8. et c. 5, 1. utilem Romanis operam praestant in oppugnanda Constantinopoli. 31, 16, 5. quidam tamen etiam contra Romanos sterere. 25, 6, 9. sanguinis avidi. 31, 16, 6.
Saramanna, urbs maritima Hyrcaniae. 23, 6, 52.
Sargetae natio ad pontum Euxin. 22, 8, 38.
Sarmatae, genus armorum — equis caltratis utuntur. 17, 12, init. — *Asiatici*. 23, 6, 13. *Arctoi* in exercitu Romano. 25, 6, 10. *Libert* oppositi *Limigantibus* servis. 17, 13, 19, 29, 6, 15. superiorem Moesiam et Pannoniam secundam invadunt. 16, 10, 20, 17, 12, 1. vincuntur tamen. ibid. denuo incurrunt sub Valentiniano. 26, 4, 5, 29, 6, 8. — Constantinus trecentis millibus sedes in ditio-
 ne Romana ligere permittit. Exc. §. 32.
Saturninus ex cura Palatii. 22, 3, 7. — alius huius nominis, dux adv. Gothos. 31, 8, 3.
Sauconna (Saone). 15, 11, 17.
Sauromaces praefectus Iberiae Asiaticae. 27, 12, 4, 30, 2, 7.
Sauromatae. 22, 8, 29, 31, 2, 13.
Saxones, loci Pictis et Scotis Britanniam incurrunt. 26, 4, 5, 27, 8, 5. postea temporis etiam in Galliam, 28, 5, 1, 30, 7, 8.
Scaevola (Quintus) orator. 50, 4, 6.
Scarponna, haud procul a Metis (Charpeigne). 27, 2, 1.
Scenitae Arabes. v. *Saraceni*.
Scipio, P. Cornel. 15, 10, 10. — filia Scipionis dotem publice accepit. 14, 6, 11.
Scipio Aemilianus, fomniculosus. 17, 10, 3.
Sciron praedo. 14, 2, 3.
Scopae efflorescentes. 28, 1, 42.
Scordisci gens Thracica, captivos Marti et Bellonae conferant, craniisque pro poculis utuntur. 27, 4, 4.
Scorpiones machinae bellicae. 19, 7, 6, 23, 4, 4.
Scoti et *Picti* Britanniam Romanam infestant. 20, 1, 1. — 26, 4, 5, 27, 8, 5.
Scudilo Scutariorum rector. 14, 10, 8. eius mors. 14, 11, 24.
Scuti tactatio. 21, 2, 1.
Scyri gens Gothica, Exc. §. 37.
Scytalae, genus serpentum in Aegypto. 22, 15, 27.
Scythae Asiatici. 23, 6, 64. Constantius socios habet adv. Persas. 20, 8, 1. it. Iulianus. 23, 2, 7. et Valens. 30, 2. Scythia minor. Exc. §. 18.
Scythopolis, urbs Palaestinae. 19, 12, 8.
Schaftianus Comes et dux Aegypti. 23, 3, 5, 25, 8, 7, 27, 10, 6. etc. cadit in proelio adv. Gothos. 31, 13, 18.
Secundinus Osdroenae dux. 24, 1, 2.

- Secundus* Sallustius. v. Sallustius.
- Sedelaucum* urbs Galliae (Saulieu). 16, 2, 3.
- Sedrotyra* urbs provinciae Gordoliae. 23, 6, 73.
- Segestani* natio bellicosa Orientis. 19, 2, 3.
- Segusio*, urbs Galliae (Sufo). 15, 10, 3.
- Sele* urbs Persiae in prov. Sulliana. 23, 6, 26.
- Seleucia* caput Iauriae. 14, 2, 14. et c. 8, 8.
- Seleucia*, urbs Persiae, Cocho etiam dicta. 24, 5, 3. 23, 6, 23.
- Seleucus* Nicator. 14, 8, 5. 23, 6, 3.
- Selymbria* urbs ad Propontidem. 22, 8, 8.
- Senirautis* prima fuisse fertur, quae homines castrari iusserit. 14, 6, 17.
- Semper Augustus*. 17, 5, 10.
- Senones* urbs in Lugdunensi prima (Sens). 15, 11, 11. 16, 3, 3.
- Septemzodium* locus Romae, ubi Nymphaeum a M. Aurelio conditum. 15, 7, 3.
- Sequana* fl. Galliae (Seine). *Sequani* ad eum habitantes. 15, 11, 3.
- Sera* urbs Serarum. 23, 6, 66.
- Serapeum* templum ambitiosum Alexandriae, a Capitolio secundum. 22, 16, 12. it. in insula Torgana. 23, 6, 47.
- Serapion*, rex Alamannorum, Chnodomarii ex fratre nepos populari nomine Agenaricus. 16, 12, 1. et §. 25.
- Serdica* urbs (Sophia in Bulgaria). 16, 8, 1. 21, 10, 3. 31, 16, 2.
- Serendivi* natio. 22, 7, 10. not.
- Serenianus*, ortu Pannoni. 26, 5, 3. coll. c. 10, 1. ex Duce in Phoenice. 14, 7, 7. et 11, 23. otio se dederat, evocari tamen se denuo passus est. 26, 5, 3. interfectus. 26, 10, 1. pravi mores. ibid.
- Sergius* priscus Romanus dux. 25, 3, 13. 27, 10, 16.
- Serica*, provincia Persiae. 23, 6, 64. unde *Sericum*, sericeae velles. ibid. 67.
- Serrorum montes* in Moesogothia. 27, 5, 3.
- Servilius* in bello piratico Ciliciam et Iauriam in provinciarum formam sedegerat. 14, 8, 4.
- Severinus* monachus Pannonicus. Exc. §. 45.
- Severus* Imp. a centurione Saturnino insigante Plautiano prope interfectus. 29, 1, 17. oblidet urbem Halfram. 25, 8, 5.
- Severus* Caesar sub Galerio. Exc. §. 4. 5. 9.
- Severus* Magister equitum per Gallias. laudes eius. 16, 10, 21. laevo cornu praestit in praelio ad Argentorat. 16, 12, 27. Iuliano adest in vincendis Saliis. 17, 8, 4. — ignavus deinde ac timidus. 17, 10, 1. iterum tamen Magister peditum sub Valentiniano, cuius ob valetudinem prope absuit ab imperatoria dignitate. 27, 6, 3. 28, 5, 2.
- Sextius Calvinus* expeditio eius in Gallos. 15, 12, 5.
- Sicani* primi incolae Italiae cum Auruncis. 30, 4, 12.
- Sicini* Basilica Romae. 27, 3, 13.
- Sicintus* *Dentatus*. 25, 3, 13. 27, 10, 16.
- Sida*, urbs Pamphyliae. 14, 2, 10.
- Sidon* urbs Phoenices. 14, 8, 9.
- Silentium* ap. Persas pro numine cultum. 21, 13, 4.
- Sillographi*. 22, 16, 16.
- Silvanus*, Boniti, Franci filius, antea Tribunus Armaturarum sub Magnentio, paullo ante praelium ad Mursam ad Constantii partes transiit, a quo Magister equitum constitutus, aulicorum insidiis coactus Augusti nomen sibi arrogat, interficitur tamen. 15, 5, tot.

- Silvani* lavacrum in Campania. 28; 4. 19.
- Simonides* poeta lyricus — quantum memoria valuerit. 16, 5, 8. — sententia eius laudata. 14, 6, 7.
- Simonides* philosophus Ammiani aetate, vivus combullus. 29, 1, 37.
- Simplicius* affectui imperii acculatur. 19, 12, 9.
- Staplicius*, Emonensis, Vicarius Romae, antea Grammaticus. 28, 11, 45.
- Sinchi* populus ad palud. Maeot. 22, 8, 23.
- Sindi* populus peninsulae ad Pontum Eux. 22, 8, 41.
- Singara*, urbs Melopotamiae. praelium ibi coniertum. 18, 5, 7. a Sapore obiecta et diruta. 20, 6 tot. Perlis tradita. 25, 7, 9.
- Sinhorium* vid. Synhorium.
- Sinifcos*, sic Burgundiones summum sacerdotem appellarunt. 28, 5, 14.
- Sinope* urbs in Ponto. 22, 8, 16.
- Sinula* Tribunus stabuli. 20, 4, 4. et c. 5, 1.
- Sirtum* a Iuliano captum. 21, 10, 1.
- Sifara* castellum in Melopotamia. 18, 6, 9.
- Sifyra* (lat. Sifurna) vestis genus. 16, 5, 5.
- Sitifis* urbs Africae. Africanum nomen Igilgis. 28, 6, 23, 29, 5, 5.
- Sizyes* populus Sericus. 23, 6, 66.
- Sminthius* Apollo. 22, 8, 3.
- Socrates* mortui vicinus discendi cupidus. 28, 4, 15.
- Socunda* urbs maritima Hyrcaniae. 23, 6, 52.
- Sogdiana* provincia Persica — montes Sogdiani. 23, 6, 59.
- Sol*. Duo soles simul visi, unde. 20, 3. defectus caulae. ibid.
- Sole*, urbs Hyrcaniae. 23, 6, 52.
- Solicinium* locus in Germania (Schwetzingen). 27, 10, 8. not. 11, 30, 7, 7.
- Solon* per Aegyptium peregrinatus. 22, 16, 22. leges (saxones, eius. 16, 5, 1. a Croeso expulsus. 15, 5, 37.
- Somnia* quid de iis iudicandum. 21, 1, 8. Atlantei ea ignorant. 15, 3, 6.
- Sophanes* dux priscus Graecus Xeixis aetate. 24, 6, 14.
- Sophocles*, narratiuncula de eo. 25, 4, 2.
- Sophronius* Notarius, deinde praefectus Constantinopolis. 26, 7, 2.
- Sophronius* Consiliarius. 25, 3.
- Sopiana* urbs in provincia Valeria (Pannoniae). 28, 1, 5.
- Sofingites* lacus Assyriae, unde bituman et naphtha scaturiunt. 23, 6, 15.
- Sotera* urbs in provincia Persiae Aria. 23, 6, 69.
- Spectatus* Tribunus et Notarius. 17, 5, 15, 14, 1.
- Sphaera* Reichsapfel). 21, 14, 1, 25, 10, 2.
- Spinturnicia* ob foedum adspecum ridiculae fimi. 22, 15, 14.
- Sporades* insulae unde dictae. 22, 8, 2.
- Sportulae*. 14, 6, 14.
- Spudafius* Palatinus. 29, 1, 5.
- Stadium* Romae. 16, 10, 14.
- Stagira* urbs Thraciae, patria Aristotelis. 27, 4, 8.
- Statua* deaurata Acilio Glabroni posita Romae. 14, 6, 8.
- Steganographia*. 18, 3, 3.
- Stellae* e coelo cadere visae. 25, 2, 5.
- Stefichorus* poeta lyricus. 28, 4, 15.
- Sthenelus* comes Herculis in expeditione Amazonica. 22, 8, 22.
- Stoekades* insulae. 15, 11, 15.
- Strategius* v. Mufonianus.
- Stupri* poena. 15, 7, 5. not.
- Subicarense* castellum in Mauritania. 20, 5, 55.
- Succi* angustiae montium. 21,

10, 2. et c. 13, 6. 22, 2, 1. —
26, 7, 12, 27, 4, 5.
Suerid optimas Gothorum. 31,
 6, 1.
Suevi impetum faciunt in Ræ-
 tiam. 16, 10, 40.
Sugabarritanum municipium in
 Mauritania. 20, 5, 20.
Sugges dux milit. Maurorum.
20, 5, 27.
Sumere castellum ad Tigrim.
25, 6, 4.
Sumtuariae leges Romae. 16,
 5, 1.
Sunnoneasis lacus in Bithynia.
26, 8, 3.
Suomarius rex Alamannorum.
16, 12, 1. pacem petit. 17,
10, 3.
Supplicium plumbatarum. 28,
 1, 29.
Suprae gens fera Persiae. 30, 1,
20.
Surae et suffragines exsectae
 captivis hostibus. 19, 6, 2.
Surena nomen dignitatis apud
 Persas (Vestier). 24, 2, 4.
30, 2, 5.
Susa urbs et *Susiana* regio Per-
 siae. 23, 6, 26.
Syagrius, Notarius, postea Prae-
 fectus et Consul. 28, 2, 5.
Sycae urbs Aegypti. 22, 15, 51.
Sylla sumtuarias leges revocat.
16, 5, 1. vexillum in hostes
 proicit. 16, 12, 41.
Symmachus Senator, legatus
 Iuliaei ad Constantium. 21,
12, 24. Praefectus Urbi —
 laudea eius. 27, 3, 3.
Symmachus princeps Senatus,
 fover. Boëthii, interfectus.
 Exc. §. 92.
Symmachus episcopus Romae
 sub Theoderico rege. Exc.
 §. 65.
Symmachus, scholasticus Iu-
 daeus. Exc. §. 94.
Symplegades insulae. 22, 8, 14.
Synhorium, castellum minoris
 Armeniae. 16, 7, 10.
Synodi Christianorum. 21, 16,
18.
Syriae descriptio. 14, 8, 8. ff.
Syringes specus subterranei in

Aegypto, in quorum parieti-
 bus Hieroglyphia conspiciun-
 tur. 22, 15, 30.

T.

Tabernae, urbs Germaniae
 (Rheinzaubern). 16, 2, 12.
Tablana insula Perlidia. 23, 6,
42.
Taget inventor auspicionum.
21, 1, 10. a quo Tagetici li-
 bri. 17, 10, 2.
Taisfatae, populus Gothicus ad
 Danubium. 17, 13, 11, 31,
 3, 7.
Taliscus, fl. Persiae. 23, 6, 63.
Tamfapor dux milit. Persicus.
16, 9, 3. 18, 5, 3. etc.
Tanais fl. in Caucaso ortus,
 Europam et Asiam distermi-
 nans, in Maeotida paludem
 tandem abit. 22, 8, 27.
Tannitae Alani. 31, 3, 1.
Taphra, urbs Arabiae. 23, 6,
47.
Tapuri montes in Persia. 23,
 6, 61.
Tarquitiani libri (de divinatio-
 ne). 25, 2, 7.
Tarratius Bassus, Praef. Urbi
 Romae. 28, 1, 27.
Tarsus Ciliciae metropolis —
 conditor Perseus vel Sandan.
14, 8, 3.
Tauri natio ad pontum Eux.
22, 8, 33.
Taurini (Turin). 15, 8, 18.
Tauriscus ab Hercule devictus.
15, 9, 9.
Taurus Quaeitor. 14, 11, 14.
 Praef. Praet. in Italia. 21, 6,
 5. et c. 9, 4. — Consul, col-
 lega Florentio, Vercellum re-
 legatus, ibid.
Templum Urbis, Romae. 16,
10, 14.
Tenedos insula. 22, 8, 2.
Teredon urbs Assyriae, ubi Eu-
 phrates in mare defluit. 23,
 6, 11, et 23.
Terentius antea pistor, deinde
 Corrector Tusciae. 27, 3, 2.

Terentius dux, doinde Comes rei militaris. 27, 12, 10, 30, 1, 2.

Terrae motus unde — in quo variant philolopbi quatuor eorum genera. 17, 7, 9, 11. vehementiores in Macedonia, Asia et Ponto. 12, 7, 1 it. sub Valentiniano 26, 10, 16.

Tertullus Praef. Urbi Romae. 19, 10, 1, 21, 10, 7.

Testudo militaria. 16, 12, 44. not.

Teuchira, Arfinoë etiam dicta, urbs Aegypti. 22, 10, 4.

Teutomerus, Francus. Protector Unioeticus. 15, 3, 10.

Thalassius, Praef. Praet. Prae-
lens (Orientis). 14, 1, 10. c. 7, 9.

Thalassius ex proximo libello-
rum, insidiator Galli. 22, 9, 16.

Thesus insula. 22, 8, 2.

Thestrum *Pompell*. 16, 10, 14.

Thebae Hecatompyli in Aegypto. 17, 4, 2. 22, 16, 2. a Cartha-
ginienlibus et Cambysie expu-
gnatae. — Obelisci ibi 17, 4.

Thebais provincia Aegypti. 17, 4, 2, 21, 16, 2.

Thebae legiones 14, 11, 15.

Themis Dea, homines docet
futura. 21, 1, 8.

Themiscyraeus lucus, sedes olim
Amazonum. 22, 8, 17.

Themistocles. 30, 8, 8.

Theodegotha, filia regis Theo-
derici, Sigismundo principi
Burgundiorum nupta. Exc.
§. 63.

Theodericus rex. Pater Wala-
mir, Exc. §. 42. mater Itali-
lina. §. 58. — dux Gothorum,
primum a Zenone Itaurico in
auxilium contra Basilicum
vocatus §. 42. ab eodem Pa-
tricii et Consulis dignitate
ornatus. §. 49. tum vero in
Italiam contra Odoacrum mis-
sus, quem pluribus proeliis
devictum interlici iubet. §.
55. — Populares regem Ita-
liae proclamant. §. 57. —
duae uxores, filiae, sorores —

per triginta annos placide
regnat, Italiaeque urbes va-
riis modis exoriat. §. 60, 61.
71. ultimis vitae annis dete-
rior §. 85. — ceterum ita
indoctus, ut ne nomen qui-
dem scribere posset 79. tan-
dem profluvio ventris obiit.
§. 95.

Theodora Constantii Chlorige-
niae, Exc. §. 1.

Theodorus Notarius, imperii
affectui arcellinus et insec-
sectus 29, 1, 8. etc.

Theodosia urbs Chersonesi Tau-
ricae. 22, 8, 50.

Theodosius Tribunus, postea
dux in Britanniam missus. 27,
8, 3. rex ibi gestat. 28, 3.
tot. Magister equitum. 28,
5, 15. praefecto in Africa
gesta. 29, 5, 101.

Theodosius iunior, dux Moe-
liae. 29, 6, 15.

Theodotus Hierapolitanus, Prae-
fatus. 22, 14, 4.

Theognis poeta, sententia ex
eo allata. 29, 1, 21.

Theolaphus Comes. 21, 15, 4.
22, 2, 1.

Theophanes fl. in regione Sau-
romatarum. 22, 8, 29.

Theophilus Consulatus Syriae, a
plebe Antiochena disceptus.
14, 2, 5. 15, 13, 2.

Theopompus historicus lauda-
tus. 22, 9, 7.

Thermodon fl. ad pontum Eux.
22, 8, 12.

Thervingi in diuinum Roma-
nam accepti. 31, 3, 4. et 5.

Thissaphata urbs Mesopotamiae.
25, 8, 16.

Thilatha, castellum in insula
Euphratis. 24, 2, 1.

Thiodamas Lindius convicia in
Herculem, raptores bouum,
coniecit. 22, 12, 4.

Thmuis, urbs Aegypti. 22, 16, 6.

Thracia. Sex eius provinciae. —
bella olim cum Romanis gesta.
27, 4, 10.

Thucydides laudatus. 19, 4, 4.
23, 6, 75.

Thule, insula. 18, 6, 1.

- Thynia* tractus Bithyniae. 22, 8, 14.
- Tiara*, nonnisi primis aulae praecipuus in Persia eam gestare licuit. 18, 5, 6. sublati salutationis signum. 18, 8, 5.
- Tihareni* populus ad pontum Euxin. 22, 8, 21.
- Tiberis*, exundatio eius (A. 371.). 20, 6, 17.
- Tibris* fl. in pontum Eux. defluens. 22, 8, 17.
- Ticinum* urbs Italiae (Pavia). 15, 8, 18. Exc. § 71.
- Tigavinae*, urbs Mauritaniae. 29, 5, 20.
- Tigris* fl. aliquamdiu subterraneus 23, 6, 15.
- Tiagenes* Graecus, histiniam Galliae scripsit, eumque secutus Ammianus. 15, 9, 2.
- Tingitanum* castellum in Mauritania. 29, 5, 25.
- Tios* urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
- Tipasa* urbs Mauritaniae. 29, 6, 31.
- Tiphys* gubernator Argonautarum. 22, 8, 22.
- Tiposa*, urbs Mauritaniae. 29, 5, 17.
- Tissas* Graecus orator priscus. 30, 4, 3.
- Tochari* populus Bactriae. 25, 6, 57.
- Tolosa* urbs provinciae Narbonensis. 15, 11, 14.
- Tomis* urbs Thraciae. 22, 3, 45, 27, 4, 12.
- Tomyris* regina Scythiae. 25, 6, 7.
- Torques* signum ingenuitatis apud barbaros et Syros. 18, 6, 10, not.
- Totordaeas* fl. in regione Saurromatarum. 22, 8, 20.
- Toxiandria*, urbs a Francis in solo Romano condita. 17, 8, 3.
- Tragonice* urbs Persidis. 25, 6, 42.
- Trataeus* Imp. Arabiam in provinciae formam rediguit. 14, 8, 15; obsidet urbem Hatram. 25, 8; nomen suum monumentis antiquis inscribi iussit. 27, 3, 7. Forum Traiani 16, 10, 15.
- Traianus* Comes Armeniae. 29, 1, 2, 30, 1, 18. res prospere gerit adv. Gothos. 31, 7, 5. Magister armorum. 31, 12, 1. in proelio cadit. 31, 13, 18.
- Traiscellensis* mons in Mauritania. 29, 5, 20.
- Transjugitani* Sarmatae. 17, 12, 12.
- Traustigritani*. 15, 7, 9, not.
- Trapezus* insula. 22, 8, 16.
- Trasimundus* rex Vandalorum. Exc. § 68.
- Tres tabernae* urbs Germaniae (Rheinzabern). 16, 11, 11, 17, 1, 1.
- Trebatus* ICtus. 30, 4, 12.
- Treviri* urbs Belgicae primae (Trier) 15, 11, 9, 16, 3, 3. Imperatores saepe ibi morati. 15, 11, 9, 27, 10, 16.
- Tribunal* signis et aquilis circumdatum. 15, 8, 4, not.
- Tribunci* munimentum Roman. in Germania. 16, 12, 58.
- Tributum capitulare*. 16, 5, 14.
- Tricastae* urbs — *Tricastati* populus Lugdunensis lectidiae (Troyes) 15, 11, 12, 16, 2.
- Tricastini* 15, 10, 11.
- Tricesinae*, urbs Germaniae (Kellen) 18, 2, 4, 20, 10, 1.
- Tricorii* saltus in Gallia. 15, 10, 11.
- Tridentum*. 16, 10, 20.
- Trietrica* in honorem *Racchi* singulis tribus annis celebrata. 22, 8, 23.
- Tripolis* in Africa, ab Ausuriana oppugnata, et ab ipsis Romanis praefectis male habitata. 28, 6, 1. — 30, 2, 9.
- Triptolemi* cultus. 22, 2, 3.
- Triwane* Praefectus cubiculi regis Theoderici. Exc. § 82.
- Trochilus* avicula in Aegypto. 22, 15, 19.
- Troglodytae*. 22, 8, 43.
- Tubusuptum* urbs Mauritaniae. 29, 5, 11.
- Tufa*, dux regis Odoacri. Exc. § 51.

Tullianus carcer Romae. 28, 1. exir.

Tungri in Gallia prisca (Tonger). 15, 11, 7, 17, 8, 3.

Turgana insula Arabiae, ubi Serapidia templum. 25, 6, 47.

Turones urbs in Lugdunensi lecuuda. (Touraine). 15, 11, 12.

Tuscia annonaria. 27, 3, 1.

Tyana urbs Cappadociae. 25, 6, 19, 25, 10.

Tyndenfes, populus Mauritaniae. 29, 5, 11.

Tyras fl. (Dniester). 22, 8, 41.

Tyrus urbs ad pontum Euxinum, colonia Phoenicum. 22, 8, 41.

Tyrus urbs Phoenices. 14, 8, 9.

V.

Vaccatam castrum in Persia. 25, 6, 4.

Vadonarius rex Alamannorum. 18, 2, 15, in Galliam incuriosus facit. 14, 10, 1.

Constantius pacem vi concedit. 16, 12, 17, 18, 2, 18.

et contra Iulianum sollicitat. 21, 3, 8.

Iulianus tamen iubet comprehendere, relegatque in Hispaniam. 21, 4, 5.

unde tamen revocatus dux Phoenices. 21, 3.

adv. Procopium. 26, 8, 2.

adv. Saporem. 29, 1, 23.

Vagabanta urbs Mesopotamiae. 29, 1, 3.

Valens Thessalonica, imperium affectans sub Gallieno. 21, 16, 10.

Valens a Licinio Caesar adsumtus, iubente Constantio ad privatam redit vitam. Exc. §. 17.

Valens Imperator, Pannonius ortu. 26, 7.

a fratre Valentiniano Augusti quidem nomine appellatus, Oriensque ei assignatus. 26, 4, 3.

a fratre tamen plurimum pendet. 27, 4, 1.

aulam habet Constantinopoli — Consul collega fratre (365.). 26, 5, 8.

Petro-

nii foci avaritia genero ipsi invidiam creat. 24, 6.

Procopius contra eum Augustus inlurgit. 26, 5, et 6.

in cuius non sine labore devicti assiduae crudeliter animadvertit. 26, 7—10.

bellum gerit cum Gothia, qui et ipsi Procopium iuverant, pacemque tandem concedit. 27, 5, 2.

expeditio in Ilauriam suscepta. 27, 9, 6.

— quae sitio severissima habita in magos et curiosos successuri quandoque Imperatoria scrutatores. 29, 1, tot.

— Sapor rex de Armenia et Iberia res novas postulat, bellum parat. Valens. 50, 2.

alios tamen hostes nanciscitur Gothos, qui fines imperii Rom. invadunt. 31, 2.

Sedes iis Imp. in Thracia assignat. c. 4.

aliquoties a ducibus victi, superiores tamen ob multitudinem manent. c. 7.

8. Valens tandem ipse movet, impetitive Gratiani aemulus temere proelium committit, quo conferto nupiam inveniri potest. c. 11—13.

variae de morte eius opiniones. c. 15.

mores omnino. c. 14. coll. 29, 1, 11.

Valens Iovinus. v. Iovinus.

Valentia urbs prov. Viennensis (Valence). 14, 10, 1, 15, 11, 14.

Valentia provincia Britanniae Romani iuris. 28, 3, 7.

Valentinianus Imp. Pannonius. 30, 7, 2.

tirocinia posuit in Gallia. 16, 11, 6.

— deinde Scholae Scutorum rector. 25, 10, 6.

Imperator creatus. 26, 1, 2.

fratrem Valentem collegam sibi sumit, ita tamen, ut non tam Augusti, quam Caesaris partes tueatur. 26, 4, 3.

et c. 5, 8. aulae sedem eligit Mediolanum et Consulatam administrat (365).

26, 5, 4. — valetudinis causa filium Gratianum collegam (in Occidente) adsciscit. 27, 9.

bellum gerit per alios: per lo-

vinum cum Alamannis. 27, 1. et 2. cum Scotis et Pictis per Theodolium. 27, 8. ipse tamen cum Gratiano adversus Alamannos proficiscitur, nec male rem gerit. 27, 10. a Raetia usque ad Oceanum freta munimenta, castella, turres exstrui iubet. 28, 2, 1. it. ad Danubium. 29, 6, 2. — Saxones repellit, pace autem cum iis pacta, fraudulenter agit. 29, 5. Burgundios sollicitat contra Alamannos; Alamanni devicti, et pars eorum in Italiam ad Padum translata — Marciano regi Alamannorum insidiatur. 29, 4. Quadi incurrunt Alamanniam. 29, 6. audita Gothorum in Illyricum excursionem pacem facit cum Marciano. 30, 3, 4. bellum adv. Quados et Sarmatas. 30, 5. dum legatos Quadorum audit, haemorrhagia subito correptus corrui. 30, 6, 3.

Ita ab eo gestae summatione anumerantur. 30, 7. rem publicam bene administravit. 29, 4, 1. primus fuit, qui ducibus militaribus plus aequo indulgeret. 27, 9, 4. — ad crudelitatem propensus. 27, 7, 3. 28, 1, et 2. 29, 3, 2. duas urbes aluit carnibus humanis. 29, 3, 9. — avarus praeterea et invidus. 30, 8. — aliqua tamen eius laudantur. 30, 9. mortuus Constantinopolim delatus. 30, 10, 1.

Valentinianus II. puer quadrimus Augustus a patre adscitus. 30, 10, 4.

Valentinus Tribunus, deinde dux Illyrici. 18, 3, 8. — alius huius nominis turbas ciet in Britannia. 28, 3, 6. 30, 7, 10.

Valeria, Diocletiani filia, cuius nomine provincia Pannoniae appellata. 19, 11, 4.

Valeria tractus Pannoniae, a Valeria Diocletiani filia nomen accepit. 19, 11, 4. 16, 10, 20.

17, 12, 6. 28, 1, 5. et c. 3, 4. 29, 6, 12.

Valerianus Domesticor. omnium primus. 27, 10, 16.

Valerianus Comes Ilabuli. 31, 15, 18.

Valerius Poplicola, publicis luminibus sepultus. 14, 6.

Vangiones urbs Germaniae primae (Worms). 15, 11, 8.

Vardanes conditor urbis Ctesiphontis. 25, 6, 23.

Varronianus Comes, Ioviani imp. pater. 25, 5, 4.

Varroninus filius Ioviani imp. puerulus Consul creatus. 25, 10, 11.

Vasatae urbs et populus Gallicae (Basas). 15, 11, 13.

Vatrachites fl. in Perside. 23, 6, 41.

Veturiones populus Pictorum. 27, 8, 5.

Vetabrum theatri a Capulo obductum. 14, 6, 25.

Vetamina in sepulcris posita. 16, 8, 4.

Vella urbs Lucaniae, a Phocensibus condita. 15, 9, 7.

Ventidius, legatus Antonii Triumviri, res prospere gerit contra Persas. 25, 5, 16.

Venus Urania nomine Deae Caelestis rit. 22, 13, 3.

Venustus, Vicarius Hispaniae. 23, 1, 4. ex Vicario. 28, 1, 24.

Venustus Largitionum Apparitor. 26, 8, 6.

Vereennianus Protector Domesticus. 15, 5, 22. 18, 8, 11.

Verrissimus Comes. 16, 6, 1.

Vertae populus Orientis, socii Persarum in oppugnanda urbe Amida. 19, 2, 3. et c. 5, 8.

Vestralpus rex Alamannorum. 16, 12, 18, 2, 18.

Veternensis massin. 14, 11, 27.

Vetrantio imp. 15, 1, 2. Gumoarius proditor eius. 21, 8, 1.

Vetrantio dux Iuliani, cadit in proelio. 25, 1, 19.

Pictohatae populus Gothicus. 17, 12, 19.

- Victor* Aurel. (histor.) Pannoniae secundae Consularis, cui aeneam statuem poni iubet Iulianus. — postea Praef. Urbis. 21, 10, 6.
- Victor* Sarmata. 31, 12, 6. dux Iuliani in acie polirema. 24, 1, 2. Cnines appellatur et dux. 24, 4, 13. 24, 6, 4. Magister equitum. 27, 5, 1.
- Victor* Tribuus obles Persis datus. 25, 7, 13.
- Victorinus* amicus Maximian iunctissimus 28, 1, 27. II.
- Victorinus* sic dictus a nonnullis Iulianus irrisive. 16, 12, 67.
- Vicus Alexandri*. 3000 passibus Roma distans. 17, 4, 14.
- Videricus*, filius regis Ostrothorum eiusdem nominis. 31, 3, 3. et c. 4, 12.
- Viduarius*, rex Quadorum. 17, 12, 21.
- Vienna*; Viennensis provincia Galliae. 15, 11, 14.
- Vienna* (Guienne). 15, 8, 19. 11, 14.
- Vincenius* Tribuus Scutarium. 22, 11, 2. Vicarius Africae. 29, 5, 6.
- Virgantium* (rectius *Brigantium*) castrum in Alpibus (Briancon). 13, 10, 7.
- Virgilius*. Inca ex eo laudata. 15, 9, 1. 19, 9, 7. 31, 4, 6. vid. etiam 17, 4, 5.
- Virta* urbs Melopotamiae, cuius conditor Alexander M. fuisse dicitur. 20, 7, 17.
- Vitalianus* Domesticus, postea Comes 25, 10, 9.
- Vitaxae* idem apud Persas, qui Magistri equitum ap. Romanos. 23, 6, 14.
- Vithicabius*, Vadomarii regis Alamanorum filius. 27, 10, 3. 30, 7, 7.
- Vithimir* rex Gothorum orientalis. 31, 3, 3.
- Vitrodurus* fil. Viduarii, regis Quadorum. 17, 12, 21.
- Viventius* Praef. Urbi Romae. 27, 3, 11. not.
- Ultra* filius Aspacurae, magnatis Persae. 27, 12, 16.
- Uconitii*. 15, 10, 11.
- Ulogeffia*, urbs Assyriae. 23, 6, 23.
- Ur*, urbs Persiae. 25, 8, 7.
- Urbicius*, dux Melopotamiae. 30, 2, 4.
- Urbis* templum Romae. 16, 10, 14.
- Ursus*, rex Alamanorum. 16, 12, 1. 18, 2, 19.
- Ursacius* Magister Officiorum regnante Valentinianno. 26, 4, 4. et c. 5, 7.
- Ursi* in Persia. 24, 5, 2.
- Ursicinus*, rex Alamanorum. 16, 12, 1. 18, 2, 19.
- Ursicinus* Magister equitum in Oriente, bonus et miles et dux. 14, 9, 1. aulicorum machinationibus revocatus. 14, 11, 2. et laesae maiestatis accusatus. 15, 2, 1. in Galliam missus ad compescendum Silvanum. 15, 5, 18. ubi et post Iuliani adventum aliquandiu moratur. 16, 2, 8. — denum Magister equitum in Orientem ablegatus. 16, 10, 21. denuo vero altiora iusto petere falso creditus. 18, 4, 2. Sabiniano cedere cingitur, in Occidente eandem dignitatem adepturus, revera autem, ut capitis damnetur. 18, 5, 5. in ipse tamen itinere iussus in Melopotamia remanere, sed minus. 18, 6, 5. Amidam ubi diu liberare cupit, Sabiniano prohibente. 19, 3, 1. nihilominus de istius urbis iactura in iudicium vocatus ab officio removetur. 20, 2, 1. filium habet Potentium. 31, 13, 18.
- Ursinus* de episcopatu Romae cum Damasus contendit. 27, 3, 12. cui tamen cedere cingitur. 27, 9, 9.
- Ursulus* Comes Largitionum. 20, 11, 5. libere invehitur in mores aulicorum. 16, 8, 5. infons capite plexus. 22, 3, 7.
- Ufa*

Ufaser princeps Sarmaticus. [17](#),
[12](#), [13](#).

Uscudama urbs eadem quas
Hadrianopolis. [14](#), [11](#), [15](#), [27](#),
[4](#), [12](#).

Utica urbs. [28](#), [6](#), [23](#).

Utriculis coniecti pontes. [24](#), [3](#),
[11](#), [25](#), [6](#), [15](#).

Fulcatus v. *Rufinus*.

Fulcanus it. *Fulgana* et *Ful-*
canta, insula Tyrrheniae, ubi
mons ignivomus. [17](#), [7](#), [13](#).

Fultures in hieroglyphicis signi-
ficant naturam rerum. [17](#), [4](#),
[11](#).

X.

Xystarchae alias *Gymnasiarchae*,
coronis et purpura ornati in-
cedunt. [21](#), [1](#), [4](#).

Z.

Zabdicent populus Mesopota-
miae. [29](#), [7](#), [1](#). [25](#), [7](#), [9](#).

Zacra regio montana in Media.
[23](#), [6](#), [28](#).

Zaitka urbs Orientis, ubi Gor-
diani iunioris sepulcrum. [23](#),
[5](#), [7](#).

Zamma fil. regis Mauritaniae.
[29](#), [5](#), [1](#).

Zariaspes fl. Bactriae. [23](#), [6](#),
[57](#).

Zeno Stoicus linguam demor-
lam tyranno Cyprio in faciem
impingu. [14](#), [9](#), [6](#).

Zeno Mauricus Imp. Orientis.
Exc. § [35](#), [39](#).

Zeugma urbs Commagene, ubi
pons per Euphratem. [18](#), [3](#), [1](#).

Zianni, legio Ziannorum. [25](#), [1](#),
[19](#).

Ziata castellum Mesopotamiae.
[19](#), [6](#), [1](#).

Zinafer regulus Sarmatarum.
[17](#), [12](#), [11](#).

Zizais fil. regis Sarmatar. [17](#),
[12](#), [9](#), deinde rex ipse. [17](#),
[13](#), [30](#).

Zombis urbs Mediae. [23](#), [6](#), [39](#).

Zopyrus Babylonius. [18](#), [5](#), [5](#).

Zoroaster. [23](#), [6](#), [32](#).

I N D E X II.

STATUS AULICUS, CIVILIS ET MILITARIS
IMPERII ORIENTALIS ET OCCIDENTALIS
AMMIANI AETATE.

A.

Actuarii olim fuerunt, qui inter dicendum oratorum et patronorum actiones excipiebant, Sueton. in Caesar. c. 55. Marcellini autem aevo sic dicebantur, qui numerorum militarium ratiocinia tractabant, annonam a conductoribus accipiebant, dato pittacio, unde, quantum accepissent, appareret, eamque deinde militibus erogabant. Mentio eorum fit 20, 5, 9. Occurrit etiam *Actuarius rationibus scrutandis* (Rechnungsexaminator) 25, 10, 7. item *Actuarius sarcinalium Principis lumentorum* 15, 5, 3. qui Bassagariis indicebat equos aut mulos, sarcinas Principis et commeatus militum pecturos, unde etiam Praefectus Bassagae dicitur. — Ceterum male audiverunt isti homines: nam et Ammianus ipse non maximas laudes tribuit ei, de quo sermo est 25, 10, 17. et multo acrius eos infectatur Aurel. Victor de Caesaribus p. 293. ed. Schott, (v. etiam Cod. Theodof. T. 2. p. 203. ed. Ritter. et quibus modis occurrendum sit eorum fraudibus, ibid. p. 316. et 320.)

Admissionum Magister (Oberceremonienmeister) 15, 5, 18.

ibique Valef. — *Admissionum proximus* (Unterceremonienmeister) 23, 7, 2. (Admissionum quatuor erant decuriae, singulis decuriis singuli praerant proximi. Hi parebant Magistro Admissionum. Omnes autem erant sub Magistro Officiorum. Vid. Salmf. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 788. ed. Hack.)

Adparitores (interdum etiam *Adpartito*) iidem qui officiales, vid. 27, 7, 5. Erant autem scribae, rationales, ianitores, nuncii cet. magistratum. Comes Orientis DC. in officio habebat. Apud Ammianum occurrunt:

1) *Adparitor Castrensis* (Genitiv.) 26, 8, 5. v. *Castrensis*.

2) *Adparitor* (Comitis) *Largitionum* 26, 8, 6.

3) *Adparitionis armorum Magistri Rationarius* 15, 5, 36. et *Adparitionis Magistri Equitum Numerarius* 19, 9, 2. qui nihil inter se differunt, cum Numerarius idem significet quod Rationarius, Valef. ad 15, 5, 36. Magistri autem Equitum. et peditum etiam *Armorum Magistri* dicantur. — Istiusmodi Rationarii tractabant ratiocinia numerorum militarium.

4) Adparitor Praefectianus — Praesidialis. 17. 3-6.

5) Adpositionis Praefecturae Praetorianae princeps. 15. 3, 8. 16. 8, 3. v. Princeps.

6) Adparitio (Praefecti Urbis) 15. 7, 3.

7) Adparitor Rationarius. 18. 5, 1.

8) Adparitores potestatis Vicariae per Italiam. 27. 7, 5.

Advocati quales Ammiani aetate fuerint, vide 30. 4, 8. II.

Aediles Decuriones municipiorum 28. 6, 10, ubi vid. Valef.

Agens palatii curam 14. 7, 19. v. Cura.

Agentes in rebus. Horum alii in specialibus negotiis et propter causas singulares in provincias mittebantur (Staatsboten), alii ad certum tempus in provinciis positi id munus habebant, ut, si quid adversus Imperatores velario susciperetur consilio, explorarent et scrutarentur, iidemque Consulium nomina, victorias Augustorum et edicta provincialibus nuntiabant (Staatsagenten). Ad hanc quidem classem referendi sunt Curiosi, qui tamen apud Ammianum non nominatim occurrunt. Curiosus fieri nemo poterat, nisi qui Agens in rebus esset: Agentum autem multi ad munus illud, quandoquidem et per se quaeestuosum erat et coniuncta cum eo evectio cura saepe lucelli aliquid dabat, summo studio adspiraverunt.

Ab Ammiano Agentes in rebus pluribus locis commemorantur, quorum pauci historicum habent usum. Sic videtur Gaudentius, Iuliano speculator a Constantio appositus (15. 3, 8. 16. 8, 3, 21, 7, 2.) e Curiosorum numero fuisse. — Agentum scholam fuisse Palatinam, e lib. 16. c. 5, §. 11. intelligitur, ubi mentio fit consortii eorum.

Rapaces esse putavit Iulianus, ut ex eodem loco patet, et plernusque in exordio principatus palatio expulit, 23. 7, 5, ubi vid. Valef. Miliaverunt etiam in exercitu, vid. 16. 5, 11. (expansa *chlamyde*) et Cod. Theodof. Lib. 6. Tit. 35. Tom. II. p. 234. Ritter.

Omnino conferri velim Gothofredi Paratitlon ad Cod. Theodof. Lib. 6. Tit. 27. T. II. p. 163. Salmf. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 103. II. Valef. ad 15. 3, 8. 16. 5, 11, 8. 3, 22. 7, 5. et de calumniis eorum rapinisque Libanii Orat. funebr. in laudem Iuliani T. I. p. 507. ed. Reisk.

Agens scholam Scutatorum secundam 26. 1, 5. haud dubie i. q. Tribunus, nam paulo ante dicitur Scholar primae Scutatorum Tribunus. — Vid. etiam 21. 8. 1. ubi est: cum Scutarios ageret.

Agens pro Praefectis. i. e. Vicarius 14. 5, 7. ubi Agentem pro Praefectis ab Agente pro Praefecto sic differre statuit Valefius, ut illum dicat codicillos dignitatis ab Imperatore accepisse, hunc eum esse, cui Praefectus Urbi vel Praefectus Praetorio in speciali negotio vices suas mandaverit.

Alamanni copiae auxiliares (in Britannia) 20. 4, 7.

Antepilani, dicti etiam Antesignani, in prima acie ante signa pugnabant 16. 12. 20. metaphorice 28. 1, 46. Salmf. de re milit. Romanor. p. 206. et 212. eosdem putat fuisse, qui fuerint Campiductores. Vid. etiam Natt. Röm. Kriegskerkthümer p. 83. II.

Armaturae milites fuere in comitatu Imperatoris. Horum duae scholae referuntur in Notitia Imperii (ed. Graev. in Thes. Antiquit. Rom. T. VII. p. 1502. ed. Genes. 1623. p. 103.) Armaturae scilicet senio-

res in Occidente et iuniores in Oriente. (Besselio in Misc. philol. p. 154. Armaturae sunt milites iuniores, qui lub Ca pi' quore exercebantur.) Non habebant a graviore armaturâ, maioribus scutis hastisque longioribus. Equites fuisse ex Iuliani Orat. 1. ad Constantium p. 48. Spanb. apparet: quamquam Zonaras pedates videtur vocare, v. Vales. ad 15. 5. 33. Armaturarum Tribunus occurrit 14. 11. 21. 15. 5. 6. 27. 2. 6. et, quod idem est, Armaturarum rector 15. 4. 10. *Armeniacæ* (legio) *secunda* praesidio tenet Bezabden 20. 7. 1.

Afcarit 27. 2. 9. in Notitia Imperii Orient. p. 1487. cum Erylis et Bataviis inter Auxilia Palatina recensentur. Pancirolli rectius dici arbitratur Ascurios ab Ascura, Armeniacæ maioris oppido.

B.

Ballistarii i. e. qui cursum habent tormentorum bellicorum, e quibus lapides aliaque tela iaciuntur 16. 2. 5.

(*Bastagarii*) erant, qui equis aut mulis res publicas ad praescripta cuiusque provinciae loca deducebant. Vido ad 15. 5. 3.

Batavi copiae auxiliares. 51. 13. 9 et Eryli 20. 1. 3. 4. 2. 27. 1. 6. 8. 7. et Reges. 16. 12. 45.

Braccati 15. 5. 30. 16. 12. 43. milites auxilarii ex iis Galliae regionibus, quarum incolae fluxiore vestitu ad femora tegenda utebantur.

C.

Caesares. Hoc nomine post finitam Iulii Caesaris familiam

ab Augustis distinguebantur successores designati. De quorum ad Augustos relatione ex ipso Ammiano haec notanda: Augustorum nomen nonnisi paucis concessum, quos vide 27. 6. 16. revera apparitores erant Imperatorum 14. 11. 10. 17. 11. 1. 26. 4. 3. quo nomine ipse se appellat Iulianus 20. 8. 6. Galerius quin etiam aliquando per millo passus ad curram Augusti pedibus incedere coactus est 14. 11. 10. super omnibus rebus gestis ad Augustos referre debebant 17. 11. 1. de publicis pecuniis statueret prohiberi certum accipiebant salarium 22. 3. 7. 14. 7. 11. Iulianus tam maligne est habitus, ut cibi adeo ei apponendi praescriberentur 19. 5. 3. notarios aliquot habebant, ab Augusto tamen attributos, Vales. ad 14. 9. 3. Gallum, adempta potestate in legiones, solis contentum esse oportebat scholis Palatinis 14. 7. 9. non licebat iis donativa erogare 17. 9. 6. neque omnino praemia dare, unde Constantius Gallo, qui capiti aurigae coronam imposuerat, graviter irascitur 14. 11. 12. non aulebant exercitum ex tribunali alloqui, id sibi solis reservantibus Augustis 16. 12. 29. qui victorias quoque Caesarum sibi vindicabant 16. 12. 69. — Galli Caesaris coniux vocatur Regina 14. 9. 3. quo nomine etiam est Eusebia, Constantii Imperatoris coniux 15. 2. 8.

Digna omnino est, quae legatur, Ge. Laur. Hausfria Comment. de Caesare, designato successore imperii antiqui, Norib. 737. 4. Nec praemiteat conferre Sickelii Diocletianum et Maximianum Exercit. 1. Lips. 792. p. 31. ff. ubi de iuribus etiam et privilegiis Caesarum exponitur.

Campidoctores 15, 3, 10. i. e. qui scientiam armorum et omnes armaturae numeros militibus tradunt. (Exercitiemeister) Dicuntur etiam Campidoctores, sed auctore Valerio ad l. c. minus bene. Idem tamen ad 19, 6, 12. Campidoctores a praecedendo dictos (Furierschützen) diversosque a campidoctoribus fuisse concedit, vidl. Salmas., ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 1012, 1014. T. II. p. 474.

Candidati. Apud Ammianum nonnulli militares occurrunt, electi e Scholarum numero propter pulchritudinem et proceritatem. Duae erant eorum scholae, iuniorum et seniorum, ac lumebaatur ex iis tribuni. Vid. 15, 5, 16, 25, 3, 6, 31, 13, 14, 15, 8.

Capita Scholarum 25, 10, 8. ad quem locum Valefius eosdem esse putat, quos Capita contuberniorum vocat Vegetius II, 8. et 13. Erant igitur praefides et rectores Scholarum pacis tempore in iisdem aedibus, foris sub eodem tentorio habitantium, non dissimiles iis, quos nunc Corporales appellari audimus.

Castrensis (sacri Palatii) sc. Comes (Hausmarschall) titulum et dignitatem habebat Viri spectabiles. Ei parebant, quicumque Imperatori semper aderant et quocumque iret, eum comitabantur ad obsequium parati (in officio erant) e. g. paedagogiani, cubicularii, tori et mensae ministri, vestitores, coqui cet. Hi omnes uno verbo dicuntur Castrensiarii, idemque videtur esse Apparitor Castrensis 26, 8, 5. ubi vidl. Valef. fortasse etiam Adiutor, qui secundum Notitiam Imperii Occident. p. 1883. Graev. (p. 76. Genev.) in officio seu apparitione Castrensis militabat. Conf. Cons. Theodof. Lib. vi. Tit. 32.

T. II. p. 355. et Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 981. lq.

Cataphractarii f. Cataphracti 10, 3, 5, 12, 63. qui et ipsi equi laminis ferreis erant muniti. Ob oculos quasi pingit Claudianus in Rufinum II, 557. II. et in vi. Conf. Honorii 569. II. Dicti etiam Clibanarii 16, 10, 8.

Celtae et Petulantes, genus militum 20, 4, 2, et 20, 21, 3, 2, 22, 12, 6, 51, 10, 4.

Centurio rerum nitentium 16, 6, 2. i. e. qui publicorum aedificiorum, statuarum ex aere ac marmore aliorumque urbis decorum curam gerebat, nocturne cum militibus observabat, ne quis ea laederet aut confringeret. Pro Centurione postea Tribunus rerum nitentium factus est, v. Notit. Imp. Occid. p. 1818. denique Comes. Calliodor. Variar. Lib. vii Ep. 13 Valef. l. c. Cortini de Praefectis Urbis Praef. p. XLVII.

Clabularis cursus. v. Cursus.

Clarissimi. Honoris appellatio: dignitatum quippe gradus hoc ordine se excipiebant, Illustres, Spectabiles, Clarissimi, Perfectissimi, Egregii. Reliquos magistratus, quibus Clarissimorum nomen sit attributum, recensere a consilii mei ratione alienum est; ab Ammiano bis datur *Senatoribus*, 26, 6, 18, 28, 1, 27. Occurrit etiam Clarissimatus 21, 16, 2, i. e. munus dignitatem habens viri Clarissimi. v. Casaub. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 797. T. II. p. 459. Senatores Constantinopoli institutos Claros vocavit Constantinus, Exc. §. 50. conf. etiam Valef. ad 32, 9, 2. Ritter. ad Zolm. III, 11, p. 572. ed. Reitem. Gibbon. T. IV. p. 44.

Clibanarii v. Cataphractarii.

Cohortes equestres vid. quae notavi ad 14, 2, 12.

Comes. Hoc vocabulum liberae reipublicae temporibus duplici reperitur significato. Nam interdum eo nomine dictos videmus amicos, propinquos, philologos, grammaticos, qui cum magistratu in provinciam proficiscuntur, ut cum en habitent, coequent otiumque rursu suaviter fallant, interdum etiam eos, qui cohortem praetoriam constituunt, praefectos, medicos, scribas, accensos, haruspices, praefectos, quod genus daim publice et ducrum necessario publice constitutum habuit salarium. Ernelli Exc. 15. ad Suetonii Tiber. c. 46. Hic locus Suetonii primus est, in quo sub Caesaribus tres classes Comitum commemorantur. Ernestius exclusa cohorte aulica et urbana eos tantum intelligi vult, qui peregrinationibus et expeditionibus adhibebantur: tres classes illas a Tiberio factas esse pro diversa stipendiorum, quae iis distribueret, ratione. Quem contra Hauboldus de Consilio Principum Spec. t. p. 25. coll. Spec. 2. p. 3. ex Seneca de Clementia 1, 102. de Benef. vi, 33. 34. aliisque argumentis docet, Comitum dignitatem iam Tiberio regnante institutam et a sequentibus Principibus servatam esse, non a Constantino primum inventam: appellationem autem Comitum, honorarii tituli vice, omnibus palatinis, civilibus et militaribus praefecturis et officiis praepositam paullatim in locum verae dignitatis, cui addita esset, successisse, ut v. g. Magister Sacrarum Largitionum honorario titulo Comes simul esset, quod in comitatu Principis versaretur. — Ceterum diversi a Comitibus fuerunt Amici: hi enim arctiore Principum familiaritate utebantur iidemque semper erant Comites,

sed non vice versa. Hoc discrimen apud Ammianum ipsum occurrit 16. 12. 60. ubi Chnodomarius rex inter ducentos Comites tres tantum Amicos habuisse dicitur.

Iam ordine alphabetico enumerabimus eos, quorum Ammianus meminit.

1) *Comes Aegypti* (ex Duce) Sebastianus 23. 3. 5. Dicti etiam in Notitia Imperii Comites limitis vel rei militaris per Aegyptum. Plura de iis vide apud Gothofred. ad Cod. Theodof. T. II. p. 97. Erant primi ordinis Comites ib. p. 104.

2) *Comes Africae*, Cretio 21. 7. 4. 26, 5, 24. Romanus 29. 5. 1.

3) *Comes maritimi tractus in Britannia* 27. 8. 1. (Comes limitis Saxonici per Britanniam dictus in Notit. Imperii p. 199.)

4) *Comes rei cufrensis* (per Africam) 30. 7. 3. idem esse videtur, qui Comes rei militaris. — Interdum etiam erant Vicarii Magistri militum 14. 11. 5. 15. 13. 3.

5) *Comes Domestcorum*. Sic dicti sunt, qui praecerant Domestlicis. Ad magisterium militum non semel promovebantur, cuius rei exempla ex Ammiano petita vide apud Norisium in Orthogr. Cellarii Harlef. II, 191. Nominatim commemorantur Iulius 14. 10. 8. Lucillianus 14. 11. 14. Barbatio ib. §. 19. Excubitor 20. 4. 21. Serenianus 26. 8. 7. Dignitatem eorum et nomen Constantino M. antiquius esse negat Corsini de Praef. Urbis p. 67. 103. 111. 134. eos, quorum in Inscriptionibus mentio fit, ad seriora tempora referendos esse ostendens.

6) *Comes Isauriae*. Castricius 14. 2. 14. Lauricius 19. 15. 2.

7) *Comes largitionum sacrarum* 14, 7. 9. 16, 8. 5. 18, 5. 2. it. qui largitiones curat 21, 8. 1. qui aerarium (publicum) tuebatur 20, 11, 5. et ibi Vales. (alias Comes sacrarum remunerationum). Ob rationum multitudinem et difficultatem totius greges hominum habebat in officio, v. Notit. Imperii p. 1520. 1872. Graev. Gibbon. T. iv. p. 115. — Erat etiam Comes Consistorianus. Haubold. l. c. Spec. 11. p. 43. Ab eo distinguendus est.

8) *Comes rei privatae*, dictus etiam Comes privatarum 15, 5. 4. qui praeerat privato aulario principis 22, 3. 7. Notit. Imperii p. 1552. Hic quoque Comes Consistorianus erat, (*Comes Patrimonii*, qui patrimonium Principis administrabat, apud Ammianum non occurrit.)

9) *Comes Orientis* Antiochiae degens, magistratus erat non militaris, sed civilis, Vales. ad 14, 1. 3. absente tamen Magistro equitum rei militaris curam fulciplebat, 14, 2. extr. Sexcentos habebat Apparitores et dignitatem Viri Spectabilis. Interior Praefectus Praetoriae Orientis et Praefectus Asiae praeerat reliquis omnibus Praefectis Orientis, a quibus ad eum appellabatur, Zonim. v. 2. Imperabat etiam classi Seleucia dictae, v. omnino Notit. Imperii p. 1618. — Ammianus Aegyptum inter provincias Orientis recenset 14, 7. 21. cull. 14, 1. 3. cui commendat inscriptio a Valesio ad priorem locum allata, in qua Placidus (Consul 343) Comes Orientis Aegypti et Mesopotamiae dicitur. — Ceterum Comes Orientis apud Ammianum occurrunt Hunnatus 14, 1. 3. 7. 2. Nebridius 14, 2. 20. Modestus 19, 12, 6. Phi-

lagrius 21, 4. 2. Iulianus (avunculus Imperatoris) 23, 1. 5. Aradius ibid. §. 4.

10) *Comes rei castrensis* 30, 7. 3. ubi de Graciano, Valentiniani patre, sermo est. Nihil differunt a Comitibus rei militaris, qui ad provinciam aliquam defendendam milite crediti ab Imperatore destinabantur et apud nostrum innumeris locis occurrunt. Erant Comes primi et secundi ordinis: reliquos autem dignitate praecedebant Comes rei militaris per transmarinas provincias (qualis Gratianus in Africa, et deinde in Britannia fuerat.) Cod. Theodos. T. 11. p. 252.

11) *Comes Thesaurorum* (alias Praepositus). Horum duplex fuit genus: 1) Comitaten- sium, qui in aula Principis versabantur vestesque et ornamenta, vasa convivalia, tegmina purpurea cet. custodiebant, v. Salmast. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 970. Cod. Theodos. T. 11. p. 542, ubi tamen Gothofredus Comitem Vestiarii (i. e. loci, in quo vestes in usum Principis reconditae erant) a Comite thesaurorum distinguit. 2) eorum, qui vectigalia in provinciis et urbibus exigebant exactarumque rationes ad Comitem largitionum, sub quo utrumque genus erat, referebant. Apud Ammianum non nisi posteriores occurrunt, nempe 22, 3. 7. qui *Gallicanus* (v. etiam 15, 5. 36) tuebatur thesauros, quem Ursulus, Comes largitionum, Iuliano Caesari, quidquid posceret, dare iussit, et 29, 1. 26, *Comes Thesaurorum per Thracias*, v. Cod. Theodos. T. 11. p. 111.

12) *Comites sagittarii* i. e. sagittarii, qui Principem ad bellum proficiscentem comitabantur 18, 9, 4.

13) *Comitum turma equestrīs* genus militum equestrium ex ingenuis barbaris lectorum, ut Ammianus iple ait 18, 9, 4. Quod convenit cum 15, 4, 10, ubi Seniauchus, barbarus, dux, Comitum Sagittariorum fuisse dicitur.

Comitatensis miles 29, 5, 4. Distinguitur a Palatinis, qui dignitate eos praecessisse videntur, quamquam Comitantes Palatinis saepius praepositos reperimus. Fortasse Palatini fuerunt Comitantes in ipsa Principis aula versantes, quatenus ad expeditiones educabantur. Et hoc quidem significata limitaneis et ripensibus opponuntur. Plura sit cupis, adeas telim Cod. Theodof. T. II. p. 286. Salmat. ad Script. Hist. Aug. T. II. p. 663. Cuiac. observat. 1, 25.

Compulsores 22, 6, 1. i. e. qui fiscalia debita exigebant. Conf. Cod. Theodof. T. II. p. 518.

Consiliarius 25, 3, 14, 28, 1, 21, 6, 21. Hoc nomen de quovis adfessorum Consistorii genere usurpatur. Haubold. de Consistor. Principum Spec. II. p. 8.

Consistorium apud Ammianum occurrit 14, 7, 11, 15, 5, 18, 25, 10, 10, 31, 12, 10. Praeclare de eo egit Hauboldus in dissertatione iam saepius laudata, quae inscribitur de Consistorio Principum Lips. 1788. et 1789. unde, quae notatu dignissima visa sunt, huc placuit transcribere.

Ipsi vox denotat 1) omnem locum, ubi a multitudine hominum constituitur; sic Tertullianus lupanar appellat consistorium libidinum. 2) collegium amicorum et consiliariorum circa Imperatorem stantium. 3) ipsum locum, ubi Imperator cum Consistorianis suis deliberabat, qua significatione Ammianus primus adhibuit. 4) partem aedium cu-

biculariis potissimum addictam, in qua excubabant potius quam cubabant, quo paratiores essent ad domini praecepta. Sidonius Apollin. Lib. II. Ep. 2. p. 102. edit. Savaron.

Imperatores primi non habebant certum statumque locum, in quo iuri dicundo vacarent, multo minus adfessores perpetuos. Quippe ius dicebant non tamquam Imperatores, verum ut Consules vel cum ab ordinariis magistratibus ad eos provocatum esset, idque ut plurimum in foro magno pro tribunali. Et quamquam interdum in Palatio causas extra ordinem cognoverunt adhibitis consiliariis, id quod v. c. fecit Augustus iam senior, Dio Cass. LIII. 21.) cavendum tamen est, ne vel necessarios hos Imperatori, vel ipsum iurisdictionis Caesaris exercitium ad certum in Palatio locum ab initio adstrictum fuisse contendamus.

Haec paucis mutatis usque ad Traiani tempora duraverunt. Hadrianus autem primus publicum et perpetuum stabilivit consilium, quod non iuri solum dicundo causisque cognoscendis, sed constitutionibus etiam ferendis et reipublicae administrandae vacaret, tametsi ne tunc quidem peculiare Auditorii, multo minus Consistorii nomen consecutum esse videtur. Hoc consilium imperatorum a senatu secundum quidem locum obtinuit, quia adfessores eius ab hoc prius erant approbandi; at re vera omni potestate senatus exiit coeperuntque inde ab Hadriani temporibus rariora esse Senatusconsulta, frequentiores constitutiones Principum.

Auditorii prima mentio occurrit sub Marco Aurelio, eo-

que regnante invaluit consuetudo, ut Praefecti Praetorio, qui iam Hadriani aetate Consistorio admoti fuerant, in locum adeo Imperatoris ipsius in auditorio succederent et dignitatem antea unice militarem cum plenissima rerum civilium administrandarum et cognitiouum exercendarum potestate commutarent.

Hanc enarrationem usque ad Constantini Magni aevum persecutus verissime observat Hauboldus, quae ante eum nemo animadverterat, Auditorium et Consistorium, licet in plerisque legum ac scriptorum locis invicem permutentur, ita tamen diversa fuisse, ut Consistorium et paucioribus constaret solamque publicorum negotiorum curam cum Principe participaret; (geheimer Cabinet) Auditorium contra caustis cognoscendis legibusque sciendis, quatenus earum rogatio ad sanctius consilium haud pertineret, vacaret, (Landesregierung) Consistorii nomen non anto Diocletianum et Maximianum invaluisse, Auditorii iam inde a Marci Aurelii temporibus; qui Consistorii essent participes, eosdem etiam Auditorio interfuisse, minime tamen vice versa.

Consistoriant. Cum oppoountur militaribus, ut apud Ammianum 15, 5, 12, 6, 1. intelligendi sunt ii, quorum praecipuae erant in Consistorio partes, Praefectus Praetorio, Praefectus Urbi, Magistri militum, Praepositus Sacri Cubiculi, Magister Officiorum, Quaestor Sacri Palatii, Comes SS. Largitionum et Comes Rerum Privatarum. Hi omnes dicebantur Illustres. Haubold Spec. II. p. 25. et 28.

Constantinae duae (legiones) Sirmii 21, 11, 2.

Consules annum auspicientes deducebantur comitante ipso Im-

peratore, tum ludos edere ac lervoa aliquot manumittere solebant 22, 7, 1, 2. 16 plenior, sublati auctoritate, tantum non solus e pristino consulatu remanserat. Mamertinus ipse, de quo sermo est l. c., in Panegyri. Iuliani c. 2. „in Consulatu, inquit, honos sine labore suscipitur.“ Dignitas tamen nihil imminuta est: primum enim post Imperatorem locum Consules obtinebant ipsosque praecedebant Patricios et Praefectos, unde Consulatus amplissimus magistratus dicitur 26, 9, 1. Conf. Gibbon. T. IV. p. 55. ff. et Curtius de Senatu Romano p. 89. sq. edit. Genev.

Consulares illa aetate vocabantur, qui provinciis Augusti praerant, quamvis non semper Consules fuissent. Vid. Salmas. ad Scriptit. Hist. Aug. T. I. p. 198. 375. T. II. p. 346. Apud Nostrum occurrunt Consularis Baeticae 28, 1, 26. Pannoniae 16, 8, 3. coll. 15, 3, 7, 21, 10, 6. Piceni 15, 7, 5. Syriae (Coesles) 14, 7, 5. 15, 13, 2.

Cornuti 15, 5, 30. 16, 12, 43. 31, 8, 9. auxilia ab urbo Illyrici appellata, si fides habenda Pancirolo ad Notitiam Imperii p. 1466. Conf. tamen Prandau Gesch. v. Wien p. 75. Ex loco Ammiani 16, 12, 43. ubi barritum edidisse dicuntur, non Illyrios fuisse, sed Gallos, colligi pollit.

Correctores praefecti minorum provinciarum, Paphlagoniae et Augustamnicae in Oriente, in Occidente tractuum nonnullorum Italiae. Apud Ammianum occurrit tantum Corrector Tusciae 15, 5, 14, 27, 3, 2. it. qui rexit Tusciam 28, 1, 6. Plura de iis congegit Dreligius in Ep. de Correctoribus Imp. Rom. L. 1739.

Cubicularii 20, 8, 4. nostro more Kammerherren, Kammerjunker, Pagen cet.

Cubiculi praepositus live Praefectus (Oberkammerherr) 14, 10, 5, 15, 3, 2, 16, 7, 2, 20, 2, 3, 8, 19, 14, 11, 2, 21. Cubiculum idem est quod thalamus: nam 22, 3, 12, de Eutebio, qui antea semper Praefectus vel Praepositus appellatus fuerat, legitur: cui thalami cura commissa; cf. 15, 11, extr. de Gorgonio. Sed qui 29, 2, 7. commemoratur cubicularis officiis praepositus, officialibus praefuisse videtur.

Cura (i. e. Curator, v. Salmaf. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 391.) *palatii*. Aemilian. 22, 5, 7. it. agens curam palatii 14, 7, 19. cui palatii cura credita 31, 12, 15. qui palatium curabat ibi. c. 13. §. 18. Ei demandata erat cura omnium fabricarum Principis, quamobrem Guthurio de Officiis Domus Augustae p. 818. idem est, qui Gallis dicitur Maître des Batimens. Magis tamen convenire putaverim nostrum *Hausmarschall*, quandoquidem etiam, si principes extra aulam versari alicubi vellent, praemissus videtur, ut ibi, quae necessaria esset, instrueret, quo nomine is est, quem nos vocamus *Reise-marschall*. Postea in aula Byzantina dicebantur *Curopallatae*, cf. ad Corippum lib. I. v. 135. ubi tamen maiorem fuisse dignitatem suspiceris. Quod apud Principem erat Cura Palatii, id apud maiores magistratus Cura Praetorii fuit. vid. inprimis Cod. Theodof. T. II. p. 98.

Curans summitatem necessitatum castrensis (Oberproviantcommislar) 26, 1, 4.

Curator urbis (alias Procurator). Erant plerumque Senatores Romani, quos Marcus

Antoninus, ut iacenti Senatui aliquam in provinciis auctoritatem adderet, vel singulos e Senatu quatuordecim muneribus bearet, multis civitatibus concessit. Praeter administrationem aerarii, ob quam Graece dicuntur *λογισταί*, perinuit ad eos cura securitatis et commoditatis publicae ac iuris dicendi officium. Videtur tamen munus eorum nunc latius passisse, nunc angustius. Coof. Valer. ad 14, 7, 17. et eiusdem Emendationes a Burmanno editas p. 83. it. Cod. Theodof. T. IV. p. 381. Non summi fuerunt magistratus, sed inferiores Duumviris et Defensoribus civitatum, superiores tamen Decurionibus, quae lententia est Ritteri, testis locupletissimus, ad Guthrium T. V. P. I. p. 37.

Curiales 21, 12, 20, 22, 9, 12, 27, 7, 7. sunt Senatores, quod munus suscipiendum erat iis, qui natalium claritate, divitiis et ingenio eminerent, sed propter onera et sumptus adiunctos a plerisque declinari variis modis solebat, unde multi saepe inviti adlecti sunt et coacti. Sane quidem cavere debebant Imperatores, ne Curiae prorsus delatarentur, sed ipso teste Marcellino 22, 9, 12, 25, 4, 21. nimis ad earum favorem propensus fuit Iulianus. Plura copientibus abunde suppeditabit Cod. Theodof. T. IV. p. 351 — 656. edit. Ritter. et Ipriciatim de Iuliani, quae huc spectant, constitutionibus p. 411.

Cursus elabularis. Vide sequens. *Cursus publicus* Aemiani aetate ita erat institutus, ut per certas rationes equi vel singulares (veredi) vel curribus iuncti, vel alia adeo iumenta praesto essent, quibus uterentur omnes, qui publice in

provincias mitterentur, vel inde ad comitatum principum properarent. Currus erant varii generis, minores et maiores: *birotae*, quibus nonnisi ducenta — *redae*, quibus mille — *clabulae* (*Angariae* etiam dictae), quibus mille et quingenta pondo superponeretur. Priores illae leviores ad singulos homines 21, 9, 4. cum paucis impedimentis provehendos, solidiores clabulae militibus agrotis, vel, ubi celeritate opus esset, sanis etiam inferviebant. v. *Notit. Imperii* 20, 4, 11, 21, 13, 7. et *Sulpic. Severus* in *vita S. Martini* 11, 4. *per aggerem publicum plena militaribus virtus fscalis reda veniebat*. Hi cursus *publici* vocantur, quod nemini uti iis liceret, nisi qui diploma principis (exactionem. cf. 14, 6, 16, 11, 5.) proferre iu stationibus posset. v. 20, 4, 11, et 8, extr. Plura qui desiderat, adeat *Cod. Theod.* ubi saepe cursus publici et clabularis mentio fit, imprimis *Lib. viii, Tit. 5*. et ibi notas, *Schofferum* de re vehiculari *Lib. 1, p. 65*. *Lib. 11, p. 334*. *Salmasius* ad *Scriptt. Hist. Aug. T. 1, p. 279*. et *Valesium* ad *Notit. Imperii* 20, 4, 11.

D.

- Decentiaci et Magnentiani* milites ex *Decentio* ac *Magnentio* nomine appellati 18, 9, 3.
Decimani milites legionis decimae ibid. v. etiam *Fortenses*.
Decuriones 28, 6, 19. iidem in municipiis et coloniis, qui Romae Senatores.
Decurto Palatii 20, 4, 20. ubi additur: qui ordo est dignitatis, quoniam dignitatem Clarissimorum habebant. Erant in palatio triginta viri, Silen-

tarii dicti, quorum officium hoc erat, ut ad valvas starent, quando Imperator in Consistorio adesset legatosve audiret, omninoque tumultus omnes prohiberent. Decem lingulis praefecti *Decuriones*, qui principum mandata per urbem varia curarent, pompasque in publicum procedentium Augustorum et Augustarum ordinarent. v. *Haubold*. de *Consistorio Principum Spec. 11, p. 51*.

Diognitae levioris armaturae milites ad persequendos hostes adhibiti 27, 9, 6.

Divitenses et Tangricani 26, 6, 12, 7, 14, 27, 1, 2. *Notit. Imperii* p. 1483.

Domestici (*Haustruppen*) v. infra *Scholae*. Domesticos iam fuisse imperante *Aemiliano* docet vetus *Inschriftio* a *Valesio* allata ad 14, 10, 8. et *Diocletianus* ex *Comite Domestico*rum ad *Imperium* evectus est testibus *Zonara* et *Aurelio Victore*. — Erant partim equites, partim pedites. — Alii palatium custodiebant (*praesentiales*) alii certis officiis deputati publicas exsequiebantur *insitiones*, v. c. reos ex provinciis perducebant 15, 3, 10, 5, 22. vel pro necessitatibus publicis mittebantur cum *Comitibus* ac *Magistris militum* 16, 10. extr. Cohors eorum apud nostrum dicitur Ordo 25, 5, 4. *Schola* 26, 5, 3. *Consortium* 16, 10. extr. 25, 10, 9. Regebantur a *Comite Domestico*rum, (per periphrasin: qui Domestico-ram praefuit scholae 26, 5, 3.) qui dignitatem habebat *Illustrium*. *Nominatum* occurrit *Latinus* 14, 12, 8. *Barbatio* 14, 11, 24. *Excubitor* 20, 4, 21. (quod nomen proprium esse videtur: *Domest. Comes Excubitor nomine*.) *Comitem* excipiebat *Tribunus*, hunc *Primicerius*, (ex *Primicerio*

Protectorum Tribunus 18, 3, 5.) hunc decem sequentes i. primi; sic Domestlicorum ordinis primus 25, 5, 4. (talis erat Iovianus, cum Imperator eligeretur, ibid., Domestlicorum omnium primus 27, 10, 16. An Primicerius decem primis sit adnumerandus, non aulim decernere.) Conf. infra *Protectores*.

Draconarius 20, 4, 18, i. e. qui draconem portabat: draconum enim simulacris a Traiani inde aetate utebantur Romani pro signis cohortum militarium. Non in velo depictos fuisse dracones aut acu textos, sed corpus totum e pannis et subtegmine factum, apparet ex descriptione tum apud Nostrum obvia 19, 10, 7, et 12, 39, tum apud poetas, v. c. Claudian. in Rhin. II. 177. ubi vid. Gesner. Conf. Liplus de militia Rom. Lib. IV. Dial. 5. p. 266. edit. Antv. 1596. Salmast. ad Scriptit. Hist. Aug. T. I. p. 383. lq. Adnexas fuisse lacinias sericas probabiliter statuit Valesius.

Duces. Latillimae potestatis vocabulum, quod saepe omnino eum denotat, qui ducit exercitum. Angustioris significatu distinguuntur Duces militares et Duces provinciarum. Illi, limitanei etiam dicti, diversi erant a Comitibus et dignitate inferiores; sic 23, 3, 5. Seballianus vocatur Comes ex Duce erantque in Oriente duo Comites, Duces autem tredecim, in Occidente sex Comites et duodecim Duces. Quamquam saepe generalior Ducia appellatio pro Comitibus posita reperitur.

Duces provinciarum sunt praefecti. Apud Nostrum occurrunt Dux Aegypti Artemius 22, 11, 2. Seballianus 23, 3, 5. Pusaes 24, 1 9 — Comes Osdroenae Secundinus

ibid. §. 2. — Phoenices 25, 1, 2.

E.

Equestris turma Comitum 15, 4, 10. v. supra Comes n. 13.
Erulorum numerus 25, 10, 9.
Eruli et Batavi 20, 1, 3, 4, 2, 27, 1, 6, 8, 7.

Eunuchi, dicti etiam Spadones 19, 11, 3. ubi vid. Lindenbrog. it. 16, 5, 4. adhibebantur servandis cubiculis principum. Quamquam alii quoque, quibus non ablata esset virilitas, hunc locum obtinebant. De moribus eorum vid. Ind. I.

Ex. Haec praepositio dignitatum aominibus praefixa, ut omnino saepillimo apud scriptores illius aetatis, sic apud nostrum triglies ferre occurrat. Sed cum singula loca enumerare non sit instituti mei, ea tantum seligere placuit, ex quibus promotio a minore ad maius officium et dignitas quorundam magistratuum colligi posse videtur. Sic ex Advocato Consularis Syriae, ex Consulari Magister Memoriae, deinde Proconsul Asiae 20, 1, 22. ex Campidocatore Tribunus vacans 15, 3, 10. — ex Duce Aegypti Comes 23, 3, 5. — (Agilo) ex gentiliu Scutatorum Tribuno in Magistri peditum (Ulcini) locum promotus, sed, ut Ammianus ipse addit, immodico saltu 20, 2, 5. — ex Magistro Officiorum Proconsul 28, 4, 3. — ex Ministro Triclinii Ratiopolis 15, 3, 4. — ex palatino milite Senator 26, 6, 5. — ex Praefecto Praetorio Praef. Urbi (Lampadius) 27, 3, 5. — ex Praeposito Martensium militum Patricius 26, 6, 7. — ex Primicerio Protectorum Tribunus 18, 3, 5. — ex vicario 27, 7, 1.

Not. Ne quis miretur, exemplorum, quae attulimus, eiusmodi esse nonnulla, ut posterior dignitas priore minor sit, tenendum est, munera illa temporibus non perpetua fuisse ac saepe factum, ut maiores magistratus minorem, deinde acciperent provinciam.

F.

Fabricae armorum fuerunt Antiochiae 14, 7, 18, 9, 4. Cremonae 15, 5, 9. Treveris 29, 3, 4. Reliquas vide in Notitia Imperii p. 1507. — *Operae* dicebantur Fabricules 31, 6, 2. iisque praeerat Fabricarum tribunus 14, 7, 18, 9, 4. 15, 5, 9. Praepositus 29, 3, 4. (fortassis etiam) Prinicerius in Cod. Theodol. Lib. X. T. 12, l. 3. quem praeter Valelii notam ad 14, 7, 18, omnino confetti velint T. III p. 554.

Flavia prima tuetur Singaram 20, 6, 8, in deditionem venit ibid.

Flavia secunda praefidio tenet Bezabden 20, 7, 1.

Fortenses 18, 9, 3. Tricesimani Decimanique Fortenses, rectius tamen Frentenses, ut ex Inscriptionibus et columna Capitolina probant Lindenbrog. et Vales. ad h. l. Decimani Frentenses milites sunt legionis x. Frentensis: Tricesimani autem absolute positum est (legio xxx. Ulpia) nec coniungendum cum Frentenses, v. etiam Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. i. p. 383.

G.

Gentiles 14, 7, 9, 30, 1, 3. in comitatu principis militabant, conscripti ex gentilibus seu barbaris, v. c. Scythis, Gothis, Francis, Germanis cet. v. Notit. Imperii p. 1502. 2010. Gibbon T. iv. p. 104.

Gentiles Scutarii occurrunt 20, 2, 5. plures tamen numero sunt loci, in quibus a Scutariis distinguuntur, 14, 7, 9, 15, 4, 1. 20, 4, 3. Eorum schola commemoratur 22, 10, 12, et rector (Mularius) 15, 5, 6. v. Cod. Theodol. T. I. p. 348.

H.

Hastati 16, 12, 20, ad quem locum Valelius non diversos Anniani aetate fuisse putat a Signiferis et Draconariis, provocans ad 20, 4, 18, ubi Maurus, Hastatus Petulanium, etiam ut Draconarius occurrit.

Herculiani et *Ioviani* 22, 3, 2. 25, 6, 2. Hae legiones a Diocletiano et Maximiano ita dictae sunt, quorum ille etiam Iovius, filius autem Hercules vocabatur. vid. Zolimus III, 30.

Honorati i. e. qui civiles dignitates gesserunt. vid. 14, 5, 3. ubi militaribus opponuntur, ibique notam Valelii. Occurrunt etiam 22, 7, 1. 9, 15, 29, 1, 34. Conf. Cod. Theodol. T. I. p. 59.

I.

Ioviani et *Herculiani* 22, 3, 2. 25, 6, 2. vid. Herculiani.

Iovii et *Pictores* 25, 6, 3. 26, 7, 13. 27, 8, 7. 29, 3, 7.

Iudices. Hac voce omnino utitur Marcellinus ad delinquendos maiores magistratus tum civiles tum militares 30, 5, 3. Iudices celliores 20, 9, 1. Iudices ordinarii et militares 16, 8, 13, 20, 8, 14. (etiam caesares et ordinariae potestates 21, 15, 2.) ordinarii iudices militiaeque Moderatores 20, 8, 14. Summum ducem exercitus (Urticium) significat 18, 6, 12. Occurrit etiam

de regibus exterarum gentium, ut Quadorum 17, 12, 21. ubi vid. Valesius, et Gothorum 27, 5, 9, 31, 3, 4.

L.

Lancearii et Miltarii bis iuncti reperiuntur 21, 13, 16. et 31, 13, 8. itemque apud Zosimum III, 22. *Lancearii* (rectius *Lancarii*, ut in optimis codd. scriptum) dicti videntur a longioribus, quibus armati erant, lanceis. In *Notitia Imperii* recensentur partim inter scholas Palatinas, partim inter legiones, et variis quidem nominibus provincialibus. V. inprimis p. 1433.

Largitionum Comes, v. *Comes* n. 7.

Libellis respondent (Requetenmeiſter) 29, 9, 8. idem qui *Magister libellorum*, v. infra. Ei parebat Proximus libellorum (*Unterquetenmeiſter*) 22, 9, 16.

M.

Magister ex etymologia dici videtur is, qui in societate aliqua *magis* valet, ut contra *Minister*, qui *minus* potest, v. Gesner. Thes. h. v. ergo doctor, antistes cet. Hoc significatu apud Ammianum ipsum occurrit 14, 6. *magister chori* (*Balletmeiſter*.)

Deinde nomen est, quod multis muneribus, tum palatinis ac civilibus, tum militaribus praepositur, quorum h. l. nonnulli ea recenseri possunt, quae ab Ammiano ipso memorantur.

1) *Magister admillionum* (*Oberceremonienmeiſter*) 152, 5, 18. qui sub dispositione *Magistri Officiorum* erat virosque honoratos et alios adi-

tum ad principem petentes in Consistorium introducebat. Ei suberat *Admilionum proximus* (*Unterceremonienmeiſter*) 22, 7, 2.

2) *Magister armorum*. Hoc nomine apud Ammianum occurrunt *Magistri equitum* et *peditum*, v. 152, 5, 24, 36, 16, 7, 3, 29, 1, 2, 9, 5, 31, 1, 25, 8, 11, 26, 5, 2, 29, 6, 3, 31, 13, 18. Inveniuntur tamen apud eundem et aliae appellationes, v. c. *magister rei castrensis* 27, 10, 6. *rektor pedestris militiae* 152, 5, 2, 18, 3, 1. qui equorum copias tuebatur 28, 3, extr. et, lervatis utilitioribus nominibus, *Magister equitum*, ut 16, 4, 3. *peditum* 14, 11, 24, 16, 2, 4.

Ad 16, 7, 3. Valesius observat e Zolimo II, 33. hanc dignitatem a Constantino primum esse institutam, qui abrogato Praefectis Praet. imperio militari duos *Magistros militum* creaverit. Hunc numerum postea filii eius et successores auxere; quatuor enim *Magistros militum* eodem tempore Marcellinus memorat libro 16. Arbeticum in Praesenti constitutum c. 6. §. 1. *Urlicinum* per Orientem c. 10. §. 21. Severum in Gallis successorem Marcelli ibid. *Barbationem* denique Silvano fussectum c. 11. §. 2. vid. *Notitia Imperii* p. 1410. f. et 1824. Reitemeyer. ad Zosim. IV, 27. p. 591. — Addo, Constantinum, ne nimis favere magistratibus militaribus videretur, nec concessisse, ut rectores provinciarum is obviam venirent, nec passum esse, ut ipsi civilibus sese immiscerent negotiis, 21, 16, 2.

3) *Magister Officiorum*. Nominatum commemoratur Florentius 20, 2, 2. Pentadius 20, 8, 19. Felix a Constantino quidem constitutus, sed non

admissus a Iuliano 20, 9, 5. quā Anatolium ordinavit ib. §. 8. coll. 25, 3, 21. Urticius 26, 4, 4. et 5, 7.

Secundum Notitiam Imperii p. 1498. sub dispositione Magistri Officiorum erant Scholae Palatinae, Agentes in rebus, quatuor Scrinia Palatina, Officium Admillionum, Fabricae, Cursus publicus et Interpretes diversarum gentium. Congregabat etiam, si quid maiore solemnitate in aulae penetralibus celebrandum esset, caeteros proceres atque milites palatinos, introducebat legatos exterarum nationum ad Imperatorem (Ammian. 26, 5, 7.) omninoque, quidquid ad legationes pertineret, curabat et principali praeerat tabulario (Canzley). v. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 1. p. 322. T. II. p. 239. Christii Noctes Academ. Hal. 1739. p. 1. ff. Ritterus ad Guthrium T. v. p. 97. Hauholdus l. c. Spec. II. p. 43. Valelius ad 26, 5, 7.

In quatuor illis, quae diximus, scriiniis sub eo laborabant Magister memoriae — epistolarum — libellorum et dispositionum.

4) *Magister memoriae* non ideo sic dictus, quod eos, qui praeclare se gessissent, imperatoribus in memoriam revocaret, sed quod acta et decreta memoriae ac futurae obli-viantiae causa allervaret. (Canzleydirector, geheimer Archivarius.) Praeterea, ut est in Notitia Imperii p. 1582. *Adnotationes omnes*, i. e. breves continentes quae Principis nomine statuebantur aut confirmabantur, *dictabat* (unde etiam Dictator appellatur) et *emittebat* Principis vel Quaestoris vel sua manu subscriptos, et *precibus respondebat* eorum, qui vel indulgentiam patrati criminis, vel

probatorias a principe flagitabant: emittebantur enim e Scrinio memoriae codicilli officiorum, Agentum in rebus et Palatinorum, qui Comiti sacrarum largitionum et rerum privatarum suberant. Digna est quae contineatur, Mangelsdorffii (praef. Klotz-o) Diss. de Magistro Memoriae Hal. 1770.

Apud Nostrium occurrit Aedilius 15, 5, 5. Rusticus Iulianus 27, 6, 1. Eupraxia ibid. §. 14. Festus 29, 7, 22.

5) *Magister epistolarum*.

Hic legationes civitotum, consultationes et preces tractat, ait Notitia Imperii l. c. Legationibus enim Regum aut civitatum intererat, ut postulata intelligeret et responsa scriberet, Praetibus de facti specie dubia consulentibus ex Principis sententia retribuebat et precibus respondebat civitatum. Officiorum praeterea Illustrium et Spectabilium Magistrarum codicillos edebat, v. Panciroli. ad Notit. Imper. p. 1585 (Apud Nostrium non occurrit).

6) *Magister libellorum*.

„Cognitiones et preces tractat“ i. e. in causis iudicialibus, ubi ad principem appellatum esset, acta consignabat sententiasque in Consitorio dictas litigatoribus edebat. Fortasse libelli supplices ad eum perferiebantur omnes, reddendi scriiniis competentibus, ipse autem nonnulli ad preces privatorum respondebat. Codicillos etiam officiorum, magistrorum militum, Comitum et Ducum limitum; et plurimorum Palatinorum scribebat. v. supra Libellis respondens.

7) *Magister* s. Comes dispositionum idem erat, qui postea Referendarius dicebatur. v. Panciroli ad Notit. Imperii p. 1592. Hauhold l. c.

- Spec. II. p. 48. Apud Marcellinum non occurrit.
- Magnentiaci et Decentiaci* 18, 9. 3. duae legiones Magnentiaciae tuentur Amidam, recens ex Gallis ductae 19. 5. 2.
- Martenfes milites* 26. 6. 7. a Martenis, Babyloniae populo, dicti videntur. v. Notitia Imperii p. 1474.
- Mattiarit* nomen numeri militaris. Valesius a quodam teli genere, quod Mattium seu Mattioharbulum vocabant, dictos arbitrat, v. Stewech. ad Veget. Lib. I. cap. 17. Pancirollus autem ad Notit. Imperii p. 1480. a Mattio, Germaniae oppido (Marburg). Eorum bis meminit notiter 21. 13. 16. et 31. 13. 8. utroque loco Lancearii iunguntur, v. supra.
- Medicus Scutariorum* 16. 6. 2. Singulae legiones et cohortes medicos suos habuere, Vales. ad l. c. qui saepe occurrunt in Inscriptionibus, veluti apud Fuchium in libro: Alte Geschichte von Mainz B. I. S. 18. 37.
- Militares* i. e. militari dignitate praediti, opponuntur Confistorianis 15. 5. 12. 6. 1. Honoratis 14. 5. 3.
- Militiae pedestris rector* 15. 5. 2. v. supra Magister armorum.
- Minister trictinii* (Tafeldecker) 15. 3. 4. Etiam 14. 11. 16. tori et mensae ministri occurrunt.
- Ministri succandae purpurae* Tyrii tinctores purpurarii 14. 9. 7. ibique Lindeubrog. Tyrii texarini praepositus commemoratur ibidem.
- Moesiaci* (legiones) 20. 1. 3. 29. 6. 13.
- Monetarum praepositus* (Münzdirektor) 23. 11. 9. it. procurator 28. 1. 29. v. Salmass. ad Scriptat. Hist. Aug. T. II. p. 519. Mühlen Beschreibung einer Berlins. Medaillen-samml. Th. I. S. 64. 70.
- Navicularii*, quorum semel meminit Ammianus 27. 3. 2. sunt collegia mercatorum, qui frumenta ex peregrinis provinciis Romam et Constantinopolin advehebant. Sub dispositione et iurisdictione Praefecti Annonae et Urbis censabantur, v. Corlini de Praef. Urbi Praef. p. XL. et XLV. Copiole de his agitur in Cod. Theodof. Lib. 15. Tit. 5. ubi materiam omnem brevi in conspectu posuit Gothofredus in Paratitlo T. V. p. 64.
- Nobiles* 14. 5. 3. 6. 1. cf. 16. 10. 15.
- Notarii*, e. qui in Confistorio acta excipiebant, (Staatssecretare, Cabinetssecretare; non confundendi cum Exceptoribus, (ραγγαγοί) Vales. ad 14. 9. 3. Praeter Primicerium notariorum (primum omnium Notariorum 26. 6. 3.) qui dignitatum omnium tam civilium quam militarium copiarumque, quae sub sigillis essent, codicem scribebat, et Secundicerium (pro quo 29. 1. 8. est secundum inter Notarios adeptus gradum. Utrique iunctim dicuntur Summates Notariorum 26. 6. 1.) tres fuerunt eorum classes: 1) Tribunorum et Notariorum *Principis*, qui civilia tractabant negotia. 20. 2. 11. coll. 29. 2. 5. ubi est militans inter primos, et Zosim. V. 34. 49. 2) Tribunorum et Notariorum *Practorianorum*, qui Praefectis Praetorio additi erant. 3) Domesticorum et Notariorum, qui militaria negotia curabant.
- Voc. *Tribunus et militare* de illis non sunt proprio et militari significato accipienda, imo Tribunus nomen est dignitatis et militiae etiam de muneribus aulicis usurpatum occurrit, quemadmodum No-

tariorum munus in Cod. Theodol. Lib. vi. Tit. 10. l. 4. p. 91. diserte vocatur *militia nobilitas* et apud Ammianum ipsum Syagrius *sacramento exutus* esse dicitur 28. 2. 9.

Praeter plura Nostri loca, ubi Notarii soli commemorati, utrumque, et Tribuni et Notarii numeo iungitur 17. 5. 15. 19. 9. 9. 20. 4. 2. 28. 6. 12. semel inverte: Notarius et Tribunus 25. 10. 6. ubi quamquam de diversis personis sermo est, id tamen intelligitur, Notarios Tribunis militaribus potiores fuisse.

Mittebatur cum mandatis in provincias, v. c. ut, si quid turbatum immineret, suspectos homines observarent, aliaque pericula a provinciis averterent 20. 9. 9. 22. 11. 1. 26. 5. 14. reos apprehenderent ac sisterent 14. 5. 6. adessent etiam, quando illi per tormenta interrogarentur 14. 9. 3. 11. 21. 15. 3. 4. 28. 1. 12. Ipsi Iuliano Caesari Notarium apposuerat Constantius ad explorandos eius actus 17. 9. 7. 21. 7. 2.

Numerarius adpartitionis magistri equitum 19. 9. 2. idem qui *Rationarius*: sic *Rationarius* adpartitionis armorum magistri 15. 5. 30. Tractabat rationcinia numeri seu ordinis militaris. v. supra Adparitores.

Numeri modo minora, modo maiora erant corpora militum et legionibus (numeri Ioviorum 29. 3. 7.), vel etiam gentilibus lectorum, oequae tantum cohortes, ut opioatur Valef. ad 14. 7. 19. et Lipsius ad plura Taciti loca, verum etiam legioes. v. infra Victores.

O.

Officiales 27. 7. 5. ministri sunt magistratuum (Officianten, Subalterneo.)

COMM. IN AMMIAN. II.

Officiorum Magister v. *Magister*. *Ordinariae dignitates* i. e. civiles, oppolitae, militarium, 14. 10. 4. et ibi Valef. it. 16. 8. 13. v. supra Iudices.

Ordines municipales 21. 12. 23. oppidorum 27. 7. 6.

Ordinum primi (Officiere) 16. 12. 20. Frontinus Strateg. I. 11. medios ponit inter Tribunos et Centuriones. Ordines primi eodem significato est 19. 6. 3.

P.

Paedagogiani pueri (Pagen) 26. 6. 15. 20. 3. 3. v. Cod. Theodol. Lib. vi. de Castraliis T. II. p. 227. Cutherius de Officio Domus Augustae p. 815.

Palatini 1) omnino ministri aulici 22. 4. 1. ubi a Iuliano in exordio principatus palatio expulsi dicuntur. Eorum mores ibid. 2) Angustiore significato ii, qui sub Comitibus largitionum et rei privatae tributis exigebant et transactis stipendiis inter Senatores allegebantur 26. 6. 5. ibique Valef. De iisdem sermo est 27. 1. 5. qui de aerario interceperant. 3) milites, qui pro palatio excubabant, oppositi limitaneis et ripensibus. Palatinae scholae et primi Palatiarum scholarum occurrunt 14. 7. 9. 12.

Pannonica et *Moesiaca* (legiones) 29. 6. 13.

Parens publicus, quod semel reperitur 29. 2. 7. Gothofredus ad Cod. Theodol. T. II. p. 25. idem esse putat quod *Parens principis*, i. e. Patricius, v. Salmast. ad Scriptit. Hist. Aug. T. II. p. 292. Interpretes ad Corippum iv. 331. Michaelis literar. Briefwechsel 3. 411. Haubold. de Conf. Spec. II. p. 4—6. 15. Equidem accedere malim Va-

G g

lesio et Ernestio in Glossar., Imperatorem ipsam (Patrem patriae) intelligi putantibus.

Parthica (legio) prima praefectio tenet Singaram 20, 6, 8. in deditionem venit ibid. — secunda Bezabden tenetur 20, 7, 1. — quinta Amidam 18, 9, 3.

Patricii ex Constantini M. instituto supra. Praefectos Praetorio fuerunt, qua de re locus clallicus est apud Zolim. 11, 40. Idem de Theoderici temporibus confirmant Exc. §. 68. Ammianus ipse hanc vocem semel, nisi fallor, habet 26, 6, 7. et Patricius columnina prima, i. e. summos et nobilissimos Patriciorum 29, 2, 8. cf. Cod. Theod. T. II. p. 76. Curtius de Senatu Rom. p. 110. sq. Gibbon. T. IV. p. 62—66. et Pudor de Patriciis medii aevi, Lips. 1758.

Perfectissimi appellatio dignitatis. Semel eorum meminit Noster 21, 16, 2. ex quo loco Clarissimis inferiores fuisse Perfectissimos intelligitur.

Petulantes ideo sic dicti, quod licentius contumaciusque agere solebant. 22, 12, 6. nam vel ex moribus vel ex fortitudine legiones nomina accepisse notum est. Celtis iunguntur 20, 4. 20, 21, 3. 2. 31, 10, 4.

(*Phylarchus*) Et huius mentionem et aliarum quarundam apud externos dignitatum, licet alienam ab Indice magistratum Romanorum, non omnino praetermittere visum est. Occurrit autem 24, 2, 4. Malechus Podofaces nomine, Phylarchus Saracenorum Assanitarum, ubi sine dubio Malechus orientalis, Phylarchus graeca muneris appellatio et Podofaces nomen gentile viri est. Invenitur vocabulum tam ap. Graecos, nominatim Strabonem non uno loco, quam

reliquis scriptores Latinos, v. Gesneri Thes. h. v.

Praefectidnus 17, 3, 6. ubi vide.

Praefectus Aegypti 22, 16, 6.

„Aegyptus, quae inde uti Romano imperio iuncta est, regitur a Praefectis.“ it. Procurator Aegypti 17, 4, 5.

Praefectus Annonae curabat annonam ubicam, susceptionem eius in portu, iusta frumenti et panis aliarumque rerum pretia. In pluribus pendens a Praefecto Urbi vel certe parem propemodum cum illo potestatem exercens praeerat Naviculariis, Officii sui Tabulariis, Pistoribus, Mensuris cet. Corfini de Praef. Urbis Praefat. p. xiv. cf. Cod. Theod. T. v. p. 257. sq. Ex Ammiani loco 28, 1, 51. quo solo Praefecti Annonae meminit, nonnisi hoc intelligitur, fuisse eum dignitate inferiorem et Praefecto Urbi et Vicario Romae.

Praefectus Asiae. Asiam rexit pro Praefectis 29, 1, 9.

Praefecti Britanniae. Sic numero plurali Martinus agens illas provincias pro Praefectis 14, 5, 7. Alypius, qui Britannias curaverat pro Praefectis 23, 1, 2. rectorum Britannias pro Praefectis 27, 8, 10. Valesius Vicarium Britanniarum intelligit, quandoquidem in primo loco Martinus paullo post Vicarius dicatur. Praeterea idem observat, aliud esse agere pro Praefecto, aliud agere pro Praefectis. Illud de eo dici, qui vicibus Praefecti Urbi vel Praetorio in speciali negotio fungatur: hoc de eo, qui ordine codicillorum Vicariam potestatem exercent. Quod discernere vereor equidem. ut sit perpetuum; quippe dubitationem iniicit locus 28, 1, 12. ubi est: Maximino Romae agere dispolito pro Praefectis, qui ta-

men duntaxat ad tempus aegrotantis Olybrii vicem implere iussus erat. v. infra Vicarius.

Praefectus Cubiculi (Oberkammerherr 14, 11, 2. v. supra Cubiculum

Praefectus Praetorio. Primum Augustus, continuendo duos ex ordine equestris praefectos, qui praetoriais cohortibus cunctisque per Italiam militibus praesent, hunc magistratum in rempublicam introduxit. 'Sequentes imperatores, servato Augusti instituto, alii duos habuerunt, alii unum Praefectum, donec Commodus, ut reipublicae curis liberatus voluptatibus suis posset vacare, tres constituit iisque etiam rei civilis curam commisit, quam imperante iam Hadriano affectare coeperant. Postea pro tempore et necessitate modo pauciores, modo plures creati sunt, donec Constantinus M. non solum cohortes praetorianas, quae mortuis Imperatoribus tot bella civilia cominoverant, exauctoravit, verum etiam ademptam Praefectis Praetorio potestatem militarem in Magistros Equitum et Peditum transtulit. Diviso enim orbe Romano in quatuor praecipuas partes quatuor etiam Praefectos Praetorio fecit, qui singulas administrarent: quorum unus Praefectus Praetorio Galliarum, alter Italiae, tertius Illyrici, quartus Orientis dicebatur. Provincias, quibus quisque praererat, nominatim recensere longum est; enumeratae reperiuntur in Notitia Imperii, in Historia Guehriana T. II extr. et apud Reitemeierum ad Zolim. II, 33, qui locus classicus est de Praeff. Praetorio. Historiam eorum dedit Rittersus in programme, quod inscribitur: Historia Praefecturae Praeto-

rianae ab origine dignitatis ad Constantinum M. Vit. 1745. Zolimus autem, qui l. I. omne Constantini institutum reprehendit, adversarium nactus est Diezium (postea Professore Gottingensem) de imperii administrandi forma a Constantino M. recte atque sapienter mutata adv. Zolimum, Lips. 1752.

Praefecti Praetorio, excepta Consulibus, qui, quamquam administrandae reipublicae potestate destituti, (v. supra Consules) illis tamen priores ponebantur, proximi erant ab Imperatoribus: amplissimus magistratus 21, 6, 5. cui Augustus lummam commisit rerum 12, 3, 4 cunctae caesares et ordinariae potestates, ut honorum omnium apicem, priscae reverentiae more Praefectos luspexere Praetorio 21, 16, 2. unde, ubi festinatio opus esset, Consistorianos convocabant et abente Imperatore in Consistorio praesidebant 15, 5, 5. civiles iam facti magistratus curam gerebant redituum publicorum et imperialium 17, 5, 2. II. item annonae palatinae, militaris et civicae, quare etiam Caesaribus eorumque Ministris ac Palatio annonas et salaria praebebant, Valef. ad 14, 7, 11. et 10, 4. Supremi iudices erant etiam in causis capitalibus 22, 3, 1. nec poterat ab aliis ad alios iudices appellari.

Inter Praefectos Praetorio fuisse, qui Praefens diceretur, negat Valef. ad. 14, 1, 10. eo nomine nonnisi Magistros militum vocatos esse existimans. Ac sane quidem fallatur, si quis quatuor illis, quos diximus, quintum superaddi velit: ipsa tamen vocis collocatio 14, 1, 10. ubi Praefens a nomine proprio Thalassii pluribus verbis coniungitur, de no-

mine Thalassii vix posse cogitari ostendit. Pancirollus in Notit. Imperii p. 1799. Praefectum Praetorio Orientis et Praefectum Italiae appellatos esse scribit Praefectos Praetorio Comitatus, quod semper in Comitatu Principis degerent, quam in rem, asserti. l. praecipimus 32. C. de appell. Quid, si Praefens apud nostrum idem significet? Certe et Thalassius Praefectus Orientis erat, et alio loco 23. 5. 6. Sallustius Praef. Praetorio Praefens occurrit, quodque 20, 4, 8. legitur, ab Imperatore nusquam disiungi debere Praefectum in ardore terribilium rerum, sententiae meae aliquantum favere videbatur. Vid. etiam Cod. Theodof. T. II. p. 132.

Praefectis Praetorio plures eodem tempore praefecturas administrare licuisse, eius rei exemplum apud Nostrum est 26. 5. 5. ubi Mamertinus Praefectus Italiae, Africae et Illyrici vocatur; ex Praefectis autem minorem Praefectorum Urbi dignitatem non adspersos esse ex 27. 3. 5. apparet, ubi de Lampadio sermo est.

Nomina eorum, qui apud Nostrum occurrunt, ne quis requireret, subiungenda duximus:

1) Praefectus Praetorio *Orientis*. Ablabius, obiter tantum commemoratus 20, 11, 3. imperante iam Constantino M. huic muneris praefuerat — Thalassius 14, 1, 10. — Domitianus 14, 7, 9. 15, 3, 1. — Musonianus (etiam Strategus) 15, 13, 1. 16, 9, 2. 17, 5. 15. — Hermogenes 10, 12, 6. — Helpidius 21, 6, 9. — Secundus v. Ind. 1. in Sallust. — Nebridius 26, 7, 4. — Araxius, a Procopio Anticaesare ordinatus. 26, 7, 6. — Modestus 29, 1, 10. 30, 4, 2.

2) *Italiae*. Lampadius 15, 5, 4. — Mavortius (Lollianus etiam dictus) 16, 8, 5. Taurus 21, 6, 5. 9, 4. Mamertinus (simul Praefectus Illyrici) 26, 5, 5. — Maximinus, v. Ind. 1. — Liberius sub Theoderico rege. Exc. §. 68.

3) *Illyrici*. Anatolius 10, 11, 2. 21, 6, 5. — Florentius, successor eius, antea Praefectus Galliarum 21, 6, 5. — Probus v. Ind. 1.

4) *Galliarum*. Rufinus 14, 10, 4. 11, 27. 16, 8, 13. — Florentinus 16, 13, 14. 18, 2, 7. v. Ind. 1. — Sallustius. v. Ind. 1. — Germanianus 21, 8, 1. 26, 5, 5. — Nebridius 20, 9, 5. a Constantino quidem constitutus, a Iuliano autem mox remotos ab officio. v. Ind. 1. — Florentius (rectius fortasse Florentinus) 27, 7, 7. — Viventius 30, 5, 11. v. etiam Ind. 1. in Iuventius.

Praefectus Urbi, per periphrasim: urbem aeternam regens 15, 7, 1. regens urbem, et urbis moderator 27, 3, 5. — supremus iudex erat in urbe et suburbicariis regionibus ipsosque Senatores in ius vocabat 28, 1, 16. — Curam habebat eduliorum, unde Tertullus, ingravescente annona, vehementer a plebe vexatur 19, 10, 1. 21, 19, 7. coll. 21, 12, 24. item Orfitus ob inopiam vini 14, 6, 1. providebat, ut pondera et mensurae iustae essent amplitudinibus 27, 9, 10. quotannis Ostiam proficiscebatur ad Maiumas, ludj genus, (v. A. Rivinus de Maiumis in Graevii Syntagmae variar. Diss. p. 537. ff.) ubi in aede Castorum sacrificabat 19, 10, 4. Praefectura saepiusungi licebat, et per plures annos continuos 17, 4, 1. 16, 10, 4. 19, 10, 1. 2. coll. 21, 10, 7.

Apud Nostrum nominatim commemorantur: Adelpheus (sub Magnentio) 16, 6, 2. —

Ampelius 28, 1, 22. 4. 3. —
 Apronianus 23, 1, 4. 3. 3.
 26, 3, 1. — (Iunius) Bassus
 17, 11, 5. — Cerealis 14, 11,
 27. — Claudius 27, 3, 2. 29,
 6, 17. — Iuvenius (Viventius)
 30, 5, 11. it. 27, 3, 11. cf.
 tamen Corlini. — Lampadius
 27, 3, 5. — Leontius 14, 11,
 14, 15, 7, 1. — Lollianus
 (Mavortius etiam dictus) 16,
 8, 5. — Maximinus 28, 1, 12,
 29, 2, 23. 3, 2, 6, 3. — Ma-
 ximus 21, 12, 24. — Olybrius
 28, 1, 8, 4, 1. — Orfitus 14,
 6, 1. 16, 10, 4. — Patruinus
 15, 7, 5. — Praetextatus 27,
 9, 8, 28, 1, 24. — Rufinus
 Vulcatus 27, 7, 2, 11, 1. —
 Rusticus Iulianus 27, 6, 1. —
 Symmachus 27, 3, 3. — Tar-
 rati Bassus 28, 1, 27. —
 Tertullus 19, 10, 4, 21, 10, 7.
 — — Constantinopoli: So-
 phronius 26, 7, 2. — Caesa-
 rius ibid. §. 4. — Phrohe-
 mius ibid. §. 4. et c. 10. §. 8.

Praeter Drakenborchium de
 Praefectis Urbi Trai. ad Viadr.
 1752, et Baruthi 1787. in
 prima conferri meretur Eduar-
 dus Coslini de Praef. Urbis,
 Pils 1786. 4. quippe qui non
 solum indicem horum magi-
 stratum prioribus auctiorem
 et emendatiorem dedit, verum
 etiam in praefatione genera-
 tum de iis commentatus est.

Praepositus Cubiculi v. Cubi-
 culum.

Praepositus Fabricae v. Fa-
 brica.

Praepositus Martensium. Istius-
 modi Praepositos militares in-
 feriores Tribunis fuisse docet
 Valef. ad 26, 6, 7.

Praepositus Tyrii texturini. v.
 Mimster.

Praefes i. e. Proconsul *Africae.*
 (Ruricius) 27, 9, 3. 28, 6,
 22.

Praefidaltis i. e. qui praefidatu
 functus est, Valef. ad 22, 14,
 4. Idem Praefidaltis dicitur
 29, 1, 6. Praefidaltis appari-

tor occurrit 17, 3, 6. et prae-
 fidiale officium 28, 1, 5.

Praeventores et *Superventores*
 18, 9, 3. levioris armaturae
 milites, quorum illi explora-
 tum praeminabantur, hi hosti-
 bus de improvviso necopinanti-
 bus supervenebant.

Primanorum legio 16, 12, 49. Hi
 sub magistro militum Praefenti
 inter Palatinas legiones recen-
 sentur in Notitia Imperii orien-
 talis. v. Valef. ad l. c. ubi
 cum proelio Argentoratensi
 interfuisse tradantur, in expedi-
 tiones eductos esse apparet.

Primates sunt Consistoriani 15,
 5, 18. duces militares 24, 7,
 1. *Primates urbiium* 14, 7, 1.
 et ordinis 28, 6, 4. Senatores,
 hi etiam Ordinis vertices dic-
 ti 14, 7, 2.

Primicerius Protectorum 18, 3,
 5. Protectorum duces eodem,
 quo Domestlicorum, ordine se
 excipiebant: Comes — Tri-
 bunus — Primicerius — Se-
 cundicerius — Decem primi.
 v. Valef. ad l. c. et supra
 Domestlici.

Primus ordinis Domestlicorum
 25, 5, 4. v. supra Domestlici.

Princeps adparitionis Praefecturae
 Praetorianae 15, 3, 8, 16,
 8, 3. Qui in singulis officiis
 sive apparitionibus Palatinis
 primum locum obtinebant, hi
 principes illius officii, in quo
 primas tenebant, dicebantur,
 v. Salmas. ad Scriptt. Hist.
 Aug. T. II. p. 239. Principes
 officii Praef. Praetorio o
 Schola Agentum in rebus
 erant, exactoque biennio ut
 plurimum decedebant ac se-
 quentibus locum dabant; qua-
 re 16, 8, 3, ut novum in Ru-
 sino notatur, quod is ultra
 biennium Princeps esset.

Principia principales milites,
 qui privilegiis muniantur.
 Principiorumisque vertices
 sunt Tribuni, Centuriones,
 Draconarii. Valef. ad 15, 3,

16. Principes et tribuni 23, 3, 2.

Pro postposito dignitatis nomine significat Vicarium, v. c. pro Magistro Equitum, qui per absentiā Magistrī Equitum exercitui praestit 16, 13, 3. — pro Magistro Officiorum agens 16, 5. 12. — pro Praefectis (Britanniarum 14, 5, 7. 23, 1, 2. 27, 8, 10 v. supra Praefecti Britanniarum — Romae 28, 1, 12. — Asiae 29, 1, 9.

Proconsularis i. e. qui Proconsul fuit 28, 4, 21. quamquam multi tantum titulo tenus sic appellati sunt, qui nunquam Proconsules fuerant. v. Cod. Theod. T. II. p. 188.

Proculcatores i. q. Speculatores 27, 10, 10. Dicitur etiam Exculcatores apud Vegetum vid. Salm. de re mil. Rom. p. 222. Bessel. Misc. philol. p. 251.

Procurator Monetae v. Moneta.

Promoti. Sic dicebantur, qui in muneribus civilibus vel in exercitu temporis ordine vel praefectorum arbitrio ad aliorum dignitatis gradum evecti erant. Huc pertinet locus Vegetii, qui II, 3. sic ait: Legionum nomen — permanet, sed — robur infractum est, cum virtutis praemia occuparet ambitio, et per gratiam promoverentur milites, qui promoveri consueverant per labores. Apud Nostrum nonnulli militares (equites) occurrunt 15, 4. 10. Promotos ducens, quod idem est ac Promotorum Tribunus 31, 13, 18. Ipsi inter se sibi gradatim succedebant, v. Notit. Imperii p. 1417. Graev. Vox occurrit etiam in Inscriptione apud Fuchsum in libro: Alte Gesch. von Mainz S. 96.

Protectores qui latius Principis protegebant. (Leibtrahanten) v. Domestici et Scholae Palatinae. Dignioris ordinis mi-

lites erant, unde Tribunus iunguntur 16, 5. 22. et nobili loco nati: sic 14, 10, 2. Herculanus occurrit. filius magistrī equitum. Mitebantur in provincias cum Magistris ad iuvandas necessitates publicas 16, 10, 21. lilebant reos 14, 3, 10. 20, 3, 8. et in custodia servabant 29, 5, 7. — Protectorum Schola 14, 7, 9. Protectorum Tribunus 18, 3, 5. Cf. Christius in Praef. p. cxvii.

Proximi. De Proximis omnino, qui primi erant in singulis terminis post magistrōs, vid. Salm. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 239. it. T. I. p. 953. Apud Nostrum occurrit Proximus admillionum (Unterceremonienmeister) 22, 7, 2. et Proximus libellorum (Unterrequetenmeister) 22, 9, 16.

Q.

Quaestor (alias Quaestor) Palatii 27, 3, 11. coll. 26, 4, 4. ubi de uno eodemque Iuventio fermo est. In aulis Augustiorum et Caesarum iidem fere, quos nunc Cancellarios appellamus, leges et constitutiones imperiales literis consignabant, ad petitiones retribebant cet. v. Valef. ad 20, 9, 4. et 28, 1, 25. it. Casaubonus ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 799. Nominatim apud Nostrum Quaestorum nomine commemorantur Montius 14, 7, 12. Taurus 14, 11, 14. Hic tamen videtur militaris fuisse. Cf. Vicat p. 251. Leonas 20, 9, 4. Leontius 14, 11, 14. Iovius 21, 8, 3. 22, 8, 49. Iuvenius 26, 4, 4. 27, 3, 11. Eupraxius 28, 1, 25. ex quo loco apparet, tum, Quaestores Comites Consistorianos fuisse, tum, ut supra diximus, scriptas ab iis esse Constitutiones imperiales.

R.

Rationalis 15, 3, 4. ex ministro *trielini* Rationalis. (Hofwirthschaftsrendant) In provinciis fere erant, quos Germanice appellamus Rechnungsbeamte, 15, 5, 8, ad cuius loci intelligentiam observat Valesius, Rationales in provinciis damnatorum bona et sententia iudicis proscriptorum occupasse et fisco vindicasse. Vid. etiam 22, 4, 2, et 28, 2, 13. Alexander Severus malum necessarium eos appellare solebat, Lamprid. c. 46.

Rationarius adpartitionis armorum magistri 15, 5, 36. i. e. Officialis Magistri militum, qui militarium numerorum rationes tractabat, (Kriegszahlmeister) 26, 1, 6. — *Rationarius apparitor* 18, 5, 1, ubi Ammianus ipse id officium ita describit: circa ratiocinia versabatur, qui, quarumve virium milites oblique agerent; vid. Numerarius.

Rector. Hac voce Marcellinus variationis gratia pro appellationibus munerum propriis utitur, v. c. pro praefecto provinciae: sic Rector Aegypti 22, 14, 6. secundae Pannoniae 15, 5, 7. coll. 16, 8, 3. ubi item dicitur Consularis; rector provinciae (Phoenices) 18, 7, 3. — pro ducibus militaribus: rector pedestris militiae, i. e. Magister Peditum, 15, 5, 2, 18, 3, 1. Armaturarum 15, 4, 10. Genitium 15, 5, 6. Scutariorum 14, 10, 8. coll. c. 11. §. 11. ubi est Tribunus.

Referendarius non apud Ammianum ipsum, sed in Excerptis occurrit §. 85. sub regis Theoderico, cuius Quaestor, Calliodorus, Variar. Lib. vi. c. 17. edit. Aurel. Allobr. 1622. p. 420. formulam Referendariorum hunc in modum exhibet: „Per eum nobis

causatum ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoscimus et ipsi responsa reddimus.“ Erant omnino iidem, qui antea Magistri Dispositionum fuerant.

Reges nomen numeri seu legionis. Batavis coniunguntur 16, 12, 45. ubi vid. Vales.

Regina coniux Augusti 16, 2, 8. Caesaris 14, 9, 3.

S.

Sacerdotalis 28, 6, 10. i. e. qui Sacerdotio functus est. Amplissimi honores municipales fuerunt Aedilias, Sacerdotium, Flaminium, Duumviratus. Differunt Sacerdotes a Flaminibus: illi territoriorum, hi sola municipiorum sacra curabant. Munus sacerdotum, cum valde onerosum esset, non erat perpetuum, quo administrato appellabantur Sacerdotes ad analogiam vocc. Consularis, Praefidialis cet.

Sarcinalium principis lumentorum Actuarius 15, 5, 5. vid. Actuarius.

Scholae. Sic dicebantur cohortes militum pro palatio excubantium, propterea quod scholas sive aedes iuxta palatium habebant, v. Suidas l. v. Σχολαίον. Numero erant 3500. et maiora, quam legiones, stipendia merebant. Inter eos, qui dignioris essent ordinis, Protectores vocabantur, a quibus in Cod. Theodos. l. 6. et 9. diserte distinguuntur Domestici, dignitate quippe inferiores. Repugnare quidem videri possit Ammianus, apud quem 14, 10, 2. Protector Domesticus et 18, 8, 11. Domesticus Protector nulla interpolata copula legitur, sed sic idem Gentiles Scutarios dixit 20, 2, 5. licet hi

quoque differant. — Commemorantur Scholae Palatinae et Protectorum, et Palatarum Scholarum primi 1. 4. 7. 9. 12. — Domesticeorum 26. 5. 3. Scutariorum prima et secunda 22. 11. 2. prima 26. 1. 4. secunda 25. 10. 9. 26. 1. 5. Scholarum capita 25. 10. 8. Agens Scholarum 26. 1. 5. Scurrae vide Valef. ad 15. 9. 8. et quae notavimus ad 20. 4. 4. Scutarii a scutis dicti, quibus potissimum utebantur, inter scholas Palatinas militabant. Apud Nostrum non uno loco occurrunt. Dux eorum vocatur Rector 14. 10. 8. Tribunus ibid. c. 11 §. 11. it. 16. 11. 6. 19. 11. 16.

Semper Augustus 17. 5. 9. Hic, quantum equidem licio, primus locus est, unde intelligitur, Imperatores titulo *Semper Augustorum* usos esse. Videtur autem occasionem illi usurpationi dedisse, quod rex Persarum sese appellaverat regem regum, siderum participem, fratrem solis ac lunae: cuius tumori ut aliquam imperator et ipse verborum opponeret magnificentiam, rescripsit Victor terra marique Constantius semper Augustus. Sic Iustinianus in ea Constitutione, quae a verbis Deo auctore incipit, inclytum victorem ac triumphatorem semper Augustum se appellat. v. Curtius de Senatu Rom. p. 11. imprimisque Püttmanni de Titulo Semper Augustus Diatribe Lips. 1791. 8.

Senator ex Palatino milite 26. 6. 5. ubi vide.

Senatus dicitur coetus amplissimus 28. 1. 48. Senati Caput, i. e. Consul, Exc. §. 53.

Spondones v. Eunuchi.

Stabuli Tribunus alias Comes. (Oberstallmeister, 14. 10. 8. 20. 4. 4. 28. 2. 19. 30. 5. 19. qui stabulum curabat 31. 12. 18.

Strator duplici apud Nostrum significatioe occurrit. Nam 29. 3. 5. intelligitur, qui in provincias mittebatur ad equos stabulo Imperatoris vel bello aptos exequendos, deducendosque, v. Cod. Theodol. T. 11. p. 224. Salmast. ad Scriptt. Hist. Aug. T. 4. p. 718. T. 11. p. 180. — 30. 5. 19. autem, ubi miles additur (quia Stratores inter Scholas Palatinas militabant) est is, qui equum Principis curabat et hunc in eum allevabat. De vocis significationibus etiam in virorum scriptura diversis optimis exposuit Fuchsius, in libro: Alte Gesch. von Mainz S. 42. Superventores 18. 9. 3. v. Praeventores.

(Surenas) 24. 2. 4. nomen dignitatis, non gentis. In aula Persica sic dicebantur, qui proximi erant a rege.

Susceptores 17. 10. 3. i. e. ii, qui annoniam militarem a provincialibus exactam susceperantque in horrea inferebant militibusque erogabant, acceptus pittance, unde? quantum et quo die esset erogatum, appareret. Sulcipientes dicuntur 19. 11. 3.

T.

Tabularius praefidialis officii 28. 1. 5. et ibi Valef. i. e. qui tabulas publicas civitatum et rei tributariae rationes tractat.

Tertiaceorum equestris numerus 25. 1. 7. Nili cum Lindenbrogio legendum Tertianorum, uti est in Notitia Imperii Occident. p. 1840.

Thalamus v. Cubiculum.

Thebaeae legiones 14. 11. 15. In Notitia Imperii sub Magistro militum per Thracias recensentur.

Thefaurorum Comes v. Comes n. 11.

Tribunus nomen multis praef-

fectis. militaribus commune. Apud Nostrium occurrunt Tribuni Armaturarum 14, 11, 21, 15, 5, 6, 27, 2, 6. — Domesticeorum 20, 4, 21. — Fabricarum 14, 7, 18, 9, 4. Fabricae Cremonensis 15, 5, 9, et Notarius, v. Notarius. — Protectorum 18, 3, 5. — Scutatorum, v. Scutarius. — Stabuli 14, 10, 8, 20, 4, 4, 28, 2, 10, 50, 5, 19. — Vacans, ubi vide. — Vexillationum 25, 1, 9.

Tricesimant milites legionis tricesimae 18, 9, 3.

Tungricani 26, 6, 12, 27, 1, 2.

V.

Vacans Tribunus i. e. qui honorem quidem tribuni et annonas ac salaria accipit, sed nullum habet certum numerum, quem regat. Sic Marinus Tribunus ex Campidoctore vacans 15, 3, 10. vid. etiam 16, 17, extr. 18, 2, 2, 31, 13, 18. Alias tamen voc. vacans non supernumerarium, sed emeritum significat, praesertim in muneribus civilibus et palatinis; v. c. Comitum Consistorianorum, quibus emeritis in Consistorio vel adesse vel abesse licebat.

Veluti. Haec vox interdum nominibus dignitatum a nostro praeponitur, v. c. Diodorus quidam veluti Comes 22, 11, 9, ubi Marcellinus ipse non latia cognitum habuisse videtur, Comesne an aliud quid fuerit is, de quo sermo est. Sed veluti regulus 29, 5, 1, idem esse puto quod Subregulus 17, 12, 11. Cf. tamen 13, 11, 14, ubi ut et quasi.

Vexillationum tribuni 25, 1, 9. Vexillationes, Vexillarii Armeniani aetate erant equites, opponuntur enim Legionibus et Numeris, v. Cod. Theodos. T. II. p. 314. Secus fuit an-

tiquiore aevu. v. Ernesti Exc. 1. ad Tacitum T. II. p. 649. edit. secundae.

Vicarius. Ammianus hanc vocem non uno modo exprimit: pro Praefectis 14, 5, 7. agens vicem 15, 4, 10. agens pro 15, 5, 12. curans vicem 20, 5, 6. vicariam curans 17, 11, 5. potestas vicaria per Italiam 27, 7, 5. regens vicariam Praefecturam 28, 1, 5. Ritters ad Guthrium T. v. p. 104. sic scribit: Omnes Vicarii erant Vicarii Praefectorum Praetorio sive illustrissimae Praefecturae, et in suis quisque Provinciis lites quaelionesque tractabant, liquidem litigantes transigendae controuersiae causae ab inferioribus iudicibus ad hos reiciebantur. Cedebant sitem dignitate Praefectis, v. Notit. Imp. et Notit. Dignitat. Cod. Theod. T. vi. P. 2. p. 25. Apud nostrum occurrit Vicarius Asiae 27, 9, 6. Africae 28, 6, 8. Hispaniae 23, 1, 4. Italiae 27, 7, 5. ubi vid. Vales. Vicarius urbis Romae 28, 1, 5. ex quo capite §. 6. intelligitur, Vicarium urbis Romae dignitate superiorem fuisse Praefecto Annonae et proximum a Praefecto Urbi.

Victores. Legiones Ioviorum et Victorum 25, 6, 3, 26, 7, 13, 27, 8, 7, 29, 5, 7. it. de Victorum numero (i. e. legione) miles 24, 4, 25.

Utricularii 24, 3, 11, 25, 6, 15.

Z.

Zabdicent sagittarii 20, 7, 1. In Notitia Imperii sub Duce Mesopotamiae recensentur.

Ziannorum legio 25, 1, 19. In Notitia Imperii Orientalis sub dispositione Magistri militum per Thracias dicitur Erant autem Zianni (ulterior Zanni) populi Armeniis finitimi.

I N D E X III. VOCABULORUM ET LOCUTIONUM, QUAE IN NOTIS ILLUSTRANTUR.

(Hunc Indicem et sequentem, mea opera confectos,
addere satius visum est quam omittere. ERB.)

A.

A et x confusa 15, 3, 4.
Abiectus an pro simplicius 21,
 5, 2.
Aborigines 15, 9, 3.
Abruptus periculofus 14, 5, 8,
 26, 2, 1.
Absolutus planus et perspicuus
 14, 10, 13.
Absque praeter (χωρίς) 17,
 13, 10.
Absque et adusque confusa 18,
 10, 3.
Abusi frequenter uti 14, 8, 6.
Accidentia 15, 1, 3.
Acervi malorum 14, 1, 5.
Ad omiffum 16, 8, 4, 17, 13,
 24, 23, 5, 55.
Ad redundans 16, 12, 54.
Ad studia 16, 5, 3.
Adfigere crimina 14, 1, 2.
Adfingere crimina. v. *Adfigere*.
Adventare (ad) aliquid 20, 5,
 55.
Advolare (ad) aliquem 16, 8, 4.
Adusque et absque confusa 18,
 10, 3.
Aequae omiffum 23, 5, 4.
Aëria et erraria confusa 15, 5,
 24.
Alvei (Canots) 16, 11, 9.
Ambitio gratia virorum poten-
 tium 22, 4, 7.

Ἀμβλωδῶδεις φάρμακα 16, 10,
 17.
Amoenitas cultus amoenior 16,
 2, 1.
Ampla pro anfa 21, 2, 2.
Ancorata 14, 2, 2.
Ante v. *Post*.
Appetere pro appropinquare 14,
 2, 2.
Apposita fines 15, 8, 7.
Argumentum pro argutia 20,
 11, 12.
Arma cogentes 16, 2, 10.
Astus et gestus confusa 16, 10,
 16.
Auctor 16, 7, 3. promotor 21,
 10, 7. — *Auctores*, qui urbem
 colonis frequentaverunt 28, 1, 4.

B.

Baiulus pro tabellaris 15, 5,
 9, 28, 1, 33. — *Baiulorum*
praecentor 14, 7, 17.
Basternae 14, 6, 16.
Bene adiectivis iunctum auget
 14, 2, 17.
Bonae voluntatis esse Exc.
 §. 50.
Brasmatiae 17, 7, 13.
Bustuarius latro 28, 1, 12.

C.

Calce tenere 15, 3, 4.
Capilli fluentes 30, 5, 11.
Captus, pro captu rerum 16,
10, 1.
Castra aula Principis 16, 8, 1.
18, 5, 6.
Cavillationes de mimis 30, 4,
21.
Cautio chirographum 28, 4, 25.
Cautus tutus 14, 3, 8.
Celeber pro celer 21, 13, 6.
Celebrari an pro celerari 14,
 7, 2.
Celsae potestates 14, 1, 10.
Chasmatae 17, 7, 13.
Cibi refectio l. e. refectio per
 cibum 16, 12, 11.
Circummuratus 14, 6, 4.
Circumspectus (περίβλεπτος) 14,
 6, 6.
Cirri 14, 6, 20.
Citerior vltia 14, 1, 7, 16, 10,
11.
Clam mordax canis 15, 3, 5.
Climatae 17, 7, 13.
Clitellae bovi (proverb.) 15, 5,
10.
Collegium faistorum, in c. f.
 adificere 16, 1, 1.
Comitatus aula principis 14,
 5, 8.
Commonitorium libellus memo-
rialis 28, 1, 20.
Commotus ingentum 22, 10, 3.
Concaedes arborum 16, 12, 15.
Concedere reliqua 16, 5, 15.
Concita facundia 30, 4, 5.
Concorporales contubernales 21,
12, 15.
Confirmatio numeri militares
arte bellandi praeclues 16,
12, 40.
Congressio stataria 14, 2, 8, 1.
Conquisita 17, 3, 2.
Consecrati principes 16, 10, 12.
Consilium pro concilium 20,
 5, 7.
Consistens an pro constans 16,
 7, 6.
Contactus (particip.) aliqua re
 pontis magis, quam historici
 sollemnē 14, 1, 3.
Contemplabilis active 30, 5, 16.

Controversiam intromittere (δι-
νην ἀντιτάσσειν) 30, 4, 19.
Controversus pro contraversus
11, 2, 3, 22, 15, 4.
Contus 18, 5, 6.
Convelare 30, 4, 20.
Conveneri adiect. 15, 5, 25.
Corpora tiroes 19, 11, 7. —
Corpora intacta 15, 4, 11.
Corrigere (καταρθῶν), 16, 1, 2,
17, 13, 26.
Culta 14, 6, 10.
Cunctus totus, indivisus 16,
 7, 7.
Currere pro salute (τρέχειν τὸν
πρὸ ψυχῆς) 24, 4, 20, v. Ad-
 denda.
Curriculum pro spatio temporis
17, 13, 11.

D.

Dare pro dedere 14, 11, 32.
De redundat 29, 3, 8, 31, 5,
12.
De fumo in flammam (pro-
 verb.) 14, 11, 12, 28, 1, 26.
De industria foriter 25, 7, 3.
Debitor voluntarius 28, 4, 25,
 proprius ibid.
Demum et deum confusa 17,
13, 34.
Denique tandem 17, 12, 10.
Dentatae et tentatae confusa
19, 6, 4.
Deferere l. militiam 31, 7, 4.
Deum et demum confusa 17,
13, 34.
Dicta tributorum indicta 16, 5,
15.
Diffidere et dividere confusa
23, 1, 2.
Dignum par, aequum 21, 3, 4.
Directus oblinatus, leverus 27,
11, 6.
Diribitores 18, 5, 6.
Discurrere disserere 17, 4, 1.
Disput de annona 14, 7, 5.
Distinctor iustorum et iniusto-
rum 18, 1, 2.
Dividere et diffidere confusa
23, 1, 2.
Divortia riparum 15, 4, 3.
Diuturnus dux 16, 2, 2.

Dubietas 22, 14, 4.
Dum et dux *confusa* 23, 5, 20.
Dux et dum *confusa* 23, 5, 20.

E.

Efficacia industria 16, 12, 25.
Efficax industrius 16, 4, 4.
Elementum, per utrumque elementum, i. e. terra marique 17, 13, 15.
Ellipsis voc. ad 16, 8, 4, 17, 13, 24, 23, 5, 55, aequae 22, 5, 4, magis 19, 11, 7, in 27, 8, 2. substantivi post participium 16, 12, 6, 28, 1, 45.
Elogium 14, 5, 5, 7, 2.
Emergari pallive 21, 6, 8.
Emitari, Sic sere scribitur in Codd. pro *imitari* 14, 6, 16.
Eorum pro sua 16, 12, 52.
Erga insolentior vocis ulus 14, 1, 8, 16, 10, 7, 21, 16, 1.
Erraria et aëria *confusa* 15, 5, 24.
Error et horror *confusa* 29, 5, 49.
Esendere conscendere 16, 12, 58.
Esse, non multum fuit (abfuit) 18, 6, 11.
Exabusus (particip.) abusus 25, 7, 8.
Ex adulto iamque maturus 16, 7, 5.
Exambire 26, 7, 6.
Examina actatum, dilationum 21, 5, 4.
Exercitus et exertus *confusa* 16, 12, 46.
Exertus et exercitus *confusa* 16, 12, 46.
Exertus acius 16, 12, 46.
Exertus 27, 10, 16.
Exitus an exitus vitae 14, 11, 21.
Exnunc 21, 10, 2.
Exsequiae cadavera 29, 2, 23.
Exurere bello 30, 1, 22.

F.

Fatali sorte decedere 17, 11, 5.
Favorabilis 17, 13, 25.

Firmare *confilium* 17, 8, 2.
Forceps voc. rei militaris 16, 11, 3.
Formae siltulae et canales, quibus unda adducitur aut derivatur, 28, 2, 3.
Formula *letalis* 14, 1, 3.
Fortius *leverius* 19, 12, 17.

G.

Gemini testiculi 16, 7, 5.
Genus, ullo genere 18, 2, 13.
Gestus et astus *confusa* 16, 10, 16.
Gignentia pecudes 23, 6, 68.
Gloriae res gloriose gestae 16, 11, 7.
Gracilitas vocis 18, 4, 5.
Graecismi: *Supercilla* *fluvii* (ὀφρύς) 14, 2, 9, quidam (τῆς) 14, 5, 6, *circumspectus* (περιβλεπτός) 14, 6, 6, *verecundus* (αἰδοῦς) i. e. venerabilis ibid. *videre* (ἰδεῖν), pro *salutare* 14, 7, 10, *impenetrabilis* (ἀσπετήριος, πρᾶκτος, διρὸς) 14, 8, 5, *malesacti* *populi* (ἐποβεβεγγυμένοι) 15, 3, 7, *indeclinabilis* (ἀκλίνης) 18, 1, 2, *super his* (ἐπὶ τοῖς) i. e. praeterea, 17, 13, 4, *multa et nefaria* (πολλὰ καὶ —) 17, 13, 1, coll. 23, 5, 23, *absque* (χωρὶς) praeter, 17, 13, 10, *latere* cum participio (λαθεῖν ποιοῦντά τι) 27, 12, 7, 30, 7, 6, *Currere* pro *salute* (τρέχειν τὸν περὶ ψυχῆς) 24, 4, 20, x, *Addenda*, magis omissum, ut Graec. μάλλον 17, 11, 7, 26, 4, 1, *Docere* *filias* *tonstrices* 16, 8, 10, v, *Addenda*, *Sentire* *nostra* (φρονεῖν τὰ ἡμέτερα) 21, 6, 7, *controversiam* *intromittere* (δίσκην εἰσαγρεῖν) 30, 4, 19, *Corrigere* (καταρθοῦς) 10, 1, 2, 17, 13, 26, *Opinatus* (δοκίμασμένος) 21, 6, 3, *sine ullo pulvere* (ἀκοντὶ) 19, 11, 7, *post* (μετά) ubi vide.

H.

Haerere in aliquid 14, 9, 2.
Hauriri siti 19, 8, 7.
Hora et horror confusa 21, 2, 2.
Horret impersonaliter positum
29, 2, 15.
Horror et hora confusa 21, 2,
2, et *error* 29, 5, 49.
Humilitate 29, 2, 15.

I.

Ictus impetus 18, 8, 12.
Imitari v. Emitari.
Impedire pro impense 14, 1, 9.
Impensae caementa 29, 6, 11.
Impetere 24, 5, 5.
Impetrabilis (ἀπαυγήσιος, πα-
 ραυγήσιος, δευός) 14, 8, 5.
Implere ellicite 14, 1, 5, per-
 fectum exhibere 27, 6, 15.
In omisum 27, 8, 2, redun-
 dans 17, 2, 1.
Incedens vespera 20, 11, 24.
31, 11, 4.
Incedentes viventes 19, 12, 15.
26, 19, 10.
Incentivum 14, 1, 2.
Inconsummatus 21, 10, 8.
Incruentus non dirus 26, 9, 12.
Indeclinabilis (ἀκλινής) 18, 1, 2.
Inde uti ex quo 15, 11, 6.
Indictionale augmentum 17,
3, 5.
Infirmis 20, 6, 6.
Initium auspiciis 21, 11, 2.
Innoxius pallive 22, 3, 5, 9.
11.
Insignia codicilli dignitatis 28,
1, 15.
In solido i. e. in tuto 14, 2,
17.
Institutores conditores 29, 7, 1.
Instrumentum ἐφόδιον 29, 2,
18.
Intendens vespera 20, 11, 24.
31, 11, 4.
Interlunio 19, 6, 7.
Interpatere 14, 8, 8.
*Interpellare appellare de sol-
 vendo* 17, 3, 6.
Interpretum παράλληλον 28, 1,
18.

COMM. IN AMMIAN. II.

Inusitatus inusitatus 30, 4, 17.
31, 3, 8.
Inutilis perniciosus 14, 6, 15.
Iudiciale secretum 15, 7, 5.
Iudicium arbitrium 25, 5, 8.

L.

Labi elabi 16, 11, 6.
Latera regiones urbis 14, 1, 6.
Latere c. particip. 27, 12, 7.
30, 7, 6.
Laxamentum dilatio 16, 5, 15.
Lectio allegatio, auctoritas 50,
4, 18.
Lenunculus 14, 2, 10.
Levi sudore 12, 12, 5.
Lex religio 15, 7, 6, 20, 7, 7.
Libellus epistola 16, 5, 3.
Limibus pro limis 20, 9, 2.
Lingua terrarum 14, 8, 4.
Litterae codicilli dignitatis 28,
1, 15.
Locales aerumnas 14, 7, 5.
Localiter 15, 12, 5.
Lucrari poenam 19, 3, 5.

M.

Magis omisum 19, 11, 7, 26,
4, 1.
Magistratus duumvir 31, 6, 2.
Magnanimi et magni confusa,
 si recte coniecti, 21, 5, 1.
 [Eadem permutatio est in Ci-
 cer. de Offic. 1, 24, 1.]
Mnubiae 17, 3, 3.
Massa fundus 14, 11, 26.
Maxime perire 21, 16, 7.
Maximus et proximus confusa
16, 19, 7.
Medius princeps 14, 9, 2.
Membra urbis 15, 7, 5.
Merere accipere 17, 12, 14.
Metus sollicitudo 50, 19, 6.
Milites κατ' ἐξοχήν Romani 16,
12, 47, 19, 11, 11.
Militia aula principis 28, 4,
20.
Minae turrium 20, 6, 2.
Misere mire 21, 9, 5.
Mobilis census 26, 8, 15, 28,
1, 3.

Hh

Modo non 14, 7, 8.
Modus, pacis modo 19, 2, 2.
Molendinariae metae 17, 4, 15.
Molinæ 18, 8, 11.
Mortalitas homines 20, 3, 10.
Mox vix 14, 10, 16.
Multa et uesaria (πολλὰ καὶ ὀνείρια) 17, 3, 1. coll. 23, 5, 25.
Mundus genus humanum 14, 8, 8.
Munire verbum iuris 30, 4, 16.
Munitores oppugnatores 21, 12, 12.
Murel 15, 12, 3.
Mycematiae 17, 7, 14.

N.

Naturale urgens 30, 1, 20.
Navales focii 21, 12, 11.
Nautici nauiae 16, 12, 51.
Nobilitas senatus 21, 12, 24.
Nullo et pullo confusa 20, 4, 17.
Nullum pro nihilum 14, 1, 4.
Numeri v. Ind. 11.

O.

Obduetio (ὀβνυπτιο) caput 14, 7, 21.
Obedientes cives 15, 12, 4.
Obutze 24, 2, 11.
Oceanum mare 25, 6, 12.
Os et u confusa 25, 6, 63.
Opinatus (ὀδοιμασμένος) 21, 6, 5.
Ordo Senatus 22, 9, 4.
Origines auctores, conditores 15, 9, 3, 23, 6, 35.

P.

Palinodia vetus cantio 18, 5, 4.
Parsimonia, sine ulla parc. 17, 10, 6, 19, 11, 14.
Parilia suta 14, 11, 25.
Parvitas paucitas 18, 4, 5.
Parum pro minus 17, 4, 14.
Peragranter 14, 1, 6.
Pelles, sub pelibus, i. e. in ca-

stris *acflivis*, 19, 11, 4, 20, 6, 9.
Periculum, Sui periculi iudices 31, 4, 11.
Peritus omoibus numeris abfolutus 30, 10, 6.
Perfpicaciter inquirere 15, 2, 8.
Pertinere retinere 30, 3, 3.
Pervium per quod iter faciundum est 14, 11, 13.
Petere ad aliquid 16, 12, 54.
Pilare 14, 2, 3.
Pleonafini: ad 16, 12, 54, 22, 8, 47; de 29, 3, 8, 31, 5, 12, denique tandem 17, 12, 10, ut quasi 15, 5, 3.
πλούμ pluma 16, 5, 5.
Poenalia claustra 15, 3, 11.
πολιτεύμενοι et πολιτευταὶ decorationes 22, 9, 4.
Pondus superbia cum fastidio inocta 27, 9, 5.
Post, ut Graecum *μετά*, posito uno vocabulo ac maximo nomine proprio totum aliquod factum lignificat, 17, 8, 1.
Praecipua virtutes 16, 7, 4.
Praedicta praecepta 16, 5, 2.
Praefepultus 14, 11, 21.
Praetenturae 24, 3, 1.
Praeterinquirere 14, 5, 12.
Precativus 16, 8, 4.
Prefleres 17, 7, 4.
Primaeus admodum iuvenis 15, 8, 12.
Proba fpecimen 21, 16, 21.
Procludere ingentium 15, 2, 8.
Procul dubio haud dubitanter 22, 3, 7.
Procurare et *procurrere* confusa 20, 4, 8.
Procurrere et *procurare* confusa 20, 4, 8.
Proffeffio conditio, ars 14, 7, 18.
Proloquutum 28, 1, 11.
Pro ludia exercitavit, militares 14, 11, 3.
Promiffe pro promiffue 15, 12, 2, 20, 6, 7.
Propugnare allicut. Sic fempet Ammianus, 21, 13, 4.
Proripere prorepere 30, 7, 6.
Præsequi verbum iuris 22, 10, 5.
Profpertatus honor 15, 8, 10.

Prosperitas assensus 15, 8, 5.
Provisiones 17, 3, 3.
Proximus et maximus confusa 16, 10, 7.
Pseudothyrum 14, 1, 3.
Pugiles an gladiatores 14, 7, 3.
Pullo et nullo confusa 20, 4, 17.
Pullo silente 20, 4, 17.
Pulsare exultationem alicuius 18, 4, 4. *vitam* 15, 5, 4.
Pulvis. sine ullo pulvere (ἀσπίρι) 19, 11, 7.

Q.

Quidam. Singularis voc. usus 14, 5, 6.
Quinquagenarius 18, 2, 6.

R.

Recingi 26, 5, 3.
Recludere denuo claudere 16, 10, 1.
Recte recta 15, 7, 3.
Recuperare reparare Exc. §. 67.
Refutare repudiare 17, 5, 12.
Regales filii regum et agnati 16, 12, 25.
Remcare (ad) *sedes* 17, 13, 34.
Remulus 18, 5, 6.
Repedare pedem referre 17, 2, 2.
Refecrare religione solvere 24, 6, 17.
Rumigeruli 14, 1, 2.

S.

Sacricola 22, 14, 3.
Sarcina conditionum, tributorum, vectigalium 17, 12, 11.
Satira. per satiram 16, 6, 3.
Scalae 14, 7, 16.
Secius gesta 27, 2, 1.
Secretiora artes magicæ 14, 6, 14.
Secus sc. quam par est 20, 8, 11.

Secus pro sexus 16, 11, 9.
Sedes sc. sedeta loca, in quibus milites circa expeditionum necessitatem commorantur, 14, 2, 12.
Seditiones mutationes domiciliorum 17, 15, 23.
Sentire nostra (Φρονεῖν τὰ ἡμέτερά) 21, 6, 7.
Sequester internuntius 14, 7, 21.
Sequestrare componere 17, 13, 29.
Sibilare et simulare confusa 31, 12, 12.
Silices vias 14, 6, 16.
Simulare et sibilare confusa 31, 12, 12.
Situs structura, proportio 21, 16, 19.
Sodalicius adiect. 15, 9, 8.
Sollemnia de tributis 20, 8, 4.
Sonus quartæ declin. 20, 6, 5.
Species indumentum 14, 9, 7.
Sperare timere 14, 7, 5.
Sponte propria 14, 6, 2.
Stationes agrariæ 14, 3, 2.
Subsidium 16, 12, 54.
Substantialis tutela 14, 11, 25.
Suffragatores 22, 6, 5.
Sui pro suus, a, um 16, 12, 64.
Super his (ἐν τοῖς τοῖς) 14, 1, 5, 17, 13, 4.
Supercilia fluvii 14, 2, 9.
Supplicare aliquem, supplicem reddere 30, 8, 10.
Supposita obvia quæque 14, 1, 10.
Suprema τὰ ἀνέλκονα 21, 1, 5.
Suscipere (ἀποδέχεσθαι) de clientibus 14, 6, 6.
Suscepti clientes 30, 4, 15.
Suspectus suspiciosus 29, 4, 5.
Suspensus sc. in oculo 15, 5, 13.
Syringes cavernarum minutarum terrarum 17, 7, 11.

T.

Tantum aberat, ut — cum 15, 3, 5.
Temere axedius 14, 2, 10.
 Hb 2

Tenacitas maligna parsimonia
17, 9, 7.

Tentare tenere 19, 6, 4.

Tentatas et *dentatas* confusa
19, 6, 4.

Tentoria et *territoria* confusa
16, 12, 59.

Tessera sollemnis 14, 2, 15.

Tirocinium tiroes 30, 6, 1.

Totus pro omnia, tota facilitate
15, 1, 2. coll. 16, 12, 61.

Transenna, per *transennam* 20,
11, 22.

Typhones 17, 7, 4.

V.

Panlites 21, 1, 13.

Peiouis (nomin.) 17, 10, 2.

Vernacula scurriliter dicta 17,
11, 1.

Vernum sc. tempus 18, 4, 1.

Vertices 14, 7, 2.

Vesci et *vinci* confusa 24, 2, 6.

Videre (idē) salutare 14, 7,
10.

Vilitates 14, 6, 2.

Vinci et *vesci* confusa 24,
2, 6.

Vires iuventutis suboles 15,
9, 7.

Virus (Genit.) 18, 4, 3.

Utrimquesecus 21, 12, 9.

Ulyxes dicebant veteres Latini
27, 8, 4.

Undabundus 17, 7, 12.

Volentes quicumque 18, 1, 4.

Urbs aeterna 14, 6, 1.

Utilis locuples Exc. §. 61.

Ut quasi 15, 5, 3.

Y.

y et *ei* confusa 23, 6, 63.

IV.
INDEX AVCTORVM,
QVI IN COMMENTARIO ILLUSTRANTVR
VEL EMENDANTVR.

(Prior numerus Totum Commentarii, posterior pagi-
nam significat.)

A.

Acta Ephesini Concilii I, 439.
511.
*Acta Martyrum Tarachi, Pro-
bi et Andronici* I, 64, II, 216.
Aelianus I, 501.
Antoninus v. Itinerar. Antonini.
Appianus I, 522.
Apuleius I, 13.
Aristophanes Byzantius II, 533.
Aristophanes Comicus I, 475.
II, 69.
Arnobius II, 36.
Arrianus I, 197.
Artemidorus I, 92.
Athanasius I, 99, 129, 376.
Athenaeus II, 15.
*Auctor Panegyrici Constantio
dicti* I, 221, 423.
Avienus II, 55.
Aurelius Victor I, 242, 268.
271, II, 106, 393.
Ausonius II, 53.

B.

Basilius I, 66, 137.

C.

Caesar I, 284, 513.
Capitolinus II, 110.
Cassiodorus I, 349, II, 145.
Chronicon Alexandr. I, 451.
II, 92.
Chronicon Reichersp. I, 413.
Chrysostomus I, 37, II, 68, 284.
Cicero I, 156, II, 364.

Claudianus I, 444. (bis)
Codex Theodos. I, 79, 80, 129.
(ter: II, 214, 238, 273.
Collatio I, *Carthagenensis* II,
264.
Concilium in Trullo II, 272.
Constantinus I, 67, 287.
Cornelius Nepos II, 54.

D.

Damasctus I, 73.
Dio Cassius I, 234, 253, 393.
II, 87, 116. (bis) 274.
Diogenes Laertius I, 77.
Dionysius Alexandrinus II, 33.
Dionysius Halicarnass. I, 387.

E.

*Epigramma inter Casalecta
vett. Poett.* I, 306.
Epist. 2. Concilii Aquileiensis
I, 408.
Evagrius I, 475.
Eunapius I, 63, 75.
Euripides I, 406.
Eusebius I, 129, 475.
Eutropius I, 89, 19, 522, II, 70.

F.

Facundus II, 209.
Festus II, 182.
Firmicus I, 410.
Frodoardus II, 258.

G.

Gregorius Nazianz. I, 473.

H.

Hegefippus I, 57. 396.

Herodotus I, 105.

Hefychius I, 276. II, 390.

Hierocles II, 380.

Hieronymus I, 131. 156. 377.

II, 215.

Hilarius I, 28.

Historia Miscella II, 140.

I.

Incerti scriptores apud Suidam

I, 56. II, 54.

Inscriptiones II, 209. 334.

Iordanes I, 91.

Itinerarium Antonini I, 177.

423. 472.

Itinerarium Burdegal. I, 423.

II, 181. 182.

Julianus I, 59. 114. 124. 176.

II, 312. 482. 483. II, 6.

L.

Lampridius II, 274.

Leo I, 287.

Libanius I, 10. 52. 55. 91. 240.

273. 284. 393. 400. 402. II,

4. 61. 78. 86. 160.

Livius II, 74.

Lucanus I, 505.

M.

Marcianus Capella II, 209.

Menander Protector I, 206.

N.

Nicephorus I, 409.

Nonnus I, 22.

Notitia Africae II, 306. 310.

Notitia episcoporum, qui Chalcedonensi Synodo subscripserunt I, 70. 320.

Notitia occidentalis imperii II,

88. 183.

O.

Ovidius I, 278. 409.

P.

Plinius I, 153. II, 25. II, 34.

63.

Plinius Secundus I, 431.

Plutarchus I, 101.

Pollio I, 235.

Porphyrius II, 71.

Procopius I, 80. 420.

Propertius II, 87.

Prudentius II, 217.

Ptolemaeus I, 166. 451. II, 264.

310.

R.

Rufinus I, 397.

Rutilius II, 146.

S.

Seneca II, 19. 68.

Sidonius II, 308.

Simplicius II, 29.

Socrates I, 272. 409. II, 351.

Sozomenus I, 137. 382.

Spartianus I, 382.

Stephanus Byzantius I, 17. 410.

Strabo I, 157. 513. 514.

Suidas I, 416. II, 276. (bis) 368.

Symmachus II, 205.

Synesius I, 511.

T.

Tabula Pentingerorum II, 264.

Tertullianus I, 68. 152.

Theophrastus I, 353. II, 126.

Theophylact. Simocatta I, 11.

268.

V.

Varro I, 310.

Vegetius I, 222.

Vopiscus I, 249.

X.

Xenophon II, 60.

Z.

Zonaras I, 599. II, 274.

Zosimus I, 82. 195. 240. II, 14.

75. 86. 163. 303.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- Commentarii T. I. p. 5. l. 34. pro IDEM leg. LINDENBROG.*
Ead. pag. l. ult. pro GRONOV. scrib. LINDENBROG.
- P. 84. §. 13. adde: Wakefield. ad Lucret. iv. 203. legi vult: veritatis enim absolutus sermo semper est ac per est simplex. ERR.
- P. 93. l. 9. post IDEM adde: Wakefield ad Lucret. iii. 218. legendum videtur: et cogitationibus subiectus. i. e. summotus, quasi levisitatus; vel: nec cogitationibus subiectus; sed illud venustus esse iudicat. ERR.
- P. 122. post l. 16. a fin. adde: *Sentauchus.* Reines. „Senoaldus appellatio Alemannica.“ W.
- P. 128. l. 11. a fin. pro IDEM leg. VALES.
- P. 136. l. 11. a fin. pro est leg. esse.
- P. 167. post l. 4. a fin. adde: *Plantora* indice Wakefield ad Lucret. v. 272. sunt aequora. pro *hulteritans*, quod glossam sapere ait, legendum existimat *elutidans*. „Mitt' veram videtur eruptans.“ quod cod. Regius exhibet, modo commato post *exitus* deletio longas: *exitus utam sibi molitur.* ERR.
- P. 204. post l. 15. adde: Graeco more sic scripsit, quod dicitur διδάσκων τινά ἑταίρα, φιλόσοφον cet. Vitruvius vi. „Præf. eos utros bonos instituebant.“ Epigr. adesp. cccclxxvii. v. 3. ἀλλὰ μ' ἀνὴρ τῆς ἀρετῆς ἰδανίδας. Vid. Schaefer. ad Lambertum. Eos p. 862. ubi et ooltri loci meminit. ERR.
- P. 210. l. ult. post *dracones* adde W.
- P. 232. post l. 4. adde:
31. *Occurrere*] Wakef. ad Lucret. iv. 2310. corrigit: accurrere. ERR.
- P. 240. post l. 23. a fin. adde: *Latpfo.* Reinesius: „Liup-gifo. Liup-ctis.“ W.
- P. 272. post l. 13. a fin. adde:
Oculorum obtutu praestricto] Wakef. ad Lucret. iv. 135. malebat *praestricio*. ERR.
- P. 303. post l. 29. adde:
17. *Armorum viriumque varium decus*] Wakefield. ad Lucret. iv. 981. legendum suspicatur *virorumque*, i. e. tam fulgorem signorum, quam militum. ERR.
- P. 337. in nota ad §. 8. pro lib. xxii. c. 4. leg. lib. xxii. c. 8. §. 41. et dele. quae in ima pagina subnotata sunt.
- P. 339. post l. 7. adde: Wakefield. ad Lucret. iii. 930. coniecit: litum, qua adurebamur. ERR.
- P. 341. post l. 26. adde: Wakefield. ad Lucret. iii. 580. pro *desuunt* legendum arbitratur *diffuunt*. ERR.
- P. 389. l. 21. pro ut leg. ne.
- P. 406. post l. 32. adde:

- Cresio*] Reinesius: „I. Oretio. Oretit inter Alamannos, quod etiam in Orestis appellationem deformavere.“ W.
- P. 476. l. penult. pro c. 4. leg. c. 10.
- P. 503. p. l. 27. adde:
22. *Squalentes nimia densitate*] „i. e. horrentes et πρῆξις. Cf. Virgil. Aen. III, 23.“ Sic Wakefield. ad Lucret. II, 425. ENF.
- P. 522. l. 5. Ad verba *Cyrenaicam ab Aug. provinciam faciam* adscripsit Reinesius: „Sic et Strabo 17. extr. et Dio l. 55. ab Augusto octavam provinciam populi factam esse dicit Cretam cum Cyrenaica. W.
- To. II. p. 30. l. 17. pro *Tillemontius leg. Tillemontium*.
- P. 70. l. 10. pro 7. leg. 6.
- P. 73. post l. 30. adde:
20. *Pro salute currentibus*] Sic Graeci ἐπὶ τὴν τοῦ πληθύνει. sc. δρόμον vel κλύδων. Vid. Schaefer. ad Lambertum Bos p. 918. ENF.
- P. 87. l. 3. pro 1440. leg. 1840.
- P. 102. l. 5. post *indictum* adde: nec exigi consuetum.
- P. 149. post l. 17. adde: Praeter Pricaeum ad Appuleii Metam. p. 721. laudat Reinesius Gell. v, 14. (18?) Polyb. ap. Suidam in Ἐφ' ὅσον ἐκιννοῦ βίον συνεστήσαντο καὶ ἀναβάνη. W.
- P. 213. post l. 24. adde:
Mariminus] „v. Iureti not. ad Symmachum Lib. 10. Ep. 1. Perperam Glandorp vocat Maximinum (?) — Ad Maximinum Correct. Tusciae. est l. 8. Cod. Theodof. de accus. et infc. Gratiano et Dagal. Coll. Hinc emendanda. est Inscriptio l. 3. Cod. Theodof. de anno civili et pane gradili. ad Maximinum Praef. Annonae A. 365. Coll. Valentin. et Valente AA. item l. 4. de suscept. etc.“ Sic Reinesius. W.
- P. 215. post l. 4. adde:
Olybrium Urbi Praef.] „A. 365. Coll. Valentin. et Valente AA. l. un. Cod. Theodof. de mancip. thermar.“ Sic Reinesius. W.
- P. 257. post l. 20. adde:
Valentinus] „Zosimus l. iv. c. 12. refert ad tempus, quo Gratianum Valentinianus addidit collegam.“ Reinesius. W.

005648969

